mihail ghercik

REGĂSIREA SPERANȚEI

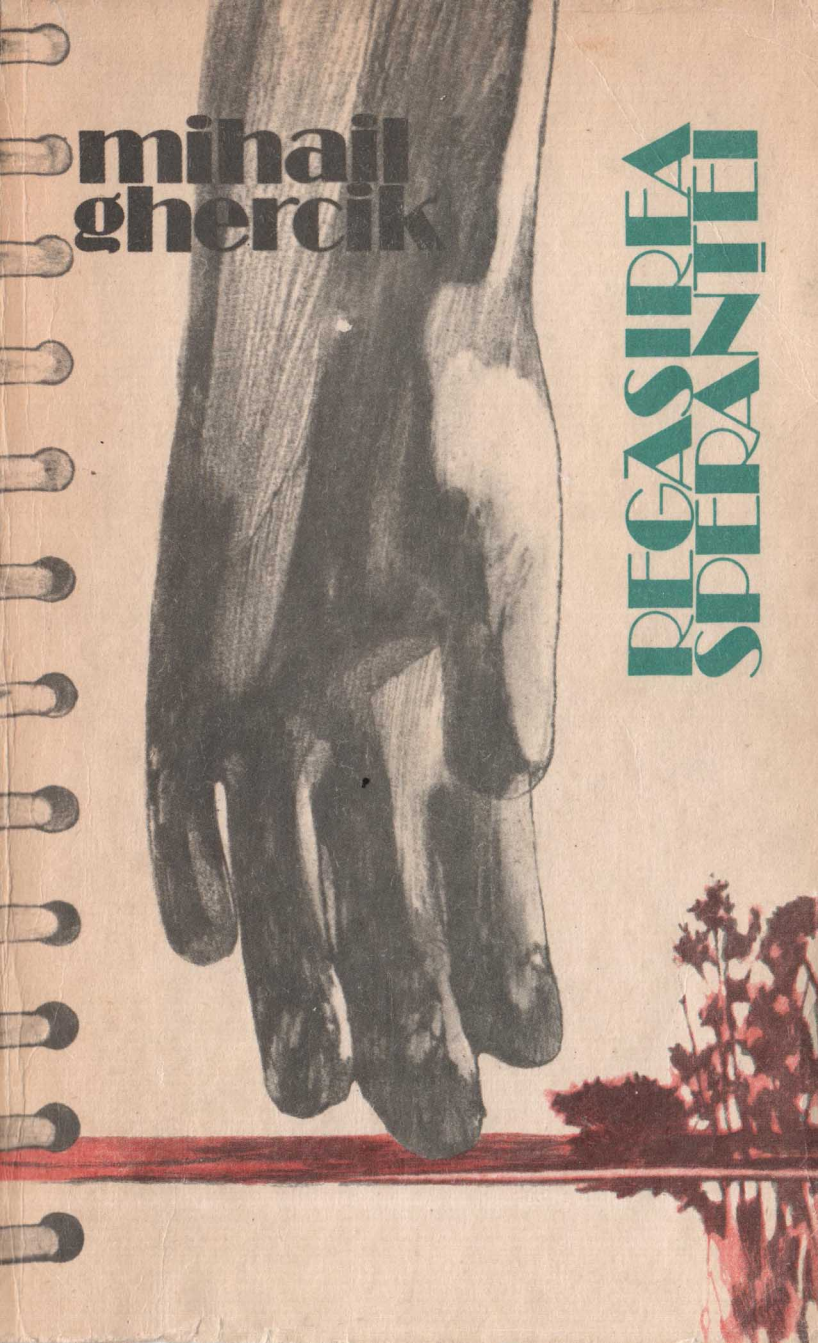

MIHAIL GHERCIK

REGĂSIREA SPERANȚEI

Coperta de *Mircea Dumitrescu*

Михась Герчык
ОБРЕТЕНИЕ НАДЕЖДЫ
Издательство «Мастацкая литаратура»,
Минск, 1976

Toate drepturile asupra acestei versiuni
sînt rezervate Editurii UNIVERS

MIHAIL GHERCIK

REGĂSIREA SPERANȚEI

În românește de *Inna Cristea*

Editura UNIVERS
București, 1983

Lector : NICOLAE ILIESCU
Tehnoredactor : NICOLAE ȘERBĂNESCU

Bun de tipar 22.03.1983. Coli tipar 32.

Comanda nr. 20 570
Combinatul poligrafic „Casa Scînteii"
București — Piața Scînteii nr. 1
Republica Socialistă România

„Te du — și acolo,
la marginea deznădejdii,
vei regăsi speranța.“

Ovidiu

CAPITOLUL I

1

Suhorukov ura telefoanele de noapte. Ca alarmele aeriene, ele vesteau nenorocire. Întotdeauna nenorocire, numai şi numai nenorocire, nimic altceva. Indiferent de numele acestei nenorociri : insuficienţă cardiacă acută, hemoragie neaşteptată, şoc, tromboză vasculară, asfixie — telefonul de noapte însemna că echipa de gardă nu se descurcă şi trebuie să gonești nebuneşte ca să ajungi la Sosnovka şi să iei hotărîri rapide, nu întotdeauna clare pînă la capăt, născute din nevoia stringentă de a face ceva — orice, numai să nu stai neputincios, cu mîinile încrucişate, la căpătîiul unui om gata să moară. Să faci ceva — să operezi, să administrezi preparate, să faci transfuzii de sînge, *in extremis* să-i telefonezi lui Veresov, să-l chemi în ajutor, bineînţeles dacă este acasă, şi nu undeva în delegaţie, peste mări şi ţări.

Cel mai greu îi venea să-i telefoneze lui Veresov. Nu pentru că s-ar simţi atins în amoru-i propriu, dă-l încolo de amor propriu, deşi nu e nici o bucurie să te vezi iar şi iar în postură de elev. Era vorba de ceva mult mai important : de încrederea în propriile puteri, în cunoştinţele sale.

Pentru Andrei Andreevici Suhorukov, şeful serviciului de radiochirurgie de la Institutul de cercetări ştiinţifice pentru oncologie şi radiologie medicală de la Sosnovka, telefoanele de noapte se asociau de multă vreme cu urletul strident al „salvării", care nu ţine seamă de stopuri, cu sughiţul trist al aparatului de anestezie, cu clinchetul subţire al instrumentelor chirurgicale, cu lumina rece a lămpii scialitice ce-ţi atîrnă deasupra capului şi cu oboseala de plumb, care te cuprinde după ce ţi-ai scos halatul şi mănuşile, iar bolnavul a fost instalat pe cărucior şi transportat în salon, şi tu stai în biroul tău la masa de lucru, cu ţigara aproape stinsă, şi în ceaşcă se răceşte cafeaua neagră ca păcura, pregătită prevăzător de careva din surorile de serviciu, şi pe divan se zăreşte vag

albul imaculat al cearşafurilor, iar tu nu vrei nimic : nici să dormi, nici să fumezi, nici să-ţi bei cafeaua — stai ca într-o cameră de izolare, despărţit prin oboseala ta de tot restul lumii, şi te uiţi fără sens pe geam, iar geamul se colorează treptat în albastru, prinzînd tăria zilei ce vine... — naiba să le ia, telefoanele de noapte...

Telefonul se afla pe birou, lîngă canapea — de cînd s-a despărţit de soţie, Suhorukov doarme în camera de lucru. Telefonul zbîrnîi chiar în clipa cînd el, îndoindu-se uşor, ţişnea în viteză, pe sub mesteacănul strîmb aplecat peste pîrtia de schi, şi ieşea în liziera pădurii. Brazii ninşi păreau presăraţi cu zahăr, şi soarele se scurgea peste ei în jerbe de scîntei violete, iar undeva prin apropiere — de două-trei ori să-ţi faci vînt cu beţele — se iţea ca o coadă de vulpe căciuliţa roşie a Ninei Minaeva, şi Suhorukov simţi o dorinţă atît de puternică s-o ajungă, încît miji mai tare ochii. Miji mai tare ochii, deşi telefonul îl trezise, şi ca prin minune revăzu întreaga imagine : pădurea troienită, pîrtia netedă, ca două strune întinse, căciuliţa roşie a Ninei Minaeva, dar telefonul zbîrnîi din nou strident, apoi scîrţîi uşa şi maică-sa îl atinse uşor pe umăr :

— Andriuşa... Andriuşa, telefonul.

— Am auzit, bîigui Suhorukov şi se ridică în capul oaselor, fără să deschidă ochii, dar zăpada dispăruse, dispăruse şi pădurea, şi senzaţia de zbor, care-ţi taie răsuflarea, doar luminiţa roşie se zbătea cu puls accelerat în cutia telefonului, pe perete, dar şi aceasta se stinse de îndată ce Suhorukov ridică receptorul.

— Alo, spuse în telefon, şi nu-şi recunoscu vocea : îşi simţea gura uscată, deşi faţa îi mai ardea din cauza vîntului geros pe care îl visase. Ascult, Pavel Petrovici, ce s-a întîmplat ?

— Vă rog să mă scuzaţi, Andrei Andreevici, începu să se tînguie doctorul Iaroşevici, responsabilul echipei de gardă pe clinică, noi n-am vrut să vă deranjăm, dar vedeţi dumneavoastră, e o situaţie...

Suhorukov cunoştea maniera lui Iaroşevici de a se exprima enervant de prolix, cu toate amănuntele, şi sîsîi furios în receptor, uitîndu-se cu coada ochiului la maică-sa, care se strîngea înfrigurată în broboada aruncată pe umeri.

— Mai scurt ! Cine-i ? Ce are ? Ce măsuri ați luat ?

Își imagină clar cum undeva acolo, la o distanță de cincisprezece kilometri, la capătul celălalt al firului, Iaroșevici își mișcă bărbia grea, bine conturată, și pălește de furie.

— Bolnavul Zaiaț, se auzi ca un gîlgîit în receptor. A fost ținut sub observație după ce i s-a administrat preparatul cu aur radioactiv. Pulsul este accelerat, simptome de abdomen acut, în răstimpuri își pierde cunoștința.

Susținînd receptorul cu umărul, Suhorukov se îmbrăca.

— Calmante i-ați administrat ?

— Da. Scade tensiunea. Ne-am sfătuit între noi și am hotărît să vă telefonăm dumneavoastră.

— Trimiteți mașina. Pentru orice eventualitate, pregătiți sala de operații. Vin îndată. Asta-i tot.

Maică-sa tot mai stătea lîngă birou.

— Blestemat telefon, bombăni Suhorukov. Sună ca un turbat. Nu trebuia să te scoli, culcă-te.

— Am tot timpul, noaptea-i lungă. În termos ai apă fiartă, cafeaua e în bufet. Să-ți fac niște sandvișuri ?

— Nu-i nevoie, îmi fac eu.

Felinarul din stradă imprimase pe podea geometria clară a cercevelei : un dreptunghi hașurat de păienjenișul fin al perdelei și împărțit în secțiuni prin niște linii negre și groase. Pînă să vină mașina mai erau vreo zece minute. Poate chiar cincisprezece. Seara plouase, se pare că mai cerne și acum. Într-adevăr, cerne, nu poți să iei cine știe ce viteză. Deci, vreo cincisprezece minute.

Își puse în buzunar țigările și bricheta, dibui comutatorul din perete. Se spălă pe ochi, se bărbieri, își înnodă în fața oglinzii cravata, împachetă sandvișurile și le puse în servietă. Fiece mișcare era stabilită cu precizie, de multă vreme : fără grabă, fără agitație inutilă. Își turnă în ceașcă apă fiartă, scoase borcanul cu cafea solubilă. Prea fierbinte. Ca să vezi ce vis : zăpadă, soare, Nina Minaeva cu căciuliță roșie, iar afară e toamnă, noroi, pînă la zăpadă mai e o veșnicie. Și, în general, de unde oi fi scos că Nina schiază, niciodată n-am vorbit cu ea despre asta. Am discutat despre prescripții, despre studiile pe

care le selecta pentru trecerea în revistă a literaturii de specialitate, despre modalităţile de administrare a izotopilor radioactivi — despre tot ce vrei, dar în nici un caz despre schi, iar în vis — zăpadă şi schiuri, ca să vezi...

Mişcările măsurate, domoale, gîndurile leneşe, lipsite de importanţă, care ieşeau la suprafaţă, ca peştii, din adîncurile unei conştiinţe începătoşate încă de somn, ofereau un scurt, un foarte scurt răgaz înaintea unei munci încordate, care cerea o minte limpede, precizie şi viteză în mişcări — ca o gură de aer înainte de a efectua o săritură în apă. Îl cam durea capul : onomastica Olgăi Mihailovna Veresova. Cît am dormit ? Vreo două ore. Ca şi cum nici nu m-aş fi culcat. Sandvişul cade întotdeauna cu untul în jos : e ca un făcut, cum întîrzii pe undeva seara, cum se întîmplă ceva. Ieri noapte n-a sunat nimeni, nici alaltăieri, iar astăzi — parcă dinadins. Îmi crapă capul... Dar asta-i un fleac — îmi trece de cum mă urc în maşină şi-mi las faţa în bătaia vîntului. Plus cafeaua, cafeaua fierbinte şi tare...

În timp ce-şi clătea ceaşca, Suhorukov se gîndea la Zaiaţ — un om gras şi mereu transpirat — treizeci şi două de kilograme suprapondere, Foma Fomici Zaiaţ, cu nasul lui vineţiu, turtit ca un cartof, şi cu un ficat de alcoolic. Cincizeci şi şapte de ani, cancer al pilorului, o tumoră avansată, cît pumnul. Practic, operaţia a fost un paleativ, în cîţiva ganglioni limfatici Melnikov a găsit celule maligne. I s-a administrat un preparat cu aur radioactiv pentru a preveni o recidivă în viitor. Păcat, însă, că e un viitor scurt, îl va da gata ficatul. Nu cancerul, ci ficatul, de asta mi-e necaz, de cancer l-am salvat, cred. Singur şi-a scurtat zilele. Nu-mi place ficatul lui, nu-mi place deloc. Altfel, s-a comportat bine. Cum s-ar zice, totul a decurs în concordanţă cu operaţia dificilă la care a fost supus. Atunci de unde această agravare ? Din clinică am plecat tîrziu, după ora şase, împreună cu şeful, înainte de a pleca am mai trecut prin salon — nu se plîngea de dureri. Acum e ora două şi patruzeci şi trei. Ce i s-a întîmplat în aceste opt ceasuri, ce a putut să i se întîmple ?

Ridicînd gulerul trenciului, Suhorukov coborî în fugă, cu pas uşor, scările. La intrare, un soldat şi o fată stăteau

strîns îmbrăţişaţi ; soldatul ar fi putut să joace cu succes ca pivot în selecţionata republicană de baschet, fata cu buclele ei tapate nu-i ajungea nici pînă la şirul de insigne de pe manta ; becul puternic lumina spinările lor încordate. „Ce mai tont, se gîndi ironic Suhorukov. Ditamai prăjină, şi nu i-a dat prin cap să deşurubeze becul. Mare nătărău..."

În stradă vîntul bătea în voie, smulgea frunzele plopilor, izbea cu zgomot tabla ce se desprinsese într-un colţ al tarabei de legume. Ploua mărunt ; picături străvezii se îndesau ca o trîmbă de pulbere sub lampa de mercur a felinarului. Ce vreme ! Pe o vreme ca asta nici cîinele nu-l dai afară din casă. Simptome de abdomen acut... Ce-or fi ascunzînd aceste simptome ? Să fi cedat suturile anastomozei ? Chiar eu am cusut, lucru de mare fineţe, de ce să se desfacă ? Dacă e să se desfacă, cel mai frecvent fenomenul se întîmpla în a patra zi, iar acum sîntem abia în a doua. Nu se poate. Ba se poate. Orice se poate. Pentru că este vorba de cancer. Pacostea asta aduce ţesuturile într-un hal fără de hal. Tu unul ştii perfect cum stau lucrurile. Uneori se destramă la o simplă atingere. Nu degeaba îi place lui Veresov să vorbească despre degete uşoare ca un vis. Ce-i asta, în timpul operaţiei să citezi din Puşkin ? O atitudine de om demodat sau o formă aparte de sclifoseală ? Dar dacă la Zaiaţ a cedat sutura la nivelul anastomozei, fie cît de puţin, înseamnă că trebuie operat din nou. Or, în acest Foma Fomici s-au băgat o sută cincizeci milicurie de aur radioactiv. Perioada de înjumătăţire a izotopului de aur este de 2,7 zile, de cînd i l-am administrat n-au trecut nici cincisprezece ore, deci are în el aproape intacte toate cele o sută cincizeci de unităţi. Omul este acum radioactiv ca o bombă atomică, ca un reactor nuclear, un butoiaş gros, cu un nas vineţiu şi trist, de beţiv înrăit, şi cu o mustaţă roşcată, îngălbenită de atîta fumat. Ca să intri la el în salon, să-i iei pulsul — îţi pui în faţă paravanul de protecţie cu plumb, iar ca să operezi... Tot de după paravan ? Desigur, acolo există un paravan de radiochirurgie, dar n-ai să poţi să stai în spatele lui. Operezi un om, nu un cobai de experienţe. Oricum o sucești — suta de miliroentgen este asigurată. O sută de unităţi le iei pe lîngă

el — asta e sigur. Bineînțeles, nu este o doză mortală, dar e de șase ori și mai bine peste norma maximă admisă pentru o săptămînă. De fapt, săptămîna asta a ta abia a început, oare cîte surprize de acest fel o să-ți mai rezerve ? Astăzi o sută, mîine patruzeci, poimîine douăzeci... Dar în trecut cît oi mai fi adunat ? Cine a stat să le numere, în afară de genele tale ? Ele socotesc, asta e clar. Cine știe cum se termină toate astea într-o zi, cum se vor repercuta, dacă nu asupra ta, asupra copiilor tăi, asupra copiilor copiilor lor. Mai speri să ai copii ? E ridicol. În fond, de ce nu ? N-am decît treizeci și șapte de ani. Desigur, nu e totuna cu douăzeci și șapte, cît are Jora Zaikin, dar nici cu șaptezeci. Nu, mai bine altceva, orice, numai să nu umblu la burtă.

Șoferul Tolea Gribov de la institut gonea cu toată viteza, ca la incendiu. Fără să vrea, Suhorukov surîse gîndindu-se la banalitatea acestei comparații : acolo, în locul spre care gonea acum mașina, fiece minut era mai prețios decît este la un incendiu ; acolo nu ardea o clădire, o fermă colhoznică — ardea un om. Zaiaț Foma Fomici, lăcătuș-instalator la nu știu ce administrație de blocuri, judecînd după nas și după ficat — un om de proastă speță, și uite... Chirurgul, asistentul, anestezistul, două surori — cel puțin cinci suflete se vor băga în reactorul nuclear al sălii de operații de la radiochirurgie, pentru a-l salva pe Foma Fomici. „Păi bine, măi fraților, aici e vorba de radiație, nu de piatră-vînătă..." Exact ! Tocmai asta-i treaba, că nu-i piatră-vînătă.

La o cotitură „Volga" a derapat, dar printr-o adevărată minune Tolea a reușit s-o redreseze chiar la marginea rigolei. Se lipise de volan într-o poziție aproape orizontală, își întinsese spre geam gîtul lung, cu omușorul proeminent, și privea încordat în spărtura fumegoasă, pe care farurile o croiau în beznă. Asfaltul umed licărea palid, „șorțurile" îndepărtau în grabă mîzga, iar în mașină era cald și uscat, și se simțea un miros abia perceptibil de parfum : nu cumva șeful a plimbat-o pe Ninocika Minaeva ? Să fie adevărat ce se șușotește despre ei ? Minciuni, probabil. Ar fi interesant să-l întreb pe Tolea, dar de la idolul ăsta de

lemn nu scoți nici cu cleștele vreun cuvînt. Și nici nu are rost. Cît despre visul de mai adineaori — ce importanță poate avea un vis în viața noastră cea repede trecătoare...

2

Tolea vină aprig pe platforma din fața pavilionului de radiologie, opri motorul și-și șterse fața cu mîneca de la scurtă. Suhorukov coborî din mașină, traversă vestibulul și intră în camera medicilor.

Echipa de gardă era adunată în păr. Iaroșevici și Minaeva ședeau în fața televizorului. Pe ecranul albăstrui, cu licăriri, Suhorukov văzu chipul dat pe spate al lui Zaiaț : hăul negru al gurii larg deschise, pungile de sub ochi, barba cu perii rari, crescuți în neorînduială. Înregistratoarele automate ale aparatelor trasau curbe întortocheate. Basov și Zaikin examinau benzile lungi de hîrtie și discutau în contradictoriu cu glas scăzut. Zărindu-l pe Suhorukov, amîndoi tăcură.

„Mare noroc pe Zaiaț cu echipa asta de gardă, își zise Suhorukov în timp ce se dezbrăca. Ca și pe mine, dealtfel."

Lui Suhorukov îi plăcea să opereze împreună cu Zaikin. Atunci cînd la capul pacientului stă Jora, apăsînd cu mișcări regulate pe burduful aparatului de anestezie, poți să-ți permiți să te gîndești numai și numai la mișcarea foarfecii și a bisturiului spre tumoare, la nimic altceva. Respirația, funcționarea inimii și a creierului, sîngele și înlocuitorii de sînge, scăderile neașteptate de puls și de tensiune — toate acestea rămîneau undeva dincolo de paravan, unde vrăjea Zaikin împreună cu sora lui medicală, unde pe suporturi șerpuiau tuburile de la perfuzoare, strînse cu clame. Uneori Suhorukov avea impresia că Jora își potrivește respirația la scîrțîitul ușor al burdufului, că simte cu plămînii lui ce porție de protoxid de azot să dea în plămînii slăbiți ai bolnavului. Îi plăceau instrumentele și tot timpul construia ceva, dar anestezicul îl dădea numai manual. Două, trei, iar uneori și cinci, și șase ore în șir. Nici un alt anestezist nu-i inspira lui Suhorukov atîta

siguranță în reușita operației, ca acest filfizon puțin șchiop de un picior. „De unde or fi apărînd acești băieți ? se gîndi Andrei Andreevici. Acum doi ani a venit de pe băncile universității, cînd a reușit să învețe ? De fapt, asta nu se învață. Talent. Păcat că e cam tăios. Vitriolat, ironic, taie-n carne vie... Cum s-a mai încăierat la conferință cu Veresov — mai-mai să-l dea afară din sală bătrînul. Ciudat lucru : oamenii potoliți sînt adesea mediocri. Drăguți, simpatici. De exemplu, Iaroșevici... Dar e mai bine să lucrezi cu Zaikin. Mai ales dacă e vorba de un caz grav."

Suhorukov intuia că firea lui Jora s-a înrăit din cauza piciorului. Îl atinsese o schijă cînd se retrăgea împreună cu maică-sa din Minskul în flăcări. Odată, după o operație lungă și grea, cînd se odihneau amîndoi în camera chirurgilor, Zaikin i-a povestit cum a fost. În timpul războiului era de-o șchioapă, trei-patru anișori... Copiii îl necăjeau, îl tachinau : „Cinci bănuți, d-und' să-i scoți, cîștigă de poți...". Astfel de tachinări îți otrăvesc viața pentru multă vreme. E lucru știut — conștiința că ai un defect fizic nu e de natură să contribuie la dezvoltarea armonioasă a personalității.

Și mai era o cauză care făcea ca Jora să fie ursuz și irascibil. Cauza aceasta se numea Tania Veresova, fiica lui Nikolai Alexandrovici ; Suhorukov bănuia acest lucru, dar din păcate nu-l putea ajuta cu nimic.

Iaroșevici se ridică, îi ceda locul în fața televizorului, își potrivi halatul.

— E de rău, Andrei Andreevici. S-a dezvoltat colapsul, tensiunea — șaptezeci și cinci cu patruzeci. Pulsul aproape că nu se simte.

— Transfuzie i-ați făcut ?

— Am așteptat să ne dați dispoziție, mormăi Zaikin. — Suhorukov privi din nou spre ecran și văzu perfuzorul — cum de nu-l observase de la început ? — Pompăm, dar deocamdată fără efect.

— Continuați să pompați. Măsurați tensiunea fără întrerupere. Ați controlat leucocitele și hemoglobina ?

— Controlat, răspunse Minaeva. Nouă mii șaizeci și patru.

— Leucocitoză urîtă. Cere repetarea analizelor. Sala de operaţii e pregătită ?

— Pregătită. — Iaroşevici îl privi încordat. — Poate să-l mai ţinem sub observaţie ?

— Ca să vedem ce ? Cum dă ortu-popii ? izbucni Zaikin. Halal spectacol !

— Stai puţin, îl opri Suhorukov. Fraţilor, voi ce credeţi ? Ce s-a întîmplat ?

— Cred că s-au desfăcut suturile de anastomoză. Durerile s-au pornit dintr-o dată, pîn-atunci a fost liniştit, spuse Basov.

— Nu cumva e hemoragie ?

Minaeva îşi foşni hîrtiile.

— La drenaj, din cavitatea abdominală nu se elimină nimic, am verificat.

— Nu seamănă a complicaţie după administrarea preparatului. Mă tem că va trebui să-l deschidem. Jora, ce zici, o să reziste ?

— E cam şubred... Dar dacă îi ridicăm tensiunea, rezistă. Să începem să pompăm în arteră, poate cedează. Bun, mă duc acolo.

Zaikin ieşi. Suhorukov mai rămase cîteva minute cu ochii pe ecran.

— Mă duc şi eu în salon, ce să vezi în cutia asta ! Care vine cu mine ?

Basov se ridică, luă din cuier şorţul de cauciuc impregnat cu plumb. Iaroşevici, cu o mină preocupată, începu să caute ceva în servietă. Suhorukov zîmbi ironic : nici nu se aşteptase la altceva.

Ajutîndu-se reciproc, îşi puseră sub halate şorţurile grele, măştile, mănuşile, şi ieşiră în coridor. Pe coridor, din lădiţe de lemn se înălţau ficuşi prăfuiţi, plafonierele luminau rar, din trei în trei. Luptîndu-se cu somnul, dozimetristul de serviciu răsfoia o carte groasă. Auzind paşii, închise cartea şi îi întinse în tăcere lui Suhorukov dozimetrul. Dozimetrul semăna cu un stilou obişnuit. Andrei Andreevici îl băgă dezinvolt în buzunarul de sus al halatului. Basov şi-l primise pe al său cînd intrase de gardă.

Pe uşa masivă, căptuşită cu o foaie de plumb, a salonului nr. 4, în care se afla Zaiaţ, se putea vedea o „romaniţă" de carton — trei petale roşii într-un cerc — semn de radioactivitate. Suhorukov se zgribuli fără să vrea şi deschise uşa.

Din perete, telecamera era îndreptată direct asupra lui Zaiaţ. Salonul îngust era luminat puternic. Lîngă pat, paravanele de protecţie se înălţau ca nişte monştri preistorici. Prin sticla verzuie, groasă, a vizorului, dincolo de unul din paravane, se vedea Zaikin, ocupat cu perfuzoarele. Suhorukov şi Basov se aşezară lîngă celălalt paravan.

— Tensiunea ?

— S-a mişcat, răspunse surd Zaikin. Mai precis — optzeci.

— Încearcă să ridici pînă la o sută douăzeci.

— Asta fac.

Zaiaţ îşi dezlipi ochii înfundaţi. În gît i se auzi un gîlgîit. Spuse răguşit :

— Scapă-mă, doctore. Mor.

— Lasă prostiile, mai va pînă la moarte, spuse Suhorukov pipăindu-i pulsul.

Razele gama trecură prin mănuşa subţire de cauciuc ca o salvă de pistol automat printr-o ţintă de placaj. Simţi fizic cum îl dor vîrfurile degetelor arse, de parc-ar fi băgat mîna în apă clocotită. Pufni ironic : „Efectele onomasticii nu s-au risipit încă, vezi bine. Ceai trebuie să bei, stimate domn. Ceaiul e bun şi pentru nervi, şi în general..."

Pulsul lui Zaiaţ era un firicel — gata-gata să se rupă.

— Ce te doare ?

— Burta. Mă sfîşie. De parcă aş fi înghiţit un arici, şi scîrba se mişcă acolo.

— Eşti glumeţ. Arată-mi limba. Hm, cam uscată. — Îi pipăi burta încordată, împietrită. — Aici te doare ? Dar aici ? Iakov Efimîci, ia pipăie, te rog. Întocmai. Şi eu cred la fel. Uite ce-i, Foma Fomici, va trebui să te operăm încă o dată. Desigur, e un fleac de operaţie, nu e ca cea de ieri,

dar n-o putem evita. Doctorul Zaikin te va fortifica puțin imediat și-i dăm drumul. De acord ?

— Mi-e frică. Nu se poate fără ?

— Nu, răspunse Suhorukov, nu se poate. Păcat de timp, n-avem timp de pierdut.

— Atunci — cum credeți. Faceți ce vreți, numai să nu mă mai doară. Nu mai pot să rabd.

Suhorukov ieși chemîndu-l și pe Basov.

— Seamănă a peritonită.

— Cam așa ceva.

Cei doi reveniră în camera de gardă. Minaeva răsfoia analizele. Iaroșevici își sorbea cu înghițituri mici cafeaua. Suhorukov avu o pornire poznașă.

— Haideți să ne spălăm, Pavel Petrovici, mă veți asista la operație.

Iaroșevici, cît pe ce să se înece cu cafeaua, puse paharul pe masă.

— De ce tocmai eu, mă rog ? Mai bine Iakov Efimîci.

— Iakov Efimîci va face rondul secției toracale, există și acolo bolnavi în stare gravă, iar noi ne-am adunat cu toții aici. Poate că și acolo e nevoie acum de un chirurg.

— Dar eu... astăzi nu pot, se feri Iaroșevici. Nu mă simt bine.

— Ei, în cazul ăsta e altceva, rosti Suhorukov cu prefăcută compasiune. Ce aveți ?

— Boala ursului, aruncă din colțul ei Minaeva. Un caz grav de boala ursului. Luați-mă pe mine, Andrei Andreevici.

Îl privea rugător cu ochii ei ușor oblici, trași spre tîmple. Suhorukov își aduse aminte de visul său stupid : zăpada, brazii strălucitori prinși în promoroacă, schiurile — și clătină din cap. N-are rost. Nimic interesant, dar de prins — poți prinde multișor. Pentru mine, poate, e tot un drac, dar tu, cum spun clasicii, ai tot viitorul în față, n-are rost să riști. Mai ales că nevoile producției, cum se zice, nu ți-o cer.

— Ocupați-vă mai bine de Pavel Petrovici, *Qui bene diagnoscit, bene curat* *.

Minaeva pufni ironic. Iaroșevici se prefăcu a nu auzi nimic. Stătea pe scaun, gîrbovit, cu mîinile lipite de burtă, în fața ecranului stins al televizorului ; de sub bonetă i se scurgea pe ceafă părul cenușiu, lins. Pentru o clipă Suhorukov încercă un sentiment de milă : bărbat tînăr, sănătos, frumos — și, totuși, în fond e un om nefericit, un laș, o cîrpă ; partea rea însă cîntărea mai greu. Dacă nu era Basov, dacă în locul lui s-ar fi nimerit un medic începător ?

Îl atinse pe Iakov Efimîci de mînecă :

— Hai să ne spălăm, bătrîne. Nu te temi, sper, că iradierea te va lipsi înainte de vreme de plăcerile trupului ?

— Pentru asta ni se dă lapte, își stoarse un zîmbet zgîrcit Basov, trebuie să-l justificăm.

Cînd terminară cu spălatul, Zaiaț deja dormea pe masa de operație, înconjurată de paravanele de protecție. La căpătîiul lui, Zaikin discuta încet cu sora anestezistă ; la picioare, lîngă masa cu instrumentele, stătea sora de la sala de operații. Basov șterse cu spirt cîmpul de operație și-l privi întrebător pe Suhorukov :

— Începem ?

Andrei Andreevici aprobă din cap.

— Bisturiul.

După un ceas și douăzeci de minute ieși din sala de operații. Se spălă cu grijă, se uită peste umăr înapoi — nu era nimeni, își duse mîna la aparatul de înregistrare a radioactivității. Acul tresări, prinse viață, începu să alunece pe scara gradațiilor, trecu dincolo de linia roșie. Totul era în ordine : a prins atît cît a bănuit. Chiar ceva mai mult. Dar nu-i bai. Acum — numai de-ar scăpa Zaiaț. Numai de-ar scăpa, s-o mai ducă măcar un an, altfel la ce naiba toate astea ! Grea situație. Peritonită purulentă difuză, pojghițe în cavitatea toracică. Dacă n-aș fi repetat operația, spre dimineață ar fi murit. Totuși, suturile. Plus

* Acela care știe să pună bine diagnosticul, știe să și trateze bine (lat.).

ficatul bolnav. Foarte proastă situaţie. O să ne mai dai de furcă, Foma Fomici, o să ne mai dai mult de furcă.

Suhorukov parcurse cu pas încet trecerea subterană, ajunse în corpul central şi urcă la etajul doi, în cabinetul său. Patul era pregătit, termosul şi sandvişurile se aflau în servietă. Acum ar fi bun un coniac, coniacul de aseară, nu cafeaua — şi să dormi. Pînă la opt zero-zero. Altfel nu adormi. Să iau, poate, un somnifer ?

Somniferul se găsea în dulap, ca să-l scoţi trebuia să faci un efort de trei paşi, după care să-ţi mai pierzi cîteva minute cu broasca — blestemata de broască ba nu se încuia, ba nu se descuia, iar cei de la administraţie nu reuşeau nicicum să trimită tîmplarul, cel mai ocupat om din institut Suhorukov stinse lumina, se dezbrăcă şi se culcă. Cearşafurile proaspete răcoreau plăcut trupul. Îşi aduse aminte de masa zgomotoasă de la Veresovi şi zîmbi în sine. Şeful e acum, cu siguranţă, la al şaptelea rînd de vise. Sînt curios, oare şi el s-ar fi hotărît pentru a doua operaţie, ori timp de vreo două ceasuri ar mai fi ţinut în şah pe toată lumea ? Probabil s-ar fi hotărît pentru operaţie. Am avut noroc cu şeful. Şi cu ce am mai avut noroc ? Nu ştiu. Cu multe. Şi totuşi, mi-e sufletul greu. Visul ăsta ridicol... De-ar veni mai repede iarna. Te pui pe schiuri, îţi umpli plămînii de aer rece, simţi cum te orbeşte strălucirea zăpezii — asta zic şi eu odihnă.

Iar pînă dimineaţă mai e mult-mult, amorţeşti stînd întins...

Timp de şase zile şi şase nopţi Suhorukov, Basov, Minaeva au luptat cu disperare pentru viaţa lui Zaiaţ. Chiar a doua zi Andrei Andreevici l-a adus în salonul nr. 4 pe directorul institutului, profesorul Veresov. După ce îl examină cu atenţie pe bolnav, Nikolai Alexandrovici aprobă măsurile luate de medici, dar situaţia devenea din ce în ce mai critică. În a şaptea zi, peritonita a fost agravată de o pneumonie, şi Zaiaţ muri.

Nu aveau ce să-şi reproşeze : au făcut tot ce le-a stat în putinţă. Şi nimeni — nici Veresov, nici Suhorukov, nici Basov, nici Minaeva — nu-şi puteau imagina că această

moarte obișnuită, care a survenit „normal", „cum scrie la carte", se va răsfrînge în curînd chiar asupra lor, asupra propriilor lor destine.

CAPITOLUL II

1

Dimineața s-a prăbușit teiul.

Veresov intuise despre ce e vorba înainte chiar de a auzi trosnetul sec al trunchiului care s-a frînt și zgomotul prelung, ca un oftat, produs de uriașul copac în cădere : umbra dantelată, care îi acoperea masa de lucru ca o horbotă, se retrase dintr-o dată și zbură spre pervazul ferestrei, și îndată în încăpere năvăli un val de lumină — atît de neobișnuit de intensă, atît de orbitoare, încît spontan, fără să vrea, închise ochii.

Se auzi o bufnitură surdă, ca și cum undeva prin apropiere explodase o bombă. Geamurile de la ferestre zăngăniră speriate. Scrîșnind din frîne, o mașină începu să huruie, îi răspunse o a doua, o a treia, și deodată strada, de obicei liniștită în orele de dimineață, se umplu de vaier.

Veresov privi afară pe fereastră. Copacul zăcea jos, cu crengile-brațe încurcate, date larg în lături, cuprinse de convulsii, ca un om care la jumătate de drum a fost netamnesam doborît de o criză de epilepsie. În cădere acoperise trotuarele largi, bulevardul muiat de ploile toamnei, chioșcul pestriț de ziare de pe partea cealaltă a străzii. „Volga" albastră își ascunsese botul în frunzișul galben-ruginiu, în împletitura strînsă a crengilor și de acolo chema cu disperare într-ajutor.

„Să nu fi căzut peste careva", se gîndi Veresov și ieși în grabă din cabinet.

Teiul avea ani vreo sută, dacă nu chiar două : savanții-silvicultori ar fi singurii în stare să-i stabilească exact vîrsta. Veresov era încă băiețandru cînd teiul acesta plu-

tea deasupra oraşului ca un nor verde, cîrlionţat, acoperind jumătate din cer şi legănînd în desişul crengilor larma veselă a vrăbiilor — iar copilăria lui rămăsese hăt-departe...

Cîndva, demult, înainte de război, teiul se înălţa într-o mîndră singurătate în mijlocul unor căsuţe de lemn, livezi şi grădini din depărtata margine a oraşului. Pe lîngă el, chiar şi plopii cei mai înalţi păreau nişte adolescenţi subţirei şi deşiraţi. În două rînduri — în 'patruzeci şi unu şi în 'patruzeci şi patru — războiul măturase cu tîrnul de fier această periferie, lăsînd în urma sa un maidan răscolit de obuze şi acoperit de buruieni, cu coşuri de la sobe înnegrite de fum — dar teiul a supravieţuit ca prin minune. Perii şi merii carbonizaţi, mutilaţi, s-au uscat în grădini, în prima iarnă de după război plopii şi arţarii au fost tăiaţi pentru foc — teiul a rămas neatins. Gloanţele şi schijele care se înfipseseră în lemnul moale s-au învelit, s-au cicatrizat, acoperindu-se de licheni, în locul crengilor tăiate, rupte, au crescut altele noi. Viguros, cît să-l cuprinzi cu două perechi de braţe, cu trunchiul drept ca o coloană de granit, prins în cuirasa cenuşie, zbîrcită a scoarţei, încununat de o cuşmă rotundă, ca o cupolă de circ, teiul îşi înfigea în pămînt rădăcinile groase şi noduroase — etern şi nepieritor, ca pămîntul însuşi. Nici nu s-a gîndit vreodată Veresov că teiul, făurit de natura însăşi să dăinuie în veac, poate să se prăbuşească într-o dimineaţă tihnită şi însorită.

Ceea ce zăcea însă acum pe jos, blocînd drumul, nu mai era teiul acela, era doar o jalnică parodie a lui, un morman de lemne putrede şi de gunoi, care nu mai folosea nimănui din această stradă.

Verde în timpul primăverii, brun-cenuşiu de praf în timpul verii, maroniu-roşcat ca o făclie fără fum toamna, negru iarna, ca desenat cu tuş pe pologul viscolului, bătrînul tei constituia un element din peisajul acestui oraş, la fel de inseparabil ca şi clopotniţa cu vîrful ascuţit a vechii catedrale de pe colina Troiţkaia, ca limba pîlpîitoare a Flăcării eterne deasupra grilajului de fontă de la obeliscul eroilor căzuţi pe front din Piaţa Victoriei, ca fîntîna secată, cu broaşte bulbucate, din părculeţul de

lîngă teatrul „Ianka Kupala" — și Veresov, coborînd în grabă scara, se gîndi fără voie că, odată cu teiul, orașul pierduse ceva foarte important, greu de spus dintr-o dată ce anume, dar sigur pierduse, și el însuși pierduse ceva.

Bătrînul copac creștea chiar sub fereastra lui : după război, pe un loc viran s-a construit un bloc cu patru etaje, în care Veresovii au primit un apartament atunci cînd s-au întors la Minsk. Vecinătatea puțin convenabilă cu acest colos de cărămidă n-a diminuat cu nimic nici înălțimea falnică a teiului, nici fantastica lui tărie. În zorii zilei, teiul îl trezea pe Nikolai Alexandrovici cu un ușor geamăt bătrînesc : parcă se plîngea de îndelunga lui singurătate, se jeluia că, odată cu trecerea anilor, tot mai greu îi vine să hrănească prin crengile sale fără număr fiece frunzuliță cu seva dătătoare de viață a pămîntului, să țină piept asaltului nepotolit al vînturilor. Veresov încerca să distingă vorbele nedeslușite, înăbușite de ramele duble ale ferestrei, și simțea cum se risipește încătușarea somnului, cum mușchii încep să prindă forță și energie. Cînd se așeza la masa de lucru, saluta din cap teiul ca pe un vechi prieten : să trăiești !...

Iar teiul nu mai trăia — era pe moarte.

Veresov însă nu știa acest lucru.

Și chiar de-ar fi știut, tot n-ar fi putut schimba nimic.

Era în jurul orei nouă. Pe stradă, ca de obicei la această oră, era lume multă. Din fericire, copacul n-a atins pe nimeni cînd a căzut. Au avut de suferit doar chioșcul de ziare, închis pentru inventar — chioșeul a fost strivit ca un ou de găină și îngropat sub coroană împreună cu ziarele, revistele și pozele de artiști nevîndute încă — și o „Volgă" albastră : crengile biciuitoare i-au spart parbrizul și i-au îndoit puțin capota. Șoferul, un tinerel, aproape adolescent, reușise între timp să iasă din cabină și cu glas subțirel, pițigăiat, ocăra în fel și chip sovietul orășenesc : halal gospodari, am ajuns s-o vedem și pe asta, să cadă copacii în capul oamenilor ! Noroc că am apucat să frînez, dar dacă nimeream sub trunchi ? Trecătorii care se adunaseră în jurul lui rîdeau cu nervozitate, nu-și reveniseră încă din spaimă.

Teiul se frînsese cam la o jumătate de metru de pămînt, după ce-şi trăise pînă-n ultima clipă lunga sa viaţă. Cînd se apropie, Veresov văzu marginea zdrenţuită, inegală a buturugii acolo unde se rupsese trunchiul, grămada maronie a putregaiului. Fusese doar o simplă aparenţă că teiul, era de neclintit, în realitate inima îi putrezise demult, şi nu puteai decît să te miri cum de a căzut tocmai în momentul ăsta, şi nu în primăvară, cînd îşi învelise crengile golaşe în cuşma grea a frunzişului. Acum, frunzele cădeau scurgîndu-se pe trotuar, pe caldarîm, ca un rîu foşnitor de tablă ; cu fiece pală de vînt povara pe care o purta teiul devenea tot mai uşoară ; să stea şi să tot stea, ai fi zis, pînă la primăvara următoare, cînd vînturile vor lovi din nou în pînzele întinse ale frunzişului, şi cînd colo — n-a rezistat.

Maşinile claxonau din răr unchi — de-o parte şi de alta a obstacolului se lungiseră două şiruri interminabile, nerăbdătoare. Maşinilor nu le păsa de copacul doborît, le aşteptau transporturi urgente, drumuri depărtate. Un şofer grijuliu, îmbrăcat cu o scurtă de piele ponosită, chiar scosese de sub scaunul autocamionului său hodorogit un ferăstrău şi un topor şi acum căuta ajutoare pentru a curăţa drumul.

Spre teiul prăbuşit veneau în grabă tot felul de gură-cască : e interesant ! În mulţimea tot mai strînsă Veresov se simţi de prisos. Luă o mînă de putregai. Uscat şi moale cum e colbul drumului, putregaiul i se scurse printre degete ca un fum maroniu. „Veniţi şi primiţi ultimul sărut..." Am venit. Am primit. E timpul să mă întorc. Pînă la decolarea avionului de Moscova mai e o oră şi patruzeci şi şapte de minute. Pe masă mă aşteaptă articolul neterminat. Poate izbutesc să-l termin ? Oricum, mai am o oră şi patruzeci şi şapte de minute. A mai rămas o nimica toată — vreo două-trei pagini. Bine ar fi dacă l-aş termina, să nu-l mai am pe cap la hotel, pe-apucate, în timpul consfătuirii. Nu, n-am să reuşesc, n-am dispoziţia necesară. Ce legătură are dispoziţia ? Uite că are...

„Olga se va bucura, se gîndi Nikolai Alexandrovici, pradă unei enervări subite. Se tot plîngea că nu-i destul

soare, destulă lumină... Acum va fi lumină din belşug, să mai dai şi la alţii !"

Cu o claritate de speriat simţi că, de fapt, motivul enervării sale nu stă în teiul care se prăbuşise. Îţi pare rău, desigur, ei, dar ce să-i faci, o să se planteze alt tei şi, cine ştie, peste vreo sută de ani o să fie mai falnic ca ăsta. Nu-i vorba de tei — lipseşte stabilitatea, echilibrul, liniştea sufletească. Ai senzaţia că păşeşti pe o gheaţă subţire, prinsă abia în ajun de ger, şi sub picioare trosneşte, şi urmele adună imediat apă neagră şi rece. Ca şi cum totul s-ar fi prăbuşit, aşa cum s-a prăbuşit acest copac, tot ce a constituit sensul vieţii tale, tot ce ţi-a fost sprijin, tot ce ai crezut că este etern şi de neclintit ca pământul însuşi.

— Să trăiţi, tovarăşe profesor ! auzi Nikolai Alexandrovici un glas puternic, tunător ca la o comandă militară, şi se întoarse, ducîndu-şi involuntar la spate mîna murdară de putregai, aşa cum în copilărie ascundea de maică-sa bucata de zahăr strînsă în palmă, dacă se întîmpla să-l prindă lîngă bufetul deschis. În faţa lui, cu degetele strîns lipite duse la cozorocul lăcuit al chipiului, stătea un colonel de aviaţie cu înfăţişare tinerească. Scund, aproape pătrat, cu rare semne de vărsat pe chipu-i rotund cu pometi proeminenţi şi cu sprîncenuţe albicioase, sub care mijeau vioi ochii albaştri, colonelul zîmbea uşor, descoperind vederii luciul unui dinte de aur — un om cu o ţinută îngrijită, proaspăt bărbierit, cu uniforma bine călcată. O femeie frumoasă, zveltă ca un băieţandru, cu părul deschis la culoare tuns foarte scurt, dat neglijent spre ceafă, îl trăgea speriată de mînecă, stînjenită de basul lui bubuitor.

Şi voiosul colonel, şi frumoasa lui soţie i se părură cunoscuţi lui Veresov. Se gîndi că i-a mai întîlnit cu siguranţă pe undeva, dar cînd anume şi unde — nu-şi putea aduce aminte.

Nikolai Alexandrovici se obişnuise de multă vreme să-l salute oameni de care el nu-şi putea aminti — foşti pacienţi, rude ale acestora, prieteni şi colegi — şi nu încercă să-şi scotocească memoria. Strînse în tăcere mîna colonelului, o salută pe soţia acestuia, care între timp îşi biruise jena, şi cu un gest studiat duse ceasul la ochi : bucuros de

întîlnire, cum s-ar zice, vă rog, totuşi, să mă scuzaţi, mă grăbesc, cu altă ocazie...

Nu era însă chiar atît de simplu să scapi de colonel.

2

După privirea indiferentă, absentă a lui Veresov, Gorbaciov înţelese că profesorul nu-l recunoscuse. Faptul nu-l descumpăni. Cît se poate de firesc. Dacă e să apreciezi ca în armată — e general plin : doctor-docent în ştiinţe medicale, profesor universitar, director al unui institut de cercetare ştiinţifică. Asta-i situaţia, n-ai ce-i face : soldaţii îşi cunosc generalii, dar ca generalii să-i ţină minte pe toţi după chip şi după nume — nu le-ar ajunge nici un fel de memorie. Pentru el, tu eşti un soldat de rînd, chiar dacă ai epoleţi de colonel. Fiindcă clinica lui e plină de diverşi ca tine, ba uneori chiar şi mai ceva ca tine. Cu atît mai mult, cu cît nu te-a văzut decît de vreo trei-patru ori : la consult, în timpul vizitelor — tot în trecere. Dacă te-ai fi întîlnit, de exemplu, cu Suhorukov sau cu Ninocika Minaeva — ăştia nu s-ar fi uitat la tine ca viţelul la poarta nouă, două luni încheiate şi-au bătut capul cu tine. Cît despre profesor, de... ar fi şi ridicol să te superi.

E drept, pe Gorbaciov l-a supărat gestul plin de nerăbdare, cu care Nikolai Alexandroviçi a dus ceasul la ochi — nu era el din categoria acelora care caută cu tot dinadinsul să întreţină relaţii, sau cărora le place să-şi facă de lucru în preajma şefilor. Dar Grigori Konstantinovici a înghiţit jignirea aşa cum înghiţea doctoriile — doar buzele îi tresăriră de amărăciune. Trebuie...

Dacă i-ar fi trebuit numai lui... Pe dracu, în ruptul capului nu s-ar fi înjosit colonelul nici în faţa mareşalului aviaţiei, cu atît mai puţin în faţa unui oarecare profesor. Lui personal nu-i mai trebuia nimic. Cu el s-a zis, ştia că mai avea de trăit cel mult cinci-şase luni, şi nici Veresov, nici o sută de mii de alţi profesori şi academicieni, care, orice s-ar spune, probabil nu-şi mănîncă pîinea degeaba,

nu-l mai pot ajuta. Pilot în aviaţia de vînătoare, care a luptat tot războiul, de la primul la ultimul semnal, care a pierdut atîţia prieteni, încît cu ei s-ar putea forma un întreg regiment de aviaţie — şi ce regiment ! — Gorbaciov însuşi a fost de atîtea ori la un pas de moarte, încît demult şi-a impus să nu se gîndească la asta : de două morţi n-o să ai parte, iar de una oricum nu scapi. Nu era un fatalist care s-a împăcat anticipat cu inevitabilul ; pur şi simplu îşi dădea seama că va avea tot timpul să mediteze atunci cînd boala îl va doborî din picioare şi-l va ţintui la pat, cînd tot ce a fost viaţa lui se va reduce la un singur lucru — să mediteze, să se gîndească. La prietenii şi camarazii cărora le-ai supravieţuit şi la cei care îţi vor supravieţui. La dulcea încîntare, pe care o simţeai ori de cîte ori avionul se desprindea de betonul zgrunţuros al pistei şi se înălţa în văzduh. La imaginea pe care o oferă pămîntul văzut din înalt — primitor şi frumos îngrijit, ca o casă gătită de sărbătoare. La Rita. Şi din nou la Rita. Şi iar la Rita. Pentru că, în ultimă instanţă, Rita este tot ce laşi mai scump în urma ta şi de care ţi-e cel mai greu să te desparţi.

Pe Gorbaciov nu-l speriau aceste gînduri, amare ca pelinul, după cum nu-l speria nici durerea. Cine poate şti — o să fie, n-o să fie — de ce să te frămînţi dinainte. Era gata să rabde tot — tot ce-i era hărăzit — nu-i lipsea nici rezistenţa, nici răbdarea. Un singur lucru îl înspăimînta pe Grigori Konstantinovici — îl înspăimînta atît de tare, încît numai la gîndul acesta mîinile îi deveneau lipicioase de sudoare, iar buzele i se uscau ca de jar — să nu afle Rita înainte de soroc adevărul despre boala lui.

Din ziua în care Gorbaciov, cu ajutorul vecinului său de salon, instalatorul Zaiaţ, şi a căscatei de Taisa Sergheevna, soră-şefă la secţia de radiochirurgie, aflase că suferă de o boală incurabilă, nu avea decît un singur ţel : ca Rita să nu bănuiască nimic. Pînă la sfîrşitul sfîrşitului. Pînă în ultima clipă cît va putea rămîne el însuşi. Aşa cum a fost în toţi aceşti patru ani pe care i-au trăit împreună : puternic, blajin, vesel. Timp de patru ani a împărţit cu ea bucuria, numai bucuria, care îl copleşea, se

revărsa în el ca apele rîului în viitură. Nenorocirea nu voia s-o împartă cu nimeni. Mai ales cu ea.

Rita nu era pentru el pur şi simplu nevastă — femeia împreună cu care mănînci, dormi, te duci în vizită şi la teatru, te certi pentru că nu ţi-a cusut un nasture sau pentru cine ştie ce alt fleac ; Rita era o minune, nevisată, nesperată, care şi-a legat viaţa de viaţa lui, dintr-un moft întîmplător, inexplicabil. În cei patru ani el n-a izbutit să se obişnuiască cu gîndul că Rita e soţia lui ! Grigori Konstantinovici avea tot timpul senzaţia că într-o zi ea va dispare. Va dispare aşa cum a apărut, întîmplător, neaşteptat, ca un avion care se iveşte brusc dintre ceţuri, pentru ca în clipa următoare să intre din nou, fără urmă, în ceaţă — a fost ? n-a fost ? — şi nimic în lume nu o va mai putea întoarce. De fiece dată se întorcea de la aerodrom acasă ca la prima întîlnire — cu teamă şi speranţă, şi, cu toate că de fiece dată teama se dovedea fără temei, nu putea nicicum să scape de ea.

Dacă cineva l-ar fi întrebat — e fericit ? Gorbaciov ar fi răspuns fără o clipă de ezitare : fericit ! Totuşi, undeva în subconştient simţea că fericirea lui e aidoma unei maşini noi, care încă n-a fost testată şi nici dată în producţie de serie : o minune de avion, ai zice, dar n-ai cum şti ce festă îţi poate juca în momentul cel mai nepotrivit. Dar această incertitudine, această nesiguranţă a sa n-ar fi schimbat-o pe o fericire de serie, trainică şi stabilă, ca o comodă ticsită de boarfe.

În tot ce nu se referea la aviaţie, Grigori Konstantinovici considera că Rita îi este superioară şi că e mai bună ca el. El era un om simplu şi fără pretenţii, îi plăcea să mănînce bine, dacă se nimerea o seară liberă — să se adune cu amicii la o partidă de domino sau de cărţi, să moţăie în faţa televizorului cu un ziar în mînă, sau cu o carte „de spionaj", în loc de operă prefera fotbalul sau hocheiul, încurca în mod barbar impresionismul cu existenţialismul şi păstra o credinţă neclintită cîntecelor din tinereţea sa, petrecută pe front : *Bordeiul, Oraşul iubit, Băsmăluţa albastră.* Viaţa nu i-a lăsat răgazul necesar să colinde sălile muzeelor, să scotocească prin fişierele bibliotecilor şi prin reviste, să stea la cozi lungi ca să obţină

un bilet la concertul dat de vreo celebritate venită de aiurea. După război, Gorbaciov a încercat în două rînduri să intre la Academia militară de aviație și de ambele dăți a căzut cu brio din pricina insuficienței catastrofale a înțelepciunii școlare ; a treia oară nici n-a mai îndrăznit să riște : prea dureroase au fost eșecurile. Dar, cu toate că nu avea „însemne" academice, superiorii îl stimau pe Grigori Konstantinovici, iar cei din subordinea sa îl iubeau, pentru că munca și-o cunoștea la perfecție și i se consacra în întregime, fără nici o rezervă. Mai mult decît atît — nu era în stare : prea încordată și plină de griji se dovedea această muncă a lui.

Rita ura dominoul, televizorul și cărțile „de spionaj". Ura seratele amicale cu mesele lor lungi și abundente, cu nesfîrșitele „Îți aduci aminte..." și cu nelipsitul *Bordei*. Ei îi plăceau Pasternak și Modigliani, Șostakovici, Hemingway și o mulțime de altă lume, despre care Gorbaciov avea o imagine cît se poate de confuză. Rita îi iubea și îi cunoștea, de parcă locuiau cu toții în case vecine și dimineața mergeau împreună cu ea la lucru, și în îmbulzeala din troleibuz îi povesteau despre poemele, pînzele, simfoniile și romanele, pe care tocmai le-au terminat.

Rita trăia într-o lume a elevației și frumosului, în care Gorbaciov se simțea ca un intrus. La început, a încercat cinstit să se acomodeze cu această lume : își ascundea în pumn căscatul la concertele de muzică simfonică ; asudînd de plictiseală și uimire, răsfoia albumele cu reproduceri după tablourile lui Picasso, Van Gogh, Sisley ; căuta să pătrundă versurile confuze ale lui Hlebnikov, pînă simțea că încep să-i bată tîmplele — apoi a capitulat în mod rușinos. Toate astea erau, desigur, geniale, dar nu găseau la el nici un ecou, iar Grigori Konstantinovici nu știa să fie fățarnic, și nici nu voia. Cînd se adunau la ei prietenii Ritei — Dmitri Agheev cu soția, Zaikin, Minaeva — și se porneau discuții pătimașe pe teme intelectuale, Gorbaciov stătea tăcut undeva într-un colț și asculta cu atenție disputele sau pleca la bucătărie să facă sandvișuri și să destupe sticlele.

Totuși, faptul că o socotea pe Rita mai cultă și mai fină decît el nu era nici pe departe principalul motiv care îl fă-

cea pe Grigori Konstantinovici să trăiască mereu cu frica eventualității de a o pierde. Rita era profesoară de limbă și literatură rusă, timp de cinci ani au învățat-o la institut să înțeleagă arta, pe cînd el era aviator și pe el l-au învățat cu totul alte lucruri. Totul era convențional : în definitiv, el nu-și iubea soția mai puțin pentru că ea nu pricepea nimic în ale aviației sau în ale tacticii moderne a luptei aeriene ; viața nu se reduce la disputele despre Voznesenski și Ionescu, iar Gorbaciov, supărat în sine pentru ignoranța sa, își cunoștea valoarea. Pur și simplu era cu optsprezece ani mai în vîrstă decît soția și, cu toate că pînă nu demult se simțise mai tînăr și mai plin de energie decît mulți locotenenți, care n-apucaseră încă să-și uzeze prima pereche de epoleți după terminarea școlii, Grigori Konstantinovici simțea povara acestei vîrste atunci cînd se gîndea la Rita.

Știa că orice posesiune conține în germene riscul pierderii, iar el avusese parte de prea multe pierderi.

Rita era totul pentru Gorbaciov : soție, amantă, copil — pe care la cei patruzeci și șapte de ani ai săi nu-l avea încă. O iubea cum nu o iubise nici pe prima soție, nici vreo altă femeie din cele pe care i-a fost dat să le întîlnească — aidoma reproducerilor din albumele Ritei, toate îți bucurau privirile, dar nu-ți pătrundeau în suflet. Rita a pătruns și lui i-ar veni de o sută de ori mai ușor să moară, decît s-o facă să sufere. Boala lui subită i-a dat și așa destulă bătaie de cap. Desigur, ea se ține tare, dar numai un orb n-ar vedea cît o costă toate astea, iar Gorbaciov avea vederea bună. Nu, cît timp el e în viață, Rita trebuie să trăiască la fel ca și pîn-acum : ușor și fără griji. Mai tîrziu, cînd nimic nu va mai depinde de el, atunci..., numai să nu fie acum. Ea trebuie, e datoare să creadă ceea ce au tot repetat și Veresov, și Suhorukov, și Minaeva : operația a reușit, nu sînt motive de îngrijorare. Ea trebuie să creadă aceste palavre, această minciună întru salvare — salvare a cui ? a ce ? Cine știe, pe mine minciuna asta nu mă va salva, și nici nu-i vorba de mine, e vorba de ea. Ea trebuie să creadă că sînt sănătos. Ca un taur, ca un buldozer, ca un campion mondial la haltere sau la box. Trebuie !

Dar Grigori Konstantinovici simțea : Rita nu crede. Nu crede, pentru că altfel n-ar plînge înfundat noaptea, atunci cînd el se preface că doarme. Nu s-ar uita la el cu privirea aceea hăituită, de parcă ea ar fi vinovată că racul l-a prins în cleștii săi. Nu s-ar feri, nu ar tresări la fiecare atingere a lui. Deocamdată încă nu se observă nimic, mă rog, aproape nimic ! Nu crede...

Gorbaciov încerca să se poarte ca și pîn-acum : glumea, se ținea de șotii, își gonea mașina cu mare viteză și o tîra pe Rita la filmul *Toată lumea rîde, cîntă și dansează,* rîdea în hohote de anecdotele pe care le povestea chiar el și căuta să-i ghicească orice dorință. Pentru prima oară în viață s-a pomenit că are o groază de timp liber, și nu știa cum să-și omoare timpul. Punîndu-și șorțul Ritei și uitîndu-se cu coada ochiului în cartea de bucate, ore în șir își făcea de lucru în fața mașinii de gătit ca să-i prepare ceva bun, apoi stătea la masă și o privea cum mănîncă. După razele făcute la betatron nu mai avea poftă de mîncare, dar Rita nu avea cum să știe asta : cînd se apropia ora la care Rita se întorcea de la lucru, Grigori Konstantinovici îngrămădea în chiuvetă un morman de vase, după care se amuza pe seama propriei persoane : m-a răzbit o foame că nici nu te-am mai așteptat. Era convins că nu se trădează cu nimic, decît poate prin cîte un geamăt involuntar în timpul somnului, însă nu mai avea somn din ziua cînd a aflat că medicii îl mint — nopți de-a rîndul stătea întins pe spate cu ochii închiși, ascultînd cum respiră Rita. Neliniștea Ritei, panica ei îl tulburau infinit mai mult decît verdictul necruțător al oncologilor.

De aceea s-a bucurat atît de mult cînd lîngă teiul prăbușit l-a văzut pe profesorul Veresov. Gorbaciov știa : fie că-și va aminti profesorul de diagnosticul ce i s-a pus — nu de cel născocit pentru uzul casnic, ci de diagnosticul adevărat, notat cu scrisul colțuros al Ninei Minaeva pe coperta foii de observație — fie că nu-și va aminti, pe un lucru se putea conta cu certitudine : profesorul o va liniști pe Rita. Îi va spune un sac de scorneli, dar o va liniști. O conversație scurtă, care nu obligă la nimic, și tristețea Ritei se va risipi de parcă nici n-ar fi fost, și lui îi va fi mult

mai uşor să se prostească şi să se prefacă a fi Gorbaciov cel de altădată, care, de fapt a murit demult-demult, în cabinetul strîmt al Taisei Sergheevna ; totuşi este greu să povesteşti anecdote hazlii, cînd în realitate îţi vine să te arunci pe canapea şi să urli de o tristeţe de moarte, fără teamă că te va auzi cineva. În definitiv, are şi el dreptul la o discuţie scurtă, care nu obligă la nimic, o discuţie cu omul care n-a putut, n-a ştiut să-l smulgă din strînsoarea acestei boli ticăloase, deşi era dator s-o facă, şi l-a trimis să moară acasă, în pofida titlurilor şi gradelor sale ştiinţifice, în pofida impunătorului său institut. Şi chiar dacă nu poartă vina celor întîmplate, n-o fi foc dacă mai minte o dată, aşa cum a minţit mai înainte, n-o fi foc...

Grigori Konstantinovoci ştia ce va face atunci cînd n-o să mai aibă putere să se prefacă. Nu, nu se va sinucide, deşi în prima clipă, acolo în camera Taisei Sergheevna, cel dintîi gînd a fost pistolul. Dar a înţeles îndată că nu va putea recurge la pistol — e altă fire. Sinuciderea înseamnă capitulare, iar el era obişnuit să lupte pînă la ultimul cartuş, ba chiar şi atunci cînd nu avea cartuşe : prea mult ţinea la viaţă. Era obişnuit să se bată pînă la sfîrşitul sfîrşitului, şi cu toate că acum, se vede treaba, nu-i mai apărea nici un licăr de lumină, el ştia că se va bate. Luase altă hotărîre : cînd va simţi că boala îşi croieşte drum, va pleca la maică-sa. Îi lasă Ritei un bilet cum că a plecat în delegaţie în Siberia, să ia în primire avioane noi, că timp de cîteva luni nu va putea să-i scrie, iar el o întinde în sătucul pierdut de lume, căruia îi zice Gorelîi-Lug, mai sus de Pripiatie, acolo unde, deasupra malului rîpos, se înalţă o casă de lemn, durată încă de bunicul lui din trunchiuri de pin, groase şi roşcate — o casă spaţioasă, cu tavanul jos, cu ferestrele tăiate spre rîu, spre luncile inundabile cu păşuni mănoase, spre dunga albastră de pădure la orizont. E mult de cînd n-a mai dat pe-acolo, să fie vreo cinci ani, dacă nu mai mult, a tot visat s-o ducă şi pe Rita, dar n-a izbutit, n-a avut timp. Pentru Soci a avut timp, şi pentru Gagra, ba chiar şi pentru Nisipurile de Aur din Bulgaria, dar pentru Gorelîi-Lug n-a avut. Acum se va găsi. Cît despre Rita... Rita se va putea duce acolo singură. *Mai tîrziu*, cînd totul va fi sfîrşit.

Gorbaciov dorea din răsputeri ca Rita să vină pîn-acolo. Desigur, e drum lung și greu, în autobuz e zăpușeală, te zdruncină, vreo nouă ore pînă la David-Gorodok, apoi pînă la Turov, iar de acolo drumul e un chin, nu alta. Nisipuri ca în Sahara, autobuzul abia-abia se tîrăște, lume — grămadă, nici să respiri nu poți... Își imagina acest drum, și cît de rău va obosi Rita, și de pe acum îi părea rău de ea, dar cu toate astea dorea ca ea să vină.

Mai tîrziu, cînd totul va fi sfîrșit...

Își dădea seama că nu e o hotărîre tocmai dreaptă. Oricum, mai rău nici că se poate, de ce să te lipsești de ultima bucurie : să aștepți zgomotul tocurilor ei pe scară, să-i asculți glasul, să-i vezi ochii strălucind de încordare... Ultima bucurie — ca o ultimă picătură de combustibil în motor, ca un ultim cartuș în țeava armei, ca un ultim pesmet... Știa că nu o singură dată își va regreta hotărîrea, că nu o dată o va chema, sufocîndu-se de dor și singurătate în spațioasa casă părintească, socotea însă că așa va fi mai bine. Mai bine pentru ea, pentru Rita. Ba chiar și pentru el. Pentru că ea nu-l va vedea stors de chinuri și disperare. Nu va cunoaște cît este de înfricoșător cînd sub ochii tăi moare omul cel mai apropiat, iar tu nu-i poți veni în ajutor în nici un fel, absolut în nici un fel. Vorbe de consolare ?... Gorbaciov le cunoștea valoarea. Mai bine fără consolări. Să-i rămînă pururi în amintire ca un om care n-a avut nevoie de îngrijitoare. Care a știut să trăiască și să moară ca un bărbat, nu ca un mucos neisprăvit. Mama — e altceva, față de ea nu-i nevoie să te ascunzi. Ea te știe și bolnav, și în lacrimi, și neputincios ca un pisoi fără ochi — te știe oricum. În fața mamei — se poate, asta îi e soarta, se vede.

Grigori Konstantinovici avea o fire sinceră, care nu suporta falsitatea. Toată viața și-a petrecut-o printre oameni care disprețuiau minciuna tot așa cum disprețuiau lașitatea, și îl cuprindea amărăciunea la gîndul că este nevoit să-și încheie viața în păienjenișul lipicios al minciunii. Sufletul îi era însetat de o iubire sublimă și curată, ca cerul primăverii deasupra capului ; or, el simțea că în relațiile lui cu Rita există și ceva ticluit, neadevărat, și îi era teamă să nu vadă cum niște impresii vagi se prefac în

fapte reci și îndărătnice. Temîndu-se să și-o mărturisească, de fapt Gorbaciov fugea de el însuși — nu de ea — atunci cînd se gîndea să plece la maică-sa ; nu de suferințele Ritei îi era frică lui Gorbaciov — îi era frică de indiferență, de nerăbdare, de oboseală : doamne, cînd vor lua sfîrșit toate astea... În cele două luni, cît a stat la Institutul de oncologie, din basmul sentimental cum că suferințele îl fac pe om mai bun, mai inimos, mai curat, n-a rămas piatră pe piatră. Boala lui putea s-o încrîncenеze pe Rita, iar el voia s-o păstreze în amintire altfel — chiar dacă nu era o imagine adevărată, ci una plăsmuită. De aceea, atunci cînd Veresov cu un gest elocvent își dusese ceasul la ochi, Gorbaciov, înghițind jignirea, s-a prefăcut a nu observa nimic. Apreciind într-o clipă ce avantaje îi oferă teiul prăbușit, Gorbaciov în mod abil i-a tăiat profesorului orice cale de retragere.

3

— Ca să vedeți, zîmbind larg dădea cu vorba colonelul, un colos ca ăsta... Credeam că o să mai stea încă o mie de ani, și cînd colo — s-a terminat ! Imaginați-vă, profesore, cît pe-aci să ne ia în picaj, pe mine și pe Rita ! Noroc că tocmai cînd eram acolo, în colțul străzii, mi se dezlegase un șiret și ne-am oprit pentru o clipă — altfel ne nimerea în plin. Crengile ne-au șuierat chiar pe sub nas. Ce mai poveste ! Măcar să fi fost vînt, furtună, ori mai știu eu ce... Să fi intrat în el un camion. Dar așa, fără nici un motiv. A stat, a stat, și deodată...

Veresov se muta plictisit de pe un picior pe altul, așteptînd să se ivească o pauză ca să poată plèca. Dar colonelul vorbea ca un mecanism pus în funcțiune, și cu toate că pe Nikolai Alexandrovici această pălăvrăgeală îl stingherea, nu îndrăznea s-o întrerupă, nu știa nici el de ce. Simțea că dincolo de cuvintele despre cît de rău s-au speriat colonelul și soția lui atunci cînd bătrînul tei a trosnit, s-a aplecat și a început să se lase încet pe caldarîm, se ascunde ceva important, ceva de care nu te poți debarasa,

dar nu izbutea să ghicească ce anume şi era furios că-şi pierdea vremea fără rost.

Ţiuitul ascuţit al ferăstrăului, care se înfipsese în scoarţa groasă a copacului, avu darul de a-i deştepta memoria ; brusc, Veresov îşi aduse aminte cine sînt cei doi — colonelul căruia nu-i tăcea gura şi tînăra lui soţie. Îşi aminti atît de limpede, de parcă abia ieri fusese la ei în vizită, de parcă i-ar fi fost vechi prieteni. „Gorbaciov Grigori Konstantinovici — îşi aminti el cu certitudine, numele a ieşit în relief de pe coperta gălbuie a foii de observaţie care se umflase din pricina teancului de analize şi concluzii prinse cu lipici. Tumoră neoperabilă mediastinală, întinse metastaze. A fost externat după ce i s-a făcut operaţia de diagnosticare şi şedinţele de radioterapie, ca tratament simptomatic. Cum de am putut să uit, omul e un amic al Minaevei. Ca să vezi ce ghinion ! Dealtfel, colonelul nu are mina unui om grav bolnav. Remisiune stabilă după tratament ? Nu, nu prea stabilă, faţa e deja pămîntie, respiraţia accelerată, superficială, şi ochii îi lucesc — face febră, probabil. În general, însă, se ţine bine, e un om rezistent. În schimb nevastă-sa pare o neurastenică tipică. Obrazul îi e plin de pete, de parcă s-ar fi frecat cu urzici. Ei, păi ea ştie tot, i-a explicat Suhorukov, de aceea tremură toată..."

Rita îşi întinsese gîtul, pironindu-şi privirea spre locul unde ţiuia ferăstrăul, se auzeau lovituri de topor. Simţind că o priveşte Veresov, se întoarse spre el.

— S-a zis cu teiul nostru, profesore, spuse cu glas tremurînd. Mare păcat...

— Într-adevăr, confirmă el, gîndindu-se la cu totul altceva. A fost o mîndreţe de copac.

Rita îşi umezi cu vîrful limbii buzele fardate cu un ruj aprins, îi luă pe cei doi bărbaţi la braţ şi toţi trei îşi croiră loc să iasă pe trotuar.

— Scuzaţi-mă, Nikolai Alexandrovici, dar dacă tot ne-am întîlnit... Nu vi se pare că după operaţie Grigori Konstantinovici a început să arate mult mai bine ?

„Fetiţa mea înţeleaptă, gîndi cu duioşie Gorbaciov, bucuros că nu va fi nevoit să pună el această întrebare inutilă. Fetiţa mea deşteaptă..."

— Bineînţeles, răspunse Veresov, în timp ce-şi scotea tabachera. — Începea jocul la care din cînd în cînd este obligat să participe orice medic oncolog, şi Veresov nu se socotea în drept să renunţe la el, deşi acum atît timpul, cît şi locul erau cît se poate de nepotrivite. Dar curajul disperat cu care s-a aruncat în joc tînăra femeie cu chipul fin, îmbrăcată cu un costum din stofă bej, care îi strîngea frumos făptura zveltă, femeia care ştia ceva ce soţul ei, judecînd după zîmbetul său bonom, deocamdată nici nu bănuia măcar, nu putea să nu-i trezească un sentiment de respect. — Arătaţi admirabil, Grigori Konstantinovici. E drept, aţi mai slăbit ceva, dar, fie vorba între noi, asta e chiar mai bine. Micşorează sarcina motorului, ameliorează tonusul...

Ştia că glasul nu-l va trăda şi vorbea calm şi convingător : nimic nu avea asupra bolnavilor o influenţă mai binefăcătoare decît convingerea calmă şi aparenţa de adevăr. „Aţi mai slăbit ceva..." — asta-i toată scamatoria, în spatele acestui „aţi mai slăbit ceva" se putea ascunde orice. Era bine să nu fi fost soţia de faţă — n-a învăţat încă să joace asemenea jocuri, faţa e liniştită, dar ochii i se sfîşie în ţipăt ; noroc că e cam simplu colonelul, altul în locul lui ar fi înţeles îndată.

— Păi şi eu ştiu, profesore, sări să-l susţină Gorbaciov. Ei să-i spuneţi, eu unul ştiu că sînt sănătos ca un bivol, dar ea-şi face griji. Ţi-am spus doar, prostuţo...

Veresov strînse între dinţi ţigara şi se lovi de cîteva ori peste buzunar, căutîndu-şi chibriturile. Grigori Konstantinovici îşi scăpără în grabă bricheta cu gaz. Profesorul îşi aprinse ţigara şi-i întinse tabachera. Gorbaciov o ţinu în mînă, mirosind cu nesaţ fumul de tutun, îşi înghiţi saliva.

— Mulţumesc, doctorul Suhorukov mi-a interzis, oftă el. Mi-a interzis totul : să beau, să fumez... Cam plicticos, desigur, dar şi aici ca în armată : ţi s-a ordonat, execută. — Îşi puse bricheta pe capătul tabacherei. — Luaţi-o ca amintire, Nikolai Alexandrovici, eu oricum nu mai am nevoie de ea. E cu gaz, italienească, am să vă trimit şi nişte capsule de rezervă pentru încărcat.

„Cui îi folosesc aceste interdicții prostești ? se gîndea Veresov în timp ce examina bricheta. Ce ar putea ele să schimbe în cazul lui Gorbaciov ? Să-i prelungească viața ? Puțin probabil. Să-l lipsești pe om de ultima plăcere ghidîndu-te după înțelepciunea școlărească : fumatul este dușmanul sănătății... Mare hahaleră ești, Andrei sin Andreevici, deși ești chirurg priceput și om de știință valoros. Desigur, cît timp a existat speranța într-o operație radicală, nimic nu putea fi neglijat, dar după aceea... Nu putea într-un mod mai delicat să-și îmblînzească acel veto ? ! A uitat sau n-a vrut să se obosească ? Am să-ți frec ridichea pentru uituceala asta, eu unul n-am să uit, poți fi sigur."

— Gîdilă ? Nikolai Alexandrovici dădu în lături fumul cu mîna.

— Ba bine că nu ! — Gorbaciov se crispă jalnic, de parcă l-ar fi prins dintr-o dată durerea la toate măselele. — Cum simt fumul, mi se umple gura de salivă. Să mai trag o dată-n piept — am senzația că m-aș naște pentru a doua oară, pe cuvînt.

Colonelul Gorbaciov se prefăcea. El fuma pe ascuns, să nu-l vadă soția, fuma chiar din ziua în care își aruncase ochii pe foaia de observație clinică și-și dăduse seama că toate interdicțiile lui Suhorukov nu fac doi bani. Acum, pur și simplu își executase mișcarea în partidă, dar nici Rita, și nici Veresov nu trebuiau să bănuiască nimic.

— Atunci, uitați ce-i... păstrați-vă bricheta și fumați, spuse Nikolai Alexandrovici. Bineînțeles, să nu abuzați, dar două-trei țigări pe zi... Ei, și un păhărel, pentru poftă de mîncare, nu strică, nu prea aveți poftă de mîncare, bănuiesc ? Asta-i, nu aveți. Deci, cu permisiunea mea. Pe răspunderea mea personală, cum s-ar zice.

— Vorbiți serios ? ! izbucni Gorbaciov. Nikolai Alexandrovici, vă sînt recunoscător. Vă sînt foarte recunoscător ! Că altfel, știți și dumneavoastră, ce viață e asta. Umbră pămîntului. — Scutură mîna profesorului cu mîna sa moale și ușor umedă. — Ai auzit ce-a spus profesorul ? Deci, în mod regulamentar.

— Nu e nevoie să mă convingi pe mine, zîmbi slab Rita. Eu îți spun întruna...

— Bine, bine, o întrerupse Grigori Konstantinovici. Îmi spui... Şi noaptea boceşti. Luaţi bricheta, Nikolai Alexandrovici, vă rog frumos. Din toată inima...

Jenat, Veresov ridică din umeri şi băgă bricheta în buzunar : doar n-o să începi tocmeala în mijlocul străzii.

Vuietul compact al motoarelor cu reacţie căzu pe pămînt, silindu-l pe Gorbaciov să ridice capul. Un ac argintiu străbătea văzduhul, desfăşurînd după el firul infinit al urmei de inversie, şi Nikolai Alexandrovici observă cum tresăriră buzele colonelului şi i se crispară obrajii.

— O să mai poată zbura, nu-i aşa, profesore ? întrebă în grabă Rita, tot trăgînd de toarta genţii.

— Cred că da. — Veserov trase fumul în piept. — Desigur, o lună-două o să mai stea în convalescenţă, a fost totuşi operat, iar după aceea... După aceea va putea să zboare.

Între timp Gorbaciov îşi biruise emoţia.

— Voi putea să zbor, interveni cu glas surd. Voi putea, nici vorbă. — Şi-şi aruncă ţigara, ca Rita să nu observe cum îi tremură degetele.

Toţi trei simţiră cu uşurare că discuţia a luat sfîrşit

— Vă mulţumim pentru vorbele de bine, Nikolai Alexandrovici. — Rita îi întinse o mînă îngustă, strînsă într-o mănuşă subţire. — Scuzaţi-ne, dar în institutul dumneavoastră oamenii devin bănuitori.

— Fleacuri, zîmbi profesorul. Viaţa oferă destule neplăceri reale, ca să nu mai inventăm altele închipuite. Rămîneţi cu bine.

„A crezut, se gîndea el, în timp ce urca încet scara. Pentru cît timp ? Ce contează... Pentru el acum fiece zi pe care o petrece în linişte este o fericire. Dar Rita ?... Greu o să-i mai fie, tare greu..."

Ferăstrăul muşca din tei vesel şi răsunător, tranşîndu-l în bucăţi, aşa cum măcelarul tranşează carnea. Topoarele loveau de zor : tah ! tah ! — şi pe bulevard creştea grămada de crengi. Gorbaciovii mergeau pe partea însorită a străzii şi umbrele lor păşeau alături, micşorîndu-şi tot mai mult dimensiunile. De la fereastra cabinetului său, Nikolai Alexandrovici urmărea cu privirea sumbră cum se îndepărtau. „Voi putea să zbor..." Nu, iubite tovarăşe

colonel, nici gînd să mai poţi zbura. Biografia ta de aviator s-a încheiat, aşa-i povestea, şi e pe cale de a se încheia şi cea de om. Iar ca om, dacă e să judecăm după baretele decoraţiilor, eşti un om adevărat, doar faci pe naivul. Cunosc astfel de naivi, sînt în stare să ducă de nas pe oricare. Şi nevastă-ta e om adevărat, probabil, e îngrozită, dar se ţine tare, zîmbeşte, caută să-ţi dea curaj. Nu e în stare oricine de aşa ceva. Să tot fi trăit cu bucurie şi voie bună, dar n-a fost să fie — tumoră neoperabilă. Fel de fel de comisii medicale îi tot verifică pe aviatori, îi verifică foarte des, şi totuşi le-a scăpat. Dealtfel, ar fi fost de mirare să nu le scape. O tumoră mică, dar rea, ca un cîine turbat. Ce om... dacă te uiţi de la distanţă — zici că-i sănătos tun, dar nu e decît o aparenţă. O aparenţă... înşelătoare. Măcar de l-ar lăsa în armată. Cît timp nu-l pensionează, o să spere. Să telefonez vreunui şef, să-l rog să nu-l pensioneze. N-o să sărăcească armata, cît i-a mai rămas... Să creadă că o să mai poată zbura, să creadă pînă la sfîrşit. Ofiţer de carieră, ai fost şi tu cîndva ofiţer de carieră, ştii ce înseamnă.

„Măcar să fi fost vînt, furtună, ori mai ştiu eu ce...", îşi aminti Nikolai Alexandrovici cuvintele lui Gorbaciov şi simţi că teiul putrezit îl apasă pe umeri cu toată imposibila lui greutate.

CAPITOLUL III

1

Consfătuirea de la Ministerul Sănătăţii luă sfîrşit spre seara zilei de marţi, dar Veresov se împotmoli serios în capitală.

La Moscova ploua. Norii grei atîrnau deasupra oraşului ca nişte rufe ude. Din cînd în cînd vîntul risipea norii şi atunci apărea soarele, un soare de octombrie, fără strălucire, dar încă fierbinte, ca în zi de vară. Peste bălţi se

vedea ridicîndu-se o pîclă uşoară, asfaltul se încingea, aerul devenea sufocant, ca într-o baie de aburi.

Furios, asudat, Veresov pendula prin Moscova şi-i era ciudă că înainte de sîmbătă-duminecă nu va reuşi să scape, să ajungă acasă, în Sosnovka lui.

Camera pe care o ocupa la hotel, mare şi neprimitoare, ca un depozit de mobilă uzată, mirosea a însingurare şi lipsă de individualitate. Oamenii locuiau aici ca la gară, gata în orice clipă s-o ia din loc şi s-o întindă hăt-departe ; locuiau fără a prinde rădăcini, fără a se chivernisi cu acele nimicuri, care sînt atît de dragi inimii, fără să lase nimic în urma lor, în afară de un miros acru de fum de tutun şi apă de colonie sau un toc de ochelari uitat din întîmplare. Era imposibil să ghiceşti cine a ocupat această camera înaintea ta : un general, un şef de şantier din îndepărtata Siberie, o actriţă sau un turist plictisit. Un punct de transbordare, şi dacă stai să pui cap la cap toate zilele şi toate nopţile pe care le-ai vînturat pe la astfel de puncte de transbordare — mai-mai că se-adună un sfert din viaţă. Gîndul acesta îl întrista pe Veresov, nu ştia nici el de ce.

Cînd se întorcea la hotel, în primul rînd făcea un duş rece. Pufnind şi zgribulindu-se de plăcere, îşi freţiona cu putere trupul mare şi muşchiulos, simţind cum, odată cu praful şi sudoarea, se duce şi oboseala acumulată peste zi, îşi punea o cămaşă curată şi, luîndu-şi carnetul, se aşeza la masă ca să-şi facă planul de bătaie pentru a doua zi. Carnetul era notat-răsnotat : Academia de ştiinţe medicale, Comitetul de stat pentru energie atomică, centrala „Izotop", asociaţia ştiinţifică a oncologilor, cursurile academice superioare, institutul de oncologie experimentală şi clinică, direcţia de tehnică nouă şi de preparate medicale a Ministerului Sănătăţii — nici o clipă de răgaz.

Mai tîrziu, cînd dincolo de ferestre se aprindeau felinarele străzii, soseau prieteni, foşti colegi, foşti studenţi. Lui Veresov nu-i plăcea să facă vizite, dealtfel şi alergătura de peste zi îl extenua, ca să mai aibă chef să se ducă undeva ; aflînd că se află la Moscova, lumea venea la el. Îl îmbrăţişau, îl întrebau de sănătate, de Olga Mihailovna, de fetele lui, de noile lucrări. Discuţiile continuau jos, în restaurant, în timpul unei cine tîrzii, prelungite.

Orchestra cîntă. Pe peticul de ring din fața estradei perechile bat pasul mișcîndu-și alene picioarele. Fumul de țigară învăluie lustra de cristal în straturi de nori. Nikolai Alexandrovici își tratează cu ospitalitate musafirii înfierbîntați, ascultă cu aparent interes discuția, care, precum pămîntul în jurul axei sale, se învîrtește în jurul problemei privind lupta cu tumorile maligne, se uită distrat la femeile drăguțe, iar în sinea lui ar vrea să trimită totul la naiba, să se întoarcă în camera lui de la hotel, să se întindă în patul larg ca un culcuș regesc și să doarmă. Totuși stă răbdător la masă — îi e peste puteri să rămînă singur.

Împrejurările îl sileau pe Nikolai Alexandrovici să alerge prin Moscova ca „să impulsioneze" și „să facă rost", cînd acasă avea treburi mai importante și mai urgente. Dar nu acesta era motivul proastei lui dispoziții. Îl înfuria agitația fără rost, care îi măcina între pietrele sale timpul prețios, dar în nici una din deplasările sale nu scăpa de „cursele cu obstacole", cum numea Veresov toate aceste demersuri, așa că se împăcase demult cu această situație. Piese de rezervă și subansamble pentru betatron și pentru acceleratorul linear de electroni trebuie să obțină ? Trebuie, că doar n-o să oprești din funcțiune mașinile-unicate pentru că n-ai primit la timp nu știu ce tinichea. Și mai trebuie să stabilești termenele de livrare a izotopilor radioactivi, ca să nu fie într-o lună prea mult, iar în alta — nimic. Și să lămurești care din temele de cercetare ale institutului urmează să intre în planul general de stat al luptei împotriva cancerului, ca să smulgi pentru ele instrumente și aparatură peste plan. Și să obții aprobarea pentru lucrările de hipertermie — cît timp să mai faci amatorism, fără fonduri, fără sprijin, într-o problemă de maximă importanță. Și să sondezi, și să vezi, să cîntărești, să convingi... Asta-i soarta unui director de institut de cercetare : vrei să supraviețuiești — trebuie să știi să te descurci. Mai ales dacă ai înțeles demult și temeinic că doar neplăcerile apar de la sine, ca Afrodita din spuma mării, pentru rest trebuie să muncești din greu, să te zbați, să alergi.

Nu se poate spune că Nikolai Alexandrovici n-ar avea încredere în adjuncții săi — de fapt, adjuncții pentru cli-

nică și știință, pentru problemele de fizico-tehnică sînt cei care ar trebui să obțină toate acestea, să aranjeze, să pună de acord. El știa însă că pentru Nifaghina, pentru Jarkov, pentru Konțevoi este mult mai greu decît pentru el să străpungă frontul de secretare îngîmfate și referenți impenetrabili, în stare să înmormînteze într-o corespondență sterilă chiar și problemele de cea mai mare urgență ; de aceea prefera să pătrundă personal la oamenii de care avea nevoie, contînd pe farmecul său, pe relațiile sale, ca și pe marea sa capacitate de a străpunge barierele.

Veresov împlinise patruzeci și șapte de ani. Înalt și vînos, cu o față prelungă, uscățivă, cu ochi albaștri-spălăciți, cu privirea ascuțită ca spinul, profesorul nu-și arăta vîrsta. Pometii ascuțiți, strînși în pielea ușor cenușie, nasul drept cu nări subțiri, de la care porneau spre colțurile gurii riduri adînci, bărbia grea dădeau chipului său o expresie aspră, închisă. O mai atenua zîmbetul, deschis și încrezător, numai că Nikolai Alexandrovici zîmbea rar. Se tundea scurt, ca antrenorii de sport ; părul negru și des, ușor grizonat, tuns perie, avansa în triunghi spre mijlocul frunții bombate și noduroase, dezvelind spre tîmple un început de chelie frontală. Obrazul stîng îi era marcat de o cicatrice ușoară, cu marginile zdrențuite — un semn în amintirea războiului cu finlandezii albi, în amintirea platoșei de gheață, albastră și rece, care încătușa lacul Vuoksen-Virta ; din cînd în cînd, în mod mecanic, Veresov o freca cu degetele sale lungi și puternice. Pentru rudele și prietenii lui Nikolai Alexandrovici, cicatricea lui era ufi fel de barometru sui-generis. Toți știau : dacă i se zbate obrazul, mai bine să-l lași în pace și să nu-l sicîi cu nici un fel de solicitări.

Veresov purta un surtuc sobru de culoare neagră, pe care îl încheia la toți nasturii ca pe o tunică militară. Îți făcea impresia că are prea mulți nasturi, mult mai mulți decît e nevoie. Ținuta de militar, mișcările bruște, vocea apăsată și cam seacă — toate trădau în el omul care a servit ani de-a rîndul în cadrele armatei.

Îi plăcea matematica și în adolescență visase să urmeze facultatea de fizică și matematică a Universității din Bielorusia. Părinții săi erau matematicieni, profesori de

şcoală ; probabil de la ei moştenise Nikolai Alexandrovici dragostea pentru ştiinţa riguroasă şi exactă. Nici acum lumea clară a formulelor şi ecuaţiilor matematice nu-şi pierduse pentru el farmecul şi frumuseţea ei subtilă, sobră. I se întîmpla adesea, ca după operaţii complicate, care ţineau cîteva ore în şir, complet epuizat de încordarea nervoasă şi fizică la care fusese supus, să se întoarcă la el în cabinet, să-şi scoată halatul şi boneta, să ia din birou o culegere ferfeniţită de probleme de matematică superioară şi să se cufunde în ea cu totul, aşa cum într-o amiază toridă te cufunzi într-un pîrău cu apă limpede şi rece. Şi cu cît era mai complicată, mai ingenioasă, mai încîlcită problema ce îi cădea în mînă, cu atît începea să-şi simtă sufletul mai liniştit, mai împăcat. Veresov ştia, ştia cu certitudine, că mai înainte cineva a rezolvat această problemă, că cineva a străbătut acest drum şi a aşezat de-a lungul lui repere de formule, grafice, legi ; trebuie doar să-ţi dai silinţa, să nu pregeţi în a căuta, să-ţi pui serios mintea la contribuţie — şi le vei găsi. Cît despre problemele pe care le avea de rezolvat în saloanele clinicii institutului, la masa de operaţie, în spatele zidurilor groase, ca de fortăreaţă din vremuri de demult, ale corpului de energii înalte, acestea adesea nu aveau nici soluţie, nici puncte de reper care să conducă spre soluţie, nici vreun răspuns gata verificat. Drumul acesta se întrerupea undeva la începuturile lui, la primii paşi, se pierdea în tenebrele încîlcite ale particulelor albuminoase ale celulelor şi structurilor celulare, în modificări şi transformări, enigmatice ca civilizaţiile extraterestre şi indirijabile ca reacţia termonucleară. O obscuritate oarbă şi vrăjmaşă, de care de veacuri se zdrobeşte talentul, se spulberă eforturile şi speranţele a mii şi mii de savanţi din întreaga lume ; în comparaţie cu aceasta, cifrele şi simbolurile din manualul universitar, subordonate unor legi riguroase ale logicii, păreau cunoscute şi orînduite, precum fişierul unui doctorand sîrguincios sau instrumentarul unei surori medicale pricepute.

De regulă concentrat, adîncit în gîndurile sale chiar şi în forfota deplasărilor, de data aceasta Veresov se simţea scos din făgaşul obişnuit. Cauzele erau multiple : ruptura cu Belozerov, care s-a produs chiar în ajunul plecării la

Moscova, apăsătoarea întîlnire cu Gorbaciov, relaţiile neclare cu doctoranda Nina Minaeva.

Grijile de peste zi împingeau undeva în subconştient cearta cu Feodor Belozerov, murdară ca o grămadă de rufe de spital, aşa cum se aruncă la subsol tot felul de vechituri, care nu fac decît să te încurce. Nu lăsau timp nici pentru Nina Minaeva. Dar în orele nopţii gîndurile se porneau slobode. Ieşeau tiptil din văgăunile lor, se developau în memorie ca fotografiile în baia cu chimicale, şi atunci Nikolai Alexandrovici simţea cum în suflet i se furişează neliniştea, tristeţea. Se dădea jos din patul răvăşit, îşi arunca halatul pe umeri, bea cu nesaţ apă caldă cu iz de clor şi, fără a aprinde lumina, îşi măsura camera vreme îndelungată cu paşi largi şi repezi. Se oprea în faţa ferestrei, ridica storul, privea în jos, spre strada îngustă, ca un defileu de piatră, fuma ţigară după ţigară, şi obrazul stîng i se contracta nervos, în tresăriri mărunte.

Deasupra străzii se învălura o ceaţă trandafirie rară ; siluetele întunecate ale clădirilor apăreau din ea ca nişte corăbii ; purtînd încărcătura grea a bucuriilor şi necazurilor omeneşti, aceste corăbii pluteau domol spre zorile umede şi cenuşii de toamnă. Veresov ar fi vrut şi el să plutească, să plece undeva departe, departe, în insula Şikotan, de exemplu, sau undeva şi mai departe, unde nu există nici Feodor Belozerov cu vanitatea şi cu ambiţia lui afurisită, nici Minaeva cu zîmbetul ei aţîţător în colţul buzelor pline, capricioase, nici oncologia cu problemele ei nerezolvate, din pricina cărora zi şi noapte simţi că-ţi plesnesc creierii, ca şi miilor de alţi medici — să plece undeva unde nu există nimic în afară de cer, soare şi mare.

Ploaia izbeşte cu degete moi în geamul întunecat, tăiat de linii oblice. O ploaie măruntă şi caldă, după care ciupercile răsar puzderie. Şi Nikolai Alexandrovici se gîndeşte că sîmbătă se va smulge negreşit de aici şi se va întoarce acasă. Mai dă-le-ncolo de treburi, se vor rezolva data viitoare. Sîmbătă seara — acasă, de la aeroport — direct la vilă. Să dormi ca lumea, iar dimineaţa să te scoli în zorii zorilor, s-o zgîlţîi uşurel pe Tania pînă se trezeşte din somn, la fel şi pe Nataşka, să-l chemi cu o fluierătură pe Pirat şi — tule-o după ciuperci. E prea tîrziu să te gîn-

deşti la insule îndepărtate, mult prea tîrziu. De tine însuţi nu poţi fugi niciunde, nu te poţi ascunde nicăieri, nici chiar în Şikotan, asta o ştii sigur. Şi dacă aşa stau lucrurile, atunci mai bine te duci la pădure, în zori, cînd sub brazii negri şi miţoşi e încă întunecat şi umed, şi ciupercile va trebui să le culegi pe dibuite, să-ţi afunzi cu grijă degetele în muşchiul aspru sau printre spinii ghimpeluipădureţ, iar apoi... Apoi în luminişurile dintre copaci cerul va prinde culoarea frunzelor de ceai fiert, aşa cum îl vedem în vremea scurtă şi plină de nelinişti a zilelor frumoase de toamnă tîrzie şi deasupra capului, trezindu-se din somn, va ţîrîi speriată o coţofană tărcată, plopişul din vîlceaua de deasupra izvorului se va aprinde sub primele raze ale soarelui, de parcă i s-ar fi dat foc din toate părţile, fetele vor hăui de bucurie peste toată pădurea, şi drojdia tristeţii se va duce din suflet, ca bruma de pe acoperişurile de tablă, şi te vei simţi liniştit şi cu sufletul împăcat. Înviorat, întinerit, o să aduni, spre invidia fetelor, un coş plin de bureţi, ghebe, hulubiţe, apoi te întorci acasă şi le dai Olgăi să le gătească, iar tu o să-ţi scoţi la intrare pelerina din foaie de cort, udă de rouă, care te-a slujit cu credinţă încă din timpul războiului, cizmele grele de cauciuc, pline de fire de iarbă neagră, o să te urci la tine sus, la mansardă, în cabinetul tău de lucru, o să aprinzi godinul, o să te aşezi în faţa uşiţei deschise, o să priveşti îndelung la flacără şi o să asculţi cum duduie în burlan, cum loveşte cu şrapnelul cărbunilor încinşi, şi tot ce-ţi strînge inima acum ţi se va părea atît de mic şi de neînsemnat, încît pur şi simplu o să te miri şi tu. Bătrînul tău ceainic smălţuit va da în clocot, va răpăi imperativ din capac, vei simţi aroma dulceagă de cimbru, aroma dulce din copilărie, şi toate vor reveni la locul cuvenit.

Sau — nu vor reveni ?

Revizuind iar şi iar în memorie toate împrejurările care au dus la ruptura cu Belozerov, Nikolai Alexandrovici îşi dădea seama tot mai mult că nu el era vinovatul. Nu era cu nimic vinovat faţă de Belozerov, şi nici faţă de Olga : oare poate fi considerată drept vină o bucurie neaşteptată, la care nici nu te-ai gîndit vreodată ? Şi dacă e vinovat cumva, păi în nici un caz faţă de ei — ci faţă de

colonelul Gorbaciov, față de aceia pe care era dator să-i salveze în virtutea înaltei misiuni de medic, în virtutea datoriei de om, dar nu a știut s-o facă. Nu din lene, indolență sau nepăsare față de nenorocirea altuia, ci din cauza caracterului limitat al cunoștințelor omului, pentru că s-a văzut că mult mai dificil decît să pătrunzi nucleul atomului este să pătrunzi tainele materiei vii, să dibui mecanismul prin care o celulă normală, sănătoasă, se transformă într-una bolnavă, malignă, și să înveți să dirijezi acest proces.

Sentimentul de vinovăție din pricina imperfecțiunii științei sale era pentru Veresov ca o schijă pe care o purta înfiptă în trup și care din timp în timp își făcea simțită prezența printr-o durere surdă, înăbușită, și Veresov știa că nu va scăpa de acest sentiment decît atunci cînd cancerul va începe să fie tratat în spitalele raionale la fel de bine cum se tratează acum pneumonia, pojarul sau hepatita. Dar pîn-acolo mai e cale lungă, să tot meargă, să tot trudească medicii și savanții pămîntului... Sentimentul de vinovăție îl ajuta să caute, să experimenteze, să lupte pentru bolnavii aflați într-o stare disperată, să creadă că va veni o zi cînd cuvîntul „incurabil" va dispare pentru totdeauna din vocabularul oncologilor. Acestui țel i-a sacrificat totul : tinerețe, pasiuni, distracții — tot ce constituia o piedică în muncă. Acum o astfel de piedică era Belozerov, Feodor Vladimirovici Belozerov, omul cel mai apropiat și cel mai important din viața ta. Ce-i de făcut, să te oprești ? S-o iei pieptiș ? Ușor de spus...

După ce umbla prin cameră de colo-colo, într-un du-te-vino fără sfîrșit, de nu-și mai simțea picioarele, Nikolai Alexandrovici se prăbușea pe pat, încătușat de un somn scurt și agitat. Și în vis vedea un cer cenușiu, jos, presărat cu smocuri de nori grăbiți, și un cîmp plin de mușuroaie, teribil de desfundat în urma unor ploi torențiale, cîmpul minat de lîngă Viazma, peste care a nimerit în toamna lui 'patruzeci și unu, cînd încerca să scoată din încercuire rămășițele batalionului său sanitar. Exploziile bubuiau, furgoanele răsturnate trosneau din încheieturi, caii înnebuniți de frică nechezau ascuțit, și-ți era ciudă să mori chiar pe linia frontului, de pe urma minelor

pe care le-au pus ai tăi, ca să-l oprească pe inamic... Îl vedea și pe Feodor : murdar, cu obrazul năpădit de barba țepoasă, păşind cu grijă înainte, cu ochii aţintiţi la picioare, iar ei, încremeniţi de încordare, aşteptau ca, de sub el, din clipă în clipă, să izbucnească o trîmbă de pămînt...

La ora şase fix, în virtutea unei deprinderi de ani şi ani de zile, Veresov se scula pentru ca timp de două-trei ceasuri să lucreze la articolul neterminat : înainte de a pleca trebuia neapărat să-l predea la revista „Oncologia". Îşi impusese demult să lucreze la hotel şi în avion, în sanatorii şi în cursul nesfîrşitelor şedinţe — peste tot unde putea pune pe genunchi un carnet şi reuşea să se retragă în el ; timpul nu-i ajungea niciodată, aşa cum unui student nu-i ajung trei ruble înainte de bursă, şi Nikolai Alexandrovici îşi croia orele şi minutele de lucru unde putea şi cum putea. Acum însă nu avea nici un spor, ceea ce era foarte rău.

De fapt, de la acest articol a pornit toată tevatura şi, pare-se, oricît s-ar strădui, nu va putea s-o potolească.

Veresov scria despre o nouă variantă de operaţie la glandele suprarenale la bolnavii de cancer la glanda mamară într-un stadiu avansat. Or, disertaţia de docenţă a lui Belozerov era consacrată studierii operaţiei tradiţionale, legată de deconectarea organelor care produc hormoni estrogeni. Nikolai Alexandrovici împreună cu un colectiv de colaboratori de-ai săi a demonstrat că lucrarea lui Belozerov nu aduce nimic nou în ştiinţă, că nu are nici o perspectivă, pentru că operaţia tradiţională provoacă insuficienţă corticosteroidală şi obligă pentru tot restul vieţii la tratament de substituţie cu cortizon.

Dacă Belozerov ar fi apucat să-şi susţină disertaţia, Veresov n-ar fi avut, cum s-ar zice, nici un necaz : există destule lucrări inconsistente peste care se aşterne praful în arhivele şi în rafturile bibliotecilor fundamentale. Ghinionul era că Feodor Vladimirovici abia se pregătea de susţinere, iar articolul lui Nikolai Alexandrovici îl tăia din rădăcină, mai adînc decît cel mai cusurgiu dintre referenţii oficiali.

Veresov se ştia cu conştiinţa curată — Feodor era singurul vinovat de întorsătura pe care au luat-o lucrurile.

Totuşi era trist şi nedrept să-ţi pierzi un prieten, şi asta îi sădea în suflet confuzie şi nelinişte, sentimente pe care gîndul la Ninocika Minaeva nu făcea decît să le sporească.

2

L-a pierdut pe Belozerov şi a găsit-o pe Minaeva ; aşa-i orînduită viaţa : pe de o parte ţi-e dat să pierzi, pe de alta să cîştigi... Legea conservării — a ce ? Tocmai asta-i nenorocirea că nimic nu se conservă, şi cel care pleacă, pleacă pentru totdeauna, şi locul lui în inimă rămîne gol. Ţi-ai pierdut un vechi prieten şi ai găsit o tînără femeie. Foarte tînără şi foarte frumoasă : nu degeaba toată lumea din institut, chiar şi bolnavii, nu-i spun Nina Timofeevna, cum se cuvine să-i zici unui medic serios, ci Ninocika. Ca unei fetiţe. Ce poate avea comun această fetişcană cu Feodor Belozerov, împreună cu care ai înghiţit nu un car — un munte de sare, de vi s-au tocit dinţii, cum poţi să spui despre ei : am pierdut — am găsit... Feodor înseamnă copilăria ta cu focurile de tabără pioniereşti şi cu subotnicele comsomoliste, toceală şi muştru la Academia militară de medicină, primii răniţi în războiul din Finlanda şi drumul amar de la Minsk pînă la Moscova sub bombele nemţeşti... Este întreaga ta viaţă, cu bucuriile şi grijile, cu greşelile şi speranţele ei. Iar Ninocika ?... Nişte ochi mari, puţin oblici, traşi spre tîmple, verzi ca prima iarbă din pădure, odrăslită pe colnicele încălzite de soare. Picioare lungi, ca la mînz, cu glezne subţiri. O voce uşor răguşită, joasă. Prin halatul scrobit se străvede cochet o bluziţă roz. O fetişcană ca atîtea altele. Atunci de ce cînd te gîndeşti la ea, la trandafiriul acela cald, simţi că ţi se taie respiraţia ?... Nu, bineînţeles, nimeni şi niciodată nu-l va putea înlocui pentru tine pe Belozerov, dar dacă Ninocika ar fi aici... Dacă ar fi aici, vie, caldă, cu vocea ei adîncă, puţin înnăbuşită, cu aroma abia perceptibilă de prospeţime şi curăţenie, atunci probabil nu te-ai fi simţit atît de trist şi de pustiu, şi nu ţi-ar fi ros sufletul rugina gîndurilor grele despre Feodor, despre Olga, şi toate şi-ar fi redobîndit sensul pierdut :

muzica, coniacul, puzderia de lumini nocturne, zarva și învălmășeala discuțiilor...

Veresov știa : un telefon, un simplu telefon, și ea va veni cu primul avion — nu-i mare lucru pentru o doctorandă să găsească un motiv ca să nu se arate cîteva zile la institut !... Bibliotecă, prelucrarea materialului... Găsești un hotel undeva la periferie, unde nu va veni nimeni să te sîcîie cu vizite de curtoazie, să te simți din nou, chiar și pentru scurt timp, tînăr și fericit, întocmai ca atunci la Gomel, cînd ai înțeles că iubești și te-ai speriat. Veresov întindea mîna spre telefon și o retrăgea grăbit, ca și cum aparatul era sub tensiune, și nu era vorba aici de nevastă-sa, nici de fiicele sale, nici de frică de gura lumii, ci de altceva, ceva diferit de toate acestea, dar ce anume nici el nu era în stare să-și explice.

Veresov era indiferent față de femei, nu avea timp nici pentru nevastă-sa și nici pentru cele două fete, pe care, se întîmpla, să nu le vadă săptămîni de-a rîndul. Fetele mai dormeau la ora cînd el pleca la lucru și deja dormeau atunci cînd se întorcea, așa că numai în zilele de duminică Nikolai Alexandrovici putea să hoinărească împreună cu ele prin pădure sau să meargă la lac, dar nici asta întotdeauna : pentru duminică erau lăsate șpalturile articolelor, disertațiile primite la referat, ultimele numere de reviste, manualul de limbă engleză... Uneori suna telefonul și trebuia să lase totul baltă și să plece val-vîrtej la institut : cancerul nu vrea să știe nici de duminici, nici de ziua de muncă de opt ore. Doar Olga nu dormea, indiferent de ora cînd el pleca sau cînd se întorcea, deși avea destule pe cap cît era ziua de mare, cu fetele, cu gospodăria, la ea la institut ; Olga îl aștepta și împreună mîncau de cină sau luau micul dejun la bucătărie, străduindu-se să nu zdrăngănească cu vasele, și de la nevastă-sa Nikolai Alexandrovici afla că Nataşka iar s-a ținut de pozne la școală, iar Tania și-a luat toate examenele din sesiune numai cu nota maximă și, pare-se, intenționează să se mărite.

În ceea ce privește viața de familie, Veresov a avut noroc. E drept, se mai întîmpla să fie și neînțelegeri, dar nici el și nici Olga nu le acordau importanță. Olga avea o fire echilibrată și calmă, ca medic pediatru își dădea

seama mai bine ca oricine cît de greu îi era lui uneori, se chinuia și suferea împreună cu el, și Nikolai Alexandrovici prețuia această înțelegere, această dorință permanentă de a trăi prin bucuriile și prin necazurile lui, fără a cere nimic în schimb.

Își iubea soția. Poate că această iubire se baza mai mult pe atașament, pe deprindere, decît pe sentiment, dar și acum îi plăceau sprîncenele negre și late ale Olgăi, două arcuri avîntate, care se adună la rădăcina subțire a nasului, și ochii căprui cu albul ușor albăstriu, și dinții umezi, drepți și albi, ca niște grăunțe de usturoi, și părul des și scurt, moale și cald ca blănița de vulpe. Cîndva, părul Olgăi avea culoarea castanei coapte, apoi a albit și ea îl vopsea, pînă cînd fetele au convins-o într-o zi să nu și-l mai vopsească : părul cărunt îi venea nemaipomenit de bine, dînd chipului ei și siluetei, care deși se îngrășase puțin, nu-și pierduse suplețea, o expresie de nobleță și demnitate reținută. Avea mîini mici, zbîrcite din cauza spălatului nesfîrșit, a spirtului și a eterului — niște mîini bătrîne și un rîs neașteptat de tînăr, răsunător, în cascadă, pur și simplu un rîs de fetișcană. Rîdea cu buzele, cu ochii, cu gropițele din obrajii rotunzi, cu razele minuscule ale ridurilor subțiri din colțurile gurii — cît era el de ursuz și de puțin comunicativ, cînd o privea cum rîde, Nikolai Alexandrovici nu-și putea reține de obicei zîmbetul.

Privea cu ironie la acei dintre amicii și cunoscuții săi care, după ce au trăit cu nevasta o viață, și-au crescut copiii, au albit ori chelit, deodată se îndrăgosteau ca niște băietani de optsprezece ani, își destrămau familia, iar uneori își duceau de rîpă și propriul lor viitor pentru o mutriță drăgălașă sau un zîmbet cochet. Vorbele despre dragostea căreia i se supun toate vîrstele îi provocau o strîmbătură de dezgust : ca să vezi în ce zdrențe multicolore își maschează oamenii propriul lor desfrîu ! Olga era o soție bună, o mamă bună, o prietenă bună și înțelegătoare ; ce altceva îi mai trebuie unui om cufundat pînă-n creștet în muncă ? Patimă ? Tragedii ? Am în clinică atîtea patimi și atîtea tragedii, încît ar ajunge pentru o mie de romane — n-are nici un sens să mai cauți altceva, altundeva. Oare liniștea, automatismul unor relații cu care te-ai deprins, relații puse la punct precum contorul de impul-

suri la betatron, oare asemenea relaţii nu sînt mai importante şi mai preţioase decît toate aceste prostii ?... „În lume nu e fericire, dar este linişte şi e voinţă...", Linişte şi voinţă — iată principalul. Practicarea ştiinţei face ca gîndirea să devină raţională, te deprinde cu aprecierea lucidă nu numai a fenomenelor, dar şi a sentimentelor, făureşte un zid protector, de încredere, împotriva hazardului inutil. iar el era om de ştiinţă şi se mîndrea cu faptul că ştie să se ţină în frîu, să nu se risipească în mărunţişuri, să subordoneze totul intereselor cauzei.

Veresov se împrejmuise de un zid protector, format din reguli simple şi interdicţii, chiar la începutul drumului său în viaţă, şi era convins de trăinicia lui de nezdruncinat, ca de beton armat, pînă cînd, odată, Ninocika Minaeva şi-a apropiat obrazul de al lui şi l-a privit în ochi cu ochii ei verzi, traşi uşor spre tîmple, şi această privire aţintită asupra lui l-a făcut să simtă furnicături în vîrful degetelor. Ea a trecut peste împrejmuire fără măcar s-o observe, şi Nikolai Alexandrovici a înţeles că n-a ridicat-o din betonul armat şi sîrma ghimpată a înţelepciunii de toate zilele, ci din nisip mişcător, şi simţea că i se strînge inima de mîhnire la gîndul că n-are nici o putere în faţa a ceea ce a năvălit aşa, dintr-o dată, nechemat, în viaţa lui.

De fapt, între ei n-a fost nimic pînă acum, doar cîteva discuţii mai mult sau mai puţin întîmplătoare, dar Veresov simţea că zidul s-a prăbuşit, iar odată cu el s-a prăbuşit şi lumea aceea precis orînduită, care îi intrase în deprindere, lumea în care — bine, rău — a trăit aproape cincizeci de ani. Şi, uite, acum ba întindea mîna spre telefon, ba o retrăgea ca ars ; întotdeauna hotărît, ba întrucîtva chiar puţin rectiliniu, Nikolai Alexandrovici se simţea acum timid, descumpănit, temător.

Stătea la masa de lucru, cu capul cuprins în mîini. Lampa de birou arunca lumină asupra paginilor de manuscris risipite pe masă. Paginile erau pline de corecturi, ca şi cum Nikolai Alexandrovici spera prin tertipuri stilistice să abată lovitura de la Feodor Belozerov. Înţelegea că este ceva stupid, articolul cerea claritate şi precizie, iar el înşira pe hîrtie cuvinte lipsite de vigoare, întîmplătoare,

ca şi cum era vorba de nebuloasa din Andromeda sau de fabricarea oţelului la convertizor — ca şi cum era vorba de ceva foarte depărtat şi necunoscut, nicidecum de ceva născut în griji şi chinuri, aşa cum o mamă îşi naşte pruncul, ceva ce a costat trei ani de căutări, experienţe, operaţii. Uneori îl bătea un gînd : nu numai Feodor n-are nevoie de acest articol, dar nici pentru el personal articolul acesta nu mai prezintă vreun interes, după cum nu-l mai interesează tot ce s-a făcut, tot ce a fost demonstrat. Nu am nevoie de el, de el au nevoie bolnavii pe care îi va salva de boală şi medicii practicieni, iar pe mine acum mă preocupă altceva : hipertermia. Cu asta trebuie să-mi bat capul, nu să-mi risipesc substanţa cenuşie cu aburii de evacuare. Păcat că m-am apucat eu de acest articol în loc să-i pun pe Suhorukov şi pe Basov să-l scrie, m-am apucat din cauza lui Feodor, dar asta nu poate schimba situaţia...

Cercul de lumină de pe masă se topea, dispărea, geamurile prindeau sclipiri albastre, ca şi cum cineva nevăzut le-ar fi şters cu o cîrpă moale şi umedă, defileul de piatră al străzii, potolit în timpul nopţii, se trezea la viaţă prin uruitul motoarelor, şi Veresov răsufla uşurat punînd tocul deoparte, pentru a se cufunda din nou în forfota zilei, unde pur şi simplu nu rămînea loc nici pentru meditaţii, nici pentru zbuciumări sufleteşti.

CAPITOLUL IV

1

În ziua cînd Nikolai Alexandrovici a plecat la Moscova, Olga Mihailovna nu avea ore la institut. Ea i-a făcut geamantanul, l-a condus la maşină, l-a sărutat ca de obicei pe obraz şi s-a întors acasă.

În casă era linişte şi pustiu : Nataşa plecase la şcoală, Tania — la universitate. De cu seară Olga Mihailovna ho-

tărîse să se apuce de curăţenie : să spele faianţa la bucătărie, să şteargă geamurile, să schimbe storurile care se decoloraseră în timpul verii. Dar anonima pe care o primise cu poşta de dimineaţă îi încurcase toate planurile.

A trecut în cabinetul soţului şi a scos din buzunar scrisoarea : două pagini dintr-un caiet de dictare, scrise mărunt cu un pix cu pastă roşie. Aplecate spre stînga, buchiile roşii se tîrau rînd după rînd, ca nişte păduchi de lemn pe un perete alb, şi Olga Mihailovna simţi că-i vine să vomeze de scîrbă. Cu un efort de voinţă îşi impuse să mai recitească o dată scrisoarea. Apoi se întinse pe canapea, îşi înfundă capul în pernă şi izbucni într-un plîns încet, fără glas.

În tot cursul dimineţii se stăpînise, strîngînd în sine lacrimi aprige, amare, şi pînă la urmă tot nu s-a hotărît să-i arate lui Nikolai Alexandrovici anonima ; acum însă nu mai avea rost să se stăpînească şi nici nu avea în faţa cui. Se simţea vlăguită, prin trupu-i lipsit de putere durerea se răspîndea cu izbituri dure şi sacadate.

Cu puterea intuiţiei a înţeles imediat că cel care a semnat aceste pagini cu o mîzgălitură indescifrabilă nu mintea. Adică, poate mintea înflorind amănuntele, nişte amănunte murdare şi scîrboase, la care, e de presupus, nu a putut fi martor ; în ceea ce priveşte, însă, esenţialul — nu mintea : în viaţa lui Veresov a apărut o femeie. Doctoranda Nina Minaeva, tînără, necăsătorită, de la serviciul de radiochirurgie. Plicul conţinea şi o fotografie colectivă, făcută de un amator : în centru, între Suhorukov şi Jora Zaikin, însemnată cu o cruciuliţă roşie, în aparat zîmbea o femeie frumoasă, îmbrăcată cu pantaloni şi cu un pulovăr strîns pe corp, cu părul bogat aranjat într-o coafură savantă. Olga Mihailovna observă tăietura neobişnuită a ochilor : ca în vechile stampe greceşti.

Scrisoarea o deschisese pe palier, lîngă cutiile poştale, şi o citise pe loc, simţind cum o cuprinde o slăbiciune ciudată: brusc a început să se clatine balustrada, casa, şi s-a sprijinit de perete ca să nu cadă ; tot acolo a examinat şi fotografia, după care a pus-o la loc în plic. În timp ce urca scara, Olga Mihailovna hotărî să intre imediat în cabinet, unde Veresov lucra la articolul său, şi să-i pună în faţă scrisoarea. Dar cînd deschise uşa şi-l văzu pe Nikolai Ale-

xandrovici gîrbovit peste birou, înecat în vălătuci de fum de ţigară, hotărîrea o părăsi. Să afle că el poate avea o privire nesigură, că evită s-o privească în ochi ? Că poate rosti cuvinte pline de minciună şi prefăcătorie ? E cumplit. Dar şi mai cumplit ar fi să te întîmpine o privire surdă şi duşmănoasă şi să auzi cuvinte clare şi directe. Veresov nu mintea niciodată, iar ea nu era chiar atît de sigură că are nevoie tocmai acum de claritate şi francheţe.

În plus, mai exista încă un motiv care o determinase să amîne discuţia despre anonimă măcar pînă cînd Nikolai Alexandrovici se va întoarce din delegaţie : Olga Mihailovna ştia cît îl consumă pe Veresov cearta cu Belozerov, cît de greu lucrează la acest articol ; să-i zvîrle în ochi cu anonima aia tocmai acum, cînd şi aşa e iritat şi cu nervii încordaţi la maximum — aşa ceva pur şi simplu nu-şi putea permite.

Veresovii se căsătoriseră în primăvara lui 'patruzeci şi doi, în timpul unui scurt răgaz dintre bătălii şi valuri de răniţi. Olga Mihailovna fusese soră la chirurgie pe lîngă Veresov ; şi aşa a rămas — soră, care îndeplineşte fără obiecţii cea mai mică dorinţă a stăpînului ei, chirurgul, care s-a obişnuit să reacţioneze în aceeaşi clipă nu numai la fiece cuvînt al lui, dar şi la o privire, la o mişcare a sprîncenelor, a degetelor ; o soră bine instruită, care în orice moment are la îndemînă tot ce-i trebuie chirurgului — de la şervetul steril şi sticluţa cu tinctură de iod pînă la forceps, deşi între timp a absolvit demult Institutul de medicină, a obţinut titlul de doctor în ştiinţe, a crescut două fete. Cu toate acestea, şi acum Nikolai Alexandrovici avea pentru ea aureola inaccesibilităţii şi tot ce făcea el îi apărea ca fiind plin de sens şi de semnificaţie superioară.

Olga Mihailovna suporta cu răbdare atît faptul că soţul era peste măsură de ocupat, ceea ce nu-i lăsa timp pentru casă şi familie, cît şi izbucnirile de furie şi supărare, fără motiv, care îl apucau uneori. Ele păreau fără motiv numai pentru un ochi străin, ea însă nu-l privea ca un străin, ci cumva din interior, resimţind acut orice eşec al său, cu atît mai supărător, cu cît cauzele nu ţineau

de el, ci de misterul și perfidia bolii împotriva căreia lupta dîndu-și toate forțele.

Odată cu trecerea anilor au început s-o obosească tot mai mult serile pustii petrecute în singurătate, nevoia de a trage de una singură carul greu al familiei, firea dură și dificilă a soțului. Cît timp copiii au fost mici, toate acestea s-au resimțit mai puțin : îl îngrijea, lucra la teza de doctorat, stătea pe la cozi la magazine și la atelierele de cizmărie, preda la institut, gătea — uneori seara, în timpul cinei tîrzii, simțea cum i se lipesc ochii de oboseală și era bucuroasă că nu e nevoie să vorbească și că poate să pună farfuriile murdare în chiuvetă și să se ducă la culcare. Mai apoi, însă, cînd fetele au crescut, preluînd asupra lor o mare parte din grijile casei, Olga Mihailovna a devenit mai liberă ; și atunci a început să-și dea seama tot mai limpede că ceva nu mergea ca lumea în căsnicia lor.

Era mîndră de soțul ei, de energia lui, de capacitatea lui de muncă, de înverșunarea cu care stătea la institut din zori și pînă-n noapte, pătrunzînd pînă în cele mai mici amănunte — de la renovarea cantinei pentru personal pînă la aducerea transportului de șobolani și șoareci pentru vivariu. Îi făcea plăcere faptul că oameni pe care nu-i cunoștea veneau la ei în casă, chemau la telefon, o opreau pe stradă, implorînd ca cei dragi lor să fie examinați sau operați „de însuși profesorul" ; reflexe ale gloriei lui Veresov, oncolog de prima mînă, se răsfrîngeau și asupra ei, un medic pediatru obișnuit, cu titlul de doctor în științe, cum poți găsi în oricare mare spital clinic, și asupra fetelor ei. Cu toate acestea, uneori o invidia pînă la lacrimi pe verișoara ei Vika, măritată cu un lăcătuș de rînd de la uzina pentru construcții de aparate „V. I. Lenin". Omul lucrează la el în atelier opt ore pe zi, se duce cu nevasta la cinema și la teatru, meșterește împreună cu băieții la zmeie, controlează carnetele de școală, duce rufele la spălătorie și scoate gunoiul afară. Cînd Vika gătește, el își pierde vremea la bucătărie în spatele ei, iar cînd se întîmplă ca ea să-și cumpere vreo bluziță nouă — nu există să nu observe cît de bine se potrivește culoarea albastră cu ochii ei. Și cu toate că locuința lor este mai mică decît „palatul" profesorului, cu toate că nu au „Volga" lor, cu

toate că Boris, soţul Vikăi, cîştigă mai puţin decît Nikolai Alexandrovici, Olga Mihailovna vedea că duc o viaţă simplă, fără complicaţii, şi tînjea ca o muiere după o astfel de viaţă.

Muncă, muncă, muncă... Şi tu, şi copiii aţi fost întotdeauna pe ultimul plan, în primul rînd — munca. Tu te-ai împăcat cu situaţia asta, ai considerat că nici nu se poate altfel. Şi uite răsplata : mici litere roşii, ca nişte ploşniţe pe albul peretelui.

Pe culoar, Pirat se dezlănţui într-un lătrat răsunător — Nataşa se întorsese de la şcoală, îşi făcu de lucru în vestiar, băgă capul în birou.

— Mămicuţo, ce-i cu tine ? Nu te simţi bine ?

— Mă doare capul, răspunse cu glas surd Olga Mihailovna, ascunzîndu-şi faţa în pernă, nu cumva să observe Nataşa că a plîns.

— Vrei să-ţi dau ceva ?

— Nu-mi trebuie nimic. Du-te.

Nataşa ieşi încetişor.

Ca mai toţi bărbaţii, Veresov şi-ar fi dorit un băiat, un succesor şi continuator al operei căreia îşi consacrase viaţa. I-ar fi transmis mîna sigură şi ochiul ager al chirurgului, care cunoaşte fiecare vinişoară din organismul omului, aşa cum cunoaşte constructorul fiece şurubel al maşinii pe care a făurit-o ; i-ar fi lăsat extraordinara sa bibliotecă, pe care începuse s-o adune încă de pe vremea cînd era la Academie: mii de cărţi, broşuri, extrase cu articole, fişe cu adnotări, reviste — tot ce putea avea o legătură cît de mică cu oncologia. Şi chiar dacă printre cărţile şi hîrtiile care au umplut casa şi vila există mult balast, lucruri respinse de viaţă şi de evoluţia ştiinţei, fiecare lucrare, şi de s-a dovedit greşită, constituia o treaptă din infinita scară în spirală a cunoaşterii umane, pentru că adesea istoria rătăcirilor dă gîndirii un impuls mai puternic decît istoria descoperirilor. Tania nu citise nici o carte din această mulţime fără număr, doar le ştergea de praf pe copertă în fiecare sîmbătă ; preferă să citească romane voluminoase. Voinică, sănătoasă, avea un fel de repulsie instinctivă faţă de boli şi durere ; o picătură de sînge dintr-o zgîrietură o făcea să pălească şi să caute în grabă sticluţa cu tinctură de iod, iar istorisirile Olgăi Mihailovna despre medicii eroi şi martiri

ai științei, care și-au sacrificat viața pentru a descoperi tainele ciumei și ale holerei, ale tifosului și frigurilor, îi trezeau doar un interes gratuit, de scurtă durată. Poate că nu știa să povestească ? Poate că tatăl ar fi trebuit să-și petreacă mai mult timp cu ea, s-o introducă cu grijă în universul umanitar și generos al profesiunii noastre ?... Mai curînd, în ceea ce îl privește, el pur și simplu nu credea în Tania, iar eu voiam ca ea să-și aleagă singură calea. Și-a ales-o, studiază istoria. Poate Natașa ? Vorbește de biochimie, dar mai sînt doi ani pînă să termine școala, poate să se răzgîndească de o sută de ori. A mai vrut să fie pompier, milițian, căpitan de cursă lungă ; parcă poți ști ce-o să-i trăsnească prin cap la absolvire ? !

2

Pînă-n clasa a opta Natașa nu considera fetele ca facînd parte din categoria oamenilor, avea prieteni numai printre băieți, se bătea cu ei, cutreiera grădinile și livezile și fluiera voinicește din două degete, zburătăcind porumbeii. La școală, notele maxime alternau cu note de doi și de unu, aducînd-o la disperare pe Olga Mihailovna, ca și pe profesori; îmbrăcămintea preferată a Natașei o constituia un pulover tricotat gros și niște blugi vechi, decolorați — cu blugii era mai comod să se tăvălească prin iarbă, să se cațăre în pomi și să sară peste focul de tabără. Întotdeauna plină de zgîrieturi, de pete verzi de iarbă strivită, ea era șeful recunoscut al străzii.

În clasa a opta, spre marea ușurare a Olgăi Mihailovna, Natașa s-a mai potolit. S-a lungit ca un adolescent deșirat și stîngaci, cu pometii ascuțiți ca ai tatălui, și-a tuns coțele, și-a aranjat un breton și a început să învețe mai ordonat.

Într-o zi Natașa a văzut pe masa tatălui ei fotografii cu acceleratorul liniar de electroni și cu betatronul. Imaginea acestor mașini uriașe a uluit-o pe fetiță ; s-a urcat îndată în autobuz și s-a dus la institut. Seara, Níkolai Alexandrovici i-a povestit amuzat soției cum a apărut Natașa la el în cabinet chiar înainte de începerea vizitei. El n-a avut

curajul s-o lase singură și a luat-o cu el, dînd-o în grija Taisei Sergheevna, sora-șefă de la radiochirurgie. Vizita a plictisit-o pe Natașa. O mulțime întreagă de halate albe îl urma pe tatăl ei din salon în salon, veneau după el ca un cîrd de gîște după gînsac, vorbind într-un limbaj abracadabrant, și fetița, îmbrăcată și ea cu halat alb și bonetă, a dat bir cu fugiții. Știa că la institut există un vivariu, o adevărată grădină zoologică în miniatură, și a pornit în căutarea lui, trecînd de la un etaj la altul și deschizînd cu îndrăzneală toate ușile pe care le întîlnea în cale.

Peste vreo două ceasuri, după ce a întors cu josul în sus tot institutul și împrejurimile, amărîtă și plînsă, Taisa Sergheevna a descoperit-o pe fata profesorului în vivariul laboratorului de chimioterapie experimentală. Înarmată cu o răzuitoare, cu o cîrpă și cu un lighean cu apă, Natașa curăța și spăla cu grijă cuștile, în timp ce doctorandul Gleb Hlebnikov, bărbos, zbîrlit, mirosind pînă în măduva oaselor a cîine, îi povestea cu însuflețire despre influența factorului lapte asupra dezvoltării tumorilor maligne la șoarecii de linie consanguină : a crezut că fata aceasta înaltă este o nouă sanitară și se grăbea s-o lămurească cît de important este rolul pe care îl are pentru știință munca ei nu tocmai plăcută.

Lui Gleb îi crăpa buza după o sanitară și era gata să se facă luntre și punte, numai s-o poată reține.

A trecut aproape un an de atunci, și Natașa se duce de două ori pe săptămînă la institut, îl ajută pe Gleb să îngrijească de animale, să pună experiențele, să țină jurnalul de observații. Olga Mihailovna i-a făcut un halat pe măsură și o bonetă rotundă, iar Tania a și poreclit-o pe loc „parlagioaică". Bine ar fi ca acest amuzament de copil să evolueze într-o pasiune serioasă, poate că se va naște măcar un medic în această familie de medici, se gîndea uneori Olga Mihailovna cînd își expedia fiica la institut.

...Natașa zdrăncănea la bucătărie cu tigaia, prin ușa întredeschisă se simți miros de chiftele arse. Nina Timofeevna Minaeva... Tînără, frumoasă. De unde-i asta ? Pare-se, din Blok ? „Stătea culcată pe răzorul necosit, tînără, frumoasă". Ce i-o fi trebuind de la nu prea tînărul și nu prea frumosul profesor ? Dragoste ? Nu cumva nu mai există campioni de box, că doar sînt mult mai potriviți

pentru așa ceva. De teză de doctorat are nevoie această tînără frumoasă, vrea să parvină în știință, iar drumul cel mai scurt spre știință trece peste canapeaua aflată în cămăruța din spatele cabinetului directorului. Amantă... Ce cuvînt dezgustător. Parcă vine de la iubire, amor, dar miroase a latrină. Vai, Kolea, Kolea, Nikolai, ți-ai pierdut de tot busola ? Păi ea o să te mestece și o să te scuipe, scîrba asta cu puloverul ei atît de strîns că i se urcă sînii sub nas. Sau poate nu te scuipă, bucățica, deși e slabă, dă gust bun, de ce s-o scuipe... Dar eu ? Am părul alb. Poate că e frumos — părul alb și fața tînără, oricum însă e trist. L-a slujit calul pe mujic, i-a arat pămîntul, a tras la jug, iar cînd a îmbătrînit, stăpînul l-a alungat din ogradă... Ce-i cu mine astăzi, ba o dau pe versuri, ba pe fabule ? Și ce să fac acum ? Să tac și să te împart cu ea ? Cînd o să te plictisești de ea : peste o lună, peste două ? O să înnebunesc, nu rezist nici o săptămînă, cine are nevoie de o astfel de viață !... Dar dacă nu este o simplă aventură ? Nikolai n-a fost niciCînd un muieratic, a avut el alte păcate, dar asta n-am observat la el. Dacă nu e o simplă aventură ? Să divorțez ? Doamne, ce rușine ! Dar fetele ?... Ce-o să le spun, cum o să le explic ? Dar tu ce-o să le spui ? Nimic ? Le întorci spatele și pleci ?...

Înghițind ultimele îmbucături dintr-o chiftea, în cabinet pătrunse din nou Natașa — bretonul negru lăsat pînă la sprîncene, ochii ațintiți cu atenție, ca la o mică jivină.

— Mami, te simți mai bine ? Mă duc la institut. Eu și cu Gleb facem astăzi...

— Nu, o întrerupse Olga Mihailovna, ștergîndu-și ochii cu un colț al pledului cadrilat. N-o să te mai duci la institut.

— De ce ? se miră Natașa.

— N-ai ce căuta acolo. Mai bine îndreaptă-ți notele proaste, asta-i mai important decît să-ți pierzi vremea cu șoarecii și cu cîinii.

— Iar m-a turnat Vipera Viperovna aia ! Hahalera !

— Nu-ți permit să vorbești astfel despre diriginta ta, auzi ! Altfel...

— Ba uite că-mi permit, o întrerupse cu îndărătnicie Natașa. Ce note proaste am ? Un doi amărît la geografie, mare lucru ! Păi dacă vrei chiar mîine răspund de notă maximă cu plus. Crezi că-i greu ? Iar Gleb începe o serie

nouă. Tu știi doar că nu are nici măcar sanitară, cine să-l ajute ?

— Nu mă interesează experiențele lui Gleb, răspunse tăios Olga Mihailovna. Treci și fă-ți lecțiile !

Nu putea s-o lase pe Natașa la institut. Acolo, desigur, la fiece colț, lumea șușotește acum despre Nikolai și amanta lui, atît mai lipsea ca și fetița să fie băgată în noroiul ăsta. Și apoi, Minaeva este și ea doctorandă, are și ea, bineînțeles, treabă pe la vivariu, iar Natașa se-atașează repede... n-apuci să te dezmeticești și te pomenești că ți-ai pierdut nu numai bărbatul, dar și fata...

— Mamă, nu e drept, scutură Natașa din breton. Am promis doar. Și tata mi-a dat voie...

— Iar eu îți interzic.

Natașa o privi pe sub sprîncene și la rădăcina nasului i se ivi o cută ascuțită. Exact ca și la mine atunci cînd mă supăr — se gîndi Olga Mihailovna. Ce-i asta, măiculiță ? Totul se năruise. Pînă ieri totul apărea încă trainic, sigur, durabil, iar astăzi se năruie...

Olga Mihailovna trase mai în sus pledul, avea frisoane. Simți brusc o dorință irezistibilă s-o vadă pe Minaeva — nu pe fotografia neclară, făcută de un amator, ci față-n față, ochi în ochi. Fără gălăgie, fără scandal, fără un cuvînt — pur și simplu s-o vadă.

Pe aparatul de radio se afla o oglinjoară lansînd în tavan reflexe vesele sub razele soarelui: Nikolai s-a bărbierit dimineața și a uitat s-o strîngă, pesemne. Olga Mihailovna se sculă, se privi în oglindă. Frumoasă mai ești... Pungi vinete sub ochii umflați, nasul s-a înroșit, părul s-a strîns ghem, să-ți rupi pieptenul... Adevărată sperietoare, cum e posibil să te delași în halul ăsta ! Nu, nici vorbă să te duci undeva astăzi, doar nu vrei ca ea să-ți rîdă în nas. Odihnește-te pînă mîine, coafează-te, și abia după aceea du-te, dacă vrei.

Poate, însă, că nici n-o să te duci, noaptea e un sfetnic bun.

Prin geam o văzu venind pe Tania împreună cu Viktor Kedici. Mergeau încet pe stradă, ținîndu-se de mînă. Tania rîdea — cu capul dat pe spate, cu fața radiind de fericire, întocmai ca Nikolai cînd îi reușește o operație. Lîngă vînjosul, zveltul Viktor, Tania părea mică și grasă, ca o ma-

trioşcă. O matrioşcă grasă, îmbrăcată cu o scurtă portocalie de nailon...

Olga Mihailovna se depărtă de fereastră pentru ca Tania să n-o vadă şi să nu-şi închipuie că o spionează. O milă ascuţită îi dădu un junghi în inimă. Sărmana Tania, se fereşte să mănînce o îmbucătură în plus, şi totuşi e mai mult lată decît înaltă. Uite, Natașa — numai piele şi oase, iar Tania... Pînă în anul trei picior de băiat n-a călcat în casă, mereu singură-singură, cum de-a reuşit să atragă un băiat aşa de arătos ? Măcar de s-ar dovedi Viktor băiat serios. E şi el tot în anul trei, numai că ea e la universitate, iar el e la medicină, păcat că n-am avut prilejul să-l am la mine la examene, aş fi putut să-l cunosc mai bine. Altfel, pare să fie băiat de treabă. Desigur, mie personal mi-ar fi plăcut mai mult Jora Zaikin, dar nu e vorba de mine, ci de ea. Să-i căsătorim, Veresov ar face om din el. Dacă sprijină tot felul de pipiţe, cum să nu-l sprijine şi pe Viktor. Ar fi ca un fiu...

Se spălă pe ochi, îşi aranjă ţinuta — n-ar fi vrut ca Tania şi Viktor să observe că e necăjită, puse mîncarea la încălzit. Tania descuie uşa cu cheia ei. Viktor strînse mîna Olgăi Mihailovna, avea o mînă uscată şi viguroasă ; zîmbind timid, îi întinse o frunză crestată de arţar. De la galbenul purpuriu al acestei frunze în vestiarul cam întunecos se făcu mai multă lumină, de parcă s-ar fi aprins un bec.

— Spălaţi-vă pe mîini şi veniţi la masă.

— Mulţumesc, Olga Mihailovna, eu am mîncat, se fîstîci Viktor.

— Hai, vino, îl trase Tania. N-ai mîncat deloc, ai mîncat două pateuri la bufet, ştiu eu. Iar mama a făcut astăzi colţunaşi cu smîntînă, nu simţi ce nemaipomenit miroase ?

Mîncară la bucătărie, sporovăind întruna, apoi trecură în camera Taniei. Între timp Natașa îşi făcuse lecţiile şi umbla prin casă îmbufnată, ca un şoarece în faţa grăunţelor, şi Olga Mihailovna o expedie împreună cu Pirat în curte, iar ea se apucă de curăţenie : oricum, era o treabă.

Peste vreo două ceasuri Viktor plecă la cămin şi Tania se duse să-l conducă. Avea buzele roşii şi căuta să-şi ascundă privirea stînjenită ; Olga Mihailovna oftă încetişor : s-au sărutat. Uşa se închise cu zgomot în urma lor şi ea rămase din nou singură.

După o săptămînă ploioasă, prima zi însorită plutea alene dincolo de fereastră, colorînd copacii în galben, în auriu, în purpură, zvîntînd bălţoacele de pe trotuare. Te pomeneşti că vin zile frumoase de toamnă tîrzie, se gîndi Olga Mihailovna. Nu, nu s-ar zice. Uite cum se adună norii deasupra Parcului Celiuskin, probabil la noapte va ploua din nou. De-ar primi aeroportul din Moscova...

CAPITOLUL V

1

Nina Timofeevna Minaeva, doctorandă la serviciul de radiochirurgie, nu era chiar atît de tînără cum credea profesorul Veresov şi alţi lucrători ai institutului : mergea pe douăzeci şi opt ; uneori avea impresia că e o babă şi i se făcea frică.

Avea un copil, Serioja, un băieţel frumos cu părul cîrlionţat şi cu ochii mari, ca ai maică-si. Serioja se născuse la şapte luni, cam debil, l-au pus pe picioare bunicul cu bunica, părinţii Ninei. L-au luat pe nepot la ei pentru ca Nina să-şi poată termina studiile. După ce a lucrat timp de doi ani ca medic de circumscripţie, Nina s-a înscris la doctorat, iar Serioja a rămas în continuare la Bobruisk : bunicul şi cu bunica au socotit pe bună dreptate că pentru băiat e mai bine să stea cu ei decît cu mama, veşnic preocupată de ea şi de treburile ei.

O dată pe lună, încărcată cu jucării şi dulciuri, Nina pleca la Bobruisk pentru a petrece cu băiatul seara zilei de sîmbătă, să-i spună o poveste, să-i spele cu mîna ei mutriţa negricioasă şi cu ocazia asta să-şi facă rost, prin cunoştinţele mamei, de vreo bluziţă mai deosebită, din cele care nu se găsesc, sau de pantofi de antilopă cu tocul „cui" ; Ninei îi plăceau pantofii cu tocuri subţiri şi foarte înalte, cu aceşti pantofi picioarele ei lungi şi zvelte păreau şi mai frumoase. Chiar şi la institut, unde toată lumea purta săn-

dăluțe sau cipici — toată ziua în picioare, e greu — Nina tocănea mărunt cu tocurile ei. E drept că din cauza asta uneori o cam dureau picioarele, dar de, n-ai ce-i face : vrei să placi — rabdă.

În anul patru de facultate Nina se măritase cu unul din profesorii ei, docentul Malkevici. Stea în ascensiune în domeniul chirurgiei toracice, Nikita Malkevici își susținuse teza de doctorat în științe pe tema terapiei chirurgicale a afecțiunilor cardiace congenitale la copii. Avea niște brațe lungi, niște ochi inteligenți și ironici și un păr rar, ca puful. Om vesel și talentat, promitea mult, ca Domnul-Dumnezeu, ba chiar mai mult decît Domnul-Dumnezeu, căci cu bisturiul lui corecta greșelile Domnului ; promitea mult și a înșelat-o crunt pe Nina și pe toți aceia care au crezut în el — la o jumătate de an după nuntă a pierit în Caucaz, sub o avalanșă de zăpadă. Nikita fusese un alpinist împătimat, spunea că munții îl ajută să trăiască, iar ei l-au omorît.

La terminarea facultății, Nina a primit repartiția chiar pentru Minsk — s-a ținut seama de situația ei familială. La început s-a bucurat, după aceea însă bucuria s-a risipit. Au trimis-o la Slepianka, policlinica nr. 14. Raion industrial, autobuzul în permanență supraaglomerat. În fața cabinetului — lume fără număr. Numele ? Prenumele? Ce vă supără ? După-amiază — alergătură cu vizitele la domiciliu. Scări abrupte. Locuințe străine și necunoscute. Dă-mi certificat medical, de trei zile n-am fost la lucru, mă taie de la acordul progresiv, dă-mi, ce te costă... A scos-o din impas prietenul lui Nikita — Andrei Suhorukov : a ajutat-o să dea examenele ca să se înscrie la doctorat, a luat-o la el în secție, i-a dat o temă.

Nina știa că pe Suhorukov l-a părăsit soția. A întîlnit-o pe Svetlana în cîteva rînduri la Gorbaciovi împreună cu noul ei soț, ziaristul Agheev, un bărbat costeliv, cu nasul coroiat — nimic deosebit, slăbuță, drăgălașă, dar gura cam prea mare : ar putea să-și șoptească singură la ureche. Nu putea înțelege : o femeie nu părăsește un bărbat ca Andrei. N-ar trebui să părăsească. Suhorukov fusese prieten cu Malkevici, iar asta spune multe. Despre talent. Despre originalitate. Despre impetuozitate și stăruință. Nikita nu suporta oameni cenușii, mediocri. Pe masa lui de lucru sub cristal, păstra versurile lui Evtușenko, decupate

dintr-o revistă : „Mediocritatea-i nefirească, cum nefirească-i şi minciuna !". Nikita spunea că aceste versuri sînt pentru el un simbol de credinţă. Nina se gîndea uneori că probabil şi cu ea se însurase pentru că îl atrăsese frumuseţea ei ieşită din comun : tăietura prelungită a ochilor, părul auriu... pentru ce altceva s-ar fi putut îndrăgosti de ea Maikevici ?... Cît despre Suhorukov, pe lîngă toate celelalte, era un bărbat de-a dreptul arătos — **statură frumoasă**, ţinută îngrijită ca de militar, energic, cu nişte ochi cenuşii foarte expresivi.

S-au împrietenit. Era o prietenie constantă şi liniştită dintre o femeie şi un bărbat antrenaţi într-o activitate comună, care aveau aceleaşi interese şi trăiau aceleaşi nelinişti. Uneori Suhorukov o ducea pe Nina pîn-acasă cu maşina lui ; sau mergeau împreună la filarmonică, la concerte de muzică de orgă — lui Andrei îi plăcea sunetul viguros al acestui instrument ; ori se duceau la pădure sau la Marea Minsk la scăldat. De regulă Andrei căuta să aranjeze în aşa fel ca să mai fie şi un al treilea : Zaikin, Basov, Tania Veresova. Ceea ce o scotea din sărite pe Nina, pe care în scurt începu s-o agaseze atitudinea rezervată a şefului ei. El i se potrivea ei, ea i se potrivea lui. Amîndoi erau liberi, ce-i mai trebuia ? Dar toate încercările ei de a-l apropia cumva pe Suhorukov întîmpinau o indiferenţă atît de calmă, încît Nina se pierdea cu firea. Ce-l reţine ? încerca ea să ghicească. Faptul că am un copil ? Doamne, doar nu i-l bag pe gît pe Seriojka. Lui Seriojka îi e bine şi la bunici. Sau faptul că am fost soţia prietenului său ? Nu prea seamănă Andrei a original sentimental. Pe Nikita nu-l învii, ba chiar am început să-l şi uit, a trecut atîta vreme — încep să-l uit. Mă gîndesc la el, iar în faţa ochilor îmi apare Andrei... Nu cumva o mai iubeşte şi acum pe Svetlana ? Nu se poate, au trecut cinci ani de cînd au divorţat.

După ce-i murise soţul, Nina se cam delăsase : se îngrăşase, începuse să nu se mai îngrijească atît. Înghesuiala din autobuz, caleidoscopul de bolnavi, veşnica grabă şi alergătură — toate o oboseau peste măsură. Cînd a intrat la Institutul de oncologie, a luat măsuri energice şi rapide : a dat jos kilogramele în plus, şi-a revizuit şi înnoit garderoba, a găsit un coafor bun şi a devenit din nou fru-

moasă și elegantă. A început din nou să surprindă privirile lacome și insolente ale bărbaților, dar acum ele o făceau să se zgribulească în sinea ei.

Legăturile întîmplătoare erau obositoare și lipsite de bucurie, ca o ploaie de toamnă. Avea nevoie de Suhorukov. De Suhorukov și de nimeni altul. Atențiile galante de modă veche ale lui Veresov o speriaseră : Veresov putea să strice totul.

2

Faptul că profesorul Veresov, adîncit pînă peste cap în treburile sale, a observat-o pe doctoranda Mînaeva și a reținut-o dintre cîteva sute de tinere femei care lucrau la institut i se datora colonelului Gorbaciov, fără ca acesta s-o știe.

Nina a avut ghinion : primul ei bolnav la institut s-a nimerit să fie Grigori Konstantinovici.

Pentru un medic, și mai ales pentru un oncolog, nu există nimic mai rău decît să trateze cunoștințe, prieteni, rude. Bolnavii obișnuiți trec prin fața ta într-un flux mai mult sau mai puțin impersonal. Săptămîna este încărcată la maximum, iar dacă te mai ocupi și de muncă științifică este chiar supraîncărcată. Ședința fulger din fiecare zi, care ține cel puțin o oră. Conferința generală pe clinică și conferința de secție. Vizita pe care o face profesorul. Zilele de operații. Prescripții, analize, consultațiile specialiștilor, vrafuri de foi de observație, registrul de observații, convorbiri cu rudele bolnavilor, vivariul, sala experimentală de operații, munți de literatură de specialitate neconsultată și neconspectată la sala de lectură a institutului, rapoarte în fața directorului științific adjunct, adunări, consfătuiri, colocvii, cercul pentru studiul unei limbi străine — să ajungi peste tot, să nu-ți scape nimic... Nu-ți rămîne cine știe ce timp ca să stai pur și simplu pe scăunel sau pe marginea patului unui bolnav, să-l întrebi de casa lui, de familie, de viață, să cunoști nu numai boala — să ajungi să cunoști omul, să te apropii sufletește de suferințele lui, de speranțele, de frica lui. Una e cînd ai în față pur și

simplu un cancer gastric : există posibilitatea de-a face o operație radicală, de a înăbuși metastazele — foarte bine, nu există — mai sus de tine tot nu poți sări. Cu totul altceva este cînd îl ai în față pe Gorbaciov, Grigori Konstantinovici Gorbaciov, soțul Ritei Nelepko, fostă colegă de clasă și dușmancă, iar acum prietenă ; un om plin de viață, cu sprîncenuțele lui blondii, caraghioase, pe chipul rotund și ciupit de vărsat. Acel Gorbaciov care, după înmormîntarea lui Malkevici, te-a dus cu mașina la ei acasă, să nu te înăbuși de durere stînd singură între patru pereți, ci să-ți revii cumva amintindu-ți împreună cu Rita de Bobruisk, de școală, de plaja cu nisipul galben de la Berezina, de înghesuiala încinsă de pe ringul de dans. Acel Gorbaciov care îl iubea din tot sufletul pe Seriojka, îi meșterea modele de avioane, îi trimitea bomboane și creioane colorate. Într-un cuvînt, acel Gorbaciov pe care l-ai îndrăgit demult și statornic.

A rămas perplexă văzîndu-l pe Grigori Konstantinovîci în sala de așteptare : o fi venit să viziteze pe careva ? El zîmbea, dădea din umeri : să fi găsit un loc mai nimerit pentru întîlnire. M-au trimis de la comisia militară, iar la noi disciplina e strictă : ai primit ordin — execută. Momentul, ce-i drept, nu-i tocmai potrivit, treburi pînă peste cap, uite, nici în concediu n-am reușit să plec, Rita s-a dus singură la Soci, abia am putut s-o conving. Și ce bine mi-ar fi prins acum să mă prăjesc la soare, grozav de bine ! Ce ți-e și cu doctorii ăștia, întotdeauna născocesc ceva...

Nina l-a rugat pe Suhorukov să-l repartizeze pe Grigori Konstantinovici în salonul ei. Ea nu-și dădea încă prea bine seama cît de perfide sînt tumorile maligne și era convinsă că Gorbaciov a ajuns la Sosnovka dintr-o eroare : s-au supraasigurat cei de la comisia medicală. Îi făcea plăcere gîndul că ea va fi aceea care se va descurca ușor și repede în anamneză, va pune în sfîrșit diagnosticul corect, îl va asista pe Suhorukov la operație, iar peste vreo două-trei săptămîni vor pleca cu toții undeva în afara orașului, la rîu, să facă frigărui : Gorbaciov pregătea o minunăție de frigărui, gustoase, suculente, aromate, cum nici la „Aragvi" nu găsești...

Grigori Konstantinovici ţinea la Nina, dar ca medic n-o lua în serios. „Dă-i înainte, spuneau de fiecare dată ochii lui mijiţi cînd ea intra în salon, dă-i înainte, drăguţă ! Ştiu că-ţi face plăcere să mă asculţi, să mă ciocăneşti cu o mină gravă şi profundă, de parcă ai fi profesor, nu alta, dă-i drumul, dacă asta îţi face plăcere. Mie îmi vine să rîd, bineînţeles, dar dacă aşa trebuie, tot e mai bine că am nimerit la tine, decît la chipeşul ăla lins de Iaroşevici. Dă-i drumul, nu mă deranjează..."

În noptieră avea întotdeauna pus bine cîte un mic baton de ciocolată sau o bomboană ; în timp ce Nina îl examina, Gorbaciov îi strecura uşurel în buzunar ciocolata şi se bucura dacă ea nu observa cît de dibaci s-a efectuat operaţia.

În pofida presupunerilor Minaevei, investigaţiile au durat destul de mult. Grigori Konstantinovici le trata cu răbdarea calmă a soldatului, care ştia demult că ordinele şefilor nu se discută, ci se execută, chiar dacă nu-ţi fac plăcere, iar în segmentul de timp dat şefii lui supremi erau Suhorukov şi Minaeva. Nu plictisea pe nimeni cu rugăminţi, nici cu lamentări, era întotdeauna viu şi sigur de el, şi doar atunci cînd deasupra Sosnovkăi avioanele cu reacţie începeau să traseze bucle albe, amuţea şi se uita îndelung spre cer, cu palma dusă streaşină la ochi.

Rita venea de obicei după ora şase, dar încă de la ora cinci Gorbaciov se chinuia în aşteptare la poartă, cu un buchetel de flori de cîmp în mînă. „Doamne, cît e de sentimental, se gîndea adesea Nina, observîndu-l de la fereastra camerei medicilor. Ca în secolul optsprezece. Iar Ritka s-a încurcat cu Iaroşevici. Unde s-or fi amuşinat, te pomeneşti că la Soci ? Probabil că la Soci, de acolo au venit împreună cu avionul, mi-aduc aminte de el cum s-a strecurat în mulţime cînd m-a văzut la aeroport, n-am dat atenţie atunci, cînd colo... Ce-o fi găsit Rita la acest îndrăgostit de propria-i persoană, umflat în pene ca un curcan, păi el nu-i ajunge nici la degetul mic lui Grigori Konstantinovici, numai mutra-i de el... Sărmanul Gorbaciov, măcar de n-ar afla, tare greu i-ar fi.... Dacă m-ar iubi Andrei aşa, n-aş mai avea ochi pentru nimeni... Nu-şi dă seama de propria-i fericire, toanta."

În cele din urmă radiologii au descoperit tumora primară : bănuielile confuze ale comisiei medicale, care l-a trimis pe Gorbaciov la Sosnovka, s-au confirmat. Tumora era mică, doar cît o castană, judecînd după radiografie, putea fi înlăturată fără mare dificultate, şi Minaeva s-a bucurat. Suhorukov însă era posomorît. Îl neliniştea rezultatele skenării ficatului — un examen special, care se face cu ajutorul izotopilor radioactivi. Skeneograma arăta că în ficat s-au produs nişte modificări, care însă nu puteau fi descifrate prezumtiv. Concluzia definitivă se putea trage numai în cursul operaţiei de diagnosticare.

Operaţia a fost fixată pentru luni. Dimineaţa, Nina a venit în salon. Puţin mai palid ca de obicei, Grigori Konstantinovici a întîmpinat-o cu nelipsitul său zîmbet şi cu ciocolată.

— Nu-ţi face griji, îi spuse Minaeva luîndu-l de cot şi sforţîndu-se să zîmbească. Totul va fi bine. Chirurgul Suhorukov şi anestezistul Zaikin înseamnă ceva mult mai sigur decît faimoasele dumitale avioane cu reacţie. Totul va fi bine, m-auzi ?

— Aud, aud. — Gorbaciov o mîngîie pe mînă. — După mine, tu astăzi îţi faci mult mai multe griji decît mine. Spune drept, aşa-i ?

— Într-adevăr, oftă Nina. Desigur, eu nu fac decît să asist, dar oricum aici eşti primul meu pacient. Este ca prima iubire, înţelegi ? Dumneata, Grigori Konstantinovici, trebuie să-mi aduci fericirea, neapărat !

— Poţi conta pe mine, răspunse Gorbaciov. O să-ţi aduc un noian de fericire. Cît să-ţi ajungă pentru tot restul carierei tale medicale. Cît despre celelalte, o femeie ca tine... — Îi făcu cu ochiul, se urcă în cărucior. — Să-i dăm drumul, dacă n-am voie să merg pe picioarele mele.

Suhorukov a depistat tumoarea destul de repede. Un nod mic şi dens. Şi de această porcărie depinde dacă colonelul, acest om încă tînăr, pînă mai ieri puternic ca un tractor, va trăi sau va muri. Ce crudă nedreptate... Îi făcu semn lui Melnikov, morfopatologul-şef al institutului, care tocmai intrase în sala de operaţii, să se apropie :

— Viaceslav Adamovici, ce spuneţi ?

Melnikov îşi şterse ochelarii, privi cu atenţie, îşi sălţă bărbuţa blondă care-i încadra obrazul.

— Malignă, Andrei Andreevici. A trecut toată în „frunzar". Căutați-i „frunzarul" ; am să trimit biopsia la laboratorul de urgență, dar în ce mă privește, n-am nici un fel de dubii — e malignă.

„Dacă e malignă, nu e nevoie să-i caut «frunzarul», se gîndi posac Suhorukov. «Frunzarul» e în ficat. Mi-am închipuit eu : a invadat ficatul, canalia. Deci, s-a terminat."

Peste cincisprezece minute pe panoul de legătură s-a aprins becul de semnal. Melnikov ridică receptorul.

— Corect, rosti după ce ascultă relatarea morfologului de serviciu. Este malignă. Ați găsit „frunzarul" ?

— L-am găsit. — Suhorukov își desdoi spinarea deasupra mesei și cu voce înăbușită, prin mască, ordonă asistenților : — Gata. Închideți !

Minaeva auzea ce-și spuneau Suhorukov cu Melnikov, dar vorbele nu ajungeau pînă la ea — nu putea să se concentreze, să se adune. Percepea totul ca prin vis și, atunci cînd văzu că Suhorukov își desdoaie spinarea deasupra mesei, întrebă mirată :

— Cum gata ? Andrei Andreevici, cum... gata ?

— Nu vorbi tîmpenii ! urlă furios Suhorukov. Ține aici cu depărtătorul. Așa. Acum pune mîna. Mai încet. Simți ? Ficatul este plin de metastaze. Ți-am spus doar : skeneograma... Am știut eu de ce mă tot neliniștește.

— Înseamnă... rosti Nina pierdută. Înseamnă că...

— Nu am ficat de rezervă. Nu am, înțelegi ? — Andrei Andreevici se întoarse către sora medicală : — Șterge-mi, te rog, fruntea. Nu văd nimic. Mulțumesc. Bun, terminați, mă duc să-i ajut lui Iakov Efimovici.

— Galka, i se adresă în șoaptă Nina primei asistente Ivaniţkaia, cînd Suhorukov se îndepărtă, te descurci fără mine ? Mă duc să mă spăl, Galka, te implor...

— Du-te, du-te, încuviință grăbită Ivaniţkaia. Natașa, ajută-mă, Ninocikăi i s-a făcut rău.

Minaeva se spălă, intră în camera chirurgilor, se așeză pe canapea. „Dumneata, Grigori Konstantinovici, trebuie să-mi aduci fericirea, neapărat". „Poți conta pe mine. O să-ți aduc un noian de fericire. Cît să-ți ajungă pentru tot restul carierei tale medicale." „Gata. Închideți." „Plin de metastaze..." O cuprinse o puternică senzație de vomă.

începu să scuture din cap și trase de gulerul strîmt al halatului. Cum vine asta ? Cum se poate ? !

Simțea că e gata-gata să facă o criză de isterie. O banală isterie de muiere. Se apropie de chiuvetă, se sprijini de faianța rece, se stropi cu apă pe față. Se șterse și se așeză din nou pe canapea. Nu se știa isterică, femeile isterice n-au ce căuta în medicină. A disecat cadavre și după aceea a mîncat sandvișuri și a băut ceai din termos chiar acolo, în sala de disecție, ca să nu piardă timpul. Pur și simplu te speli pe mîini mai îndelung și mai serios decît de obicei, asta-i tot. A examinat bolnavi, i-a tratat, a asistat la operații, a făcut un curs de specializare în domeniul oncologiei și știa foarte bine că sînt cazuri cînd intervenția chirurgicală este ineficientă, ba mai mult — este chiar dăunătoare : ia din puterile bolnavului, îi scurtează viața. Dar colonelul Gorbaciov...

„Dumnezeule-Doamne, se gîndi Nina, unde am nimerit? Unde am nimerit și la ce calvar m-am condamnat, pentru ce ? Într-adevăr, se fac tratamente care aduc vindecarea și alinarea, într-adevăr, sute și mii sînt salvați de la moarte, dar dacă la sute și mii se nimerește un colonel Gorbaciov, unul singur, cum am să mai pot trăi ? Cum am să-l privesc în ochi — aproape o lună în cap va trebui să-l privesc în ochi... În ochii lui albaștri mijiți, în ochii lui fără sprîncene, cu gene mici și caraghioase, aproape o lună în cap, pînă se fortifică, urmează o serie de radioterapie și-și face ieșirea din spital. I se va da drumul ca să moară, iar eu, care voi ști acest lucru, va trebui să-i zîmbesc : «Da, da, scumpul meu Grigori Konstantinovici, mi-ai adus fericirea, îți mulțumesc. Un fleac de operație, nici n-am apucat să mă uit bine, că Suhorukov a și isprăvit-o, știi ce plăcere îți face un început bun...» Iar eu o să simt că înțepenesc ori de cîte ori va trebui să intru la el în salon. «Bravo, Grigori Konstantinovici, astăzi te prezinți admirabil ! Vai, colonele, dacă n-ai fi însurat cu cea mai bună prietenă a mea... Nu, nu, glumesc, dar îmi face plăcere să glumesc, dumneata mi-ai dăruit fericirea — ca pe un baton de ciocolată în buzunar. Vezi bine cît e de simplu să dăruiești unui medic fericirea !» Și Gorbaciov va zîmbi cu buzele lui groase împreună cu tine și-ți va spune tot felul de amabilități — Gorbaciov e meșter în a spune amabilități, iar

cînd își va face ieșirea din spital, îți va săruta mîna și-ți va oferi flori. și Rita te va săruta — peste cîteva zile trebuie. ești datoare să-i spui că soțul ei, Gorbaciov Grigori Konștantinovici, are tumoare inoperabilă mediastinală și că mai are de trăit cel mult o jumătate de an, poate ceva-ceva peste. După care vei căuta cu grijă tot felul de pretexte pentru a nu-i vizita în acest răstimp ; o vreme, vreo cîteva luni, poate, seara vor vorbi cu căldură despre tine — bine că a fost un om de-al nostru la institut ! — și te vor compătimi : grea meserie ți-ai ales; și în cele din urmă el va înțelege cum stau lucrurile. El va înțelege, și cu ce cuvinte îți va ocărî neputința, optimismul tău ieftin, minciuna ta, cu ce cuvinte... Sau, poate, nici un fel de cuvinte — nici chiar izotopii radioactivi, nici skeneoscoapele, nici un fel de aparate din lume nu pot măsura profunzimea nobleții omului, a bărbăției omului, a răbdării omului. Poate că nu te va ocărî nicicum, poate că te va compătimi, și atît, dar asta nu-ți va lua povara de pe umeri... Mai bine să te fi făcut mai tîrziu una cu noroiul decît să fi auzit glasul stins al lui Suhorukov : «Gata. Închideți !».

Nina se apropie de fereastră. Prin geam se vedea coșul de cărămidă roșie de la sala cazanelor. Vîntul scutura moțurile ruginii ale plopilor. În depărtare, deasupra pădurii, ca niște smocuri de funingine, se roteau croncănind ciorile. Pe potecă trecu uruind scuterul de transport, încărcat cu legături imense de rufe murdare, trimise la spălătorie. Pe o bancă, expunîndu-și fața zbîrcită la soare, dormita un bătrîn în pijama, ochelarii cu ramă de metal îi alunecaseră pînă pe vîrful nasului ascuțit. Poate că și acesta este inoperabil ?...

Minaeva își întoarse capul speriată. În camera chirurgilor era liniște, doar radioul murmura ceva. Toți erau în sălile de operații, toți lucrau. Ea însă nu vroia să se întoarcă acolo.

Pentru ce mă aflu aici ? se gîndi cu o rece luciditate. Pentru Suhorukov. El m-a ademenit aici, și am venit. Oare am cu adevărat nevoie de acest doctorat ? Aș, nu dau doi bani pe el. Doctor în științe medicale... Urăsc această știință. Nu voi reuși nimic aici. Mii de doctori, doctori-docenți, academicieni, iar oamenii mor de cancer și

vor mai muri încă mult timp de aci înainte. Voi avea mereu în față ochii lui Gorbaciov, nu mă voi putea ascunde de ei nici în fundul mării. Iar Suhorukov nu are nevoie de mine. M-a ademenit aici, dar nu are nevoie de mine. Atunci pentru ce să mă chinuiesc în acest infern, pentru ce ?...

Auzi ușa trîntindu-se, în cameră intră Andrei Andreevici. Cît timp o fi trecut ? Vreo două-trei ore... Pe Gorbaciov l-au dus demult în sala postoperatorie. L-au dus fără să fi intervenit cu nimic. Gata, l-au dus... Suhorukov se așează la masă. Trase spre el registrul de operații. Deschise la pagina goală, își scoase stiloul. „Operația nr. 269". Puse stiloul jos. Se frecă la ochi cu pumnii. Își lăsă capul pe mîinile îndoite din coate. Prin deschizătura, triunghiulară a cămășii largi Nina îi vedea claviculele, părul blond și creț de pe piept. Întreaga lui făptură — mîinile înlănțuite și ridicate, capul lăsat, cutele ascuțite de la gît, linia fermă a buzelor — totul trăda o oboseală de plumb. Stătea așa, izolat de întreaga lume, cu bucuriile și durerile ei, cu soarele și cu croncănitul ciorilor de deasupra pădurii, cu colonelul Gorbaciov și cu nevasta lui cu înfățișarea ei de adolescent. La radio se transmitea *Cîntecul lui Solvejg*. Viorile cîntau ușor și transparent, și tristețea lor era luminoasă. Nina simți că orbește de lacrimi. Smulse din perete cutia de plastic și o trînti de pămînt cu toată puterea.

Suhorukov ridică capul.

— Da, spuse. Înțeleg... Dar celelalte trei operații au reușit perfect. Auzi ?

— Te urăsc, izbucni Nina. Te urăsc împreună cu aritmetica ta ticăloasă. Îmi ajunge. Plec.

— Cum crezi... — Suhorukov ridică de jos difuzorul spart, învîrti de buton, puse cutia pe masă. — Poate că ai dreptate. Pleacă...

Nina îl privi disperată și părăsi în fugă blocul operațional. Cum ajunse în camera medicilor, își scrise cererea de demisie și se duse la Veresov.

Liudocika, secretara lui Veresov, nu era în secretariat. Minaeva întredeschise ușa capitonată cu dermatin negru.

— Se poate, tovarășe profesor ?

La masa lui de lucru, Nikolai Alexandrovici scria de zor, uitîndu-se în răstimpuri prin niște foi de observație.

— Mai tîrziu, sînt ocupat.

— Numai două minute.

— Am spus doar : sînt ocupat, veniţi mai tîrziu, rosti iritat Veresov fără a ridica ochii.

— Mai tîrziu voi fi ocupată eu.

În glasul Ninei se simţi provocarea. Nikolai Alexandrovici îşi desprinse privirea de la vîrful peniţei, îşi îndreptă ochelarii şi zîmbi ironic : perseverentă fiinţă. Îşi încreţi fruntea, îşi aminti : doctoranda Minaeva de la radiochirurgie. Mai ieri a venit la institut, şi uite-o... „Mai tîrziu voi fi ocupată eu". S-o dau afară ? Lucrarea e urgentă, ce păzeşte Liudocika ? Doar i-am spus — nu intră nimeni. Ce-o fi tulburat-o ?

Întoarse spre Nina ceasul de birou, îşi întinse mîna după o ţigară.

— Două minute. Vă ascult.

Minaeva îi întinse în tăcere foaia de hîrtie. Veresov citi : „Vă rog ca la cererea mea să mă scoateţi de la doctorat şi să mă puneţi la dispoziţia Ministerului sănătăţii". Interesant. Se uită la Nina. Iarăşi în loc de bonetă această băsmăluţă stupidă, prinsă la ceafă. E cel mai rău cînd femeia ştie că-i frumoasă. Dar ia zi, ai văzut multe femei frumoase care să nu ştie cum sînt ? Aia e... Ce s-o fi întîmplat în secţie ?

— Luaţi loc. — Veresov puse deoparte cererea.

— N-au mai rămas decît treizeci şi şapte de secunde, mulţumesc, stau în picioare, replică ironic Nina.

Nikolai Alexandrovici întoarse ceasul spre el.

— Luaţi loc, vă spun. Cine v-a supărat ? Suhorukov?

— Nu m-a supărat nimeni.

Veresov începu să se enerveze.

— Atunci ce naiba...

— Nu s-ar putea mai politicos, Nikolai Alexandrovici, izbucni Nina. Oricum, sînt femeie.

— *Pardon, madame.* — Veresov încercă să îndrepte impoliteţea cu o glumă. — Bine, luaţi loc şi daţi-i drumul, sînt într-adevăr în criză de timp.

Ea nu vroia deloc „să-i dea drumul", Nikolai Alexandrovici o silea.

Vorbă cu vorbă reuşi să scoată de la ea istoricul colonelului Gorbaciov.

— Nu mai pot. Nu pot și nici nu vreau. Vă rog să-mi dați drumul.

— Poate că în general ați greșit cu alegerea profesiunii ? rosti Veresov.

— M-am gîndit la asta, replică Nina. Cred că nu. Vreau să tratez lumea, îmi place chirurgia. Am să fiu un simplu chirurg, nu un radiochirurg, ci un chirurg obișnuit... Apendicită, ulcer, piatră la ficat... În fine, inimă, plămîni. Dar nu vreau să mai aud cuvîntul „inoperabil". Vreau să am certitudinea că dacă i-am scos omului apendicele, el nu va mai face niciodată vreo „recidivă". Odată și odată va muri de orice altceva, dar nu de apendicită. A venit bolnav — a plecat sănătos. Asta e sărbătoare. Dar aici...

— Avem și aici sărbători, o întrerupse tăios Veresov.

— Lăsați aritmetica, izbucni Minaeva. Vă rog mult, lăsați aritmetica, simt că mă apucă greața.

— Avem și aici sărbători ! repetă cu încăpățînare Veresov. Deși aveți dreptate : deocamdată în oncologie avem numai zile lucrătoare. Nu viață, ci ziua de luni, o nesfîrșită zi de luni. O lungă-lungă zi de luni, atît de lungă, încît uneori ai impresia că nu-ți ajunge o viață ca să apuci ziua de sîmbătă, de duminică. — Se ridică de la locul lui, făcu cîțiva pași prin cameră, gîrbovit și cu mîinile la spate. Luă un scaun, se așeză lîngă ea. — Hai să ne jeluim împreună, da... — Tăcu îndelung.

Nina ar fi vrut să se ridice și să plece. La urma urmei, am sau n-am dreptul să dispun de mine cum vreau ? ! Ce să mai vorbim ? O oprea însă respectul față de profesorii atotștiutori, rămas de pe vremea studenției. Stătea și privea cum se zbate cicatricea albă și fină de pe obrazul lui Nikolai Alexandrovici, nu putea să-și ia ochii de la această cicatrice, și Veresov, intuind parcă, își atinse obrazul cu degetele-i lungi și puternice. Nina se simți stingherită, de parcă ar fi spionat.

— Nu m-am născut nici eu oncolog, spuse în sfîrșit Veresov. Apendicită, ulcer... E drept, mai mult am avut prilejul să scot schije, să tai, să cos, să cîrpesc... treabă de cîrpaci. Fără flori și fără aplauze. Cincisprezece ore în șir pe patru mese de operație. — Nikolai Alexandrovici se dădu înapoi, sprijinindu-se de spetează scaunului, și o privi pe

Nina în ochi. — Colonelul Gorbaciov... Am avut un prieten, căpitanul Kamenev, am făcut împreună retragerea de la Negoreloe chiar pînă la Moscova. A murit pe masa de operaţie, pentru că o căscată de soră uitase să pregătească seringa cu adrenalină. — Zîmbi trist. — Era s-o omor pe căscata aceea, iar apoi m-am însurat cu ea. E caraghios, nu-i aşa ?... — Scoase o ţigară, lovi cu ea în capacul portţigaretului. — Primul bolnav, pe care nu l-aţi putut ajuta... Credeţi că n-am avut şi eu un prim bolnav ? Credeţi că pe mine nu m-a năucit senzaţia de neputinţă ? Ehei, deocamdată orice oncolog care numără două decenii de activitate păstrează multe amintiri amare. Şi să nu încercăm a ne amăgi pe noi înşine, dacă bolnavii nu mor sub ochii noştri, ci acasă, peste un an, peste trei ani... Preţul necunoaşterii. Nu al ignoranţei — al necunoaşterii. Îmi amintesc de mulţi pacienţi de-ai mei, mulţi... dintre cei pe care n-am ştiut să-i ajut. Cei pe care ai reuşit să-i ajuţi, pe aceia îi uiţi. Te bucuri şi îi uiţi. Cînd te întîlnesc, mai-mai să te îmbrăţişeze : „Nikolai Alexandrovici, dragul meu...", iar tu stai şi caşti ochii. În schimb ceilalţi... pe aceia îi ţii minte. Pentru că tu însuţi mori odată cu fiecare din ei. Ei au plecat însă, pe cînd tu ai rămas. Şi porţi în tine această povară a unor morţi străine. Ce să faci ? Să-ţi tragi un glonte în cap ? Să te muţi la chirurgie „curată" ? Oare se va schimbă ceva în acest fel ? Va dispare cancerul ? Oamenii nu vor mai muri din cauza tumorilor maligne ? Bineînţeles, cînd nu eşti obişnuit, aritmetica noastră aduce a cinism. Vă rog să mă credeţi, însă, că nu este aşa. Pot să vă spun un singur lucru : după luni urmează marţi, va fi sărbătoare şi pe uliţa oncologilor. O sărbătoare adevărată, ca Ziua Victoriei. Doar au fost sărbători şi înainte de Ziua Victoriei : regiunea Moscovei, Stalingradul, Leningradul, Bielorusia... Dar cea mai însemnată dintre sărbători rămîne sărbătoarea Victoriei. La fel e şi la noi. Avem de pe acum micile noastre victorii. Iar undeva, în viitor, ne aşteaptă victoria cea mare, deplină, definitivă. Dar pînă la ea mai e cale lungă.

Veresov oftă şi întinse mîna după ţigări.

— Ştiţi care a fost perioada cea mai înspăimîntătoare pe front ? În ultimele zile. Toată lumea înţelegea : s-a terminat, şi teribil nu voiai să te ajungă moartea. Totuşi,

oamenii mureau. Chiar și în ziua de zece mai. Și în ziua de doisprezece. Să pleci acum de la oncologie e ca și cum ai dezerta de pe cîmpul de luptă. Credeți-mă, nu vă spun banalități. Acum trebuie să tragi. Să tragi ca un cal de povară. Să tragi pentru sărbătoare. Nu l-ați putut ajuta pe colonelul Gorbaciov — foarte dureros. O să salvați alți o sută de oameni, această amărăciune tot va rămîne. Vor rămîne, însă, și cei o sută de oameni.

— Nu pot, tovarășe profesor, clătină din cap Nina. Am să înnebunesc. Dați-mi drumul să plec.

— N-o să înnebuniți. Sînteți încă tînără, acum vi se decide soarta. Dacă o să dați dovadă de lașitate — lașă veți rămîne tot restul vieții. N-o să iasă medic din dumneavoastră, nu încercați să vă minți singură.

Îi spunea vorbe obișnuite, aceleași pe care odată, în toamna lui o mie nouă sute treizeci și șapte, i le-a spus dascălul său, profesorul Golikov. Pe vremea aceea Nikolai Alexandrovici simțea și el o tristețe de moarte din cauza propriei sale neputințe, și asta îl adusese într-o seară la Anatoli Nilovici acasă, ca să-i spună că nu va mai participa la cercul oncologilor, și nici nu va mai călca pragul clinicii ca să vadă de bolnavii oncologici ! Soția profesorului și băiatul lui se duseseră demult la culcare, iar ei stăteau într-un ungher îngrădit de rafturi de cărți, și Golikov vorbea, vorbea, vorbea... Nu că încerca să-l convingă, nu, pur și simplu gîndea cu glas tare cum că n-ai voie să te oprești cînd ai pornit la drum, că trebuie să mergi mereu înainte, acumulînd bob cu bob experiență și cunoștințe, și să mori împreună cu fiecare bolnav, pe care n-ai reușit să-l ajuți, dar să și învii împreună cu fiecare dintre cei pe care ai reușit să-i smulgi morții, și să tragi, fără să te cruți — pentru victorie, chiar dacă ea va veni cînd tu nu vei mai fi pe lume. Nu toți soldații care au întîmpinat la hotare prima zi a războiului au ajuns să vadă victoria, dar fără ei, fără cei căzuți, n-am fi avut parte de victorie, fără ei războiul n-ar fi fost încununat de victorie, ci de înfrîngere.

Veresov știa acum că n-o va lăsa pe Minaeva să plece de la institut. Cu ce probleme vin de obicei la director medicii și cercetătorii științifici ? Experimente, disertații, alocații, cazuri dificile de diagnosticare. Salariu, locuință,

creşă pentru copil... Cu munca se obişnuiesc rapid, preţuiesc locul : un institut de cercetări ştiinţifice nu e o policlinică, nu trebuie să-ţi cutreieri cu limba scoasă circumscripţia, normele sînt suportabile, un plus la salariu pentru muncă în zona izotopilor radioactivi, limita de vîrstă scăzută la pensionare. Munca de medic e la fel cu cea a corpului didactic de la Institutul de medicină, ţi-ai terminat orele, ai pus mapa sub braţ şi la revedere. Ei, desigur, nu-i chiar aşa, dar oricum, oricum... Sentimentul acut de vină personală. Pentru asta trebuie să fii om de caracter. Să ţii la bolnav, să vezi în el o mamă, o soră, un soţ... deocamdată toate astea nu sînt decît nişte visuri naive. Indiferenţii sînt mai numeroşi decît cei cu dragoste de om. Fac totul bine, corect, dar ca să iubească... Pentru cea mai mare parte dintre medici sentimentul de vină personală faţă de bolnavul pe care nu l-ai putut ajuta înseamnă o extravaganţă, consum inutil de nervi. Or, fără acest sentiment nu există medic adevărat. Se spune că în curînd vor doctorici maşinile. Despre ce fel de emoţii mai poate fi vorba... Eu însă nu cred în maşini fără om. Această domnişoară poate deveni medic adevărat. Mai autentic decît doctorul Iaroşevici, pe care îl doare în cot dacă bolnavul său este operabil sau neoperabil. Este important ca totul să fie după regulă, după instrucţiuni, după metodologiile acceptate, iar faptul că bolnavul va trăi sau va muri este o chestiune de ordinul zece. Tu ai făcut tot ce ai putut, conştiinţa ta e curată. Atunci însă cînd un om e gata să se lase de doctorat pentru că nimicnicia acestui „tot ce am putut" îl face să se simtă odios — nu, n-ai voie să pierzi un astfel de om. E un lux prea mare.

— Uitaţi cum facem, spuse obosit, stăpîniţi-vă şi munciţi. Aveţi cuvîntul meu : dacă veniţi la mine cu această cerere peste un an, am să vă dau drumul.

— Bine, răspunse Minaeva şi se ridică. Am să încerc. Nu ştiu, tovarăşe profesor, mă tem că n-o să iasă nimic.

— O să iasă, răspunse convins Veresov, ridicîndu-se la rîndul său, şi o privi în ochi, aproape-aproape, şi văzu că ochii ei au o culoare ciudată, un verde-deschis, ca primul colţ de iarbă pe coaste de dealuri.

CAPITOLUL VI

1

S-a întîmplat așa că tocmai prieteniei cu Feodor Belozerov îi datora Veresov atît postul său de director al Institutului de cercetări științifice pentru oncologie și radiologie medicală de la Sosnovka, cît și poziția înaltă, pe care o avea în lumea medicală a republicii. Se înțelege, nu era vorba numai de prietenie: poziția nu este un loc la o stațiune de odihnă, de care poți face rost fără probleme pentru un amic; se iau în considerație meritele științifice, iar Nikolai Alexandrovici se bucura de faima unui cercetător și chirurg de înaltă clasă. Avea peste cincizeci de lucrări științifice publicate, nu puține din aceste lucrări se bucurau de multă vreme de un interes susținut din partea chirurgilor și oncologilor din țară și de peste hotare. Totuși, dacă vechiul și credincioșul său prieten n-ar fi intervenit în soarta lui, dacă nu l-ar fi scos de la Academia militară de medicină și nu l-ar fi mutat la Sosnovka, cine știe cîți ani ar mai fi rămas un simplu lector principal, visînd nu la institut de cercetări științifice — lectorii principali nici nu visează la așa ceva, chiar dacă au titlul de doctor-docent — ci să aibă măcar o catedră. Este prea mare constelația strălucitoare de talente la Academie și sînt prea puține posturi vacante. Atît de puține, încît poți rămîne o viață întreagă cu gradul de colonel-medic, fără să obții epoleții de general, chiar de-ai fi cu stea în frunte. S-ar putea să ți se dea drept consolare atunci cînd vei fi scos la pensie, dar prea puțini sînt aceia pe care i-ar putea bucura o asemenea perspectivă. Cu atît mai mult, cu cît firea tăioasă și fără ocolișuri a lui Veresov nu era de natură să contribuie la promovarea lui pe scara ierarhică, lucru de care își dădea seama perfect.

Nikolai Alexandrovici datora prieteniei lui Belozerov mai mult decît cariera sa, deși sentimentul orgoliului nu-i era străin, îi datora ceva mult mai important — posibilitatea de a se dedica total oncologiei, posibilitate la care visa și pe care serviciul la Academie nu i-o putea oferi.

Veresov și Belozerov au devenit medici prin hotărîrea Comitetului orășenesc al Comsomolului.

Amîndoi au absolvit școala în primăvara lui 'treizeci și cinci. Nikolai intenționa să intre la fizico-matematici, Feodor — la politehnică. Dar n-a fost să fie așa.

La vreo trei zile după terminarea examenelor — nici cît să-și recupereze deficitul de somn ! — patru absolvenți ai școlii — Veresov, Belozerov, Iațîna și Basov — au fost convocați la biroul Comitetului orășenesc.

În cabinetul secretarului era zăpușeală și fum gros de țigară : ferestrele deschise nu reușeau să-l absoarbă. Stînjeniți de atenția generală, îndreptată asupra lor, băieții se așezară pe margine de scaune.

— Uitați ce-i, amicii mei, li se adresă Marat Beriozkin scuturîndu-și ciuful cînepiu. Nu avem timp de stat la taifas cu voi, mai sînt o grămadă de treburi de rezolvat. Ce este încercuirea capitalistă și a ce miroase — asta o știți voi, sînteți băieți cu nivel. — Feodor își încreți comic nările, mimînd încercarea de a simți mirosul, dar Marat îl privi sever cu coada ochiului și băiatul se fîstîci. — Miroase a praf de pușcă, a război, asta trebuie s-o simți cu inima, nu cu nasul. Burghezii din întreaga lume visează zi și noapte cum să ne înghită mai șmecherește și să nu li se aplece. E clar și limpede — n-o să le meargă. Totuși, pentru a birui în bătăliile viitoare, pentru a nimici toată pleava care vine tîrîș asupra noastră, Armata Roșie are foarte mare nevoie de medici militari. Chiar așa, de medici, repetă Marat ferm, observînd privirile dezorientate pe care le schimbară între ei băieții. Ni s-au repartizat patru locuri pentru Academia militară de medicină „Serghei Mironovici Kirov". Ne-am sfătuit aci, în cadrul biroului, și am hotărît să vă trimitem pe voi. Băieți buni la carte, cu nivel politic, devotați cauzei Comsomolului leninist... într-un cuvînt, tovarăși de nădejde. Vi se acordă o mare încredere și sperăm că veți fi la înălțimea așteptărilor. — Marat își plimbă privirea peste masa lungă, acoperită cu o față de masă roșie, plină de pete de cerneală violetă, în jurul căreia erau așezați membrii biroului. — Trecem la vot : cine este pentru.

— Dar aşteptaţi, vă rog ! izbucni Nikolai sărind de la locul său şi trăgîndu-şi în jos surtucelul strîmt. Aşteptaţi ! Măcar de politeţe să ne fi întrebat şi pe noi. Nu vreau să mă fac medic, asta mai lipsea !

— Aşa se poate vota şi pentru Institutul de pedagogie, îl susţinu Belozerov. Mare scofală...

Marat oftă. Se obişnuise cu asemenea proteste. Toţi băieţii buni se orientau spre facultăţile tehnice, toţi doreau să construiască hidrocentrale şi combinate ca Dneproghes-ul şi Magnitka, la institutele de medicină şi de pedagogie se duceau ori cei care simţeau chemarea, ori cei care nu sperau să intre în altă parte, ori cei trimişi de Comsomol. Ce să-i faci, înseamnă că va trebui să-i silească şi pe ăştia.

— Sînteţi comsomolişti ? — Marat îi privi cu ochii mijiţi.

Veresov şi Belozerov începură să fornăie supăraţi.

— Şi noi considerăm că sînteţi comsomolişti, de aceea v-am şi chemat. Iar din moment ce sînteţi comsomolişti, înseamnă c-o să vă duceţi acolo unde vă trimite Comsomolul. Şi veţi face treaba pe care o să v-o încredinţeze Comsomolul. În caz contrar, nu sînteţi comsomolişti, şi cu asta am terminat discuţia. — Marat îşi trase sufletul, dădu spre spate părul de pe frunte şi brusc zîmbi jenat. — Măi flăcăi-flăcăiaşi... Voi credeţi că eu am chef să-mi rod nădragii pe scaunul ăsta ? De doi ani tot încerc să mă duc la şcoala de aviaţie — nu mi se dă drumul. Aici e nevoie de tine, mi se răspunde. Iar voi de colo... I-am luat la rînd pe toţi absolvenţii, n-am găsit alţii mai buni. Pe fete nu le poţi trimite, e vorba de armată. Iar ca să trimitem cine ştie ce ciurucuri, care să ne facă de rîs întreaga organizaţie — ar fi prea mare preţul. Începe războiul, o să cad rănit eu, să zicem, păi ce interes am să mă trateze un netot ? Îţi mai taie capul din greşeală, du-te de te plînge apoi. Iar voi...

— O să-ţi turnăm pe gît o vadră de ulei de ricin, spuse Nikolai provocînd hohote de rîs. Aşa că mai bine să nu nimereşti la noi.

— De acord ! oftă cu uşurare Marat, dîndu-şi seama că rezistenţa a fost frîntă. Luaţi-vă recomandările, cît despre

mine, voi încerca să nu nimeresc la voi. Nu pot să sufăr uleiul de ricin, Şi nici untura de peşte...

...În iunie 'patruzeci şi unu, în apropiere de Minsk, într-o pădurice rară, sub focul neîntrerupt al artileriei germane, Belozerov şi Iaţîna, dîndu-i la o parte pe sanitarii în vîrstă, îl vor aşeza cu grijă pe politrucul Beriozkin pe masa de operaţie, cu pîntecul sfîrtecat de o schijă, şi Veresov, perfect conştient că Marat nu mai poate fi salvat, îl va opera, după care va da cu bisturiul de pămînt, va ieşi din cort, îşi va lipi obrazul de un pin zgrunţuros, încins de soare, şi va izbucni într-un plîns tăcut, fără glas. Pentru prima şi ultima oară în tot cursul războiului...

Dintre cei patru, se bucurau de repartizare doar Iliuşa Basov — tatăl său era chirurg şi Iliuşa visa să se facă medic, şi Ales Iaţîna — care de asemenea dorea să devină medic. Veresov şi Belozerov o săptămînă în şir au clocotit de necaz împotriva lui Marat, împotriva biroului şi a ghinionului care a dat peste ei. După care lucrurile au evoluat de parcă din clasa întîi ar fi intenţionat să intre anume la Academia militară de medicină, şi nicidecum în altă parte. Ce-o fi fost ? Uşurinţă ? Incertitudinea năzuinţelor adolescentine : ce importanţă are unde înveţi, ai toată viaţa înainte, n-o să-ţi placă — poţi schimba şi douăzeci de institute dacă vrei ! Intuiţia confuză a viitoarei chemări, care a mijit parcă de după perdeaua groasă a vorbelor nu prea elocvente ale secretarului de Comsomol ? Magia cuvintelor : „Academia militară" ? În definitiv, nu este cîtuşi de puţin obligatoriu să completezi : „de medicină", se poate şi mai pe scurt, sună nemaipomenit ! Toate la un loc, probabil. Şi mai era ceva : primele încleştări cu fasciştii băteau la uşă şi dacă Marat le-ar fi spus că Armata Roşie are foarte mare nevoie nu de medici, ci de intendenţi, să zicem, ar fi vociferat o săptămînă, după care, fără să crîcnească, s-ar fi înscris la şcoala de ofiţeri de intendenţă. Pentru că, la cei optsprezece ani ai lor, nimic nu li se părea mai important decît să fie foarte necesari Armatei Roşii, în comparaţie cu acest vis oricare altul părea mărunt şi egoist.

După ce au trecut cu succes probele de la comisia medicală şi comisia de admitere, cei patru amici din Minsk

s-au instalat împreună în căminul-cazarmă din cartierul Vîborgskaia storona, în apropiere de Gara Finliandski. Erau veseli și zgomotoși, ca toți studenții din acea vreme. E drept, „cursanții" o duceau mai ușor : nu trebuiau să se îngrijească de mîncare, nici de îmbrăcăminte — li s-au dat cămăși de uniformă cu guler răsfrînt, mantale, cizme, au fost puși în subzistență ; în schimb și programul era încărcat, nu glumă — nici o comparație cu școlile superioare obișnuite. În afară de materiile de studiu și de lucrările practice mai era cursul tînărului ostaș, serviciul de gardă, activitatea gospodărească — zilele treceau în zbor, fără o clipă liberă. Și disciplina era alta — nu ca la civili. Deșteptarea, gimnastica, curățenia — totul planificat pe minute. La masă se merge în front, la cursuri, la lucrările practice în front — fără bilet de voie de la șeful cursului nici nasul nu ți-l puteai scoate peste gard. Iar biletele de voie se dădeau rar, în zilele de duminică, dar nu în fiece săptămînă. Cum te-ai făcut vinovat de ceva : o cută la pat, n-ai salutat la timp — nu-ți rămîne decît să admiri orașul pe fereastră. Rigorile armatei.

Cîțiva băieți n-au rezistat. Au fost eliminați. Pe cei patru, amorul propriu i-a împiedicat să abandoneze : fiecare s-a străduit din răsputeri să fie în pas cu ceilalți. S-au străduit și au reușit, s-au deprins, s-au încadrat în ritmul precis al vieții de militar, pe care n-au mai considerat-o drept o povară.

Atunci cînd au izbucnit evenimentele din Spania, toți patru au ieșit la raport, cerînd să plece ca voluntari în armata republicană. Șeful Academiei primea teancuri de asemenea rapoarte. „Nu-i nici o grabă, o să vă vină și vouă rîndul, deocamdată se descurcă și fără voi, mai bine învățați", le răspundea cu glas obosit. Realitatea e că și el ardea de dorință să plece în Spania, dar nu i se dădea drumul.

Nikolai a desenat după atlas harta Spaniei. Această hartă ocupa tot peretele de deasupra patului său. Și era plină de steguțe roșii și albastre. Noaptea vedea în vis fluviul Guadalquivir. Nu se știe de ce, Guadalquivirul semăna leit cu rîul Svisloci — părea la fel de liniștit și șerpuitor, cu desișuri de obligeană și salcie, doar că malurile erau sfîrtecate de tranșee și prinse într-o rețea de sîrmă

ghimpată. În vis îi mai apărea platoul pietros și pîrjolit al Valenciei, tancurile nemțești cu botul rotunjit și ostașii răniți din brigăzile internaționale, pe care el îi scotea de pe cîmpul de luptă.

„Nu vor trece!" — cu litere de-o șchioapă, viitorul medic militar scrisese pe harta Spaniei lozinca republicanilor aflați în luptă. Au trecut. Amărăciunea era atît de mare, de parcă anume Veresov, Iațina, Basov, Belozerov erau vinovați de cele întîmplate. Dacă i-ar fi trimis pe ei, cu siguranță că n-ar fi trecut. Pe vremea aceea, însă, băieții ajunseseră să înțeleagă că luptele principale împotriva fascismului nu s-au declanșat încă. E drept, nu-și imaginau că vor fi opriți abia la zidurile Moscovei și la Volga, în centrul Rusiei, dar cine s-ar fi putut gîndi la acest lucru atunci...

2

Într-o zi, în holul corpului central al Academiei, băieții au văzut un anunț, prin care studenții din anii patru și cinci erau invitați să ia parte la ședințele cercului de oncologie, care funcționa pe lîngă catedra de chirurgie a facultății.

— Mergem ? întrebă Nikolai, stăpînit în permanență de o sete nepotolită să vadă, să cunoască, să încerce tot despre ce pînă mai ieri n-a avut nici cea mai vagă idee.

— Nici gînd, i-o reteză hotărît Feodor. Dacă e să mergem undeva, apăi numai la chirurgi. Eu, măi fraților, sînt ferm convins : lucrul cel mai important este chirurgia, toate celelalte sînt fleacuri. Oncologia este, pare-mi-se, ceva pentru boșorogi, iar noi ne pregătim ca să-i îngrijim pe tinerii soldați. Nu poți să le faci pe toate.

— Cu atît mai mult cu cît nici nu ne vor admite acolo, zîmbi ironic Ales Iațina. Ia citiți : „Studenții din anii patru și cinci". Pe cînd noi ce sîntem ? Niște guguștiuci. O să ne dea afară — mai mare rușinea. Ascultă, Fedia, hai mai bine s-o întindem la cinema, poate reușim să ne înțelegem cu plantonul.

— Drum bun, mormăi Iliușa. Kolka și cu mine ne ducem la cerc. Și n-o să ne dea nimeni afară. Să încerce numai...

Au intrat în sala de cursuri mai devreme și s-au vîrît într-un colț, să nu atragă atenția degeaba, dar nimeni nu i-a băgat în seamă. Era puțină lume — vreo doisprezece inși — nebuloasa știință a oncologiei nu intra în programul de învățămînt și nu se bucura de popularitate.

Profesorul Golikov intră în sală la orele șapte fix.

Dacă nu era raportul cursantului de serviciu, Nikolai și Iliușa n-ar fi crezut în ruptul capului că au în față un profesor adevărat. Profesorii cu care tot avuseseră de-a face pînă atunci erau bătrîni, grași, cu părul albit, chelboși, purtau ochelari, aveau barbă, pe cîtă vreme Anatoli Nilovici Golikov părea chiar mai tînăr decît unii dintre cursanți. Avea vreo treizeci, cel mult treizeci și cinci de ani. Îngust în umeri, cîrn, cu un zîmbet blînd și timid, Golikov era un „profesor civil" — civil pînă-n măduva oaselor. Tunica de covercot cu două romburi la petlițe și cu diagonală cădea pe el ca un sac, în cute înfoiate, de parcă era de cărpătat, trezind zîmbete ironice la militarii de carieră, picioarele în pantalonii bufanți păreau strîmbe și subțiri ca niște bețe. Cînd, la comandă, cursanții se ridicau în fața lui în poziție de drepți, Anatoli Nilovici se fîstîcea și se roșea în așa fel, că-ți era și milă să te uiți la el. Vorbea cu o voce înceată, puțin înăbușită, întrerupîndu-se din cînd în cînd la jumătatea cuvîntului pentru a rămîne într-o profundă îngîndurare.

Elev al lui N. N. Petrov, fondatorul școlii rusești de oncologie, Golikov era foarte cunoscut în lumea medicală prin lucrările sale privind teoria virotică a originii cancerului.

— Stați jos, spuse Anatoli Nilovici, după ce primi raportul, fulgerîndu-și privirea ochilor rotunzi, ca de pisică, înspre Veresov și Basov, intimidați de-a binelea. Ce-i cu neofiții ăștia ? De unde sînteți ?

Nikolai sări ca pe arcuri.

— Cursanții Veresov și Basov. Vă rugăm să ne permiteți să asistăm, tovarășe profesor.

— Dați-i drumul, asistați, zîmbi domol Golikov. E loc destul. — Își potrivi boneta, se frecă la tîmple, căutînd cumva să-și adune gîndurile. — Începem ?

Se auzi foşnet de caiete. Golikov aşteptă să se facă liniște, tuşi în pumn.

— Aţi observat că oamenilor le place grozav să vorbească despre bolile de care suferă ? Indiferent de subiectul cu care începe o discuţie, puteţi fi convinşi că în final se va ajunge la reumatism şi radiculită, la inflamaţii, anghine şi alte boli, care mai continuă să-i otrăvească omului viaţa. Există însă o boală despre care omul evită să vorbească : această boală este cancerul. Se consideră că a vorbi despre cancer este la fel de necuviincios ca şi cînd ai vorbi despre sifilis în societatea doamnelor. Mă rog, în ceea ce priveşte sifilisul — este explicabil, ce să vorbeşti... Dar cancerul...

Călcînd uşor din vîrful cizmelor, Golikov făcu un dus-întors prin faţa catedrei, privi pieziş spre Veresov şi Basov, dădu din cap a încurajare.

— S-ar putea ca într-un viitor savanţii să-i dăruiască omului nemurirea. Va fi o vreme mirifică, mă tem însă că dumneavoastră şi cu mine n-o vom apuca. Deocamdată, oamenii sînt muritori precum toate în natură. Oricît ar fi de trist, există o mie de cauze, dintre cele mai diferite, care pot curma existenţa noastră pe pămînt. A cedat inima, s-a produs tromboza vasculară, a căzut o cărămidă în cap... În principiu, toate astea nu provoacă mare nedumerire la cei din preajma noastră. Fie şi inconştient, dar moartea se traduce uşor în limbajul unor fenomene şi noţiuni, pe care le cunoaşte fiecare. Cancerul este obscur. În imaginaţia acelora care n-au nimic comun cu medicina, el reprezintă ceva fatal, inexplicabil, ceva ce produce o senzaţie de groază şi damnare, cam în genul osîndei biblice pentru păcate. Cîndva, sălbaticii din Polinezia declarau tabu toate fenomenele cumplite ale naturii, pe care nu le înţelegeau. Să nu cunoşti, să nu gîndeşti, să nu vorbeşti. Ca şi cum toate acestea nici nu ar exista. Dar tabu înseamnă capitulare. Dacă o asemenea capitulare este permisă unui om obişnuit, noi în nici un caz nu avem dreptul să capitulăm.

„Nu avem dreptul !“ — notase Nikolai cu litere mari, ca şi cum cuvintele lui Golikov îi fuseseră adresate în primul rînd lui, apoi privise pieziş spre Iliuşa. Pe o foaie goală acesta notase aceeaşi frază, urmată de o duzină de semne de exclamare.

— Cancerul este una din cele mai dificile și mai perfide enigme, care stau în fața omenirii, continua cu glas molcom Anatoli Nilovici, plimbîndu-și mîna pe suprafața lustruită a catedrei. S-a născut înainte de a fi apărut omenirea, urme de cancer au fost găsite în fosile de dinozauri. Medicii au depistat și au descris tumori maligne încă înainte de era noastră. Hipocrate le cunoștea bine. Nici o altă boală nu prezintă, aș zice, acest caracter efectiv apocaliptic. Ea atacă oameni și fiare, animale domestice, păsări și pești, insecte, copaci, cereale, flori și cartofi — practic, întreaga natură vie. În majoritatea absolută a cazurilor, cînd pătrund într-un organism viu, tentaculele cancerului îl distrug și îi provoacă moartea.

Veresov îl asculta pe Golikov ținînd ochii închiși. Negru, ca ieșit dintr-o baie de păcură, racul, cancerul se tîra pe glob, pocnind din clești uriași, mișcînd din mustăți, și tot ce atingea se transforma în pulbere : crînguri înverzite, cîmpuri aurii, animale grațioase, oameni veseli și voinici... Deci, acesta-i Kașcei Cel-fără-de-moarte din basmele copilăriei ! Nu-i nici balaur cu nouă capete suflînd flăcări pe nări, nici vrăjitor-vîrcolac — este cancerul !

Acesta este, deci, dușmanul tău de moarte, cel pe care trebuie să-l înfrîngi printr-o luptă crîncenă.

— Unii savanți consideră că tumorile maligne sînt boli ale organismului în curs de îmbătrînire, se auzea glasul lui Golikov, venind parcă de undeva de departe. Într-adevăr, statistica demonstrează că diversele localizări ale cancerului se produc mult mai des la oamenii în vîrstă. Totuși, știm că uneori nu sînt feriți de el nici oameni tineri, bărbați și femei plini de sănătate și energie. De ce ?

Golikov se apropie de fereastră, privi spre teiul cu frunza îngălbenită, spre norii cenușii, grei de ploaie. O sută de mii de enigme, una mai complicată decît cealaltă. Ce anume duce la formarea tumorilor maligne ? Ce anume condiționează cutare localizare a acestora ? După ce legi evoluează boala ? Cum s-o oprești ?...

Douăsprezece perechi de ochi atenți, încordați. Nu, nu douăsprezece — nouă ; trei au și început să se plictisească, trei nu se mai gîndesc la oncologie, ci la bilete de voie, la fete, la Nevski Prospekt, potopit de luminile serii... să arunce piatra cel ce-i fără de păcat. N-au chef. Totul e mult

prea obscur și enigmatic, poți să te zbați toată viața și să n-ai parte de succes. Să te dai și să te tot dai cu capul de pereții speranțelor și ai dezamăgirilor... totuși, pînă la urmă cineva trebuie să spargă acești pereți ! Măcar pe unul singur de-aș putea să-l antrenez cu adevărat, să-l contaminez de durerea și neliniștea mea, ca să nu se întrerupă firicelul, să nu se stingă flacăra. Uite pe ăsta cu fruntea lată, cu ochi de fanatic, care și-a înfipt în masă degetele cu atîta putere, încît au pălit ! — oncologia are mare nevoie de fanatici, oameni gata să înfrunte rugul căutărilor, pentru care o viață de om nici nu va ajunge poate...

— Știți că orice celulă normală are o multitudine de funcții. Toate laolaltă asigură activitatea vitală a organismului. Celula canceroasă, conform datelor de care dispunem în momentul de față, nu are decît două funcțiuni : să se hrănească și să se înmulțească, producînd alte celule aidoma și pătrunzînd în țesuturile înconjurătoare. Sînt funcții de animal rapace, de fiară sălbatică. Cum se face că organismul, care elimină fără milă orice corp străin, se arată atît de neputincios în fața acestor celule intruse ? După toate regulile, aceste celule ar trebui să fie nimicite în germene, de cum apar, de către celulele sănătoase. Dar tocmai asta-i nenorocirea — cancerului nu-i pasă de nici un fel de reguli sau legi, el apare și se dezvoltă pe baza unor legi pe care și le creează el însuși.

Uitați-vă ce se întîmplă. Să zicem că v-ați tăiat la deget. La această tăietură creierul răspunde îndată printr-un semnal de alarmă — te doare. Zeci de semnale de protecție îl previn pe om de apropierea bolii, a oricărei boli : febră, respirație grea, modificarea tensiunii, a compoziției sîngelui — fiecare constituie pentru medic un impuls la acțiune, îi indică ce are de făcut pentru a opri boala. Fiecare boală își are clopoțelul ei, arta medicului este să-i surprindă, să-i recunoască sunetul, oricît de fin și de timid. Afecțiunile canceroase sînt singurele care nu-și semnalizează prezența. Tumora s-a format, racul își întinde tentaculele spre organele de importanță vitală ale omului, iar organismul lui pare înțepenit de groază — nu dă nici un semnal, nici un clopoțel, deși ar fi trebuit de mult să bată toate clopotele și să cheme într-ajutor. Iar atunci cînd noi, medicii, reușim să prindem primul semnal de alarmă, în mare

parte a cazurilor este mult prea tîrziu. După cum s-a exprimat plastic un savant, putem fi comparaţi atunci cu unii care, aflaţi într-un loc lipsit de pericol, privesc cum cutremurul le distruge locuinţele, cum nimiceşte tot ce le este drag şi apropiat, dar sînt neputincioşi să-l oprească. Cine va dezlega misteriosul mecanism care dirijează modificările celulei ? Cine va fi cel care va răspunde la întrebarea ce înseamnă, de fapt, o tumoră ? Cine va elibera omenirea din necunoaşterea, pentru care ea plăteşte atît de scump?...

— Eu ! strigă tare Veresov — parc-ar fi aruncat o grenadă în sală.

Stătea în faţa mesei, zmeuriu de emoţie, şi smocul de păr i se ridicase în cap ca o creastă de cocoş belicos. Întrebările aveau evident un caracter retoric, nimeni nu aştepta vreun răspuns. Nikolai nu putea nici el să-şi explice cum de a izbucnit aşa — ca lovit de trăsnet. Toţi izbucniră în rîs, rîse şi Golikov, răsunător, vesel, pînă la lacrimi. Iliuşa îl trase furios de mînecă — stai jos, caraghiosule ! — dar el continua să stea drept, cît era de lung, plin de o bucurie lăuntrică, precum un martir creştin pregătindu-se să fie ars pe rug în fluierăturile şi huiduielile mulţimii ignorante şi înapoiate ; nu ştia încă ce înseamnă „incompatibilitatea imunologică", la care se referise Anatoli Nilovici, nu ştia nici ce înseamnă de fapt cuvîntul „oncologie" ; nu ştia nimic, în afară de un singur lucru : că era vorba de o cauză pentru care merita să-ţi consacri viaţa, pînă la ultima suflare, şi simţea cum la spate, deasupra omoplaţilor ososi, care i se conturau prin tunică, prind să răsară aripi fremătînde.

Golikov intuise, se vede, starea de spirit a lui Veresov, pentru că îşi curmă rîsul, se apropie, îi puse mîna pe umăr şi spuse încet :

— În acest caz, colega, permite-mi să-ţi urez succes. Curajul, cum se spune, cucereşte cetăţile. Ţine minte însă un lucru : numai prin curaj n-ai să realizezi nimic. Ştiinţa nu se face prin şarje de cavalerie, mai ales o ştiinţă atît de complicată şi dificilă, cum este oncologia. Totuşi, dacă ai scînteie divină, dacă ai să înveţi să munceşti ca un bivol, cîte optsprezece-douăzeci de ore pe zi, fără să faci deosebire între zilele de lucru şi cele de sărbătoare, între zi şi noapte, atunci s-ar putea ca tocmai dumneata să fii acela

care va reuşi s-o facă. Lumea este cognoscibilă, oamenii vor reuşi, fără îndoială, să dezlege secretul cancerului. Îţi urez din tot sufletul ca printre ei să te numeri şi dumneata.

...Vor trece ani şi Nikolai Alexandrovici îşi va aminti cu duioşie de vocea înceată a lui Golikov, de ochii săi rotunzi, ca de pisică, roşii de nesomn, de mîna lui puternică şi caldă pe umărul său, şi de sine însuşi, tulburat, roşu, năucit de îndrăzneala sa. În acea vreme va fi ajuns să cunoască multe despre enigmele tumorilor maligne, poate chiar mai mult decît a ştiut Anatoli Nilovici. Va învăţa să muncească fără a ţine cont de e zi sau noapte, şi soarta nu-l va vitregi de acea scînteie la care s-a referit Golikov. Metodele moderne de cercetare îl vor ajuta să distingă „clopoţelele", care nu se făceau auzite la finele anilor 'treizeci, după cum maşini fantastice îi vor permite să supună tumorile canceroase focului energiei radiaţiilor cosmice. Va învăţa să prelungească viaţa oamenilor care înainte erau consideraţi condamnaţi, ba pe mulţi dintre aceştia chiar să-i vindece complet şi să-i redea vieţii normale. Într-o bună zi însă va răspunde cinstit, sieşi, că cea mai mare parte din întrebările puse de Golikov au rămas tot fără răspuns. Ce i-a lipsit ? Talentul, forţele, timpul ? Înseamnă că vor dovedi alţii. Aceia pe care i-ai pregătit şi tu.

Oare va regreta vreodată strigătul acela plin de trufie, care a stîrnit în sală vesele hohote de rîs ? Nu. Acel „Eu !" îl va îmboldi de-a lungul întregii vieţi ; anii vor spulbera vanitatea adolescentină, dar marele ţel va rămîne, şi timpul nu va face decît să-l mărească şi mai mult — aşa creşte muntele pe măsură ce te apropii de poalele lui.

CAPITOLUL VII

1

Un singur lucru nu şi-l putea imagina Gorbaciov — că de multă vreme Rita ştie totul despre boala lui. După cum nici ea, nici medicii nu bănuiau că şi el ştie tot.

Intrînd la bănuială, iar la scurt timp după operație convingîndu-se că Suhorukov și Minaeva îl amăgesc, Grigori Konstantinovici s-a împăcat cu această situație fără să crîcnească. Dealtfel, ce puteau face ? Ei, oncologii care au suferit o înfrîngere... Să spună adevărul ? Cine are nevoie de acest adevăr, care ucide mai repede și mai cumplit decît boala însăși ? Gorbaciov însă era convins că medicii nu-l mint numai pe el, ci și pe soția lui. Și el le cînta cu răbdare în strună, prefăcîndu-se că nu se îndoiește de nici un cuvînt al lor. Le cînta în strună, deși la început nu i-a fost nici ușor și nici simplu s-o facă, iar în sinea lui nu putea să se mire îndeajuns ce profesie blestemată au acești oameni : să știe precis că ești condamnat, că tu mori — mori ! — și să glumească, să zîmbească cînd te privesc în ochi, ca și cum nici n-ai fi om, ci așa — un butuc nesimțitor... Ce circ !

Suhorukov reușea de minune — era obișnuit, Ninocika însă nu prea izbutea — oricum, nu-i era chiar un străin, îi lega o prietenie de ani de zile.

Privirea lui Gorbaciov, devenită foarte sensibilă, surprindea lucruri pe care altădată nu le-ar fi observat niciînd. Uite, s-a prefăcut că s-a întors cu spatele, și zîmbetul a alunecat de pe chipul Ninei, ca mănușa de pe mînă. S-a prefăcut că doarme — și vioiciunea obișnuită din ochii ei a dispărut într-o clipă. Îi era milă de Nina : puteai să-ți alegi și tu o muncă mai ușoară, aici și pentru un bărbat e greu, nu rezistă oricine.

De cîte ori n-a simțit că-i vine să urle de furie, să protesteze. Dar Gorbaciov se stăpînea și zîmbea atunci cînd zîmbeau medicii, numai să poată vedea pe chipul Ritei un zîmbet de răspuns. Cum, într-adevăr, cum ar fi putut el să știe că fără Rita, fără participarea ei, Suhorukov și Minaeva n-ar fi reușit niciodată să joace pînă la sfîrșit spectacolul, unde lui i-a revenit rolul unui naiv încrezător, pe care toată lumea îl duce de nas ? ! Iar spectacolul acesta, croit din normele dure ale deontologiei medicale — codul etic special al medicilor — și din datoria de om, trebuie jucat pînă la sfîrșit : cine, în afară de Rita, ar putea să-l amăgească pe Grigori Konstantinovici acasă, după ce i se va da drumul de la spital ? ! Cum ar fi putut să nu-i spună tot adevărul, din moment ce Rita, și nu altcineva, va trebui

să-l sprijine la ultimul hotar, să împiedice ca minuscula scînteie de speranță, pe care ei au aprins-o prin minciuna lor, să se stingă înainte de soroc în fîntîna neagră a deznădejdii.

La scurt timp după ce operația de diagnosticare a confirmat cele mai grave temeri ale lui Suhorukov, cînd s-a convins, cu o claritate ce nu lăsa nici o umbră de îndoială, că Gorbaciov este condamnat, Andrei Andreevici a invitat-o la el pe Rita. De fapt, cu Rita ar fi trebuit să vorbească Minaeva, medicul curant, dar el își dădea seama că asta îi depășește puterile, și îi era milă de ea — e prea tînără.

Desigur, dacă Suhorukov ar fi putut bănui măcar o clipă că o întîmplare stupidă îi va permite lui Gorbaciov să afle diagnosticul adevărat, că el va hotărî să ascundă de soție această năpastă, nimeni nu i-ar fi refuzat un lucru atît de mic. Dar lui Suhorukov nici nu i-a trecut prin cap așa ceva : foile de observație erau păzite sub șapte lacăte, ca să nu cadă în mîna bolnavilor, iar întîmplările stupide sînt cu atît mai groaznice, cu cît nu pot fi prevăzute.

Se știe de mult că bunele intenții pavează drumurile spre infern.

Rita a sosit la institut pe la mijlocul zilei. Și-a lăsat mașina la locul de parcaj dincolo de poartă, a străbătut aleea largă, străjuită de castani, care duce spre corpul central, a urcat ca și altă dată în cabinetul pe care îl cunoștea. Secretara, o fetiță, i-a spus că Andrei Andreevici și doctorița Minaeva încă nu s-au întors de la operații și că o roagă să aștepte. Rita a așezat fotoliul lîngă fereastră, s-a instalat, și-a scos din geantă țigările. Cabinetul lui Suhorukov era mic și strîmt : un birou ros, plin de dosare albastre cu documente, un dulap de cărți întredeschis, o canapea cu spetează joasă, storuri decolorate, o chiuvetă într-un colț îmbrăcat în faianță albă... Ce-or fi vrînd de la mine ? Ninocika a telefonat după operație : e în regulă. Poate că i s-a înrăutățit situația ? Asta îmi mai lipsea...

Rita l-a cunoscut pe Gorbaciov încă pe vremea cînd era studentă : s-a dus odată împreună cu membrii cercului de artiști amatori la o unitate de aviație. Rita a recitat versuri din Esenin, și de la recitalul acela a început totul. Un an de zile s-a ținut scai de ea colonelul cel mic de statură și

ciupit de vărsat. Cum avea o seară liberă, venea cu „Volga" lui, pe care o oprea în fața căminului studențesc, și stătea sub geamuri, suportînd cu răbdare ironiile fetelor și băieților.

„Rita, iar a sosit mosul tău !" striga careva cu glas răutăcios, și toți se prăpădeau de rîs.

La început vizitele astea o înfuriau. Dar Grigori Konstantinovici o privea cu atît devotament, ochii lui oglindeau atîta adorație și timiditate copilărească, încît furia se risipea de la sine. Cînd într-o zi, roșind și bîlbîindu-se, a cerut-o de soție, cumpănindu-și lucid situația, Rita a consimțit.

Nu avea motive de meditație. Viitorul nu-i oferea nimic seducător : o muncă plictisitoare și monotonă undeva la vreo școală de la țară, pierdută de lume, teancuri de caiete, leafă mică, un colț străin, lungi seri însingurate... Umerii largi ai lui Gorbaciov prezentau siguranță, ca un zid de piatră. Rita știa că o vor putea adăposti împotriva tuturor adversităților vieții. El o iubea, de dragul ei ar fi sărit și în foc, ceea ce nu putea să n-o flateze. În fond, ce era ea în comparație cu el ? O fată drăguță oarecare, păi astfel de fete se găsesc acum cu duiumul. Și nu vor alta decît să se căpătuiască.

Pe Rita n-o speria faptul că Gorbaciov era mult mai în vîrstă ca ea. Tatăl Ninei Minaeva este și el aproape de două ori mai în vîrstă ca maică-sa, ceea ce nu-i împiedică s-o ducă excelent. Ce mai vorbă, s-ar fi măritat mai bucuroasă cu colegul ei de an Kostea Krutilin, dar Kostea nu avea deocamdată nici casă, nici mașină, nici soldă de colonel. O ducea de azi pe mîine, împrumutînd de la colegi o rublă-două, pînă la bursă, iar Ritei i se urîse demult cu acest fel de viață. În vîrstă, nu prea arătos — ei și. Te va iubi mai mult, te va ocroti.

Rita nu se înșelase : Grigori Konstantinovici s-a dovedit a fi un soț admirabil — bun, blînd, înțelegător. Avea un singur cusur : își dorea din tot sufletul un copil ; Rita însă considera că nu-i nici o grabă, măcar puțin să mai trăiască pentru ea. În fond, pînă acum nici n-a trăit, aia n-a fost viață ! Tatăl — un bețiv, mama s-a zbătut ca peștele pe uscat ca să-i crească pe cei trei copii. De cînd se știe Rita, familia nu reușea să scape de datorii mici,

umilitoare : pentru o pîine, pentru un kilogram de zahăr, pentru un litru de lapte... Prima rochie pe care şi-a făcut-o a fost cumpărată cu banii cîştigaţi din meditaţii : timp de o jumătate de an s-a ocupat de băiatul unor vecini — un neghiob care tot n-a învăţat să scrie corect cuvintele cu vocale neaccentuate, în ciuda tuturor strădaniilor ei. Pe vremea aceea, Rita ajunsese în clasa a zecea — pînă atunci purtase numai vechiturile mamei, transformate, cîrpite, petîcite, şi era invidioasă pe Ninocika Minaeva, care în fiecare zi venea la şcoală cu cîte ceva nou pe ea. Universitatea n-a adus nici o schimbare : bursa abia de-i ajungea pentru mesele anemice de la cantina studenţească, nici gînd să-ţi cumperi un palton nou sau cizmuliţe, doar dacă mai cîştigai ceva în timpul verii în vreo tabără de pionieri. Nici n-a apucat încă să trăiască, iar pe lume sînt atîtea lucruri minunate : staţiunile de odihnă de la Marea Neagră cu plajele lor nisipoase şi cu vapoarele albe-albe ca zăpada la orizont, hoteluri cu restaurante unde cîntă muzica, magazine, case de mode, saloane de coafură — ar fi de-a dreptul stupid să renunţi la toate acestea, să te legi de mîini şi de picioare cu scutece şi griş cu lapte.

Glasul huhurezului acoperă toate zvonurile nopţii, şi Gorbaciov a consimţit, cu inimă strînsă : trăieşte cum vrei. După ce a absolvit facultatea, Rita a intrat ca profesoară la o şcoală industrială. O muncă uşoară şi interesantă : şcoala industrială nu e şcoală generală, pe copii îi îndeamnă la carte grija de bursă, nu strigătele profesorilor. Acum, prietenele ei o invidiau : pentru locuinţa spaţioasă, cu covoare pe jos şi cu mobilă lustruită, pentru maşina pe care a învăţat repede s-o conducă, pentru că nu trebuie să alerge după ore suplimentare şi are timp să se ocupe de ea. Rita socotea şi ea că a avut noroc : s-a învăţat fără efort cu Gorbaciov, cu glasul lui răsunător şi cu sforăitul, cu pasiunea lui pentru fotbal şi pentru cîntecele de mare popularitate pe vremea îndepărtatului război. Ducea o viaţă liniştită şi ordonată, unde totul era precis şi bine stabilit : munca, mîncarea, dragostea ; şi Rita avea impresia că aşa va fi mereu. Nici nu bănuia că poate exista o altă viaţă, şi nici nu-şi dorea altceva, pînă în ziua cînd l-a întîlnit pe Iaroşevici.

La începutul lui iulie Rita a plecat la odihnă la Soci. A plecat singură. Grigori Konstantinovici n-a reușit să-și ia concediu : unitatea pe care o comanda se pregătea de manevre, așa că a trebuit să renunțe la cel de al doilea bilet. Inițial, Rita a vrut să rămînă acasă : îi plăcea să fie la odihnă împreună cu soțul, el o scutea de atențiile insistente ale bărbaților, de grija cazării, a biletelor, de tot felul de nimicuri neprevăzute. Gorbaciov însă a stăruit ca ea să plece — în timpul iernii Rita avusese o dublă pneumonie și medicii i-au recomandat o cură la mare.

Acolo, la mare, l-a întîlnit pe doctorul Iaroșevici. Acolo a înțeles că în toți acești ani nu a trăit, ci a îndeplinit o prestație plicticoasă și monotonă, că nu-l iubește pe Gorbaciov și nici nu l-a iubit vreodată, că visul ei de viață liniștită și îndestulată este meschin, naiv și ridicol.

Rita s-a întors acasă după o lună și jumătate. Gorbaciov se și internase la Sosnovka, n-a mai apucat să participe la manevre : la scurt timp după plecarea soției, comisia medicală l-a exclus de la zboruri. În ceea ce îl privește, era convins că este o simplă greșeală, că azi-mîine totul se va lămuri, așa că nici nu i-a scris Ritei despre boala lui : n-are rost să-i strice concediul. O dată pe săptămînă Minaeva îi aducea mici scrisori de la Rita, și el se bucura că soția se simte bine la mare, că s-a mai îndreptat, s-a bronzat, ba chiar s-a și îngrășat un pic.

Grigori Konstantinovici simțea lipsa Ritei, îi era dor de ea, cu toate acestea, cînd ea i-a scris că mai rămîne la mare pentru vreo două-trei săptămîni, a consimțit fără să cîrtească, deși avea inima grea. Căuta să se liniștească la gîndul că Rita nu știe nimic, dacă ar ști — s-ar înapoia îndată. Și ce să facă la Minsk, în definitiv ? Nu e singur, colegii nu-l uită, are tot ce-i trebuie, ce să facă ea aici ? Să asiste la discuțiile despre boli și bolnavi ? E mai bine dacă se odihnește.

Să-și părăsească soțul tocmai atunci cînd a ajuns la spital... la așa ceva Rita nu s-ar fi încumetat niciodată. Știa cît de necruțătoare este gura lumii și se temea de ea. Gorbaciov o asigura că peste o săptămînă-două i se va da drumul. Ei, o săptămînă-două putea să aștepte, nu-i mare lucru. Doctorii au nevoie, se vede, de un motiv ca să-i facă

vînt la pensie, şi caută nod în papură. E de fier Gorbaciov, ce-ar putea să i se întîmple...

„Săptămîna" s-a prelungit.

Seară de seară gonește-ți mașina la institut, poartă-te ca o soție iubitoare, răspunde la telefoanele amicilor, minte, prefă-te de te apucă greața, repulsia față de tine însăți. Această minciună o scotea din minți. Se ura pe sine însăși, îl ura pe Gorbaciov, pe medicii care îl dădăceau ca pe un copil și tot căutau să-i descopere nu știu ce boală, în loc să-l expedieze acasă. Uneori avea impresia că Grigori Konstantinovici bănuiește că ea îl înșală și se preface bolnav anume pentru a o reține. Și-a ticluit această boală, s-a înțeles cu Suhorukov și cu Minaeva, și acum jubilează în sinea lui văzînd-o cum se chinuiește.

Nu era greu ca Rita să gîndească astfel, pentru că Gorbaciov într-adevăr nu aducea a om bolnav : vesel, vorbăreț, cu părul pieptănat cu grijă în șuvițe rare peste chelia rotundă, cu tenul prins de soare — trîndăvia forțată îi pria în mod evident. Ea nu știa cît îl costa să fie vesel și vorbăreț — măseaua din gura altuia nu te doare.

Operația trebuia să dezlege acest nod. Rita știa de la Minaeva : chiar și în urma celei mai grele operații pacientului i se dă drumul de la spital după două-trei săptămîni. Lui Gorbaciov nu i-au găsit nimic complicat. Un lipom — mare lucru... Aștepta această operație poate cu mai mare nerăbdare chiar decît Grigori Konstantinovici : cum iese de la spital — plec. Ajunge, sînt sătulă. Și uite că toate au rămas în urmă. Chiar ei mi-au spus : vreo cinci zile să nu vii, ce zor-nevoie să mă cheme acum ?

Rita fuma în fața oberlihtului deschis, cu scrumiera pe pervaz, cînd în sfîrșit au apărut Minaeva și Suhorukov.

— E foarte bine că ați venit, i se adresă Suhorukov în timp ce-și apropia scaunul și, pentru a trage cumva de timp, se apucă să mute din loc, fără nici un rost, dosarele albastre. Vedeți, scumpă Rita Pimenovna, sînt nevoit să vă indispun. Situația soțului dumneavoastră diferă întrucîtva de ceea ce am presupus noi.

Suhorukov vorbea rar, alegînd cu mare greutate fiecare cuvînt ; cuvintele îi înecau gîtlejul ca o fiertură fierbinte, creșteau și se umflau în gură. Nu era prima oară că rostea aceste cuvinte, le mai rostise de zeci de ori, dar tot nu pu-

tea să se obișnuiască. Îi devenise drag acest colonel blajin, nepretențios și răbdător ca un cal bătrîn dedat cu toate celea de pe lume, și îi părea rău de el, omenește. Să fi venit ceva mai înainte, măcar cu o jumătate de an...

Rita îl asculta pe Andrei Andreevici cu mîinile încleștate pe brațele fotoliului și mușcîndu-și buzele, ca să nu țipe de groază. Totul era banal, cotidian ; cabinetul posomorît, pinii roșcați dincolo de fereastră, semnalul autobuzului gata de plecare, halatul alb al unei surori, care a traversat în fugă curtea... Totul era banal, cotidian, chiar și mica pată de pe radiografia pe care Suhorukov o tot învîrtea în fața ei — cum ar putea crede că această pată minusculă îl ucide pe Gorbaciov ? Cum a putut să-l ucidă pe Gorbaciov, omul care era pentru Rita o întruchipare a forței fizice, a sănătății de fier ! Ce absurditate, exclus să fie așa, probabil că l-au confundat cu altcineva. În toți anii de cînd îl cunoaște, n-a avut nici măcar un guturai. De sănătatea lui au avut grijă comisii medicale severe, n-a suferit de lipsă de poftă de mîncare, de insomnie, și în rămășaguri își făcea cruce cu o greutate de două puduri fără să se roșească de efort. Nimic pe lume nu putea să-i strice echilibrul : mulțumit întotdeauna de viață, de slujbă, de soție, părea că însuși destinul îl asigurase împotriva neplăcerilor, și deodată — tumoră mediastinală inoperabilă. Ce e asta ? De unde ? Cum de s-a putut întîmpla ?

Suhorukov își întoarse capul și se frecă la bărbie. Tocmai asta-i buba, nimeni nu știe de unde. Înseamnă că numai în aparență era sănătos, înseamnă că în organism s-a produs un proces, pe care nimeni n-a știut să-l vadă la timp și să-l oprească. Din nefericire, intervenția chirurgicală s-a dovedit imposibilă, lipsită de sens. Da, desigur, doctoriile... o cură de radioterapie, preparate speciale. Dar trebuie să fie pregătită pentru tot ce poate fi mai rău.

Rita îl asculta, fără să-l audă, cuvintele se izbeau de ea ricoșînd, ca mazărea de perete : nu ! nu ! oricine altcineva, dar nu Gorbaciov ! — apoi văzu în oglindă imaginea Minaevei. Ninocika ședea pe canapea, lîngă geam, cu capul dat pe spate, cu băsmăluța bine apretată prinsă la ceafă, și își înghițea lacrimile, mișcîndu-și convulsiv bărbia. Aceste lacrimi au convins-o cum n-au putut s-o convingă cuvintele.

Dumnezeule-Doamne, se gîndi, Dumnezeule-Doamne, s-a zis cu mine !

Noutatea pe care Suhorukov a prăbuşit-o asupra ei ca pe o avalanşă de zăpadă era neaşteptată şi cumplită, totuşi nu gîndul la Gorbaciov, la soarta lui au făcut-o să încremenească de groază, ci gîndul la ea însăşi. Mila pentru soţul ei i-a zgîriat sufletul — cum să nu-ţi fie milă de un om care în patru ani de căsnicie nu ţi-a spus un cuvînt urît, care — Rita ştia — o iubea timid şi cu gingăşie, ca un băieţandru de şaptesprezece ani ; i-a zgîriat inima, dar a fost copleşită de o milă sfîşietoare pentru ea însăşi. Rita a înţeles într-o clipă ce îi aduce această veste şi a simţit că se înăbuşă de durere, o durere usturătoare, ca de urzică.

Nu, imposibil ! strigă fără glas. Imposi-i-i-ibil ! Dragii mei, iubiţii mei, scumpii mei, spuneţi că aţi inventat toate astea ca să mă speriaţi. Acum, că m-aţi speriat — ajunge. Ajunge, altfel simt că am să înnebunesc ; iar voi nu vreţi ca eu să înnebunesc, nu-i aşa că nu vreţi ? Am aşteptat această operaţie aşa cum un om condamnat pe nedrept aşteaptă sfîrşitul detenţiunii, sînt gata să mai aştept o săptămînă, două săptămîni, pînă cînd el se va însănătoşi şi va deveni un om obişnuit, un om ca toţi oamenii, tare aş fi vrut ca totul să se termine cu bine, omeneşte, ce-mi porunciţi să fac acum ? Mă arunc în genunchi în faţa voastră, numai să-mi spuneţi că nu este adevărat !

Minaeva turnă într-un pahar o mixtură, dar Rita îi dădu mîna la o parte. De ce, de ce aţi scornit toate astea ? Pentru ce mi-aţi spus toate astea, v-ar fi venit chiar atît de greu să mă cruţaţi ? ! Mare fericire e să nu ştii nimic — ţi-au dat drumul, foarte bine, au spus că eşti sănătos, de sănătate să ai parte. Să ai parte de sănătate, dragă Grigori Konstantinovici, şi-ţi mulţumesc pentru toate. Niciodată nu ţi-am dorit răul, nu-ţi doresc nici acum, să trăieşti cu sănătate şi o mie de ani fără mine. Sînt o mulţime de femei pe lume şi cu oricare din ele poţi să trăieşti o mie de ani în fericire şi bucurie, nu-mi pasă şi nu mă interesează. Nu-mi trebuie nimic de la tine — nici apartament, nici maşină, nici boarfe, să nu mă pomeneşti de rău, aşa a fost să fie, nu sîntem noi nici primii, nici ultimii. Parcă mie îmi vine uşor să-mi frîng viaţa, dar, uite, nu mai sînt stăpînă pe mine, muiere proastă... Pentru ce mi-aţi

spus toate astea ? ! Totul s-ar fi rezolvat atît de simplu, fără ceartă şi scandal, iar ceva mai încolo, peste vreo jumătate de an, aş fi citit în ziar că, după o boală grea şi îndelungată... şi aş fi plîns cu capul înfundat în pernă : a fost un om bun, şi un soţ bun, de ce să vorbim, iar că ne-am despărţit, păi se mai întîmplă, se mai întîmplă... N-am ştiut, nu m-aş fi gîndit că se va mistui atît de repede, oameni sîntem cu toţii. Aş fi plîns şi l-aş fi uitat, aşa cum sînt daţi uitării cei foşti, pe care n-a trebuit să-i rupi din inimă... Cum să-i spun acum : adio, nu mă pomeni de rău, acum, cînd ştiu tot, cînd n-o să mă pot ascunde niciunde de ceea ce ştiu şi ceea ce e atît de cumplit. Să întinzi, să pîngăreşti ultimele luni, săptămîni, zile pe care le mai are de trăit, după care să te chinuieşti şi să ţi-o reproşezi tot restul vieţii, să te devorezi, cum devorează rugina fierul...

Pentru ce-e ? !

Rita îşi plimbă vîrful limbii peste buzele uscate, strînse. Andrei Andreevici stătea încruntat şi tot răsucea în mînă un creion. Între degetele lui mobile, cu smocuri de firişoare roşietice de păr deasupra încheieturilor, cu unghiile plate, tăiate pînă la rădăcină, creionul părea fragil ca un fir de pai. Fără să vrea, Rita se gîndi că în clipa următoare creionul se va rupe şi, într-adevăr, în acelaşi moment creionul trosni cu scîncet. Suhorukov aruncă la coş bucăţile rupte şi-şi scoase ţigările. Îi întinse Ritei pachetul deschis. Ea îşi aprinse o ţigară. Fumul iute îi zgîrie gîtlejul, dar începu să respire mai uşor. De ce trebuie să fiu cu el, cînd eu vreau să fiu cu Pavel, cînd nu pot să trăiesc fără Pavel ? Ca el să moară mai liniştit ? Dar va muri oricum, de ce să plătesc eu ? Dacă aş fi putut să-l salvez... Dacă viaţa lui ar depinde de faptul că rămîn sau plec... Tot timpul mint, nu mai sînt în stare, nu mai pot de atîta minciună. Nu sînt tîrfă de sub garduri, să-mi înşel bărbatul muribund — nu-i adevărat, Dumnezeule ! Nu-i adevărat, l-am întîlnit pe Iaroşevici cînd nici prin gînd nu-mi trecea că Gorbaciov este bolnav. El singur e de vină, trebuia să-mi scrie imediat ce l-au internat, pe atunci nu-l cunoşteam încă pe Iaroşevici, nu ştiam nimic, desigur, m-aş fi întors îndată acasă şi totul ar fi fost altfel, dar acum... Acum, nu am nici o vină, decît că atunci, cîndva, m-am măritat cu el. Ce-i de făcut ? Cinci-şase luni, am să înnebunesc, nici o singură

zi nu mai pot să stau cu el. Sînt însărcinată, nu va trece mult şi va vedea că sînt însărcinată, şi atunci nu voi mai putea ascunde nimic, şi cine-şi închipuie că o să-i fie mai uşor să lupte cu boala lui dacă va afla că l-am înşelat ? Îl cunosc eu pe colonelul Gorbaciov, divorţul, cel puţin, înseamnă ceva cinstit, iar el e nebun după cinste, şi pe urmă... el visa să aibă un copil, iar eu n-am vrut, în toţi cei patru ani n-am vrut să am un copil de la el, ca şi cum mă temeam să nu mă leg de el... sau, poate, că mă temeam cu adevărat ? În subconştient, fără să mă gîndesc, de parcă simţeam că totul va fi aşa. El va înţelege că nu este copilul lui, nu-i tîmpit ca să nu-şi dea seama... ce mai veselie pe capul lui cînd va vedea că sînt însărcinată, halal. Avort ? Prea tîrziu pentru avort, şi nici nu vreau să recurg la porcăria asta. Vreau un copil, un micuţ Pavlik Iaroşevici cu buzele răsfrînte caraghios, şi n-am să renunţ la el de-ar fi să mă taie bucăţi, n-am să renunţ. Capcană. Impas. Peste tot — numai pereţi orbi. Înalţi, pînă la cer. Să mă duc acasă şi să mă spînzur. Nu, nu vreau. Tocmai acum, cînd totul abia începe... Cînd toată viaţa e înainte. Nu vreau ! Există o soluţie : divorţul. El nu ştie nimic şi nu va şti cîteva luni de aci înainte, şi nimeni nu va şti nimic, acum divorţul merge repede. Plec şi o anunţ pe mama lui, ea îl va îngriji. Da, da, e o ticăloşie ! Dar trebuia să te gîndeşti mai înainte, acum e tîrziu să te gîndeşti la asta, acum orice ai face tot ticăloşie rămîne, poate doar să mă spînzur n-ar fi ticăloşie, dar pentru asta n-am nici putere, nici curaj...

Suhorukov luă din mîna Ritei mucul de ţigară, care arsese aproape pînă la unghii şi-l puse în scrumieră. Se aşteptase la lacrimi, la reproşuri — Rita tăcea, ca o stană de piatră. „Ce femeie, gîndi copleşit de tristeţe, nu i-au tresărit nici buzele. De-aş avea eu tăria asta de caracter...".

Aşa cum se întîmplă adesea, a fost mult mai simplu şi mai uşor să ia hotărîrea decît s-o pună în aplicare. Trecuse o săptămînă şi începuse a doua de cînd Gorbaciov se întorsese acasă, iar Rita tot nu îndrăznea să aducă vorba de divorţ. Toată hotărîrea ei se făcea ţăndări în faţa privirii lui Grigori Konstantinovici, pe care o surprindea mereu asupra sa. Ochii lui, mici, acoperiţi de păienjenişul roşietic

al vinişoarelor, cu pleoapele grele şi umflate, îşi aveau o viaţă a lor, care nu i se supunea lui. Ochii simţeau nenorocirea, precum pisica simte şoarecele, ca acul magnetic al busolei — polul, ca pălăria de floarea-soarelui — raza de soare, şi trădau atîta tristeţe, atîta iubire, atîta durere sfîşietoare, încît Rita simţea că încremeneşte şi trecea de grabă în altă cameră, iar noaptea, cu capul înfundat în pernă, plîngea din cauza nehotărîrii sale, se chinuia şi amîna „pe mîine" discuţia hotărîtoare, deşi îşi dădea seama că fiece zi care se scurge o apropie de catastrofă. Oricît de brav se arată Grigori Konstantinovici, mult n-o să-l ţină. Scapi momentul — şi ţie şi lui o să vă fie mai greu. O să te dea afară cînd o să-şi dea seama că l-ai înşelat, o să te dea afară şi o să-şi tragă un glonte-n cap de cum ai să închizi uşa după tine. Şi ţie îţi este tot mai greu fără Pavel. Viaţa nu e viaţă fără el, asta-i nenorocirea, nu te mai poţi împărţi între el şi Gorbaciov, să te ascunzi, să inventezi tot felul de consilii pedagogice şi consfătuiri, ca să te poţi repezi măcar pentru o oră pînă la Pavel, iar acolo să te tot uiţi speriată la ceas... Doamne, ce dezgustător, dezgustător şi mîrşav ! Pavel e şi el nervos, în cele din urmă o să se plictisească de tine cu nehotărîrea ta, ce te faci atunci ?...

Preocupată de aceste gînduri, se ducea la şcoală, fără să ia în seamă flecăreala însufleţită a lui Gorbaciov, care îşi luase obiceiul s-o conducă în fiecare dimineaţă, cînd un trosnet asurzitor o sili pe Rita să se oprească şi să ridice capul. Încet, ca în vis, acoperind tot cerul, drept asupra lor se prăbuşea teiul acela uriaş, iar ea stătea şi se uita ca vrăjită, şi numai atunci cînd Grigori Konstantinovici o împinse brusc înapoi, scoase un strigăt speriat.

Teiul se prăbuşise, acoperindu-i cu un nor de praf şi de frunze, puţin a lipsit să nu-i atingă cu vîrfurile crengilor. Rita îşi lipi mîinile de buze şi-l privi pe Gorbaciov. Palid, descumpănit, îşi scosese chipiul şi se ştergea pe frunte ; Rita vedea cum îi tremurau uşor degetele.

Şi atunci simţi că şi în ea se frînsese ceva. Ce anume ? Mila ? Compasiunea ? Nehotărîrea ?... „Astăzi, se gîndi decisă. Acum. Numai să ne ducem de aici. Ceva mai încolo, lîngă tutungerie. Gata. Ajunge."

Grigori Konstantinovici îşi înfrînse emoţia şi-şi scutură cu grijă tunica. Apoi zîmbi vinovat.

— Te-ai speriat ? Şi eu. Mare drăcovenie. De la ce-i s-o fi tras, ce zici ?...

Rita nu răspunse. Gorbaciov scutură de pe bluza ei o frunză galbenă cu vinişoare verzi şi în clipa aceea îl văzu pe Veresov care ieşise din casă.

CAPITOLUL VIII

1

În dimineaţa zilei de joi Veresov reuşi în sfîrşit să-şi termine articolul şi se duse cu el la redacţia revistei „Oncologia".

Redactorul-şef era în delegaţie în străinătate, aşa că îl primi locţiitorul acestuia, Lev Porfirievici Znamenski.

Cu faţă ascuţită, cu ochii la fel, cu bărbia retezată, informă, şi cu mustaţă aspră ca la motani, Znamenski avea un bas gros de protodiacon. Pentru tóţi rămînea un mister cum de îşi făcuse loc un glas atît de viguros, ditamai glăsoi, într-un trup atît de bicisnic, cu oase subţiri. Cei care aveau de-a face cu el pentru prima oară se găseau adesea în încurcătură : de cum deschidea gura, invariabil îşi întorceau capul să caute cu ochii pe cel care a bubuit.

Lui Znamenski situaţia aceasta îi făcea o nemaipomenită plăcere. Rîdea asurzitor, de parcă s-ar bucura de o scamatorie izbutită, şi cu mişcări rapide, delicate, îşi freca mîinile subţiri cu unghiile bine îngrijite.

Lumea ţinea la el. Medic cu experienţă, care a lucrat multă vreme la Institutul „A. I. Herzen", admirabil stilist, Znamenski îşi croia drum cu mişcări sigure prin hăţişul terminologiei ştiinţifice şi, folosindu-şi creionul roşu cu mina groasă, aducea la o formă onorabilă şi accesibilă chiar şi cele mai încîlcite articole. Atunci cînd referenţii respingeau cîte o lucrare, socotind că este insignifiantă şi că nu aduce nimic nou nici în ştiinţă şi nici în practica oncologiei, Lev Porfirievici ştia să dreagă un astfel de referat cu cîte

o scrisoare cordială și dătătoare de curaj. Trecea drept un om bun și săritor, prețuitor fin al coniacelor armenești și al vinurilor seci gruzine, nelipsit la toate banchetele cu prilejul susținerii disertațiilor, și jucător pătimaș de preferans. Totodată, Lev Porfirievici era un om prudent și nehotărît, nu-i plăcea să ia în mod independent hotărîri și să-și asume răspunderea pentru ele, și promova cu frenezie metoda conducerii colective a revistei. Rar cine se putea lăuda c-ar fi auzit de la el un scurt „da" sau „nu", în locul lor redactorul-șef adjunct manipula cu succes cuvintele „să ne gîndim", „să ne consultăm", „să reflectăm", „să discutăm", „să punem de acord"...

Veresov știa toate acestea și nu se aștepta la nimic bun de la discuția ce urma să aibă loc, dar nu avea încotro.

Znamenski își instală vizitatorul într-un adînc fotoliu capitonat, îi puse la îndemînă scrumiera, țigările, dădu la o parte dosarul cu hîrtiile de care se ocupase înainte de sosirea lui Veresov și citi cu atenție articolul, făcînd pe margine însemnări fugare cu creionul.

— Interesant, foarte interesant, bubui în cele din urmă. Ingenioasă idee comutarea drenării sîngelui venos din sistemul caval în sistemul portal. Felicitările mele, Nikolai Alexandrovici.

— Mulțumesc. — Veresov făcu un scurt semn din cap, îi făcea plăcere că Lev Porfirievici a prins dintr-un foc chiar esența noii variante. — Cu multă plăcere voi transmite felicitările dumneavoastră colaboratorilor mei. Și acum — să trecem la fond. Cînd îl publicați ?

— Nu știu, dragul meu. După cum știți, asta nu depinde numai de mine. — Znamenski își învîrti între degete creionul și-l privi blajin pe Veresov. — Dar n-o fi cam prematură publicarea lui ? Modificarea, incontestabil, pare ademenitoare, promite mult, dar rezultate de lungă durată, din păcate, încă nu există. Cunoașteți zicala : un rezultat bun este un rezultat în timp, primele rezultate sînt bune întotdeauna. Mă tem să nu dea... unora... impresia de... hm... de pripeală, cumva... Cum s-ar zice, vă rog să mă scuzați, de senzațional de prost gust, ce părere aveți ?

Spunea exact același lucru pe care îl spusese Belozerov, folosind aproape aceleași cuvinte, și Veresov simți cum îl cuprinde furia.

— Nu mă tem cîtuşi de puţin, răspunse tăios. Despre ce pripeală e vorba — aproape trei ani de muncă la galere ! Desigur, rezultatele nu sînt atît de numeroase cum am fi dorit, cu cît sînt mai numeroase rezultatele, cu atît e mai bine, de acord. Dar metodologia operaţiei este pusă la punct pînă la ultima sutură, rezultatele obţinute confirmă cu totul că sîntem pe drumul cel bun. Atunci de ce să ne tîrîm pe acest drum de unii singuri, cînd în ţară sînt zeci de institute, sute de dispensare !

— Asta aşa e, oftă Lev Porfirievici. Mă rog, cum se întoarce redactorul-şef — convocăm colegiul de redacţie, vă invităm şi pe dumneavoastră, să ne sfătuim. — Observînd că Nikolai Alexandrovici începe să se foiască nerăbdător în fotoliu, adăugă în grabă : — Să nu contaţi pe o apariţie rapidă, ne cunoaşteţi posibilităţile. Numărul pe noiembrie este deja paginat, cel pe decembrie este şi el gata pregătit, numerele pe ianuarie şi februarie sînt aprobate. Poate în martie ? E drept că şi cel pe martie e aproape gata, dar cred că, avînd în vedere situaţia, redactorul-şef va decide să se scoată ceva. Da, aşa e, cel mai sigur e pentru martie, cred.

— Nu pot fi de acord. — Veresov se ridică şi îşi potrivi vestonul. — Nu e vorba de un experiment, ci de clinică, de sănătatea oamenilor. Să se piardă o jumătate de an numai pentru că la dumneavoastră totul este aprobat şi pregătit... Cu voia dumneavoastră, voi relua subiectul îndată ce se întoarce redactorul-şef.

— Bineînţeles, Nikolai Alexandrovici. — Znamenski se ridică şi el : abia de se zărea de după uriaşul său birou de modă veche. — Asta vă priveşte personal, eu n-am făcut decît să vă expun situaţia. Să decidă — este o prerogativă ce revine redactorului-şef şi colegiului de redacţie.

...Veresov mergea pe stradă şi simţea cum i se zbate obrazul. Şase luni! Cîte zile şi nopţi ? Nopţi lungi fără somn, numai tu cu conştiinţa ta... Una sută optzeci şi mai bine... Prea mult. Inadmisibil, nepermis de mult. Scump îi va mai costa pe oameni lipsa de operativitate a mijloacelor noastre de informare. Ce să fac ? Să mă duc cu articolul la minister ? Un singur telefon şi va intra în numărul din

noiembrie. Bun, dar ce va spune redactorul-şef ? N-ai putut să aştepţi, te-ai dus glonţ să reclami...

Brusc se simţi atît de obosit, încît căută din ochi o bancă să se aşeze. O jumătate de an... Exact timpul de care are nevoie Feodor ca să-şi susţină cu succes disertaţia de doctor-docent. Pentru o jumătate de an te-a rugat şi el, are totul aproape gata, intervine unde trebuie, bagă viteză, accelerează — şi gata. Însăşi soarta îţi oferă în persoana lui Znamenski prilejul să ieşi din această mocirlă, foloseşte-te de el, foloseşte-te măcar o dată în viaţa ta ! Nu eşti cîtuşi de puţin obligat să fii de faţă cînd îşi susţine disertaţia şi să te bagi cu consideraţiile tale, nimeni nu te va condamna dacă n-ai să asişti, dacă n-o să te amesteci, dimpotrivă, toată lumea va considera că este un gest nobil — să nu te bagi cu concluziile tale, care încă n-au fost publicate, nici verificate şi paraverificate la alte institute şi dispensare de oncologie. La urma urmei, lucrarea lui Feodor nu este un plagiat, dacă ar fi fost un simplu plagiat cine ar mai sta să se gîndească la ea, să se frămînte ? ! Nu este un plagiat. Însă ideea care stă la baza ei nu-i aparţine lui Feodor, ci americanului Durgent. El este cel care a elaborat metodologia, şi tot el a făcut primele operaţii. În fond, Feodor a verificat şi a sintetizat pe bază de material clinic ceva ce a fost făcut înainte de el. Desigur, s-a lovit şi de factori noi, i-a studiat şi i-a interpretat, a fost şi asta, şi o astfel de lucrare era necesară, încă ieri mai era necesară, cînd se considera că varianta lui Durgent este singura posibilă. Astăzi, însă nu mai este necesară. Şi nu va mai fi nici mîine. Nici peste o sută de ani. Asta cu siguranţă. Şi-a avut rolul ei, din ea a ieşit o nouă variantă, ca puiul din găoace — cine mai are nevoie acum de coaja de ou spartă ? Şi doar m-am rugat de el, naiba să-l ia, aproape în genunchi l-am rugat : vino la noi în grupă ! Vino la noi. Simt cu toate măruntaiele că sîntem pe drumul cel bun. Mai adaugi un capitol, unul singur, că doar n-au fost proşti ăia care au zis : e mic zolotnik*-ul, dar e de preţ ! Ţi-ai susţine disertaţia cu un an mai tîrziu, în schimb cum ! Ca unul dintre autorii unui cuvînt principial nou în ştiinţa şi

---

* *Zolotnik* — veche măsură de greutate rusească, egală cu aprox. 4,26 g (N.t.).

practica oncologiei, nu ca un compilator conştiincios cu pretenţii. N-a vrut. N-a crezut, i-a părut rău de timp, de efort. Pentru un savant însă ştiinţa nu este un *hobby*, pentru ea nu faci economie de timp. E banal, dar adevărat.

Iar acum poţi să dai naibii totul. Într-o jumătate de an Feodor îşi va susţine disertaţia. Numărul doctorilor-docenţi va creşte cu încă unul. Şi ce-ţi pasă ţie, mă rog ? El îşi va susţine disertaţia, după care va fi publicat articolul tău, care va lua drumul clinicilor, în timp ce disertaţia lui Feodor va fi aşezată într-un raft — sînt atîtea în rafturi, o să se găsească loc şi pentru asta, se vor găsi şi şoareci pentru ea. Desigur, vechea prietenie n-o poţi întoarce, s-a terminat pentru totdeauna cu ea, dar cel puţin nu-ţi vei simţi inima grea : pentru că el consideră că tu pur şi simplu l-ai săpat. De fapt, dacă priveşti din punctul lui de vedere — chiar că l-ai săpat. Tu ştii cîte speranţe şi-a pus el în disertaţia asta. Şi cît a făcut el pentru tine. El nu te-a săpat niciodată, nici chiar atunci, în istoria aia cu pavilionul de radiologie, cînd a trebuit să arunci în aer canioanele. În cele din urmă, s-a dat de partea ta, deşi n-a lipsit mult ca pentru asta să zboare de la minister. Aşa stau lucrurile. Dacă e vorba de ochi pentru ochi — rezultă o aritmetică urîtă, nu degeaba dai din colţ în colţ în toate zilele astea, ca o muscă sub efectul insecticidului. Însăşi soarta, în persoana lui Lev Porfirievici Znamenski, un om mic de stat, înzestrat cu un bas de protodiacon... Şi ai să poţi să-i priveşti liniştit în ochi pe Suhorukov, pe Zaikin, pe Basov, pe Minaeva... Nu, Minaeva este o partitură din altă operă. Şi sătul, şi cu slănina în pod, mai bine nici că se poate. Bolnavii însă... Toţi aceia care în fiece dimineaţă vor căuta în grabă din ochi seringa şi fiola şi vor îngheţa la gîndul că s-ar putea să nu existe la îndemînă şi nici la farmacie. Şi pe aceşti bolnavi ai să-i poţi privi liniştit în ochi, tu, medicul !...

Nikolai Alexandrovici se opri, de parcă s-ar fi împiedicat, scoase din buzunar validolul, puse sub limbă o tabletă şi se sprijini de zid, scăpîndu-şi din mîini servieta, umflată ca un dirijabil. „Prieten mi-e Platon, dar mai scump mi-e adevărul, se gîndi cu amărăciune. E greu să fii Socrate, al naibii de greu, şi acum, şi cu trei mii de ani în urmă. Să fii Platon e incomparabil mai uşor."

De îndată ce ușa se închise în urma lui Veresov, Znamenski făcu o comandă telefonică fulger cu Minskul. Linia era supraaglomerată, telefonul tăcea. Înciudat, redactorul-șef adjunct bătu un timp darabana cu degetele în masă, apoi trase spre el articolul lăsat de Nikolai Alexandrovici și se adînci din nou în lectura lui, mușcînd îngîndurat vîrful creionului cu dinții săi știrbiți și rari.

Belozerov era de patru zile în așteptarea acestui telefon, exact din momentul cînd Veresov plecase la Moscova. Aștepta acest telefon, deși în fundul sufletului spera că nu va fi nici un telefon. Sau va fi, dar Znamenski îi va spune că Veresov n-a venit la redacție. Pe măsură ce zilele se scurgeau una după alta, iar Znamenski nu dădea nici un semn de viață, această speranță prindea încetișor aripi. Odată cu ea prindea aripi și sentimentul de încredere în propria-i persoană, în dreptatea sa.

Consfătuirea prelungită de la adjunctul ministrului îl obosise pe Feodor Vladimirovici. Ridurile din obraji i se adînciseră, pleoapele umflate erau grele. La întrebarea lui mută secretara îi răspunse la fel, printr-o mișcare a capului : n-a sunat. Belozerov rugă să nu intre nimeni, trecu în cabinetul său, o încăpere cam posomorîtă, cu pereții căptușiți cu lambriuri maronii de stejar, și se așeză într-un fotoliu lîngă măsuța de telefon.

Dincolo de geam se întindea Piața Lenin, uriașă și pustie, doar în cealaltă parte a ei, în stația de troleibuz, lîngă Institutul de medicină, se vedea lume îmbulzindu-se. Ploua — din cerul lăsat jos cerne, cerne întruna o pulbere invizibilă de apă, ștergînd, estompînd contururile severe ale clădirii Universității care se depărtează spre viaduct în linie oblică prin șirurile nesfîrșite ale ferestrelor. „Volgi", „Moskviciuri" și „Gazuri", aliniate în două șiruri, în fața Casei Guvernului, stau în bătaia ploii, lîngă ele patrulează fără grabă un milițian, îmbrăcat cu o manta de ploaie cauciucată, lucioasă, cu glugă. E întuneric, ca în zi de toamnă, și Feodor Vladimirovici trage enervat storul și aprinde lumina. Cînd o să se termine în sfîrșit cu potopul ăsta ? ! La un moment dat parcă se înseninase. Aș...

Gîndurile i se învîrteau în cap grele, ca niște pietre de moară. Pietrele lucrau în gol, măcinînd vid. Totul depinde de telefonul lui Znamenski, totul depinde și nu depinde

nimic. Absolut nimic. Fără să știe dacă e cazul să se bucure sau să se întristeze, Belozerov se uita cu coada ochiului la cutia albă a telefonului, amintindu-și de o altă zi ploioasă de toamnă, de cîmpul minat, plin de mușuroaie, în care nimerise împreună cu Veresov în timp ce se sileau să scoată din încercuire batalionul sanitar, de tensiunea, de frica ce le încătușa trupul, așteptînd în fiece clipă să explodeze vreo mină.

Pe panou se aprinse un beculeț roșu. Belozerov simți brusc o ușurare și ridică receptorul.

— A fost la mine acest necioplit al dumitale, anunță Lev Porfirievici, după ce dădu binețe. M-da, a fost... E de rău, Feodor Vladimirovici. Este un articol serios, promițător, mă tem că redactorul-șef va insista să se publice imediat. — Znamenski tăcu, Belozerov îl auzi în receptor răsuflînd zgomotos. — Ascultă-mă, dragul meu, în această chestiune jena nu-și are rostul. Cum a spus un om care nu e deloc prost, Parisul merită o mesă *. Aici figurează cinci nume. De ce n-ai fi dumneata al șaselea ? Vorbește cu el. Doar ai făcut atîtea pentru el, n-o să-ți refuze un fleac ca ăsta ? ! Procedeul se practică frecvent, știi și dumneata. — Lev Porfirievici tuși gros. — Colaboratorii lui vor fi muți ca peștii, îi are pe toți în buzunar. Cred că ai o idee oarecum învechită despre activitatea științifică...

— Te rog, lasă, îl întrerupse Belozerov, și Znamenski nu-i recunoscu glasul : de obicei autoritar, sigur, acum era obosit și indiferent. Vreo două luni, oricum, am la dispoziție ?

— Trei cel puțin, n-o să ia revista din tipografie. În plus, avem vrafuri de materiale. Știi cum se întîmplă : bagi undeva un manuscris, după care îți spargi capul căutîndu-l. Și în general... De ce să acceptăm astfel de lucruri pe încredere ? Oricînd poți apela la cîțiva savanți cu destulă autoritate să se ducă la Sosnovka, să studieze foile de observație, să-i examineze pe bolnavii respectivi. E o treabă foarte serioasă : să introducă o nouă formă de operație, o operație deosebit de grea, nu strică să te supraasiguri. Interesele bolnavilor mai presus de toate. — Znamenski rîse

* *Paris vaut bien une messe* — cuvinte rostite de regele Franței Henric al IV-lea (1553—1610), care și-a asigurat tronul Franței convertindu-se la catolicism (N.t.).

cu vioiciune. — Cum spun juriştii : să piară lumea, dar să triumfe justiţia. Avem şi noi un astfel de principiu : să nu dăuneze !

— Păi despre ce e vorba ? interveni Belozerov. De mine, de lucrarea mea, de orgoliul meu ? E vorba de interesele bolnavilor, de acelaşi principiu : în primul rînd să nu dăuneze. — Falsitatea străvezie şi inutilitatea acestor cuvinte îi provocară o grimasă de ciudă şi-l determinară să încheie în grabă convorbirea. — Bine, Lev Porfirievici, îţi mulţumesc pentru informaţie şi pentru sprijin, n-am s-o uit. Să fii sănătos. Salutări familiei.

— Nu încap socoteli între prieteni ! bubui cu uşurare receptorul. Am să fac tot ce-mi stă în putere. Plecăciune Lidiei Afanasievna.

Belozerov puse receptorul, îşi scoase ţigările. Prieteni... L-am ajutat să-i intre băiatul la doctorat — şi e destul. E gata să facă orice pentru mine. „...Bagi undeva un manuscris..." Şi-l va băga, deşi pentru asta poţi să te alegi cu o mustrare — cît ai bate din palme. Iar băiatul e bun, profesorul Daşkevici nu conteneşte să-l laude. Inteligent, muncitor... Deci înseamnă că, de fapt, n-ai făcut nimic pentru acest Znamenski. Băieţi ca fiul lui îşi croiesc şi singuri drumul. Mă rog, cu un an mai devreme, cu un an mai tîrziu... Pentru Veresov, însă, ţi-ai dat sîngele, ce vrei mai mult. Nu, nu, nu e o vorbă în vînt, e un fapt concret. Te-ai culcat pe masa de alături atunci cînd lîngă Şepetovka o schijă îi sfîrtecase şoldul şi Lidia ţi-a băgat cu dibăcie seringa în venă. Ce altceva mai puteai face, dacă peste maşina cu rezervele de sînge nimerise o bombă ? Să te uiţi cum moare ?... După aceea timp de trei zile ai umblat de parcă erai beat, iar Lidia plîngea : aflase că nemţii au dus-o pe Annuşka în Germania şi nu voia să te piardă. Asta-i. Unii oameni nu uită toată viaţa dacă le faci un bine, alţii au memorie scurtă. Mai scurtă decît un cioc de vrabie. Ce prieten mai e şi ăsta ? ! Un ticălos, un carierist, un vanitos — ăsta-i el. Bolnavii, bolnavii... Demagogie ieftină, cuvinte frumoase. Pur şi simplu se teme să nu i-o ia careva înainte. Să nu apară în străinătate sau la noi ceva asemănător. Prioritate, glorie — asta îi trebuie, restul sînt vorbe goale. Cu asta basta, ajunge. Destul l-ai cocolit, e timpul

să te gîndeşti şi la tine. El nu se va gîndi, degeaba ai sperat. Un om care nu ţine minte binele... om e ăsta ? !

Feodor Vladimirovici se apropie de geam, dădu la o parte un colţ de stor. Ploaia se înteţise. Şiroaie oblice, rapide spălau trotuarele de gunoaie, de frunze căzute, susurau în rigole. Plin tot de ochiuri de apă învîrstată cu pete de păcură, asfaltul arunca luciri palide. Coada de la staţia de troleibuz înflorea cu umbrele de toate culorile. O cioară neagră poposi pe un brad sur-vineţiu, chiar sub fereastră, se scutură şi-l privi pe şeful direcţiei cu un ochi rotund, ca o mărgică. Pe masa de lucru se vedea un vraf de hîrtii necercetate. Ministrul aştepta raportul cu privire la rezultatele verificării activităţii Institutului de protecţie a mamei şi copilului. N-avea chef de lucru. Ar fi vrut să bea nişte votcă şi să se culce. Acum însă nu era momentul să doarmă, trebuia să acţioneze. De fapt, ce înseamnă — să acţionezi ? Ce poţi face tu ?

Secretara întredeschise uşa şi privi înăuntru cu băgare de seamă.

— Vă rog să mă scuzaţi, Feodor Vladimirovici, vă caută la telefon Viaceslav Adamovici. Vă fac legătura ? Spune că e ceva foarte urgent.

Viaceslav Adamovici Melnikov îi era ginere. „Iubeşte-ţi ginerele de dragul fiică-ti..." Ei, drăcie, n-am chef să vorbesc cu nimeni, n-am nici un chef, dar trebuie. „Ceva foarte urgent..."

Ce i-o fi căşunat ?

— Fă-mi legătura.

Ridică receptorul, auzi o tuse surdă, nerăbdătoare.

— Despre ce-i vorba, Viaceslav ? Dacă se poate, spune pe scurt, sînt într-o şedinţă.

— Astăzi la ora cinci va veni la dumneavoastră Iaroşevici, spuse Melnikov. Aşteptaţi-l neapărat şi primiţi-l. Auziţi, Feodor Vladimirovici ? Neapărat.

Aducea a dispoziţie şi Belozerov se înfurie.

— Arde ? Am timp şi mîine să-l văd pe ticălosul ăsta!

— Vedeţi să nu fie prea tîrziu mîine, replică dur Melnikov. Aşteptaţi-l, este în interesul dumneavoastră. Al dumneavoastră, nu al meu.

Şi închise telefonul.

Belozerov se scărpină îngîndurat la ceafă. Se vede că e ceva serios, niciodată Viaceslav nu mi-a vorbit astfel. Apăsă pe buton.

— La ora cinci va veni la mine chirurgul Iaroşevici de la oncologie. Să-i dai drumul.

2

Dacă Veresov şi Belozerov au devenit medici ca urmare a repartiţiei date de Comsomol, Pavel Petrovici Iaroşevici a nimerit la medicină pur şi simplu din greşeală. Se spune : soarta îl joacă pe om, iar omul joacă ţurca. Paşa Iaroşevici nu juca ţurca, în schimb juca volei. În selecţionata de tineret a republicii. În plus, avea categoria întîi la box.

Pentru un tînăr atît de multilateral înzestrat la noi sînt deschise toate porţile. Dacă, aşa cum afirmă istoria, şapte oraşe din Grecia antică îşi disputau între ele naşterea glorioasă a lui Homer, cinstea de a i se acorda lui Paşa Iaroşevici o diplomă de studii superioare a fost disputată între zece catedre de educaţie fizică de la cele mai mari instituţii de învăţămînt superior din Minsk.

Cît despre el, după o scurtă chibzuire, a optat pentru Institutul politehnic. La această alegere au contribuit două împrejurări. În primul rînd, Institutul politehnic era aproape de casă — Paşa locuia pe Linia şase şi îi displăcea teribil să se înghesuie în vehiculele transportului orăşenesc ; în al doilea rînd, un aspect nu mai puţin important — echipa de volei a Institutului politehnic era campioană pe republică, iar Paşa hotărîse să-şi consacre toate forţele voleiului. La Institutul politehnic se bucura de mare apreciere felul în care Paşa ştia „să taie" şi „să scoată" mingi socotite pierdute, ceea ce putea să-i ofere în cel mai scurt timp insigna de maestru al sportului, pe care şi-o dorea atît de mult.

Totul s-a dus de rîpă din cauza profesorului de gimnastică de la Institutul politehnic, Ghera Oseţki, un neruşinat şi un uşuratic, cu mustaţa vopsită şi cu şolduri de femeie. În sala cantinei-restaurant, unde un grup puţin nu-

meros, dar simpatic, sărbătorea cu bonurile rămase rezultatele strălucite obținute de asociația sportivă „Albatrosul" în competițiile pentru locul întîi în clasamentul orașului, Ghera a fost obraznic cu Hélène, prietena lui Paşa. Lui Paşa nu i-a plăcut acest lucru. A fost întotdeauna sensibil în probleme de onoare. După o discuție scurtă, dar cît se poate de profesională, în cadrul căreia Paşa şi-a confirmat cu certitudine categoria întîi pe care o avea la box şi în general superioritatea sportivului multilateral în comparație cu un specialist îngust, Ghera a fost transportat la spital într-o ipostază oarecum deteriorată. Cît pe ce să izbucnească un mare scandal, dar totul s-a aplanat cumva. Pe Ghera l-au convins să-şi retragă reclamația de la tribunal şi să se împace. Să intre după cele întîmplate la Politehnică şi să-i contemple zi de zi nasul turtit cu osul spart — Paşa nu putea să-şi supună sistemul nervos la o încercare atît de cruntă.

La Institutul de medicină erau şapte virgulă opt candidați pe un loc. Paşa traversă alene coridorul lung, ticsit de ochelariști extenuați şi fete sfrijite, şi înțelese că „îi bate" cu mîna stîngă. Echipa de volei a Institutul de medicină era submediocră. În competițiile pe republică încheia tabelul participanților. Şeful catedrei de educație fizică umbla după Paşa ca după un prinț încoronat şi-şi freca mîinile. În răstimpuri arunca priviri semnificative profesorilor din comisia de admitere. Profesorii păleau şi examinau făptura atletică a lui Paşa cu pioasă emoție : dacă voinicul ăsta „taie" atît de nemaipomenit mingile, ce o să-i mai taie pe oameni ! Chirurg înnăscut ! Spre ruşinea profesorilor, trebuie să precizăm că aveau o idee cu totul vagă despre ce înseamnă o „minge tăiată", în schimb ştiau foarte bine ce înseamnă onoarea sportivă a institutului.

Pe scurt, Paşa a intrat la medicină. Şi a adus echipa pe locul trei, pe podiumul premianților. Şi totul ar fi fost cît se poate de bine. Chiar perfect. Dacă ar fi fost posibil ca la Institutul de medicină să te ocupi numai de volei. De exemplu, ca la Facultatea de filologie, unde trona prietenul său Sania Ananici. La medicină, însă, nu era suficient. Aici trebuia să mai şi înveți. Cei care mai ieri se îngrijeau de onoarea sportivă a institutului, au început

deodată să manifeste o ciudată lipsă de înțelegere față de specificul sportului de amatori, care impunea mobilizarea deplină a tuturor forțelor fizice și spirituale ale studentului. Le displăcea că Pașa pleacă la antrenamente în mijlocul anului școlar, lăsînd baltă cursurile. Că face confuzie între Hipocrate și Socrate, că încurcă ficatul cu splina, iar histologia cu astrografia. În mod ciudat, fioroasele lacune în propriile lor cunoștințe nu-i deranjau. Simpatica băbuță cu ochii ca doi năsturei, care n-ar fi știut să deosebească un puc de o crosă, de unsprezece ori l-a picat în mod politicos la examenul de anatomie. L-a chinuit un an de zile, dar pînă la urmă a izbutit ca Iaroșevici să învețe anatomia pe dinafară, ca pe un cîntec de grădiniță. A fost un adevărat coșmar. Noaptea visa schelete; zile întregi nu ieșea din sala de disecție preparînd cadavrele — cîndva fuseseră oameni, iar acum au devenit material didactic pentru studenți; duhnea tot a formol și chiar a lipsit de la cîteva antrenamente. Antrenorul l-a amenințat că o să-l sancționeze, dar Pașa l-a trimis în grijanie într-un mod nu tocmai delicat: antrenorul trecuse deja hopul și la bătrînica de anatomie, și la docentul de histologie, și la lectorul de bazele marxism-leninismului, iar idolii doborîți nu fac doi bani.

După ce a biruit cu greu doi ani de facultate, Pașa a simțit deodată că vrea să devină medic. Nu voleibalist, nici boxer și nici măcar sprinter, ci medic. Sportul este galopant, ca oftica. Pașa a văzut cu ochii lui cum cîțiva băieți, considerați printre speranțele strălucite ale sportului, au ieșit din circulație și acum mînuiau vătraiul la uzina de tractoare, la turnătorie. Nici ca antrenor nu prea te puteai aranja: Institutul de educație fizică scotea antrenori calificați cu grămada, slabe speranțe să se măsoare cu ei un oarecare maestru al sportului. Iar Pașa se gîndea la viitor. În acest viitor el se vedea medic. Nu medic la o clinică, și nici măcar la un institut de cercetări științifice — ci la echipa de fotbal „Dinamo". Era visul lui. Un vis minunat, ca o medalie olimpică sau ca un cer plin de diamante, despre care scriau clasicii. Băieți viguroși, ca niște buldozere, și pe lîngă ei — un medic. Tînăr, sănătos, frumos. Care nu e străin nici de sport, nici de psihologia spor-

tivilor, nici de arta medicinei. Călătorii prin țară, în străinătate, hoteluri luxoase, stadioane arhipline... Și tu — elegant, cu un sac de voiaj... „Kolenka, ia să-ți văd piciorul. Cum te-a aranjat, ticălosul... Nu-i nimic, ți-l înghețăm imediat, iar la prima ocazie, mîngîie-l și tu..."

Pentru acest vis merita să trăiești. Și să tocești. Și să faci disecții. Și să lipsești de la antrenamente, ca să te pregătești pentru colocviu. Toate s-au așezat la locurile lor. În anul patru Iaroșevici și-a cîștigat cinstit bursa.

Privind bancnotele soioase, Pașa a simțit un val de duioșie. Acești bani nu erau o mistificare. Erau bani adevărați. Garantați de întreaga avuție a statului. Precum și de suma de cunoștințe, nu prea vaste, dar destul de temeinice.

Eșecurile au început odată cu repartizarea. Postul de medic la echipa de fotbal „Dinamo" din Minsk era ocupat. Pașa a propus comisiei varianta de rezervă : dispensarul de cultură fizică medicală. Dar președintele comisiei nu s-a arătat mulțumit de această variantă. Cuprinzînd cu privirea făptura atletică a lui Pavel Petrovici, l-a poftit în fața hărții Uniunii Sovietice și i-a arătat două puncte. Unul se numea Anadîr și era capitala Regiunii Autonome Ciukote, celălalt se numea Krasnoselie și adăpostea sediul colhozului „Lumea nouă" din regiunea Polesie. Președintele era dîrz și combativ, precum legendarul Enghibarian, în repriza a treia l-a scos din competiție pe Iaroșevici. Întrucît Krasnoselie era ceva mai aproape de Minsk decît Anadîr — așa, cam cu vreo douăsprezece mii de kilometri, apreciere „din ochi", pe hartă — Pavel Petrovici s-a decis pentru Krasnoselie : niște fotbaliști pe care îi cunoștea i-au spus că s-ar putea ca peste un an-doi în echipă să se producă schimbări, care nu-l vor ocoli nici pe medic, așa că e bine să fie pe aproape.

Vizuina numită Circumscripția medicală Krasnoselie își avea sediul într-o casă țărănească, cu acoperișul din paie și cu perdeluțe cochete la ferestre. În această casă se afla și locuința medicului : o cameră cu sobă și cu un pat îngust de metal.

După ce a luat circumscripția în primire, Pavel Petrovici a trecut în revistă efectivul forțelor medicale, care,

în afară de el personal, mai era format din : felcerița-moașă Maria Ivanovna, sora medicală Glașa, cu obrazul ciupit de vărsat, îngrijitoarea țața Pruzîna și grăjdarul Avdei împreună cu calul Mișka. Mulțumit de rezultatele inspecției, Pavel Petrovici a rostit un scurt discurs de povățuire în sensul că toată lumea trebuie să muncească întocmai ca și pînă atunci, fără să se bizuie cine știe ce pe el, și s-a pus pe băut.

Satul era mic, vreo patruzeci de case, străjuit de păduri și mlaștini ; în jur, pe movilele de pămînt uscat, se ridicau alte case. Pînă la capitala de raion era cale de vreo douăzeci și cinci de kilometri ; iarna și vara se puteau parcurge cum se nimerea, în viitură, pe drumuri desfundate — ori cu luntrea, ori cu tractorul. Cel mai potrivit ar fi fost, desigur, un elicopter, dar bugetul circumscripției nu prevedea un elicopter. După cum nu prevedea nici vreun aparat pentru raze Roentgen, nici lămpi scialitice, nici aparate pentru respirație artificială. Lumina electrică era prevăzută, dar linia urma să fie terminată abia peste un an. E drept, din respect pentru medicină, în interior au fost trase firele electrice, au fost puse comutatoarele și becurile. După ce bea spirt și mînca ciuperci marinate — Maria Ivanovna, care din compasiune pentru medicul celibatar îl luase în subzistență, era mare meșteră în a le pregăti — Pavel Petrovici venea la spital și răsucea cu pocnet comutatoarele pînă cînd vedea izbucnind lumina orbitoare. După care pufnea satisfăcut și se ducea să se culce. Apoi comutatoarele s-au defectat și au încetat să mai pocnească la răsucire. Se rupseseră niște arcuri, pare-se. A dispărut pînă și iluzia de lumină. Pînă și iluzia...

Pentru Iaroșevici munca din circumscripția lui sanitară era, cum se spune, floare la ureche. Maria Ivanovna și sora Glașa cunoșteau fiece casă din circumscripție. Nașteri, ventuze, prafuri contra tusei, picături pentru dureri de stomac, furuncule — toate astea le rezolvau fără nici o șovăire. Dacă intervenea ceva mai serios, ceva ce ele nu știau, oamenii se duceau la spitalul raional.

Beția, plictiseala, trîndăvia au făcut ca în scurt timp Pavel Petrovici să-și piardă forma sportivă. Gimnastica de dimineață fu abandonată total : dimineața nu avea une-

ori putere nici să se miște. Mîncarea simplă, dar sățioasă și abundentă, pe care i-o oferea Maria Ivanovna, ca și obiceiul recent dobîndit de a trage după masă un pui de somn, cam timp de o oră, s-au făcut simțite : tînărul medic făcu burtică, iar privirea-i își pierdu limpezimea.

Fără să fi manifestat pe timpul studenției vreo pasiune deosebită pentru artă, acum se amăra singur gîndindu-se cu nostalgie la Minsk, la teatre și săli de concert, la muzee și biblioteci, la Hélène, demult uitata Hélène, cu dimensiunile ei clasice de manechin diplomat de la Casa republicană de modele : înălțimea — 164 cm, grosimea bustului — 93, talia — 60, șoldurile — fix 100. Parametrii Glașei, cu fața ei însemnată de vărsat, prezentau o tristă hipertrofiere, mai ales în talie și la șolduri, ceea ce nu putea să nu rănească simțul estetic al doctorului Iaroșevici. În plus, Glașa se temea groaznic să nu rămînă gravidă.

O întîmplare tristă l-a făcut pe Pavel Petrovici să-și scuture apatia și să-și privească altfel atît propria persoană, cît și realitatea din jur. Într-o noapte, dintr-o fermă îndepărtată i-a fost adus un băiețel bolnav. Dacă n-ar fi fost atît de beat, Iaroșevici ar fi înțeles îndată că băiatul avea „abdomen acut" și că trebuia operat fără întîrziere. Desigur, o operație de peritonită în condițiile unui mic spital de țară nu era un lucru ușor, dar pe vremea aceea spitalul avea toate cele necesare. Un bec obișnuit de o sută cincizeci de wați înlocuia cu destul succes lampa scialitică — așa cum promisese președintele sovietului sătesc, după un an în sat fusese instalată lumina electrică ; frigiderul alb, simpatic, adăpostea cîteva flacoane de sînge din grupa întîi și de substitute de sînge ; instrumentele se aflau în sterilizatorul electric : pui ștecherul în priză și pînă te speli pe mîini totul e gata. Iaroșevici știa și cum se face o astfel de operație : în timpul practicii de spital la chirurgie asistase la o operație identică. Dar Iaroșevici era beat. Beat turtă, beat criță, beat mort cu ocazia tăierii porcului : grăjdarul Avdei, bărbatul Mariei Ivanovna, sacrificase un porc de opt puduri și jumătate, greutate după tăiere.

Să fi fost Pavel Petrovici tractorist, agronom sau chiar președinte de soviet sătesc, nici cei mai severi șefi n-ar

fi găsit nimic condamnabil în faptul că s-a tras un chef cu prilejul unui eveniment atît de serios. Cheful n-a avut loc în orele de producție sau în incinta instituției, și nici nu s-a lăsat cu bătaie și alte incidente. La ora unu din noapte oaspeții au plecat cuminte pe la casele lor, pentru ca de dimineață, icnind de durere de cap, să pornească cu forțe noi la îndeplinirea obligațiilor lor de serviciu. Spre ghinionul lui, însă, Pavel Petrovici nu era nici tractorist, nici agronom, nici măcar președinte de soviet sătesc. Era medic, iar timpul de muncă al unui medic nu-l reglementează numai legislația de muncă, ci și alte lucruri. De exemplu, Jurămîntul de medic al Uniunii Sovietice. Acel jurămînt pe care îl depune fiecare absolvent al Institutului de medicină atunci cînd i se înmînează diploma albastră, groasă, cu șarpele deasupra cupei. Iar jurămîntul ăsta conține, printre altele, și cuvintele : „...să fiu gata oricînd...". Chiar dacă ai fost poftit cu tot respectul la chef cu ocazia tăierii porcului.

În timp ce sora Glașa, păstrînd o oarecare stabilitate verticală și claritate a spiritului, se străduia cu ajutorul apei reci și a amoniacului să-l aducă pe Iaroșevici în stare de disponibilitate de luptă, băiatul se simțea tot mai rău.

Copilul muri pe masa de operație.

Dimineața sosiră la spital șeful secției raionale pentru problemele sănătății, patologul anatomist și un oaspete de vază din capitală — Feodor Vladimirovici Belozerov în care Iaroșevici, îngrozit, îl recunoscu pe președintele comisiei de stat pentru repartizare. Palid, perfect treaz, cu ochii căzuți adînc în orbite, aștepta să i se hotărască soarta.

Cercetarea cazului nu dură mult. Se stabili că băiatul murise de ocluzie intestinală. În registrul de evidență a bolnavilor era consemnat că băiatul fusese adus la ora unu și treizeci și nouă de minute, iar moartea survenise la ora unu și cincizeci și șapte de minute. Zdrobiți de durere, părinții — care aveau senzația că trăiesc un vis de groază, cărora nici prin cap nu le trecuse să se uite la ceas — confirmară exactitatea celor notate. În concluzia sa, patologul anatomist arătă că în cele optsprezece minute doctorul Iaroșevici făcuse tot ce fusese posibil. Dealtfel, și

tuația era limpede și fără nici o concluzie : timpul fusese mult prea scurt.

Cînd șeful secției raionale pentru problemele sănătății dădu citire concluziei, Pavel Petrovici își șterse fața de sudoare și privi pieziș spre sora Glașa. Ea stătea lîngă ușă, monumentală ca statuia de ghips a fetei cu vîsla de la intrarea în parcul „Gorki" ; Hélène cu proporțiile ei clasice nu ajungea nici la degetul cel mic al Glașei. Este greu de spus dacă cele douăzeci și patru de minute pe care le-a pierdut cu apa rece și cu amoniacul ar fi salvat copilul, pe Iaroșevici însă l-au salvat.

Tot timpul cît ținuse această procedură, Belozerov păstrase tăcerea. Înțelegea ce tragedie înseamnă pentru un tînăr medic primul bolnav care îi moare, unde mai pui că era vorba de un copil, ceva însă nu-i plăcea în toată istoria asta. Poate înfățișarea cam uzată a lui Pavel Petrovici, deși era greu să te aștepți să arate ca un măr după o noapte agitată, nedormită, poate delicatețea cu care doctorul se străduia să nu sufle spre șefi, sau poate obrăjii căzuți... Feodor Vladimirovici și-l aminti pe sportivul zvelt și îngrijit, a cărui dorință arzătoare era să ajungă la dispensarul de cultură fizică medicală, și-l cuprinse tristețea. Repede l-au mai doborît greutățile ! Și nici măcar n-au fost cine știe ce greutăți... După ce stătu de vorbă vreo douăzeci de minute cu Maria Ivanovna și cu grăjdarul Avdei, află fără mare greutate de cheful din ajun, și de Glașa, și de învîrtitul comutatoarelor încă pe vremea cînd în sat nu fusese instalată lumina electrică. Dacă ar fi vrut ar fi putut să stabilească și ora exactă cînd fusese adus copilul, dar Feodor Vladimirovici nu voia așa ceva. „Despre succesele medicinei trîmbițează o lume, despre greșelile ei pămîntul tace..." Îl judeci, îl condamni pe acest ticălos, dar umbra cade și asupra celor nevinovați. Asupra celor adevărați, care muncesc cu abnegație, care pe arșiță și pe frig, călare și pe jos, ziua și noaptea, în zi de lucru și de sărbătoare... Ca Maria Ivanovna, de exemplu — în fond, toată circumscripția e pe umerii ei, pe mîna ei. Trage, iar șnapanul ăsta o ține într-o beție...

Stătu de vorbă cu Iaroșevici între patru ochi, în timp ce șeful secției raionale pentru problemele sănătății era la sovietul sătesc, iar patologul anatomist se odihnea la

Maria Ivanovna. Iaroşevici ştia că Belozerov era directorul Institutului de oncologie şi radiologie medicală ; după ce ascultă tot ce credea Belozerov despre el, spuse :

— Bine, fie, sînt un ticălos... Totuşi vă rog să mă scoateţi de aici. Nu mai suport. O să vă slujesc ca un cîine, dar luaţi-mă de aici.

Şi izbucni în plîns.

Peste trei zile Pavel Petrovici fu înştiinţat că va pleca la specializare la Institutul de oncologie. Privind într-o parte, şeful secţiei raionale pentru problemele sănătăţii îi spuse că, în cazul cînd după specializare, doctorul Iaroşevici va uita drumul spre raionul lor, el personal nu se va supăra cîtuşi de puţin şi nu va lua nici un fel de măsuri pentru a-l aduce înapoi. Pavel Petrovici îi mulţumi politicos şi răspunse că în cazul de faţă dorinţele lor coincid pe deplin.

3

La institut Pavel Petrovici a renăscut. În cursul celor şase luni de specializare a muncit ca un bivol ; nimeni nu s-a arătat mirat cînd a fost oprit pentru ordinatură *. Feodor Vladimirovici urmărea cu atenţie fiecare pas al protejatului său. Adesea îl invita pe Iaroşevici la el acasă, discuta cu el îndelung. În cursul acestor discuţii, încet-încet Belozerov începu să afle amănunte interesante din viaţa intimă a colaboratorilor săi, din discuţiile ce se desfăşurau în camerele medicilor şi în sălile de operaţii, despre atitudinea lor faţă de şefii de servicii şi faţă de director, adică faţă de el personal.

Mascate într-o flecăreală dezinvoltă, denunţurile lui Iaroşevici erau primite cu bunăvoinţă de civilizatul Feodor Vladimirovici, chiar dacă uneori îl făceau să se crispeze de dezgust : este întotdeauna util să ştii despre subalternii tăi ceva mai mult decît îşi închipuie ei. Să-l luăm, de exemplu, pe doctorul Basov. Frate bun cu Iliuşa Basov, cel care a rămas în pămîntul rece al Finlandei. Specialist

* În Uniunea Sovietică, o formă de doctorat practic în medicină (N. t.).

cu experienţă, să-l dai afară — nu-ţi dă mîna. dar se cuvine să-i scurtezi limba. Să-l iei tare — nu va fi de nici un folos, se va zborşi mai mult. Dar cînd îl întîlneşti pe culoar, să-l iei uşurel de cot, să-l duci la geam... Ia spune-mi, dragul meu, de ce răspîndeşti printre medici vorbe cum că aş căuta să scap de pacienţii care sînt grav bolnavi ca să nu stric statistica ? Nu-i frumos. Pot spune că eu şi cu fratele dumitale ne-am vărsat sîngele împreună, am cea mai bună părere despre dumneata, iar dumneata... Şi iată-l că îţi aruncă o privire hăituită şi se străduieşte spasmodic să-şi amintească : faţă de cine a vorbit ? Şi, bineînţeles, nu izbuteşte să-şi amintească şi începe să suspecteze pe toată lumea, ceea ce nu predispune cîtuşi de puţin la vorbărie de prisos.

Devotamentul personal se cere răsplătit, fără răsplată păleşte, se vesteşte, ca o plantă lipsită de soare. Pavel Petrovici fu numit şef al serviciului de chirurgie toracică. Belozerov nu pierdea nici o ocazie să-l evidenţieze în decizii şi în luări de cuvînt, calificîndu-l drept un specialist serios, care e în plină dezvoltare.

Dacă Feodor Vladimirovici ar fi rămas director al institutului, Iaroşevici s-ar fi menţinut probabil pînă la pensie în postul de şef de serviciu. N-ar fi mutat munţii din loc — în ştiinţă, orice recunoştinţă are nişte limite rezonabile — dar ar fi putut perfect să încropească o teză de doctorat şi să ajungă cercetător ştiinţific principal. În orice caz, n-ar fi cunoscut nici jumătate din neplăcerile care au dat peste el odată cu venirea lui Veresov şi Suhorukov.

Se înţelege că nu Veresov era vinovat de nenorocirile lui, şi nici Suhorukov. Dacă e să căutăm vinovatul concret, acela era, fără doar şi poate, Ghera Oseţki, profesorul de gimnastică de la Institutul politehnic care, prin neseriozitatea lui şi prin fizionomia făcută zob, l-a silit pe Pavel Petrovici să se ducă la medicină. Totul ar fi fost altfel dacă urma Institutul politehnic. Nici ca inginer n-ar fi descoperit praful de puşcă, la fel ca şi acum şi-ar fi invidiat colegii mai norocoşi, dar cel puţin ar fi scăpat de un lucru — de frica aceea blestemată pe care i-o trezea munca lui. Frica aceea, care scotea la iveală şi accentua în el conştiinţa propriei nimicnicii.

Această frică a apărut la Iaroşevici odată cu venirea sa la Institutul de oncologie. Frica de bolnavi şi de boli. Frica de radiaţiile radioactive. Frica de pericolul contaminării. Sute de articole şi de cărţi, experienţa medicilor care au lucrat zeci de ani cu bolnavii oncologici îi demonstrau că tumorile maligne nu sînt infecţioase. Cu toate acestea, de fiecare dată cînd se apropia de poarta institutului, simţea cum îl cuprinde frica. Frica era mai puternică decît cunoştinţele, nu se supunea controlului raţiunii şi-l izbea pe Pavel Peţrovici cu un val tulbure : în fiece dimineaţă făcea un efort de voinţă ca să intre în clădire, în fiece dimineaţă simţea o dorinţă chinuitoare de a face calea întoarsă. Bărbat tînăr şi prezentabil, care îşi regăsise forma sportivă, Iaroşevici suferea de o frică patologică. Nu avea nici măcar curajul să lase totul baltă şi ori să renunţe definitiv la medicină şi să-şi găsească o altă ocupaţie, ori să se ducă la un spital obişnuit, unde frica lui s-ar fi potolit cît de cît.

În timpul anilor de studiu, studenţii de la medicină, de regulă, izbutesc să „treacă" prin toate bolile pe care le studiază. Toţi oncologii începători ştiu bine ce este insomnia, ce sînt accesele de ipohondrie şi de frică. De regulă, sînt de scurtă durată : bunul simţ striveşte nervii care au luat-o razna, timpul aşază o invizibilă cumpănă despărţitoare între medic şi pacient, îi dă medicului ochi de medic. Omul se învaţă cu orice — înţelepciunea acestei zicale este într-adevăr fără limită. Iar excepţiile nu fac decît să confirme regula : Iaroşevici nu era în stare să se deprindă cu munca lui. Încerca, se chinuia — şi nu reuşea. Şase ani irosiţi fără rost şi diploma de medic l-au prins de ea, ca pe un ocnaş ţintuit de roabă, şi acum împingea această roabă, simţind că este condamnat pe viaţă s-o împingă, şi o ura, şi se ura pe el, şi îi ura pe cei din jur care, s-ar părea, nu simţeau povara acestei roabe.

Nu atingea cu mîna nici o clanţă : în scurt timp toţi observară că Pavel Petrovici deschidea uşile cu piciorul, cu cotul, cu umărul — oricum, dar nu cu mîna. Colegii rîdeau de el, îl făceau de ocară, îl avertizau — această teamă are o influenţă apăsătoare asupra bolnavilor, iar bolnavii internaţi în clinică observă orice gest — degeaba, n-a ajutat. Cînd îşi examina pacienţii, se străduia să-i atingă cît mai rar cu putinţă, şi imediat îşi ştergea mîinile

cu prosopul muiat în spirt. Se întîmpla să treacă zile întregi fără să intre în salon. Bolnavii pe care îi avea în grijă se plîngeau : la toţi vine medicul, numai la noi nu se arată. Nici nu stă de vorbă cu tine, nu-ţi spune un cuvînt ca să te liniştească, mormăie ceva pe sub nas şi — valea. Privirea lui, pătrunsă de dezgust şi de o frică nedisimulată, îi speria pe oameni mai mult decît operaţiile care îi aşteptau — ea ucidea speranţa.

Radiaţiile radioactive îl speriau şi mai mult decît bolnavii. Numai o nevoie extremă îl putea sili să calce pragul pavilionului de radiologie sau al pavilionului de energii înalte ; cînd intra acolo, simţea cum îi năduşesc palmele.

În mai puţin de un an Pavel Petrovici fu destituit din funcţia de şef de serviciu. Pentru atitudine grosolană, lipsă de atenţie faţă de bolnavi, completare superficială a foilor de observaţie şi intrigi în rîndurile colectivului. La fiecare adunare era criticat pentru întîrzieri la serviciu, pentru că îşi pierde ore în şir în camera medicilor, nu urmăreşte revistele de specialitate, nu-şi pregăteşte ca lumea operaţiile. În jurul lui se adunau nori de furtună şi toţi cei din serviciu îşi dădeau seama că tunetul poate să izbucnească în orice clipă. Îşi dădea seama şi el, şi se pregătea să riposteze : strîngea tot felul de bîrfe, scria denunţuri, scormonea în viaţa lui Veresov şi Suhorukov : orice prinde bine cînd e să te aperi. Concomitent se porni pe o intensă activitate obştească. Deveni membru în comitetul sindical local, în tot felul de comisii de verificare a utilizării tehnicii şi de repartizare a spaţiului locativ, de organizare a muncii voluntare de duminică în colhozul patronat de institut şi de abonare la publicaţiile periodice... Cei de la radiochirurgie îl cam luau peste picior şi îl promovau unde vrei şi unde nu vrei — tuturor le părea rău de timp, oricum era un folos ; în alte servicii şi colective ale institutului era privit cu respect şi cu simpatie : uite ce împovărat e bietul om ! Atunci cînd Pavel Petrovici, preocupat şi serios, traversa culoarele institutului, strîngînd sub braţ mapa doldora de liste, hotărîri şi angajamente, cînd demonstra cu înfocare tinerilor doctoranzi cît este de important din punct de vedere politic să ajute colhozul să strîngă la timp şi fără pierderi cartofii sau să se înscrie la cercul pentru învăţarea limbii engleze — toţi cei care

nu lucrau cu el cot la cot pur și simplu se minunau cînd auzeau că era socotit un trîntor. Ce să facă omul — să se rupă în bucăți ? ! Sarcinile obștești nu se îndeplinesc nici ele după orele de producție.

În plus față de ceea ce Suhorukov și Zaikin numeau ironic „IAC", imitație de activitate clocotitoare, Iaroșevici continua din cînd în cînd, în cadrul unor convorbiri particulare, să-l informeze detaliat pe Feodor Vladimirovici despre toate treburile institutului. Aflînd de neînțelegerea dintre Veresov și Belozerov, prinse aripi și începu să noteze cu grijă tot ce ar putea să arunce asupra lui Nikolai Alexandrovici o umbră cît de mică : mai devreme sau mai tîrziu va prinde bine.

Iaroșevici s-a ars cînd nici nu s-a așteptat, și cu o flacără atît de vie, încît nici măcar intervenția lui Belozerov n-ar fi putut s-o stingă. Și pentru o treabă cît se poate de comună. Conform planului de activitate științifică al serviciului, Suhorukov i-a dat lui Pavel Petrovici sarcina de a culege și sintetiza datele privind consecințele ulterioare ale terapiei chirurgicale a cancerului gastric. Într-o expresie mai simplă, să vadă care din bolnavii operați în ultimii cinci ani mai este în viață, și care nu. De la arhivă i s-au dat foile de observație. Iaroșevici și-a notat adresele, a bătut scrisoarea în mai multe exemplare și... n-a expediat-o către policlinicile și dispensarele de oncologie — verificați la fața locului după cartotecile voastre și comunicați-ne ! — ci pe adresa bolnavilor, considerînd că în felul acesta răspunsurile vor veni mult mai repede : Pavel Petrovici dorea teribil să îndeplinească măcar o sarcină în așa fel, încît să se vorbească despre el.

Și s-a vorbit. La institut începură să sosească scrisori amare și pline de mînie. Citindu-le, Veresov era cît pe ce să facă infarct. Li se telefona de la ziare, de la minister, a telefonat Azema de la raionul de partid : cum de v-a dat prin cap să recurgeți la o ticăloșie atît de cruntă, doar ați știut că unii au murit, cum le-a venit rudelor să citească scrisorile voastre ! „Stimate Ivan Ivanovici, comunicați, vă rog, la institut cum vă simțiți..." Plecarea lui Veresov la Moscova, la consfătuire, a fost singurul motiv care a întîrziat concedierea lui Iaroșevici, dar el nu aștepta nimic bun de la această amînare.

4

În viața grea și agitată a lui Pavel Petrovici apăru pe neașteptate o consolare : Rita Gorbaciova. Aventura banală de la mare, în care se lansase de plictiseală, deveni cumva pe neobservate unica lui bucurie.

Iaroșevici era mîndru de priceperea sa în a-și supune femeile. Toate femeile de care soarta l-a apropiat măcar o dată îl slujeau cu sîrg și credință, ca sora Glașa, care, fără să stea pe gînduri, a făcut declarații false pentru a-l scoate pe el basma curată, deși ar fi putut să se aleagă cu serioase neplăceri ; îl slujeau fără să spere ceva, fără să ceară ceva în schimb, mulțumindu-se cu puținul ce li se oferea. Cînd, după ce îi făcu puțină curte, Rita veni la el, Pavel Petrovici înțelese că acum o poate juca cum vrea, Rita tot îl va privi cu o mută adorație, cu ochii încețoșați de patimă.

Rita era la fel cu toate celelalte, și totuși nu era. Nu avea acea cumplită lipsă de gust pe care o întîlnea la Hélène, prostia de nepătruns a Glașei, trivialitatea, cupiditatea, istericalele altor amice ale lui. Puteai să te culci cu ele, dar nu te puteai mîndri. Cu Rita era altceva. Amețită de iubire, ca un copil în fața unei jucării noi, cum nu mai văzuse, era frumoasă, elegantă, deșteaptă... Îți face plăcere să stai de vorbă cu ea, să dansezi la restaurant, să te plimbi pe faleză în aglomerația aceea pestriță, observînd privirile pline de invidie ale tinerilor filfizoni și ale respectabililor capi de familie.

Au fost zile de vis. O femeie frumoasă și îndrăgostită, mare, vin, frigărui din carne de berbec și o dulce trîndăvie — o viață la care a visat de cînd se știe. Către sfîrșitul concediului Pavel Petrovici era ferm hotărît : se va însura.

— Mă iei de bărbat ? o întrebă, fiind absolut sigur de răspuns. Îl lași pe superbul tău colonel de dragul unui medic de rînd ?

Rita îl privi cu ochi împăienjeniți, obrajii i se aprinseră.

— Merg după tine și la capătul lumii. De ce mai întrebi ? Pentru tine mi-aș lăsa și părinții, darmite pe el, o știi foarte bine.

Iaroşevici zîmbi mulţumit şi o mîngîie drăgăstos pe obraz. Ea îi apucă mîna şi şi-o lipi de buze.

— Dacă vrei, nici nu mă mai întorc la el, şopti Rita. Pur şi simplu nu mă mai întorc, şi gata.

— De ce aşa, ripostă Iaroşevici. Trebuie să procedăm cu seriozitate, doar nu sîntem copii. Dealtfel, toate astea sînt amănunte, o să avem timp să le discutăm de o sută de ori.

La aeroport Rita fu întîmpinată de Ninocika Minaeva. Aceasta îi spuse că de aproape o lună Gorbaciov era internat la ei, la institutul de la Sosnovka, că nu-i scrisese ca să nu-i strice concediul şi că o rugase pe Nina s-o întîmpine. Nu-i nimic grav, acum i se fac analizele, e de presupus că în scurt timp i se va da drumul.

Ninocika îi întinse un buchetel de flori de cîmp puţin pălite şi îi zîmbi a încurajare :

— Uite, el ţi le-a cules. Hai să trecem pe la tine pe-acasă, să te mai odihneşti puţin, pe urmă te duc la institut. Grigori Konstantinovici şi-a scurs ochii, săracul, tot aşteptînd să vii.

— Bine, răspunse Rita, simţind o ciudată slăbiciune în picioare, şi privi înapoi : unde-i Iaroşevici ?

Acesta însă dispăruse fără urmă. Chiar în prima zi cînd s-au cunoscut, aflînd că el lucrează la Sosnova, Rita i-a spus că acolo, la ordinatură, e o prietenă de-a ei din şcoală, Minaeva. Pavel Petrovici o cunoştea bine pe Minaeva, mai mult — încercase chiar să-i facă puţină curte, ce-i drept fără succes. Au discutat despre ea, apoi şi-au mai descoperit şi alte cunoştinţe comune : Zaikin, Suhorukov, soţii Agheev ; Rita înţelese că Pavel nu voia ca Minaeva să trîmbiţeze despre ei prin institut înainte de vreme, de aceea şi dispăruse fără să-şi ia rămas bun, şi nu se supără pe el. O luă pe Nina de braţ şi porniră amîndouă spre pavilionul unde se eliberau bagajele. La intrare se afla un coş de gunoi. Rita aruncă buchetelul de flori şi se şterse pe mîini cu batista. Nina o privi uimită, dar nu spuse nimic. Seara telefonă Iaroşevici, ascultă despre boala lui Gorbaciov, şi peste o jumătate de ceas veni la ea.

— Bineînţeles, acum nu-i momentul să vorbeşti despre divorţ, conveni şi el. Ar fi prea crud din partea ta. Şi

pentru ce ?... Să aşteptăm pînă i se dă drumul acasă, nu-i nici o grabă.

După ce se întoarse la lucru, Pavel Petrovici studie cu atenţie foaia de observaţie a lui Gorbaciov. Se afla în sala de operaţii cînd Suhorukov aruncă acel „Gata. Închideţi !" — şi înţelese înainte de Ninocika sensul acestor cuvinte. Acum trebuia să aştepte, să aştepte, şi nimic altceva.

Pavel Petrovici simţea că Gorbaciov avea pentru el o aversiune instinctivă şi căută să nu intre la el în salon. Evita cu grijă s-o întîlnească pe Rita la institut, se ducea la ea seara. Venea ca la el acasă.

Şi, în fond, acum era chiar casa lui.

CAPITOLUL IX

1

Veresov, Belozerov şi Iaţîna se despărţiseră la sfîrşitul lui 'patruzeci. Nikolai a rămas la Leningrad, i se oferise un loc în adjunctura * clinicii de chirurgie „S. P. Feodorov" de la facultate. Feodor şi Ales au fost puşi la dispoziţia direcţiei sanitare a Districtului militar Bielorusia. Iar peste o jumătate de an, la 20 iunie 'patruzeci şi unu, proaspătul doctorand al Academiei militare de medicină a aterizat la casa părintească în permisie. Tînăr, ferchеş, cu bluza călcată, bine strînsă de centironul cu diagonală — pe piept îi strălucea ca focul Ordinul Steagul Roşu ! — cu cizmele-i de box, moi, lustruite oglindă, scîrţiind uşor, în mînă cu un geamantănaş de fibră îndesat cu cărţi şi reviste, ieşi pe lîngă orăşelul universitar în strada Sovetskaia şi porni agale în jos, spre Komarovka, observînd cu plăcere privirile cu care îl urmăreau trecătorii.

* *Adjunctură* — doctoratul în instituţiile militare de învăţămînt superior din Uniunea Sovietică. (N. t.)

În colţ, pe Sovetskaia, la întretăierea cu Leninski, Veresov se opri în faţa stîlpului cu afişe, să mai răsufle puţin. La cinematograful „Proletari" rula filmul *Luminile oraşului*, cu Charlie Chaplin, la „Krasnaia Zvezda" — *Tractoriştii* ; MHAT, în turneu la Minsk, invita la *Tartuffe* ; un afiş multicolor chema pe toată lumea la inaugurarea festivă a Lacului Comsomoliştilor. Soarele frigea, topit în ferestrele caselor şi magazinelor, tramvaiele zăngăneau, maşinile huruiau, fetele cu berete puse cochet pe o parte zîmbeau — concediul promitea să fie vesel şi plin de bucurii. Şi, în fond, după cinci ani de toceală, după zăpezile reci ale Finlandei, toate astea erau cît se poate de binevenite.

Cînd îl văzu, maică-sa izbucni în plîns, aşa cum plîng toate mamele din lume atunci cînd, după o lungă absenţă, fiii se întorc acasă oameni în toată firea, maturizaţi, şi totuşi aducînd pe undeva cu strengarii de ieri, care luau pe furiş zahăr din bufet. Micuţă, cu părul negru cu începuturi de şuviţe albe pieptănat lins şi adunat la ceafă într-un nod strîns, nu-i ajungea lui Nikolai pînă la umăr şi tot încerca fără succes să-l sărute, pînă cînd izbucni exasperată : „Dar apleacă-te odată, nătărăule !" — şi atunci el o prinse în braţe şi începu s-o învîrtească, zgîriind-o pe obraz cu ordinul prins la piept. Taică-său începu îndată să-l întrebe de război, apoi brusc se opri şi-l duse în curte ca să se spele, în timp ce de la bucătărie se şi auzea sfîrîind şi clocotind, şi dinspre fereastra deschisă veneau asemenea mirosuri, încît doctorandul sătul de mîncarea de la popotă înghiţea în sec fără să vrea.

Casa de lemn veche şi joasă i se păru lui Nikolai mică şi strîmtă — şi cînd te gîndeşti ce uriaşă, ce spaţioasă fusese cîndva, cu gura neagră a sobei şi cu semiîntunericul plin de mistere al podului... Doar merii din livadă se înălţaseră, răsfirîndu-şi larg crengile şi umbrind straturile de legume, în timp ce Nikolai şi-i amintea subţirei ca nişte nuiele, înveliţi în rogojină, să nu li se usuce rădăcinile — meri din soiul „antonovka", „belîi naliv", „streifling", „raika". Acum nu-i mai putea deosebi şi încurcă „streifling"-ul cu „antonovka" ; merii se frîngeau sub greutatea roadelor, şi tatăl lui îi împrejmuise cu un gard des de proptele subţiri. Merele „belîi naliv" erau aproape coapte : Nikolai muşcă

dintr-un măr : era zemos, avînd doar o ușoară amăreală care-ți făcea gura pungă.

Masa fu pusă în curte, sub un măr. Mama așternu o față de masă brodată cu cocoși, foșnind de apretată, și înșiră la farfurii de parcă băiatul n-ar fi mîncat de-o veșnicie. Xenia Makarovna era mare meșteră în de-alde astea, anii îndelungați în decursul cărora a tot băgat în capul elevilor aceleași înțelepciuni ale matematicii nu au făcut-o să-și piardă nici calitatea de bună gospodină, nici dragostea pentru bucătăria bielorusă, așa cum se întîmplase cu unele din colegele ei. E drept, n-a avut timp să-și poată ospăta băiatul cu topitură înăbușită din costițe de porc, cu cîrnați țărănești și cu blinii pufoase din făină de secară sau cu budincă din cartofi dați prin răzătoare, cu jumărele, cu coajă aurie deasupra, care ți se sfărîmă și ți se topește în gură, sau cu salată din sfeclă nouă cu ceapă verde, cu castraveciori, ouă și smîntînă — toate astea au fost lăsate pentru masa de prînz, pentru zilele următoare, dar și ceea ce se vedea acum pe masă ar fi fost suficient pentru a sătura un pluton de cursanți după un marș forțat de douăzeci și cinci de kilometri cu tot echipamentul în spinare. Ouăle prăjite ochiuri se vedeau galbene ca un ciorchine de lumini deasupra orașului în ceas de seară, prin ele se întrezăreau felii groase de slăninuță ; șunca ușor rozalie avea un iz amărui de fum de ienupăr ; într-un castron se înălța o moviliță de clătite de cartofi, aburinde încă de dogoarea plitei ; scrumbia, preparată cu ceapă verde și cu oțet, în căldura soarelui plutea în propria-i grăsime ; brînză țărănească de la piața Komarovka și mierea ca de chihlimbar tot de acolo, cartofi fărîmicioși cu mărar, o cană aburită cu cvas de pîine și o sticlă de votcă *Moskovskaia* — toate astea necesitau o muncă temeinică și fără grabă, așa că atunci cînd Nikolai se dădu în sfîrșit la o parte de la masă, pămîntul i se clătina puțin sub picioare, iar la curea fu nevoit să dea drumul la trei găuri deodată.

Mai tîrziu își va aduce ades aminte, cu o surdă tristețe, de acest mic dejun întîrziat sau prînz timpuriu în grădină și va revedea în minte tot ce era pe masă, și cum se agita maică-sa alegîndu-i bucățile cele mai bune, cum își aranja dantela pe rochia-i neagră, festivă, îmbrăcată în cinstea sosirii scumpului odor, și cum icnea tatăl său, dînd pe gît

cîte un pahărel, după care ducea la mustăţile-i roşcate, decolorate de ţigară, o coajă de pîine de secară şi-i făcea şăgalnic cu ochiul, parcă invocîndu-i ceva ştiut numai de ei doi şi de nimeni altcineva, şi umbra tremurătoare a mărului pe faţa de masă din pînză de in brodată cu roşu, şi cerul înalt deasupra capului, şi liniştea, profundă ca somnul, liniştea pe care o întrerupea în răstimpuri zăngănitul îndepărtat şi rar al tramvaielor la cotitură şi zumzetul gros al viespilor. Părinţii vor rămîne în Minskul ocupat de nemţi, şi timp de trei ani îndelungaţi nu va şti nimic de soarta lor, chinuit de teamă şi de speranţă, apoi va afla, şi-şi va aminti din nou de această dimineaţă, şi o ceaţă amară îi va învălui privirea...

După ce trase un pui de somn şi se spălă din nou pînă la brîu cu apă rece ca gheaţa, Nikolai porni spre strada Internaţionalnaia, unde într-o clădire mare cu două etaje locuiau părinţii lui Iliuşa Basov : mama, tatăl, gemenii — frate şi soră, elevi, şi bătrîna-i bunică — Iliuşa îi trimetea în fiecare lună cîte o pereche de ochelari, pentru că bunica îi pierdea mereu.

Se plimbă îndelung în jurul casei lor, fără a îndrăzni să intre — poate să amîne pe mîine, pe poimîine, doar n-au intrat zilele în sac — în cele din urmă îşi luă inima în dinţi şi intră.

În camera spaţioasă, ticsită de mobilă, domnea penumbra şi răcoarea. În perete se vedea un portret al lui Iliuşa într-o ramă neagră de doliu, sub sticlă era pusă tăietura de ziar cu ordinul privind decorarea lui post-mortem cu Ordinul Lenin pentru curajul şi vitejia manifestate în luptele pentru Uniunea Sovietică. În acelaşi ordin figura şi numele lui Veresov. El s-a întors, Iliuşa — nu. Dar putea să fie şi invers, şi atunci portretul lui ar fi atîrnat în perete într-o ramă neagră de doliu, şi mama lui ar fi fost cea care şi-ar şterge cu colţul basmalei ochii roşii, umflaţi, şi tatăl lui şi-ar privi înnegurat colţurile pantofilor, ţinîndu-şi încrucişate pe genunchi mîinile grele şi noduroase... Doar că el nu avea nici soră şi nici frate, cei doi gemeni cu ochi negri, Raia şi Iakov, care acum plîngeau încet, şi nici bunică, căreia îi tremură capul de bătrîneţe.

Totul putea să fie invers, şi atunci Iliuşa ar fi fost cel care le-ar fi povestit acum ce înseamnă să-i cari pe răniţi sub bătaia focului, să-i operezi în bordeie şi magazii, să cazi în ochiuri de apă rece ca gheaţa...

Zguduit de amintiri amare, mai merse prin oraş, recunoscînd şi nerecunoscînd străzile şi ulicioarele ştiute din copilărie, mai zăbovi puţin prin parc, lîngă rîul Svisloci, unde copiii dădeau la porcuşori şi babuşcă, iar cînd se înseră, porni spre Galantereinaia, unde locuiau Belozerovii : Feodor îi scrisese că, pentru început, s-a instalat împreună cu soţia sa, Annuşka, la părinţi. Din nou fu nevoit să mănînce şi să bea, iar Nikolai se gîndea cu groază că şi acasă este aşteptat cu masa pusă, şi că maică-sa se va supăra pînă la lacrimi dacă el nu va gusta din tot ce i-a pregătit ; Feodor rîdea în hohote şi promitea că îi va aduce a doua zi o sticlă de un litru de ulei de ricin, ca să-i ajungă pentru tot concediul.

Belozerovii o aveau deja pe micuţa Iulika, o fiinţă cu părul de culoarea inului care ţipa întruna şi avea un năsturel de năsuc şi doi dinţişori ascuţiţi, ca de şoarece ; încetă să ţipe numai atunci cînd Nikolai o luă în braţe.

— Afrodita, nu alta, spuse el, şi Annuşka se aprinse în obraji de mîndrie, în timp ce „Afrodita" îi udă instantaneu lui Nikolai tunica de paradă.

Sîmbătă Feodor era de gardă la spital, aşa că s-au înţeles să se întîlnească duminică şi să meargă la lac. Din scrisorile tatălui său Nikolai ştia că lacul fusese amenajat de către comsomoliştii din Minsk în apropiere de Storojevka, în lunca mlăştinoasă a Svislocei ; au defrişat tufărişul, au ridicat un dig, au construit un stăvilar de lemn ; tatăl său participase şi el la amenajare împreună cu elevii săi şi se pregătea şi el să meargă la inaugurare.

Sîmbătă, Nikolai a dormit, luîndu-şi revanşa pentru anii lungi de şcoală militară, a dormit, a mîncat şi iar a dormit, apoi s-a dus la cinema cu Şura Terehova, vecină şi fostă colegă de clasă, care l-a pîndit toată seara stînd pe banca de lîngă casă.

Cîndva, în clasa a şaptea sau a opta, fusese îndrăgostit de Şura, în taină şi cu înfocare, dar ea se plimba cu băieţii mai mari şi nu-i acorda nici o atenţie, de parcă nici n-ar fi existat ; doar uneori îl ruga să-i ducă vreun bileţel în clasa

a zecea. Şi el ducea, mort de gelozie, şi noaptea îi apăreau în vis ochii Şurei cu gene lungi şi întoarse şi aluniţa maronie pe care o avea deasupra buzei de sus. Apoi această halucinaţie trecu de la sine cumva şi deveniră buni prieteni.

În cei şase ani care s-au scurs de cînd au terminat şcoala, fetiţa subţirică şi colţuroasă cu cosiţele blonde ca inul a devenit femeie chipeşă, pieptoasă, plină de sănătate. Ori de cîte ori venea în vacanţă, Nikolai se minuna văzînd-o cum se transformă. Stăteau îndelung de vorbă despre colegii de clasă, care s-au risipit prin întreaga ţară, despre foştii lor profesori, nimic însă nu-i trezea în suflet emoţia de odinioară : toate gîndurile lui erau prinse de Maşa Nikitskaia de la Institutul pedagogic.

Încă din copilărie Şura era pasionată după gimnastică şi înot ; a absolvit Institutul de cultură fizică şi acum era profesoară chiar la şcoala la care au învăţat amîndoi. Nikolai ştia că în iarna lui 'patruzeci se măritase fulgerător cu un antrenor, iar în primăvară divorţase la fel de fulgerător şi acum stătea împreună cu o mătuşă surdă şi trăia fără griji.

Lui Veresov îi făcea plăcere s-o întîlnească ; inima lui tot mai tînjea după Maşa, care nu l-a aşteptat să se întoarcă din războiul cu finlandezii, aşa că ocolea femeile, Şura însă era femeie şi parcă nu era — mai curînd un camarad. La cinema, însă, în sala ticsită de lume, cufundată în întuneric, Şura îşi lipi de el umărul plin şi rotund, şi Nikolai simţi o pală de dogoare, ca dintr-un cuptor încins, şi înţelese că ea doar se prefăcea a camarad, că toate astea sînt prostii fără sens, că alături de el se află o femeie, şi că ea îl atrage, după cum şi el o atrage pe ea.

Se întoarse acasă spre dimineaţă, pătruns tot de mirosul Şurei, al buzelor ei, al părului ei, al trupului ei mare şi viguros ; intră în camera sa prin geamul lăsat în mod prevăzător deschis de cu seară şi se prăvăli în somn ca într-o fîntînă, abia-abia reuşind să se dezbrace. Cînd se trezi, îşi văzu pe speteaza scaunului tunica şi pantalonii, pe care mama îi şi călcase, precum şi nişte pantaloni gri ai tatălui său împreună cu o cămaşă brodată şi cu nişte pantofi de pînză : se anunţa o zi toridă, încă din primele ore ale dimineţii soarele ardea din plin, şi mama se gîndi că,

poate, va dori să îmbrace ceva mai uşor. Dar Nikolai încă nu se obişnuise cu ordinul primit, cu tresele vişinii de la petlițele tunicii şi cureaua scîrțiitoare a centironului. Nu-şi încăpea în piele de vanitate adolescentină, era gata să îndure orice chinuri, numai să poată trece prin oraş cu pieptul scos în afară, surprinzînd privirile pline de respect ale bătrînilor şi cele de admirație ale tinerilor : în perioada antebelică la Minsk nu se numărau chiar atît de mulți purtători de ordine, mai ales tineri, imberbi ca el, dealtfel nici tatăl său n-ar fi fost de acord, chiar să fi vrut el — Alexandr Ivanovici se simțea măgulit cum nu se poate că are un asemenea vultur de băiat. Se oferi chiar să ducă el sacoşa cu de-ale gurii, ca aceasta să nu-i strice fasonul lui Nikolai, iar în sacoşă era atîta mîncare, de parcă plecau la Polul Nord pentru o lungă iarnă polară, şi lui Nikolai îi păru sincer rău de tatăl său, care pur şi simplu se îndoise într-o parte sub greutatea ei. Unica speranță era că va recruta drept hamal pe vreunul din elevii săi din clasele superioare, campioni ai şcolii la atletică grea.

Belozerovii erau gata de plecare, aşa că porniră cu toții pe jos, pentru că Annuşka nu se încumetase s-o bage pe Iulika în tramvaiul supraaglomerat.

În acea dimineață de iunie întreg oraşul se ducea la lac. Oamenii mergeau pe jos sau agățați de scările şi de platforma tramvaielor, goneau pe biciclete, cu birje şi cu maşini, cu pături şi pachete, cu plase şi cu sacoşe burduşite, cu chitare, patefoane şi acordeoane. Un original ducea cu el un samovar de o vadră, samovarul strălucea în soare de te dureau ochii să te uiți la el.

Trecură pe lîngă piața Storojevski, plină de căruțe cu hulubele ridicate în sus, ca nişte tunuri antiaeriene, cu guițatul ascuțit al purceilor, cotcodăcitul găinilor, gîgîitul gîştelor, apoi o cotiră spre cimitirul vechi şi părăsit, unde lîngă o capelă albă şi coşcovită era înmormîntat revoluționarul *narodovoleț* * Pulihov, se urcară pe scundul dig de pămînt — şi în fața lor apăru o imensitate albastră. Lacul clocotea de lume, aruncînd în aer puzderie de stropi strălucitori, bărcile alunecau pe apă ca nişte păsări şi malu-

* *Narodovoleț* — membru al organizației revoluționare secrete „Narodnaia Volia" („Voința poporului") din Rusia țaristă, în deceniul al nouălea al secolului trecut (N. t)

rile verzi erau înțesate de lume. Pe o estradă de lemn cînta o fanfară ; șiroind de sudoare, muzicanții cu obrajii roșii suflau în alămuri, și băieții le aduceau cvas în halbe groase ; lîngă chioșcurile cu înghețată și cu bere lumea se înghesuia la coadă ; adunați în grupuri strînse în jurul păturilor întinse pe jos, cu spinările în bătaia soarelui, unii, după o baie pe cinste, se puseseră pe mîncat, alții terminaseră de mîncat și acum cîntau, alții pur și simplu stăteau la soare, bucurîndu-se de această zi senină după o perioadă prelungită de vreme rea, bucurîndu-se de cerul albastru, de apa limpede și caldă, de sălciile bătrîne care își aplecau peste lac pletele verzi, de muzică, de larma de glasuri, de alergătura copiilor... Și nimeni, nici un om din aceste mii de oameni care se bălăceau în apă, alunecau cu bărcile, băteau mingea, stăteau întinși pe iarba verde, savurau berea lîngă chioșcurile albastre sau își hrăneau copiii — nimeni dintre toți acești oameni nu știa că Brestul este în flăcări, că tancurile germane sfîrtecă deja cu șenilele lor pămîntul țării noastre, că moartea începuse să secere, că e război. Marele Război de Apărare a Patriei. Această cumplită neștiință, fără gînduri și fără griji, va mai dura cîteva ceasuri, după care pe stîlpul de brad cu dîre de smoală galbenă vor începe să hîrîie clopoței negri și glasul încet al lui Molotov va acoperi zgomotul orchestrei, cîntecele, acordeoanele, patefoanele, rîsul, țipetele copiilor ; ca un uragan îi va ridica pe toți acești oameni și îi va zvîrli înapoi, în arșița de cuptor a orașului, și pe malurile verzi nu vor rămîne decît ziarele mototolite, sticlele goale și lucrurile uitate în graba plecării. Și samovarul de aramă, răspîndind în jur aburi fierbinți, va străluci orbitor în soare.

2

După ce luă de acasă documentele necesare, Veresov porni în grabă spre Direcția sanitară a districtului. Inițial îl străfulgeră gîndul că trebuie să plece imediat la Leningrad, la Academie, dar renunță numaidecît la această idee. Ce sens ar avea să se tîrîie pînă la Leningrad, să piardă timpul, cînd poate chiar de mîine să fie pe front ?

La Direcție era plin de lume. Ușile se trîntcau cu zgomot, țîrîiau telefoanele, glasuri agitate se rostogoleau de la un capăt la altul al lungului coridor.

Nikolai își făcu loc cu greu pînă la adjunctul șefului, raportă scurt de sosire. Medicul de brigadă, un om în vîrstă cu vorba în „o" ca a celor de pe Volga, parcurse în fugă documentele, aprobă hotărîrea lui și îl numi pe loc comandant al batalionului sanitar al diviziei de pușcași de infanterie, care se dislocase lîngă Minsk.

— Tovarășe medic de brigadă, tremurînd de indignare protestă Nikolai. Nu sînt un băiețaș, sînt chirurg cu experiență de front. Vă rog să mă trimiteți la graniță, unde se dau lupte, presupun că acolo va fi mai multă nevoie de mine decît aici, lîngă Minsk.

— Nu te alarma, divizia nu va rămîne mult în spatele frontului. — Adjunctul șefului Direcției își șterse cu o batistă capul rotund, ras, și se ridică, dînd a înțelege că nu are timp să bată apă-n piuă. — Acolo n-am comandant de batalion, omul e în concediu, la Cita. Lasă flecăreala, tovarășe medic militar de rangul trei, încearcă să ajungi mîine de dimineață la post.

După această dojană severă nu-i rămînea decît să-și ia numirea, să ducă mîna la cozoroc și să plece, ceea ce Veresov și făcu.

Acasă, maică-sa îl întîmpină cu privirea speriată și plină de tristețe : cînd ? Nikolai o îmbrățișă, o mîngîie pe umerii care se zguduiau de plîns.

— Mîine, mamă. Deocamdată prin apropiere, lîngă Minsk, nu mai plînge.

— Uite că s-a și terminat cu ospeția. — Își plimbă degetele-i reci, cu mici pete de cerneală pe ele, peste cicatricea lui de pe obraz. — Să ai grije de tine, băiatul mamii, nu te băga fără rost sub gloanțe. Doamne, doamne, ce-or fi vrînd fasciștii ăștia de la noi ! Au înghițit o lume, acum s-au năpustit și asupra noastră, de și-ar frînge gîtul !

— O să și-l frîngă, răspunse Nikolai. Unde e tata ?

— S-a dus la Comitetul raional. Se-nfige și el printre oșteni, țapul bătrîn. Ce să-ți pun pentru drum, dragul mamii ?

— Îmi pun singur, sînt învățat. Nu-ți face griji, te rog.

Maică-sa își strînse buzele cu jale, dădu din cap și izbucni în plîns.

Nikolai se duse în camera sa, scoase de sub pat geamantanul, răsturnă pe masă cărțile și conspectele, le răsfoi distrat. S-a zis și cu adjunctura, o să continue învățătura după război. Bine că n-a apucat să se însoare. Lui Feodor îi vine mai greu acum...

Alexandr Ivanovici se întoarse supărat de la Comitetul raional.

— Gata de drum ? Pe mine m-au dat, vezi bine, la reformă. Cam bătrîn... Păi dacă vrei să știi, îl bag în cofă pe oricare „pușcaș voroșilovist" ! — Se trase furios de vîrful mustății. — Ai auzit ? Se spune că ai noștri au coborît un desant la Königsberg... Îi bat pe fasciști de le zboară fulgii.

— Cine spune ? se miră Nikolai : aparatul de radio funcționa în casă fără a se întrerupe o clipă, nu s-a transmis nimic despre nici un desant.

— Lumea spune, răspunse evaziv tatăl. Oameni serioși, n-o să spună palavre. Peste vreo două săptămîni s-a zis cu canalia aia de Hitler. O să vadă el ce înseamnă să-și bage rîtul lui de porc în grădina noastră sovietică.

Nikolai își aminti de războiul cu Finlanda. Și atunci s-a crezut la fel— o gînganie, aruncăm cu șepcile în ea, și gata. Cînd colo, am bătut pasul pe loc timp de trei luni și mai bine. Nu, n-am bătut pasul pe loc, am luptat, și cît sînge ne-a costat... Iar Germania nu e Finlanda, Germania a strîns în mîna ei întreaga Europa și a silit-o să lucreze pentru ea. Cam puțin două săptămîni. Bine ar fi să isprăvim pînă la sfîrșitul anului.

— Nu, tată, replică Nikolai, nu te pregăti pentru o victorie ușoară. Au un atu — atacul neașteptat, ai auzit doar, în plus au tehnică berechet, avioane, tancuri... În primăvară ni s-a ținut la Academie o conferință și ne-au arătat și filme documentare. Au o armată puternică, ce să mai vorbim...

— Tehnica, desigur, e o chestie... murmură Alexandr Nikolaevici, doborît de autoritatea militară a fiului. Numai că, vezi tu, soldatul german nu va rezista în fața soldatului nostru. N-are suflu. Am luptat cu ei, îi cunosc. Și apoi, băiete, nu nesocoti clasa muncitoare. La ei azi-mîine

o să izbucnească revoluția, ca în 'nouă sute optsprezece, or să-nceapă să se înfrățească pe front. Ascultă-mă pe mine : două săptămîni cel mult.

Chiar în ziua următoare, primul bombardament feroce, care a transformat aproape jumătate de oraș în ruine arse și fumegînde, va diminua optimismul bătrînului profesor de matematică. Nu, nu în sensul victoriei, ci în sensul termenelor. În victoria noastră va crede cu sfințenie chiar și în clipa cînd soldatul german va pune ștreangul pe gîtul lui slab și vînos și va scoate scăunelul de sub picioarele lui...

— Bine, fie cum zici tu, zîmbi în barbă Nikolai. Pentru orice eventualitate, hai să săpăm un adăpost în grădină, dacă aceste canalii bombardează și Minskul, să aveți unde să vă adăpostiți.

Pînă seară au tot săpat în grădină groapa pentru adăpost, tăind cu lopețile ascuțite rădăcinile merilor, aruncînd pămînt peste straturile cu ștevie și cu sfeclă timpurie. Pămîntul era greu, după o jumătate de metru începu argila, n-o puteai mușca cu lopata, o rupeau cu ranga, muncind pe rînd, iar mama îi privea întristată și-și lingea lacrimile din colțul buzelor. Au săpat un adăpost adînc, au așezat jos saltele vechi, au tăiat cîteva trepte.

— Ne-am adăpostit, glumi cu amărăciune tatăl. Doar dacă o nimeri direct... Fire-ar să fie de canalii, să strice o astfel de zi ! Puștii mei nici n-au apucat să se producă. Și cînd te gîndești, primul loc îl aveau în buzunar, cum se spune, au fost antrenați chiar de Terehova.

Nikolai receptă cuvintele tatălui său ca un îndemn : e timpul să-și ia rămas bun de la Șura. Despărțirea s-a prelungit pînă după miezul nopții. Șura plîngea, cu fața udă de lacrimi la subțioara lui, și-l ruga s-o ia cu el la batalionul sanitar, fie și ca sanitară. El tot îndrepta cearșaful mototolit pe umărul ei bronzat și tăcea abătut : armata nu e cinematograf, ai luat de mînă și ai adus... Pentru asta există comitetele militare, o regulă. Îi era milă de Șura, caldă, plînsă, dar cu gîndul Nikolai era acum departe de ea, acolo, în orășelul militar, și îl încerca un sentiment de teamă, pentru că batalionul sanitar nu este totuna cu punctul de asistență medicală al detașamentului, pe care

l-a condus în războiul cu Finlanda — este o gospodărie mare şi complexă, descurcă-te cum ştii... Toate aceste gînduri făceau ca despărţirea să fie apăsătoare, altfel decît ar fi dorit amîndoi.

— Am să-ţi scriu, îi promise Nikolai, îmbrăţişînd-o în pridvorul şubred de lemn. Cum aflu numărul poştei, îţi şi scriu. Scrie-mi şi tu. Auzi, Şurionok, să-mi scrii neapărat ! Se termină războiul, facem nunta.

Mama îl trezi în zori, îi dădu rucsacul, îl sărută — se aplecase spre ea — pe frunte şi pe gură, tatăl îl îmbrăţişă, îl bătu pe umăr. Au vrut să-l conducă pînă la oraşelul militar, dar Nikolai îi convinse să rămînă acasă. Ieşi, privi înapoi, parcă presimţind că nu va mai revedea nimic din toate astea — nici pe mama şi pe tatăl său, care stăteau alături în poartă, nici casa joasă din bîrne groase, crăpate de bătrîneţe, cu o tufă de liliac prăfuit sub fereastră în grădiniţă, nici uliţa sa liniştită şi plină de verdeaţă, străjuită de tei şi castani, cu smocuri de iarbă care-şi făceau loc printre crăpăturile trotuarelor de scîndură, şi pentru o clipă simţi o tristă strîngere de inimă. Universul luminos al copilăriei şi adolescenţei, un univers de bunătate şi mîngîiere, de care abia se atinsese sufleteşte în cele trei zile fulgerătoare ale concediului său, întrerupt atît de neaşteptat, se pierdea din nou undeva în ungherele memoriei, pentru a rămîne acolo definitiv ca o tristeţe amară şi dulce.

Ducîndu-şi mîna la cozoroc într-un gest de bun rămas, Nikolai păşi în dimineaţa liniştită, dar încă de acum toridă — şi vîltoarea de fier şi sînge a războiului îl prinse, îl învîrteji.

Din această vîltoare, din această chinuitoare învălmăşeală şi încordare a celor dintîi zile de război, cînd batalionul sanitar era azvîrlit ba în apropiere de Nagoreloe, la graniţa veche, ba înapoi, la Minsk, unde divizia se retrăgea cu lupte, deodată ieşi la suprafaţă Ales Iaţîna, negru de praf şi sudoare, cu ochii căzuţi adînc în orbite, cu o zdrelitură închegată pe frunte. Dincolo de Dzerjinskoe nemţii i-au bombardat şi distrus spitalul — douăzeci şi şapte de maşini cu răniţi, medici, surori, cu tot inventarul. Acolo i-a murit soţia, Klava, şi băieţelul Vitalka, în vîrstă

de şase luni, iar pe Ales l-a contuzionat suflul unei explozii.

— Cum au putut ? ! striga Laţîma, schimonosindu-se tot de durere, şi lacrimile îi curgeau pe obrajii supţi, nebărbieriţi, fără ca el să-şi dea seamă. Cum au putut ? ! Fiecare maşină avea pe ea crucea roşie, chiar eu am dat ordin să se dea din nou cu miniu. Crucile roşii — le-ar fi văzut şi un orb, iar ei... Întîi au aruncat bombe, apoi, în zbor razant, au tras cu mitralierele... Adevărate fiare, să-i ucizi fără milă ! Să-i omori ca pe cîinii turbaţi !

Din cauza contuziei lui Ales îi tremurau mîinile, nici vorbă să poată opera, aşa că Veresov îl puse la sortare. El personal împreună cu chirurgul Lida Rakova nu se dezlipeau de masa de operaţie : nu dovedeau cu munca, deşi nu izbuteau să adune toţi răniţii.

Batalionul era în toiul pregătirilor pentru a se retrage dincolo de Minsk, în raionul Urucie, cînd li se alătură Feodor : nu-l răbdase inima să rămînă la spitalul districtual. Cine şi-ar fi imaginat, cine ar fi putut crede că în mai puţin de o săptămînă nemţii vor ajunge la porţile Minskului ; trebuiau să fie opriţi pe undeva lîngă Brest şi Grodno ; Minskul se afla departe în spatele frontului şi medicul militar de rangul trei Belozerov nu putea concepe în ruptul capului să lucreze la un spital din spatele frontului, unde cu deplin succes fac faţă femeile doctoriţe. Îşi smulse repartiţia pentru regiment în acelaşi birou şi de la acelaşi adjunct al şefului Direcţiei sanitare a districtului, cu care a avut de-a face şi Veresov. Totuşi n-a avut parte să devină medic de regiment pentru că Feodor pur şi simplu nu şi-a găsit regimentul : după ce timp de trei zile a rătăcit pe drumuri ticsite de lume şi de trupe, nimerind şi sub cîteva bombardamente, a făcut cale întoarsă — se spunea că regimentul lui nimerise în încercuire. Lui Veresov îi crăpa buza după chirurgi, aşa că îi declară pe loc lui Feodor că nu-i mai dă drumul să plece. Iar acesta, dînd deodată peste cei doi prieteni ai săi, nici nu intenţiona să plece undeva.

Nu aveau suficiente maşini, cît despre combustibil — nici pe atît. După ce încărcă una din ele cu lucrurile de cea mai strictă necesitate, pentru a putea în noul loc să

ridice cît mai degrabă corturile şi să fie gata de lucru, Nikolai luă cu el cîteva surori medicale şi plecă, dîndu-i trei maşini lui Iaţîna pentru evacuarea răniţilor. Belozerov urma să transporte cu furgoanele voluminoasa gospodărie a batalionului sanitar. Se înţeleseră că în timp ce convoiul se va tîrî prin oraş, Feodor va da o fugă la ai lui şi la Veresovi şi, dacă aceştia nu au plecat încă din Minsk, îi va lua cu el. Amîndoi înţelegeau că nu vom reuşi să ţinem oraşul.

Cînd maşina ajunse la marginea Minskului, Nikolai încremeni. Văzuse cum în fiecare zi spre oraş se îndreptau zeci şi sute de avioane *Junkers* şi *Messerschmitt*, văzuse vîlvătaia care vălurea zarea în partea aceea, auzise exploziile surde ale bombelor. Dar ceea ce i se dezvălui acum părea un vis de groază.

Oraşul nu mai exista. Peste tot, cît vedeai cu ochii, fumegau ruine negre. Se simţea un miros iute de ars, dîre de funingine neagră atîrnau în aer întunecînd soarele, blocînd plămînii, sticla spartă trosnea sub roţile maşinii ca scoicile pe plajă. Ardea Institutul pedagogic, din deschizăturile largi ale ferestrelor zvîcneau limbi de foc ; deasupra orăşelului universitar pluteau vălătuci negri de fum. Strada Sovetskaia era plină de frînturi de ziduri, grinzi contorsionate, munţi de cărămidă, gheme de cabluri de tramvai şi fire electrice rupte, de şine legate nod de forţa monstruoasă a exploziilor — nici gînd s-o poată traversa, aşa că îi porunci şoferului s-o ia pe strada Karl Marx, paralelă cu Sovetskaia, pentru a răzbi cît mai repede spre şoseaua Moskovskoe. Aici ruinele apăreau mai puţin numeroase. Clădirile rămase în picioare erau fără uşi şi ferestre, smulse de suflul exploziilor. Din golul lor spînzurau storuri şi perdele albe, fîlfîind alene în bătaia vîntului. Şi iarăşi sticlă spartă, hîrtie arsă, boccele şi geamantane cu boarfe, abandonate de careva în grabă, şi nici ţipenie de om, o pustietate tăcută, înfricoşătoare. Oraşul cu multe mii de locuitori părea mort, transformat într-un deşert plin de ruine, potopit în cenuşă.

În apropiere de Teatrul dramatic din Bielorusia I existase un mic magazin de pălării. O bombă îl despicase în două, azvîrlind în stradă zeci de pălării, şepci, caschete,

panamale, care se răspîndiseră toate pînă hăt departe, ca un stol de păsări speriate. Faţada prăbuşită a unei clădiri cu două etaje dezgolise interiorul locuinţelor ; Veresov văzu un tablou cu ramă de lemn, pe un perete cu tapet ţipător, un bufet răsturnat, un pătuţ de copil care se agăţase cu un picior de o ieşitură a grinzii şi spînzura peste hăul străzii, dinţii albi, rînjiţi ai unui pian cu capacul smuls... Avu impresia că-şi pierde minţile.

Podul de peste Svisloci rămăsese intact ; traversară strada Dolgobrodskaia şi ieşiră la Institutul de educaţie fizică. De aici pîn-acasă — o palmă de loc, vreo cinci-şapte minute, dar el nu dispunea de aceste cinci-şapte minute, pierduseră şi aşa prea mult timp cu drumurile ocolite prin oraş. Se părea că nemţii nu bombardaseră străduţele de lemn de dincolo de Komarovka sau, în orice caz, bombardamentele nu fuseseră atît de crîncene ca în centru şi în zona gării ; în partea aceea nu se zăreau urme de incendii şi, cu inima strînsă, Nikolai viră maşina pe Puşkinskaia, spre Parkul Celiuskin. Va da o fugă Belozerov, pînă deseară va trebui să se chinuie în neştiinţă.

Seara, tîrîş-grăpiş, sosi Feodor cu convoiul de căruţe, istovit, răguşit. În timp ce mînca din gamelă terci fierbinte, frigîndu-se şi înecîndu-se, povesti că îl întîlnise pe tatăl său. Om sucit, alerga de colo-colo prin oraş în căutarea unui camion cu care să transporte biblioteca Academiei de ştiinţe. Cui îi arde acum de bibliotecă... A izbutit să-mi smulgă un butoi de benzină. S-a agăţat de mine ca o căpuşă, pas de scapă. Mama, sora, Annuşka împreună cu Iulika au plecat din cauza bombardamentelor la ţară, lîngă Cerven, la tuşa Marilia, încă de pe douăzeci şi patru.

— Bătrînii tăi sînt bine, au stat în adăpostul ăla. Şi casa voastră e în picioare. Dealtfel, toată strada n-a avut de suferit pînă acum, doar ici-colo au zburat geamurile, le-au acoperit cu perne. Am vrut să-i iau cu mine pe ai tăi, aşa cum ne-am înţeles, dar nici n-au vrut să-audă. Îl ştii pe taică-tău, s-a încăpăţînat ca un catîr. „Dacă, zice, pentru armată vîrsta mea nu-i bună, pot să lupt cu nemţii şi acasă. Am experienţă, slavă Domnului ! Cu atît mai mult, cu cît nu e o chestiune de durată, în curînd nemţo-

teii o vor întinde înapoi de le vor sfîrîi călcîiele." Asta-i situaţia, frăţioare.

— Experienţa nu-i lipseşte, oftă Nikolai. Încă sub polonezii albi a luptat în ilegalitate. Cît eram de mic, tot ţin minte cum îl urmăreau cei din legiune. Trăgeau puştile, iar el — ţuşti peste gard ! Abia a reuşit să scape. Cu nemţii, însă, treaba-i mai serioasă... — Îşi frecă dunga subţire a cicatricei. — Cît despre călcîie, deocamdată-i împuţită treabă...

Se apropie Iaţîna, se aşeză pe foaia de cort întinsă jos.

— Mă, flăcăi, cred că o să căpiez, spuse cu glas surd, cuprinzîndu-şi capul în mîini. Spuneţi-mi, voi, ce-i asta... Înţeleg să bombardeze concentrări de trupe, noduri de cale ferată... Dar să facă una cu pămîntul o coloană sanitară, să mitralieze femei şi copii pe drum — nu pot concepe. — Scrîşni din dinţi şi-şi înghiţi cu greu saliva. — Şi ce au făcut cu oraşul, canaliile !... Cît popor a căzut sub ruine...

— Da-a, se zgribuli înfrigurat Nikolai. Ţineţi minte cît s-a tot scris despre Guernica ? Minskul a fost pisat şi mai şi. E un cimitir, nu un oraş... De ne-am opri mai repede. Să nu mai înainteze nici un pas. Pînă la ultimul ostaş, pînă la ultimul cartuş. Poate undeva aici, ce credeţi?

Toţi trei priviră cu speranţă înspre colina păduroasă, spre cîmpul cu secară aurie de dincolo de deal. Un vînticel uşor alunga către orizont valuri de spice pîrguite, şi undeva în înalt răsuna ciocîrlia, parcă ţintuită în cuie de albastrul străveziu al cerului. Sanitarii ridicau între brazi corturile, cărau brancarde, paturi, vrafuri de rufărie ; deasupra bucătăriei de campanie plutea un fum subţire ; bucătarul, cu faţa roşie, cu o bonetă albă în cap, se uita cu teamă spre cer, pregătit să stingă focul la cel dintîi semnal ; maşinile şi căruţele, camuflate cu trunchiuri de mesteceni tăiaţi anume, nu puteau fi zărite de sus — pădure, şi atît. În zare se iviră doi soldaţi ; desfăşurau bobina cu firul de telefon.

Veresov se ridică, îşi potrivi cu grijă tunica sub centură.

— Hai să ne spălăm, Feodore, şi — în sala de operaţii. Ales, adună-i pe sanitari, ia legătură cu punctele de regimente, organizaţi scoaterea răniţilor. Eu o să mă interesez la statul-major care-i situaţia şi vin şi eu. — Îşi ciuli ure-

chile. În depărtare se auziră bubuituri, în scurt timp puturâ distinge răpăitul mitralierelor, trosnetul sec al salvelor de puşti. — Iute, fraţilor, pare-se că începe iarăşi.

CAPITOLUL X

1

La treizeci şi şapte de ani Andrei Suhorukov avea tot ce-şi poate dori un om la vîrsta asta : gradul de doctor-docent în ştiinţe medicale şi titlul de cercetător ştiinţific principal, postul de profesor universitar şi o „Volgă" proprietate personală, un apartament mobilat cu gust într-un cartier frumos şi convenabil din Minsk şi elevi care, sub conducerea lui, lucrau cu succes la tratarea unor probleme complicate de radiochirurgie, o reputaţie solidă de savant talentat şi chirurg „cu mînă uşoară". Pînă şi bolnavii cei mai îndărătnici, care refuzau categoric să se opereze chiar şi atunci cînd li se comunica fără nici un menajament diagnosticul, pentru că numai o operaţie neîntîrziată îi mai putea salva, se lăsau convinşi dacă Andrei Andreevici promitea că îi va opera el. Pentru el, aceste promisiuni însemnau adesea două-trei operaţii pe zi, dar asta nu-l speria.

Cuvintele „mînă uşoară" îl făceau să zîmbească : avea nişte mîini grele, cu vene umflate, cu linii adînci săpate în palme, cu degete puternice — mîini de plugar sau de ciocănar ; atunci însă cînd intra în sala de operaţii, unde se spăla pe mîini frecîndu-şi-le cu două perii săpunite, şi sora îi întindea mănuşile de cauciuc desfăcute, în care el, cu o mişcare agilă, îşi băga mîinile, acestea sufereau o adevărată metamorfoză. Zburau deasupra cîmpului operator, înconjurat de cearşafuri sterile, ca nişte fantomatice păsări albe, imponderabile, şi instrumentele strălucitoare pe care sora i le dădea păreau o continuare firească a mîini-

lor. Degetele lui groase, cu noduri la încheieturi, erau sensibile ca niște detectori ; privind cu cîtă grijă atingeau trupul omului, puteai crede că emană niște unde inaccesibile ochiului și că acolo, în obscuritate, în necunoscut, aceste unde palpează fiece vas, fiecare celulă, și revin înapoi, în creier, dîndu-i comenzile necesare, obligînd să se ia cînd bisturiul, cînd pensa, cînd un minuscul foarfece microchirurgical...

Mîini grele-ușoare de chirurg, păsări albe deasupra unui roșu cîmp operator...

Favorit al lui Veresov, Suhorukov avea la institut o situație specială. Era stăpîn absolut pe secția lui : hotăra singur pe cine să ia la ordinatură și la doctorat, cui să-i dea o normă și jumătate, pe cine să dea afară, și dacă spunea : „NU !" — nimeni nu-l putea convinge să-și schimbe hotărîrea, nici directorul institutului cu toți adjuncții săi, nici serviciul de cadre, nici Ministerul sănătății. Își iubea munca și ținea la ea, dar nu tremura pentru postul său, așa cum tremura Iaroșevici sau chiar Basov, știa că orice institut, orice clinică mare îl vor angaja bucuros. Tocmai acest sentiment de independență, conștiința propriei valori, nicidecum faptul că era discipol și favorit al lui Veresov, i-au determinat felul direct și tăios în a-și exprima opiniile, refuzul de a se adapta și de a manevra.

De Nikolai Alexandrovici îl apropia aceeași pasiune fără preget pentru oncologie, disponibilitatea sufletească de a nu ieși zile și nopți din săli și laboratoare.

Așadar, la treizeci și șapte de ani Andrei Suhorukov avea tot ce-și poate dori un om la vîrsta asta. Nu-l ocolise nici durerea. Îi lipsea doar un fleac : fericirea. Oricum, atunci, demult, pe vremea cînd învăța la Academia militară de medicină și stătea cu chirie într-o cămăruță strîmtă de șapte metri, într-o casă de lemn pe jumătate dărăpănată, la marginea Leningradului, la o gazdă rea ca o zgripțuroaică — o cămăruță unde locul mesei îl ținea un dulăpior de placaj, iar între pat și pătucul lui Alioșa se putea trece numai într-o dungă ; cînd din două în două zile alerga la clinică, la gărzi de noapte, pentru a mai cîștiga ceva bani pe lîngă cele două burse, cu care el și cu Svetlana nu reușeau nicicum s-o scoată la capăt ; cînd îl chinuia gîndul că Sveta poartă niște pantofi scîlciați și că vor trebui să re-

nunțe din nou la invitația pentru serata festivă, pentru că și-a ars la călcat singura ei rochie de ocazie, iar de una nouă nu vor reuși să facă rost prea curînd — atunci, în epoca aceea de demult, Suhorukov se simțea mult mai fericit decît acum. Căci fericirea nu înseamnă o burtă plină, nici gradele și titlurile și nici măcar munca pe care o iubești, fericirea este o stare deosebită a sufletului omenesc, iar Suhorukov își simțea sufletul greu.

La început a murit Alioșa, s-a înecat la bazinul de înot, în văzul antrenorului, în văzul a zeci de oameni : a intrat afund în apă și n-a mai ieșit la suprafață ; un neașteptat atac de cord. Nu se plînsese niciodată de inimă, chiar Andrei îl ascultase în repetate rînduri, la fel și medicii de la grădiniță, și medicii sportivi — a fost ca un cutremur, ca o avalanșă în munți, să-ți pierzi mințile, nu alta, să-ți curmi zilele — un băiețel de șase ani, cu fața smeadă și cu ochii negri, leit maică-sa, un cintezoi iute și vesel...

— Cu mîna mea l-am omorît, cu mîna mea, murmura Svetlana, stînd cu capul strîns între mîini și legănîndu-se, ca o sectantă la Duminica Rusaliilor. Cu mîna mea l-am omorît. Eu l-am dus la bazinul ăla blestemat, milioane de copii nu se duc la bazine și trăiesc, eu l-am dus, și nu mai e, nu mai există copilul meu, eu l-am omorît, eu, eu, eu...

Svetlana era foarte slăbuță, numai pielea și osul, nu se îngrășase nici chiar după naștere, cum se întîmplă cu multe femei ; tensiunea nervoasă provocată de durere și exacerbată de complexul de vinovăție o mistuia. Zile în șir zăcea pe canapea cu privirea ațintită într-un punct ; Andrei nu reușea s-o convingă să bea un pahar de lapte, să mănînce un pesmet. Suferise un șoc, profund ca moartea, și Andrei înțelegea : dacă nu va fi smulsă din acest șoc în timpul cel mai scurt posibil, nu va mai putea fi salvată. Se topea văzînd cu ochii. Nu voia să mai trăiască.

Suhorukov invită pentru consult pe profesorul Kozlovski, mare somitate în domeniul neurologiei. Înalt, prezentabil, cu o bărbuță bine îngrijită și cu un inel masiv de aur la mîna dreaptă, profesorul a examinat-o atent și a auscultat-o pe Svetlana, după care a ieșit cu Andrei la bucătărie, l-a prins de un nasture și i-a spus încet :

— Dragul meu, du-o imediat de aici. Pentru un an, pentru doi. Singura salvare pentru soția dumitale este

schimbarea locului, oameni noi, impresii noi. Aici lanțul acesta nu poate fi rupt. Lasă totul baltă și pleacă. Nu zăbovi nici o clipă, peste o săptămînă-două s-ar putea să fie prea tîrziu.

— Mulțumesc, profesore, spuse politicos Andrei. Mulțumesc, mă voi gîndi.

Kozlovski l-a privit scrutător, a clătinat din cap și a ieșit.

Nu avea ce să se gîndească. Nu putea să lase totul baltă și să plece din Leningrad. Nici măcar pentru o lună, dar pentru un an sau doi. Lucra la terminarea disertației, căreia îi consacrase trei ani de viață. Lucrarea era legată de studierea influenței izotopilor radioactivi asupra celulelor canceroase în cazul terapiei chirurgicale — unde ar fi putut să plece ? ! Cine i-ar fi pus la dispoziție preparate, laboratoare, vivariu, bolnavi aleși cu cea mai mare grijă, cine ? Orice institut lucrează la propriile sale teme de plan, pentru care s-au alocat fonduri, cine are nevoie de oameni străini, neștiuți de nimeni, veniți de-aiurea, chiar dacă aceștia lucrează într-o direcție de mare interes și perspectivă în oncologie ? Să pleci pentru un an înseamnă să pierzi trei, dacă nu chiar cinci. În acest timp, toate materialele pe care le-ai dobîndit cu sînge și sudoare, cu nopți nedormite, cu uzură nervoasă, se vor învechi, un altul — cineva care a tras în viață un loz mai cu noroc — ți-o va lua înainte, își va susține lucrarea, iar tu vei rămîne de căruță. Unde mai găsești un șef ca Veresov — te scapă din orice încurcătură, scoate din pămînt tot ce-ți trebuie, numai să lucrezi. Dacă pleci — adio, știință, angajează-te ca medic de circumscripție sau, dacă ai noroc, chirurg la vreo clinică. Dar Svetlana ?... Păi ai s-o urăști cu ură de moarte, nu va fi viață, va fi o casă de nebuni — are ea nevoie de așa ceva ? Desigur, trebuie s-o salvez. Dar este vorba de un șoc, iar din șoc se poate ieși în diferite feluri.

De la el din laborator Andrei luă o siringă și cîteva fiole de morfină. După injecție, pentru prima oară în ultimul timp Svetlana dormi liniștită. Dimineața bău o cană cu cafea și mîncă un sandviș cu brînză. După care căzu din nou în apatie. Andrei repetă injecția.

Suhorukov cunoştea bine puterea înfricoşătoare a narcoticelor şi, îndată ce soţia îşi reveni cît de cît, siringa şi medicamentul dispărură din casă. Era însă prea tîrziu. Svetlana aflase că există o forţă care te poate face să uiţi orice pe lumea asta, o forţă care te transpune într-o altă stare, în lumea himerelor şi a incertitudinilor : o injecţie, o uşoară ameţeală, şi iată-l pe Alioşa, viu şi nevătămat, te cuprinde puternic cu mînuţele lui după gît şi-ţi povesteşte vesel şi grăbit, înghiţind cuvintele, ceva despre treburile lui de copil, îşi face de lucru cu jocul *Constructorul*... „Mamă, mamă, uite ce maşină am făcut !" Andrei, însă, era de neclintit. Lacrimile, crizele de isterie, ameninţarea că îşi va pune capăt zilelor nu avură nici un efect. El ştia că narcoticul nu prinsese încă rădăcini, dar era suficient să cedeze o singură dată pentru ca totul să devină iremediabil.

Svetlana nu reuşi să facă rost de narcotice fără ajutorul lui. Într-adevăr, nu trecu mult şi încetă să mai vorbească de ele. Într-o zi însă, cînd se întoarse acasă, Suhorukov văzu că soţia lui era beată.

Svetlana era învăţătoare, dar după moartea băiatului renunţă să mai lucreze la şcoală — nu putea suporta să vadă zi de zi mulţime de copii veseli şi neastîmpăraţi ca Alioşa. Se angajă la o editură tehnică în calitate de corector. Zi de zi citea texte pe care nu le înţelegea, texte presărate cu cifre şi tabele, formule şi desene tehnice, colaţiona, vîna greşeli, căuta în tot felul de îndreptare groase. Seara, cît timp Andrei mai era la Academie, se îmbăta repede-repede şi stătea la masă, cu capul lăsat între mîini, prăbuşită şi indiferentă la tot şi la toate. Părul negru, drept, îi cădea pe obraz, prin tenu-i subţire şi smead se întrezăreau vinişoare albastre, umerii înguşti erau lăsaţi neputincios în jos, iar buzele încremenite într-un zîmbet strîmb, amar.

Andrei căuta să se liniştească, zicîndu-şi că Svetlana îşi va reveni cînd va face un copil. Dar ea nu mai voia să aibă copii. Nu voia să aibă copii şi să tremure tot timpul de grija lor. Cînd îşi dădu seama că e gravidă, dispăru de acasă. Lipsi trei zile ; trei zile Suhorukov alergă năuc prin oraş, telefonînd la toate spitalele, la morgă, la miliţie,

ridică în picioare pe toți prietenii și toate cunoștințele — Svetlana era de negăsit. Începuse să creadă că se întîmplase o nenorocire, dar peste trei zile Svetlana apăru. Andrei veni fuga acasă și o găsi așezată în fața mesei cu poza ei obișnuită — umerii căzuți și capul lăsat între mîini ; auzind scîrțîitul ușii, Svetlana se îndreptă și cu o mișcare nesigură își dădu părul pe spate. După cearcănele negre de sub ochi, după buzele cenușii, fără sînge, Suhorukov ghici unde fusese Svetlana și o durere acută, ca după o lovitură bruscă în stomac, îl făcu să se sprijine de tocul ușii.

— Pentru ce ai făcut asta ?

Svetlana se ridică și se prinse de marginea feței de masă ; fața de masă alunecă pe podea împreună cu scrumiera plină de mucuri, care se risipiră prin întreaga cameră. Andrei înțelese că e beată, moartă de beată.

Clătinîndu-se, Svetlana rîse răgușit și-l amenință cu degetul.

— Pe-entru ce-e ? Pe-entru că-ă... Pe-entru că-mi ajunge. S-sînt sătulă pînă-n gît — Își plimbă muchia palmei peste gîtu-i subțire și lung. — P-pînă-n gît. Gata. P-punct. N-nu voi mai avea copii niciodată. D-doamne, ce f-fericire — niciodată, niciodată-ă...

Svetlana stoarse din ea aceste cuvinte ca pe o pastă de dinți uscată din tub. Andrei se dezlipi de tocul ușii și o lovi peste față. O prinse ca să nu cadă și o lovi încă o dată, sufocîndu-se de ură, și o azvîrli pe canapea ca pe un morman de boarfe murdare.

...Asta va rămîne în el pentru totdeauna ; nici timpul, nici alte griji, nici vederea durerii omenești, în fața căreia va păli și-și va pierde intensitatea propria-i durere, nici bucuria — nimic nu-l va putea face să uite aceasta : fața de masă căzută ghem pe dușumea, razele de lumină, mici și ascuțite, pe muchiile scrumierei sparte, mucurile de țigară cu pete de ruj pe ele risipite pe jos, chipul Svetlanei cu ochii larg deschiși, cufundați în orbite, cu urma zmeurie-aprinsă cît obrazul, lăsată de palma sa, picioarele răsfirate fără voință, lăsînd să se vadă un ochi scăpat de la ciorapul stîng — o cărăruie largă, croită de la genunchiul rotund pînă la glezna îngustă, părul încîlcit, răvășit ca

paiele în bătaia vîntului, bluza ruptă la piept, vinișoara albastră care i se zbătea cu încordare deasupra lobului rozaliu al urechii... Asta va dăinui în el, ca o tumoră canceroasă, cuprinzînd mereu noi și noi celule, încolțind și zdrobind toate barierele pe care i le înalță în cale timpul : cum am putut s-o lovesc ? !

2

Veresovii erau la curent cu neînțelegerea grea, care a intervenit în familia Suhorukov după moartea lui Alioșa. Olga Mihailovna și Nikolai Alexandrovici o iubeau și o compătimeau pe Sveta, subțirică, puțin colțuroasă, ca un adolescent, cu ochii mari, cît jumătate de obraz ; și ea îi iubea, la început îi era rușine cînd o găseau beată, apoi încetă să se mai rușineze : amîndoi simțeau că orice îi spun, toate cuvintele lor trec prin ea precum razele gama prin hîrtie. Vedeau că Andrei umblă ca muiat în apă, că toate îi cad din mîini ; în cîteva rînduri s-a întîmplat să vină la clinică într-o asemenea stare, că Veresov nu l-a admis la operații.

— Uite ce-i, îi spuse la un moment dat, ajunge cu prostiile. Ești medic, nu o demoazelă de pension. Ea trebuie să urmeze un tratament, începe să aibă manifestări tipice de alcolică. Altul ar fi lăsat-o demult și ar fi încercat s-o uite, mă rog, dacă nu poți — trateaz-o. Rușinea nu-i fum, nu-ți mănîncă ochii. Oricum lumea vorbește de ea la toate colțurile de stradă. Dacă mai continuă așa, va trebui să pleci de la Academie.

Suhorukov vedea și el că așa nu mai merge. Să divorțeze ? Dar asta ar însemna s-o ucidă. S-ar rostogoli atît de vertiginos, încît peste un an-doi totul s-ar sfîrși. S-o trateze ? De bună voie nu se duce, iar cu forța... Îl apucau toate furiile numai la gîndul că doi zdrahoni de sanitari o iau pe Svetlana în mașină, ca s-o ducă la spital.

Nu s-a ajuns la tratament — au intervenit pregătirile în vederea mutării la Minsk.

Invitația lui Veresov l-a bucurat pe Andrei : un institut mare, o muncă interersantă și independentă. În plus,

Minskul era orașul copilăriei sale și orașul Svetlanei, acolo locuia mama lui, locuiau părinții soției — poate că acolo ea va reuși să se adune. Oameni noi, o slujbă nouă... La Minsk nu-i cunoaște nimeni nenorocirea, acolo nu-l vor întîmpina privirile piezișe ale vecinilor, nici zîmbetele dispreţuitoare și aluziile veninoase ale colegilor.

Să ia totul de la început, de la zero — un adevărat vis.

Avea dreptul la un concediu ; după ce și-a terminat toate treburile legate de mutare, Andrei și-a dus soția la lacul Naroci. Nu se hotărîse pentru o stațiune populată, cu multă animație, Svetlana avea nevoie în primul rînd de liniște, nu de agitație și gălăgie.

A fost cea mai fericită lună din ultimul lor an, un an de viață agitată, chinuită. Închiriară o cameră într-o casă veche, acoperită cu paie, așezată cu fața la stradă ; lumina pătrundea cu zgîrcenie prin ferestruica chioară, chiar și pe căldurile cele mai mari în cameră era răcoare și umbră. Gazda, o bătrînică uscățivă, cu o fustă lungă pînă la glezne și cu o basma neagră legată sub bărbia ascuțită, a întins peste patul de lemn, scîrțîitor, cu speteaza înaltă, un cearșaf de pînză cam aspru ; salteaua umplută cu fîn nu de mult cosit răspîndea o aromă proaspătă de luncă. De-a lungul pereților se vedeau lavițe grele din lemn de stejar; grinzile tavanului, înnegrite de vreme, atîrnau jos deasupra capului ; într-un colț întunecos lumina palid o icoană, gătită cu un ștergar țesut în casă și cu flori de ceară prăfuite : Maica Domnului cu un chip îngust, cu un prunc dolofan în brațe. Scîndurile uscate ale dușumelei, ca gălbenușul de ou de frecate ce erau, scîrțîiau sub picioare ; undeva în spatele tapetului dezlipit cînta de zor un greiere.

Lacul era chiar alături, la cîțiva pași : la vreo trei sute de metri pe o uliță prăfoasă, dincolo de școala veche de lemn ; nu era lac — era cerul care căzuse pe pămînt, iar sus, deasupra capului, se vedea doar o palidă oglindire a acestuia. Pe maluri nu se ridicase încă nici colosul alb al sanatoriului, nici casa de odihnă, nici restaurantul plutitor, nu se vedeau nici cutii de conserve, nici tranzistoare, nici sticle goale, coji de ouă, ziare mototolite, oribilele cabine ca să te schimbi — doar trunchiuri azvîrlite de furtună se uscau pe nisipul galben și pe povîrniș, în partea dreaptă, se zăreau cîteva căsuțe, iar undeva mai departe

se afla staţia biologică a Universităţii. Negre, smolite, bărcile pescarilor alunecau ca vrăjite peste nemărginirea albastră. Apa era atît de transparentă, încît firele de nisip din fundul lacului aprindeau scîntei în bătaia soarelui — cîte fire de nisip, atîţia sori. De pe pripor, pinii curbaţi sub apăsarea vîntului se priveau în oglinda lacului, şi nu se mai săturau privindu-se. Cîrduri iuţi de alevini mişunau printre îngrămădirile încîlcite ale răgăliilor. Hăt-departe, orizontul, prins într-o pîclă liliachie, părea acoperit cu o perdea subţire-subţire de muselină. Lacul începea cu nesfîrşite bancuri de nisip ; ca să te scalzi, trebuia să tot mergi pe nisipul netezit de mişcarea continuă a apei, peste curcubeiele petelor solare care îţi orbeau ochii, peste norii albi şi turtiţi ; apa era ca sticla caldă, care n-a ajuns încă să se întărească, vîscoasă şi totodată fragilă, şi-ţi era teamă să nu-i zdruncini liniştea, să nu-i tulburi, să nu-i risipeşti pacea cu o mişcare stîngace.

Dimineaţa, gazda mulgea o vacă ciută — prin ferestrele deschise se auzea cum şiroaiele dense de lapte se izbeau cu zbîrnîit de fundul şiştarului. Ciobanul pocnea asurzitor dintr-un bici lung, ca să-şi adune turma. Cocoţat pe un gard de nuiele, un cocoş cu penele roşii ca focul cerceta de sus, cu un aer victorios, ograda şi cînta răsunător. Totul părea cumva ireal, neverosimil, ca un decor de teatru : laviţele largi, grinzile, lampa de gaz de trei lumini atîrnată de un cîrlig lung, icoana ştearsă cu chipul Maicii Domnului ţinînd pruncul dolofan în braţe, ficusul răsfirat cu frunze groase şi luminoase, aşezat într-o ladă, salteaua de fîn foşnitor. Numai Svetlana era adevărată — caldă, somnoroasă, respira profund şi egal, cu nasul înfipt în subţioara lui. Cu ochi piezişi aţintiţi cu băgare de seamă asupra ei, Andrei o privea şi îşi aducea aminte de o altă Svetlană : cu părul vraişte, cu ochi sticloşi, cu o pată zmeurie-aprinsă pe obraz — şi simţea cum un nevăzut firicel de pai îl gîdilă în gît.

Dimineaţa, la micul dejun, mîncau lapte, pîine de secară şi cartofi sfărîmicioşi : gazda răsturna cartofii dintr-un ceaunel negru într-o strachină de lut, şi deasupra lor se ridicau aburi fierbinţi, iar laptele, răcit în fîntînă, era atît de rece, încît aburea cănile ; apoi se duceau la

lac, se opreau acolo unde apa nu mai părea albastră, ci verzuie, se scăldau, pînă simţeau amîndoi că pielea li s-a făcut broboane-broboane, stăteau întinşi unul lîngă altul pe nisipul alb, încins, fără să vorbească. Deasupra lacului se roteau pescărușii ca niște smocuri de spumă, aveau glasuri răgușite, tăioase ; în răstimpuri pescărușii își strîngeau aripile, se aruncau grei ca piatra în apă și, după ce ieșeau la suprafață, se legănau pe unde ca niște corăbioare de hîrtie.

— Ce bine că m-ai adus aici, spunea Svetlana, punîndu-și capul pe genunchii lui și mijind ochii la soare. Doamne, nici nu mi-aș fi închipuit că poate exista atîta frumusețe ! Și cînd te gîndești că poți trăi o viață întreagă, o viață lungă-lungă, și să nu vezi nimic din toate astea. Nu știu... Nu știu nimic... Dar uneori am impresia că eu parcă nici nu mai sînt eu. Eu aceea nu mai există. Înțelegi ? Ea a rămas acolo... — Svetlana dădea slab din mînă. — O văd cum se duce. Se duce, se duce, se duce... Ca un vis urît. N-a fost nimic, auzi ? Nimic ! O simplă închipuire de-a noastră. Am citit undeva, pare-mi-se la Wells, nu-mi aduc aminte... nimic nu mai țin minte... Cred că la Wells. Despre cartea vieții în care se trec toate faptele noastre, bune și rele. Un fel de protocol de miliție care ține cît viața. Și uite, el scria că această carte are pagini pe care n-ai vrea niciodată să le recitești. Ai scris și ai dat uitării. Parcă există și parcă nu există. Sărmana mea cărticică. Atît de scurtă, și atît de... detestabilă. Nu-mi vine să recitesc nimic.

Cu degetele lui aspre Andrei îi netezea creţurile din jurul ochilor ; se bronzase la față, iar creţurile erau albe, clare, parcă le-ar fi zgîriat cineva.

— N-are nimic, copile, n-are nimic, șoptea el. Cui îi folosește să recitească pagini vechi ? Mare scofală ! Desigur, Wells a fost un scriitor de renume mondial, *Războiul lumilor* și celelalte asemenea, dar e mai bine s-o iei de la început decît să scormonești în ce a fost. Nici nu vom reciti niciodată nimic. Nici o pagină. Totul va fi nou, curat, bun. Noi doi o să scriem împreună o carte, copile, o carte pentru care însuși Wells ne va invidia...

El vorbea şi credea în ceea ce spune. Totul părea foarte simplu : să uiţi şi s-o iei de la capăt...

Cît au fost de lungi şi cît de scurte zilele acelea albastre şi verzi tremurînd în pîcla de la Naroci. Au fost curmate chiar la sfîrşitul concediului : pe Svetlana o durea capul, aşa că a rămas acasă, în timp ce Andrei plecase împreună cu băieţii din sat la pîrăul Naroceanka, să prindă raci : sub răgălii şi în scorburile adînci care săpau malul abrupt vieţuiau regimente întregi de raci negri-negri şi lucioşi, cu ditamai mustăţi lungi şi cu cleşti răşchiraţi, şi Andrei se învăţase de minune să-i prindă la broască cu un minciog meşterit dintr-un băţ lung, o sacoşă oarecare şi o bucată de sîrmă. Prinsese o faţă de pernă plină de raci, aruncase deasupra obligeană şi urzici şi la întoarcere fusese tot timpul atent la foşnetul lor uscat.

Era duminică, *festum* — sărbătoare catolică ; în localitatea Kobîlnik, la vreo trei kilometri de sătucul Kupa unde locuiau Suhorukovii, într-o biserică veche, cu turla ascuţită, se ţinea slujba ; încă de dimineaţă gazdele plecaseră într-acolo, solemni, gătiţi ca de sărbătoare : moşul — cu un costum negru de postav, în cap cu un chipiu verde de ofiţer, cu cozorocul plesnit, în picioare cu cizme grele de toval ; bătrîna, cu nelipsita-i băsmăluţă, îşi pusese o fustă nouă şi o bluză cu volănaşe. După glasurile ce se auzeau de la bucătărie, Andrei înţelese că gazdele se întorseseră.

Deschise uşa spre camera lor. Pe patul acoperit cu o cuvertură pestriţă, ţesută în casă, era aruncată cartea Svetlanei. Bătu la uşa gazdelor.

— Intră, intră, frăţioare, îl întîmpină de pe laviţă moşul, radiind din toate ridurile sale. Poftește, de cînd te aşteptăm.

Andrei trecu pragul odăii, văzu masa pusă, încărcată de blide şi străchini, văzu sticla lungă de un litru cu horilcă, golită mai mult de jumătate, văzu petele roşii de pe obrajii Svetlanei şi privirea fixă, înceţoşată, ţigara care tremura în degetele-i lungi şi subţiri, şi deodată totul îi deveni indiferent. Indiferent şi pustiu.

— Ce-ai făcut, moşule ? întrebă fără vlagă Andrei şi puse pe duşumea faţa de pernă cu racii ; aceasta nu era legată şi racii se răspîndiră care încotro, zgîriind grăbiţi podeaua cu cleştii. Nu are voie, înţelegi ? Nu are voie !

— Cum vine asta „nu are voie", frăţioare, ce tot spui ? începu să se agite moşul. Păi asta-i lacrima Domnului, nu-i basamac, pentru mine am păstrat-o. Marîlia, adă o cană curată ! — Smiorcăindu-şi nasul roşu ca fructele de răchiţele, turnă un pahar plin de horilcă şi-l întinse lui Andrei. — Nu-ţi face gînduri, frăţioare, ia loc la masă. E sfîntă, ascultă-mă pe mine, e musai să încerci.

Cînd Andrei luă paharul, în ochii sticloşi ai Svetlanei se ivi ceva ca un licăr de curiozitate.

— N-nu trebuie, rosti cu limba împleticită. N-nu trebuie.

— Du-te la mama dracului, i-o reteză Andrei, dădu din cap „hai noroc !" către moş şi goli paharul pe nerăsuflate. Sticla gîlgîi din nou în mîna moşului.

De obicei Andrei bea rar şi puţin, iar de cînd Svetlana dăduse în darul beţiei, nici nu mai punea alcool în gură. Cele două stacane de rachiu de casă, călduţ, cu iz de basamac, îl năuciră. Baba Marîlia îi puse pe farfurie salam tăiat felii, un castravete proaspăt murat, fire lungi de ceapă, dar el clătină din cap. Nu mai dorea nimic. Şi nici nu se gîndea la nimic. Şi nu regreta nimic, nici măcar ziua aceea albastră şi verde, care rămăsese undeva acolo, într-o altă dimensiune.

Mulţumi gazdelor, se retrase la el, se întinse pe pat cu faţa în pernă. Stătea culcat şi murmura versuri, versurile stranii ale poetului italian Vittorio Sereni, pe care le citise cîndva în revista „Inostrannaia literatura" şi cine ştie de ce le memorase :

Umbră verde şi de sevă plină,
Umbră deasă, umedă, vie —
În această umbră
Ani de-a rîndul hoinăresc
Lalele şi trandafiri,
Amintindu-şi de-o vreme strălucită.
O vreme ce n-a fost nicicînd.

„De-o vreme ce n-a fost nicicînd, murmura Andrei. O vreme strălucită... Ce n-a fost nicicînd. Amintindu-şi..."

În dimineaţa zilei următoare o duse pe Svetlana la Novinki, la spital.

CAPITOLUL XI

1

După ce îl anunţă pe secretarul responsabil că astăzi nu se mai întoarce la redacţie, Dmitri Agheev, reporter literar la ziarul de pionieri „Iunîi leninеţ", puse în sertarul mesei o notă la care începuse să lucreze şi porni pe drumul, devenit nesuferit, spre policlinica raională. Vreo cinci minute de mers — policlinica îşi avea sediul pe Podlesnaia colţ cu Leninski prospekt, în apropiere de Casa presei — aşa că Agheev nu se grăbea. Se opri la vitrinele cu ziare înnegrite de ploi şi, cu toate că citise ziarele încă de dimineaţă, reciti prin geamul înceţoşat şi murdar ştirea despre meciul de fotbal. Stătu puţin de vorbă cu Tania Veresova ; fata tocmai ieşise din cafeneaua de sticlă, căreia ziariştii îi ziceau „televizorul". Agheev obişnuia şi el să meargă acolo în pauza de prînz, să bea un pahar de vin sec şi să mănînce un crenvurşt cald cu muştar, dar astăzi nu-i era foame, iar ca să bea — îi era ruşine de tînăra doctoriţă care îl tot chinuia de o săptămînă încoace. Apoi intră la tutungerie să-şi ia ţigări — avea în buzunar un pachet abia început, dar era singurul loc unde se mai putea opri, aşa că Agheev mai cumpără un pachet, de rezervă, după care, ridicînd gulerul trenciului şi înfundîndu-şi mîinile îngheţate în buzunare, porni agale, fără chef, de-a lungul gardului Institutului politehnic, spre colţul străzii.

Era umed, cenuşiu şi frig, deşi la radio în sfîrşit se promisese un anticiclon stabil : soare, timp frumos, o toamnă de aur. Deocamdată aceasta nu se făcuse simţită, doar că

nu mai turna cu găleata. Clădirile se înălțau întunecate, pleoștite, și băltoacele aruncau luciri unsuroase, ca și cum pe asfalt cineva ar fi vărsat motorină. Vîntul smulgea frunza ruginie de pe crengile plopilor ; umflate de apă, frunzele nu planau în văzduh ca niște păsări vesele, cu penajul viu colorat, nu se rostogoleau pe trotuare cu sunet metalic, ci cădeau pe pămînt greu, parcă lipindu-se de el. Lui Agheev i se părea că în jur totul este ud : pămîntul, cerul, clădirile, chiar și gîndurile lui erau ude și umflate de apă, ca buretele ; ar fi vrut să stea la gura sobei, la căldură, nu să-și tîrască picioarele cine știe unde și pentru cine știe ce, dar durerea aceea surdă în piept și tusea care îi storcea lacrimi din ochi nu-l lăsau să facă acum calea întoarsă, măcar pînă la „televizor", unde era cald și uscat, iar storurile groase de la ferestre îți dădeau iluzia de ordine și confort.

Agheev se cam săturase să tot frecventeze policlinica. Cîrna aceea de doctoriță, după toate aparențele — pînă mai eri studentă, îl tot asculta și îl ciocănea cu o meticulozitate denotînd lipsă de cunoaștere și de experiență. Anchetatorii de la procuratură ar putea s-o invidieze pentru curiozitatea ei științifică. O interesa absolut tot : ce boli a avut în copilărie, cînd a început să fumeze, cît de des i se întîmplă să bea... Îl tot alerga la radiografii și la analize, și Agheev, care nu avusese de-a face cu medicii decît o dată în viață, în timpul blocadei din toamna lui 'patruzeci și trei, cînd o schijă îi perforase plămînul drept, ajunsese s-o urască cu o ură lentă și neîmpăcată.

Ca toți cetățenii care n-au ajuns încă la vîrsta de pensie, Agheev se cam temea de medici și nu-i iubea, deși printre aceștia se numărau și prieteni de-ai lui încă dinainte de război, chirurgii Suhorukov și Basov. E drept, în ultimii ani nu se întîlneau prea des, dar asta nu avea nici o legătură cu specialitatea lui Andrei și a lui Iakov.

De n-ar fi fost soția lui, Agheev ar mai fi lăsat încă multă vreme fără atenție și tusea, și hîrîitul din piept, și sufocarea, care îl silea să se oprească la fiecare palier înainte de a ajunge la etajul trei, unde se găsea redacția. Svetlana îl convinse să se ducă la policlinică, și cît a mai plîns pînă să reușească să-l determine să se ducă. Și, mă rog,

după ce şi-a făcut drum pe-acolo, pur şi simplu nu putea să nu ducă lucrurile pînă la capăt.

Leat cu Suhorukov, Agheev era adus de spate, costeliv şi cu nasul coroiat. În primii ani de după război, pe maidanul din faţa Casei presei, „peste şine" — dincolo de liniile de tramvai, se înălţa o construcţie de placaj adăpostind un bufet numit *Dunărea albastră* : nu ştiu cine ar putea să explice de ce în perioada aceea în întreaga ţară, începînd de la Kaliningrad şi pînă la Sovetskaia Gavan, toate crîşmele se numeau *Dunărea albastră*... La crîşmă se vindea votcă, bere, cod prăjit şi ficat, tare ca o talpă sintetică. O bufetieră roşie în obraji şi cu gura mare — trei baloane instalate pe picioruşe scurte şi groase, ca de pian — vindea pe datorie clienţilor ei permanenţi, în contul încasărilor viitoare, cu care prilej îi jecmănea fără milă. Într-un caiet soios, cu urme de degete unsuroase, îşi nota datornicii, dar nu după nume, ci după nişte semnalmente ale acestora : „mustaţă", „neg", „şchiopul"... În vremea aceea, nasul lung şi coroiat al lui Agheev îi făcuse bune servicii, ţinîndu-i nu o singură dată loc şi de paşaport, şi de bani peşin, de care ducea permanent lipsă.

Se întîmpla ca acel caiet să se isprăvească, iar creionul să fie rătăcit pe undeva ; atunci intra în uz absolut orice, de la furculiţe de aluminiu pînă la bucăţi de cărbune. Cînd bufetul a fost demolat, amicii lui Agheev au descoperit în ruine o foaie de placaj, pe care o mînă sigură trasase cu ruj de buze : „Nasu strîmb — 100 ruble" ; placajul fu adus solemn la redacţie. Agheev decupă bucata cu textul, o puse în ramă, sub sticlă, şi o atîrnă deasupra biroului său, ca pe o relicvă nepreţuită a unor vremi şi evenimente ce s-au dus pentru totdeauna.

Agheev nu suferea de patima beţiei, pur şi simplu pe vremea aceea era tînăr şi singur, iar singurătatea îl chinuia, după cum îl chinuia şi gazda arţăgoasă, la care lua cu chirie un colţ — un pat de fier îngust, despărţit de restul încăperii printr-o perdea de stambă ; iarna, gazda făcea economie de lemne, aşa că în casă era tocmai bine să alergi cîinii, cum se spune ; i se întîmpla ca, trezindu-se noaptea, să-şi tragă de pe pernă părul îngheţat. „Peste şine" era cald, gălăgie, fum de ţigară, puteai măcar pen-

ru scurt timp să uiți de război și de băieții care au rămas pe veci în pădurile și mlaștinile din Staroe Selo, băieți buni, prieteni adevărați, să uiți și de slujba ta, de care ți-e lehamite. Te așezi pe un butoi de bere gol, dai pe gît o jumătate de stacană de votcă, pui în dinți țigara — și gata, nu mai e nimic, nici trecut, nici prezent, numai viitor, și oamenii din jurul tău sînt cu toții atît de simpatici, de binevoitori, de amabili — totul e frumos, totul e minunat, iar mîine va fi și mai bine, mă rog, dacă nu chiar mîine, poimîine sigur.

Gazeta „Iunii leninești" apărea o dată pe săptămînă. Colectivul redacției era format din vreo cincisprezece suflete. Plecau în deplasări, scriau note și reportaje, înjghebau răspunsuri la scrisorile copiilor, stăteau pe coridor, jucau cu frenezie șah și așteptau cu răbdare sfîrșitul zilei de lucru : secretarul responsabil, un om uscățiv, semănînd a vrabie bătrînă și jumulită, urmărea cu strictețe respectarea disciplinei în muncă. Îndată ce acele ceasornicului se întîlneau în dreptul cifrei șase, toți ca unul se repezeau la cuiere, pentru ca în ziua următoare, la orele nouă, să se adune iar în camerele îmbîcsite de fum și pînă seara să se uite iar, răbdători, la ceas.

Agheev avea un ochi pătrunzător și o pană cu nerv. Ca să mai ciupească un ban, scria adesea pentru diferite ziare de tineret și pentru „cei mari", oricare din aceste ziare l-ar fi angajat cu bucurie. El însă se ținea de serviciul său plictisitor, pentru că ziarul pentru copii îi lăsa o mulțime de timp liber. Nu avea alergătura aceea de zi cu zi care te secătuiește de puteri, nu avea probleme stringente cu care trebuia să-ți spargi mult timp capul înainte de a te așeza la masa de lucru, nu-ți trezea teama de a denatura faptele, de a lăuda pe unul care din punctul de vedere al șefilor locali trebuia ocărît, și invers. Profesorii nu sînt criticați, iar să-l critici pe Vova dintr-a cincea, o pușlama și un pierde-vară care nu învață și nu-i lasă nici pe alții să învețe, sau pe Nastia dintr-a șaptea care și-a luat-o în cap și s-a rupt de colectivul unit al pionierilor — asta era simplu și ușor. Dar redactora-șefă nu era de acord nici cu acest fel de critică, ea considera că pe copii trebuie să-i

educi pe bază de exemple pozitive, așa că de cele mai multe ori Agheev scria despre elevii cu note foarte bune, copii cuminți și silitori pînă la dulcegărie, despre tinerii miciuriniști care pe parcelele de lîngă școală îl bagă în cofă pe Miciurin însuși, despre colectarea fierului vechi și a hîrtiei — despre treburi obișnuite de copii. Ca să scrii o sută-două de rînduri, era suficient să pescuiești de la directorul școlii sau de la comandanta detașamentului de pionieri vreo cinci nume, după care n-ai decît să inventezi tot ce dorești : fierul vechi, hîrtia și spicele se strîng peste tot la fel, iar Agheev ajunsese de mult să se convingă că oamenii sînt dispuși să înghită orice atunci cînd sînt lăudați, și nu ocărîți. Redactora-șefă nu se zgîrcea la deplasări, numărul amatorilor de a pleca pe teren în provincie nu era chiar atît de mare, așa că Agheev în fiecare lună, iar uneori și de două ori într-o singură lună, pleca pe vreo săptămînă, pe zece zile undeva la Pripiat sau la lacul Braslav, culegea rapid un carnet plin de nume, iar tot restul timpului și-l petrecea la pescuit, citea, hoinărea prin păduri și visa la cartea pe care o va scrie cîndva.

Visa la această carte așa cum un flămînd visează la o bucată de pîine. Trebuia să fie o carte despre război, despre ghetoul din Minsk, unde tatăl său, bielorus de origine, s-a dus împreună cu mama lui, evreică, deși ea se rugase de el în genunchi să-l ia pe Dimka și să plece la țară, la surorile lui. Tatăl a ascultat-o într-o singură privință — a dus băiatul, după care s-a întors, dar Dimka a fugit de la țară chiar a doua zi : dacă tatăl său n-a părăsit-o pe mama, cum ar fi putut el să-i părăsească pe amîndoi... Tatăl și mama lui nu mai există de mult, i-au împușcat nemții la rîpa de la Tarasovo, la 7 noimbrie 'patruzeci și unu, împreună cu mii de alți oameni ; Dimka a scăpat și a avut parte de multe suferințe pînă cînd, împreună cu Iașa Basov și cu Andreika Suhorukov, s-a atașat de detașamentul de partizani al lui nea Kolea, care acționa în pădurile de la Staroe Selo și Rakovo. Visa să scrie o carte despre toate acestea : despre vitejia omenească și despre ticăloșia omenească, despre credință și despre trădare, despre sacrificiul de sine și despre egoism, despre frăția dintre oamenii sovietici și putregaiul fascist — visa să scrie o astfel de

carte şi nu reuşea : sub veşmîntul cuvintelor, amintirile ce-i ardeau sufletul deveneau palide, cenuşii ; oameni care cîndva au trăit, au iubit, au suferit, au luptat deveneau nişte manechine de lemn vopsite, cu sufletele ermetic pecetluite. Simţea cum îl apucă disperarea : eşti lipsit de har, măi frate, în asta stă toată sarea, cum spunea cineva : talentul este aidoma banilor : dacă există — există, dacă nu există înseamnă că nu există, şi n-ai ce-i face.

Să te gîndeşti la propria-ţi lipsă de har e totuna cu a-ţi scoate o măsea sănătoasă. Este mult mai plăcut să te mîngîi cu gîndul că materialul încă nu s-a aşezat, n-a ajuns să se maturizeze, că numai grafomanii scriu cu uşurinţă, că nu merge să lucrezi cînd şi cînd, la repezeală, că trebuie să munceşti zilnic, sistematic, aşa cum au făcut Zola, Balzac, Tolstoi... Iar tu eşti un leneş ordinar, slujba care nu te solicită te-a stricat, nu te-a învăţat să munceşti perseverent, să cauţi cuvîntul, imaginea, amănuntul. Este timpul să termini cu trîndăveala asta fără rost, cu taclalele pe coridoarele redacţiei, să nu mai scotoceşti în tine, să renunţi la autocontemplarea aceea infantilă. Uite, de luni încolo începi o viaţă nouă, activă, plină de energie şi efort constant. Zi de zi ai să stai la masa de lucru cel puţin cinci ore : de la şase la nouă dimineaţă ai să scrii, de la nouă la unsprezece seara ai să transcrii. Şi o să-ţi realizezi cartea. Ai această datorie faţă de mama şi de tatăl tău, faţă de toţi cei care au fost împuşcaţi la rîpa de la Tarasovo, la toate rîpele din Europa.

Aştepta ziua de luni cu nerăbdătoare bucurie şi cu speranţă. Încă din seara zilei de duminică făcea ordine în cameră, punea pe masă un teanc de hîrtie curată, îşi curăţa tocul rezervor şi îl umplea cu cerneală. Toată noaptea se zvîrcolea în pat şi nu putea adormi, evocînd în memorie ba peticul galben, ca un ciob din soare, pe bluza neagră a mamei, ba gustul cartofului copt, pe care i-l aruncase peste sîrmă Andrei Suhorukov, ba melodii populare evreieşti şi baritonul catifelat al cunoscutului cîntăreţ de operă Gorelik — nemţii organizaseră în ghetou o orchestră, fiecare „apel" din Piaţa Iubileinaia era însoţit de muzică şi cîntece. Se vedea pe sine, un băieţandru slab şi deşirat, lucrînd în coloana de muncă pusă să deblocheze strada So-

vetskaia de ruine, se vedea în autocamionul cu prelată, înăbuşitor, care îi ducea la moarte, îşi aducea aminte cum lua parte la operaţiile de recunoaştere, cu un pistol automat nemţesc la piept... toată noaptea ardea pe jeraticul aţîţat de memoria sa tenace, iar către ziuă se stingea şi nu putea să se scoale din pat : îl durea capul, îşi simţea gura uscată şi nu dorea nimic, decît să doarmă, să doarmă, să doarmă.

Or să mai fie şi alte zile de luni, or să fie...

După un stagiu de zece ani în redacţie, Agheev primi o cămăruţă într-o baracă şubrezită, pe care tot ameninţau s-o dărîme, iar pe locatari să-i mute în apartamente confortabile, dar tot nu reuşeau să ajungă la ea : era aşezată foarte bine, într-o groapă ascunsă în dosul unor blocuri înalte, şi nu bătea la ochi. Era o cămăruţă însorită, cu o sobă în colţ, o măsuţă de bucătărie şchioapă, cu o canapea şi o masă de lucru, aşezată în faţa unicei ferestre, care dădea în curte. Să strîngă bani, să cumpere lucruri scumpe i se părea ridicol şi stupid — era prea vie amintirea războiului, care transformase în pulbere tot ce oamenii agonisiseră decenii de-a rîndul, care învăţase lumea să trăiască nu ziua de azi — nici măcar atît — ci ora, scurtul răgaz dintre un atac şi un contraatac, dintre o razie şi o rafală de mitralieră. Nu avea decît un singur costum de haine, gri-închis cu dungulite, la două rînduri, bun pentru toate ocaziile din viaţă, şi cîteva cămăşi, pe care şi le spăla singur într-un lighean de tablă. Toată avuţia lui încăpea într-un mic geamantan de placaj şi în sertarele de la masa de lucru. Nici el nu ştia unde i se duceau banii ; cîştiga destul de bine, parcă, nici nu bea mai mult ca alţii, dar nu avea niciodată bani.

Svetlana a adus în viaţa lui o oarecare orînduială. E drept, asta s-a întîmplat abia cu doi ani în urmă, doi ani, o lună şi douăsprezece zile, după ce se mutase din baraca lui într-o garsonieră pe strada Iakub Kolas, uneori însă Dmitri avea impresia că stă de mult-de mult împreună cu Svetlana, că are de cînd lumea şifonierul, divanul, storurile de la ferestre — nu un colţ, ci o casă a ta, unde îţi face plăcere să te întorci, indiferent de oraşele şi satele prin care te poartă destinul tău de ziarist.

Sentimentul acela de durată, de timp îndelungat se datora, pesemne, faptului că o cunoştea pe Svetlana încă de cînd era o fetişcană. O cunoştea şi o iubea aşa cum iubeşti pentru prima oară, timid şi în tăcere. Pe atunci avea deja servici şi urma la universitate, la fără frecvenţă, iar Svetlana era în ultima clasă de şcoală. Locuia în apropiere de Casa presei şi Dmitri pleca mai devreme de-acasă ca s-o vadă cum merge pe stradă, legănîndu-şi cu voioşie servieta.

Purta o coadă, o minunăţie, ce-i cădea mai jos de brîu, cît mîna de groasă, acum nu mai vezi o coadă ca aceea. Poate doar la cinema sau la teatru, una artificială. Iar a ei era o coadă adevărată, vie, neagră ca pana corbului, aruncată dezinvolt peste umăr pe piept sau prinsă la ceafă într-un bloc lucios de antracit. Dmitri simţea fierbinţeală şi frig cînd se gîndea la fată. Părinţii se cam grăbiseră dîndu-i numele de Svetlana *, fata avea faţa oacheşă şi ochii negri, Dmitri însă era convins că totul este cît se poate de potrivit : îi zice Svetlana pentru că luminează din interior, ce-are a face culoarea ochilor sau a părului...

Aştepta ca fata să termine şcoala ca să-i spună că nu poate trăi fără ea, dar Andrei Suhorukov i-a luat-o înainte. Venise în vacanţă — proaspăt locotenent, elegant, scos ca din cutie, în anul patru la Academia militară de medicină, nu un papă-lapte care suspină în tăcere, şi a luat-o pe Svetlana cu el.

Nu-i de presupus că Dmitri rămăsese neînsurat pînă la treizeci şi patru de ani pentru că nu putuse s-o uite. O uitase... În primii ani, cînd cei doi veneau să-şi viziteze părinţii şi îi dădeau telefon, simţea în piept ca o înţepătură, după aceea însă înţepăturile încetară. Pur şi simplu femeile pe care le cunoştea îl lăsau indiferent : veneau, plecau, spuneau aceleaşi cuvinte, care pierduseră de mult orice sens. Trăia uşor şi fără griji — un cap nu-i sărac, iar de-i sărac, e unul singur — şi ţinea la dreptul său de a merge unde vrea şi să facă ce vrea. Nevastă, copii — o să se găsească frîu să-ţi pună zăbală, ce să te grăbeşti...

* Numele de Svetlana vine de la *svet*, adică lumină. Se poate traduce prin Luminiţa. (N. t.).

După ce se mută la Minsk, Suhorukov îi telefonă într-o zi la redacție. Se întîlniră seara la restaurantul *Bielorus*. Andrei era posomorît și deprimat, bea apă minerală, scormonea alene în farfurie. Agheev înțelegea că se întîmplase ceva, dar nu se grăbea cu întrebările. Așa se statornicise în relațiile lor : simți nevoia, o să spui. Vorbea Agheev. Despre ziar, despre ce grozav trage știuca în Marea Minsk. Despre minele din Soligorsk, unde fusese recent în delegație. Suhorukov îl asculta, cu privirea îndreptată undeva în propriul său suflet, nu-l întrerupea. Plăti consumația. Ieșiră. Porniră în tăcere în sus pe strada Kirov, trecură pe lîngă stadionul cu porțile dantelate, parcă înălțate în zbor deasupra pămîntului, pe lîngă Palatul pionierilor, pe lîngă Biblioteca V. I. Lenin cu ferestrele viu luminate. Se opriră pe malul rîului Svisloci. Dinspre apă venea un iz de putregai, de baltă stătută. Pe malul celălalt, în adîncul Parcului Maxim Gorki licăreau luminile. Dinspre ringul de dans vîntul aducea frînturi de melodii convulsive.

Stînd cu spatele, Andrei își aprinse o țigară. Povesti cu glas înăbușit despre moartea lui Alioșa, despre boala Svetlanei. Acum asculta Dmitri fără să-l întrerupă.

Andrei zvîrli în apă mucul de țigară.

Descriind un arc luminos, mucul se stinse — ca o steluță care s-a rupt din înalt.

— Am fost astăzi la ea, continuă Suhorukov, morfolind între degete o nouă țigară. A venit. Altădată nu venea, astăzi a venit. Ca o stană de piatră. „Să nu mai vii. Dacă mai vii o dată, mă spînzur. Sau fac altceva cu mine." Am privit-o în ochi — va face. Niște ochi absolut lipsiți de viață — două bucăți de sticlă. Ca la mort. „Acasă nu mă mai întorc, să-mi duci lucrurile la mama." E groaznic...

— Poate se aranjează cumva ?

— Nu. — Andrei clătină din cap. — Am obosit, frățioare. Am obosit de moarte de la toate astea. Amîndoi am obosit. Înțelege-mă, n-am avut altă soluție. Bine mi-ar fi stat dacă și aici, la noul loc de muncă, ar fi început șușotelile cum că nevasta mea e o alcoolică. Trebuie să lucrez, nu să-mi consum forțele și nervii naiba știe cu ce.

— Dar o iubești ?

— Nu știu. Am iubit-o. Poate că și acum... Mi-o amintesc murdară, ciufulită, cu un zîmbet nătîng pe față — cu mîinile mele aș strînge-o de gît. „N-aș vrea să recitesc niciodată..." Multe n-am vrea, dar nu poți șterge cu buretele.

— Despre ce vorbești ?

— Așa... Wells. În cartea vieții fiecărui om există pagini pe care niciodată n-ar vrea să le recitească.

— Într-adevăr, asta așa-i. Dă-mi un foc, mi-am terminat chibriturile.

— Uite ce voiam să te rog. În ultimul timp ea a lucrat la corectură. Cînd iese din spital, ajut-o să se angajeze, e în specialitatea ta, și în general... mai ai grijă de ea. Măcar puțin, mai ales la început. Mă rog, bani și așa mai departe. De la mine n-o să accepte nimic, ambiția, tu însă... Ți-ai notat telefoanele mele ?

Agheev își ridică gulerul de la mantaua de ploaie, își băgă mîinile în buzunar.

— Am să fac tot ce pot. Cred că nu e cazul s-o vizitez la spital, mai bine să mă fac că nu știu nimic. Te salut.

Și se mistui în întuneric.

După trei luni primi un telefon de la Suhorukov : Svetlana a ieșit din spital. Dmitri o întîlni pe stradă. Bronzată, tunsă scurt după modă, cu buzele date cu un ruj aprins. „Bravo, se gîndi el în timp ce-i strîngea mîna. Ai reușit să ieși la suprafață. Și mîna are vigoare, energie, doar privirea... cum spunea Andrei : bucăți de sticlă ? Nu tocmai, mai curînd bucăți de mică, sticla e transparentă."

— Ei, băbuțo, îi spuse, un adevărat noroc că te-am întîlnit. La noi în redacție se pensionează o corectoare. Munca nu e grea, paginăm o dată pe săptămînă, miercurea, în celelalte zile — cam două ceasuri. Tot ziarul are cel mult cincisprezece pagini de text dactilografiat, n-o să dai în greu. Pupă-mă pe obraz și hai la redactora-șefă să-ți facem formele.

— Îți mulțumesc, Dima. — Nu-i zîmbi, deși tare ar fi vrut să vadă în ochii ei un zîmbet, cele două bucăți de mică rămîneau la fel de încețoșate. — Este exact ce-mi trebuie. Să zicem că am avut noroc amîndoi. Hai să mergem la redactora-șefă.

La început, Dmitri o mai supraveghea pe Svetlana, așa cum îi promisese lui Suhorukov, dar în scurt timp se plictisi : e majoră și vaccinată, dacă vrea să trăiască — o să se ridice, nu vrea — nu-i poți așterne paie cînd cade.

Nici prin cap nu i-ar fi trecut că ar putea să fie împreună : totul se așezase, se mistuise și vîntul spulberase cenușa. El pleca pe teren în provincie, își însăila însemnările și reportajele, se ducea la pescuit, visa la cartea nescrisă ; ea citea textele în original, în șpalturi, în pagini, corecta greșelile gramaticale și de sintaxă ; cînd Agheev era în oraș, se vedeau zilnic, se salutau, schimbau cu indiferență obișnuitele „Ce mai faci ?" — s-ar fi zis că trăiau amîndoi în planuri diferite. Uneori aceste planuri se intersectau ; o dată pe lună el era de servici pe ziar sau era „cap limpede" și-și petrecea mult timp la corectură ; mesele lor erau lipite una de alta și în pauzele dintre șpalturi o distra pe Svetlana cu tot felul de bancuri, glumea, povestea lucruri cu haz, dar glumele lui rămîneau fără ecou. Ea îi răspundea monosilabic, fără chef ; dacă nu avea de lucru, scotea din sertar o carte sau o revistă și o răsfoia alene, așteptînd ca Dmitri să tacă. „Toiag congelat, ce ești, se gîndea Agheev, amintindu-și de fata veselă cu cosița lungă-lungă și neagră ca smoala, care tocănea voioasă cu tocurile pe trotuar, scrumbie uscată, cum de a reușit acest ticălos să te secătuiască în halul ăsta?"

Într-o zi încercă s-o scoată pe Svetlana în împrejurimile orașului. Era la început de primăvară, prin văgăuni, în desișul brădetului, pe povîrnișurile dinspre nord se mai vedea zăpadă, înnegrită și spongioasă, în rariști însă pămîntul se uscase, iar în luminișuri răzbiseră ghioceii. Pe o vreme ca asta, Agheev se simțea foarte singur. În mod neașteptat, Svetlana primi invitația. Cu trenul electric supraaglomerat au ajuns la Krîjovka și toată ziua de duminică au hoinărit pe poteci de pădure, presărate de cetină roșcată și de conuri dezghiocate și răsfirate, au cules un braț plin de flori albastre-pale. Seara el o conduse pînă acasă. Luîndu-și rămas bun, Svetlana zîmbi.

— Mulțumesc, Dima. Nu mi-aș fi putut imagina că știi să taci atît de minunat.

După aceea s-au mai dus de cîteva ori ba la Krîjovka, ba la Zelionoe, din cînd în cînd au fost împreună la teatru,

la cinema. Știa și ea să tacă minunat, de la distanță s-ar fi putut crede că amîndoi erau surdo-muți.

În toamnă Agheev se îmbolnăvi. Atunci a început totul : durerile în piept, sufocarea, tusea. Era o vreme oribilă : ploaie, zloată, vînt rece și umed, și Dmitri telefonă la redacție că va sta la pat cîteva zile. Probabil că Svetlana fusese la secretariat și aflase de acest telefon, pentru că după lucru apăru la el. Îi aduse un mare tort de ciocolată. Văzîndu-l, Dmitri fu podidit de un asemenea hohot de rîs, încît se simți îndată mai bine : pînă atunci nu-i oferise nimeni și niciodată vreun tort de ciocolată, nu putea să sufere dulciurile, iar ca să cumpere o sticlă de votcă și o jumătate de salam cracauer — Svetlana evident nu era în stare de o faptă atît de eroică pentru vremea noastră.

Ea stătea pe marginea scaunului, își ștergea fața udă și părul și privea curioasă în jur, examinîndu-i vizuina : munți de cărți pe jos, reproduceri și gravuri atîrnate alandala pe pereți, o furcă de lemn pe care nu se știe de ce o cărase de undeva din Polesie, și colțurile buzelor ei frumos conturate tremurară. „Ți-or fi înghețat mîinile", se gîndi Dmitri și, în mod neașteptat pentru el, îi luă mîinile și le duse la obraji. Mîinile ei erau într-adevăr reci, ca niște țurțuri, iar obrajii lui ardeau, și Svetlana închise ochii și dădu capul pe spate.

Și el înțelese că în toți acești ani, toată viața o așteptase pe ea, pe nimeni alta, numai pe ea.

Din seara aceea, pentru Agheev începu o nouă măsurătoare a timpului. Deocamdată număra doar doi ani, o lună și douăsprezece zile și nopți. Și fiecare din aceste zile, fiecare din aceste nopți erau pline pînă la marginea marginii de Svetlana — de glasul ei, de respirația, de zîmbetul, de lacrimile ei — erau pline de viață.

2

După ce mai fumă o țigară în fața policlinicii, Agheev intră înăuntru. Își ocupă rînd, se așeză pe banca tare de

lemn, se sprijini de perete și, încercînd să se încălzească, aţipi. Simţea tot trupul cuprins de o slăbiciune ciudată, de parcă s-ar fi sleit de puteri tîrîndu-şi picioarele printr-o mlaştină subţire, cu o placă de aruncător de mine în spate. Mîinile i se umeziseră de năduşeală, pieptul îi gîlgîia şi îi hîrîia ca un acordeon cu burduful spart.

Doctoriţa, tinerică şi rotundă la faţă, care îl tot alergase pe la diverse analize şi examene, îl întîmpină cu un voios zîmbet profesional. Avea dinţi frumoşi, nu zîmbea din obligaţie, ci cu plăcere.

— Uitaţi ce este, Dmitri Kuzmici, îi spuse doctoriţa, aşezîndu-l pe scaun în faţa mesei sale. Ne-am sfătuit aici... — făcu un semn evaziv ori spre uşă, ori spre portretul unui bărbos corifeu în ale medicinei, atîrnat în perete, lîngă uşă...

— ...şi nu considerăm, zîmbi sarcastic Dmitri.

— De ce nu considerăm ? se pierdu ea. A, da, mi-am amintit ; ne-am sfătuit şi nu considerăm... bun film, nu-i aşa ? Nu, în ceea ce ne priveşte, ne-am sfătuit şi am hotărît să vă trimitem la Sosnovka. Aţi fost rănit la plămînul drept ?

El dădu afirmativ din cap, amintindu-şi de blocada din patruzeci şi trei, cînd Andrei şi Iaşka timp de două zile şi două nopţi l-au purtat pe o targă făcută din doi mesteceni subţirei şi dintr-o foaie de cort nemţească, izbutind pînă la urmă să-l scoată din încercuire, şi de bordeiul înăbuşitor, luminat de flăcăruia pîlpîitoare a opaiţului, în care fusese amenajat spitalul partizanilor.

— Vedeţi, oftă cu uşurare doctoriţa, ca şi cum ar fi făcut cine ştie ce descoperire, ca şi cum în fişa lui nu se menţiona că plămînul îi fusese atins de o schijă. Asta schimbă substanţial situaţia. S-ar putea ca durerile şi sufocarea să fie o urmare a rănirii, s-ar putea să fie de la răceală. Într-un cuvînt, duceţi-vă luni acolo. Vă daţi seama şi dumneavoastră : e un institut ştiinţific, cu cea mai modernă aparatură, cu specialişti de prima mînă. Ei or să vă facă tot ce trebuie.

Doctoriţa scoase un plic gros, bine lipit.

— Aici aveţi recomandarea. O daţi la policlinica institutului. Preveniţi-vă familia, s-ar putea să fie nevoie de o spitalizare de scurtă durată.

Agheev puse plicul în buzunarul interior al sacoului, mulțumi politicos și ieși în stradă. Parcurse cîțiva pași și se sprijini de un copac, simțind că îi vine să vomite, ca după o cruntă beție. Scoarța era umedă și alunecoasă, îi simți răceala ; degetele-i galbene, de fumător, tresăreau, ca străbătute de curent electric, și își înfipse unghiile în scoarță, să potolească acest tremur scîrbos.

De undeva din străfundul subconștientului, ca peștele dintr-o bulboană întunecată, se ridica la suprafață frica. Se aprinsese, precum fitilul Bickford de la mucul de țigară, la auzul cuvîntului „Sosnovka", pronunțat cu seriozitate de doctorița cea zîmbăreață, și acum flăcăruia înainta, fugea prin celulele nervoase, apropiindu-se pas cu pas de mina ce zace chiar în el, și în sfîrșit a ajuns, și mina a explodat, făcîndu-l bucăți : cancer !

Agheev mai fusese pe la Sosnovka. Îl pusese naiba să-i vină ideea de a scrie un reportaj despre noul institut de cercetare științifică, Suhorukov îl dusese acolo cu mașina lui și-i arătase acceleratorul linear și betatronul — coloși de metal lustruit, despărțiți de tot ce e viu prin ziduri de beton groase de un metru și uși de plumb, care nu puteau fi deschise decît prin forța unor puternice motoare electrice. În pîntecul acestor monștri lua naștere fluxul nevăzut de electroni aducători de tămăduire pentru cei bolnavi. Nu tu pilule, nu tu mixturi — leacul secolului XX, secolul atomic. Pe Agheev îl uluise mulțimea de aparate — de la instalații de televizor, care veneau în ajutorul medicilor în supravegherea bolnavilor, fără a se supune pericolului iradierii, pînă la contoare de impulsuri, nenumărate relee, oscilografe, înregistratoare automate — vuietul ventilatoarelor puternice, o abracadabrantă terminologie de fizică, pe care o tot vehicula Andrei. Nici nu-ți vine a crede că nu e vorba de un laborator fizico-tehnic, în genul celui din filmul *Nouă zile dintr-un an*, ci de medicină. În fața acestei medicine simțeai frig în suflet și teamă, iar omul, întins pe masă sub pîlnia strălucitoare a ciclopului marțian, apărea ca o gîză jalnică, nicidecum o glorie, o încununare a naturii.

Dmitri își pusese un halat alb și o bonetă la fel ; cu sufletul pierit la fiecare pas, îl urmase pe Suhorukov

printr-un canion îngust pînă ajunsese într-o sală mare, unde „locuia" betatronul („Deocamdată este singurul în toată Uniunea Sovietică, patruzeci şi două milioane electrovolţi !" îi spusese Andrei cu înfumurarea nepotolită a copilului, care a primit de ziua lui o nouă jucărie), urmărise cum medicii vrăjesc lîngă panouri şi ecrane, schimbînd cu jumătate glas nişte replici de neînţeles. Medicina cu stetoscopul de lemn şi cu urechea păroasă a bătrînului doctor părea incomparabil mai blîndă şi mai umană : „Ia să auzim, drăguţă, ce ne supără ?..."

— Este o prostie, spusese Suhorukov cînd Dmitri îi împărtăşise gîndurile sale. Pur şi simplu eşti un psihopat, trebuie să-ţi tratezi nervii. Vrei să te trimit, ca vechi prieten, la un specialist bun ? Nu vrei ? Păcat. Cu stetoscopul de lemn, oricît ar fi el de drag inimii tale, nu poţi opri boala, asta e. Iar cu energia de iradiere a electronilor realizăm acest lucru cu deplin succes. Tehnica noastră este în întregime în slujba oamenilor. În slujba unor oameni bolnavi, care ies de aici sănătoşi.

Pe atunci aceste cuvinte păreau convingătoare. Pe atunci...

...Nu, nu la Sosnovka. Oriunde, chiar şi la cimitir, dar nu la Sosnovka.

CAPITOLUL XII

1

Veresov dispăru pe poarta casei lui, iar Gorbaciovii o porniră încet în lungul trotuarului, privind mereu în urmă, la teiul care se prăbuşise, ca stăpîniţi de o involuntară atracţie ; apoi se opriră lîngă ghereta tutungeriei. Grigori Konstantinovici îşi cumpără un pachet de „Orbita" şi-şi aprinse cu plăcere o ţigară, bucuros că măcar acest lucru nu trebuie să-l mai ascundă şi să mestece tot felul de scîrboşenii ca să nu se simtă mirosul de tutun.

— Dă-mi şi mie, îl rugă Rita, deşi înainte nu fuma niciodată pe stradă ; trase în grabă cîteva fumuri şi ridică spre el o privire întunecată. Grişa, trebuie să stăm de vorbă.

— Poate că nu e nevoie ? întrebă el cu glas leşuit, simţind o sfîrşeală scîrboasă la lingurea. Uite ce dimineaţă frumoasă se face. Şi-apoi e timpul să te duci la lucru. O să vorbim acasă.

— Nu, să vorbim acum. — Rita văzu cum îi zvîcniră pleoapele : bănuieşte, bănuieşte despre ce e vorba ! — şi atacă pieptiş : — Grişa, trebuie să ne despărţim. Stai, nu mă întrerupe. Am întîlnit un alt bărbat, îl iubesc. Nu pot să te mint. Grişa, să ne despărţim cu frumosul. Eşti un om minunat, altul mai bun ca tine nici nu cred să existe, mă doare că s-a întîmplat aşa, crede-mă... Dar ştii şi tu : inimii nu-i poţi porunci.

— Ştiu, răspunse, şi-şi aprinse o altă ţigară de la mucul celei fumate.

Durerea de la lingurea se accentua, revărsîndu-se în tot trupul, o durere ascuţită ca un ghem de sîrmă ghimpată ; un cerc de fier îi strîngea tot mai tare capul. Grigori Konstantinovici îşi scoase chipiul, îşi şterse fruntea năduşită. S-a produs tot ce putea fi mai îngrozitor. Ceva la care nu se aşteptase. Se aşteptase la oboseală, la iritare, la nerăbdare, la asta nu se aşteptase. Şi cînd colo — s-a întîmplat. S-a săvîrşit.

— Ştiu, repetă, înghiţindu-şi greu saliva. Ei, îţi mulţumesc pentru sinceritate. Cinstit vorbind, mi-ai făcut un mare serviciu.

Cu capul întors într-o parte, Rita îşi muşca buzele. Se simţea uşoară şi golită în interior, ca un balon. Ca şi cum nimic n-o mai lega de pămînt, ca şi cum ar fi dispărut greutatea aceea de plumb, care o apăsase în toate aceste săptămîni. „Gata, s-a terminat ! răsuna în ea. S-a terminat ! Sînt liberă, Doamne, în sfîrşit sînt liberă !"

Nu trebuia să mai spună nimic, trebuia pur şi simplu să plece, să se piardă în mulţime, să se topească în pîcla perspectivei străzii, fără să privească în urmă, fără să întoarcă capul, dar ultimele cuvinte ale lui Gorbaciov au atins-o în mod neplăcut.

— Adică ce serviciu ţi-am făcut ? îl întrebă.

Gorbaciov se sprijini cu mîna de spătarul băncii, faţa îi devenise stacojie.

— Vezi tu, draga mea, în fond am vrut de mult să-ţi spun acelaşi lucru, dar n-am avut curajul. Eu... ei, să zicem aşa : am de mult o prietenă, ea aşteaptă un copil de la mine. Iartă-mă, dar ştii şi tu cît de mult îmi doream un copil. Desigur, tu n-ai motive să te grăbeşti, dar eu... Eu trebuie să mă grăbesc. Cu timpul ai să înţelegi şi tu ce înseamnă asta. Nu, nu, nu-ţi reproşez nimic, Doamne fereşte, de aci înainte nu va trebui să-mi reproşez nici mie însumi. A fost mai tare decît mine, înţelegi ? Să-l văd cum merge în patru labe pe covor, să-l aud cum gîngureşte, să-i cumpăr jucării... Mi-ai făcut un mare serviciu, îţi mulţumesc. Trebuie să nască peste o lună, ori, îţi dai seama, mi-ar fi fost greu să încep această explicaţie.

Rita îl privea cu tristeţe şi nu credea nici un cuvînt... Dumnezeule, ce bine ar fi să fie adevărat : nici ciudă, nici obidă, nici mustrări de conştiinţă — ce bine ar fi ! Dar minte, minte acest martir pistruiat cu tunica bine călcată, vrea pentru ultima oară să ia totul pe umerii lui largi pentru ca mie să-mi fie mai uşor să plec, şi acum se gîndeşte numai la mine, nicidecum la el, martir blestemat, pe care îl răstigneşte pe crucea lui cancerul neoperabil. Preferam să te înfurii, să urli, să-mi arunci în faţă cele mai murdare cuvinte decît să stai aşa şi să zîmbeşti cu zîmbetul tău idiot atoateiertător, care face să mi se strîngă inima şi să-mi simt picioarele grele ca două baroase... De ce n-am plecat, acum cîteva clipe mă simţeam uşoară ca un balon gata să-şi ia zborul spre cer, iar acum nu mai pot nici să mă mişc din loc. Cîtă desfătare trebuie să simtă cel care iartă ; probabil că Dumnezeu i-a inventat pe păcătoşi ca să aibă pe cine să ierte ; dar tu nu eşti Dumnezeu şi eu nu am nevoie de iertarea ta.

— Minţi, Gorbaciov, rosti Rita. Nu ai nici o femeie. Minţi...

Gorbaciov dădu din umeri şi se aşează pe bancă — de frică să nu cadă. Asta mai lipsea, să-şi închipuie că joc teatru. Se aşează pe bancă, se dădu pe spate şi-şi întinse obrazul către soare, simţind cum durerea se revarsă în el, cum pătrunde în fiecare celulă. Rita îi apărea în faţă într-o imagine difuză, ca o pată palidă, i se desprinsese cureluşa

de la geantă şi încerca s-o strîngă la loc... Fie, mint, sigur că mint. N-am nici o femeie, n-am pe nimeni în afară de tine, nu te mai am nici pe tine, şi n-o să am nici copil. Ce bine era să rămînă un copilaş, un băieţel-voinicel, ar fi scos-o la capăt, i s-ar fi dat, desigur, o pensie, să crească şi să trăiască. Mint, inventez, dar ce te priveşte pe tine ? Ai vrea, poate, să mă tîrăsc pe burtă în faţa ta, să-ţi cad la picioare ? Poate că aş face-o şi pe asta, dar la ce bun ? Tu nu pleci astăzi, ai şi plecat demult-demult, am simţit, numai că n-am vrut să mi-o mărturisesc — n-a mers, nu s-a potrivit. Îmi pare rău, fir-ar să fie, tare rău îmi pare, şi cît m-am străduit, dar se vede că nu-i suficient să te străduieşti. Foarte bine că nu ştii nimic, n-ai fi avut curajul să faci acest pas dacă ai fi ştiut, şi te-ai mai fi chinuit încă o bună jumătate de an — cred că este îngrozitor să aştepţi moartea cuiva ca pe o izbăvire, ca sărbătoarea învierii. Bine că nu va trebui să aştepţi.

— Nu mint, Ritulia, îi răspunse în sfîrşit şi-şi închise ochii, pentru că ochii lui nu erau în stare să mintă, şi Rita ştia acest lucru. Nu mint şi nu inventez. Nu te supăra, dar lîngă tine am simţit întotdeauna un gol. Tu ştii, sînt un om simplu, simplu ca o oală de lut, nu eram potrivit pentru tine. Bineînţeles, ai nevoie de cineva mai tînăr, mai instruit. Femeia de care-ţi spun... este şi ea la fel de simplă, sacul şi petecul. — Îşi duse mîna sub tunică şi apăsă peste locul care îl durea, exact locul unde era cusătura. — Dealtfel, dacă vrei, poţi să nu pleci nicăieri. Femeia locuieşte în Siberia, am cunoscut-o cînd am fost în delegaţie ca să recepţionez avioane noi, ţii minte, am stat atunci o lună în cap. Aşa că peste cîteva zile am să plec acolo. În principiu am şi vorbit de transfer, în cîteva zile aranjez totul şi plec, iar tu poţi să te întorci. Nu am nevoie de nimic, şi nici ea nu are nevoie, am să iau doar ceva bani, toate celelalte pot să-ţi prindă bine ţie. Iar acum, du-te, Rita, eu mai stau puţin aici.

Între timp, Rita izbutise să-şi aranjeze cureluşa şi acum stătea în faţa lui, morfolind un fir de iarbă. Culoarea stacojie care o speriase dispăruse de pe faţa lui, acum calmă şi de nepătruns, doar pe frunte sclipeau picături de sudoare. Deci nu minte ? Deci el a înşelat-o primul ! Şi cine o fi acea femeie „simplă", care i s-a aruncat de gît — vreo

chelneriță, vreo coafeză ?... Nici că-mi pasă. Să vedem ce-o să se facă simplitatea ei peste trei-patru luni, cînd el va deveni o ruină plină de durere... N-ai decît să pleci, este pur și simplu admirabil că pleci. Sîntem chit. Nici eu nu-ți port pică, și mie îmi place să fiu bună și să iert.

— Îți urez fericire ! spuse Rita și îi întinse mîna.

— Fii fericită, răspunse Grigori Konstantinovici. Nu deschisese ochii și mîna Ritei rămăsese în aer.

Mușcîndu-și buzele, traversă repede bulevardul și luă în grabă primul troleibuz, iar Gorbaciov mai stătu mult timp pe bancă, mijind ochii la soare, și de la distanță s-ar fi putut crede că dormitează ca un motan leneș la căldură.

2

Norii păreau o turmă de vaci și vîntul-păstor le mîna preocupat undeva dincolo de Parcul Celiuskin. Galben, spălat de fum și de praf, soarele își înfipse razele în ferestrele oarbe ale policlinicii și ele își dobîndiră vederea. Agheev își desfăcu degetele strînse convulsiv — sub unghii i se vedeau fărîme negre de scoarță — și, dezorientat, bătu cîțiva pași pe loc : ce să facă ? Unde să se ducă ? Acasă ? Nu. Acasă nu se poate. Acasă trebuie să se întoarcă mai tîrziu. Să spună cîteva fleacuri de cuvinte și — la culcare, nici un fel de discuții. Stai culcat pînă dimineață, chiar de-ar fi să te umfli, iar dimineața iei metroul și — la pădure : cine știe dacă o să mai reușești vreodată să hoinărești toamna prin pădure, și ziua va fi, pare-se, normală, senină, nu cumva s-au înstăpînit totuși zilele frumoase de toamnă prelungită ? Svetlana nu va veni, are de dereticat, de spălat, e și umed în pădure după ploile prelungite. La redacție, poate ? Să termine reportajul despre tinerii prieteni ai grănicerilor... Și, mă rog, ce am pierdut acolo și cine are nevoie de toate astea ?

Se scotoci prin buzunare, strînse vreo trei ruble și o grămăjoară de mărunțiș și porni spre Parcul Celiuskin. Acolo, într-o cafenea micuță, ascunsă într-o alee înfundată, putea comanda votcă, vreo salată și să stea în liniște pînă

scara : în zi de lucru e pustiu, mai ales într-o zi umedă și vîntoasă ca asta.

Căscînd de plictiseală, chelnerița pe care o cunoștea îi puse în față un mic clondir, o sticlă de bere, scrumbie cu ceapă verde și se retrase după tejghea, să mai dormiteze. Agheev o petrecu din ochi și își turnă zorit un păhărel, temîndu-se parcă să nu se răzgîndească.

Dincolo de peretele de placaj murmurau pinii, trist și monoton. Vîntul sufla de pe copaci picăturile rămase de lá ploaia din ajun, aruncîndu-le cu ghiotura în geam. Cerul se curățase de nori și devenea siniliu văzînd cu ochii. Într-adevăr, se pare că radioul nu mințise, vom avea zile frumoase de toamnă.

Votca rece îi fripse gîtlejul, răspîndind în tot corpul o căldură dătătoare de putere. Dmitri nu mai băuse niciodată așa, de unul singur ; se considera că de unul singur nu beau decît bețivii fără leac. Pentru Dmitri a bea însemna să se amuze, să rîdă, să-și îmbrățișeze prietenii, să discute în contradictoriu, pînă răguștește, despre o carte nouă sau despre un film ; acum însă nu avea chef să vadă pe nimeni, nu avea chef să vorbească. Plicul gros din buzunarul interior al sacoului îl ardea, de parcă era încins, și Dmitri îl scoase și îl puse pe marginea mesei.

„Oare ce o fi scriind acolo ? se gîndi. Poate că îmi ies din fire fără nici un motiv ? În fond, doctorița nu mi-ar fi dat la mînă recomandarea dacă acolo ar scrie că am cancer, pare-se, așa ceva nu se obișnuiește. E clar că nu se obișnuiește... să-ți dea cu securea în cap. Atunci, în 'patruzeci și trei, nu mi-au făcut nimic la plămînî : mi-au pus un pansament și s-a vindecat, ca la cîine. Doctorul tot țocăia din limbă : «Drept să-ți spun, de cînd ține războiul n-am mai avut un pneumotorax deschis ca ăsta, admirabil pneumotorax». Dar cicatricea, urma de la acel «admirabil pneumotorax deschis» a rămas, probabil, poate că tocmai ea le tulbură mintea acum ? Și în general de ce mă tem ? Am fost sub gloanțe, n-am știut ce e frica, de ce m-am pleoștit acum ca o babă ? Sosnovka, Sosnovka... Chiar Andrei spunea că acolo vin tot felul de bolnavi, nu numai cei bolnavi de cancer. Ulcere, alte boli de tot felul. Au chiar o clădire întreagă pentru afecțiuni pretumorale, în pădurice, în dreapta biroului de informații, el tot încerca

să mă ducă și acolo, dar nu m-am lăsat. Poate că și la mine e vorba de un fleac... ceva «pre»... Uite, am să desfac plicul, citesc, și o să rîd de mine însumi, butuc fără creier. Bine a zis Andrei : un neurastenic, asta ești, trebuie într-adevăr să te tratezi."

Agheev luă plicul lipit cu grijă. Involuntar, toți mușchii i se încordară, de parcă avea de ridicat un sac de cinci puduri de făină, nu de rupt un petic de hîrtie, se încordară și înlemniră. Stai, auzi un strigăt mut, oprește-te, nu face una ca asta. Să nu îndrăznești să faci una ca asta, auzi ? ! Deocamdată încă nu știi nimic ca lumea. Poți s-o sucești, să ghicești într-un fel sau altul, poți alege. De fapt, ai și ales, n-ai observat ? Ai ales ceea ce ar fi ales oricare în locul tău... un fleac, în cel mai rău caz — ceva „pre"... Toți oamenii din lume se agață de varianta optimă dacă au de unde alege, amintește-ți de Scilla și Caribda, încă pe atunci oamenii aveau de ales, dar dacă rupi plicul, n-o să mai poți alege. Nu-ți va rămîne decît : ori — ori. La ce-ți trebuie ? Oare au de cîștigat cei ce știu ? E nemaipomenit — să trăiești și să nu-ți bați capul cu nimic ! E drept, nu prea ești obișnuit să nu te gîndești, dar poate că în situația dată merită să încerci ? Nu degeaba îl sfătuia Suhorukov să-și trateze nervii. Ascunde-ți plicul, auzi, ascunde-l imediat, sau — și mai bine — fă-l bucățele și aruncă-l, peste două minute vîntul le va duce atît de departe în lume, încît nici chiar maiorul Pronin nu le va putea aduna, pentru a citi ce scrie acolo. Aruncă și uită, ca și cum nici nu l-ai avut vreodată. Bea-ți restul de votcă și du-te acasă, nu-ți mai pierde vremea aici. Dacă plicul nu te va apăsa, ai să-i spui Svetlanei că e o simplă răceală. Ventuze, prișnițe cu muștar, lapte fierbinte cu miere, tablete contra tusei, mai lasă-te de fumat... Cu toate că are un fler deosebit la minciună, o miroase de la distanță ca o jivină, minciuna asta o va înghiți fără să clipească, iar mîine ai s-o ajuți să deretice prin casă, să spele rufele, și seara o s-o duci la teatru. Ai stat destul, ajunge, aceste minute îi aparțin ei, atîtea cîte au rămas, toate îi aparțin ei. Ce ai fost fără ea ? Un ziarist mediocru la o gazetuță oarecare, și n-ai realizat nimic de valoare în cei treizeci și șapte de ani ai tăi, afară de un singur lucru — că ai reușit să îndrăgești o femeie adevărată. Ea, însă, pentru ce

te iubește ? Pentru ce te-a îndrăgit pe tine, osos, deșirat, cu nasul coroiat ?

Nu știu, își răspunse, efectiv nu știu. De fapt, pentru ce iubește omul ? Pentru frumusețe, pentru inteligență, pentru bani ?... Însă de iubire au parte nu numai cei frumoși, deștepți, bogați. Și cu ea alături am rămas tot un ziarist mediocru la o gazetuță oarecare, și nici nu simt nevoia să mă schimb, nu-i vorba de asta, pur și simplu viața mea a dobîndit un sens, pe care nu l-a avut înainte — ea are nevoie de mine. Are nevoie de mine așa cum sînt, omul nu poate fi singur, iar ea rămăsese singură după moartea băiatului și din pricina asta era cît pe ce s-o ia razna. Andrei trebuia să lase totul baltă și s-o ducă undeva la marginea lumii, iar el, în loc de asta, a stat să-și migălească disertația. El se străduia pentru mii de oameni, își ieșea din piele pentru omenire, în timp ce alături un om era la doi pași de pieire — mare lucru. Om de anvergură. Eu însă nu sînt de anvergură. Pentru mine omenirea este ea. Draga mea omenire, ce faci tu în momentul ăsta ? Citești ? Te agiți pe lîngă plită, cu crăticioarele ? Îți lipești nasul de geam, să vezi dacă vin ? Iată-mă, pornesc.

Rupse cu grijă de la plic o fîșie îngustă, egală, și scoase un formular tipărit. Sub cuvîntul „Recomandare", cu litere strîmbe era scris numele lui, prenumele, adresa, anul nașterii. Trecu repede peste toate astea și se uită la sfîrșit. Așa care va să zică. Drăguța de latină veche. Sărmana doctoriță, nici nu bănuiește, probabil, că pe vremuri, la facultatea de ziaristică, se făcea latina și că Dmitri tocise pînă la epuizare această limbă moartă, pentru că profesorul, un bătrînel, reușise să-l convingă că studiul latinei disciplinează mintea, te învață să gîndești limpede, precis, logic. Și mai avusese un vis copilăresc naiv : să citească în original sonetele lui Petrarca. Pentru sonete n-a avut destul suflu, desigur, dar ceva tot trebuie să-i fi rămas în tiugă, nu putea crede că totul se risipise în vînt. Ia să vedem ce-o fi mîzgălit doctorița ? *Susp. Cr. pulmonem dextrum.* Deci, pulmonem — plămîn, de unde și cuvîntul pneumonie, aprindere de plămîni ; *dextrum* — drept. *Susp.* și *Cr.* sînt niște prescurtări.

Știa, simțea intuitiv ce înseamnă asta, dar îi era frică să creadă. Ultima posibilitate de a da înapoi, ultima-ultima,

alta n-o să mai fie. Totuşi nu vru s-o folosească. Stătea, fuma, se gîndea alene la cuvintele care ar putea începe cu aceste litere, apoi se plictisi. Fumul uşor, care şerpuia în inele albăstrii deasupra ţigării, îi sugeră răspunsul : agenţi cancerigeni. Cr. înseamnă cancer. Memoria îi aduse la suprafaţă şi primul cuvînt, şi acum putea descifra diagnosticul în întregime : „Suspect de cancer la plămîntul drept". Deocamdată doar suspect. Mulţumim şi pentru atît.

— Doamne, rosti deodată înăbuşit, simţind cum i se rupe inima cu zgomot, ca o strună, şi cade într-un hău răsunător. Cum o să trăiască ea fără mine...

— Cum, cum ? cotcodăci speriată chelneriţa, scoţîndu-şi capul de după tejgheaua bufetului. Nici să nu te gîndeşti, dragă, nu-ţi servesc mai mult de atît. Ajunge, ţi-ai făcut plinul. Uită-te ce ochi ai, ca de om sărit.

...În maşină oamenii stăteau înghesuiţi ca sardelele — nici să te întorci, nici să respiri, iar nemţii tot împingeau cu patul puştilor pe alţii noi : *„Los, los, verfluchte Juden, bald wird es euch gut !"* * — şi dulăii ţinuţi în zgardă căscau alene, dezgolindu-şi colţii galbeni şi gingiile trandafirii, iar pe platforma înzăpezită orchestra cînta marşul *Adio, femei slave.* Trompeta bătrînului Epştein atingea înălţimi de neimaginat, risipind pumni de argint pur al sunetelor, muştiucul îngheţat se lipea de buzele-i groase, ieşite în afară, şi Epştein îl rupea de la buze cu carne cu tot, şi cu gura roşie ca o ciozvîrtă de vită proaspătă înghiţea aerul geros, şi sîngele se prelingea în barba lui sură, ondulată, şi îngheţa, înşirînd pe firele de păr şiraguri de mărgeluţe roşii ; el însă nu observa nimic, sufla, sufla întruna în trompeta lui, cu capul greu dat pe spate, lipit de petecul cenuşiu al cerului îngheţat deasupra puţului Pieţii Jubileinaia, de parcă voia să trezească din somn pe atotputernicul Dumnezeu al iudeilor : priveşte, *alter gunt, alter hazăr, alter ganăf* **, ce fac aceste lepădături cu poporul tău ! „Adio, fraţilor, adio !" vuia trompeta, şi viorile îi ţineau isonul, şi timpanele tunau cu furie, acoperind ţipetele, plînsul, vaierul, blestemele, groaza şi înţepenirea

* „Mai repede, mai repede, evrei afurisiţi, în curînd o să vă simţiţi bine" (germ.).

** Cîine bătrîn, porc bătrîn, hoţ bătrîn (evr.).

ultimelor clipe, iar dinspre strada Ostrovski, împroşcînd cu fum cenuşiu puturos, veneau mereu alte şi alte camioane cu rîtul bont, acoperite cu prelată, şi mulţimea în şir lung, mînată de paturi de puşcă şi de urletul cîinilor, era absorbită înăuntrul lor, ca într-un hău fără fund, se presa, se tăvălugea, lăsînd în urma sa pe zăpada bătătorită un pîslar cîrpit de copil, o basma cu trandafiri de lună, roşii ca focul pe fond albastru, o gentuţă de lac cu toarta ruptă la înghesuială, un petec galben, ca un ciob rupt din soare...

Dima s-a văzut rupt de lîngă părinţi şi azvîrlit lîngă Iaşka Basov într-altă coloană. S-a smucit înapoi, dar neamţul l-a lovit dureros cu patul puştii în piept.

Băieţii au avut noroc — amîndoi au nimerit în ultimul rînd. Oricît au frămîntat nemţii cu paturile puştilor, n-au reuşit să mai bage pe nimeni în camion.

— *Steige hinauf,* spuse ofiţerul unui soldat tinerel, cu obrajii înroşiţi de ger, *wirst aufpassen !**

— *Nicht nötig. Es stinkt dort !* — Soldatul rîse şi strîmbă din nas. — *Es klappt ohne mich !*** — Ridică oblonul din spate, trase prelata şi zăngăni din lanţul de fier.

Clătinîndu-se la hîrtoape, maşina înainta încet. Femeile se văitau, copiii îşi rupeau plămînii de plîns. Era întuneric ca într-o pivniţă. O duhoare de nesuportat. Dima simţi că se sufocă. Îşi lipi obrazul de prelata îngheţată. Prelata mirosea a urină. În cută însă era o gaură. Micuţă, cît o monedă de trei copeici.

Maşina trecuse de Tucinka şi se apropia de Kalvaria. Pierdute în nămeţi, de cele două părţi ale drumului se înghesuiau casele, deasupra acoperişurilor şerpuiau firicele de fum. Un cal vînăt trecu în trap mărunt. Ţăranul se ridică în sanie şi privi în urma maşinii, scoţîndu-şi capul din gulerul cojocelului negru.

Deasupra Kalvariei roteau corbii. Copacii negri păreau carbonizaţi. Pe fundalul unui cer şters se imprimase clar crucea de deasupra capelei.

---

* Urcă sus, să-i păzeşti (germ.).

** Nu-i nevoie. Pute. Ajung ei şi aşa (germ.).

Femeile nu mai țipau, doar șuierau răgușit. Un bătrîn își înfipsese dureros cotul ascuțit în șoldul lui Dima.

Încercă să se întoarcă, dar nu reuși.

Ieșiră în șoseaua Rakovskoe. Ultimele case de la marginea orașului rămaseseră în urmă. În stînga, de-a lungul drumului se întindea o pădurice rară.

Profitînd de un moment cînd camionul fu smucit la un hîrtop și întreaga masă de oameni se dădu înainte, Dimka își scoase briceagul. Unica lui bogăție, unica armă. Introduse limba briceagului, ascuțită ca briciul de ras, în gaura din prelată și trase cu toată puterea în jos.

Prelata scîrțîi, se desfăcu, și un curent de aer proaspăt năvăli în mașină. Bătrînul care își înfipsese cotul în șoldul lui Dimka se trezi.

— Stai, îl prinse pe Dimka de umăr cu degetele încîrcite. Ce faci, *gazlăn* *, din cauza ta or să ne împuște pe toți !

— Iașka, sări ! strigă Dimka, fără să se uite, lovi scurt cu briceagul mîna aceea și își dădu drumul în gaura ce se formase.

Se lovi de drumul bătătorit, sări în picioare, se rostogoli pe o pantă abruptă în zăpada moale și pufoasă, se aruncă într-un tufăriș des, căzu într-o groapă și amorți după o tufă de răchită.

Camionul urca în pantă. Dimka văzu cum din gaură căzu Iașka Basov, iar după el alți cîțiva bărbați ; în pași cotiți, ca niște iepuri, fugiră toți în pădure, de partea cealaltă a drumului.

Camioanele înalte și boante, acoperite cu prelată și închise cu lanțuri de fier se tîrau, se tot tîrau, în uruitul greu al motoarelor, și într-unul din aceste camioane erau mama și cu tatăl lui, strîns lipiți unul de celălalt, iar Dimka stătea în groapă sub o tufă de răchită și nu era în stare să facă nici o mișcare din cauza unei dureri sfîșiitoare în piciorul drept.

„Unde i-or fi ducînd, se gîndea, nu cumva într-adevăr în lagăr, așa cum spuneau indivizii de la *Judenraht* ** ?"

* Banditule (evr.).

** „Autoconducerea" evreiască, înființată de nemți pe teritoriul ocupat. (N. red. ruse)

Trecu o jumătate de oră, sau poate o oră, cînd de undeva din dreapta, de după pădure, se auziră lungi tiruri de mitralieră. Şi Dimka ghici încotro se îndreptau camioanele. În apropiere de satul Tarasovo era o rîpă lungă şi adîncă, şi acum undeva în partea aceea mitraliorii trăgeau în mama lui, şi în tatăl lui, şi în bătrînul pe care l-a zgîriat la mînă cu briceagul, şi în trompetistul Epştein cu mărgele de sînge în barba lui ondulată, sură — în mii şi mii de oameni nevinovaţi. Fiarele, fasciştii...

Plîngea cu faţa înfiptă în zăpadă şi-şi lingea de pe buze lacrimile sărate, iar mitralierele răpăiau, înecîndu-se de furie : tra-ta-ta-ta-ta ! — şi-şi simţea piciorul scrîntit ca ars de un fier încins. Ar fi vrut să doarmă — să nu audă nimic, să nu vadă nimic, să nu se gîndească la nimic — un cearşaf alb, o faţă de plapumă albă, să se încolăcească covrig, să se încălzească — să adoarmă. Nu, în nici un caz să nu doarmă ! Să trăiască ! Să rămînă în viaţă ca să omoare măcar un singur fascist, măcar unul singur. Să-i înfigă cuţitul în gît, să-l răsucească şi să privească, să se uite cum moare.

Dimka se ridică puţin, sprijinindu-se cu spatele de marginea gropii, îşi înfipse piciorul drept în gemănarea unui trunchi de copac, trase cu toată puterea şi urlă de durere. Stătu întins pînă se mai potoli, se ridică ţinîndu-se de crengile sticloase şi, şchiopătînd, prăvălindu-se în zăpada afînată, porni încet spre Drozdî : cunoştea bine locurile, tatăl său, mare amator de cules ciuperci, le-a colindat împreună cu el în lung şi în lat de sute de ori. La Drozdî, în apropiere de lagărul de concentrare pentru prizonierii de război sovietici, locuia o mătuşă a lui Andrei Suhorukov, putea să stea la ea pînă se vindecă şi să hotărască ce are de făcut de aci înainte.

— Scuzaţi-mă, nu vă deranjez ?

Agheev deschise ochii.

Colonelul Gorbaciov, îndesat, robust, se muta răbdător de pe un picior pe altul lîngă masa lui şi, după felul cum arăta, Agheev înţelese că este acolo de multă vreme şi nu e prima oară că pune această întrebare prostească. „De unde naiba ai picat pe capul meu, scumpe Grigori Konstantinovici, se gîndi cu aversiune. Deranjezi, bineînţeles că deranjezi, cum de nu vezi că deranjezi, sînt o sută de

mese goale, toate mesele sînt goale, ce-ţi veni să te aşezi tocmai la masa mea, ce te-ai agăţat de mine ca scaiul, eu mai am de mers, trebuie să ajung la Drozdî, să mă întîlnesc cu Iaşka, iar a doua zi ne vom duce împreună la Tarasovo, la rîpă, ca să vedem cum de sub nisipul galben, presărat uşor cu zăpadă, se ivesc mîini şi picioare goale, contorsionate, nu-mi eşti tovarăş de drum în această călătorie, hai, ia-o din loc."

Dmitri era gata să-i spună colonelului tot ce crede despre el, şi despre mama lui, şi despre toate rubedeniile lui pînă la a şaptea spiţă, dar acesta i-o luă înainte.

— Dmitri Kuzmici ? murmură mirat Gorbaciov, şi-şi mişcă într-un mod caraghios sprîncenele albicioase. Iartă-mă, nu te-am recunoscut. Am simţit nevoia să fiu lîngă un suflet de om...

Acest murmur, aceste sprîncenuţe caraghioase erau atît de nepotrivite cu figura lui bărbătească, deschisă, cu însemnele decoraţiilor de la tunică, cu întreaga lui făptură puternică, robustă, încît Dmitri oftă şi-i oferi un scaun.

— Ia loc. Numai că dacă-ţi închipui că sînt Klavdia Şuljenko sau ansamblul de cîntece şi dansuri al Armatei Sovietice, care poartă numele tovarăşului Alexandrov, ai greşit adresa. Te previn de la început, ca să nu fie cu supărare.

Colonelul zîmbi vinovat în colţul buzelor şi-i dădu mîna. Fără să vrea, Agheev observă în sinea sa încă o neconcordanţă : Gorbaciov avea o mînă moale şi umedă, ca şi el.

Se cunoscuseră cu cîtăva vreme în urmă, la o petrecere. Se adunase un grup de oameni veseli : Tania Veresova, Zaikin, Melnikov cu Iulia, el cu Svetlana lui, Ninocika Minaeva ; ceva mai tîrziu, cînd erau gata să se aşeze la masă, au sosit Gorbaciovii. Rita i-a plăcut lui Agheev, vioaie, frumoasă ; colonelul nu i-a făcut nici o impresie : bea puţin, mînca mult, nu se băga în vorbă. A stat toată seara într-un colţ, lîngă picup, a fumat, a schimbat plăcile şi s-a înviorat doar atunci cînd Melnikov a propus să-i ardă o partidă de cărţi. Gorbaciov s-a dovedit a fi un maestru la preferans şi i-a curăţat pe toţi, clasa întîi.

Svetlana şi Rita se împrieteniră. Semănau foarte mult una cu cealaltă : amîndouă erau zvelte, aveau ochii mari, numai că Svetlana îşi prindea cu o panglicuţă păru-i negru

ca pana corbului, în timp ce Rita avea părul blond şi îl purta revărsat lejer pe umeri. În plus Rita arăta ceva mai tînără.

— Nu pot pricepe ce i-o fi venit să-l ia pe soldăţoiul ăsta, comentase Dmitri în drum spre casă. Ar putea să-i fie fiică.

— Pentru că este un om bun, răspunse Svetlana. Nu ai observat ?

De atunci se întîlniră destul de des. Ba la unii, ba la alţii marcau sărbătorile, zilele de naştere, concediile, se duceau împreună la cules ciuperci, la pescuit. Apoi colonelul dispăru. Svetlana îi spusese că era grav bolnav, dar Dmitri n-a luat-o în serios : Grigori Konstantinovici arăta puternic ca un obelisc de granit, a simţit vreo înţepătură în călcîiul stîng — de ce să nu stea o săptămînă-două la spital. Oricum, te mai odihneşti.

Într-o zi Dmitri o văzu pe Rita. Era la volan, în „Volga" ei MIA 01-74, iar lîngă ea îşi mijea ochii în geamul pe jumătate lăsat un cetăţean tînăr cu faţa fălcoasă. Curînd după aceea îi văzu la restaurantul „Sputnik", la o margine de oraş ; cetăţeanul fălcos îi dădea colonelului un avans de o sută de puncte la toţi indicatorii, şi Dmitri înţelese că Gorbaciov stă prost. Cînd îi povesti Svetlanei, ea oftă şi clătină din cap : ştia că Rita este îndrăgostită la nebunie de Iaroşevici.

Peste o zi-două Agheev uită de toată tărăşenia.

Şi, uite, tocmai acum, într-un moment atît de nepotrivit, Gorbaciov îi aminteşte de existenţa sa...

— Îi tragem o duşcă ? întrebă acesta.

— Suta de grame nu-i semnalul de alarmă, nu te închide nimeni dacă tragi, glumi Agheev şi-i arătă carafa în care se mai vedea un rest de votcă. Te rog, serveşte-te.

— Mulţumesc. — Gorbaciov se întoarse spre bufet. — Fetiţo...

Ospătăriţa cea grasă se scutură ca o iapă de cavalerie cînd aude chemarea trompetei de regiment. Avea o faţă cam adormită, dar plină de bunăvoinţă : ospătăriţa nutrea o mare stimă pentru militarii cu stele de mare gabarit la galoane.

— Poftiţi.

— O sticlă de coniac şi ceva de-ale gurii.

Ospătărița dispăru și peste o clipă reveni cu o tavă.

— Nu cumva ai început să bei ? întrebă cu o urmă de zîmbet Agheev. Ce-ai pățit ? Au omis să te decoreze ? Ți-au dat brînci la pensie ? Și-a găsit Rita vreun drăguț ?

— Nu te mai prosti, îl întrerupse Gorbaciov în timp ce turna coniacul în pahare. Știu că ești mare meșter la palavre.

— Dar atunci ce-i ? nu se potolea Dmitri, de parcă voia să-și verse toată disperarea asupra acestui om stîngaci, dar puternic.

Gorbaciov molfăi din buzele-i cenușii, îl privi pe sub sprîncene.

— Cancer neoperabil mediastinal, asta îți sugerează ceva ? Nu te teme, nu se ia. Ei, hai noroc și sănătate.

Își dădu pe gît coniacul și bagă mîna în buzunar să-și scoată țigările, în timp ce Dmitri rămase năucit, turtit, nimicit. O tuse grea, ca un lătrat, îi rupea plămînii, își puse paharul jos, vărsînd din coniac, și-și lipi mîinile de piept, să nu i se spargă, să nu-i plesnească coastele. Iar Gorbaciov fuma și privea în lături pe fereastră, unde, fărîmițîndu-se în băltoace, strălucea soarele. În cele din urmă hîrîitul și gîlgîind din plămîni se potoliră și Dmitri, respirînd încă greu, își luă paharul. Hai noroc și sănătate... Își aminti de un vechi amic de-al său, lăcătușul-instalator Zaiaț. Acela bea ca un cal, fără să i se usuce gîtul vreodată, și era sănătos ca un cal, în timp ce nevastă-sa era mai tot timpul bolnavă, și nepoțelul lor explica lucrurile cît se poate de simplu : „Bunicului i se spune în fiecare zi : sănătate ! sănătate ! — de-aia e sănătos, iar ție, bunicuțo, nu-ți spune nimeni. Vrei, am să-ți spun în fiecare zi..." Ucigătoare logică de copil. Să-ți spun, Grigori Konstantinovici, hai noroc și sănătate ? N-o să-ți fie de nici un folos. Nimic nu ne mai poate ajuta, nici pe mine și nici pe tine, nici un fel de urări, oricît ai turna în tine. Iar eu nu vreau să mă îmbăt, mi-e milă de Svetlana. E-ei, ce să-ți mai fie milă acum...

Gorbaciov așteptă cu răbdare pînă cînd Agheev își goli paharul și i-l umplu îndată din nou.

— Nu da bici cailor, rosti Agheev în timp ce scormonea cu furculița roșiile din farfurie. — Pentru ce m-oi

fi maimuțărind așa, ca un măscărici la circ, Doamne, ce tont ! — Poate... poate că e o greșeală ?

— Lasă, îl rugă Gorbaciov. Ești un om inteligent. Hai mai bine să mai dăm pe gît cîte un păhărel, în sănătatea celor de-acasă.

Fața pămîntie i se mai colorase, dar ochii mici rămîneau fără strălucire, ca niște opaițe, ca opaițele nemțești, niște cutiuțe rotunde umplute cu o grăsime puturoasă, din care ieșea un mic fitil.

— Dă-i drumul, spuse Agheev, eu sar peste un rînd. Am mai băut și înainte... cînd nu erai aici... hai, dă-l pe gît.

Îl rodea o curiozitate arzătoare, așa cum carii rod lemnul. Gorbaciov era unul care fusese acolo, acolo, la marginea marginii, unde abia urmează să ajungi, unul care trecuse dincolo de linia pe care urmează s-o treci și tu cît de curînd — nu-l scăpa din mînă. Nu-l scăpa din mînă, el îți va povesti tot și atunci nimeni nu va putea să te ducă de nas.

— Acum ia și îmbucă ceva. — Agheev îi întinse farfuria cu roșiile. — Cunoști porunca șleahtei noastre : cine nu mănîncă, acela nu bea. Mănîncă, să nu te cherchelești.

— Da, da, zîmbi posac Gorbaciov. Îmi amintesc toate poruncile idioate ale șleahtei voastre. E mai bine să fii bogat și sănătos, decît sărac și bolnav. Mai bine să bei mult și des, decît puțin și rar. Mai bine... Niște sclivisiți. Niște flecari. — Își șterse nădușeala de pe frunte. — Nu te teme, n-o să mă cherchelesc. Poate că aș vrea, dar nu reușesc. Ce zi e astăzi, nu-mi dau seama ?

— Vineri. 8 octombrie 1965.

— Deci, e vineri. Iar eu am tot timpul impresia că este luni. Ți s-a întîmplat vreodată să trăiești niște zile de luni atît de lungi ?

Dmitri își aminti de ghetou.

— Mi s-a întîmplat. Cum de ai reușit să afli totul ? — Se aplecă peste farfurie ca nu cumva Gorbaciov să-i surprindă privirea. — Suhorukov ? Minaeva ? Melnikov ? Jorka Zaikin ?

— Aș, vezi să nu-ți spună ăștia, destupă-ți urechile.

Gorbaciov își sprijini bărbia în mîini. De multă vreme simțea nevoia să povestească cuiva despre nenorocirea lui. Înțelegea că asta nu-i va ușura cu nimic situația, dar era

insuportabil s-o tot poarte în el, ca şi cum pămîntul ar fi rămas pustiu şi nimănui nu-i pasă de tine. Dintre toţi amicii Ritei, Agheev îi plăcea cel mai mult, şi Gorbaciov se bucură să-l întîlnească tocmai pe el în această cafenea lăturalnică : e şi ăsta un sclivisit şi un flecar, dar are ceva în el. Rita îi povestise : ghetoul, partizanii, a îndurat multe în viaţă.

— Vezi să nu-ţi spună... repetă, simţind cum îi cade de pe suflet povara tăcerii. M-au dus de nas timp de o lună şi jumătate... aproape o lună şi jumătate, şi Ninocika, şi Suhorukov. Cu mine în salon era un instalator, Zaiaţ pe numele lui...

— Cum ? se învioră Dmitri. Zaiaţ ? Foma Fomici ?

— Chiar el. De unde îl cunoşti ? Tovarăşi la băut votcă? Avea forţă omul. Ce-i mai trăgea şi acolo, măi frate, îi aduceau amicii. Desfăcea sfertul, gîl-gîl — şi s-a dus.

Gorbaciov îşi mai turnă un coniac, bău, se înecă, se şterse pe buze cu palma.

— După operaţie mi-au spus : tumoră benignă. E drept, ceva mi se păru suspect — îmi revenisem cam prea repede. După trei zile m-au mutat în salonul comun, ca şi cum nici nu m-ar fi operat. Parcă nici nu mă durea nimic, doar aşa, o durere surdă... Suhorukov îmi spune : eşti un voinic, nu-i de mirare. Am crezut. Ştii cît de mult vrei să crezi cînd eşti acolo ? ! — Gorbaciov îşi aprinse o ţigară şi trase cu nesaţ în piept. — Nicăieri pe lume, frate dragă, nu vrei atît de mult să crezi ca acolo. Te agăţi de orice firicel, de orice cîrliguţ. Iar Zaiaţ dăduse pe gît sfertul lui: s-a zis cu tine, colonele, s-a isprăvit. Iar în ochi — o expresie de bucurie, de fericire, de parcă ţi-a adus cea mai bună veste ! El socotise că sînt sănătos, vezi doamne, mă invidiase, şi cînd colo... Dacă i-ai fi văzut ochii ! Am simţit că mi se opreşte inima, îţi spun cinstit, n-aş omorî nici măcar o pisică, mi-e milă, dar pe el l-aş fi strivit. Nu, îi spun, minţi, o să mai fac umbră pămîntului. Mai am încă multe treburi pe pămînt — nici în o sută de ani nu le birui. Să asimilez tehnica nouă, să-i ridic în cer pe tineri, să-i pun pe aripă... Eu, frăţioare, sînt un om tare avid de viaţă. Iar el, ticălosul, zîmbeşte pe sub mustaţă : adică, tot aia e, s-a zis cu tine.

— Şi l-ai crezut ? izbucni Agheev. Cum ai putut să-i dai crezare ?

— L-am crezut, răspunse pierit Gorbaciov. Asta o simţi cu măruntaiele. Şi crezi cu măruntaiele, nu cu capul. Ai o senzaţie de vomă în gît, ţi se moaie genunchii — cum să nu crezi. Ei, şi după aceea am intrat la sora-şefă, i-am dus bomboane... Mi s-a interzis să fumez, aşa că băieţii îmi tot cărau bomboane, nici nu apucam să le împart pe toate. În timpul ăsta ea a fost chemată la Veresov, directorul. Se vede treaba că i-a fost jenă să mă poftească afară, ori nu s-a gîndit. Ei, şi mi-am scos foaia de observaţie... şi asta-i. Principalul e diagnosticul, a ce miroase — nu-i greu de aflat.

Agheev pipăi în buzunar plicul foşnitor. E clar a ce miroase, a pămînt rece. Să-i povestească ? Se va bucura şi el, poate, ca Zaiaţ ? Nu, e altă plămadă. Ăsta se va ţine tare pînă la sfîrşit. Dar eu ?...

Gorbaciov îi făcu semn ospătăriţei şi aceasta înlocui cu dibăcie sticla golită cu una plină.

— Să nu care cumva să te ia gura pe dinainte să spui cuiva, să n-ajungă la Rita, rosti Gorbaciov cu un glas limpede şi perfect treaz adresîndu-i lui Agheev o privire severă. Te omor cu mîna mea, dacă nu-ţi ţii gura. Nu, nu, am încredre, dar... înţelegi şi dumneata. Nu e nici o nevoie să ştie.

— O iubeşti ?

— O iubesc.

— Şi ea te iubeşte, spuse pătimaş Agheev. Ştii, te-am invidiat întotdeauna... Straşnic te mai iubeşte. E o femeie admirabilă. Frumoasă, bună, pură...

— Mulţumesc, răspunse mişcat Gorbaciov, mulţumesc, prietene. Am ştiut că eşti un om de treabă. Hai să bem pentru femeile frumoase, inteligente, bune şi pure. Pentru nevestele noastre.

— Hai, fu de acord Dmitri, dar să fie ultimul pahar. E timpul să mergem acasă.

Băură pentru femeile frumoase, bune şi pure, pentru soţiile lor, se îmbrăţişară şi se sărutară de preaplinul inimii, după care Gorbaciov rămase la masă, iar Agheev

plecă. Străbătu aleea pustie ce ducea în adîncul parcului, se așeză pe o bancă și-și lipi obrazul de spătar. Era perfect treaz, de parcă n-ar fi băut nimic, nici măcar o bere, deși băuse considerabil — nervii încordați, biciuiți nu rețineau, spulberau aburii beției. Înțelesese că îi este sortit să moară nu într-un viitor îndepărtat și neștiut, la care omul, cît e viu, preferă să nu se gîndească, de parc-ar fi într-adevăr dotat cu darul nemuririi, ci peste o lună, peste două, peste cinci — la o vreme precis consemnată, și-l cuprinse groaza, o groază cum nu mai încercase niciodată, nici atunci cînd i-au înghesuit în camioane — ori că era mic și nu înțelegea, ori că spera să poată fugi — nici atunci cînd, împreună cu băieții, a luptat pentru a străpunge blocada. A crezut întotdeauna în steaua sa, în baftă, era convins că încă n-a fost turnat glontele care să-l culce pe el, și așa gîndeau toți sau aproape toți, iar cei care gîndeau altfel mureau chiar din prima luptă. Niciodată nu se simțise condamnat — nici atunci cînd, avînd o entorsă la un picior, era cît pe ce să înghețe în groapă, nici atunci cînd Suhorukov și Basov l-au cărat pe targă prin mlaștina mocirloasă ; întotdeauna existase o șansă, speranța de a prinde soarta de coadă — și brusc această senzație că nu mai există nici un fel de șansă, că sfîrșitul este apropiat și ineluctabil, asta îl zgudui.

La moarte sa gîndise întotdeauna cu indiferență — după bombardamentele cumplite asupra Minskului, după ripa aceea adîncă de lîngă satul Tarasovo, unde pămîntul a respirat timp de două zile și două nopți — moartea nu prezenta pentru el nimic solemn, tainic, de nepătruns, și nici nu putea să mai prezinte. Dar acum înțelese că fusese doar o aparență, că în realitate nici nu încercase să scormonească mai în adîncul sufletului său, să rupă pojghița de falsă bravadă și indiferență, și uite că această clipă a sosit, și simțea cum i se zbate sufletul ca o păsăruică atinsă de un glonț. Simțea cum i se sfîșie inima, atît de mult iubea plopii sîngerii, foșnind în bătaia vîntului, puful alb al norilor deasupra capului, lacul micuț cu unda străvezie, plin de mulțime de frunze galbene ca lămîia, aurii, gîlgîitul trist al gîștelor rostogolindu-se după orizont ; și cît de barbar, ticălos, crunt i se păru gîndul că toate astea vor rămîne pe pămînt, în timp ce el nu va mai fi. El nu va mai fi, iar

tot restul va rămîne neschimbat : răsărituri şi apusuri, păduri şi cîmpii, bălţoacele mici de după ploaie îşi vor revărsa pe asfalt strălucirea mată, şi copiii vor continua să rîdă. Nimic nu se va schimba în lume pentru că el nu va mai fi, nu va cădea nici măcar o frunză de plop, doar cîteva inimi vor bate, poate ceva mai repede, dar va trece o zi, o lună, un an — şi inimile vor bate într-un ritm uniform... cît timp o să-i trebuiască Ritei Gorbaciova ca să se consoleze cu fălcosul ăla ?... Se va consola şi Svetlana... cu cine ?...

Dmitri simţi că-l înţelege pe Zaiaţ, despre care îi vorbise Gorbaciov, îi înţelege tristeţea şi ura ticăloasă, dar nu le poate accepta, nu poate crede că totul pe lumea asta este deşărtăciunea deşertăciunilor şi lîncezeala sufletului.

De furie neputincioasă, izbucni în plîns, zguduindu-se din tot corpul, înghiţindu-şi lacrimile şi sughiţînd ca un copil, dar aceste lacrimi amare nu-i alinau sufletul. Fire-ar să fie, se gîndea, fire-ar să fie, măcar de-aş fi crezut în acest basm frumos şi stupid despre nemurirea sufletului, poate nu m-aş fi zvîrcolit în halul ăsta acum, ca un vierme, n-aş fi bătut apa-n piuă, poate că el mi-ar fi dat puterea şi tăria care mie mi-au lipsit, dar e mult timp de cînd nu mai cred în basme, nici chiar în cele mai frumoase, sînt un materialist mult prea convins ca să cred în basme : totul e pulbere, putreziciune, circuitul substanţelor în natură, şi eu am să devin o substanţă, un lănţişor de atomi, şi trecînd prin nu ştiu ce cercuri misterioase aceşti atomi se vor transforma în ceva : într-o frunză de pătlagină, în fire de nisip spălate de ploi, într-o undă de aer încălzit, care a ţîşnit în sus, spre nori. Nu există basme, nu există, există numai tu şi cei treizeci şi şapte de ani ai tăi, şi acest parc tomnatic, pătruns de un soare molcom, şi o disperare oarbă la gîndul că în curînd toate acestea nu vor mai fi.

Alături de banca unde şedea se înălţa un tînăr mesteacăn, zvelt, galben-auriu, cu pete negre, ca nişte pistrui. Agheev se ridică şi-l îndoi pînă la pămînt.

Trosnetul strident în golul acelei zile de toamnă îl izbi în obraz, silindu-l să se dea brusc în lături. Porc de cîine ce eşti, se gîndi cu amărăciune, ce vină are copăcelul...

CAPITOLUL XIII

1

Războiul i-a amestecat pe oameni ca pe un pachet de cărți de joc, dar Veresov și cu Belozerov au avut parte de o soartă de invidiat — să rămînă împreună. Au servit la același batalion sanitar, au fost transferați amîndoi la un spital de campanie ambulant : Nikolai ca șef, Feodor ca prim-chirurg. Au tras-o după ei și pe Lida Rakova : Belozerov era îndrăgostit de-a binelea de ea și cînd Nikolai îi mai amintea de Annușka, se încrunta înciudat — poate că Annușka nici nu mai e printre cei vii cine știe de cînd...

Cînd trupele noastre au eliberat Minskul, spitalul se afla lîngă Luțk, pe direcția Lvov. Frontul I Ucrainean se pregătea pentru ofensivă ; la o permisie, fie ea cît de scurtă, nici măcar în vis nu te puteai gîndi. Veresov și Belozerov trimiseră vreo zece telegrame la toate adresele pe care și le-au putut aminti amîndoi : careva trebuie să fi rămas în viață, o răspunde careva...

Și începură zilele de chinuitoare așteptare. Ziarele erau pline de articole și fotografii care arătau în ce au transformat fasciștii orașul ocupat, bestialitățile la care s-au dedat. Aceste articole și fotografii nu erau de natură să sporească nici buna dispoziție și nici optimismul celor doi.

Prima care dădu glas fu mama lui Feodor. Ea le scrise că în toamna lui 'patruzeci și trei Annușka a fost dusă în Germania și că de atunci nu se știe nimic despre ea. Iulia este bine-sănătoasă, a crescut mare, nici n-o s-o recunoască Feodor cînd se va întoarce acasă, și tata trăiește, slavă Domnului, tot războiul a fost la partizani, în pădurile Logoiskului, iar ei — într-un sat de lîngă Cerven. S-au întors la Minsk abia de o săptămînă, imediat după asta a apărut și tata. Și casa lor a rămas intactă, asta-i într-adevăr o mare fericire, în jur nu vezi decît ruine năpădite de buruieni, iar casa lor e întreagă. E drept, deocamdată e locuită de refugiați de prin părțile Smolenskului, dar în curînd vor pleca la ei acasă, atunci va fi mai mult spațiu. Veresovii însă au murit : și Alexandr Ivanovici, și Xenia Makarovna,

i-au spînzurat nemții pe Komarovka în patruzeci și doi, împreună cu alți ilegaliști. I-au povestit vecinii, nemții au mînat atunci lumea din tot orașul, să vadă cum îi spînzură. Și căsuța lor au ars-o, au tăiat pomii — n-a rămas nimic-nimic. Mare nenorocire...

O scrisoare lungă, cu literele pătate, de lacrimi probabil, aducătoare de bucurie și totodată de durere. Veresov o ascultă pînă la capăt, se întinse pe pat cu fața în jos și încremeni ca strivit de un bolovan. Asta-i tot. A existat, a existat o speranță, a pîlpîit trei ani de zile, acum nu mai există. Au pierit. Au fost spînzurați. Și mama, și tatăl. Iar el îi opera pe nemții răniți. Nu o dată, nu de două ori — de zeci de ori. Le făcea transfuzii de sînge, deși sîngele era întotdeauna la limită, îi salva de gangrene gazoase, le dădea să mănînce din cazanul spitalului... Cum vine asta ? ! Ei i-au spînzurat părinții, iar el scotea din trupurile lor gloanțe și schije, făcute anume pentru a-i ucide. Poate că printre cei pe care i-a salvat de la moarte au fost și călăii mamei lui, o femeie micuță și blîndă, pe care pentru bunătatea și răbdarea ei o iubeau chiar și chiulangiii cei mai notorii din școală. Păi trebuia să le fi dat lovitura de grație, tuturor pînă la ultimul — cu bisturiul peste arteră... Ridică puțin capul și scuipă jos o salivă vîscoasă, trandafirie din cauza buzei pe care și-o mușcase. Păi cum să nu, chiar ai fi fost în stare ! Și acum dacă ți se aduce vreunul — tot o să te duci. Și o să te chinuiești aplecat deasupra lui, ca și cum ar fi de-al tău, și ai să uiți că este un dușman, cel mai crunt dușman al tău, cel mai urît, pentru că tu ești medic și ai de-a face cu dușmani atunci cînd ții în mîini un pistol automat, nu un bisturiu, iar cînd ții în mînă bisturiul — atunci nu ai nici dușmani și nici prieteni, ci ai numai răniți și ai datoria ta de medic. Nu, acum nu te-ai duce. Și nici mîine. Și nici poimîine. Prea e vie durerea. Dacă se întîmplă ceva — tot tu o să te chinuiești. Deocamdată să-i opereze alții. Pînă se mai potolește. Măcar cît de cît. După aceea — o să te duci și tu, n-ai cum să scapi de asta.

Belozerov umbla cu un aer vinovat, nu îndrăznea să-l privească pe Veresov în ochi. Uneori avea impresia că totuși ar fi putut să-i scoată pe părinții lui din oraș, să fi insistat mai mult și să-i fi scos, și atunci ar fi rămas în viață. Îi părea rău și de Annuska ; o uitase cu totul, de ce

să mintă, se obişnuise cu Lida Rakova, o iubea de parcă nici n-ar fi existat altcineva, acum însă îl cuprinse jalea. Ca şi cum el era vinovatul că Annuşka a fost dusă în Germania.

Şi din nou le-a venit în ajutor tensiunea muncii. Frontul înainta, iar în timpul ofensivei chirurgul nu are răgaz să mediteze sau să sufere. Sute de răniţi, o bandă rulantă fără sfîrşit de trupuri sfîrtecate, de oase zdrobite, de chipuri desfigurate de durere. Spală-ţi sîngele de pe mănuşi, întoarce-ţi faţa către soră ca să te şteargă de sudoarea ce-ţi curge în ochi şi — următorul !

Ziua Victoriei au întîmpinat-o lîngă Dresda, într-un sanatoriu particular bogat, cu cabinete medicale admirabil utilate, cu saloane vaste şi luminoase, turnuleţe gotice ţuguiate deasupra pavilioanelor, o grădină imensă, bine îngrijită, sere şi fîntîni — ultimul adăpost al spitalului ambulant de campanie. Şi aici drumurile lui Belozerov şi Veresov s-au despărţit. Peste puţin timp Feodor şi Lida s-au demobilizat şi au plecat la Minsk, Nikolai Alexandrovici a fost chemat spre toamnă la Academie să-şi termine adjunctura, şi el îşi luă soţia la Leningrad.

Gîndul la adjunctură îl urmărise în toţi cei patru ani ai războiului. În timpul nopţilor copia foile de observaţie mai interesante, descria *pro memoria* operaţiile mai complicate, ţinea corespondenţă cu soldaţii şi ofiţerii pe care îi salvase ca să cunoască rezultatele de durată, cerceta cu migală atlasurile de chirurgie. Acum toate astea trebuiau să-i prindă bine.

Din ziua aceea luminoasă ca îmbăiată în soarele galben de septembrie, cînd Veresovii au sosit la Leningrad, şi pînă cînd s-au mutat la Minsk, la Institutul de cercetare ştiinţifică Sosnovka, viaţa lor se putea cuprinde în cîteva rînduri seci de fişă personală. Nikolai Alexandrovici şi-a terminat adjunctura, şi-a susţinut teza de doctor în ştiinţe şi a fost oprit pe lîngă catedra de chirurgie de la facultate. A predat, a lucrat la bibliotecă şi la vivariu, a operat, a scris studii şi monografii, a obţinut titlul de doctor-docent. Olga Mihailovna a lucrat la o policlinică raională, la spital, apoi a fost invitată la Institutul de medicină să lucreze în

cadrul catedrei de pediatrie. Şi-a susţinut şi ea teza de doctor în ştiinţe — e drept, cu doisprezece ani în urma soţului ei : cei doi copii nu-i lăsau prea mult timp pentru munca ştiinţifică.

Pînă în toamna tîrzie a lui 'nouă sute patruzeci şi cinci Belozerov a trăit separat de Lida Rakova — o aştepta pe Annuşka. Odată cu ea nemţii luaseră din Nizki douăzeci şi şase de fete şi băieţi — se întoarseră numai zece. De la aceştia Feodor Vladimirovici află că Annuşka murise în lagărul de concentrare de la Henixen, în apropiere de Hanovra : răcise rău pe drum şi la sosire, împreună cu alţi bolnavi, a fost dusă imediat la camera de gazare.

Nu mai avea ce aştepta, nu mai avea ce să spere. Belozerov şi Lida se căsătoriră, apoi li se născu un băiat. În cinstea lui Veresov, la care ţineau amîndoi, îi dădură numele de Nikolai.

Feodor Vladimirovici intră în viaţa postbelică în calitate de şef al secţiei sanitare raionale. Se ocupa de refacerea spitalelor şi policlinicilor în Minskul ars, prefăcut în ruine. Se întorcea acasă mînjit tot de var şi humă, răguşit de atîta ceartă cu şefii de lucrări şi cu diverşi responsabili de la aprovizionare. Lida spunea în glumă că din chirurg devenise şef de şantier ; într-adevăr, în primii ani de după război, cărămida, geamurile şi cimentul l-au preocupat pe Belozerov în mult mai mare măsură decît medicina.

— Rîzi, n-ai decît să rîzi, bombănea el blajin. Toţi sînt meşteri la rîs. Dar dacă nu refacem pînă-n iarnă sala cazanelor din orăşelul clinic, dacă nu aducem lemne, atunci să vă văd cum rîdeţi.

Energic, descurcăreţ, Belozerov izbutea peste tot : făcea rost de instrumente şi de aparate Roentgen, de locuinţe pentru medici şi de locuri la creşe şi grădiniţe pentru copiii lor, de maşini şi de lenjerie de pat. Lumea ţinea la el pentru că era simplu în comportare, sociabil, niciodată nu se lansa în promisiuni gratuite, dar atunci cînd promitea ceva, se făcea luntre şi punte şi-şi ţinea făgăduiala.

Peste cîţiva ani Feodor Vladimirovici fu numit în fruntea oncologiei : devenise medic-şef al unui dispensar de nivel republican.

În 1957, la cea de-a XIV-a sesiune a Adunării Generale O.N.U. delegaţia Bielorusiei a adresat tuturor ţărilor apelul

de a intensifica lupta împotriva cancerului, a propus un program vast de colaborare internațională. Tezele raportului, întîmpinat cu o vie aprobare și susținut de participanți, fuseseră pregătite de către Belozerov împreună cu subalternii săi. Pe vremea aceea își susținuse deja teza de doctorat, axată pe studierea epidemiologiei cancerului gastric. Unul dintre referenții oficiali ai lui Feodor Vladimirovici fusese Veresov.

Belozerov avea totul din belșug : dragoste de muncă, tehnică de chirurg, șlefuită de război, aptitudini organizatorice — îi lipseau ideile. În timp ce fostul său șef avea belșug de idei, ca floarea-soarelui semințe, idei pe care le împărțea în jur cu dărnicie ; îl bucura orice posibilitate de a le verifica prin experiment și clinică. Așa că numai oficial era trecut ca referent, în realitate a condus întreaga lucrare.

Se vizitau des în zilele de sărbătoare, își aranjau concediul în aceeași perioadă, la mare. Copiii lor se împrieteniră și ei : Iulia și Kolea ai lui Belozerov și Tania și Natașa ai lui Veresov.

Medicul militar cu părul bălai și cîrlionțat, cu traversă la petlițe, vioi și mobil ca argintul viu, se transformase într-un bărbat arătos și impozant. Bine legat, lat în spate, cu pleșuvii profunde pe frunte și cu un zîmbet deschis, descoperind albeața dinților, purta costume scumpe și bine făcute, vorbea măsurat și fără grabă, gîndind cu mare grijă fiecare cuvînt ; mișcările-i deveniră domoale, pline de o demnitate reținută. În viața cotidiană însă rămăsese tot Feodor cel de altădată, un om fără astîmpăr, care după douăsprezece ore de operații era în stare să repete cu surorile și cu sanitarele concertul pentru răniți. Vesel, generos, era sufletul grupului de prieteni, îi plăcea să mănînce bine, să bea, îi căra pe toți în munți și la plimbări pe mare, organiza tombole zgomotoase.

Feodor Vladimirovici visa demult să-l atragă pe Veresov la Minsk, dar Academia nu-i dădea drumul. Și nici post potrivit nu exista.

Cînd în Bielorusia luă ființă Institutul de cercetare științifică pentru oncologie și radiologie medicală, director al Institutului fu numit Belozerov. N-a rămas însă multă vreme în acest post : abia începuse lucrările pentru con-

struirea orășelului din Sosnovka, cînd fu luat la Ministerul sănătății și, numit șef al Direcției de asistență medicală profilactică. În afară de organizarea asistenței medicale, Direcția conducea toate instituțiile de cercetare științifică din republică. Și atunci Feodor Vladimirovici propuse ca în locul său la institut să fie numit Veresov. Reuși să-l convingă pe ministru că Veresov este exact acel savant care va putea să pună pe picioare tînărul institut, care va imprima activității acestuia profunzime științifică și amploare. În plus, Nikolai Alexandrovici era bielorus, originar din Minsk, aici îi muriseră părinții, luptători ilegaliști, iar ministrul, care fusese medic la partizani, se îngrijea cu sîrg de creșterea și întărirea cadrelor naționale.

Obținînd un „s-a făcut", Feodor Vladimirovici luă imediat avionul de Leningrad.

Veresov se bucură cînd auzi propunerea lui Belozerov. Începuse acum să se plictisească de serviciul pe care îl avea, vorbind în limbaj militar — îl atrăgea un spațiu operativ mai vast. La Academie domina chirurgia : oncologia, care constituia obiectul visurilor lui Nikolai Alexandrovici încă din anul întîi de facultate și de care va putea să se ocupe abia după zece ani, era o sărmană fată vitregă pe lîngă o mașteră nu prea afectuoasă. Se întîmpla ca entuziasmul lui Veresov și al celor vreo zece elevi ai săi să se lovească de indiferență și neînțelegere. Cercetările lui necesitau fonduri de multe mii, instalații scumpe, autohtone și de import, laboratoare și pavilioane construite pe baza unor proiecte speciale, posibilități de a-i ține pe bolnavi sub observație mult timp după ieșirea acestora din spital. Academia nu-i putea oferi toate astea. Fonduri și instalații limitate, orele de curs, colocviile și examenele îi înghițeau o mulțime de timp, răpit științei.

Uneori pe Nikolai Alexandrovici îl încerca regretul că s-a făcut medic și nu matematician. E bine de matematicieni, dacă au un petec de hîrtie, un creion și un cap bun pot deduce orice lege, orice formulă. Lui însă nu-i ajunge doar capul : în medicină, cea mai formidabilă teorie nu face doi bani fără verificare experimentală și clinică. Veresov simțea că se luptă cu morile de vînt. Trebuia să plece acolo unde oncologia și tot ce este legat de ea reprezintă

un domeniu de știință de-sine-stătător, nu un apendice al chirurgiei generale, terapiei și radiodiagnozei.

— Vin, îi răspunse lui Belozerov fără a sta pe gînduri. Ca director, ca cercetător științific principal — ca ce vrei. Nu mai pot. Așa riști să-ți risipești toată viața fără să realizezi nimic.

— Deci, ne-am înțeles, zîmbi Belozerov din colțul buzelor. Încearcă să mai iei cu tine vreun băiat priceput, să conducă serviciul de radiochirurgie, stăm cam prost cu specialiștii.

— Îl iau pe Suhorukov, Suhorukov Andrei Andreevici. Elev de-al meu, și-a susținut recent teza de doctorat. Un chirurg strălucit, dragul meu. Cum se spune, are har.

— Mă rog, poate să fie și Suhorukov, consimți Feodor Vladimirovici. Ascultă, nu cumva e de pe meleagurile noastre ? Numele îmi pare foarte cunoscut.

— Cunoști satul Suhorukie de lîngă Minsk ? De acolo își trage rădăcina. Bun băiat, foarte priceput.

— Dacă e priceput, e bine. — Belozerov se trase de lobul urechii. — Proști avem destui, n-aș vrea să mai aducem în plus. Olia ! Oliușka ! strigă. Pentru Dumnezeu, dă-mi ceva să mănînc, altfel mor de inaniție.

— Spălați-vă pe mîini, dădu glas Olga de la bucătărie, sînt gata numaidecît.

Cu o sticlă de coniac în față și cu o ceașcă de cafea care se răcise demult, au stat pînă dimineață, și Belozerov îi vorbi lui Nikolai Alexandrovici despre munca ce-l așteaptă.

— Ține cont, nu-ți promit o viață ușoară. Am pornit construcția — așa ceva nici n-am avut pîn-acum. Pavilioane de clinică, radiologie, energii înalte, un orășel cu locuințe, conducta de apă, canalizare, servicii anexe — un colos ! Pentru toate e nevoie de un ochi atent. Cît sînt eu de frecat de toate celea — m-am epuizat, crede-mă. N-am timp să intru în sala de operații. Poate că mai tîrziu va fi mai ușor, atunci cînd se va termina construcția, acum însă...

— Păi nici nu caut o viață ușoară, replică Veresov. De cînd mă știu, n-am avut parte de așa ceva, știi și tu. Am nevoie de o viață interesantă, nu de una ușoară, să fie interesantă !

Au stat așa de vorbă, turnîndu-și reciproc coniacul în pahărele ; de la problemele institutului au trecut pe nesimțite la războiul cu Finlanda, întîi la războiul cu Finlanda, cînd a murit Iliușa Basov, apoi la Marele Război pentru Apărarea Patriei, care i-a răpit pe Ales Iațîna, pe Annuska, pe părinții lui Nikolai Alexandrovici — și n-ai fi putut găsi în toată lumea asta prieteni mai buni și mai credincioși decît ei doi. Cine și-ar fi putut închipui că nu vor trece nici cinci ani și această prietenie va scîrțîi și se va frînge ca un copac bătrîn, putred în interior.

2

Se spune că nu e simplu și nici ușor să conduci chiar și un cal, darmite un mare institut de cercetare științifică, unde lucrează peste o mie de cercetători științifici și cercetători științifici principali, doctoranzi și ordinatori, surori medicale și sanitare, fizicieni și electroniști, roentgenologi, radiologi, biochimiști ; unde printre trei sute cincizeci de bolnavi, pe care îi ai în fiece zi în grija ta, nu găsești nici măcar doi oameni cu același curs al bolii. Se spune „cancer", dar toți bolnavii cărora li s-a pus același diagnostic suferă de boli diferite și trebuie să-i tratezi în mod diferit, avînd în vedere vîrsta, firea, forțele de apărare ale organismului, modul de viață, patima beției și a fumatului, bolile suferite cu mulți ani în urmă și atîtea și atîtea lucruri.

După ce preluă conducerea institutului de la Sosnovka, Veresov simți destul de repede că-l prinde vîrtejul treburilor curente. De fapt, institutul nici nu exista încă, se aciuase tot în cîteva cămăruțe, în spitalul clinic, cum s-ar zice — înghesuiți și necăjiți. Necazul însă se diminua în fața proporțiilor șantierului de la Sosnovka.

Locul îi plăcu lui Nikolai Alexandrovici. Panta vastă și lină era asediată din trei laturi de pini arămii, brazi suri acoperiți de mușchi, stamba pestriță a mestecenilor. În vale se întindea pajiștea, dincolo de pajiște, la orizont, se înalța din nou zidul pădurii. Relativ destul de aproape de oraș, un drum bun, liniște, un aer străveziu, plămadă de

ierburi şi răşină. Şi mai mult îi plăcu faptul că lucrările de construcţie se desfăşurau complex : pavilioanele ştiinţifice şi medicale, laboratoarele, serviciile auxiliare, orăşelul cu locuinţe pentru personal, la o distanţă de trei-patru sute de metri, dincolo de o pădurice deasă, cu magazin, cantină, hotel — toate erau ridicate concomitent ; ca şi sala cazanelor, liniile de transport electric, castelul de apă. La pavilionul clinic se şi lucra la finisare, nu era departe momentul cînd urma să fie dat în folosinţă, pe fundalul verde al peisajului clădirea îşi înălţa albul mat al cărămizilor de gresie ; la pavilionul de radiologie şi la cel al energiilor înalte erau în toi lucrările de ridicare a zidurilor.

— N-am ce zice, îi spuse lui Belozerov după ce vizitară împreună şantierul. Ai muncit, nu glumă. Aici ne vom putea desfăşura.

— Ne-am străduit, îi răspunse Belozerov, reţinîndu-şi zîmbetul.

Lauda îi făcuse plăcere. Era mîndru de acest şantier, această creaţie a sa ; desigur, e uşor să vii la de-a gata, dar cîţi nervi l-au costat pe el toate astea, cîtă energie şi sănătate ! Îi făcea plăcere să vadă că Veresov ştiuse să aprecieze.

— Ascultă, reluă Feodor Vladimirovici după o scurtă şovăire. Adjunctul tău ştiinţific, Jarkov Igor Vladimirovici, ţi-am făcut cunoştinţă cu el azi dimineaţă... În genere, e un om priceput, dar... Pe scurt, se va dezlănţui împotriva pavilionului de radiologie. Ştii, el este radiolog, iar radiologii aşa sînt ei — oricît le-ai da, tot li se pare că nu e destul. Aşa că nu-i acorda prea mare atenţie. N-o să vă împăcaţi — îl mutăm.

Se despărţiră mulţumiţi unul de celălalt, dar ultimele cuvinte ale lui Belozerov îl puseră în gardă pe Nikolai Alexandrovici.

Zi de zi, dis-de-dimineaţă, pleca pe şantier. Îi făcea plăcere să sară peste şanţuri, să ocolească grămezi de pămînt răscolit, să se bată cu şefii de lucrări pentru fiecare pin de pe platformă, să se gîndească şi să se socotească cum e mai bine să aşeze instalaţiile, care vor începe să sosească azi-mîine. Îi plăcea că sălile de operaţii, mari şi luminoase, sînt aşezate comod, una sub alta la toate etajele, aproape de lift, că pereţii lor se căptuşesc cu faianţă

de un verde pal, că saloanele din pavilionul clinic nu sînt mari, de două-trei paturi, iar în pavilionul de radiologie camerele sînt de o persoană. Încetul cu încetul, prima bucurie a stăpînului care s-a pomenit pe neașteptate cu o bogăție fabuloasă a început să fie umbrită de ciudă. Proiectul nu prevedea sistemul de aer condiționat pentru sălile de operații. Operațiile oncologice durează adesea cîteva ore în șir, pentru chirurgi aerul condiționat este o necesitate, nu un lux. Toate cele trei pavilioane trebuiau unite printr-un tunel de legătură : pe un om bolnav, care abia a fost la tratament, abia a făcut raze la acceleratorul linear de electroni, nu-l poți duce înapoi în salonul lui, la treisute metri distanță, prin ploaie, vifor sau ger năprasnic. Canalizarea trebuia refăcută în vederea evacuării și îngropării sigure a rezidurilor radioactive. S-au mai strîns și o serie de alte mărunțișuri, care trebuiau rezolvate acum, cît totul era în construcție, pentru că mai tîrziu va fi mult mai dificil.

Cel mai mult însă îl neliniștea pavilionul de radiologie ; cuvintele lui Belozerov i se înfipseseră adînc în memorie. Veresov nu era specialist în radiologie, iar Jarkov, pe care de cîteva ori a încercat să-l provoace la o discuție deschisă, îi răspundea printr-o tăcere posacă. În cele din urmă, Nikolai Alexandrovici se plictisi de acest joc de-a tăcerea. Îi aduse la șantier pe Jarkov și pe Șutov, șeful laboratorului de izotopi radioactivi, și le puse problema pieptiș :

— Uitați ce-i, frații, pavilionul de radiologie va fi pe viitor gospodăria voastră. Dați-i drumul, arătați ce e bine aici și ce e prost. Aveți în vedere că dacă neajunsurile vor ieși la iveală mai tîrziu, după ce comisia de stat va face recepția pavilionului, am să vă jupoi.

Jarkov fulgeră din ochelari, își înălță bărbia ascuțită :

— Permiteți-mi, vă rog, Nikolai Alexandrovici, o întrebare indiscretă. Este adevărat că sînteți vechi prieten cu Feodor Vladimirovici Belozerov ?

Veresov dădu din umeri.

— Mai vechi nici că se poate. Am fost colegi de școală, am urmat împreună la Academie, am făcut împreună două

războaie... Iertați-mă. Igor Ivanovici, dar nu înțeleg ce legătură are asta cu întrebarea mea ?

— O legătură cît se poate de directă, izbucni tăios Jarkov. Dacă sînteți prieteni, nu avem ce discuta. Pot să vă înaintez cererea de demisie peste cîteva minute.

Veresov păli.

— Cum îndrăznești să-mi vorbești astfel ! rosti încet, abia stăpînindu-și furia. Mucosule !... Ce știi dumneata despre prietenia noastră ? ! Belozerov m-a salvat de la moarte, la Șepetovka, cînd au înfipt în mine o jumătate kilogram de fier. Au fost situații cînd am împărțit cu el pe din două ultimul pesmet, cînd am căzut frînți de oboseală în fața meselor de operație. Ce-ți pasă dumitale de toate astea cînd e vorba despre cu totul altceva. Nu vrei să lucrezi — cară-te, nu se dărîmă pămîntul. Vrei să lucrezi — atunci nu te fofila, expune-ți pretențiile, pentru asta te-am adus aici, nu ca să te amesteci în relațiile mele cu Belozerov.

— Așa, care va să zică ! — Jarkov își smulse ochelarii și Veresov văzu că are o față de băiețandru, furioasă și neînduplecată. — Atunci binevoiți a mă asculta ! Am fost împotriva acestui pavilion cînd construcția abia începuse. De o sută de ori i-am spus lui Belozerov că proiectul este învechit în mod iremediabil, că pentru un institut gîndit ca un centru științific modern, care trebuie să înglobeze toate cuceririle științei și tehnicii, un pavilion de radiologie ca acesta este o bătaie de joc. Iar el rîdea și-mi spunea „mucosule" — ca și dumneavoastră. În paranteză fie spus, nu sînt un mucos, am treizeci și doi de ani, sînt doctor în științe medicale și cercetător științific principal.

— Concret, îl întrerupse Veresov. Spune concret care sînt, după părerea dumitale, neajunsurile proiectului.

Dintr-o mișcare a capului Jarkov își dădu pe spate părul și-și puse ochelarii.

— Pavilionul a fost proiectat pentru instalații învechite — pentru tunuri de cobalt de mică putere. Nu este nici măcar ziua de ieri a radiologiei, este ziua de alaltăieri ; în momentul de față industria noastră produce instalații „Luci" și „Rokus", care sînt mult mai puternice. Să se

instaleze aici niște vechituri e ca și cum în secolul nostru ai duce poșta la Vladivostok cu troica surugiilor.

— Cine vă împiedică să puneți instalații noi ?

— Cine ne împiedică ? ! își ieși din fire Jarkov. Aceste canioane ne împiedică, aceste trecători din beton special, puse ca protecție împotriva radiațiilor. Nici „Luci" și nici „Rokus" nu încap în ele, au alte gabarite. Și nici fundațiile nu sînt calculate pentru ele, ci pentru vechituri, ba chiar și protecția în sine nu are în vedere radiații atît de puternice. Asta mă împiedică.

Tot ce spunea Jarkov era atît de evident încît Veresov se pierdu. Într-adevăr, să dotezi noul pavilion cu instalații învechite era curată nerozie.

Cum de nu a înțeles Feodor ?

— Atunci de ce... începu el nesigur.

— Pentru că Feodor Vladimirovici a mai construit și utilat un astfel de pavilion. Atunci cînd a lucrat la dispensar. Totul e aprobat, pus la punct, de ce să facem noi pe deștepții. Să dai la o parte un proiect care a fost aprobat — știți, nu se încumetă oricine să pornească la așa ceva. Și apoi termenele, termenele... Grozav ai vrea să raportezi...

— Ați adus la cunoștință Ministerului considerentele dumneavoastră ?

— Bineînțeles. Dar nici acolo nu se află amatori să-și pună capul sub lovituri.

Jarkov tăcu și începu din nou să-și șteargă sticlele ochelarilor. Obrajii i se acoperiseră de pete roșii. „E arțăgos, se gîndi Veresov. «N-o să vă împăcați — îl mutăm !» își aminti cuvintele lui Belozerov. Într-adevăr, va fi greu să te împaci cu el. Dar și ca să-l muți — e un lux mult prea mare. Omul ăsta nu-și apără fotoliul, se zbate în interesul muncii. Iar din moment ce e în interesul muncii — ne vom împăca."

— Asta-i tot ? întrebă. Ați terminat ?

— Terminat, zîmbi posac Jarkov.

Veresov se întoarse către Șutov.

— Dumneavoastră ce obiecții aveți ?

— Mărunțișuri, Nikolai Alexandrovici, răspunse precaut acesta. Trebuie să se prevadă cum se vor aduce aplica-

toarele și izotopii lichizi de la locul de păstrare în camera de manipulare. Noi încercăm să facem o machetă, o să vă arătăm. Ușile din saloane e preferabil să fie în două canaturi ; sînt foarte grele, căptușite cu plumb, nici un fel de balamale nu vor rezista. Apoi, se vor deschide prea larg, ceea ce implică o inutilă poluare a aerului, pericol de iradiere. Ei, și alte cîteva lucruri...

— E clar, interveni Veresov. Uitați cum facem, Igor Ivanovici, vă rog să-mi expuneți toate astea pe hîrtie. Și dumneavoastră, Mihail Savelievici, la fel. Pînă mîine la ora nouă.

— Nu-i greu să expui, mormăi Jarkov, dar ce folos ? Aici e nevoie de explozibil, nu de hîrtie.

„Explozibil, se gîndi Veresov în timp ce urca în mașină. Numai explozibil. Aceste blestemate canioane și fundații nu pot fi desfăcute, singura soluție e să le arunci în aer și să faci totul din nou... Un adevărat coșmar, o să ne taie capul înainte de asta. Și mie, și lui Feodor. Bravo, or să zică, începe măturа nouă să mănture, tună în toată zarea... Dar ce să fac ? S-o las baltă, să rămînă totul așa cum este ? Încurcată treabă..."

După ce-și petrecu toată noaptea cercetînd cele mai noi publicații din domeniul radiologiei, Nikolai Alexandrovici se duse la Belozerov, la Minister..

Feodor Vladimirovici îl ascultă și se strîmbă înciudat.

— Ei poftim, doar te-am prevenit... Nu s-au învechit cituși de puțin aceste tunuri, își fac treaba și acum, și o fac bine. Ce nevoie ai de instalații de un milion de electronvolți ? Aceste energii înalte le vei obține la accelerator, de aceea se și construiește.

— Ei, sînt lucruri diferite, o știi la fel de bine ca și mine, obiectă moale Veresov. În plus, „Rokus" are un cap rotativ, ceea ce permite ca același loc să fie iradiat din cîmpuri diferite. Un efect incomensurabil. Ce-i de făcut, Feodore ? Hai să încercăm să-l convingem pe ministru, poate că va permite ? Ce-i drept, e cam tîrziu, dar după aceea va fi mult prea tîrziu.

— Ai înnebunit ! Să arunci în aer fundațiile, canioanele — păi asta înseamnă să arunci în vînt sute de mii ! Nu, nici să nu te gîndești. Ce mai ai aici ? Condiționare,

tunel subteran, canalizare... așa... O listă cam lungă. Bun, toate astea le voi susține. E vina mea că nu s-a prevăzut de la început, dar aș vrea să-l văd pe ăla care poate prevedea totul la un astfel de volum ! Vom face demersuri pe lîngă guvern ca să aloce fonduri suplimentare. Ai dreptate, dacă facem, apăi să facem ca lumea, să avem și noi la ce să ne uităm, și să le arătăm și altora. Oricum — am ridicat problema la Adunarea Generală. Primii. Mai zilele trecute ministrul s-a interesat de termene, în curînd se așteaptă sosirea unor delegații străine.

— Feodore, imploră Veresov, poate sub pretextul delegațiilor, ce zici ? Înțelege că ăștia vor rîde de noi. Azi noapte am cercetat anume un vraf de reviste. Jarkov are dreptate. Doar n-o să ne mănînce de vii, chiar așa. Ei, or să ne trîntească o mustrare. Mustrarea nu e ca medalia — n-o porți la piept, o să treacă. Gîndește-te la bolnavi, Feodore, că doar întotdeauna te-ai gîndit la bolnavi, la răniți, nu la tine, nu te știu eu ? ! Mă rog, s-a luat un proiect vechi, dar altul nou nu exista atunci. Corectivele la acesta trebuie doar calculate...

Feodor se ridică de la masă și se porni să măsoare încăperea în lung și în lat.

— Greșeală ? Greșelile, dragul meu, pot fi diferite. Pentru unele te alegi cu o mustrare, pentru altele te poți pomeni cu un picior în fund. Tare s-a mai prins de tine plămada militară, frate Nikolai. În armată totul e simplu : trebuie construit — construiești, trebuie aruncat în aer — arunci. Ordinul dat de superior este lege pentru subaltern. Iar dacă se întîmplă ceva — nici usturoi n-am mîncat, nici gura nu-mi miroase. Aici, în civilie, este altfel. Bineînțeles, e un proiect tip, nu eu l-am făcut, șefii nu l-au anulat încă. Dar ia încearcă să modifici ceva — imediat ai să auzi : unde ți-au fost ochii mai înainte ? ! De ce nu l-ați ascultat de la început pe Jarkov, uite-aici raportul lui, cît timp, cîți bani ați fi putut economisi... Îți trîntesc o patalama că n-ai corespuns, după care du-te și dovedește că nu ești cămilă. Iar pavilioane de acest fel se construiesc pe tot cuprinsul țării, și proiectul, în paranteză fie spus, nu l-au elaborat niște tîmpiți ignoranți, ci specialiști care se pricep în materie cel puțin cît tine și cît mine și cît Jar-

kov al tău. Şi atunci, pentru ce trebuie să mă declar de acord cu voi ? Astăzi au apărut „Luci" şi „Rokus", mîine va apărea cine ştie ce altă jucărie, deci să scoatem din nou aceste instalaţii, să aruncăm în aer la mama dracului totul şi să punem altele noi ? Doar ştii şi tu — în medicină nu există nimic mai costisitor ca oncologia, statul cheltuieşte bani serioşi cu ea. Numai institutul tău cît a tras — ar fi ajuns pentru trei clinici obişnuite. O să vă mulţumiţi cu acest pavilion, iar cu timpul o să construim unul nou, terenul e mare. N-aveţi decît să vă desfăşuraţi atunci împreună cu Jarkov.

— Nu te pot înţelege, Feodore. — Veresov oftă şi-şi scoase ţigările. — Vorbeşti de economie, dar propui risipă. Transformările astea vor costa de o sută de ori mai puţin decît un pavilion nou. Şi-apoi, cine ştie cînd o să fie construit. Pe cînd acesta... Ei, o să fie gata cu o lună mai tîrziu. În schimb, folosul pe care îl va aduce va fi de la bun început mult mai mare. Nu nesocoti factorul folosului.

Belozerov stătea sprijinit de pervazul ferestrei şi pufăia din ţigară. Veresov simţea că vorbele sale se lovesc de un zid. Nu putea înţelege un lucru : de ce îi e teamă lui Feodor. Nu era un laş, nu fusese niciînd. S-a întîmplat să fie uşuratic, supărăcios, nepăsător, dar laş n-a fost. Într-un rînd, în ambulanţă, făcea transfuzie de sînge unui rănit, în plin bombardament. Un avion venea în picaj drept asupra maşinii, bestia, toţi au fugit care încotro, iar Feodor continua să facă transfuzia. Chiar alături s-a auzit o bubuitură asurzitoare, pînă şi ostaşul îl implora : „Pleacă, doctore, eu oricum o să mor, iar dumneata o să te prăpădeşti degeaba !" Nici capul nu şi l-a întors. I s-a dat atunci Ordinul Steaua Roşie, salvase un om, dacă fugea — ostaşul ar fi murit. Or, dacă aviatorul nu dădea greş, dacă lovea puţin mai la dreapta — din maşină n-ar fi rămas decît fărîme. Nu putea să se schimbe omul numai şi numai pentru că s-a aşezat în acest fotoliu, altă vîrstă şi altă fire...

Belozerov vedea în geam că Veresov stă încruntat, îl vedea cum îşi freacă cicatricea şi simţea un val de iritare. Ce tot vrea, mă rog ? N-ai pornit tu şantierul, nu tu vei răspunde. Ai primit de-a gata — munceşte, pentru ce să

cauți vînătăi în plus. Desigur, am cam dat greș cu pavilionul ăsta, deși nu e chiar atît de negru dracul cum îl prezintă Jarkov. Pur și simplu am vrut să scurtăm termenele, am tras tare, iar ca să fi comandat o nouă documentație de proiectare — păi n-am fi avut-o nici pînă în ziua de azi. Frumoasă treabă, n-am ce zice — să faci uz de explozibil. Păi o să se stîrnească un asemenea ecou, încît toți anii tăi de muncă ireproșabilă nu vor reuși să-l stingă. Nu, categoric, la ministru mai bine nici să n-aduc vorba de asta. Nu vreau să risc. M-am săturat. Îmi place acest cabinet, cu o masă uriașă și cu telefoane de diferite culori, îmi place și anticamera, și faptul că acolo stau și așteaptă pînă sînt invitați să intre directori de institute, ca Veresov, și medici-șefi de la cele mai mari clinici, îmi place anvergura. Cine e lipsit de vanitate ? Proștii și trîntorii. Și Veresov e vanitos, și Jarkov. Se gîndesc la bolnavi ? Vorbe... Din aceste instalații noi, Jarkov și-ar mulge disertația de doctor-docent, din cele vechi s-a tot supt, de aceea se dezlănțuie. E explicabil. Veresov însă n-are motive să se amestece în treaba asta, nu-i este de nici un folos, el este chirurg, nu radiolog. Și discuția asta trebuie încheiată. Secretara a băgat capul pe ușă de cîteva ori, se vede că e lume care așteaptă.

Reveni la biroul său cu față de postav verde, își puse palma peste documente.

— Uite ce-i, Nikolai, lasă-mi aici însemnările tale. Toate propunerile tale vor fi examinate în timpul cel mai scurt posibil, voi avea eu grijă. Cred că ministrul o să aprecieze felul în care te-ai pus pe treabă, o să facem rost de bani și pentru tunelul subteran, și pentru condiționare, și pentru celelalte mărunțișuri. Despre pavilionul de radiologie nu mai avem ce discuta. Pe Jarkov o să-l iau de la tine, o să vorbesc la cadre, să nu te mai bată la cap. Asta-i tot, dragă, te rog să mă scuzi, anticamera e plină de lume.

Veresov se ridică.

— Nu te atinge de Jarkov, o să mă descurc singur. Cu privire la pavilionul ăsta afurisit să mă mai sfătuiesc cu specialiștii de la Moscova, după aceea îți raportez. E bine așa ?

— Cum dorești, dădu din umeri Belozerov. Te rog însă foarte mult un lucru — nu angaja discuții largi. N-aș vrea să se vorbească mult pe tema asta.

— Să n-ai nici o grijă, nu sînt copil. — Veresov își stinse țigara și îi întinse mîna lui Feodor. — Veniți pe la noi deseară cu Lida și cu copiii, e ziua de naștere a Natașei. Mi-a spus să vă amintesc.

— N-am uitat, răspunse cu o urmă de zîmbet Belozerov. O să venim.

3

Veresov reuși să-i convingă pe constructori să întrerupă pentru cîteva zile lucrările la pavilionul de radiologie și luă avionul pentru Moscova.

— Ce să-ți spun, tăicuțule ? își ciupi barba colilie, stufoasă, academicianul Kireev, șeful secției de radiologie de la Institutul de oncologie experimentală și clinică. Cunosc proiectul ăsta, la timpul său am fost consultat în legătură cu el. După el s-au construit vreo douăzeci de pavilioane de radiologie, cred. Cu un an în urmă era bun, acum are nevoie de modificări. E în firea lucrurilor : cheltuielile progresului tehnic. Are dreptate Jarkov : noile instalații sînt mult mai eficiente. Uite aici, îți dau o adresă. — Kireev notă pe o foaie de hîrtie adresa organizației specializate în proiectarea instituțiilor cu profil medical. — Acolo au calculat deja fundațiile și canioanele pentru „Rokus" și pentru „Luci", în proiect se vor opera modificări. Dar melcul merge, pîn-o ajunge... Du-te dumneata acolo, ia calculele, analizați la voi la institut, discutați la Minister. — Miji hîtru ochii, strîngînd în jurul lor crețuri adînci. — Dumneavoastră o să vă chinuiți, dumneavoastră să și hotărîți.

„Este adevărat că sînteți vechi prieten cu Feodor Vladimirovici Belozerov ?" Adevărat. După cum este adevărat și faptul că pavilionul va trebui refăcut. Dacă noile instalații nu s-ar putea obține... Te-ai putea agăța de ceva. Față de propria ta conștiință. Nu se poate și nu se poate.

Se pun la punct, se testează — cioara de pe gard. Dar ele se pot obține. Problema e pavilionul. Acolo unde s-au cheltuit milioane nu te scumpești la o sută de mii sau două. „Cheltuielile progresului tehnic...“ Iar pe de altă parte, dacă acest „Rokus“ și acest „Luci“ ar fi un panaceu împotriva cancerului, cine ar sta să se socotească ! Dar nici pomeneală de așa ceva. Pur și simplu, sînt ceva mai bune. Cine poate ști însă cîte zile, cîte luni, cîți ani de viață omenească înseamnă acest „ceva mai bune“ ? Rezultate pe o durată mai lungă nu există deocamdată, un lucru însă este limpede : oncologii din America, Anglia, Japonia, R.F.G. au și început să treacă la instalații de acest gen... Aruncă în aer canioanele și fundațiile, reconstruiesc pavilioanele. Bineînțeles, lor le vine mai ușor, banii ăștia o să-i pompeze din buzunarele bolnavilor, pe cînd la noi toate sînt pe spinarea statului. Cum-necum, tot nu putem rămîne în urmă.

De astă dată Belozerov îl întîmpină pe Nikolai Alexandrovici fără amabilitate.

— De ce nu te-ai pus de acord cu mine în privința opririi lucrărilor la pavilionul de radiologie ?

— Am socotit că e de la sine înțeles, explică Veresov. Uite, astea sînt corectivele la proiectul tip, continuă el, scoțînd din servietă un teanc de hîrtii.

— Pune hîrtiuțele astea într-un dosărel și bagă-le undeva cît mai departe. Ieri ministrul a vizitat șantierul. Am ajuns acolo, tu lipsești, vedeți dumneavoastră, a plecat la Moscova. La pavilionul de radiologie — țipenie, nici un muncitor. A făcut un scandal, să te ții. Toate forțele au fost canalizate acolo. Iar ție ți-a dat dispoziție să te prezinți la el îndată ce te întorci.

— Foarte bine. — Veresov își strînse hîrtiile. — I-ai explicat de ce au fost oprite lucrările ?

— Nici nu vrea să audă. — Belozerov își puse mîna pe umărul lui Veresov. — Kolea, las-o baltă. Nu-ți căuta necazuri cu lumînarea. Ești nou în muncă, n-ai făcut încă nimic, dar ești pornit să distrugi. Să distrugi e ușor, frate dragă, să construiești e greu. Nici așa nu reușim să respectăm termenele. Te rog să nu mă bagi în încurcătură nici pe mine, și nici pe tine însuți.

— Nu e vorba de noi doi aici, zîmbi trist Veresov. Pe noi, cum se spune, Domnul ne-a ocrotit pînă una-alta. Nu e vorba de noi, Feodore, e vorba de cei pe care „Luci" şi „Rokus" îi pot ajuta să-şi biruie mai repede nenorocirea, să-i redea vieţii, să-i redea unei vieţi normale.

— Toate astea sînt vorbe, se întunecă Belozerov. Nici eu nu mă gîndesc la mine, şi eu mă gîndesc tot la oameni. Nu trebuie să ne dispersăm, este întotdeauna periculos. Ţii minte, ai susţinut ideea unor puncte mobile pentru teste de depistare ? Pentru asta trebuie să consumăm praful de puşcă : pentru punctele de depistare, pentru pregătirea cadrelor de oncologi, nu pentru tot felul de fleacuri.

— În meseria noastră nu avem fleacuri. Totul este important, totul este intercorelat...

— Nu te contrazice nimeni. — Belozerov ridică din umeri. — Pur şi simplu, n-o poţi scoate la capăt cu toate deodată.

Veresov simţi cum i se zbate cicatricea din obraz, o apăsă grăbit cu degetele.

— Vii împreună cu mine la ministru sau să mă duc singur ?

— Du-te singur. El îmi cunoaşte părerile şi e în totul de acord cu ele. Mai bine nici n-ai atinge problema asta.

Ministrul n-a stat nici el să cerceteze corectivele la proiect.

— Toate astea sînt o chestiune de viitor, i-o reteză scurt lui Veresov. Există o sarcină dată de guvern, există termene de plan, există un proiect aprobat. Concentraţi-vă eforturile asupra realizării lui şi nu vă ţineţi de amatorisme. Feodor Vladimirovici mi-a raportat despre celelalte propuneri pe care le-aţi făcut, ele merită atenţie. Calculaţi cît vă trebuie, pregătiţi documentaţia, o să vă suplimentăm fondurile. Dar să nu uitaţi că statul nu este o vacă de muls. În afară de institutul de oncologie mai avem şi alte institute de cercetare ştiinţifică, şcoli superioare, sute de spitale şi policlinici. Şi toţi au nevoie de bani, instalaţii, materiale de construcţie. Deci aşa, stimate Nikolai Alexandrovici. Pavilionul de radiologie trebuie dat la termen şi fără nici o întîrziere.

Veresov se ridică.

— Consider că este o hotărîre greşită. Vă aduc la cunoştinţă că mă voi adresa organelor de partid.

— E dreptul dumneavoastră. — Ministrul îşi adună la rădăcina nasului liniile blonde ale sprîncenelor. — Totuşi, înainte de a o face, v-aş sfătui să vă gîndiţi bine.

— Toate au fost gîndite, acum trebuie să se rezolve, rosti rar Veresov. Nu am altă ieşire. Noi construim un mare centru ştiinţific, nu o fabrică pentru jucării de copii. Nu pot face ştiinţă cu instalaţii învechite, o ştiţi foarte bine. Permiteţi-mi să plec.

— Duceţi-vă, răspunse ministrul, petrecîndu-l cu o privire plină de curiozitate. Cam prea iute colonelul ăsta, murmură, cam prea iute... — Şi apăsă pe butonul soneriei. — Poftește-l la mine pe Belozerov.

Luînd cu el notiţa lui Jarkov şi corectivele la proiect, Nikolai Alexandrovici se duse la Comitetul raional de partid.

Ivan Haritonovici Azema, primul secretar al Comitetului raional, fusese într-un trecut recent profesor de istorie la o şcoală secundară. Mic de stat, cu faţa rotundă şi ochi mici, larg distanţaţi, cu buza de jos ieşită în afară, ceea ce-l făcea să aibă o expresie de nemulţumire şi jignire, păstrase o calitate rară în zilele noastre : ştia să-l asculte pe interlocutor. Indiferent cine erau cei cu care stătea de vorbă — ministru sau director de mare sovhoz, mecanizatori dintr-un atelier de colhoz sau mulgătoare de la o fermă — îi asculta pe toţi cu aceeaşi atenţie şi concentrare, căutînd să pătrundă cele mai mici amănunte şi nuanţe. De obicei, se ferea să-i întrerupă pe oameni prin replici şi întrebări, nu-i intimida prin vreun gest plin de nerăbdare sau vreun zîmbet protector : cum s-ar zice, dă-i drumul, zi-i înainte, ştim noi ce o să ne spui ; nu desena corăbioare pe hîrtie, nu bătea darabana cu degetele în masă ; cu capul plecat spre umărul stîng şi sprijinit în mînă, asculta. La toate telefoanele, ajutorul lui, care stătea în anticameră, răspundea invariabil : „Ivan Haritonovici este ocupat. Cum se eliberează, vă dau legătura".

Această artă de a asculta îi atrăgea simpatia deosebită a oamenilor, crea în jurul său o atmosferă de încredere şi

de bunăvoință. Chiar și atunci cînd respingea cine știe ce cereri, cînd nu accepta explicațiile ce i se dădeau sau nu era de acord cu vreo opinie ce i se expunea, lumea știa că secretarului nu-i scăpase nici un fapt, că a cîntărit, s-a gîndit și a ținut cont de toate. În același timp, însă, nu suporta pălăvrăgeala bombastică, vorbele goale și sforăitoare, întrerupea trăncăneala cu hotărîre.

Concis și reținut, Veresov îi plăcu lui Azema. Argumentele și calculele pe care le aducea erau convingătoare.

— Lăsați-mi hîrtiile dumneavoastră, Nikolai Alexandrovici, îi spuse. Bineînțeles, trebuie să punem noile instalații dacă ele sînt mai de folos. Să încerc să-l conving pe ministrul dumneavoastră.

— Lucrul acesta trebuie făcut neîntîrziat, Ivan Haritonovici, interveni Veresov. Fiece zi în plus înseamnă cheltuieli în plus. Lucrările sînt în plină desfășurare.

— Înțeleg. — Azema notă ceva în calendar. — Mîine vă telefonez.

„Numai institutul de oncologie cu problemele lui îmi lipsea, se gîndi, însoțindu-l cu privirea pe Nikolai Alexandrovici pînă la ușa cabinetului. Pîine și carne, lapte și repararea tractoarelor, campania de însămînțări, campania de recoltare și — tunurile de cobalt..."

Ivan Haritonovici zgribuli din umeri și întinse mîna spre telefon.

Cum ajunse la institut, Veresov îl chemă la el pe Jarkov.

— Caută artificieri. Să calculeze dacă pot arunca în aer canioanele și fundamentele fără să strice clădirea.

Igor Ivanovici îl privi curios pe director.

— Ați reușit să-i convingeți ?

— Deocamdată nu, dar sper că voi reuși.

— Și dacă nu veți reuși ?

— Vor fi puși în fața unui fapt împlinit.

— Dar asta... — Jarkov își scoase ochelarii, mîji ochii miopi și zîmbi pe sub mustață. — Nikolai Alexandrovici, eu... M-am purtat într-adevăr ca un mucos. Vă rog să primiți scuzele mele.

— Ascultă, se înfurie Veresov, du-te la toţi dracii şi lasă-mă să lucrez.

— Înţeles, să mă duc la toţi dracii ! răspunse vesel Igor Ivanovici şi plescăi din limbă cu admiraţie. Sînteţi, cum se vede, un om tare dîrz, tovarăşe director, n-o să vă puteţi păstra capul.

— Bun e Dumnezeu, meşter e dracu, o să treacă şi asta, mormăi de astă dată ceva mai blînd Nikolai Alexandrovici.

În ziua următoare, către sfîrşit, primi telefon de la Azema.

— Veşti proaste, Nikolai Alexandrovici. Ministerul este categoric împotriva modificărilor. Zice că modificările la proiect încă nu au fost aprobate şi, întrucît e vorba de pericolul iradierii, orice modificări amatoriste sînt categoric interzise. Dar dacă, înainte de a fi aprobate, aceste modificări vor mai suferi alte modificări, iar la noi totul va fi gata, ce se va întîmpla atunci ? Din nou să aruncăm în aer ? Alte termene, alţi bani ? Argumentele sînt serioase. Ce puteţi să răspundeţi ?

— Ceea ce v-ar răspunde orice student de la Fizică, replică Veresov pe un ton mai tăios decît ar fi dorit-o. Că perioada de înjumătăţire a cobaltului radioactiv este ceva mai mare de cinci ani. Din moment ce cunoaştem energia de iradiere, calcularea grosimii mijloacelor de protecţie împotriva pătrunderii radiaţiilor nu este o sarcină atît de dificilă, încît să fie nevoie să revenim. Calculele au fost verificate de către specialiştii mei şi nu trezesc nici un fel de îndoieli. Nu sînt un duşman al formalităţilor, adesea ele sînt necesare, mai ales în domeniul nostru. Dar asta nu mai e formalitate, vă rog să mă scuzaţi, este formalism.

Azema tăcu un moment. Veresov îi auzea respiraţia răguşită în receptor. „Astm bronşic, remarcă mecanic. Trebuie să se ducă la Kislovodsk, să se trateze. O să-i spun la prima ocazie..."

— Aşa-a-a, rosti prelung Ivan Haritonovici în cele din urmă. Ce să-i facem, mai răbdaţi puţin. Să-mi fac timp în zilele următoare, să mergem împreună la secţia de ştiinţă a Comitetului Central, să discutăm. Din păcate nu pot să hotărăsc nimic.

CAPITOLUL XIV

1

Cînd Belozerov sosi la institut, Nikolai Alexandrovici verifica pentru a treia oară calculele făcute de artificieri, de teamă ca nu cumva odată cu canioanele să se dărîme şi pereţii pavilionului.

Suflînd din greu, Feodor Vladimirovici îşi desfăcu cravata, se descheie la guler şi se şterse cu batista la gît. Aruncă o privire fugară spre foaia plină de cifre şi zîmbi blajin.

— Maică-măiculiţă, ce căldură ! Nu te-ai săturat încă de acest cuptor ? Ce să zic, sîntem mari specialişti în a ne scurta singuri zilele ! Strînge-ţi hîrţoagele şi hai la noi la vilă. Mergem la scăldat, Lida o să ne prepare ceva de-ale gurii, vreo răcitură. În ultimul timp noi doi nici n-am mai stat de vorbă, nu discutăm decît despre blestemata asta de radiologie.

Veresov îşi privi înciudat calculele şi dădu din mînă a lehamite : să mergem !

Vilişoara de lemn a Belozerovilor se înălţa în mijlocul unei păduri de pini, pe malul rîului Svisloci, în împrejurimile Minskului. Pinii îşi scuturau scoarţa de coji, răspîndind un miros puternic de răşină încinsă. Familia lui Feodor Vladimirovici se adunase în păr. Lida, îmbrăcată cu un sarafan uşor, înflorat, cu o băsmăluţă în cap, trebăluia la bucătărie ; zărindu-l pe Veresov, bucuroasă îi făcu semn cu mîna prin fereastra deschisă. Iulia împreună cu soţul ei, morfopatologul Melnikov, stropea răzoarele. Kolea era pe verandă, într-un balansoar, şi meşterea un arc.

Bărbaţii îşi scoaseră vestoanele, luară prosoapele şi se duseră la scăldat. Malul abrupt al rîului era năpădit de răchitiş cu frunza ascuţită, stuf, nuferi galbeni ; deasupra lor spînzurau libelule, ca nişte mici elicoptere. Apa, caldă ca laptele proaspăt muls, nu-i răcori mai deloc, totuşi lîngă rîu respirai mai uşor. Pe malul celălalt se adunase mulţime de tineret, se auzea larmă de glasuri, chiăitul

subțirel al fetelor, tranzistoarele huruiau care mai de care. După ce se scăldară, Nikolai Alexandrovici și Feodor Vladimirovici se afundară în pădure și se culcară în iarbă, întinzînd alături prosoapele umede.

— Ce bine e, rosti Belozerov, aprinzîndu-și o țigară.

— Foarte bine, conveni Veresov.

Stăteau întinși, în tăcere, expunîndu-și spinările albe la razele soarelui în amurg : nici unul, nici celălalt nu fuseseră încă în concediu.

Nori alburii pluteau pe cerul decolorat de arșiță. Undeva prin apropiere, într-un pin, o ciocănitoare tocănea de zor.

— Halal pasăre, zîmbi Feodor Vladimirovici, scărpinîndu-și alene pieptul păros. Cum de nu i se zdruncină creierii de această activitate. Ciocăne și ciocăne întruna...

Veresov își scoase portțigaretul verde de plastic. Un portțigaret vechi, încă din timpul războiului, cu capac canelat, cum nu se mai fac acum. În general îi plăceau lucrurile vechi, care îi aminteau de trecut. În nenumărate rînduri Olga Mihailovna a încercat să-i pună în mînă cîte o servietă nouă — vreo zece servicte noi, primite în dar de la prieteni, se prăfuiau în debara ; dar Nikolai Alexandrovici căra cu el vechea lui servietă, umflată ca un dirijabil, roasă la colțuri și cu mînerul reparat, și era imposibil să-l convingi să renunțe la această servietă, care trezea zîmbetele ironice ale colaboratorilor tineri. La fel de imposibil era să-l convingi să schimbe tutunul „Belomor" pe țigări.

De după tufăriș se auzi glasul Lidei. Nu-i răspunseră. Era atît de bine să stai întins, în liniște, să fumezi, să te gîndești la ce a fost, să privești cum vîntul leagănă deasupra ierbii umbre dantelate... Amîndoi își dădeau seama că se apropie ruptura, și se temeau de ea, și fiecăruia îi părea rău de celălalt, și ar fi vrut să readucă vremea, cînd între ei nu se ridicase ca un zid acel blestemat pavilion de radiologie, dar cale de întoarcere spre vremea aceea nu mai era.

Intervenția lui Azema l-a alarmat de-a binelea pe Feodor Vladimirovici. Cunoștea firea dîrză și hotărîtă a fostului său comandant de batalion, dar nu-și imaginase că Veresov va merge atît de departe. Asemenea treburi se

rezolvă între ai tăi, ai reușit — bine, n-ai reușit — te retragi. E militar de carieră, deci știe că nu întotdeauna retragerea e semn de slăbiciune, uneori e o necesitate strategică, numai proștii o iau pieptiș, fără a lua în seamă obstacolele. Ce-o să realizeze ? Bun, cu sprijinul organelor de partid va reconstrui pavilionul de radiologie, va obține instalații noi. Dar mai departe ? Abia a luat institutul în primire și să-și creeze o faimă de intrigant, de om căpos și neînțelegător, să ridice împotriva sa Ministerul... Această victorie îl poate costa scump, nu-i momentul.

„L-am adus pe capul meu, se gîndi Belozerov în timp ce-și stingea țigara. Mai bine rămînea la Academia aia a lui, ne-am fi vizitat ca și mai înainte. Să mai încerc o dată să discut cu el ? Mi-aș bate gura de pomană..."

La masă, oricît s-au străduit să ocolească subiectul, pînă la urmă tot au reluat discuția despre pavilionul de radiologie.

— Nu era cazul să-l bagi pe Azema în treaba asta, bombăni Feodor Vladimirovici, în timp ce-i punea musafirului castraveți proaspeți cu smîntînă. Gîndește-te și tu : ce se pricepe Azema la medicină ?

— Nu-i obligatoriu să se priceapă la medicină, trebuie să se priceapă la viață. — Verosov se dădu mai înapoi, sprijinindu-se de spătarul scaunului, și-și scoase portțigaretul. — Lida dragă, e o răcitură pe cinste, aș mai mînca, dar nu mai încape. — Lida surîse mulțumită. — E un om cu scaun la cap, asta-i partea principală. Zilele astea ne vom duce împreună la secția de știință a C.C. Iar canioanele tot le voi arunca în aer, Feodore, chiar dacă mă destituiți după aceea.

— Le va arunca, interveni Lida în timp ce strîngea farfuriile, de parcă era vorba de cineva străin. Ții minte, Fedea, la Dresda, cum nu s-a intimidat în fața generalului ? ! Cu atît mai puțin în fața voastră...

Feodor Vladimirovici rise forțat.

— Soldățelul acela îți scrie măcar ?

— Ei, m-a uitat de mult.

— Ar fi ținut minte dacă nu erai tu. Cum de nu ți-au făcut vînt de la spital atunci... Ești un băftos, Nikolai, zău așa.

Povestea avea un început mai curînd trist decît haz-

liu. Un tînăr soldat se lovise la picior, îi crescuse o tumoare. Preparatele au fost trimise la laboratorul de anatomie patologică : să se vadă — nu cumva sînt semne de tumoare malignă. Preparatele au fost examinate de un bătrînel cu gradul de general, sosit de la Moscova, care a rostit verdictul : sarcom. Nu era decît o soluţie : să i se amputeze piciorul. Iar soldatul făcuse tot războiul — şi a rămas întreg. Să-l mutilezi tocmai acum...

Veresov l-a examinat încă o dată, şi încă o dată, şi-a petrecut o noapte întreagă în faţa microscopului, după care a contestat diagonsticul : tumoarea era benignă. Generalul o ţinea pe-a lui. L-au convins să recurgă la arbitrajul profesorului Schulz, un cunoscut diagnostician din Dresda. Este o tumoare benignă, s-a pronunţat Schulz după ce a examinat tumoarea. Enucleaţi — şi gata.

După ce neamţul a plecat, generalul a rostit pașnic spre mulţimea de medici, răsucindu-şi mustăţile stufoase :

— N-da... Aştia specialişti. Desigur, noi mai avem de învăţat de la ei.

— Noi, poate, mai avem de învăţat, interveni mînios Veresov. Dar dumneavoastră, tovarăşe general, era cazul să fi învăţat pînă acum.

Feodor Valdimirovici rîdea în hohote, amintind de ochii generalului, ieşiţi din orbite de furie, şi de vîrfurile belicoase ale mustăţilor sale, şi în timpul acesta se gîndea ce-i de făcut. Poate c-ar fi mai bine să-l sprijine pe Veresov înainte ca acesta să primească sprijinul secţiei de ştiinţă a Comitetului Central ? Şi o să-l primească, din moment ce-l susţine Azema, are autoritate — clasa întîi ! În fond, n-am nici o vină. Şi care-i pricina ? Să utileze institutul după ultimul cuvînt, cum s-ar zice. Şi pe ministru pot să încerc să-l conving. Oricum, e vorba de prestigiu : nu există încă niciunde în ţară, iar noi vom avea.

— Înţelege-mă, Feodore, spuse Nikolai Alexandrovici, ca şi cum ar fi interceptat gîndurile lui Belozerov. Dacă aş fi venit aici pentru o lună... sau, mă rog, pentru un an... Naiba ştie, poate că m-aş fi împăcat, prea e mare bătaia de cap. Dar eu mă gîndesc şi la ce o să fie peste zece ani, peste douăzeci, cum aş putea să mă tîrăsc în coadă ? De-

sigur, n-aş fi vrut să încep toată tevatura, dar trebuie. Trebuie, Feodore.

Feodor Vladimirovici asculta bătînd darabana cu degetele în masă.

— Eşti un catîr încăpăţînat, nu profesor, asta eşti. Mă rog, să mergem mîine împreună la ministru, să sperăm că n-o să ne dea pe uşă afară.

„Mai bine rămîneai la Academia aia a ta, îşi zise în gînd Belozerov în timp ce-l conducea pe Veresov pînă la maşină. O să mai am eu de tras de pe urma ta."

2

Odată cu canioanele cît pe ce să sară în aer şi Veresov împreună cu Belozerov. La colegiul Ministerului Nikolai Alexandrovici a fost acuzat de abuz şi de aventurism, Feodor Vladimirovici — de lipsă de principialitate şi lipsă de control asupra lucrărilor de construcţie de la institut; amîndoi au fost destituiţi. I-a scos din încurcătură Azema: prin secţia de ştiinţă a Comitetului Central a obţinut ca asupra evenimentelor de la Sosnovka să se ceară opinia conducătorilor sectorului de oncologie din ţară. Răspunsul a sosit fără întîrziere: scump, dar judicios, vechile aparate pentru administrarea cobaltului şi-au cam trăit traiul, corectivele la proiect ţin cont de ultimele realizări ale ştiinţei şi tehnicii. Acest răspuns trebuia luat în consideraţie. Avînd sprijinul organelor de partid, ministerul s-a adresat Consiliului de Miniştri, cerînd alocarea unor fonduri suplimentare pentru terminarea construcţiei. Suplimentarea a fost aprobată. Tunetul a bubuit, dar ploaia nu s-a dezlănţuit; colegiul şi-a anulat decizia.

Belozerov pur şi simplu se înnegrise de atîtea emoţii.

— Ehei, frate dragă, îi spuse lui Veresov cînd amîndoi ieşiră din cabinetul ministrului, putem zice că amîndoi ne-am născut cu căiţă. La drept vorbind, îmi pusesem cruce, şi ţie la fel.

— Ciudat mai eşti, ridică din umeri Nikolai Alexandrovici. Eu, de pildă, nu m-am îndoit de final. Doar nu ne zbatem pentru noi, pentru profitul nostru... Şi, *in extremis*,

titlul de medic nu ni se luase, mîini avem, capul e pe umeri... cam devreme să ne punem cruce. Iar pentru sprijin, Feodore, mulţam. Mi-ar fi fost greu să mă gîndesc că te-a părăsit curajul, iartă-mă.

— Bun, ce să mai vorbim, zîmbi din colţul gurii Feodor Vladimirovici. Nu te-am părăsit sub focul bombelor nemţeşti, ce să mai vorbim... Ştii ce zic, ia-ţi-i pe ai tăi şi hai cu toţii la noi. Oricum, e un eveniment.

În scurt timp povestea cu proiectul a fost dată uitării. Toată lumea înţelegea că într-o problemă atît de nouă şi dificilă cum este crearea sectorului de radiologie nu poţi evita unele cheltuieli în plus.

Acum Feodor Vladimirovici îşi putea permite să se gîndească şi la mapa aceea verde, atît de dragă lui, unde în decurs de cîţiva ani a tot adunat materiale pentru disertaţia sa în vederea obţinerii titlului de doctor-docent ; iniţiativele lui Veresov i-au prilejuit destulă bătaie de cap, abătîndu-l pentru mult timp de la lucrare.

Mapa a fost aşezată pe biroul lui Nikolai Alexandrovici. După ce a studiat cu atenţie protocoalele operaţiilor realizate de Belozerov, ca şi rezultatele observaţiilor, a înţeles care era punctul slab al lucrării : nu aducea nimic nou, îi lipsea un punct de vedere propriu, încercarea de a rezolva problema într-o manieră nouă. Disertaţia se conturase, dar nu mirosea a ştiinţă adevărată. Veresov nu putea să se împace cu această situaţie. Avea prilejul să-l ajute cu adevărat pe Feodor, să-i plătească într-un fel pentru tot binele ce i-l datora. Să-i plătească nu negustoreşte, ci în planul ştiinţei, sugerîndu-i calea de urmat, care să dea un suflu de viaţă lăstarului său firav şi nepătincios, dar la care ţine atît de mult. Toate gîndurile lui gravitau acum în jurul acestei probleme.

— Ascultă, Feodore, îi spuse într-o zi, ce ar fi să abordezi de la celălalt capăt problema insuficienţei cortico-steroidale ? Să elimini, să zicem, numai o glandă suprarenală, iar cealaltă s-o transplantezi în splină ?

— A încercat profesorul Biron, răspunse Feodor Vladimirovici. Nu iese nimic, pierdere de vreme.

— Dar care e motivul că nu iese ? Poate pentru că în organul transplantat se încalcă brusc circulaţia sanguină? După părerea mea, e o problemă de care merită să te ocupi.

— N-am timp, drăguțule. — Belozerov clătină din cap. — N-am timp nici să trăiesc, nu vezi ; trag după mine un car de-mi trosnesc oasele.

— Și totuși, hai să încercăm. Cu mine, cu băieții mei. Știi, am impresia că dacă scurgerea sîngelui venos al glandei suprarenale stîngi se comută din sistemul caval în sistemul portal, insuficiența cortico-steroidală poate fi biruită. Să zicem, într-un an-doi...

— Un an-doi... Numai tu poți să-ți permiți un astfel de lux, amice scump. Ai reușit — admirabil, n-ai reușit — de-aia sînteți institut de cercetare, ca să cercetați. Eu însă trebuie să mă țin de lucruri sigure, nu-mi dă mîna să mă lansez în necunoscut. Comutarea de care vorbești — o fi laie, o fi bălaie, pe cînd adrenalectomia bilaterală este un lucru sigur. Mai bine ajută-mă să selectez cîțiva bolnavi rezistenți. Două-trei operații reușite, și îmi pot face formele pentru titlul de doctor-docent.

— Nu-i greu să selectezi, răspunse Veresov. Mai interesant ar fi fără o selectare specială. Dimpotrivă, cazurile cele mai avansate. — Își scoase portțigaretul. — Noi vom încerca totuși. Poți să ni te alături în orice etapă.

— Mulțumesc, hohoti scurt Belozerov și-și aprinse bricheta. Numai că pînă să obțineți voi vreun rezultat, o să-mi susțin lucrarea de cinci ori, iar după aia — vină și potopul...

— Cinic bătrîn ce ești. — Veresov își aprinse o țigară și-și pipăi cicatricea din obraz. — Lasă palavrele, te știu eu că nu ești așa.

...Muncă, muncă, muncă... Zeci de operații foarte complicate, un lanț lung de deziluzii și eșecuri. Oare a existat pe lume vreun om de știință care să nu fi cunoscut povara grea a acestui lanț ce nu-ți încătușează mîinile sau picioarele — îți încătușează mintea !

Aceeași insuficiență, același cortizon.

Belozerov zîmbea amuzat.

— Ai văzut, frățioare ? Acum înțelegi în ce smîrcuri ai vrut să mă bagi. Și mai zici că-mi ești prieten...

Se aflau la Veresov. Feodor Vladimirovici selecta materialul pentru trecerea în revistă a literaturii de specialitate, Nikolai Alexandrovici îl ajuta.

— Peste un an te invit împreună cu Olga la banchet, flecărea glumeț Feodor Vladimirovici, răsfoind fișele adnotate. Ține minte adresa : restaurantul „Bielarus". — Și plesnea zgomotos din buzele-i pline.

Veresov, posac, nu-i răspundea. Care să fie cauza ? Metodologia defectuoasă a operației sau inconsistența ideii ca atare ? Se pare că au fost încercate toate variantele. Ba nu, mai e ceva ce nu a fost încercat : Suhorukov și Basov au propus ca vena să nu fie suprapusă dintr-o dată, ci treptat.

Au încercat. Au suprapus treptat. S-a petrecut o minune : analizele au arătat că pacienta Litvinova, în vîrstă de treizeci și opt de ani, de profesie țesătoare, mamă a trei copii, care era pe moarte din cauza unui cancer avansat la glanda mamară dreaptă, nu are nevoie de cortizon. Dar asta nu rezolva problema. Se punea întrebarea cum se va comporta tumoarea ? Va ceda sau nu ?

La o săptămînă de la operație Litvinova nu s-a mai plîns de slăbiciune și de durere atroce în spate și brațe. Peste o lună tumoarea s-a micșorat simțitor, nodulele metastatice au început să se resoarbă.

A doua, a treia, a patra operație au dat aceleași rezultate : ameliorarea stabilă a sănătății și înlăturarea totală a necesității de a recurge la tratamentul substitutiv cu cortizon.

Desigur, încă nu se putea vorbi de victorie : trebuiau studiate rezultatele operației în timp, fenomenele secundare pe care le poate provoca, acum însă Veresov nu mai avea nici o îndoială — ideea și tactica sînt juste, să te cazneșți de unul singur, doar cu ajutoarele tale, înseamnă să pierzi un timp prețios. „Dar Belozerov ? Cum o să fie cu Belozerov ?"

Belozerov încă nu-și terminase lucrarea : treburile curente de la minister nu i-au lăsat răgazul necesar. E drept, în esență materialele fuseseră selectate și prelucrate, dar oricum mai avea nevoie de timp : formele, aprobarea, autoreferatul, referenții... chiar și atunci cînd disertația e gata, uneori îți trebuie mai mult de un an de zile pînă să

ajungi s-o susții. Desigur, avînd în vedere energia lui Feodor, ca și poziția pe care o are, acest termen poate fi redus, dar cu cît ?

Nikolai Alexandrovici împreună cu ajutoarele sale relua iar și iar metodologia operației pentru a o definitiva, selecta extrase din istoricul bolilor. Belozerov era în concediu. S-a întors bronzat, întinerit, în aceeași zi s-a înființat împreună cu Lida la Veresovi la vilă. Veresov se privi chiorîș în oglindă și zîmbi ironic : oare cînd va reuși să-și facă timp pentru concediu ? Cînd n-o să-l mai poarte picioarele...

Belozerov îi surprinse privirea și mîji ochii cu înțelegere.

— Nu știm să ne purtăm de grijă. Numai treburi, mereu treburi... Iar sănătatea, dragul meu, nu revine, noi doi, ca medici, știm foarte bine acest lucru. Se duc cei mai buni ani. Aprinzi lumînarea la două capete — nu-i trebuie mult ca să ardă cu totul. Ia-o din loc, întinde-o la Marea Neagră, să-ți încălzești oasele la soare, să-ți clătești splina și ficații cu suc de struguri. Munca nu-i lup, nu fuge în pădure, oricum n-o s-o isprăvim, rămîne și pentru copii, și pentru nepoți.

Scîrțiind cu pantofii săi noi, urcă după Veresov la mansardă, în cabinet, se așeză în fotoliu, oftă zgomotos.

— Deschide fereastra, barbarule. În jur totul e numai miresme, iar tu stai la afumat în vizuina asta plină de fum de țigară.

Veresov deschise fereastra.

— Cum stai cu disertația ?

— Sînt în normă, răspunse alene Feodor Vladimirovici. Academicianul Ivlev mi-a și citit trei capitole, a aprobat, mi-au mai rămas niște flecușteațe, într-o lună-două termin.

— Flecușteațele astea n-ai putut să le termini în concediu, la sanatoriu ?

— În concediu, frate dragă, am băut coniac și m-am ținut de fuste, schiță o umbră de zîmbet Belozerov. Știi, e o ocupație mai potrivită pentru sanatoriu. Am descoperit acolo o muierușcă să te lingi pe degete, nu alta. — Clipi din ochii cu savoare. — Să-ți povestesc ?

— Lidei tale să-i povestești, o să se bucure, mîrîi Nikolai Alexandrovici, apoi trase furios sertarul biroului,

răsturnă pe podea toate hîrtiile, găsi mapa cu materialele privind noua variantă, i-o puse sub nas lui Belozerov : Ia şi citeşte.

— Dă-o-ncolo de treabă, dădu să se eschiveze Belozerov. Eu am venit la tine ca să te văd, iar tu-mi pui în braţe tot felul de savantlîcuri. N-o să pricep nimic, după concediu sufăr de un total ramolisment cerebral. Dă-mi un răgaz de-o săptămînă măcar, să-mi revin.

— Citeşte, porunci Veresov. Te-am aşteptat mai mult, citeşte.

Feodor Vladimirovici oftă abătut, se instală mai comod în fotoliu şi desfăcu mapa. Veresov se duse la fereastră şi se aşeză pe pervaz.

Era în amurg. Un soare zmeuriu se înfipsese în vîrful unui brad înalt cu crengile răsfirate, şi bradul strălucea de lumină. Dincolo de gard, în poiană, roiau ţînţarii, ca nişte stîlpi vii, prevestind schimbarea vremii. Prin verdeaţa densă a frunzişului se zăreau mere roşii, vîrtoase. Nataşa, desculţă, îmbrăcată cu şort şi cu un maiou decolorat, stropea grădina cu furtunul — unda de cleştar ţîşnea în sus, risipindu-se într-un evantai de stropi strălucitori şi căzînd pe pămîntul cenuşiu şi uscat. Pămîntul bea apă, bea şi nu se mai sătura, soarele îl acoperise cu o crustă de tablă, apa se scurgea de pe brazde, şi Nikolai Alexandrovici îşi zise că trebuie să le spună fetelor să afîneze brazdele şi abia după aceea să ude ca lumea. Nimic nu le dă prin cap dacă nu le spui. Un mic nor de stropi ajunse pînă la el, i se aşeză moale pe buze. Nataşa îndreptase asupra lui furtunul şi rîdea amuzată. Nikolai Alexandrovici o ameninţă cu degetul, şi atunci fata întoarse furtunul spre ea şi dispăru în spatele unui perete de sticlă, chirăind de plăcere. Mirosea îmbătător de dulce a mărar, a ţelină, a pămînt cald, şi Veresov simţi o strîngere de inimă : cît o să mai răsfoiască hîrtiile alea ! Avea impresia că trecuse o veşnicie din momentul cînd Belozerov se instalase mai comod în fotoliu şi desfăcuse mapa, dar soarele nu se rostogolise încă din bradul rămuros, tot mai stătea înfipt în vîrful lui, ca o bucată de carne de berbec în frigare.

Fotoliul scîrţîi ascuţit. Belozerov se sculă, se apropie de fereastră. Veresov se dădu mai la o parte, făcîndu-i loc. Tăcură un timp.

— Ce frumusețe, rosti în cele din urmă Feodor Vladimirovici. Dragul meu, felicitări. — Se întoarse spre Veresov, îi întinse mîna cu un gest larg. — Felicitări, dragă, am spus întotdeauna că-ți umblă mintea.

Nikolai Alexandrovici răsuflă ușurat.

— Deci, e foarte bine. Iar acum ia cu tine toate aceste hîrtii și fă din ele un capitol pentru disertația ta. Și semnezi studiul împreună cu noi.

Belozerov clătină din cap.

— Kolea, mă confunzi. Nu sînt hoț și nu vînd lucruri de furat. Lucrarea e a ta, gloria îți revine ție. Cît despre mine, eu nu alerg după glorie.

Veresov se dădu înapoi spre perete și clipi dezorientat.

— Dar disertația ta... Faci pe prostul cu mine ? Sau cu adevărat...

— Cu adevărat... Belozerov scutură cu un bobîrnac un fir de praf de pe sacoul său. De fapt, de ce te agiți ? Sînt de acord, ați dibuit ceva interesant. Ce rezultate aveți ? Mai nimic. Care e durata observațiilor ? Și mai neînsemnată. Găina e în cuibar iar tu ești gata să prăjești ouăle. Îți mai trebuie cel puțin doi ani ca să poți să-ți anunți varianta. Iar eu o să-mi susțin disertația cam prin februarie-martie.

— Este imposibil, interveni Nikolai Alexandrovici. Or să te pice dacă studiul nu va purta și semnătura ta. Or să te pice cu brio. Noi am pregătit o pacientă. Dacă lucrezi cu mine, o să ai dreptul moral...

— PoveștI, Kolenka, poveștI, îl întrerupse Belozerov. Va fi un fals, nu un drept moral. Spune-mi mai bine ce zor-nevoie să te grăbești cu studiul tău ? O să ți se ridice monument pentru el ? O să ți se dea Premiul de stat ? În definitiv, nu aduce soluția problemei nici măcar la nivelul unei singure localizări a cancerului. Oricum rămîne în vigoare atît metoda de terapie chirurgicală, cît și radioterapia. Vrei să faci agitație în jurul tău ? Și așa ne agităm uneori mai mult decît e cazul.

— Feodore, spui prostii.

— Cîtuși de puțin. Medicina se bazează pe rezultate de durată, nu e nevoie să ți-o spun eu. În acest sens studiul tău va fi curat aventurism. Iar lucrarea mea e o lucrare serioasă, are în spate cel puțin zece ani. În meseria

noastră, graba e mai periculoasă decît încetineala. Aşa că mai rabdă, dragul meu, mai rabdă.

— Eu aş răbda, dar bolnavii ? Este vorba de oameni, o mulţime de oameni, care ar fi scutiţi de cortizon, s-ar întrema mai repede, ar trăi mai mult. Dacă totul e lucrat, verificat — trebuie să ne grăbim. Sau agitaţia măruntă cu disertaţiile e mai importantă ca sănătatea oamenilor ?

— Nu ţipa. — Feodor Vladimirovici legă cu grijă mapa şi o puse pe masă. — Nu ţipa, Nikolai, toate astea sînt demagogie ieftină. Ţi-am fost prieten devotat şi am considerat că-mi eşti prieten. Nimeni nu te va condamna dacă n-ai să stîrneşti toată zarva acum. Poţi să operezi, să studiezi, să acumulezi materiale, observaţii. Fiece legumă la timpul său. Mai dă-mi o jumătate de an, te rog ; dacă în acest timp nu reuşesc să-mi susţin lucrarea, eşti liber să procedezi cum crezi de cuviinţă.

— Ce naiba ţi-a căşunat cu disertaţia asta, întrebă posac Nikolai Alexandrovici. Nu-ţi ajung banii, consideraţia, stima ?...

— Astăzi am din belşug de toate, fu de acord Belozerov. Dar mîine... Nu răspund numai pentru mine — răspund şi pentru tine, şi pentru sute de alţi oameni. Tu ai aruncat în aer canioanele, iar din funcţie urma să fiu scos şi eu. La grămadă, cum s-ar zice. Nici în somn nu visezi cum poţi să-ţi frîngi gîtul. De aceea vreau... să-mi aştern un strat de paie. Că de-o fi să cad, să nu mă lovesc prea tare la şezut. — Se întinse cu trosnet. — Destul cu palavrele, Nikolai, să mergem. Femeile şi-au pierdut răbdarea în aşteptarea noastră.

— Să mergem. Dar eu... Trebuie să-ţi spun că nu-ţi dau o jumătate de an. O jumătate de an e mult prea scump, Feodore.

— Cum crezi... — Feodor Vladimirovici păli. — Înseamnă că o să am un prieten mai puţin şi un duşman în plus, atîta tot.

Veresov îl apucă furios de reverele sacoului.

— Treaba ta unde mă încadrezi — printre prieteni sau printre duşmani ! Dar pe lîngă asta, mai sînt medic şi comunist, m-auzi ? ! Şi aş fi un medic de nimic şi un comunist de nimic dacă, de dragul ambiţiilor tale, aş consimţi să sacrific viaţa şi sănătatea bolnavilor. Sînt obişnuit să

privesc cinstit în ochii oamenilor şi nu am de gînd să mă reprofilez.

Belozerov îi desfăcu cu grijă strînsoarea degetelor şi-şi îndreptă reverele boţite.

— Lasă declamaţiile melodramatice, Nikolai Alexandrovici, nu sîntem la şedinţă. Scuză-mă, dar de la aceste discuţii de la suflet la suflet a început să mă doară capul. Mai bine plec acasă. Mulţumesc pentru ospitalitate.

Ieşi, o chemă pe Lidia Afanasievna, ambală motorul. Veresov auzi cum soţia îi ruga aproape plîngînd să rămînă, cina era pe masă, dar maşina se îndepărtă.

Indispusă, Olga Mihailovna urcă sus pentru a întreba ce s-a întîmplat, ce pisică le-a tăiat calea, şi se opri în prag. Nikolai Alexandrovici şedea gîrbovit în faţa biroului, cu o expresie atît de nenorocită pe faţă, încît brusc toate vorbele grele i se opriră în gît.

CAPITOLUL XV

1

Morfopatologul Viaceslav Adamovici Melnikov se ferea să piardă chiar şi atunci cînd juca biliard. Întotdeauna îşi cîntărea cu grijă şansele de cîştig şi nu intra în joc dacă aceste şanse erau mici, iar atunci cînd juca, mergea la sigur.

Bărbuţa blondă, rotundă, mustăţile scurte, tunse perie, părul moale cu cărarea într-o parte, ochelarii cu ramele aurii subţiri, arcuite în sus, silueta cu tendinţă de îngrăşare îi dădeau o înfăţişare de medic monden prosper de la începutul secolului. Vorbea puţin cu r, mai exact graseia în felul francezilor. Limbile ascuţite de la institut în frunte cu Zaikin afirmau că Viaceslav Adamovici a realizat această performanţă prin antrenamente asidue de ani şi ani de zile ; în realitate, Melnikov grasceia pur şi simplu din cauza unei mici defecţiuni de vorbire, nicidecum dintr-o tendinţă de aristocratism.

După ce a absolvit Institutul de medicină din Minsk şi şi-a luat doctoratul, Melnikov s-a ocupat de cercetările microscopice ale tumorilor maligne. S-a împrietenit cu Belozerovii, a devenit musafir frecvent şi dorit în casa lor, iar după aceea, însurîndu-se cu Iulia, a intrat în familie.

Iulia era o fiinţă capricioasă, despotică şi plină de toane. Lidia Afanasievna a răsfăţat-o : n-a uitat nicicînd că e mamă vitregă şi s-a temut de reproşuri. Să tacă, să-i facă pe plac, să-i împlinească orice dorinţă fără să crîcnească — aşa era mai simplu şi mai uşor. Iulia îl teroriza pe Melnikov întocmai ca Saltîciha * pe faţa în casă. Viaceslav Adamovici era gelos şi Iulia, care lucra ca translatoare la „Inturist", îl scotea din fire cu flecăreala ei dezinvolt-neîndurătoare despre banchetele cu străinii pe care avea prilejul să-i însoţească în excursii prin republică, despre nimicurile primite ca amintire. Să te cerţi cu ea nu avea nici un sens şi Melnikov, galben de furie, se închidea la el în cabinet, iar după o jumătate de oră Iulia bătea la uşa lui, ruşinată, vinovată, duioasă — şi timp de cîteva zile în casă domnea o atmosferă de linişte şi pace. După care o luau de la început.

Lui Viaceslav Adamovici îi plăceau hainele scumpe, bine făcute, şi obiectele vechi din bronz. Dar cea mai mare pasiune a lui o constituiau peştişorii de acvariu. Un stelaj lung, cu trei rafturi, sudat din ţevi şi fier cornier şi ornamentat cu lemn lustruit, ocupa un perete întreg în cabinetul său ; stelajul adăpostea vreo cincisprezece acvarii de tot felul, de la unul uriaş de două sute de litri, adevărată piesă de colecţie, pînă la cele mici, unde scotea şi creştea puietul. Prin sticla transparentă, luminată frumos cu becuri electrice, înotau fără zgomot cîrduri de scalari negri-argintii, semănînd cu frunzele de arţar, de barbuni roşietici, danio vărgaţi, gurami sidefii, molinezii negre-catifelate, cocoşei-de-mare strălucind cu toate culorile curcubeului şi peştişori de neon.

Pietre plate de culoare neagră pe nisip galben, verdeaţă suculentă de valisnerie şi criptocarin, bule mici de aer din pulverizatoare ascunse vederii, lumea vie şi misterioasă a acestor peştişori minusculi, cărora natura le-a dăruit toate

* Personaj din literatura clasică rusă (N.t.).

culorile ei — toate astea năşteau în sufletul lui Melnikov un sentiment nedesluşit de îndrăgostire, îl îndemnau la visare, îl făceau să se gîndească la veşnicie.

Urmărea avid peştişorii deosebiţi cu o pasiune de colecţionar înnăscut, fără a precupeţi nici timp, nici bani. Îi ştia fără excepţie pe toţi acvariştii amatori, în fiece duminică se ducea la piaţa Storojevski, unde se vindeau tot felul de vietăţi ; la toate magazinele zoologice din Moscova, Odesa şi Riga avea prieteni care îl anunţau ori de cîte ori primeau ceva nou. Ihtiologi de profesie îl puteau invidia pentru biblioteca sa de acvaristică.

Cînd pleca în concediu, Melnikov îi lăsa mamei sale, în scris, cele mai amănunţite instrucţiuni : cum, cînd şi cu ce să hrănească peştişorii, să adauge apă proaspătă, să aprindă lumina, să curăţe acvariile. În fiecare zi maică-sa îi trimitea misive lungi-prelungi, detaliate, ca rapoartele de activitate ale cercetătorilor ştiinţifici ; cu toate acestea, Melnikov nu-şi regăsea liniştea decît atunci cînd trecea pragul casei sale, gîrbovit sub povara rucsacului plin de pietre, strînse pe ţărmul Mării Negre. Iulia era furioasă : nici la Vovka nu te gîndeşti atît şi nu vorbeşti despre el atît cît despre peştii ăştia afurisiţi. Melnikov îşi mîngîia bărbuţa şi căuta să scape cu o glumă : îşi iubea băiatul, dar, spre deosebire de peştişori, îl putea lăsa fără rezerve în grija femeilor — a soţiei, a mamei, a soacrei.

Cam la atît se reducea tot ce îi era drag pe lume : soţia, băiatul, peştişorii, o locuinţă confortabilă, un costum bun, un salariu bun... dacă stai să te gîndeşti, nu era chiar puţin. Oricum, Melnikov nu se socotea ocolit de noroc.

Munca sa îl lăsa indiferent. O cunoştea pînă-n cele mai mici amănunte — petrecuse multe sute de ore la microscop şi la masa de disecţie ; cele mai complicate plexuri de celule, forme de nuclee, de granulaţii, de citoplasme îi spuneau despre caracterul bolii mai mult decît îi relevau unui medic obişnuit controlul îndelungat şi discuţiile de la om la om cu pacientul. Specialitatea lui era diagnosticarea lipsită de emoţii : sentimentul de compasiune, încîlcirile anamnezei, mulţimea de simptome, analize, salturi de temperatură, schimbări de dispoziţie care se adunau unele peste altele — nimic din toate acestea nu-i putea influenţa

concluzia. Prin algebra celei mai fine secțiuni de țesut, transformat în micropreparat, colorat cu substanțe speciale, el verifica armonia artei medicale, lăsîndu-se condus de date obiective impasibile, întocmai cum un judecător se conduce după litera legii.

Totuși, algebra cercetărilor morfologice nu are deocamdată nici claritatea, nici finalitatea algebrei semnelor și simbolurilor. Pentru că morfologul nu dispune de nici o altă armă în afară de experiență, ochi și miscroscop ; or, sînt multe maladii care schimbă în așa fel aspectul exterior al celulei, încît să stabilești pe baza acesteia caracterul catastrofei care s-a produs în organismul omului devine adesea mult mai greu decît, pornind de la o fosilă mică de un centimetru, găsită în adîncul nisipurilor, să stabilești înfățișarea, forma și dimensiunile unui dinozaur uriaș, care a trăit pe pămînt cu milioane de ani în urmă. Un bun morfopatolog trebuie să întrunească pragmatismul lui Salieri cu harul și intuiția lui Mozart. Nu întotdeauna există posibilitatea ca din organul atins de tumoare să fie extras în prealabil fragmentul minuscul de țesut — biopsia — spre a fi studiat în liniște, fără grabă, comparat cu alte preparate. Uneori reușești s-o faci atunci cînd bolnavul e deja pe masa de operație, sub anestezic, iar tu ai pentru diagnostic cincisprezece-douăzeci de minute, inclusiv timpul pentru pregătirea preparatului, și viața omului depinde de ceea ce ai să scrii tu pe foaie — în asemenea cazuri, cum să te bazezi pe intuiție ? Cînd diagnosticul clinic coincide cu cel morfologic, totul e în ordine, dar dacă nu coincid, atunci ultimul cuvînt îl ai tu, nu clinicianul. Tu ești cel care stabilești volumul și caracterul operației, dai încredere sau semnezi un verdict irevocabil.

Cazurile de totală discrepanță între diagnosticul clinic și cel morfologic sînt rare, precum eclipsele totale de soare, ceea ce e explicabil. Armonia artei medicale nu este magie neagră și nici duhul sfînt ; în vremea noastră ea se sprijină pe zeci de analize, obiective ca teorema lui Pitagora, pe cercetări, examene, consulturi, observații, pe cunoașterea stării generale a organismului, a antecedentelor, a modului de viață și chiar a obiceiurilor bolnavului. Diagnosticul ia naștere din toate aceste date, amplificate prin experiența medicului ; adesea clinicianul meditează înde-

lung și greu asupra lui și dacă morfologul spune la acest diagnostic : nu ! — este întotdeauna un caz excepțional, cu urmări la fel de grave pentru amîndoi : punînd la îndoială calitățile profesionale ale medicului, morfologul își asumă întreaga povară a unei eventuale greșeli, iar în oncologie greșelile se plătesc extrem de scump.

Oricît de rare, totuși eclipsele de soare au loc ; oricît de rare, discrepanțele de diagnostic se mai întîmplă și ele. Ca o gresie, ele ascut și călesc caracterul și talentul morfologului. Pentru că este întotdeauna greu să spui : „nu !", mult mai simplu e să spui : „da !". E drept, după două-trei de asemenea „nu"-uri morfologii albesc la treizeci-treizeci și cinci de ani, dar n-ai ce face : așa se răzbună armonia pe algebră, iar emoțiile — pe obiectivismul rece.

Totuși, divergențele dintre clinician și morfolog în procesul tratării bolnavului pot fi corectate chiar în cursul acestui proces și verificate prin observațiile ulterioare. Cercetările la microscop care se fac după necropsie nu-i lasă medicului care a greșit nici o șansă să se justifice. Ele sînt incontestabile.

Pentru a face această muncă e nevoie de cunoștințe, de experiență, de intuiție.

Pentru a o iubi trebuie să fii obsedat de ea.

Viaceslav Adamovici Melnikov era un om calm și echilibrat. La vîrsta de treizeci și cinci de ani avea și el fire albe, care însă rămîneau neobservate în părul său blond. Firele sale albe își aveau originea mai degrabă în specificul pigmentației decît în neliniștea și emoțiile profesiei. In toți anii de serviciu Melnikov n-a spus niciodată : „nu !". Și nu din lașitate sau din dorința de a nu-și face sînge rău lui și altora, ci pur și simplu pentru că în jurul său erau medici cu experiență, îndrăgostiți de munca lor, care foloseau pentru diagnosticare tot arsenalul științei contemporane — de la instalațiile Roentgen pînă la izotopii radioactivi, iar toate îndoielile, dacă se iveau cumva, le rezolva șefa laboratorului, Arțimovici.

De la un timp, însă, Viaceslav Adamovici începuse să simtă pe umerii săi povara tot mai grea a răspunderii. Arțimovici se mutase în alt oraș, postul ei urma să fie scos la concurs, iar Melnikov a fost numit provizoriu șef al labora-

torului. S-a jenat să refuze — o lună-două, şi va veni noul şef ; cu inima strînsă, a consimţit.

Laboratorul de morfologie se afla la morgă — o clădire fără etaj, din cărămidă albă de gresie, cu geamuri vopsite în alb, clădire ce se găsea departe, la marginea teritoriului institutului. Ori de cîte ori cineva deschidea uşa laboratorului, era întîmpinat de soneria stridentă de la intrare. Soneria răsuna ca o puternică bătaie de clopote pe o navă de război, anunţîndu-i pe lucrătorii laboratorului că cineva a încălcat hotarele lăcaşului lor ; părea să-l întrebe pe cel ce-a încălcat acest prag : ai venit cu treburi, rogu-te ? Nimeni nu venea aici să fumeze o ţigară, să mai schimbe o vorbă, cum veneau în alte laboratoare sau în camerele medicilor ; şi locul era cam nepotrivit, şi nici firea gazdei nu te predispunea.

După o activitate de cinci ani la institut, Melnikov se bucura de prestigiu ca cercetător-diagnostician bine pregătit (nu o dată s-a întîmplat să i se aducă la consultaţie preparate din alte clinici) ; prieteni, însă, nu avea. Cinismul şi aroganţa sa îi îndepărtau pe medici : Viaceslav Adamovici se purta ca şi cum în orice clipă ar putea să rostească un „nu !" şi că numai bunăvoinţei sale i se datora faptul că n-o făcea. Sentimentul de putere nelimitată asupra reputaţiilor şi destinelor altora năştea în el dispreţ faţă de oameni, iar conştiinţa că nu foloseşte în rău această putere îi inspira un respect sporit faţă de sine însuşi. Şi dacă acasă Iulia îl tiraniza, îşi lua revanşa la serviciu : chiar şi chirurgi cu experienţă se pierdeau cu firea şi păleau în faţa zîmbetului său batjocoritor-ironic.

Melnikov avea un fel neplăcut de a se uita fix în ochii interlocutorului în timpul discuţiei. Maniera aceasta îşi putea găsi uşor explicaţia în specificul profesiunii sale : în fiecare zi Viaceslav Adamovici trebuia să stea cîte patru-cinci ceasuri la microscop. În laborator lucrau mai ales oameni tineri, şeful controla cu grijă fiecare diagnostic ; de aceea, în loc de nouă-zece preparate pe zi, uneori era nevoit să examineze pînă la douăzeci-treizeci. Dar chiar ştiind toate astea, oamenii tot se schimonoseau la faţă şi-şi întorceau capul : sticlele ochelarilor sclipeau ca lentilele microscopului, în spatele lor privirea părea rece şi neîncrezătoare ; or, nimănui nu-i place să se simtă amibă sau

să-şi închipuie că interlocutorul ştie despre el mai mult decît ştie omul însuşi.

Nu era beţiv, nici afemeiat, nici turnător.

Nu era un vanitos şi un carierist care îşi doreşte din răsputeri grade şi titluri înalte. Lucid şi calculat în toate, în afară de Iulia şi de peştişorii de acvariu, Melnikov îşi fixase demult limita aspiraţiilor la situaţia pe care o avea la institut. Atunci cînd lucrezi la masa de disecţie, începi să priveşti cu totul altfel viaţa, fiece clipă irepetabilă a ei, bucuriile simple şi accesibile.

Viaceslav Adamovici nu s-a amestecat în cearta dintre Belozerov şi Veresov, amîndoi îi erau destul de indiferenţi. Omeneşte îi părea rău de socru-său : atîta muncă, atîtea speranţe, şi totul se duce de rîpă. Totuşi, n-ar fi mişcat un deget ca să-l sprijine pe Feodor Vladimirovici în lupta acestuia cu directorul.

Viaţa tihnită şi măsurată a lui Viaceslav Adamovici a fost tulburată într-un mod cu totul neaşteptat.

In cursul dimineţii examinase în laborator preparate. Toate îşi urmau cursul obişnuit : lama, lumina, şuruburile microscopului binocular fixat pentru mărire multiplă... Plan general, detalii mărite. Preparatul de măduva oaselor nr. 1479. Bolnavul Zaiaţ, Foma Fomici, cincizeci şi şapte de ani. A murit acum o săptămînă. Moartea a survenit ca urmare a unei peritonite acute, care s-a produs după operaţie şi s-a complicat cu o pneumonie.

Melnikov era cît pe ce să dea la o parte lama şi să ia alta la rînd, cînd un grup de celule i-a atras atenţia. A comutat microscopul pe o mărire mai mare. Acum nu mai vedea grupuri de celule, ci particule de celule. O celulă două, trei...

Viaceslav Adamovici ieşi pe coridor să fumeze.

Nu, se gîndi, nu se poate. Pur şi simplu sînt obosit, şi apoi — Iulia a plecat din nou la Brest, cu turiştii, şi mi se năzare naiba ştie ce. Totuşi, de ce sînt atît de puţine celule hematopoetice ? Nu, este exclus...

Laboranta Galia îi aduse foaia de observaţie a lui Zaiaţ. Melnikov îi smulse din mînă caietul gros, fără să-i mulţumească, şi începu să răsfoiască febril. Galia înălţă mirată din sprîncenele-i pensate : nu se potrivea cu Viaceslav Adamovici. Acesta, însă, nu-i acordă nici o atenţie. Găsise

între timp ceea ce căuta şi-şi simţea inima pradă unei dulci nelinişti. Îndată după operaţie bolnavului i se administrase o sută cincizeci de milicurie de aur coloidal radioactiv. Operase şi administrase Suhorukov.

Se aşează din nou la microscop. Preparatul nr. 1480. Tabloul nimicirii îi apăru şi mai clar, şi mai evident. Preparatele nr. 1481—1489. Ajunge. Nu mai pot. Se simţea nimicit, ca fragmentele de ţesuturi din preparatele congelate şi colorate. Îl strigau — nu răspundea. Suna telefonul — nu ridica receptorul. „Linişte, şopti Galia, veşnic pornită pe rîs. Ceapaev meditează !"

Toţi îşi găsiră deodată treburi urgente în pavilionul central. Laboratorul se goli. Soneria răsună strident o dată, de două ori, lăsînd lumea să treacă, după care se aşternu liniştea. Numai din robinet picura apa : pic, pic...

Melnikov îşi scoase ochelarii, se frecă cu palmele pe obraji, la rădăcina nasului care se înroşise. Deci, a venit şi vremea ta. Nu ai impresia că ai aşteptat-o în toţi aceşti ani ? Te-ai temut — şi ai aşteptat-o. Ai aşteptat — şi te-ai temut. Iar vremea tot nu venea. Trecuse atîta timp, încît nici nu mai sperai că va veni vreodată. Şi, uite, a venit şi ea, vremea ta.

Soneria ţîrîi iar strident. Melnikov tresări. Nervii...

Intră Iaroşevici.

„Ce-o fi cu el în ultimul timp ? se gîndi Viaceslav Adamovici. S-a tras la faţă, nu se mai îngrijeşte. Halatul e într-un hal fără de hal, ghetele necurăţate, pantalonii murdari de noroi. Umblă neras, cel puţin de trei zile n-a luat briciul în mînă. Sau vrea şi el să-şi lase barbă ? N-o să-i vină bine. Nicicînd nu l-am văzut atît de neglijent. Suferă că o să-i facă vînt de la institut ? Mă rog, în locul lui şi tu ai fi suferit, dar tot nu te-ar fi văzut nimeni cu încălţările murdare. De ce să afişezi că-ţi merge prost, oricum asta n-o să-ţi fie de nici un folos..."

De surescitare lui Iaroşevici îi tremura vîrful nasului, ca la un copoi care a luat urma...

— Tu ştii...

— Ştiu, spuse alene Melnikov. N-o să mai primim lapte pentru că directorul l-a schimbat pe diamante pentru iubvnica sa Minaeva. Zaikin a transformat instalaţia de hipertermie într-o cadă cu duş şi încasează de la lucrătorii

institutului pentru spălat cîte douăzeci de copeici. Basov i-a pus soacrei sale aplicat de cobalt în chefir, iar Șutov a adaptat acceleratorul linear de electroni pentru fabricarea basamacului de calitate superioară, din zahăr.

— Știi pe dracu ! Iaroșevici se așeză și-și trase gulerul halatului. Aurul... Aurul pe care Suhorukov îl administrează bolnavilor. Este un alt aur. Nu e pentru administrare. E pentru probe de laborator. Auzi ? Numai pentru probe de laborator.

— Lasă fanteziile, replică Melnikov. Bei prea mult, Pașa, într-o zi o s-o sfîrșești prost. Halucinații, *delirium tremens*, ciroză la ficat... N-aș vrea să te mătrășesc eu, ești prea gras.

— Ești un cinic, păli Iaroșevici. Știu de mult că ești un cinic, dar mi-e greu să mă obișnuiesc cu cinismul tău. I-am prins, m-auzi ? ! Acum o să-l fac una cu pămîntul pe dragul nostru șef. Și pe iubitul său Suhorukov. Îi voi deferi justiției. Ca pe niște criminali de drept comun.

— Potolește-te, nu țipa, îl opri Viaceslav Adamovici. Într-adevăr, ai aflat ceva sau sînt obișnuitele palavre și vorbe goale ?

— Palavre ? se supără Iaroșevici. Ascultă aici, am fost chiar acum la Șutov, la laboratorul de izotopi lichizi. O mapă albastră... fișe tehnice și foi de însoțire pentru aur, formulare de comandă — tot felul de chestii contabile. Fișele tehnice, însă, au o ștampilă. O ștampilă groasă de culoare violet : „Pentru probe de laborator". Trei sute de milicurie, ambalate în șase doze. De multă vreme ei își fac de cap cu aurul ăsta, n-am dat atenție, dar după aceea... Data. Asta m-a pus în gardă, înțelegi ? Data. Era ultimul lot. Iar Suhorukov administra atunci aur bolnavilor. Ei, mi-am zis, or fi administrat alt aur, cine-i știe. Am început să caut : nimic. Lotul anterior fusese primit cu o lună în urmă, iar tu știi — la aur perioada de înjumătățire e scurtă, nu-l poți păstra, l-ai primit — folosește-l. Parcă m-ar fi opărit cineva cu apă fiartă. Dacă au administrat acest aur — au făcut o crimă. O crimă aprobată de Veresov — doar nu era să facă Suhorukov pe barba lui una ca asta.

— Dar poate...

— Nici un poate !... Iaroșevici sări de pe scaun. M-am dus la sora-șefă de-acolo. O întreb așa, ca în treacăt ; „Vera

Dmitrevna, verificați, vă rog, aurul care s-a administrat ultima oară a fost din lotul cu numărul una sută treizeci și unu ?" Baborniţa a căutat în registru : întocmai. Din lotul o sută treizeci și unu. Canaliile ! „Pentru probe de laborator !" Puteau să omoare pe careva cu experienţele lor ! Îţi imaginezi ce-o să fie cînd o să scriu la minister : profesorul Veresov și șeful serviciului de radiochirurgie, Suhorukov, fac experienţe pe oameni vii ! Să încerce acum să mă halească !

— Pașa, rosti Melnikov, simţind o ciudată slăbiciune de la stomac. Pașa, nu cumva ai visat ?

— Nu fi copil. Ai aici numerele fișelor tehnice și ale foilor de însoţire, poţi să te duci și să verifici. Înţelegi, o să mă duc chiar acum la Belozerov. Trebuie să-i împiedice pe aceşti ticăloși să distrugă documentele. Îi fac un dar de toată frumuseţea.

Într-adevăr, se gîndi Melnikov, e un dar de toată frumuseţea, n-o să te uite cît o trăi. Iar dacă la darul tău îl mai adaug și pe al meu — s-a zis cu amîndoi. S-a zis cu amîndoi, nici Domnul-Dumnezeu, care nu există, n-o să-i poată salva. „Pentru probe de laborator" — și moartea bolnavului — asta nu înseamnă numai descalificare. Înseamnă închisoare. Să-i spun ? Nu, e prea devreme. O să dea sfoară în tot institutul. Întîi trebuie verificat. Încă o dată și încă o dată. La naiba, totul e mult prea serios. Dar e bine să se ducă la Feodor Vladimirovici. Iar eu o să mă duc cu preparatele la Cemodurov. Să-mi asum o astfel de răspundere...

Viaceslav Adamovici își șterse ochelarii aburiţi.

— Pașa, măcar o dată în viaţă poţi să fii bărbat ? Bărbat, nu muiere beată și dezmăţată ? Slavă Domnului. Te ţii de un fir, cercetările tale privind rezultatele în timp...

— Ajunge ! îl opri Iaroșevici. Nu-mi aduce aminte, îmi vine rău cînd mă gîndesc.

— Fie, am tăcut. Pe scurt, dacă tot ce ai spus nu e halucinaţie — du-te la Belozerov. Dar numai dacă nu e halucinaţie, altfel te împotmolești în rahat de n-o să mai poţi ieși pînă la sfîrșitul zilelor tale. Și ţine-ţi gura, să nu sufli o vorbă. Nici un cuvînt, nimănui, pînă nu ţi-oi spune eu. Să taci ca peștele, ca un surdomut, ca piatra drumului. Totul

e mult prea important, mult prea serios ca să baţi toba. Pentru calomnie se condamnă la închisoare, nu uita, te rog.

— Nu mă învăţa să trăiesc, drăguţule, zîmbi vag Iaroşevici şi-şi aranjă părul cu palma. Înţeleg şi eu cum vine treaba, nu sînt copil. Am să tac, dar totul e adevărat. Ascultă, acum vita asta de Suhorukov n-o să mă scoată din slujbă. Dă-i un telefon socrului tău, să mă primească pe la sfîrşitul zilei.

— O să-i dau, promise Melnikov. Şi acum du-te, trebuie să mai lucrez.

Iaroşevici plecă. Viaceslav Adamovici formă numărul de telefon de la secretariatul lui Belozerov.

După ce puse receptorul, se aşeză din nou la microscop şi-şi lipi ochii de oculari.

„Boală de iradiere tipică, se gîndi. Provocată de aurul de laborator, care a avut, se vede, un grad mai mare de activitate decît de obicei, iar Suhorukov n-a băgat de seamă. Rezultatul — supradozarea, în loc de o sută cincizeci de milicurie i-au trîntit două-trei sute, asta-i. Tabloul e clar ca bună ziua, lipsea doar ultima linie — ceea ce a aflat Iaroşevici. Dar cum de s-au hotărît să facă acest pas ? Cum de s-au hotărît, asta n-o pot pricepe !“

Melnikov aşeză cu grijă preparatele în servietă şi porni spre Cemodurov.

2

Profesorul Cemodurov pleca în concediu. Biletele de avion le avea în buzunar, soţia împreună cu geamantanele era în maşină, iar el a intrat în trecere în laborator ca să-şi ia rămas bun de la colaboratorii săi. Melnikov era deja acolo şi-l aştepta : băieţii îi spuseseră că în drum spre aeroport bătrînul va da negreşit pe-acolo. Tot ce trebuia să facă laboratorul în cursul acestei luni a fost precizat de o sută de ori pînă acum, nimeni nu avea chef să asculte din nou indicaţii plicticoase, deşi inteligente şi temeinice, aşa că Melnikov fu primit cu bucurie : pune-i în faţă pre-

paratele tale, n-o să-i rămînă timp nici să ne facă semn de rămas bun cu mîna.

Dintre toţi discipolii săi, profesorul Cemodurov îl aprecia în mod deosebit pe Melnikov pentru mintea lui analitică riguroasă, pentru scrupulozitatea sa neclintită şi probitatea ştiinţifică, şi în sinea lui se bucura cînd acesta venea să-l consulte. De regulă, Ivan Mihailovici confirma diagnosticele lui Viaceslav Adamovici, îi făcea plăcere să urmărească cum creşte acest elev al său, care munceşte independent într-o funcţie de mare răspundere.

— Spune, ce-ai acolo ? îl întrebă grăbit pe Melnikov, în timp ce-i strîngea mîna. Dacă e vorba de ceva serios, iartă-mă, dragă, nu pot. Zece minute pentru dumneata, trei minute — pentru coteţul meu. Nu te codi, nu pierde timpul de pomană.

Primul preparat se şi afla la microscop.

— Am impresia, tovarăşe profesor, că este boală de iradiere, începu Melnikov. Priviţi, vă rog.

Cemodurov îşi scoase impermeabilul şi se aşeză la microscop.

— Bolnavul a fost iradiat la betatron ?

— Nu, i s-a administrat aur coloidal.

Profesorul aruncă un ochi peste cîteva lame.

În laborator intră soţia sa.

— Ivan Mihailovici, i se adresă pe un ton plîngăreţ. O să întîrziem la aeroport. Tovarăşi, conduceţi-l afară, pentru Dumnezeu !

— M-da, murmură Cemodurov, leucopenie există, celule reproducătoare cam puţine... Într-adevăr, s-ar părea...

Soţia îl trase de mînecă.

— Ivan Mihailovici...

— Ce să zic, cred că ai dreptate. — Profesorul se sculă de pe scaun şi întinse mîna după impermeabil. — Unde îţi este concluzia ?

Viaceslav Adamovici scoase din servietă hîrtia pe care o pregătise. Cemodurov semnă lăbărţat şi îi strînse mîna.

— La revedere, băieţi. — De la înălţimea celor şaptezeci de ani ai săi, Ivan Mihailovici le zicea „băieţi" tuturor celor care aveau sub şaizeci de ani. — Să nu vă fie lene să-mi scrieţi : Soci, sanatoriul „Bielorusia". Şi încă ceva...

Pentru toată lumea a rămas un mister ce a mai vrut să spună profesorul: soţia sa l-a tras de mînă afară din laborator. Iar Melnikov a pus în servietă preparatele şi concluzia şi a pornit spre institut.

De ce fac toate astea, se gîndea, închizîndu-şi obosit ochii. Pe Zaiaţ n-o să-l mai scoli din morţi. Oricum era condamnat, cu sau fără aur : peritonită purulentă difuză, pneumonie, ficatul praf. Singur ficatul l-ar fi dus la groapă peste un an — un an şi jumătate cel mult. Iar recidiva de cancer putea s-o facă şi mai devreme. Ce sperau să cîştige? În cel mai bun caz — nişte luni. Şi pentru asta să se expună la o lovitură atît de cumplită ? ! Doar nu sînt nişte copii, Veresov şi Suhorukov sînt medici cu experienţă, cu înaltă calificare. „Pentru probe de laborator !" Eu unul cred că nu m-aş fi putut hotărî să administrez un astfel de preparat, nimănui şi nicicînd. Chiar să ştiu că e pericol de recidivă, că recidiva înseamnă moarte, şi tot nu m-aşi fi hotărît. Să înnebuneşti, nu alta... Într-adevăr, pe Zaiaţ nu-l mai scoli din morţi. Dar Suhorukov ? Pentru Suhorukov asta e mai rău decît moartea. Există lucruri mai rele decît moartea : dezonoarea, de exemplu. Mai ales pentru oameni ca Suhorukov şi Veresov. Desigur, Iaroşevici nu dă doi bani pe toate astea, dar ăştia... S-au nu fac decît să mimeze principialitatea, cinstea, interesele bolnavului mai presus de orice ? Nu fac decît să mimeze, iar în realitate îşi văd de interesele lor egoiste, întocmai ca Iaroşevici, ca alţii ?... Nu, nu e prefăcătorie, prea ar fi scîrbos. Mie Suhorukov mi-a fost simpatic. Tot timpul mi-a fost simpatic, chiar îmi părea rău că am firea pe care o am, ne-am fi putut împrieteni. De ce l-o fi lăsat nevasta ? Un bărbat frumos, voinic, doctor-docent, şef de serviciu... De ce l-a lăsat ? Probabil că ştie mai bine decît noi toţi ce reprezintă în realitate. Cei de la „Inturist" nu contenesc s-o laude pe Iulia mea : cuminte, inteligentă, purtare ireproşabilă — iar părerea mea despre Iulia e cu totul alta. Dar ce gîndeşte ea despre mine ? La serviciu purtăm cu toţii nişte măşti, ni le punem odată cu sacourile şi cu bluzele, iar acasă le dăm cît colo — te plictiseşti să tot porţi masca cît e ziua de lungă. Te obosesc rău de tot măştile astea, n-au nici o greutate, s-ar zice, dar te obosesc. Eu

mi-am ales masca de om arogant şi nesociabil ; Veresov — masca de slujbaş cinstit, care aleargă într-un suflet la bolnavii săi, părăsindu-şi musafirii adunaţi în jurul unei mese festive ; Iulia — mironosiţă, Iaroşevici — beţiv şi flecar. Dar ce sîntem în realitate, cei adevăraţi, fără măşti ?... Şi cînd sîntem cei adevăraţi ? Cînd gonim în mijlocul nopţii la bolnav sau cînd administrăm preparatul de laborator ? Nu, e o prostie, preparatul e un caz la un milion. Unul singur. Poate în întreaga istorie a medicinei noastre. Îşi administrau lor înşişi — asta da, asta a fost, dar în nici un caz bolnavilor. Aşa ceva putea face doctorul Mengele, ai noştri nu sînt capabili de una ca asta. Nici cînd e vorba de un bolnav irecuperabil. Condamnat sută la sută. Este o ticăloşie şi o crimă. Doamne, ce mai tărăboi o să iasă dacă iau cuvîntul la conferinţă, ce mai tărăboi... Dar dacă tac ?... Dacă îi dau foc hîrtiei în scrumieră sau o fac bucăţi-bucăţele şi o arunc pe geam din autobuz, iar preparatele le predau la arhivă ?... Cine şi cînd le va descoperi, cine şi cînd îşi va manifesta interesul pentru ele ? Nimeni, în vecii vecilor. Nici peste o sută de ani. Să dau foc, să rup... Nu. Aş putea să-l poftesc la mine. Să-l aşez la masa mea şi fără o vorbă, să-i pun în faţă concluzia şi preparatele. Şi să-l privesc cum se schimbă la faţă, cum se face pămîntiu de frică. Este chirurg cu experienţă, nu trebuie să-i explici nimic. Absolut nimic. Iar apoi, după ce îl vezi mort de frică la această masă, după ce va fi trăit toată groaza şi ruşinea, şi bîrfele, şi ţipetele, după ce va fi pierdut dintr-o dată tot, tot ce a dobîndit după ani şi ani de muncă istovitoare — atunci aş arde hîrtia în scrumieră şi i-aş spune : „Hai să dăm uitării toate astea. Pe el oricum nu-l mai poţi ajuta, lui nu i-ar mai fi putut ajuta nimic, în nici un fel, ştiu ; să dăm uitării toate astea, dar pe viitor nu-ţi mai asuma, te rog, funcţiile Domnului-Dumnezeu, noi sîntem doar medici, înţelegi, doar medici..." Nu, nici un fel de scene, Suhorukov nu e Iaroşevici, nici un fel de scene, poate pur şi simplu i-aş strînge mîna. Poate nici atît. L-aş privi drept în ochi. Aş zîmbi din colţul gurii. Şi ne-am duce la bufet. Maşa ne-ar aduce cîte un pahar de coniac, pe farfurioare, cu linguriţe şi cu lămîie. Cu el n-am băut niciodată. Cum s-a întîmplat că, deşi lucrăm împreună de cinci ani de zile, niciodată n-am stat cu el la

un păhărel de coniac ? M-a invitat o dată de ziua lui, dar Iulia a preferat să meargă la un concert de estradă dat de un ansamblu polonez. În ziua următoare mi-am cerut scuze, el a rîs : nu face nimic, ne-am distrat... Cu alte cuvinte, ne-am distrat şi fără tine. Asta-i tot. Cît e de simplu: să stai faţă-n faţă la masă şi să bei cîte un păhărel, în tăcere. E un om inteligent, cu unul ca el îţi face plăcere să stai chiar şi fără să vorbeşti. Îngrozitoare senzaţie : viaţa trece, iar tu eşti mereu singur, pînă şi Iulia e uneori departe. Tu şi cu peşti... Peşti muţi şi indiferenţi. Şi Iaroşevici, năduşit, depravat : te rog ca pe un prieten, dă-mi zece ruble pîn-la leafă. Ca pe un prieten... Cum spune în bătaie de joc Zaikin : „Prieteni de-ăştia mi-au furat lucrurile din casă". Suhorukov, însă, are ceva, el ar putea...

— Nu ! strigă Melnikov. Nu ! Nu ! Nu !

O femeie de lîngă el se dădu speriată la o parte şi scăpă sacoşa. Cu zgomot sec, ca de lemn, pe culoarul de trecere se risipiră mere — trandafiriu-roşietice şi cărnoase din soiul „streifling", galbene şi lucioase din soiul „antonovka". Taxatoarea, o femeie grasă, îşi întinse curioasă gîtul :

— Ce s-a întîmplat, cetăţene ? Nu vă simţiţi bine ?

— Scuzaţi-mă, şopti cu glas înăbuşit Melnikov, şi-şi şterse fruntea, simţind cum tot autobuzul îl priveşte cu privirea.

Se aplecă pentru a-i ajuta femeii să-şi strîngă merele, dar ea se refugie tocmai în capătul celălalt al autobuzului. „Treaba ta, naiba să te ia", se gîndi Melnikov moale, şi se întoarse spre geam.

Dar dacă nu numai lui Zaiaţ, ci şi altor bolnavi le-o fi administrat acest preparat de laborator ? Atunci, mai devreme sau mai tîrziu, întreaga poveste va ieşi la suprafaţă. În orice caz, poate ieşi. Şi atunci...

Stai, se opri Melnikov, ce-i cu tine ? Nu cumva îţi faci socoteala dacă merită sau nu să-l scapi pe Suhorukov ? Oare n-o să te mînjeşti dacă taci ? Asta vrei să ştii ? Dar e o mîrşăvie, auzi, mă ? ! Toată viaţa te-ai socotit om cinstit. Puteau să-ţi spună că eşti un cinic şi un pedant, dar nimeni şi niciodată n-ar fi putut spune că eşti un om lipsit de cinste, nimeni şi niciodată. Şi nici tu n-ai fi putut s-o spui.

Ai nevoie de o prietenie cumpărată ? Bun, o să staţi în tăcere cînd Maşa o să vă aducă cele două pahare de coniac, pe farfurioare, cu linguriţe, dar ce va ascunde tăcerea voastră ? Că de gîndit veţi gîndi, nu poţi deconecta creierul aşa cum deconectezi un televizor care te-a plictisit, acest conector nu e sub comanda ta. Iar Suhorukov o să stea lîngă tine şi în sinea lui o să te dispreţuiască, numai că la dispreţul lui se va asocia frica, o recunoştinţă slugarnică şi ura, iar la dispreţul său — satisfacţia triumfului şi o condescendenţă boierească. Două scursori, doi criminali vor sta la masă şi vor bea coniac — pentru ce ? Ca să uite mai repede ? Dar coniacul nu te poate face să uiţi aşa ceva, o să ţineţi minte amîndoi pînă-n ceasul morţii, şi n-o să puteţi scăpa de această amintire. Eşti convins că Zaiaţ a murit de boala de iradiere, provocată de administrarea preparatului ? Convins. Atunci ce tot dai din colţ în colţ ? Fă-ţi datoria. Nu eşti nici judecător şi nici călău, eşti morfopatologul-şef al institutului. Fă-ţi datoria.

Dar ce este datoria, îşi puse întrebarea, ce este datoria, cinstea, conştiinţa, morala — ce sînt toate astea ? Vorbe... Frîul pe care societatea l-a pus oamenilor ca să-i ţină în supunere. Un cod de reguli inventate cîndva de către cineva. De ce aceste reguli să-mi determine orice gest ? Ce sînt eu — om sau maşină automată cu comandă-program ? Vorbe... Iar Suhorukov şi Veresov sînt oameni vii. Oameni vii, dar mîine le va fi mai greu decît lui Zaiaţ. Pe Zaiaţ nimic nu-l poate atinge : nici bucuria, nici durerea, nici tristeţea... Bucuria, durerea, tristeţea — sînt pentru cei vii. Şi apoi, priveşte ce întorsătură iau lucrurile. Vrei ori ba, dar faci jocul lui Belozerov şi Iaroşevici. Amîndoi n-au acum alt gînd decît să se răzbune. În tărăboiul care se va stîrni, Feodor Vladimirovici îi va îneca pe Veresov şi pe Suhorukov ca pe nişte pisoi fără ochi, iar odată cu ei se va duce la fund şi studiul despre noua variantă de operaţie la glandele suprarenale : cine o să-l mai ia în seamă în această situaţie ? Cine o să-i mai creadă, cine ?... Vor spune că e tot o escrocherie, ca şi cu aurul. Or, lucrarea prezintă interes, ştii bine, s-a făcut sub ochii tăi, şi rezultatele au trecut prin mîna ta. Nu este ca aurul experimental, administrat nu se ştie de ce oamenilor, este o descoperire, şi

acum această descoperire va fi băgată pe cîţiva ani într-un fund de sertar, Feodor Vladimirovici îşi va susţine în linişte disertaţia, şi sute de chirurgi îşi vor da silinţa să asimileze o metodă, care nici astăzi nu mai face doi bani. Nu pentru că e proastă, ci pentru că există alta mai bună, iar mai binele — conform cu remarca spirituală a unui moralist — este duşmanul binelui. Deci, ai în faţă următoarea alternativă : pe de o parte — Zaiaţ, care oricum este condamnat, şi doi medici şi savanţi de talent : Veresov şi Suhorukov, iar de cealaltă parte — doi subdezvoltaţi, două mediocrităţi triumfătoare, înverşunate în ură : Belozerov şi Iaroşevici. Nu, trebuie să fii drept — Belozerov nu e un subdezvoltat. E inteligent. Serios. Perseverent. Dar e lipsit de talent, şi nu poate să se împace cu acest gînd. Deci asta e alternativa, acum alege.

De fapt, de ce trebuie să aleg ? se gîndi. Să alegi înseamnă întotdeauna să pierzi. Veresov a ales — şi l-a pierdut pe Belozerov, Belozerov a ales — l-a pierdut pe Veresov. Crezi că le-a fost uşor ? Au mîncat împreună atîta sare, că şi-au tocit dinţii. Pe Veresov lucrul acesta nu l-a oprit, atunci de ce mă opreşte pe mine ? Că scumpul meu socru le va veni de hac la amîndoi cu mîinile mele ? Cu mîinile mele... Astea-s palavre, reflecţii. Există un fapt : Zaiaţ şi boala de iradiere. De acest fapt nu te poţi ascunde niciunde ; poţi ţese orice perdea de fum din vorbe şi consideraţii, faptul rămîne fapt, şi tu îl vei face cunoscut la conferinţa clinică, chiar dacă în spatele acestui fapt stă vanitatea lui Belozerov, tenacitatea lui Veresov, tragedia lui Suhorukov şi bucuria plină de răutate a lui Iaroşevici. Tu nu eşti nici procuror şi nici judecător, tu constaţi faptele, eşti seismograful care înregistrează cutremurele de pămînt : seismografului nu-i pasă de oamenii care au murit, de casele distruse, de speranţele îngropate ; tristeţea, durerea, bucuria pentru el nu reprezintă decît mişcarea înregistratorului automat, care trasează pe bandă linii curbe şi drepte...

— Am ajuns, tinere, se auzi glasul taxatoarei, şi Melnikov înălţă capul.

Autobuzul se oprise la capul liniei, toţi coborîseră şi se înghesuiau lîngă ghereta de control. Privind mereu în urmă, femeia cu merele îi povestea ceva controloarei de

la capul liniei, probabil cît de rău a speriat-o acest bărbos ieşit din minţi.

— Ne întoarcem în oraş, continuă taxatoarea. Aşa că vă rog să coborîţi, dacă aveţi treabă pe-aici.

Dintr-o intrare laterală ţîşni Ninocika Minaeva. Îi făcu semn cu mîna şi tocăi grăbită spre bufet. La masă ori după ţigări ?... Dar eu am ţigări ? Am. În ordine.

Pe asfalt trecu foşnind o „Volgă" cu cruce roşie. Mîine e zi de operaţii, au adus sînge şi înlocuitori de sînge. Prin chepengurile spălătoriei năvăleau afară rotocoale de abur. Melnikov îşi potrivi ochelarii, îşi încheie nasturii de la impermeabil. Trebuie să mă apuc de lucru, în laborator s-a strîns o grămadă de preparate pe care nu le-am văzut încă...

CAPITOLUL XVI

1

Veresov era tot la Moscova şi conferinţa clinică se desfăşura sub conducerea Tatianei Terentievna Nifaghina, adjunctul său pentru activitate curativă. Medicul de gardă responsabil pe institut a turuit, ca de obicei, raportul despre situaţia din clinică pe ultimele douăzeci şi patru de ore, după care a cedat lui Melnikov locul la pupitru.

Scurtă şi impersonală, aidoma unui proces-verbal de miliţie, comunicarea lui Viaceslav Adamovici a fost năucitoare, ca un tunet din cer senin cînd nimic nu prevesteşte furtuna.

— Conform datelor obţinute la necropsie patoanatomică, precum şi din studierea micropreparatelor, spuse Melnikov cu glas scăzut, sclipind spre sală cu lentilele în patru colţuri ale ochelarilor, bolnavul Zaiaţ Foma, în vîrstă de cincizeci şi şapte de ani, n-a murit ca urmare a unei peritonite purulente difuze, care s-a complicat cu o pneumonie, cum se afirmă în diagnosticul de clinică, ci ca

urmare a bolii de iradiere, provocată prin administrarea postoperatorie a preparatului de aur radioactiv în cavitatea abdominală.

Își mîngîie cu palma barbișonul și tăcu, parcă savurînd efectul produs.

Sala de conferințe, plină pînă la refuz de medici și cercetători științifici, șușotea, punea la cale excursia de duminică, la ciuperci ; foșnea cu fișele medicale și cu registrele de observații ; discuta despre taiorul în stil englezesc al Ninocicăi Minaeva și despre noua coafură a Liudmilei Șațkaia, despre meciul anost al echipei „Dinamo" din Minsk cu „Spartak" și despre filmul *O plimbare lungă* ; împușca hîrtii de cinci ruble pînă la salariu și se întreba : o fi sau n-o fi bere la bufet. În afară de cîteva zeci de medici, veniți recent la institut din regiuni și care încă se simțeau străini aici, mormăitul medicului de gardă și concluziile plictisitoare ale lui Melnikov nu interesau pe nimeni, nici chiar pe Tatiana Terentievna — în loc să bată iritată cu creionul în carafa cu apă, îndemnîndu-i pe colegi să păstreze disciplina, ea prefera să răsfoiască cererile de medicamente și graficele cu consulturi, operînd cu creionul roșu diferite însemnări. Profitînd de absența directorului, care nu admitea discuții și preocupări în afara obiectului ședinței, oameni în toată firea se purtau ca niște elevi din clasa a treia, cărora brusc li s-a îmbolnăvit învățătoarea. Peste cîteva minute urmau să se răspîndească prin camerele medicilor, prin laboratoare și saloane, prin sălile de operații și cabinetele de radiologie ale uriașului institut, numai conferințele de clinică și ședințele operative îi adunau pe toți laolaltă — era păcat să nu folosească prilejul pentru a hotărî unele probleme mult mai stringente.

Viteza pe care o luase această mașină era atît de mare, încît vorbele lui Melnikov răzbeau în sală cu oarecare întîrziere. În virtutea inerției mașina și-a continuat mișcarea timp de cîteva clipe, neputînd să se oprească dintr-o dată, dar în cele din urmă radiochirurgul Ivaniţkaia, care se afla în rîndul din față, icni înăbușit înțelegînd ce se întîmplase — și se făcu liniște. O liniște de înțepenire, cum nu era nici atunci cînd la măsuța prezidiului stătea Veresov, încruntîndu-și nemulțumit sprîncenele. Atît de liniște, încît

se auzi dintr-o dată cum afară, pe asfalt, foşnesc frunzele căzute, duse de vînt, iar în lămpile fluorescente zumzăie o drăcovenie, ca o muscă prinsă pe hîrtia cu lipici.

— Ascultaţi ! sări de la locul său Iaroşevici. Păi asta e... asta e o crimă ! Auziţi, tovarăşi ! — Vocea i se frînse şi se înălţă în falset de cocoş, dar nimeni din cei de faţă nu schiţă nici un zîmbet. — Este o crimă şi ucigaşul eşti dumneata, Andrei Andreevici ! — Şi îşi înfipse degetul tremurînd în Suhorukov, care se întorsese spre el.

Sala izbucni în vuiet.

— Daţi-i lui Pavel Petrovici puţină apă, spuse Suhorukov. Cred că are o criză de isterie. — Se duse la catedră, luă lamele cu preparatele. — Scuzaţi-mă, Viaceslav Adamovici, v-aţi mai consultat cu cineva cu privire la aceste preparate ?

— Vă îndoiţi de calificarea mea ? întrebă veninos Melnikov.

— Nu, nu, Doamne fereşte, cum se spune. — Suhorukov nu luă în seamă tonul. — Dar, înţelegeţi şi dumneavoastră, învinuirea este mult prea serioasă pentru a...

— Da, l-am consultat pe profesorul Cemodurov, îl întrerupse Melnikov. Profesorul a văzut preparatele şi a confirmat în totul diagnosticul meu. Dealtfel, vă rog să aveţi în vedere, stimate Andrei Andreevici, că nu învinuiesc pe nimeni. Nu fac decît să constat faptul.

— Lăsaţi, Viaceslav Adamovici, drept cine nę luaţi, păli Suhorukov. Pînă şi Iaroşevici a înţeles ce înseamnă constatarea dumneavoastră.

— Nu permit să mă insultaţi ! strigă Iaroşevici. Sînt medic ca şi dumneavoastră ! Numai că eu tratez lumea, iar dumneata ai ucis !

— Tacă-ţi fleanca ! se auzi din fundul sălii glasul răsunător al lui Zaikin. Tacă-ţi fleanca, sau te ucid eu pe tine !

— Tovarăşi ! — Tatiana Terentievna îşi pusese de mult hîrtiile deoparte şi bătea sîrguincios cu creionul în carafă. — Tovarăşi !...

— Aşadar — Suhorukov învîrti lamele în mînă şi le depuse pe marginea catedrei — am toată încrederea în dumneavoastră personal, stimate Viaceslav Adamovici, şi

în înalta autoritate a profesorului Cemodurov, dar într-o astfel de situație... Într-o astfel de situație, n-ar fi păcat dacă preparatele ar fi examinate de încă doi-trei morfologi de prestigiu înainte de a se prezenta concluzia la conferință.

— Oare nu e prea mare pretenția, stimate Andrei Andreevici, zîmbi ironic Melnikov.

— Ce tot flecăriți ! izbucni din nou Zaikin. Ce „mare pretenție" cînd e vorba de reputația științifică și medicală a colegilor dumneavoastră de muncă, chiar de soarta lor, dacă vreți ! Aici e mai bine să măsori de o sută de ori, decît să retezi în felul ăsta...

— Gheorghi Zaharovici, bătu în carafă Nifaghina, fără violențe, vă rog... E rușinos...

— Vă rog să-mi permiteți încă o întrebare, rosti Suhorukov, și în sală se așternu din nou o liniște plină de tensiune. Dumneavoastră știți, presupun, că peritonita într-o formă gravă poate accentua sindroamele bolii de iradiere, iar bolnavul Zaiaț avea o peritonită foarte avansată. Nu s-a putut produce o eroare în concluzie pe această bază ?

— Andrei Andreevici, rosti cu glas înăbușit Melnikov, eu înțeleg : vă vine foarte greu acum. Nici mie toate astea nu-mi fac o plăcere, vă rog să mă credeți. Aș fi mult mai mulțumit să pot confirma diagnosticul clinic. Dar, pentru Dumnezeu, nu mă tratați ca pe un băiețandru. Am depășit de mult vîrsta cînd poți face confuzie între boala de iradiere și peritonită cu sindroamele pe care le accentuează.

Nifaghina se ridică de la masă. Scundă, îndesată, rotundă la față, Tatiana Terentievna Nifaghina, director adjunct pentru activitate clinică, era o întruchipare a blajinității, indulgenței și răbdării. Dacă i-ar fi stat în putere, ar fi împăcat bucuroasă gheața și focul, numai să fie liniște și totul să fie cuviincios, decent, fără ceartă și fără gesticulații cu pumnii. Era de o bunătate fără margini. Cu egală solicitudine stătea să asculte și cîte un doctorand care nu reușea nicicum să stabilească diagnosticul și venea la ea după sfat, și cîte o soră medicală tinerică, înșelată de nu știu care ticălos, și nemulțumirea cîte unui bolnav care venea să se plîngă de grosolănia vreunei infirmiere.

Să facă observații, să admonesteze pe cei vinovați era un adevărat chin pentru ea. „Dar bine, drăguțo, îi spunea cu glas cîntat infirmierei cu pricina, cum de nu înțelegi... E bolnav, oricum îi e greu, iar dumneata... Ești o fată deșteaptă, simțitoare, un om de suflet, du-te la el și scuză-te, o să-i facă plăcere." Uite și acum, obrajii i se acoperiseră de pete roșii, îi era milă de Suhorukov, păcat de el — atît de tînăr, atît de talentat, și o greșeală atît de îngrozitoare, ce-o să se aleagă de el, sărmanul, acum... — la fel și de Viaceslav Adamovici : nu-i glumă — să-i arunci unui coleg în față acuzația de omucidere, suferă și el, nici vorbă, uite cum a pălit ; îi părea rău și de Iaroșevici : desigur, ca medic e slăbuț, și e un antipatic, dar și Suhorukov cu Veresov i-au tot dat la cap în ultima vreme ; îi era milă și de ea însăși : de ce a fost nevoie ca acest scandal să aibă loc în prezența ei, fără director, du-te de vezi acum ce-i de făcut ; și de institut : or să înceapă acum să te sîcîie cu tot felul de comisii și verificări, și, în general, discuții fără sfîrșit...

— Tovarăși, cine are de pus întrebări ? se hotărî Tatiana Terentievna.

— Eu, se ridică Zaikin. Andrei Andreevici, cît aur i s-a administrat bolnavului ?

— Nu-mi amintesc. — Suhorukov își frecă ochii cu palma, încercînd parcă să spulbere un văl din fața lor. — O sută cincizeci milicurie, cred, trebuie verificat după comandă.

— Dar e ridicol : o sută cincizeci de milicurie și — boală de iradiere ! interveni Basov. Nu se moare de la o doză ca asta. Am administrat de zeci de ori astfel de doze, și nici un bolnav n-a murit.

— Dar a fost alt aur. Iaroșevici își scoase boneta și se șterse pe față. Căută din ochi silueta robustă a lui Șutov, șeful laboratorului de izotopi lichizi. — Mihail Savelievici, poate ne spuneți ce destinație a avut ultimul lot de aur radioactiv ?

Șutov se ridică, sute de ochi îl pironiră într-o așteptare plină de încordare. Doar cîțiva oameni din cei aflați în sală înțeleseseră sensul întrebării puse de Iaroșevici, dar Șutov înțelesese și chipul i se făcu pămîntiu-cenușiu.

— Ultimul lot, ca şi cele trei dinainte, spuse cu glas înăbuşit, au purtat pe actele însoţitoare ştampila : „Pentru probe de laborator".

Sala păru măturată de o pală de vînt : o explozie de glasuri se revărsă dincolo de ferestrele închise.

Nifaghina îşi duse mîinile la inimă.

— Andrei Andreevici, şopti ea cu ochii rotunzi de groază. Andrei Andreevici, cum am... Cum am putut eu să semnez această comandă pentru preparat ? Pentru un preparat destinat unor experienţe pe animale...

— Nu vă neliniştiţi, Tatiana Terentievna, dumneavoastră n-aţi semnat nimic — Suhorukov se întoarse către sală. — Staţi, tovarăşi, am să vă explic îndată despre ce este vorba. Numai s-o liniştesc mai întîi pe Tatiana Terentievna. Dumneavoastră mi-aţi semnat comanda pentru preparat, dar în mod conştient n-am specificat că preparatul este destinat probelor. Astfel, bineînţeles, n-aţi fi semnat niciodată. Iar eu voiam să-l salvez pe acest Zaiaţ şi nu aveam altă soluţie. Acum ascultaţi prin ce se deosebeşte noul preparat de cel vechi, pe care l-am administrat destul de larg pîn-acum şi care este acceptat ca mijloc terapeutic în întreaga lume. Caracteristica radiologică a celor două preparate este identică, asta se poate verifica uşor după fişele tehnice şi foile de însoţire pentru fiecare ambalaj. Prin ce se deosebesc ? Vechiul preparat are o altă bază coloidală, gelatina, în timp ce noul preparat se face pe bază de pectină şi dextrină. — Suhorukov îşi trase răsuflarea. — Sînteţi medici cu toţii, ştiţi bine că şi pectina, şi dextrina se administrează de mulţi ani de zile oamenilor. De ce e mai bun noul preparat ? Pentru că gelatina înseamnă albumină, ea poate provoca în organism o reacţie secundară contraindicată. Referitor la Zaiaţ ne-am temut de ciroză la ficat, Zaiaţ a fost un beţiv, ficatul său putea să cedeze. Pectina şi dextrina nu prezentau nici un pericol. Am făcut probe de laborator pe scară largă şi ne-am convins că preparatul este absolut inofensiv. E drept, nu are încă aprobarea Comitetului de farmacologie, de aceea aurul pe care îl primim poartă ştampila „Pentru probe de laborator". De la Institutul de biofizică, unde a fost creat preparatul, ni s-a comunicat că a fost înaintat spre aprobare, şi noi am început să-l administrăm.

— Şi aţi omorît un om ! îl întrerupse intolerant Iaroşevici.

— N-aveaţi dreptul să-l administraţi, clătină din cap doctorul Gaevski. Înainte de aprobare... e crimă de drept comun. Pentru asta răspunzi în faţa justiţiei.

— Nu mă tem de justiţie. — Glasul lui Suhorukov răsuna la fel de egal şi de calm, deşi toţi vedeau că e încordat întocmai ca un boxer pe ring. — Sînt convins că concluzia lui Melnikov, chiar cu confirmarea profesorului Cemodurov, este greşită. Zaiaţ n-a murit de boala iradierii, ci de peritonită, care a evoluat în perioada postoperatorie şi s-a agravat din cauza pneumoniei, aşa cum s-a notat în diagnostic.

Toţi uitaseră de Melnikov. El stătea la catedră şi în tăcere îşi ştergea ochelarii cu batista. Şi-i şterse, şi-i puse la ochi, strînse preparatele.

— Pot să mă retrag, Tatiana Terentievna ?

— Sînteţi liber, oftă Nifaghina. Deci, tovarăşi, acum nu putem ajunge la nici o concluzie, iar pe noi ne aşteaptă bolnavii. Cazul e mult prea complicat ca să-l putem rezolva aici, cred că de el se va ocupa o comisie specială. Un lucru vă rog... — Nifaghina îşi strînse convulsiv mîinile pline. — Vă implor : abţineţi-vă de la discuţii şi comentarii. Doamne fereşte, află bolnavii, o să fie un adevărat coşmar !

Sărmana Tatiana Terentievna... Nu credea nici ea că discuţiile şi comentariile pot fi stăvilite. Explozia a fost mult prea puternică pentru ca ecoul să poată rămîne în cutia dreptunghiulară a sălii ; ca nişte cercuri pe apă, începu să se propage în camerele medicilor, în laboratoare, în camerele cercetătorilor ştiinţifici, în sălile de tratamente, în cabinetele medicale, ocolind cu teamă saloanele bolnavilor, iar spre seară se revărsă în oraş.

2

Surescitaţi, şuşotind între ei, medicii ieşeau fără grabă, într-un şir alb, din sala de conferinţe în coridor.

— Jurămîntul, uităm jurămîntul ! vocifera pe coridor Iaroşevici, înconjurat de un grup de tineri medici. Uite-l, jurămîntul, e pus în perete, şi, fie vorba, nu de frumuseţe, nu ca mobilă ! E scris clar : „Să păzim şi să dezvoltăm tradiţiile medicinei naţionale, în toate acţiunile noastre să ne conducem de principiile superioare ale moralei comuniste !“ Să ne conducem după principiile superioare ale moralei comuniste, nu să ne ţinem de experimente lipsite de simţul răspunderii !

— Închide foalele şi strînge robinetul !, strigă iritat Zaikin. Nu specula cu vorbele mari, nu sînt scrise pentru tine.

— Să-ţi fie ruşine, Zaikin ! interveni indignată Katia Bobrova de la chimioterapie. Pavel Petrovici apără onoarea medicinei, iar dumneata îl faci de doi bani ! Şi, în general, alege-ţi expresiile.

— Pardon, *madame !* — Cu un gest larg, Zaikin îşi smulse ochelarii. — Roagă-l pe acest apărător să-ţi povestească cum a studiat rezultatele în timp ale tratamentului chirurgical al cancerului gastric. Să confrunte înaltele principii ale moralei comuniste cu propria sa porcărie, îţi jur că onoarea medicinei va avea numai de cîştigat !

— Ia-o mai încet, Jora ! — Iaroşevici se făcu stacojiu la faţă. — Vezi să nu te ia şi pe tine la refec. Moşmondeala ta cu hipertermia din cîte ştiu nu figurează deocamdată în planurile institutului, dar a înghiţit pîn-acum la bănet...

— Ajunge, ajunge, îi opri în grabă Nifaghina, adunîndu-şi între timp hîrtiile. Pavel Petrovici, Gheorghi Zaharovici... Ajunge cu discuţiile, duceţi-vă la bolnavi !

Suhorukov şedea în faţa ferestrei, picior peste picior, cu mîinile încleştate pe genunchi. Mîinile stăteau liniştite pe genunchi, se odihneau, libere de bisturiu şi de creion. Halatul alb, închis pînă sus, împreună cu cutiuţa neagră de plastic a fotodozimetrului şi cu boneta albă, puţin pe o parte, aruncau pe chipul său o umbră albăstrie, ceea ce îl făcea să pară nefiresc de alb, de parcă era presărat din plin cu făină, chiar şi negul maroniu de deasupra buzei superioare devenise cenuşiu. Cu bărbia aspră şi adîncită la mijloc, ridicată în sus, Suhorukov se uita fix, fără să clipească, la negatoscopul mare, de pe care radiologul-şef al

institutului, Maximova, strîngea clișeele. Emilia Borisovna se zgribulea sub privirea lui fixă și nu îndrăznea să se întoarcă, pentru a nu izbucni în plîns din milă pentru el; scuturîndu-și înciudată părul roșu ca frunza de plop la început de toamnă, smulse din clamă ultima roentgenogramă și se îndreptă spre ușă.

Apoi cîmpul verzui al negatoscopului dispăru, acoperit de ceva alb, prin care se profila ceva roz, și după acest alb cu roz Suhorukov o recunoscu pe Ninocika Minaeva: smulgînd cu pocnet ambalajul de celofan de pe un pachet de „BT", ea îi puse în mînă o țigară și aprinse bricheta lucioasă. Suhorukov trase un fum și îl văzu alături de Ninocika pe Basov. Iakov Efimovici se muta de pe un picior pe celălalt, vîrfurile încălțărilor ponosite i se ridicau în sus, iar fața era încrețită, ca un măr copt. Zaikin stătea pe pervazul ferestrei și morfolea în mînă o țigară, tutunul i se revărsa pe halat. Cînd tot tutunul se isprăvi, Zaikin făcu hîrtia ghem și cu un bobîrnac o expedie într-un colț depărtat al odăii.

— Andrei Andreevici, i se adresă Zaikin lui Suhorukov. Basov are dreptate: o sută cincizeci de milicurie și boală de iradiere — păi asta e ori o aiureală fără sens, ori o provocare.

— În nici un caz nu poate fi vorba de provocare. — Ninocika își puse bricheta în buzunar. — Lasă-te de prostii, Jora; Melnikov nu e în stare de așa ceva. Poate e o supradozare?

— Nu, clătină din cap Iakov Efimovici, este exclus. Am calculat după activitatea restantă. Una din două: ori este vorba de peritonită, și Melnikov s-a înșelat, ori avem de-a face cu o sensibilitate fenomenală la radioactivitate, fără precedent în istoria radiologiei.

Își aruncau între ei cuvintele așa cum se aruncă mingea pe plajă. Suhorukov simți că îi crapă capul.

— Duceți-vă, băieți, îi rugă el. Duceți-vă, simt nevoia să rămîn singur.

Ninocika îi băgă în buzunar țigările și bricheta și Andrei văzu cum îi tremurau buzele fardate aprins.

Ieșiră cu toții închizînd cu grijă ușa în urma lor, și Suhorukov rămase singur în sala lungă cu tavanul cam jos, plină cu șiruri de scaune galbene de brad, așezate

strîns unele lîngă altele. Corifeii medicinei ruseşti, chelioşi şi pletoşi, raşi şi bărboşi, în tunici militare şi cu vestoane civile, îl priveau posac din portretele lor, zugrăvite cu mînă sigură şi fără har de iconarul institutului — numai cheliile şi coamele îi deosebeau pe unii de alţii, şi apoi croiala vestoanelor. Pirogov, Mecinikov, Pavlov, Botkin, Behterev, Vişnevski, Petrov... Încă azi dimineaţă se gîndea cu umor că peste vreun deceniu, undeva într-un locşor liber dintre două ferestre va atîrna şi portretul lui, la fel de cărămiziu-murdar şi trist ca şi celelalte. Deasupra acelui *Jurămînt al medicului din Uniunea Sovietică*. Mă rog, e un loc cît se poate de potrivit ; ce-i drept, lumina nu e tocmai-tocmai, dar fie şi aşa, n-o să-i înghesui pe bătrîni... Şi, în fond, de ce să nu-i înghesui ? Oncologi nu prea sînt printre ei, iar institutul oricum e de oncologie. Ei, merge şi între ferestre. Uită-te de sus în jos la coala albă de hîrtie „ciocan", scrisă cu tuş negru şi pusă într-o ramă de lemn, şi repetă, precum studenţii la festivitatea de absolvire : „Primind înaltul titlu de medic şi începînd activitatea medicală, jur în mod solemn să-mi consacru toate cunoştinţele şi puterile întru apărarea şi îmbunătăţirea sănătăţii omului, întru tratarea şi prevenirea îmbolnăvirilor, să muncesc conştiincios acolo unde o vor cere interesele societăţii, să fiu întotdeauna gata să acord ajutor medical, să fiu atent şi grijuliu cu bolnavii, să păstrez secretul medical..." Deci asta-i : am consacrat... am apărat... am îmbunătăţit... am tratat... am prevenit... da, conştiincios... chiar aşa... am fost întotdeauna gata... atent şi grijuliu... am păstrat ca ochii din cap... Totul e în trecut, sau, mai corect, la timpul trecut. Da-da, la timpul trecut.

Afară, pe platformă, staţiona „Volga" murdară de noroi, de capotă se lipiseră frunze. După revizia generală motorul s-a rodat, trage ca o fiară. La kilometrul optsprezece, chiar la margine de drum, se înalţă un stejar — falnic, cum nu e altul ! În trei, şi abia am reuşit să-l cuprindem, deşi toţi trei avem mîinile lungi : şi eu, şi Ninocika, şi Zaikin. Dacă dau la o sută patruzeci — ce o să i se întîmple stejarului ? Or să-l curăţe, or să-l aranjeze... Sînteţi mare amator de efecte zgomotoase, Andrei Andreevici. De dragul lor... Se vede de la distanţă că tăticul a fost toboşar în fanfara muzicanţilor amatori din rîndul cadre-

lor medicale. Gene, bătrîne, gene, o ereditate păcătoasă. Să distrugi mașina, să schilodești stejarul aflat sub protecția statului ca monument inedit al naturii bieloruse, să dai atîta bătaie de cap inspectorilor de la circulație și binevoitorilor cu aparate autogene — într-adevăr, numai unul care e amator de efecte zgomotoase se poate decide pentru așa ceva. Pentru ce toată această cacofonie ? Doar ești medic, sclifositule. Știi cum să pui în mișcare o inimă care și-a oprit bătăile, cum să insufli aer într-un plămîn blocat și să nu găsești ceva simplu și deștept, ca cerceii de chihlimbar ai Ninocikăi Minaeva ? Ai neapărată nevoie de focuri de artificii... Cît despre mașină, n-ai decît să dispui să fie dată copiilor lui Zaiaț, dacă măcar pentru o clipă poți să-ți imaginezi că tu l-ai omorît. Desigur. „Volga" nu le poate ține loc de părinte, dar omului îi e dat să se consoleze în durere, ce să-i faci...

În cameră intră o infirmieră, se auzi scîrțîit de scaune. Suhorukov îi surprinsese privirea — o privire plină de groază. „Ucigașii în halate albe", se gîndi în mod mecanic și se zgribuli sub greutatea acestor cuvinte.

Își aminti de prima sa întîlnire cu Zaiaț, la policlinică, la consult.

— Bei ?

— Se-nțelege, doctore. Care e ăla de nu bea acum ? Stîlpii de telegraf au niște cupe...

— Bancul ăsta l-am auzit acum douăzeci de ani. Mult?

— Mult, ce ?

— Bei mult, întreb ?

— Păi, cum să zic. Dai pe gît trei sute — parcă îți lipsește ceva, nici un efect. Ei, o juma' de kil e tocmai ce trebuie. Așa că de regulă cu jumatea îmi fac norma.

— Cît de des îți faci norma ?

— Păi să vedem. Care va să zică, de Anul nou, de Ziua Armatei Sovietice, apoi 8 Martie, 1 Mai, Ziua Victoriei, aniversarea Revoluției din Octombrie, Ziua Constituției — asta-i lege. Apoi ziua mea, ziua nevestii, ziua celor două fete ale mele, ziua nepoților, a ginerilor — normal. Ei, cînd iau avansul, leafa, vreo primă, acordul progresiv, banii de concediu. Și la mărunțișuri : repari un robinet, un rezervor, un ventil — omul te tratează.

— E clar. În fiecare zi.

— Nu chiar în fiecare zi, dar...

Suhorukov fuma ţigară după ţigară, adunînd mucurile pe pervaz, şi simţea că-l ustură limba, arsă de fum. O greaţă confuză i se punea în gît, de-a curmezişul, şi el căuta s-o împingă în adînc, înghiţind greu saliva. Îi era sete, dar infirmiera luase cu ea carafa cu apă, iar sala de conferinţe nu avea lavabou — ar fi băut cu plăcere şi de la robinet. De ce n-or fi instalat în sala de conferinţe un lavabou, în definitiv, la conferinţele clinice, aici sînt examinaţi pacienţii, cu tot colectivul, mai ales cînd se întîlneşte vreun caz în care diagnosticul e greu de stabilit. Cel mai bine ar fi, desigur, să urce la etajul doi, în cabinetul său. Acolo e apă şi o canapea. Poţi să te încui pe dinăuntru şi să te culci. Nu, mai întîi să bei apă. El ştia, însă, că nu se va mişca din loc pînă nu va gîndi totul pînă la capăt. După aceea va mai relua de o sută de ori toate acestea — n-are importanţă. Important este să se gîndească la toate acum.

Iakov are dreptate : dacă la Zaiaţ s-a declanşat boala de iradiere, înseamnă că e un fenomen cu totul excepţional de radiosensibilitate. Norma de administrare a preparatului a fost stabilită, verificată şi paraverificată : intraperitoneal două milicurie la un kilocorp, ţinîndu-se cont de starea bolnavului şi de cît de grea a fost operaţia pe care a suferit-o. Totul, absolut totul a fost luat în consideraţie.

Dacă aş fi riscat ceva, se gîndea Suhorukov. Dacă ar fi existat un risc fie şi de unu la o sută de milioane... Dar n-am mers la nici un risc, nici nu m-am gîndit că ar putea să fie vreun risc. La orice mă puteam gîndi, dar în nici un caz la boala de iradiere, nici în visuri de groază. Peritonita şi pneumonia l-au dat gata. Melnikov s-a înşelat. Preparatele au fost însă şi la Cemodurov ! Doi morfopatologi cu foarte mare experienţă. Pe scurt, s-a zis cu mine. Peritonită sau iradiere — tot aia e. Omul a murit, iar preparatul era destinat pentru probe de laborator. De laborator — nu pentru clinică. Singur acest fapt este arhisuficient pentru a mi se lua titlul de medic şi toate celelalte titluri şi a mă deferi justiţiei. În mod formal n-am avut dreptul să administrez bolnavului acest preparat. Nici chiar cu scopul de a-i dărui un an de viaţă în plus. N-am avut dreptul ? De ce, mă rog ? Ce e mai important — un formalism plin de

indiferență sau năzuința de a veni în ajutorul unui om bolnav, de a-i veni în ajutor cu orice preț ?

„Lasă-te de șiretlicuri, își zise. Ai încălcat legea, o lege de stat, medicală, umană. Experiența ta, siguranța ta, năzuința ta cu orice preț... nu fac doi bani. Ai învins — nu te judecă nimeni, dar tocmai asta-i șmecheria : pe tine ar fi trebuit să te judece chiar dacă ai fi învins. Ca învățătură de minte pentru alții, pentru cei care au suferit înfrîngerea, pentru că prețul unei asemenea înfrîngeri este unul singur — viața omului. Nu a ta — a altuia. Și nu ai dreptul să dispui de ea după aprecierea ta. Cu atît mai mult cu cît tu ești cel care a suferit înfrîngerea."

CAPITOLUL XVII

1

„Obștea" mînca de prînz. Din „obște" făceau parte radiochirurgii Natașa Golubeva și Galia Ivaniţkaia, Reghina Kazimirovna Vîșinskaia, șefa serviciului cavitar, Ninocika Minaeva, cercetătorul științific Basov și doctorul Vsehsviatskih, un om melancolic, cu trupul cam puhav și cu ochii visători, cu mustăcioară roșcată rară și cu o poftă de mîncare excelentă, poreclit „Zero perfect". Colegii l-au gratificat cu această poreclă supărătoare numai și numai din cauza numelui său sofisticat, a firii anoste și burții voluminoase ; altfel, Noel Ferdinandovici era un chirurg cu experiență și opera la fel de sigur cum tăia salamul țărănesc, pentru care avea o deosebită slăbiciune.

După ce eliberară masa de fișele medicale și de registrul de observații asupra evoluției bolnavilor, „obștenii" întinseră un ziar curat, răsturnară din genți pachețele cu sandvișuri, mere, pere, roșii, castraveciori murați și altele și o trimiseră pe sora medicală Puntik după ceai. În timp ce sora, în mînă cu ceainicul cafeniu, smălțuit, legănîndu-se ca o rață, se deplasă pînă la bufet și înapoi, „Zero perfect",

înarmat cu un briceag cu paisprezece funcţii, primit în dar cînd a împlinit vîrsta de patruzeci de ani, ca să nu strice bisturiele, studie temeinic toate pachetele şi pungile şi tăie tot ce trebuia tăiat, Natasa spălă ceştile şi paharele, iar ceilalţi îşi spălară propriile mîini.

Camera medicilor din serviciul de radiochirurgie chiar dacă se deosebea întrucîtva de oficiul de colectare a plantelor medicinale sălbatice, să zicem, sau de contractare a viţeilor, deosebirea era, s-o spunem de-a dreptul, cu totul neînsemnată. Pe pereţi se vedeau atîrnate în cuie afişe puţin plăcute la vedere pentru un neprofesionist, în care omul nu apărea în chip de Apolo cu plete de aur sau ca frumoasa, maiestuoasa Afrodita, ci ca un set de părţi componente distincte — aceste afişe s-ar fi putut înlocui fără nici o dificultate cu altele, mult mai simpatice, reprezentînd plante medicinale sălbatice. Ziarul de perete, intitulat savant şi înfricoşător *Izotopul*, s-ar fi putut numi cu acelaşi succes *Muşeţelul* sau *Nu-mă-uita* — bucata tristă de placaj, vopsită într-un verde ţipător, i-ar fi respins în egală măsură pe eventualii cititori prin totala lipsă de materiale. Mesele, pline de pete de cerneală, lipite unele de altele, gemeau de dosare prăfoase cu documente, teancuri de foi de observaţie, reviste ; o canapea desfundată, acoperită cu o husă albă, dulapuri de cărţi cu rafturi înguste şi, în sfîrşit, desene pitoreşti trasate de ploi pe tavan deasupra ferestrelor completau ambianţa unei oarecare încăperi de birou.

Camera medicilor se deosebea de birou prin aceea că aici toţi purtau halate albe şi, în majoritate, bonete albe. Şi prin lavaboul instalat într-un colţ îmbrăcat în faianţă albă. Şi prin bucurii şi nelinişti, prin griji şi speranţe, prin dispute şi prin felul discuţiilor. Prin aceea că aici oamenii nu stăteau de la ora *a* la ora *z*, ci veneau în trecere : să mai răsufle după o operaţie grea, să se sfătuiască cu colegii în cazul unui diagnostic mai dificil, să noteze ceva în fişa bolnavului sau în registrul de observaţii, să cerceteze analizele primite, să ia legătură cu laboratoarele... Cu alte cuvinte, se deosebea prin conţinut, nu prin formă.

„Obștea" mînca de prînz. Doctorul Basov turnă ceaiul slab și călduț în cești și pahare. Doctorița Ivaniţkaia o întreba politicos pe sora medicală Puntik dacă n-a confundat cumva ceaiul cu urina luată de la bolnavi pentru analize ; sora medicală Puntik răspunse la fel de politicos că n-a confundat. Gluma era bătrînă ca Hipocrate și avea o barbă ca a lui Melnikov — nimeni nu schiță nici un zîmbet. Grijulie, Reghina Kazimirovna puse pe masă o cutie cu cafea solubilă : pentru cine dorește. „Zero perfect" își puse o linguriță în ceai : ieși o poșircă de toată frumusețea. O privi în lumină, se strîmbă, totuși o dădu pe gît, ca pe o doctorie — doar n-o s-o arunce.

Mîncau în tăcere, fără obișnuitele bancuri și șotii. Nici unul nu-și revenise încă după cele întîmplate la conferință : toți se răspîndiseră îndată prin saloane. Examinarea, prescripțiile, pansamentele, analizele, pregătirea pentru cercetare — nu era timp pentru discuții.

— Îmi stă în gît îmbucătura, spuse în sfîrșit Ivaniţkaia, dînd la o parte sandvișul neterminat. Bietul Andrei Andreevici...

— Un adevărat coșmar. Vîșinskaia se șterse pe degete cu un șervețel. Pur și simplu nu pot înțelege cum de s-a întîmplat așa ceva.

— Nu e nici un coșmar, e curat aventurism, interveni sentențios Iaroșevici de la masa lui ; adîncit în studierea unei fișe, nu scăpa totuși nici un cuvînt din ceea ce se vorbea.

— Lasă declamația, Pavel Petrovici, îl întrerupse Golubeva. M-am plictisit, nu mai pot. Spui de parcă i-ai pune o etichetă pe sicriu.

— Eu una nu cred, spuse Minaeva și-și îndreptă băsmăluța pe cap. Orice ați spune, eu nu cred în această concluzie. L-am ajutat pe Andrei Andreevici să pregătească preparatul. Nici un fel de supradozare, totul a fost ca de obicei...

— În afară de un singur lucru, fetițo, în afară de unul singur, o întrerupse Iaroșevici. Preparatul însuși n-a fost ca de obicei. Și dacă l-ai ajutat pe Suhorukov... ai face mai bine s-o treci sub tăcere. Vezi să nu plătești acest ajutor cu locul pe care îl ai în doctorat.

— Nu sînt fetiță pentru dumneata ! se aprinse Minaeva. Nu-ți permit să-mi spui astfel. Este trivial, m-auzi ? ! Și nu căuta să mă sperii, nu sînt sperioasă.

— Te rog, ce-ți veni, se miră Iaroșevici, făcînd cu mîinile un gest de regret. O spun în interesul dumitale. Suhorukov e un om sfîrșit, n-are rost să te ții după el.

— Nu e cam devreme să-l îngropi ? miji ochii Basov.

— El singur s-a... hm... cum s-ar zice... — „Zero perfect" termină de curățat un măr tare și-și șterse cu grijă briceagul de ziar. — Un preparat pentru probe de laborator... Atît pot să vă spun : bine că nu m-am nimerit acolo cînd s-a administrat.

— Dar ai luat parte la experiențe ! — Nina îl privi cu atîta ură, încît Vsehsviatskih se înecă cu mărul și începu să tușească. — Două serii, aproape un an de muncă. Știi foarte bine că preparatul este cu totul inofensiv, de ce vorbești așa ? !

— Experiențele sînt una... murmură „Zero perfect". Iar acolo e vorba de un om ! Nu, nu, slavă Domnului că n-am fost acolo.

— Totuși, nu înțeleg de ce a făcut-o Andrei Andreevici. — Vișinskaia își dădu cu ruj pe buze. — Un om atît de prudent, cu atîta experiență...

— Sînt situații cînd medicul are dreptul la risc, spuse Basov.

— Nu există astfel de situații ! — Iaroșevici dădu deoparte o foaie de observație și luă alta. — Lucrul cel mai important este să nu pricinuiești vreun rău. Dacă poți să ajuți — ajută, dacă nu poți — dă-te la o parte.

— E mult prea simplu să te dai la o parte. — Basov scutură de pe halatul său firimiturile. — Mai ales la oncologie. Bineînțeles, dacă te gîndești în primul rînd la prețioasa-ți piele... Suhorukov, însă, se gîndește la bolnavi. Scuză-mă, te rog, ce înseamnă să nu pricinuiești vreun rău ? Palavre. Uite, de exemplu faci o rezecție gastrică totală. Sau scoți un plămîn. Pe de o parte, pricinuiești un rău. Iar pe de alta — salvezi. Pentru că omul poate trăi fără stomac. La fel fără un plămîn. Dar cu un blastom la stomac sau la plămîn — nu poate.

— Ce să vorbim, oftă Ivaniţkaia şi împinse ceştile. Totul este relativ. Pur şi simplu, uneori din două rele trebuie să alegi răul cel mai mic.

— În orice caz, un lucru mi-e clar : Andrei Andreevici n-a experimentat, ci a tratat. — Natasa Golubeva dădu după ureche o şuviţă de păr rebelă — El a crezut în acest aur. Iakov Efimovici are dreptate : lucrul cel mai simplu e să te dai la o parte. Şi cît de mult vrei să ajuţi, mai ales cînd e un caz mai dificil — ai fi în stare să pui mîna şi pe o tigaie încinsă !

— Dacă e încinsă, rişti să rămîi fără mîini, zîmbi ironic Iaroşevici.

— Ascultaţi, fraţilor ! — „Zero perfect" păli deodată şi scăpă din mînă cotorul de măr. — Nu mi-a trecut prin minte pîn-acum. Tot Suhorukov, Suhorukov... Dar eu ce mă fac ? Ce mă fac ?

— Doamne, oftă Minaeva. Iar începi...

— Fiecare despre ce-l doare, se supără Vsehsviatskih. El e conducătorul meu ştiinţific. Ninocika, con-du-cătorul meu ! Credeţi, poate, că am arat plug lîngă plug cu voi din interes sportiv ? Pe aceste două serii mi-am lucrat materialul experimental pentru teza de doctorat. Pînă acum mi-au schimbat de trei ori — înţelegi ? — de trei ori tema şi conducătorul ştiinţific. Dacă Suhorukov se arde, s-a zis şi cu tema asta. Este şi ea legată de aur !

— S-a zis, ce mai, dădu din cap cu milă Vîşinskaia. Dacă concluzia lui Melnikov se confirmă, toate lucrările cu aur se vor sista. Pentru mult timp.

— Dar e o porcărie ! — „Zero perfect" era cît pe ce să se înăbuşe de indignare. — Este o porcărie şi o dovadă de egoism. Cum a putut să se expună la o astfel de lovitură fără să se gîndească la mine. Pentru mine asta înseamnă sfîrşitul, fraţilor, sfîrşitul, nici mai mult, nici mai puţin.

— O să-ţi iei altă temă, dădu din umeri Minaeva.

— A patra ? se înfurie Vsehsviatskih. Mulţumesc frumos. Asta poţi s-o faci dumneata, care abia te-ai apucat de temă, eu însă trag de doi ani ca un negru la plantaţie. Eu am trei copii, dacă vrei să ştii. Şi o nevastă, şi o soacră, şi radiculită. Şi nu mai sînt un băietandru ca să iau totul de la început. Vai, tîmpit mai sînt, mare tîmpit, cum de nu mi-am dat seama de la început !

— Poate se aranjează cumva, spuse cu glas nesigur Ivaniţkaia. S-o fi pus de acord cu cineva în privinţa aurului — cu Veresov, cu ministerul. Nu-mi vine să cred că a făcut-o pe propria-i răspundere. Apoi, putea şi Melnikov să se înşele. Zaiaţ a avut peritonită într-o formă extrem de avansată, l-am examinat şi eu de cîteva ori.

— Preparatele noi nu se pun de acord cu Veresov, şi nici cu ministerul, ci cu Comitetul de farmacologie, drăguţă Galina Ivanovna, rosti veninos Iaroşevici. Reţineţi acest lucru pentru viitor. Or, tocmai această punere de acord nu o are stimatul nostru Andrei Andreevici. Altfel nu s-ar fi vorbit decît despre o eventuală supradozare sau despre o hiperradiosensibilitate. Nicidecum despre o crimă pe linie de serviciu şi pe linie medicală.

— Ce-o să fie acum ! Reghina Kazimirovna trase nervos de gulerul halatului său. Comisii şi paracomisii, or să scuture pe toată lumea. Ei, mă duc în secţie. Strîngeţi pe-aici fără mine.

— Dacă Melnikov s-a înşelat...

— Împreună cu Cemodurov, adică ? Nataşa Golubeva mîngîie mîna tremurîndă a Ninocikăi. Melnikov nu se înşală niciodată. Nu este om, ci o maşină electronică ambulantă de diagnosticare. Ţineţi minte povestea cu pictorul Zareţki ? Eu una nu m-am îndoit nici o clipă că are cancer. Melnikov a examinat : e lipom, a zis. Fără preparate, fără microscop. L-au operat şi s-a văzut că într-adevăr era lipom. Un unicat — două kilograme şi jumătate, împreună cu Galia am publicat în revistă un articol. De bucurie l-am pupat pe Melnikov cînd am văzut concluzia, pe cuvînt.

— Nu ştii cumva ce face acum acest pictor ? se interesă Iakov Efimovici.

— E bine, se fîstîci Nataşa. Îmi face portretul. Într-un pulovăr alb. Se ţine scai — nu-i chip să scap. Aşa că de, îi pozez...

— E însurat ? se interesă Iaroşevici.

— Dă-te-ncolo, încercă să se eschiveze Nataşa. Îi tot dai cu gura... Portretul e însă frumos. O mîndreţe de fată... parcă sînt eu, şi parcă nu sînt.

— Unul care poleiește realitatea, oftă melancolic „Zero perfect" : ideea că disertația s-a dus de rîpă îi stricase definitiv pofta de mîncare. Toți pictorii sînt niște lăcuitori. Și cei care au lipomuri, și cei care n-au. Iar la ăsta e chiar cu voia Celui-de-Sus. Chiar dacă a fost benignă, oricum cu o ghiulea ca asta n-ar fi dus-o prea mult. Așa că el trebuie să te picteze ca pe Maica-Domnului. Cu ăla... cum îi zice... cu nimb, asta-i. Să răspîndești lumină în toate cele patru zări. Nici să nu accepți mai puțin de atît.

— Fetelor, la magazin au adus găini proaspete. — Galia închise în sertar pachetele cu mîncarea rămasă de la prînz. — Cine termină mai devreme să ocupe loc la rînd. Iar de un șef ca Andrei Andreevici n-o să mai avem parte, asta e limpede ! Oricum o întorci, tot prost e : să introduci aur experimental... pentru asta nu te mîngîie nimeni pe cap. Vor scoate postul la concurs, vine vreun pisălog, atunci să vezi.

— Avem și printre noi specialiști, nu ne trebuie neapărat venetici. — Iaroșevici închise ultima foaie de observație și-și mișcă umerii cu ușurare. — Nu sînt destui specialiști la noi în institut ?...

— Nu cumva te gîndești la tine ? se miră Basov.

— Poate la tine ? — Iaroșevici își scoase țigările. — Ministerul și Consiliul științific vor hotărî, nu eu și nici tu. Hai, Noel Ferdinandovici, să fumăm o țigară, ce să stăm aici degeaba.

„Zero perfect" îl privi cu curiozitate și se ridică repede.

— Cu plăcere, Pavel Petrovici. Iar în ceea ce îi privește pe ai noștri, ați spus foarte bine : nu trebuie dați la fund. Nu-i bine să-ți pui speranța în venetici, ai noștri sînt mai de nădejde.

Cei doi ieșiră. Iakov Efimovici se ridică și el.

— Asta-i, fetelor, zîmbi ironic. Luați exemplu. Cu cinci minute în urmă, „Zero perfect" îi spunea „tu".

— Se vede că nu e chiar atît de zero. Ivaniţkaia strînse ghem ziarul și se întoarse brusc spre Minaeva. Ce stai și te uiți ? Ce stai ca o babă ? Du-te și caută-l pe Suhorukov, am eu grijă de bolnavii tăi.

— Nu mă duc. — Nina își mușcă buzele. — A spus că vrea să fie singur. M-a alungat.

— A stat singur, îi ajunge. Să rămînă singur acum — poate să căpieze.

— Du-te, Ninocika, intervenì şi Iakov Efimovici în sprijinul Golubevei. Du-te, te rog. Poate că acum are nevoie de tine mai mult decît de noi toţi.

2

Nina îl întîlni pe Suhorukov pe scară — urca la el. Chiar şi cei care îl cunoşteau îndeaproape nu s-ar fi gîndit că i s-a întîmplat ceva ieşit din comun : aceeaşi expresie de concentrare pe faţă, aceleaşi cute în colţurile gurii. Poate că arăta ceva mai palid ca de obicei, dar pe culuarul slab luminat lucrul acesta nu sărea în ochi.

— Andrei Andreevici, spuse Nina cu glas jalnic. Andrei...

Privirea lui Suhorukov alunecă peste ea fără s-o vadă şi Nina se dădu în grabă la o parte. Trecu pe lîngă ea fără s-o observe, fără să întoarcă măcar capul, şi în curînd uşa se închise în urma lui. Nina rămase lîngă geam, muşcîndu-şi buzele de obidă, apoi porni încet în sus.

„Ce om ! se gîndi aproape cu ură. Nu are nevoie de nimeni, de nimeni... Treaba ta, n-ai decît să rămîi singur. N-ai decît să rămîi singur, dacă aşa preferi. Iar eu am să fiu cu Veresov. Desigur, n-o să iasă nimic bun din asta, dar nu-mi pasă ! Oricum, el are nevoie de mine, pare-se, nu ca tine..."

Serviciul de radiochirurgie ocupa în corpul central două aripi, care se îmbinau în unghi drept. În stînga uşii de intrare, lîngă lift, se afla blocul operator, cu două săli mari de operaţie, cu săli de spălat, cu camere pentru chirurgi şi pentru surori chirurgicale şi o cameră de instrumente. Una dintre sălile de operaţie era împrejmuită de un balcon larg : din acest balcon studenţii şi doctoranzii puteau să observe desfăşurarea operaţiilor fără să-i încurce pe chirurgi. În aripa din dreapta se găsea serviciul cavitar, în aripa din stînga — un hol plăcut amenajat, cu televizor şi cu măsuţe de şah, precum şi serviciul toracal. Aici,

în serviciul toracal, în fundul coridorului, se afla cabinetul lui Andrei Andreevici Suhorukov.

De obicei era greu să-l găsești în cabinetul său. Dacă nu intervenea nimic excepțional, Suhorukov sosea la institut la ora nouă fără zece, își punea în dulap paltonul sau trenciul și, după ce-și scotea sacoul și-și punea halatul, dispărea din cabinet. Începînd de la ora nouă, ziua lui era planificată minut cu minut. În cabinet era stăpînă secretara Vera, o fetiță stearsă, sîrguitoare și conștiincioasă. Vera absolvise zece clase, iar acum își făcea stagiul ca să intre la Institutul de medicină. Învățase să bată la mașină cu două degete și-și salva șeful de nenumăratele rapoarte, informări și corespondență abundentă. Andrei Andreevici a încadrat-o ca infirmieră, doctoranzii o chinuiau, spunîndu-i „locotenentul invizibil" ; cînd se întîmpla să aibă cîte un ceas liber, Vera o ajuta pe Taisa Sergheevna să facă formele, să completeze buletinele, să scrie tot felul de cereri de materiale, să întocmească grafice. Astfel își făcea cinstit stagiul și își cîștiga salariul de șaizeci de ruble.

Suhorukov nu reușea niciodată să parcurgă coridorul de la un capăt la celălalt fără să se oprească. Să spună cîteva cuvinte de îmbărbătare unui bolnav care se plimbă fără nici un țel de colo pînă colo, negăsindu-și rostul ; să se uite în treacăt în salon ; să deschidă ușa în camera medicilor — nu cumva stau prea mult acolo — poftiți la bolnavi, vă rog ; din mers să-i facă observație surorii de la pansamente : iar mi s-au plîns bolnavii că nu moi pansamentele, să te tragă o dată pe tine în felul ăsta, poate te înveți minte ; să schimbe o vorbă cu careva dintre cercetătorii științifici : cum stai cu experiențele, ce citești... S-ar părea că nu e prea lung coridorul, și totuși, uite de cîte ori te oprești...

Astăzi drumul se dovedi scurt : îl parcurse fără să observe pe nimeni, privind numai pe unde calcă. Vera aflase tot ce se întîmplase. Privindu-l speriată, puse pe masă hîrtiile și ieși în grabă din cameră. Suhorukov tăcăni din închizătoarea de la ușă, își scoase halatul, se desfăcu la cravată, descheie nasturele de la gulerul cămășii. Deschise robinetul de la lavabou. Își puse degetele sub șuvoi — apa

era caldă. Mai aşteptă un minut, să se răcească. Se aplecă la robinet. Era incomod să bea. Apa i se scurgea pe bărbie după guler, dar el nu observa nimic, doar că simţi brusc un junghi la grumaz. Bău. Se spălă pe mîini. Îşi puse capul sub şuvoi. Părul i se lipise în şuviţe şi îi intra în ochi. Îşi simţi trupul cuprins de răcoare. Ce bine e ! Încă un pic. Îl durea ceafa. Ca şi cum cineva l-ar fi pocnit cu o cărămidă. Ajunge, în felul ăsta te-alegi rapid cu un guturai. Găsi pe dibuite prosopul, se şterse. Se pieptănă în faţa oglinzii. Cu grijă, fir lîngă fir. Părul ud lucea palid şi părea închis la culoare. Îşi atinse tîmplele. Ai început să albeşti, băiete. Bine că nu cheleşti, mersi şi pentru atît. Altfel, te ţii bine. Eşti un bărbat prezentabil. O faţă uscăţivă, dar nu de cal, ca a lui Veresov, aşa... o faţă proporţională. O faţă bărbătească. Doar negul nu-şi are rostul, naiba să-l ia ! Muierile mor de invidie, iar mie-mi strică tot fasonul. O faţă bărbătească şi un neg — ce aiureală. Mai bine ar fi fost o cicatrice, cum are şeful. O cicatrice subţire, cîştigată pe merit. Da-a... În schimb bărbia denotă voinţă. Ia să vedem... Categoric, e o bărbie volitivă. Or să-ţi dea una peste bărbia asta — de-ai să-ţi scuipi toate măselele. Păcat. Ai măsele bune. Nici o coroană, poţi să tai sîrma cu ele.

Stai şi te strîmbi în faţa oglinzii, maimuţă ce eşti, îşi spuse. Frumoasă ocupaţie ţi-ai găsit... Şi ce să fac ? Să mă trîntesc pe canapea ? Nu vreau. Ce apă bună are Minskul. Limpede, rece, cred că o apă ca asta nu mai este nicăieri în lume. Ba nu, se spune că şi la Erevan este la fel. Nu ştiu, n-am gustat. Fir-ar să fie, cum de s-a întîmplat că n-am gustat apa din Erevan ? Coniac de Erevan am băut, dar apă — nu. N-am fost pe-acolo. Încă n-am fost nicăieri. Am fost în Cehoslovacia, la un congres, unde am mai fost ? Pe Istmul Karelia, la Piter... Dar există un loc — Kamceatka. Nici nu-ţi vine să crezi. Gheizere, vulcane, Golful Avacinski... Mai există şi lacul Baikal. Şi Insulele Kurile. şi Samarkand, şi Rostov-Veliki... N-am fost nicăieri, n-am văzut nimic. Am tras, am tras, am tras... Ca la suta de metri. Cu toate forţele. Mereu am avut impresia că mai e timp. Mai tîrziu, mai tîrziu, acum am de lucru. Ceea ce poţi face în tinereţe, nu mai poţi face la bătrîneţe. E lege. E drept, nu e chiar universal valabilă, dar oricum, e lege. Într-un un de zile te epuizezi, vine concediul, îţi arunci

oasele pe pietre la cea mai albastră mare din lume... N-ai putere să te duci undeva la Rița, la un restaurant bun. Stai întins ca un pește. Și ai fi putut să te duci, bani aveai. Ce locuri există... Taigaua, deșertul, nisipul galben, aproape alb... Dar Kolîma... Ei, la Kolîma o să ajung, probabil. Pe banii statului. Nu mă va costa nici drumul. Dacă, bineînțeles, nu voi găsi ceva mai deștept. Nu, nu voi găsi, n-am să reușesc. N-am văzut destul cum se agață oamenii de viață ? ! De o oră, de o zi, de o săptămînă... Nu, n-am să găsesc nimic. Cel mult, poate, să crăpiez. Nu e cazul, am nervii tari. E și asta ceva profesional : la un chirurg bun, nervii sînt ca niște sîrme. Dar tu ești un chirurg bun ? Da, sînt un chirurg bun. Un chirurg de mîna-ntîi. Mai precis, un radiochirurg. Bisturiul și izotopii. Medicina și fizica atomică. „Kolîma, Kolîma, veselă planetă, doăşpe luni iarnă, în rest — timp de vară..." Unde am auzit acest cuplet ? Nu-mi amintesc. În genere, pentru vară nu prea rămîne timp. Toate astea-s fleacuri. Cel mai important e să nu-ți retragă titlul de medic. Doctor-docent în științe, cercetător științific principal — prostii. Medic — ăsta e lucrul cel mai important. Desigur, poți învăța să dobori copaci sau să extragi aur. Eu însă sînt medic. Și dacă mi se va retrage titlul de medic — atunci... Cum să trăiesc atunci ? Nu știu. Nu știu nimic. Mai prost e că Nikolai Alexandrovici lipsește. Cînd se va întoarce ? A promis că duminică. Deci, trebuie să fiu la el la vilă chiar de dimineață. Și ce o să rezolve asta ? Nimic. Ba nu, preparatele, bineînțeles, le va trimite pentru verificare la Moscova. Categoric. Cu tot respectul meu pentru Melnikov și pentru Cemodurov... De fapt, tu îl respecți pe Melnîkov ? Tare aș mai vrea să spun „nu" ! Cuvîntul parcă se cere singur să-l rostești. Interesantă vietate mai e și omul — măcar față de el însuși vrea să se justifice cu tot dinadinsul. Pe dracu. Îl respect. Nu ca om, ca om e cam închis din fire, nu e pe gustul meu, îl respect ca specialist. Puține au fost cazurile dificile pe care le-am avut împreună cu el ? Un morfolog priceput. Deși s-ar putea să fi greșit. Pun capul că e vorba de peritonită. Dacă nu era blestemata aia de ștampilă... Ne-am mai fi luptat. Ștampila mi-a smuls pămîntul de sub picioare, împotriva ștampilei nu poți să-i dai zor. Acum vor opri aurul pînă cînd Comitetul

de farmacologie va lămuri lucrurile. Păcat, în timpul ăsta ar fi fost de mare folos. Şi totul din cauza grabei tale. Nu ţi-ai dăunat numai ţie — ai dăunat şi cauzei. Cauzei pentru care ţi-ai sacrificat cinci ani din viaţă. Asta a fost Kamceatka ta. Buhara şi lacul Baikal, izotopul de aur. O nouă bază coloidală — şi totul de la început. Şi, mă rog, ce ai crezut ? N-am crezut nimic. Am experimentat. Pe animale, aşa cum scrie la carte. Cum m-a privit Ninocika... Ciudate mai sînt femeile, nici pîine să nu le dai, doar să le oferi prilejul să compătimească pe cineva, să-şi manifeste mila. Numai Svetlanei nu i-a fost milă de mine. Probabil că i-a fost prea milă de ea însăşi, ceea ce nu e bine. Gorki spunea că mila înjoseşte. Nu e adevărat. Sau e ceva ce nu înţeleg. Trebuie să-ţi fie milă de om. Să-l mîngîi pe creştet. Numai cu respectul poţi să te faci stană de piatră. Iar eu aş vrea, tare aş vrea ca Ninocikăi să-i fie milă de mine. Pur şi simplu să-i fie milă : vai de tine, nătărăule, nătărăule, cum de te-ai potcovit în halul ăsta...

Suhorukov se apropie de dulap, îşi scoase disertaţia de doctor-docent — un volum gros, legat, cu fotografii, tabele, scheme, o cîntări în mînă, o puse la loc. Îşi aduse aminte că-l rugase pe Nikolai Alexandrovici să-i dea un concediu de creaţie. Nu i-a dat. A trebuit să lucreze noaptea, iar noaptea e greu. Mai ales dacă a doua zi ai de făcut operaţii dificile şi trebuie să te scoli proaspăt şi odihnit. Şi să ai capul limpede. Şi mîna sigură.

Ia să mă gîndesc, îşi zise în sinea lui. Acum, cînd cunosc finalul, m-aş fi decis să administrez aur experimental ? Chiar crezînd în el cu tot sufletul, aşa cum cred acum ? Poate că nu. Şi nu i-aş fi dăruit omului cîteva luni de viaţă din cauza unei ticăloase laşităţi pentru pielea mea ? Poate că nu. Pielea mea este şi ea una singură, şi dacă asta înseamnă sfîrşitul ? ! Mai sînt atîţia oameni pe lume pe care aş mai putea să-i ajut !... Deci, nu trebuie să te gîndeşti numai la pielea ta, dar şi la aceia pe care n-ai să-i mai poţi ajuta. N-ai să-i mai poţi ajuta din cauza propriei tale prostii. Oricum, însă... Oricum e de preferat prostia decît ticăloşia. Mai bine să fii prost decît ticălos. Nu sînt de vină că el a murit. Eu am vrut ca el să trăiască. De aceea m-am şi hotărît pentru cea de a doua operaţie, ca el să trăiască.

Cineva tot trăgea de clanță cu atîta energie, încît punea în pericol tot tocul ușii.

— Andrei Andreevici, auzi Suhorukov șoapta speriată a lui Basov. Andrei Andreevici...

Suhorukov deschise ușa. Basov năvăli în cabinet și se prăbuși pe scaun.

— Ascultă, omule... spuse. Măi, omule...

Suhorukov zîmbi pe sub mustață : Iakov i se adresa cu „tu" numai în momente de mare emoție sau dezorientare.

— Eram cufundat în citit... — Suhorukov făcu semn cu capul spre masa de lucru plină de hîrtii. — Bați de mult ? Cred că i-ai alarmat pe toți bolnavii.

— Acum am bătut. În coridor nu-i nimeni. Înțelegi, a venit Vera. Are o privire, zice...

— Am să-i sucesc urechile acestei fete, să se lase de bîrfit. Ascultă, Iakov Efimovici, de ce nu-i faci externarea Lagunovei ? Vrei să cedeze aici, la tine ?

Basov îl privi fără să înțeleagă despre ce-i vorba, apoi se dumiri.

— Ce e cu Lagunova, o știi și tu. Iar ca s-o externez, n-am unde.

— Cum adică, n-ai unde ? se miră Suhorukov. La noi de unde a venit ?

— De la o fiică a ei.

— Fă-i externarea pe adresa fiică-si.

— Nu vrea, spuse Basov. Fiică-sa nu vrea, nu bătrîna. Are două fete. Nu vrea nici una.

— Canaliile, se întunecă Suhorukov. Vai, ce canalii !...

— Mai rău, răspunse Basov. Nu găsesc cuvîntul, dar e mai rău.

Tăcură amîndoi.

Doctorul Basov a operat-o pe bătrîna Lagunova de cancer la porțiunea segmentul inferior al esofagului cam cu o lună în urmă, după un tratament de radioterapie. A fost o operație parțială, procesul fiind mult prea avansat. Acum se simțea cît se poate de onorabil : nu mai avea dureri, avea poftă de mîncare, dormea. Să speri în ceva extraordinar nu era cazul : șaptezeci și șase de ani, un organism uzat. Acum îi trebuia o îngrijire bună și un tratament simptomatic. Toate acestea le puteau asigura fami-

lia și medicul de circumscripție, nu avea nici un sens să mai fie ținută la institut. Băbuța putea s-o mai ducă multă vreme, mult mai multă decît colonelul Gorbaciov, să zicem, care arată incomparabil mai viguros, dar putea și să „cedeze", ceea ce nimeni nu voia.

— Ai stat de vorbă cu ele ? întrebă Suhorukov.

— Cu cine ? Cu fiicele ei ? Iakov Efimovici se duse la fereastră, se uită afară. În chioșc, bolnavii jucau de zor domino, pînă sus ajungea zgomotul pietrelor. Am stat. Înțelegi, în ultimul an bătrîna a stat la ele pe rînd. O lună la una, o lună la cealaltă. Îi adună boarfele, cheamă un taxi — drum bun. Recent, cea mare s-a măritat și ea cu un hodorog. Mare nevoie are ăla de o soacră în casă, care mai e și bolnavă pe deasupra ! Iar cea mică urmează să-și mărite fata. Cît timp Lagunova a stat la noi, cămăruța ei a fost renovată pentru tînăra pereche. Nu și-au imaginat că bătrîna scapă, cînd au adus-o la noi era aproape sfîrșită. Acum se tocmesc. — Lovi cu pumnul în pervaz și se strîmbă de durere.

— Ascultă, dar puștiul ăla care a tot venit s-o vadă ? Ții minte, la un moment dat n-a funcționat liftul și el a dus-o în brațe de la etajul doi jos în curte. Ce-i este băiatul ?

— Sașa ?... E nepot. Două fiice, cinci nepoți și numai un singur om. Acest puști deșirat. Nici dacă mă omori nu pot pricepe cum de s-a menținut într-o familie așa de ticăloasă. Ce băiat, Andrei, ce băiat ! Vine la ea în fiecare zi. I-am eliberat un permis de intrare permanent, după ore vine aici. Și e în clasa a zecea. Bunica îl tot toacă la cap : ai să iei numai note de doi din cauza mea, iar el rîde, măgarul. Eu, zice, citesc în autobuz. Andrei, puști ca ăsta țin pămîntul, așa să trăiesc eu. Iar mămițica lui este un produs fascist.

— Dar dacă le-am sili prin locul de muncă ? Deși... Amîndouă sînt pe undeva portărese, probabil... Vezi să nu le silești !

— Andrei, ai să rămîi cu gura căscată. Nu sînt portărese. Sînt niște troglodite cu studii superioare. Cea mică e profesoară. Îți poți imagina. Îi învață pe copii limba și literatura rusă. Doamne sfinte, cred că la fiecare lecție a ei toți clasicii noștri se răsucesc în morminte. Mai curînd aș

consimți să-mi rămînă copiii analfabeți decît să-i dau pe mîna unei astfel de profesoare. Iar a doua fiică este contabilă. Contabilă la un trust de construcții. Un om care se bucură de tot respectul, înțelegi ? Iar prin esența lor, prin esența lor intimă, amîndouă sînt... ei, pur și simplu n-am cuvinte ! De unde apar astfel de oameni și cum de îi rabdă pămîntul...

— Păi ce naiba stai ! strigă furios Suhorukov. Nu știi cum se procedează în astfel de cazuri ? Ai povestit la lume ?

— N-am povestit. Și nici tu n-ai s-o faci. Îmi pare rău de bătrînă. „Doctore, drăguțule, să nu-mi faci fetele de rușine ! Mai bine mă duc la azil, dacă-mi faceți ieșirea, o să-mi fie mai ușor, fie-ți milă de ele. Dacă aflu că te-ai plîns de ele, îmi fac seama, pe sfînta cruce-ți spun !" Du-te de te „plînge" !...

— Poftește-le pe amîndouă la mine pentru luni, la ora trei. Spune-le că dacă nu vin le aduc cu miliția. Voi sta eu de vorbă cu ele.

— Încearcă. — Iakov Efimovici se sculă. — Ei, eu plec. — Lîngă ușă se opri. — Și încă ceva... Desigur, nu e treaba mea, poți foarte bine să mă trimiți la distanță, și nici n-am să mă supăr, dar...

— Dacă-mi spui măcar o vorbă despre Minaeva, îți dau cu călimara-n cap !

— Cred că numai acuzația asta îți mai lipsește : tentativă de ultragiere fizică și huliganism, zîmbi ironic Basov și închise ușa în urma sa.

„De fapt luni n-o să-mi ardă de ele, de lepădăturile Lagunovei, se gîndi Suhorukov. Stop. — Simți o slăbiciune ciudată în picioare și se așeză. — Ce-i cu mine ? Pare-se că am căpiat de-a binelea. Zaiaț, Zaiaț... Au fost trei inși cărora le-am administrat acest aur. Lui Zaiaț, lui Starțev și... cui încă ? Lui Țîbulko ? Da, da, lui Țîbulko. Anastasia Iosifovna. Starțev și Țîbulko au ieșit aproximativ acum o lună, lotul precedent de preparat. Dacă amîndoi sînt în viață... Dacă amîndoi sînt în viață și dacă totul este în ordine... Nu, nu este vorba de o șansă. Este pur și simplu o circumstanță atenuantă. Să reabilitez preparatul, să nu las să se împotmolească la Comitetul de farmacologie. Mint, este o șansă. Nu cine știe ce, desigur, totuși este o șansă,

Dar dacă și ăștia ?... Ei, atunci merit să fiu spînzurat."

Formă numărul de telefon de la camera medicilor.

— Nina Timofeevna ? Veniți, vă rog, pînă la mine. Da, da, chiar acum.

CAPITOLUL XVIII

1

Cînd Iaroșevici, foindu-se pe scaun și ștergîndu-se întruna pe mîini cu o batistă cadrilată mototolită, îi povesti lui Belozerov că Suhorukov a administrat bolnavilor aur destinat numai pentru probe de laborator, Feodor Vladimirovici nu crezu nici un cuvînt.

„Minte, pramatia, se gîndi Belozerov. Știe despre cearta mea cu Nikolai și a inventat toată povestea ca să mă bucure pe mine, tont ce sînt. Înțelege, vezi bine, că pentru mine astfel de vorbe sînt acum mai dulci ca mierea. Să îndrăznească Veresov să permită astfel de experimente... Ce-i trebuie ? Poate Suhorukov cu de la sine putere ? Imposibil, cum de-mi pot închipui... Să-ți riști capul... nu-i seamănă. Și totuși, totuși... Iaroșevici se jură că fișa tehnică poartă ștampilă, iar aurul a fost administrat bolnavilor... Chiar dacă Veresov n-a știut. Ce director de institut e ăla, dacă în spatele lui se face naiba știe ce, iar el habar n-are ? ! Nu, ceva trebuie să fie. Trebuie să fie ceva care o să-l facă să uite de orice pe lume, nu numai de articolul său."

— Mai stai puțin în camera de așteptare, o să mai am nevoie de tine, îi spuse lui Iaroșevici, și cînd acesta ieși îi telefonă lui Melnikov.

Viaceslav Adamovici nu plecase încă de la laborator.

— Viaceslav — lui Feodor Vladimirovici nu-i venea să-i spună simplu „Slava" ginerelui său, om necomunicativ și cu morgă — te rog... Am stat de vorbă cu Iaroșevici,

parcă nu-mi dă inima ghes să cred toată aiureala asta. Treci pe la laboratorul de izotopi lichizi şi verifică. Dar prudent, fără zarvă.

— Am verificat, răspunse Melnikov, tuşind înăbuşit în receptor. Nu este aiureală. Iaroşevici însă nu ştie tot. Totul este şi mai rău.

— Mai rău ? — Feodor Vladimirovici îşi turnă din carafă apă şi bău o înghiţitură ca să-şi mai clătească gîtlejul uscat. — Frate dragă, nu ştiu ce ar putea să fie mai rău. Nu ştiu...

— Mai rău, repetă şters Melnikov. Bolnavul, căruia Suhorukov i-a administrat acest aur coloidal, a murit de pe urma bolii de iradiere. Am stabilit astăzi de dimineaţă. — Tăcu, silindu-l pe Belozerov, palid, să se ridice fără să vrea de pe scaun. — Ce-i, nu vă vine să credeţi ? Nici eu n-am crezut cînd am văzut. Aşadar, Cemodurov a confirmat concluzia mea, l-am prins la el în laborator chiar înainte de a pleca în concediu.

— Aida-de... — Din mîna dreaptă, transpirată, Belozerov mută receptorul în mîna stîngă. — Ce veste ! Şi ce ai de gînd să faci în continuare cu concluzia ta ?

— Aştept pînă vine Veresov, îi aduc la cunoştinţă, ce altceva pot să fac. Să facă el, nu-i treaba mea.

— E clar. — Feodor Vladimirovici morfoli din buze. — Cînd ţineţi conferinţele clinice ? Sîmbătă, ca de obicei ? Bun. Atunci vino, te rog, la noi astă-seară. Ai treabă ?... Dă-le încolo treburile astea ale tale, acum nu există altă treabă mai importantă ca asta. Vino la şapte. Nu, hu la şapte, la opt, s-ar putea să întîrzii. Da, acasă, nu plec la vilă. E umed şi n-am nici timp. Te aştept. Cu bine.

Puse receptorul. Să-l aştepte pe Veresov... Nici vorbă, asta în nici un caz nu trebuie să se întîmple. Frumoasă treabă : să ştii— şi să aştepţi. Şi să devii involuntar părtaş la crimă? Nu, asta n-am să ţi-o permit. Să-l aştepţi pe Veresov, iar el să ceară alte cercetări verificări... Nu, lovitura trebuie dată acum ! Scapi duhul din sticlă, încearcă după aceea de-l prinde din nou ! Este foc, nu e foc — se vor sufoca numai în fum. Amîndoi. Şi el, şi protejatul său. Şi dacă totul se confirmă — ei, cu atît mai bine. Nimeni nu va în-

drăzni să lase o treabă ca asta să se consume în surdină, fără zarvă inutilă. N-o să le meargă !

Belozerov se plimbă prin cabinet de colo-colo, pînă se mai potoli, apoi îl pofti la el pe Iaroşevici.

— Uite ce-i, Paşa, spuse încet (spre deosebire de ginere, Feodor Vladimirovici i se adresa lui Pavel Petrovici simplu, cu diminutivul „Paşa"). Stai liniştit, nu sări în picioare, nu-mi place. Am cules unele informaţii : rezultă că tu, frate, ai dezgropat un întreg cuib de vipere. — Belozerov îi povesti despre concluzia lui Melnikov. — Asta e treaba, frăţioare... Simt o mare amărăciune, înţelegi şi tu, oricum, atîţia ani de zile am mers împreună cu Veresov umăr la umăr, dar... — Tăcu o clipă, căutînd cuvinte potrivite. — Frate, frate, cum se spune, dar brînza-i pe bani. Pentru mine şi pentru tine interesele sănătăţii poporului sînt mai presus de orice. Pe scurt, toate astea trebuie relatate în scris. Chiar astăzi. Temeinic, amănunţit. Toate infamiile care se petrec la institut. Şi ţine minte un lucru : nici un fel de anonime. — Iaroşevici începu să clipească speriat şi încercă să spună ceva, dar Belozerov îl opri cu un gest hotărît. — Aşa cum am spus, nici un fel de anonime. Numele, prenumele, numele patronimic, funcţia, locul de muncă, adresa de acasă. Clar, precis, citeţ. N-ai de ce şi de cine să te temi, nu-ţi mai sînt stăpîni. Trebuie să joci cu cărţile pe faţă. Nu te teme, te-am mai scos din încurcătură, n-o să te las nici acum. Asta-i, măi frate. Mîine de dimineaţă îmi aduci să văd, am să-ţi spun ce ai de făcut mai departe. Acum du-te, pune-te pe treabă.

Cu un semn al capului îl concedie pe Pavel Petrovici şi se adînci în hîrtii.

„Nici mîna nu mi-a întins-o, canalia, se gîndi Iaroşevici cu ură, în timp ce închidea cu grijă în urma sa uşa masivă. Ce sînt eu pentru el ? Un turnător, un lacheu... Debitează vorbe mari, îşi pune mască, iar în realitate... E la fel de ticălos ca şi mine ! Chiar mai rău..."

Mergea călcînd în băltoace, fără să aleagă drumul, fără să observe oamenii, maşinile, semafoarele, cerul care se lumina deasupra capului. Umerii lăsaţi, privirea stinsă, manşetele pantalonilor ude, borurile de la pălărie pleoş-

tite. Mergea mînat de un singur gînd : să se răzbune. Pentru soarta sa vitregă, pentru că toate îi mergeau pe dos, pentru batjocura și jignirile îndurate. Nu voia nimic, decît să-i vadă pe Veresov și pe Suhorukov batjocoriți și scuipați, așa cum a fost el. Să joace cu cărțile pe față ? Mă rog, o să joc. Nu-mi rămîne altceva de făcut. Luni încă m-aș fi gîndit mult dacă s-o fac sau nu. Luni încă mai speram să pot rămîne în tribună, să nu dau buzna nebunește în arenă : chiar și în caz de victorie, nu mie îmi va reveni marele premiu. Cred că aș fi preferat să plec de la institut decît să mă bag în ciorba asta. În cele din urmă mi-aș fi găsit undeva un post, mai sînt și oameni de bine pe lumea asta. Mi-aș fi găsit un post, aș fi scăpat de cancerofobie și aș fi trăit ca oamenii. Toate astea mai erau posibile luni, iar acum nu e decît joi și eu nu mai am nimic. Blestemată zi de luni, ea mi-a dat la cap și acum Belozerov poate să mă trateze ca pe o cîrpă de șters pe jos...

2

Luni, cînd s-a întors de la lucru, Iaroșevici a găsit-o pe Rita la el : avea o cheie de rezervă. S-a bucurat : după ce Gorbaciov a ieșit din spital, se vedeau rar, în grabă, iar lui îi venea din ce în ce mai greu fără ea. Rita nu l-a auzit cînd a intrat — stătea întinsă pe canapea cu fața în jos. Iaroșevici s-a aplecat spre ea, a mîngîiat-o ușor pe păr. Rita a tresărit — avea fața plînsă, ochii îi erau roșii, umflați.

— Ce-i cu tine ? se sperie Iaroșevici. Ce s-a întîmplat ?

Rita își înfundă din nou capul în pernă și izbucni într-un plîns amar, cu sughițuri.

Dincolo de perete urla turbat televizorul : Ghena, băiatul vecinei, se uita la meciul de fotbal. Iaroșevici își aruncă trenciul pe un scaun, se așeză lîngă Rita, o îmbrățișă pe după umeri.

— Liniștește-te, te rog, liniștește-te. Ce-i cu tine ? Stai puțin, să iau picăturile de valeriană. Am pe undeva, nu știu unde le-am pus... Poate ai să-mi spui totuși ce s-a întîmplat ?

— Înda-ată, șopti Rita sughițînd. A-a-așteaptă.

Pavel Petrovici îi netezi părul încurcat, atinse ușor cu buzele bucla de deasupra urechii.

— Draga mea. Frumoasa mea. Iubita mea...

Iaroșevici știa că nu există alt mijloc mai bun ca să liniștești o femeie decît s-o mîngîi uite-așa pe păr și să-i șoptești tot felul de cuvinte ; triviale, banale, uzate, ele au darul miraculos de a deveni de fiece dată noi, ca și cum tu, chiar tu, le-ai inventat în clipa aceea, ca și cum nici un om de pe pămînt nu le-a mai rostit înainte de tine.

Rita se ridică într-un cot.

— Mulțumesc, dragule. Mulțumesc, scumpul meu. Dacă ai ști cîtă nevoie am acum de vorbele tale...

— Îți cunosc întotdeauna nevoile, spuse Iaroșevici cu o urmă de zîmbet. Acum spune-mi : ce a provocat revărsarea cascadei Niagara ?

Rita își scoase din geantă batista.

— I-am spus tot. Nu mai plec nicăieri de la tine.

Iaroșevici simți că în cameră nu se mai putea respira. Un spațiu fără aer. Ca în Cosmos.

— Ce... i-ai spus ?

— Despre noi doi. Că eu... Că nu mai putem continua așa. Te-ai indispus ? Nu te impacienta, a primit vestea destul de liniștit. Mai liniștit decît m-am așteptat. Ca să vezi, el are pe cineva, o femeie...

Iaroșevici se apropie de fereastră și deschise oberlihtul. Vîntul umed îl izbi în față, un vînt dulce, ca apa gazoasă cu sirop dublu în copilărie — și o găleată de-ai bea, tot nu te saturi. A băut pînă a simțit că i se pune un nod în gît.

— Și l-ai crezut ?

Cel mai îngrozitor ar fi acum să se întoarcă, s-o vadă în faţa oglinzii cu puful sau cu un ruj polonez în mînă şi s-o izbească cu pumnul drept în faţă. Şi el continua să se uite în strada pustie, peste care alunecau agale umbrele norilor, ca nişte cămile cu două cocoaşe, elefanţi, girafe — un circ ambulant.

— Întotdeauna am avut impresia că mă iubeşte, auzi glasul Ritei venind de undeva de departe, din celălalt capăt al lumii. Dar, bineînţeles, orice este posibil. Odată mi-a povestit...

— Gorbaciov a inventat această femeie, o întrerupse Iaroşevici. Gorbaciov a inventat această femeie, iar tu m-ai inventat pe mine şi pe tine. Ridică-te, îmbracă-te şi du-te la el... Şi spune-i că ai inventat tot ce i-ai spus.

— Ce spui, Pavlik ? — Glasul Ritei se frînse şi el înţelese că e gata să izbucnească din nou în plîns. — Ce am inventat ? Doar mă iubeşti, mă iubeşti... Şi eu te iubesc !

Furia îi trecuse, se încolăcise ca un mic şarpe şi se refugiase undeva în adîncul cel mai adînc al sufletului. Se întoarse spre ea, îi surprinse privirea dezorientată, rugătoare.

— Mă iubeşti ? Îţi mulţumesc. Dar el... El e pe moarte, înţelegi ? ! Mai are foarte puţin de trăit şi orice zguduire... Cum ai putut să faci una ca asta ? izbucni furios Iaroşevici. De ce nu te-ai sfătuit cu mine ? Te-ai tăvălit pe canapeaua asta şi ai gîngurit tot felul de prostii, dar niciodată... nici o singură dată nu mi-ai spus că vrei s-o rupi cu el !

— Dar am crezut... Rita păli. Doar am stabilit totul la Soci...

— De unde puteam să ştiu acolo, la Soci, că are cancer inoperabil mediastinal ? Pavel Petrovici trînti oberlihtul. Şi de unde puteai să ştii tu ? Acum însă ştim amîndoi... fir'-ar să fie ! Îţi pierzi timpul de pomană. Du-te mai repede acasă. Spune-i că ai fost prost dispusă, că nu te-au ţinut nervii... găseşte ceva. Mai repede, pînă mai poţi drege lucrurile.

— Nu, Pavlik. — Rita îşi muşcă buza şi clătină din cap. — Nu, Pavlik, acum nu se mai poate drege nimic. Nu mă întorc la el.

— Ba ai să te întorci, o contrazise convins Iaroşevici. Ascultă, n-o să mă apuc să-ţi spun că este crud şi imoral să părăseşti un om muribund, se vor găsi alţii care să ţi-o spună. Am să-ţi spun altceva : n-o să fiu în stare... Aici n-am ce-i face : n-o să fiu în stare nici să mănînc cu tine, nici să dorm, nici să trăiesc. Am nervii tari, dar n-o să fiu în stare. Pentru Dumnezeu, dacă vrei măcar cîndva să fim împreună...

— Ce vrei să fac, să mint ? Să mint iarăşi şi iarăşi ? ! Consideri că aşa e mai bine, mai generos, mai cinstit ?

— Nu ştiu. Să minţi. Minte, inventează, născoceşte, oricum cred că e mai bine şi, în general... În locul tău n-aş ataca principii înalte. Cinste, generozitate... vorbe frumoase. Există însă un hotar, o limită... treci de ea, şi nu mai eşti om, ci lepădătură, un microcefal. Rita, du-te, îţi pierzi timpul de pomană.

— Unde să mă duc ? întrebă ea cu provocare. Sub vreo maşină ? — Se apropie de el, îl privi de jos în sus. — Sînt gravidă, o să avem un copil. Tu nu-l cunoşti pe Gorbaciov, m-ar ucide dacă ar afla că l-am înşelat. Visa să aibă un copil, nu e timpit, iar eu în curînd n-o să mai pot ascunde nimic. Este copilul nostru. Al nostru, Pavel...

— Gol ! urlă triumfător televizorul dincolo de perete. G-o-ol ! Aşadar, scorul devine unu la zero !

„Unu la zero, se gîndi Iaroşevici. Unu la zero, dar nu în favoarea ta. Eşti pe cale de a pierde cea mai importantă partidă a ta. Ai făcut sport şi ştii că există partide pe care nu e permis să le pierzi, pentru că după această înfrîngere nu te mai poţi ridica. Ai pierdut..."

— Un copil... Deci, un copil. Ei, drăcia-dracului, un copil. Mare belea pe capul nostru, mare belea... — Iaroşevici zîmbi jalnic, pierdut, dar imediat după asta chipul său deveni din nou închis şi de nepătruns ca un zid de beton. — Mă rog, ştii perfect cum se fac treburi de-astea.

— Cum se face ce ?

— Cum scapi de copil atunci cînd ştii că-ţi va fi o piedică.

— Pavel ! strigă Rita. Ce spui, Pavele ? !

— Ceea ce ai auzit. Tu... noi o să mai avem o droaie de copii. Atîţi cîţi ai să vrei tu. Iar Gorbaciov n-o să mai fie. Nu vreau să fiu părtaş la moartea lui. N-o să pot trăi cu o femeie care şi-a omorît bărbatul. Crede-mă, mi-e foarte greu să ţi-o spun, dar într-o zi ai să fii tu aceea care o să-mi mulţumeşti.

Rita îşi punea paltonul şi nu nimerea mînecile.

— Într-adevăr, ai dreptate, murmura. Ai perfectă dreptate : acest copil, alt copil... ce importanţă are. Noi o să mai avem o droaie de copii, iar Gorbaciov n-o să mai fie. Ce bun eşti, Pavele, bun şi generos, n-ai nevoie de o scîrbă crudă şi fără suflet ca mine ! Important este ca Gorbaciov să nu se chinuiască pentru că l-am părăsit, cui îi pasă că eu o să mor lîngă el... o să înnebunesc ! Dacă eu aş fi avut cancer inoperabil mediastinal, atunci ar fi fost altă socoteală, dar aşa... Desigur, am să-ţi mulţumesc... ce uşor e să trăieşti cînd ştii că ţi-ai făcut datoria. Am înţeles tot, mi-ai deschis ochii, mă urăsc singură. Mă urăsc !

Iaroşevici o prinse de mîini.

— Rita, nu trebuie. A fost o slăbiciune de moment, te înţeleg. Înţeleg şi nu te condamn... o slăbiciune de moment. Ce să-i faci : înseamnă că trebuie să trecem şi prin această încercare. Da, e greu, da, e insuportabil, dar trebuie, trebuie ! Pentru ca pe viitor să putem privi cinstit unul în ochii celuilalt. Ca să putem să ne iubim copiii, Rita.

Ea se dădu la o parte, îşi scoase batista din geantă, se şterse bine pe faţă.

— Mă duc, Pavele. Nu, nu, nu mă conduce. Sărută-mă. Ce reci îţi sînt buzele... Rămîi cu bine.

— Vreau să nu uiţi un lucru : sînt alături de tine. Sînt mereu alături de tine, orice s-ar întîmpla. Mă suni — şi vin numaidecît. Ţine minte : vin oricînd, ziua noaptea, cînd o fi.

— Mulţumesc, replică Rita cu un glas incolor. Mă tem că nu mă vor ţine puterile.

— Ivanov se apropie de poartă, urla entuziast televizorul. Apărătorii sar să-i taie calea, dar e prea tîrziu. Şut !

Încă un şut ! Go-o-ol ! Şi scorul devine doi la unu. Se pare că „Torpedo" a reuşit să întoarcă jocul.

Într-adevăr, reuşit, schiţă un zîmbet Iaroşevici. Am reuşit, totuşi, să întorc jocul, deşi, la drept vorbind, nici nu mai speram. Căzătură, tîrfă, creatură fără minte ! O fanatică oarbă, şi cînd te gîndeşti că părea o muiere atît de lucidă, cu scaun la cap. Apartament, mobilă, maşină... să renunţe la toate, să le lase baltă. O jumătate de an, ceva mai mult, ceva mai puţin... şi toate vor fi ale ei. Trebuie să fii complet cretină ca să nu înţelegi asta. Îmi trebuie acum copil, cum îi trebuie peştelui umbrelă. Acum îmi trebuie altceva. Mai ales — să am spatele acoperit, atunci pot să fac ceva şi pe Veresov, şi pe Suhorukov, şi chiar pe Feodor Vladimirovici Belozerov. Iar Gorbaciov o s-o ierte, e bun la suflet. O s-o certe şi o s-o ierte, ce altceva ar putea face...

Se culcă pe canapeaua care mai păstra contururile trupului Ritei, îşi puse mîinile sub cap. Halal muiere ! Nu orice bărbat ar avea curajul pentru aşa ceva. Şi să plece, şi să se întoarcă... eu unul, probabil, n-aş fi putut. Să plec din blestemata asta de oncologie nu sînt în stare, îmi lipseşte curajul, iar ea... Nici n-a clipit. Ei, a plîns, a bîzîit — lacrimi de femeie, ca ploaia de vară : uite-o, nu e. Cît de mult mă iubeşte, dacă e gata să suporte asemenea înjosiri. Să înnebunească — cît mă iubeşte. Iar într-o zi o să se îndrăgostească de un altul şi o să mă vîndă. Ca pe Gorbaciov, în momentul cel mai greu, cel mai nepotrivit. O femeie drăguţă, fermecătoare, cu suflet de crocodil. Nu-i nimic, găsesc eu frîu pentru crocodilul ăsta, o să se tîrască pe burtă în faţa mea...

Iaroşevici se căută prin buzunare după ţigări, dar pachetul mototolit era gol. În scrumieră erau nişte mucuri potrivite — se udaseră. Drăcuind, se îmbrăcă şi ieşi în stradă.

Tutungeria era după colţ. Iaroşevici coti şi văzu o mulţime de lume adunată în jurul unui uriaş autocamion frigorific, stîlpul de felinar îndoit, morişca de deasupra maşinii de salvare — şi se opri.

— Ce s-a întîmplat ? o întrebă cu buzele uscate pe o băbuță cu sacoșă în mînă, care venea din partea aceea, dinspre mulțime, mormăind ceva.

— A omorît o femeie, îi răspunse bătrînica și-și făcu semnul crucii. Doamne-Dumnezeule, era tinerică de tot. La o jumătate de cvartal înainte de trecere, ce i-o fi venit să dea buzna în stradă ? !

Iaroșevici se gîrbovi, se frînse din mijloc, stătu ce stătu, privi mulțimea care se îngroșa tot mai mult, se întoarse și, cu capul între umeri, porni încet spre casă.

3

„Ce-o fi cu el azi de e așa fiert, se gîndea Belozerov petrecîndu-l pe Iaroșevici cu privirea. O fi bolnav ? Să se termine cu povestea asta și-l scot de la institut. Neapărat. O să-l bag la vreo policlinică de uzină, să nu stea în ochii nimănui. Sau și mai bine — la un sanatoriu. Să se bronzeze de o normă și jumătate, merită."

După ce semnă un teanc de hîrtii, chemă mașina și porni spre casă. Pe drum simți cum se risipește bucuria plină de răutate încercată în urma discuției cu Iaroșevici, în urma știrii aceleia uluitoare. Da, Veresov e strivit, zdrobit, nimicit, diploma de doctor-docent e ca și în buzunar. Dar sufletul îi e tot mai greu. Ca și cum ar fi mîncat ceva stricat și îl chinuie o senzație de vomă, îi întoarce toate mărunțaiele pe dos. Probabil că acum e momentul potrivit să se îmbete. Să se îmbete criță, ca să uite de orice pe lume. Nu se poate, trebuie să-l aștepte pe Melnikov.

Eventual după aceea, mai tîrziu...

La masă nu mîncă mai nimic. Scormoni alene cu furculița în farfurie, răsfoi ziarele. În cele din urmă nu mai putu rezista și-i povesti soției despre evenimentele de la institut.

Lidia Afanasievna, ca și Olga Mihailovna, suferea crunt din cauza neînțelegerilor dintre bărbați. Luase partea soțului, deși ceva o împiedica să-l condamne necondiționat pe Veresov. Cauzele rupturii le cunoștea numai în linii mari, Feodor nu se lansase în amănunte, dar era suficient pentru

a înțelege că, esența lucrurilor, dreptatea e de partea lui Nikolai, nu a soțului. Lidia Afanasievna era chirurg cu stagiu pe front, iar avantajele noii variante erau vizibile de la distanță. Desigur, Nikolai se poartă ca un porc ; după toate cîte a făcut Feodor pentru el, ar fi putut să nu forțeze lucrurile, să nu-i mai pună piedică. Cum ar fi procedat un prieten adevărat ? L-ar fi chemat în colectiv, cu atît mai mult cu cît e vorba de lucrări care se îmbină între ele. Feodor ar fi primit, desigur... Și, în caz extrem, să-l fi trecut și pe el printre autorii studiului. Deși — nu, cu asta Feodor n-ar fi fost de acord. Feodor nu este un savant, dar este un om cinstit, o știu bine, de un sfert de secol sîntem împreună. Nikolai este un savant, iar Feodor este un administrator. Dar un administrator adevărat, medicina are nevoie de astfel de administratori la fel cum are nevoie și de savanți, atunci de ce-o fi vrînd să se bage acolo unde nu e loc pentru el ? Ce i-o fi cășunat cu disertația asta, să-și toace nervii în halul ăsta ? ! Are o funcție importantă, o situație solidă — ce-i mai trebuie ? ! Poleială, deșertăciunea deșertăciunilor și lîncezeala sufletului. Poți să fii doctor-docent, academician, și să conduci o secție sau un laborator prăpădit la un oarecare institut de cercetare, și poți să fii doar un doctor în științe și să conduci toate institutele cîte există. Uite, primul adjunct al ministrului este și el tot doctor și nu ține cu tot dinadinsul să devină doctor-docent ! Se bucură de mai puțin respect din această cauză ? Nicidecum, e un om inteligent și un conducător cu experiență, își cunoaște bine treaba, iar știința s-o ducă înainte alții, nu îi e dat fiecăruia. Și Feodor... Dacă nu-l ajuta el pe Nikolai să facă rost de toate acele acceleratoare lineare, betatroane și alte instalații, ar fi putut Nikolai să se ocupe de știință ? S-ar părea că e foarte simplu : ocupă-te de treaba ta, nu căuta să prinzi cioara de pe gard, așa poți să-ți treci toată viața alergînd, dar nu... Cum deschizi gura, se burzuluiește, se închide în el... mai străin ca unul străin. Țicneala lui, disertația.

Povestea cu preparatul de laborator, din cauza căruia a murit un bolnav, o alarmă și o sperie.

— Fedia, dragul meu, te implor... jură-mi... Jură-mi că nu e nici o uneltire la mijloc. Nu, nu tu, individul ăla, cum îi zice... Iaroşevici. Şi Slava — aţi fi putut să-l băgaţi şi pe el. Jură-mi, Fedea, dacă, Doamne fereşte, e ceva aranjat, o să-i nenorociţi pe amîndoi, şi pe Veresov, şi pe Suhorukov. Îi nenorociţi, Fedea !

— Drept cine mă iei ? ! — Feodor Vladimirovici se ridică posac de la masă. — Îţi mulţumesc, mamă, îţi mulţumesc. Nu m-aş fi aşteptat de la tine la una ca asta, să mă omori, nu m-aş fi aşteptat...

— Fedea, iartă-mă. Iartă-mă, pentru Dumnezeu, dar dacă n-ar fi fost cearta dintre voi... Chiar dacă e o simplă coincidenţă, oricum e cumplit. Nikolai poate să-şi închipuie...

— Mă doare-n cot de ce o să-şi închipuie ! Ţii minte, cu pavilionul de radiologie ? Am pus totul pe o singură carte — l-am susţinut. Nu l-am lăsat de izbelişte, n-am tăcut, n-am dat bir cu fugiţii — m-am expus. Dacă nu eram eu, de pe atunci l-ar fi dat afară de la institut. Şi după aceea... De puţine ori l-am sprijinit ? El se poartă cu mine ca un ticălos, eu toată viaţa am fost cu tot sufletul pentru el. Ştii şi tu. Cum ai putut să mă bănuieşti că aş face o asemenea mîrşăvie ? Să aranjez... să falsific... Ce sînt eu — un escroc ? Un pungaş ? El e pungaş, el...

— Nu ştiu, îl întrerupse cu glas înăbuşit Lidia Afanasievna. Orice-ai spune, n-o să cred că Veresov e un pungaş. Şi nici tu nu crezi. După ochii tăi văd — nu crezi, nu te întoarce. Vrei să te convingi pe tine însuţi, cauţi argumente, şi tot nu crezi. Pe Suhorukov îl cunosc mai puţin, poate că el... L-a înşelat, l-a păcălit, ca pe un băieţandru ! Dar ca Veresov să dea dispoziţie să se administreze bolnavilor un preparat destinat pentru probe de laborator... Adu-ţi aminte, Fedea, cum îi opera pe nemţii răniţi... pe nemţi, care i-au spînzurat părinţii ! Nu permitea să curgă o picătură de sînge, cînd sora nu i-a dat la timp clema, era s-o înghită de vie. Pe nemţi, Fedea !... Cum îţi imaginezi că ar fi permis să se experimenteze pe ai săi !

— Stai, n-o lua aşa, o întrerupse posac Feodor Vladimirovici ; nimeni nu spune că a permis. Poate că n-a permis, acum asta nu mai ţine de el — ţine de Suhorukov.

Cum va spune, așa va fi. Poate că n-a permis. Dar oricum, înțelegi, oricum... Directorul institutului răspunde pentru tot ce se întîmplă în institut, asta e o axiomă. Desigur, n-or să-l dea pe mîna justiției dacă n-a dat o aprobare oficială pentru administrarea preparatului, iar pe cea neoficială poate să n-o recunoască. Din partid, însă, or să-l dea afară și din muncă or să-l scoată, asta e sigur. Și bine vor face. Aventurismul, draga mea, oricum îți iese pe nas, iar Veresov are apucături de aventurier...

— Fedea, îl întrerupse Lidia Afanasievna, ce zici, nu se poate face ceva ? Măcar ceva...

— Sper că nu-mi propui să acopăr toată povestea asta ? întrebă glacial Feodor Vladimirovici. N-ar fi logic : întîi să mă bănuiești de ticăloșie, iar după aceea să mă îndemni să fac o ticăloșie. Sau soarta lui Veresov te interesează mai mult decît soarta mea ? Ciudat, foarte ciudat...

Lidia Afanasievna izbucni în plîns. Mare, corpolentă, îmbrăcată cu un chimono de mătase în culori vii, pe care Feodor Vladimirovici i-l adusese din Japonia, unde a fost în nu știu ce delegație, ea stătea pe canapea, cu mîinile strînse pe genunchi, și plîngea, smiorcăindu-se ca o fetiță. Tot astfel, smiorcăind din nas, a plîns atunci, în toamna lui 'patruzeci și cinci, cînd Feodor a venit și i-a spus că a dat de urma oamenilor care au fost duși în Germania împreună cu Annuska și care au văzut-o cum a murit. Bucuria ei a fost atunci amară și sărată — deci asta-i, și se puteau căsători, și trăi ca oamenii, și putea s-o crească pe fetița Annuskăi și să aibă și copiii lor, și totuși simțea cum i se strînge inima de durere... Simțea și acum că i se strînge inima, deși oricum era bine că Feodor nu-și mînjise mîinile cu trădarea : fostă luptătoare pe front, ea cunoștea valoarea acestui cuvînt.

Se auzi soneria.

— Este Viaceslav, spuse Feodor Vladimirovici. Du-te la tine, Lida, și liniștește-te. Am să deschid eu, du-te. Avem ceva de discutat.

Melnikov își atîrnă trenciul în vestiar, se pieptănă fără grabă în fața oglinzii, dădu cu pieptănul peste mustăcioară și peste bărbuță. Pe față i se citea oboseala, în spatele lentilelor ochii i se strîngeau subțirel.

— Așadar ? întrebă așezîndu-se în fotoliu și punînd picior peste picior.

— M-am gîndit la ce e de făcut. — Feodor Vladimirovici își apropie fotoliul și privi la vîrful pantofului, pe care Viaceslav Adamovici și-l legăna ușor ; pantoful era lustruit oglindă, fără nici o pată, deși afară era noroi. „E un spilcuit", constată involuntar, greu de spus — cu plăcere ori cu un sentiment de antipatie. — N-are rost să-l așteptăm pe Veresov. Trebuie să iei cuvîntul la conferința de sîmbătă.

— Dumneavoastră vă trebuie ca eu să iau cuvîntul la conferința de sîmbătă, stimate Feodor Vladimirovici, nu mie, interveni Melnikov cu o ironie prost camuflată. Eu personal aș prefera să aștept pînă se întoarce directorul.

Feodor Vladimirovici surprinse ironia.

— Te îndoiești de concluzia ta ?

— Nicidecum. Altfel nu v-aș fi spus nimic.

— Atunci va trebui să iei cuvîntul sîmbătă. Trecerea sub tăcere a unor asemenea fapte...

— Vă temeți că Veresov va lua niște contramăsuri ? Din păcate, nu.

— Din păcate ?

— Astăzi m-am gîndit tot timpul la el. Și la Suhorukov. Să vă spun ceva care să vă amuze ? Îmi pare rău de ei. De amîndoi.

— Nu mai spune ? Foarte nostim. Sper că...

— O da, bineînțeles. O să vi-l dau la tăiere, fiți sigur. S-a comis o greșeală, iar greșelile se plătesc.

— O greșeală ? În acest caz, ce înseamnă după tine o crimă ?

— Nu știu, nu sînt jurist. E drept, la început m-am gîndit și eu la crimă. Dar acum sînt convins că e vorba de o greșeală. Mă rog, neglijență, poate o excesivă încredere în sine. Dar motivele...

— Motivele sînt un lucru subtil, iar rezultatul este evident. Un rezultat cît se poate de trist : a murit un om.

— Nu trebuie să mă prelucrați, scumpe Feodor Vladimirovici, nu sînt copil. Înțeleg perfect. Lumea a pierdut un bolnav incurabil, iar oncologia va pierde doi medici de mîna întîi. Desigur, puteți să-mi spuneți că sînt un cinic,

dar m-am obișnuit ca toată lumea să mă considere cinic. Îmi pare rău de ei, a naibii de treabă, asta e. Și de aceea voi aștepta să se întoarcă Veresov. Poate că mai au totuși vreo șansă. O șansă, cît de mizeră, ca să se justifice.

— Nu există. — Feodor Vladimirovici își scoase o țigară și întinse pachetul ginerelui, acesta refuză din cap. — Nu există. — Își aprinse țigara și trase fumul în piept. — Mașina a pornit, n-o mai poți opri. Te strivește. Sîmbătă de dimineață Iaroșevici va pune la cutia poștală trei scrisori : către ministru și cîte o copie la C.C. și la ziar. În scrisori se va arăta că la conferință tu ai expus concluzia cu boala de iradiere. Luni dimineață aceste scrisori vor fi citite. Doar n-o să-ți renegi concluzia ? N-o să te lase conștiința. Și apoi Cemodurov, Iaroșevici, eu... Dacă n-o să iei cuvîntul, va fi ca o încercare de acoperire. Înțelegi ?

— I-ați spus lui Iaroșevici ? — Viaceslav Adamovici se trase înapoi, spre speteaza scaunului, și-l privi curios pe Belozerov : grosolan, ca ursul. Frînge crengi — se aud trosnete.

— Cred că acum scrisoarea e aproape gata. — Feodor Vladimirovici se uită la ceas. — N-ai altă ieșire, Viaceslav, ai să iei cuvîntul sîmbătă, sîmbăta asta.

Melnikov își șterse ochelarii aburiți.

— Mă rog, asta schimbă situația. N-am altă ieșire, aveți dreptate. Fie și sîmbătă. Totuși, permiteți-mi să vă spun...

— Nu trebuie îl întrerupse Belozerov. Nu trebuie, Viaceslav. Crede ce vrei, dar nu spune. Oricum, Iulia mi-e fiică, și nici Vovka nu e un străin. Te rog, nu trebuie.

Melnikov îl privi fix, și privirea lui Belozerov tremură.

— Mai stai, îl rugă grăbit, mă duc să aduc coniacul...

Belozerov ieși, iar Melnikov zîmbi ironic și-și netezi bărbuța îngrijită. Îi veni în minte o rugăciune orientală, pe care a citit-o cîndva și a reținut-o ; acum repeta în gînd cuvintele dăltuite, mirîndu-se cît de bine i se potriveau, de parcă ar fi fost ticluite anume pentru el :

„Doamne, dă-mi puterea să mă împac cu ceea ce nu pot schimba,

dă-mi curajul să lupt cu ceea ce pot schimba.

Și dă-mi înțelepciunea să le pot deosebi".

CAPITOLUL XIX

1

Telefonul suna în gol : şi registratura, şi arhiva erau închise — zi scurtă. Suhorukov trînti receptorul în furcă — nătărăule ! O jumătate de zi ai tăiat frunză la cîini şi ai uitat ce era mai important ! Adresele ! Acum să le scoţi din tavan. Înseamnă că toată seara zilei de astăzi, duminica de mîine şi o bună parte din ziua de luni n-ai să afli nimic. O bună parte din ziua de luni, pentru că de dimineaţă ai de făcut două operaţii, nu le poţi amîna, bolnavii au fost pregătiţi. Să se chinuiască pînă miercuri — pentru ce ?... Ca să se neurastenizeze de-a binelea ?

— Mă întorc îndată, spuse Nina, smulgînd şnururile halatului. Stai aici, mă întorc îndată. Dar să nu pleci nicăieri. Le găsesc eu.

Ieşi în fugă, potrivindu-şi din mers bluziţa roz. Suhorukov o văzu pe geam cum străbate în fugă, cu paşi mărunţi, aleea centrală spre poartă, şi dispare după colină. Înţelese : se duce la cămin să le caute pe fetele de la registratură sau de la arhivă, şi în sinea lui o ocărî : toanta, doar ştie că sînt cu maşina ! Să iasă, să ambaleze motorul, să aştepte pînă cînd portarul deschide poarta... Cît e ? Vreo patru sute de metri... N-o mai ajung, probabil că a tăiat de-a dreptul, prin pădurice.

Deasupra pădurii care despărţea institutul de orăşelul cu locuinţe spînzura un soare calm, de toamnă. În straturi, crizantemele zbîrlite se vedeau albe, în cupa uscată a fîntînii putrezea un morman de frunze căzute. Pe poteci se plimbau bolnavii. Mulţi dintre bolnavi erau înconjuraţi de rude, de copii, cumînţi, cuviincioşi, ca nişte mici bătrînei. Lîngă gard, pe iarbă, în jurul unei femei cu înfăţişare tinerească, se adunase un grup de vreo şase persoane. Femeia îşi făcuse buzele cu un ruj aprins, ceea ce scotea şi mai mult în evidenţă culoarea pămîntie a obrazului. Oamenii mîncau, discutau între ei cu vioiciune. Un bărbat negricios, îmbrăcat cu o cămaşă de nailon, descheiată la pieptu-i păros, camuflînd sticla, turnă grijuliu votcă în pahare, o

coloră cu limonadă. Femeia clătină din cap dînd la o parte paharul. Băură fără ea. Discuțiile deveniră și mai însuflețite. Ea se sculă, se duse la gard. Nimeni nu observă, negriciosul mai turnă un rînd. Lui Suhorukov îi veni să înjure.

Șchiopătînd ușor, în cabinet intră Zaikin. Luă de pe masă un măr, mușcă apetisant.

— Nu mergeți acasă ?

— Deocamdată, nu.

— Poate s-o întindem la pădure, ce ziceți ? Acum e frumos la pădure. Cad frunzele, cresc ciupercile. De mult n-am mai fost la pădure, de o veșnicie, cred. Sînteți cu mașina, poate mergem, ce ziceți ?

— Du-te. Ai carnet.

— Șmecher mai sînteți... — Zaikin își șterse chelia cu batista. — Dar procura ? Vreți să fiu acuzat de raptul unei rable străine ? Mulțumesc. Mai bine să mergem împreună, ce ziceți ? Luăm și fetele cu noi.

Suhorukov răsuci pe deget cheile, le puse în buzunar.

— Bine, Jora, lasă pălăvrăgeala. Și așa sînt nervos.

— Ascultați, Andrei Andreevici, am o idee. Dar vă rog să nu rîdeți. Cînd o să primim lotul următor de aur ?

— S-ar putea miercuri, de ce ?

— Am șaptezeci și cinci de kilograme, m-am cîntărit chiar acum. Așadar, miercuri o să bag în mine una sută cincizeci de milicurie din acest aur și le închid gura la toți.

Suhorukov zîmbi în colțul gurii.

— Nu rîdeți, păli Zaikin. V-am rugat doar...

— Iartă-mă. — Lui Suhorukov i se făcu milă de Jora. Caraghiosul ! — Pur și simplu n-o să iasă nimic din afacerea asta. Datele inițiale nu se potrivesc. Zaiaț era bolnav, pe cînd tu, slavă Domnului, ești sănătos. Așa că n-ai să poți demonstra nimic cu fapta ta de eroism. Pur și simplu ai să pui statul la o cheltuială de prisos.

— Dar...

— Nici un dar... Mai am încă doi bolnavi de-ăștia... „de aur". Uite ce te rog : ia cu tine tot ce trebuie pentru o analiză a sîngelui. Minaeva o să aducă acum pe cineva de la registratură sau de la arhivă, aflăm adresele și mergem. Dacă cei doi sînt în viață... va fi mai eficient decît experimentul tău.

— Am înțeles, consimți Zaikin. Deci, au fost trei ? — Ochii i se îngustară ca două linii. Suhorukov citi în ei teama și înțelese la ce se gîndise Jora. — Da, da, mă întorc imediat.

Grupul de lîngă gard începuse să adune în sacoșe resturile de merinde. În iarbă străluceau violent sticlele goale. Femeia cu buzele rujate strident împletea cosițele unei fetițe de doisprezece-treisprezece ani, bărbatul negricios spunea ceva gesticulînd cu însuflețire. În stație opri autobuzul, o mulțime de lume venea spre intrare. În întîmpinarea noilor sosiți dinspre toate potecile porniră bolnavii, căutîndu-i cu priviri avide pe ai lor. Numai jucătorii de domino din chioșc continuau să troncănească pietrele cu aceeași concentrare : se vede că nu așteptau pe nimeni.

În sfîrșit, apăru Nina, însoțită de o soră medicală tinerică. Nina mergea puțin îndoită de spate și cu coatele lipite de șolduri. Vîntul îi răvășise părul, bluzița roz îi ieșise din fustă, dar ea, se vede, nu observa nimic. Purta o fustă strîmtă și scurtă, genunchii rotunzi se mișcau repede, sora alerga în urma ei țopăind.

Zaikin se întoarse cu servieta, își atîrnă halatul în dulapul lui Suhorukov. Se așeză în fotoliu, trase spre el scrumiera. Din coridor se auzi țăcănit de tocuri, o ușă trîntită. Suflînd greu și repede, Nina intră în odaie, puse în fața lui Suhorukov o foaie de hîrtie și se duse la lavabou. Un șuvoi compact de apă izbi în chiuvetă. Zaikin aruncă țigara, îi întinse Ninei o cană. Suhorukov citi adresele și-și scărpină bărbia : ce înseamnă ghinion și cum să lupți împotriva lui ? Nu puteau să fie amîndoi din Minsk. Sau măcar unul din ei. Molodecino și comuna Prirecie din raionul Rogacev. O sută de kilometri într-un sens, spre vest, și două sute și mai bine—spre sud-est. În total — șase sute.

N-ai ce-i face, putea să fie și mai rău. Belaia Veja și Terchovka, să zicem.

— Cu ce începem ?

— Ar trebui cu telefonul, își dădu cu părerea Zaikin. Amîndoi sînt în evidență. La spitalul raional, la dispensar...

— Pe cine vrei să găsești acum ?... — Nina se așeză în fotoliu și-și potrivi fusta pe genunchi. — E sîmbătă, totul este închis, nu sînt decît cei de gardă. N-ai să poți afla nimic.

— Așa e. — Suhorukov bătu darabana cu degetele în masă. — E simbătă. Iar pînă luni eu n-am să rezist. Deci...

— Deci. Molodecino, hotărî Nina, în timp ce-și prindea într-un nod auriu, strîns, părul răvășit. Astăzi ne ducem la Starțev, spre dimineață ajungem la Țîbulko. Altfel — nici hăis, nici cea.

Suhorukov aprobă din cap, apoi o privi întrebător pe Nina.

— Da, merg și eu. — Își înălță cu hotărîre bărbia. — Numai să trec pe la camera medicilor, să-mi iau geanta și trenciul.

— Nu te grăbi. — Suhorukov se uită la ceas. — Te așteptăm la mașină.

Pe șoseaua Logoiskoe s-au aprovizionat cu benzină; pentru orice eventualitate Suhorukov a umplut și canistra de rezervă. Pe linia de centură „Volga" albastră țîșni spre Jdanovici și începu să marcheze kilometri.

Andrei conducea aplecat puțin spre volan și strîngîndu-l cu degetele. Volanul era înfășurat în bandă izolatoare de culoarea albastră, mîinile îl țineau strîns, fără să transpire. Soarele în amurg bătea drept în ochi. Undeva în portbagaj Suhorukov avea ochelari de soare, dar nu-i plăcea să-i folosească — ochelarii învăluiau lumea într-o culoare scarbădă, cenușiu-verzuie. De parcă te uiți sub apă. Motorul zumzăia ca un bondar, egal și monoton. Săgeata indicatorului de viteză oscila în dreptul cifrei „100".

Zaikin ședea pe scaunul din față, susținînd cu grijă pe genunchi servieta cu eprubetele. Nina se aranjase pe banca din spate. Își scoase pantofii, trăsese picioarele sub ea și privea pe geam.

Fulgeră în ochi și dispăru conturul albastru al lacului de acumulare Minsk cu ghereta albă de sub stăvilar. Nina își aminti că spre sfîrșitul verii venise aici cu Veresov. Au oprit mașina, uite acolo, după dîmbul acela, și au hoinărit mult de-a lungul malului. Pe mal erau aruncate cutii de conserve și sticle sparte. Nikolai Alexandrovici avea o privire descumpănită, tristă : își mîngîia cicatricea subțire din obraz și zîmbea vinovat. Apoi, în micuța cafenea de pe colină, sub pini, au băut vin sec, o „Fetească" rece și amăruie, și au privit în tăcere cum soarele se rostogolește

dincolo de insulițele verzi. Simți cum i se strînge inima la această amintire.

Trecură în zbor Ratomka, Krîjovka, Zelenoe — locuri de vilegiatură, bogate în ciuperci și în fructe de pădure. Înainte de a ajunge la Zaslav, Suhorukov viră brusc la dreapta, spre Radoșkovici. Ninocika se uita la umerii lui apropiați, strînși în sacoul gri-închis, la ceafa rasă, conturată net de gulerul tare al cămășii albe, și ar fi vrut să-și plimbe degetele peste această ceafă. Dorința era atît de puternică, încît își aprinse o țigară, ca să-și ocupe mîinile.

„Doamne, șoptea fără glas, sufocîndu-se cu fumul iute, de-ar fi în viață acești oameni, de-ar fi în viață. Cînd te gîndești, pămîntul e atît de mare, cîtă omenire, ca furnicile într-un furnicar, și deodată constați că toată viața ta, tot viitorul depinde de faptul dacă feroviarul Starțev și mulgătoarea Țîbulko sînt în viață ori au murit. Toată viața ta... Și chiar de le-ai arunca-o cu mîinile tale sub picioare, tot n-ai putea schimba nimic. Ai făcut tot ce ți-a stat în putere, acum nu-ți rămîne decît să gonești mașina și să speri. Nu, nu, ceva nu e în regulă. Dar dacă n-ar fi fost acest aur ? Și nu aurul, blestemata aia de ștampilă, care l-a pus în afara legii ?... Și atunci am fi gonit nebunește, la dracu-n praznic, ca să aflăm dacă oamenii ăștia trăiesc ori au murit ? Și în sinea noastră ne-am fi rugat Domnului, dracului, diavolului, ca ei să fie în viață : Doamne, fă așa ca ei să fie în viață ! Nu. Tocmai asta e groaznic — că nu. I-am uitat pe acești oameni, le-am uitat numele, adresa, deși n-a trecut decît o lună și ceva de cînd Starțev a ieșit din spital. I-am uitat, nu ne mai pasă de ei. Lacrimile altora curg în mări străine. Am făcut tot ce ne-a stat în putință, și nu ne mai pasă de ei. Dacă nu era ștampila aceea... Aș fi avut prilejul să-mi petrec seara de astăzi în tovărășia lui Andrei? Chiar să n-aibă nici o iubită ? Sînt aproape cinci ani de cînd s-a despărțit de soție... Pe naiba ! Cine o fi? Probabil că nu e de la noi, aș fi aflat. Cele de la noi nu-l interesează. Și nici eu. O străină de care n-are nevoie. De la inimă la inimă e o distanță mai mare decît de la Minsk la Magadan, acolo cel puțin poți ajunge cu avionul... Cît am așteptat sîmbăta asta. Poate aș fi reușit să-l conving să mergem după ciuperci. În loc să alerg după Mașenka de la registratură, m-aș fi coafat, mi-aș fi pus

pantalonii, pulovărul... I-aș fi spus că nu mai pot. Nu, nu i-aș fi spus. Și poate că nici nu ne-am fi dus nicăieri. El se pricepe la așa ceva : „Sînt ocupat, Ninocika, zău sînt ocupat." Ei și ? Oricum m-aș fi coafat. Și aș fi dat telefon. Cui ? Găseam eu cui. Doar nu era să lîncezesc într-o seară ca asta. Și el ar fi găsit ceva. Și Zaikin. Iar în loc de asta, iată-ne gonind nebunește spre niște oameni a căror viață s-a încopciat pe neașteptate cu viața noastră. Nici dragoste, nici compasiune — numai frică ! De unde să iei dragoste și compasiune pentru toți ? Zeci de bolnavi, nici n-apuci să-i cunoști, să te deprinzi cu ei, să-ți dai seama ce reprezintă — următorul ! Doamne, fă așa ca ei să fie în viață. Și dacă n-am să plec din oncologie, dacă am să rezist la toate astea, îmi voi privi cu alți ochi bolnavii. Am să le țin minte numele, adresa, am să stau ore în șir lîngă patul lor... de unde să iei atîta dragoste și compasiune, ca să ajungă pentru toți..."

Țigara arsese pînă la filtru, Ninocika se înecă cu fumul iute și aruncă mucul afară pe geamul întredeschis. Pe o coloană de granit țîșni în sus un Gastello de bronz — o mișcare încremenită, admirabilă în impetuozitatea sa. Acum drumul înainta afund prin vîlcele adînci, se cățăra pe pante. De-a lungul lui se întindeau miriști de secară, triste și pustii, mărginite la orizont de păduri albastre de pini, urmau cîmpuri cultivate cu cartofi — bășmăluțele multicolore ale fetelor, tractoare, căruțe, fumul ușor al focurilor... Nina simți clar mirosul cartofilor copți, fierbinți de te ard, cu coaja care trosnește în dinți, și înghiți în sec. Dibui în geantă sandvișurile cu brînză, le rupse în trei. Zaikin înfulecă într-o clipă partea ce-i revenise, mișcîndu-și caraghios urechile lipite de craniu ; Suhorukov refuză. Nina îi dădu lui Jora și partea lui Suhorukov, mestecă partea sa. Brînza era cleioasă, ca o bucată de cauciuc, pîinea se uscase. Dar senzația de foame trecu.

Apoi se iviră casele de lemn de la marginea comunei Molodecino. Suhorukov frînă lîngă o cișmea, unde niște femei luau apă, spuse adresa. Gureșe, femeile îi explicară amănunțit pe unde s-o ia, unde să cotească.

Starțev locuia pe o ulicioară îngustă, lîngă calea ferată. Suhorukov opri mașina cu vreo trei case mai înainte, obosit, își lipi fața de volan.

— Nu sînt în stare, spuse răgușit. Intră la vecini. Dacă e ceva — știu toți. Nu sînt în stare...

Nina ieși din mașină, își potrivi fusta boțită, își netezi părul. În spatele unui gard jos, din scînduri, într-o grădiniță cu tufe dese de liliac, o femeie mai în vîrstă, îmbrăcată cu un surtuc bărbătesc vechi, strîngea frunzele căzute. Femeia privi curioasă la „Volga" ce se oprise alături.

Nina veni lîngă gard.

— Bună seara.

— Bună seara, răspunse binevoitoare femeia. Căutați pe cineva ?

— Căutăm pe Starțev, Ivan Stepanovici. — Nina își simți gura uscată.

— Pe Ivan, zici ? Păi, uite, acolo e casa lui, aia cu obloanele verzi, arătă femeia cu coada greblei. Chiar acum s-a întors de la magazin.

Ninocika se prinse cu mîinile de ulucă.

— De unde ? — Nu-i venea să creadă că omul, pe care sperau să-l găsească pur și simplu în viață, se poate plimba liniștit prin magazine. — A, da... spuse, dîndu-și seama cît de stupid răsunase întrebarea ei. M-a hurducat pe drum... N-aveți cumva niște apă ?

— Avem, cum să nu, răspunse în grabă femeia. Luați loc pe bancă, v-aduc îndată.

Femeia aruncă grebla și se duse în curte. Nina alergă la mașină. Suhorukov ședea gîrbovit, cu obrazul lipit de volan, cu ochii închiși.

Nina băgă mîna în geamul lăsat și-l atinse de umăr.

— Abia s-a întors de la magazin, spuse. Auzi : s-a întors de la magazin. Așteptați, să beau puțină apă.

— Adu-mi și mie, murmură Suhorukov și-și frecă obrazul cu palma.

După ce băură, mai parcuseseră încă vreo cincizeci de metri și Andrei lipi mașina de marginea drumului. Prin grădiniță se vedea o căsuță de lemn, îngrijită gospodărește și vopsită într-o culoare maronie, privind spre stradă cu cele trei ferestre cu perdelele trase. Pervazurile largi erau pline de flori puse în ghivece de lut.

Dincolo de gard se vedea o livadă, în pomi ici-colo se mai zăreau mere.

— Deci, așa, rosti Suhorukov. Sîntem în drum spre Naroci, ne-am amintit adresa, am trecut să-l vedem ce mai face.

Simțind oameni străini, cîinele începuse să latre de zor în curte. Pe portiță ieși un bărbat uscățiv, în cămașă, și-și pironi privirile asupra trecătorilor : sprîncenele roșcate i se ridicau în smocuri, ca o iarbă uscată.

— Andrei Andreevici ! exclamă omul cu un glas ascuțit. Gheorghi Zaharovici ! Ninocika... Oaspeți dragi ! — Ivan Stepanovici se încheie rușinat la cămașă. — Ganna ! Ganna, vin-de întîmpină oaspeții.

— Am venit pentru o clipă, spuse Suhorukov. Sîntem în trecere.

— Nici nu vreau s-aud ! — Starțev deschise portița. — Poftiți, vă rog, intrați, intrați, dulăul nostru e meșter numai la lătrat, nu mușcă. Marș în coteț !

Atrasă de strigătul lui, în cerdac ieși Ganna, o femeie încă destul de tînără, cu părul despletit, aruncă spre cei veniți o privire iute și veselă, se înclină cu demnitate :

— Poftiți în casă. Sîntem bucuroși de oaspeți.

Foindu-se jenați, Nina, Suhorukov și Zaikin străbătură tinda joasă și intrară în casă. Îi întîmpină un miros de mere, pe masă se vedea un coș împletit plin cu mere din soiul „antonovka", galbene ca chihlimbarul.

Gazda luă coșul de pe masă, îl așeză pe un taburet.

— Luați loc, oaspeți dragi, ăți fi obosiți de la drum. Odihniți-vă, gustați din mere. Pregătim îndată...

Femeia semăna cu casa ei — la fel de bine făcută, îngrijită și primitoare. Cît ai clipi din ochi așternu o față de masă curată. În zadar încercau cei trei doctori să spună că au trecut doar pentru cîteva minute. Ivan Stepanovici nici nu vru s-audă.

— Să vă las să plecați din casă fără să fi băut măcar un păhărel ? ! Drept cine mă luați ? ! — Așeză solemn pe masă o sticlă de „Stolicinaia". — Mă rog, în situația mea de acum eu nu folosesc, dar o să ciocnească cu dumneavoastră Ganna.

— Ivan Stepanovici, cînd ați fost ultima oară la control medical ? întrebă Zaikin.

— Păi chiar alaltăieri am fost, zîmbi Starțev, arătîndu-și dinții rari și negri. Mi-au făcut inventarierea totală. Mi-au făgăduit că peste o lună mă lasă să mă duc la lucru. Am luat în greutate trei kile opt sute. Poate vreți să vă spălați de la drum, vă torn eu.

Spre vădita dezamăgire a lui Starțev, oaspeții refuzară categoric să bea votcă și să rămînă peste noapte : au de mers. Cinară. Pe masă apăru samovarul, chisele cu dulceață de zmeură, căpșuni, vișine, agrișe, turtițe și brînzoaice.

— Asta-i soarta șoferului, să nu pună strop de băutură-n gură, e lege, filozofa în surdină Ivan Stepanovici. Bine, dragii mei, dați-i cu ceaiul, ceaiul este îngăduit și pentru șoferi. Dulceața e făcută-n casă, nu e din comerț, luați fără teamă. — Zăngăni cu lingurița în pahar, își încreți fruntea. — E de tot hazul... Să vă spun cum am nimerit la bătrînețe în tagma mincinoșilor ?

— Ivane, i se adresă tînguitor nevastă-sa : se vede că de povestea asta, cum a ajuns el în tagma mincinoșilor, i se făcuse lehamite. Ai atîta obraz, lasă lumea să mănînce.

— Să mănînce sănătoși, pufni Ivan Stepanovici. Că și tu m-ai trecut printre mincinoși, și ai să vezi îndată... — Sorbi din ceai, își strînse ochii cu plăcere. — Iac-așa, care va să zică. La scurt timp după ce m-am întors de la spital, m-am dus la depou. Tîrîș-grăpiș, e aici pe-aproape, peste drum, ceva mai încolo. Ei, bun înțeles, băieții s-au strîns în jurul meu — cum e, și ce-i, și cînd vii la lucru, nene Vania. Se nimerise tocmai pauza de masă și am început să le povestesc. Despre institut, cum s-ar zice, despre mașinăriile alea ale voastre. Uite, zic, înainte de operație mi-au făcut raze la o drăcovenie d-aia — științific îi zice betatron, e cum ar fi o locomotivă cu horn, numai că e cam întoarsă cu picioarele în sus. O tontălaie cît toate zilele, te uiți — îți piere sufletul de frică. Acolo, în pîntecul ei se face ca un fel de bombă atomică, mi-a explicat Valik, laborantul, isteț băiat știți, m-a lămurit despre betatronul ăsta. Le-am povestit totul ca în natură, le-am spus și despre electroni și despre razele Roentgen... Iradiere de inhibiție, așa-i ? Valik ăsta știe multe, o să iasă mare om din el, dacă, bun înțeles, își dă jos pletele. Apoi despre operație, desigur, dar aici n-am intrat în amănunte, pentru că am fost deconectat total, ca și cum m-ar fi scos din priză. — Ivan

Stepanovici îşi mai turnă ceai. — Un lucru îmi aminteşc : cum m-au pus în cărucior. Gata, mi-am zis, s-a isprăvit. Acum or să se năpustească asupra mea cu cuţitele şi-or să înceapă să mă hăcuiască... M-au dus în sala de operaţii, dar acolo nu era nimeni cu vreun cuţit în mînă, doar Grigori Zaharovici moşmondea ceva cu şurubelniţa într-un fel de ladă. Întocmai ca mine la depou. Mi-a plăcut tare mult treaba asta. — Zăngăni din nou cu linguriţa, amestecînd dulceaţa. — Într-un cuvînt, fraţilor, le-am zis, ce-a fost mai frumos a început după operaţie. A venit doctorul Suhorukov cu doctoriţa Ninocika — zău, aşa, tot spitalul vă spunea Ninocika, ca la o fiică, nu vă supăraţi ! — şi au băgat în mine, ce credeţi ? Poate ulei de ricină ? Aş ! Aur, zău aşa, cam un kil de aur...

— Ei, Ivan Stepanovici, izbucni în rîs Suhorukov, aici ai cam sărit peste cal.

— Ei, oi fi sărit, pufni Starţev. Privitor la cantitate. Dar calitatea ? Tot aur rămîne ! Desigur, un aur niţeluş stricat, radioactiv, dar dacă stai să te gîndeşti — valută. — Îi cuprinse cu privirea pe cei trei medici, care rideau în hohote. — Uite, taman aşa au rîs şi la depou. Adicătelea, cum s-ar zice, nu meriţi tu, nătărău bătrîn, să se strice aur pe tine, chiar dacă e un aur o leacă mai stricat, cum ar veni; iar eu de colo : voi sînteţi nişte nătărăi ! Eu mi-am petrecut patruzeci şi doi de ani în faţa strungului, în război, în Ural, am tras cîte trei schimburi la rînd, pot să-mi lipesc toţi pereţii din casă cu diplomele şi mulţumirile pe care le-am primit. Asta în afară de Ordinul Lenin şi de medalia „Pentru vitejie în muncă". Cum să precupeţească statul pentru mine niscaiva aur răpănos ca să mă pună pe picioare, dacă eu, cum s-ar zice, l-am scos cu truda mea ? ! Aia e ! — Ivan Stepanovici privi triumfător spre medicii care zîmbeau. — Ascultaţi mai departe. Uite, zic, au băgat în mine din ăst aur şi am ajuns aşa de radioactiv că ţi-e şi groază să spui. Ca un cîine turbat : nu te apropia nimeni de mine, că muşc. Şi ca alţi oameni de bine să nu pătimească din cauza mea, m-au pus singur într-un salon. Ca o celulă individuală. La început au vorbit cu mine prin televizor. Cum se aprinde deasupra patului becul, ştii că eşti examinat la televizor, în ce stare te afli şi dacă nu cumva te gîndeşti,

de-o pildă, să dai ortul popii. — Îi făcu cu ochiul lui Suhorukov. — Ce, poate că nu-i așa ?

— Așa-i, confirmă Suhorukov. Chiar așa.

— Iar ăștia nu mă cred ! — Ivan Stepanovici își apropie scaunul de Suhorukov. — Să nu mai spui la nimeni, nene Ivane, îmi zic ei, să nu se găsească șnapani, să vrea să scoată aurul din tine. Aș, zic, vezi să nu. Aurul și-a făcut treaba și s-a evaporat, n-a mai rămas nici urmă din el. Iar eu, poate, tocmai datorită lui m-am întors sănătos acasă, și o să mai dreg multe locomotive la viața mea. — Cu un aer de mulțumire pe față, își șterse cu batista mustățile roșcate și aspre. — Explicați-mi, vă rog, un lucru, tovarăși doctori, un lucru care ne interesează foarte mult, iar Valik, laborantul, e cam nepregătit în privința asta. Eu sînt muncitor, nevastă-mea, Ganna Emelianovna, este macaragiță, manipulează o macara portală. Băiatul nostru e frezor, iar fata educatoare la grădiniță. De trăit, trăim bine, n-o ducem mai rău ca alții: avem pîine, la pîine avem și slană, iar la slană nu ne lipsește păhărelul. Dar, vă spun drept, cine știe ce capitaluri n-avem. Eu și cu Ganna am trăit și sub boieri, sub pani, copiii noștri s-au învățat să ungă clătita cu unt și pe o parte și pe alta, n-au dat cu nasul de necazuri, noi însă le știm gustul. Așa că vă rog să-mi dați o lămurire : oare aș fi putut, la banii mei, să mă tratez la un institut ca ăsta, pe care îl conduceți, de-ar fi fost să plătesc pentru toate, să zicem, cu bani peșin ?

Suhorukov, Ninocika și Zaikin schimbară priviri.

— Ce să-ți spun, Ivan Stepanovici. — Suhorukov strînse cu grijă firimiturile de pe fața de masă și le puse în farfurioară. — De curînd, directorul nostru adjunct științific, Jarkov Igor Ivanovici, a fost în America. Să vadă cum e organizată la ei treaba asta. A stat acolo o jumătate de an, și a văzut totul cu ochii lui. Și uite cam cum vine povestea... O zi în spital costă pînă la 100 de dolari. Cît ai stat la noi ?

— Păi aproape trei luni.

— Să zicem, șaptezeci și cinci de zile. Deci, șapte mii cinci sute. O ședință de raze la betatron — încă cinci sute. Dumneata ai făcut cincisprezece ședințe, socoteala e simplă. Orice analiză — douăzeci de dolari. Operația, preparatele — vreo douăsprezece mii, ca o socoteală rotundă.

— Douăsprezece mii, clătină din cap Ivan Stepanovici. La asta mai sînt de adăugat şi altele. Cît timp am stat acolo, la dumneavoastră, am primit leafa întreagă, pînă la ultima copeică. Peste o jumătate de mie, pe certificat. Şi iarăşi, pînă m-oi duce la lucru, se mai adună vreo două sutare, ba poate mai mult chiar. Sindicatul mi-a dat un ajutor de cincizeci de ruble, pentru supraalimentaţie, cum s-ar zice, şi mi-au mai dat şi un bilet gratuit la sanatoriu, pentru trimestrul patru — asta face o sută douăzeci de ruble. N-am ce zice. Asta înseamnă că la boala mea aş intra de viu în groapă ! Frumoasă aritmetică...

2

Se întunecase de-a binelea, cînd îşi luară rămas bun de la gazdele ospitaliere şi porniră înapoi. Nu aveau nici un motiv să se grăbească, la Rogacev urmau să ajungă spre dimineaţă. Suhorukov îi ceda volanul lui Zaikin, trecu pe bancheta din spate, lîngă Nina.

— E vioi bătrînul, spuse Jora. Îi place să vorbească...

— Acum a prins grai, dădu glas Suhorukov. Se poate spune că l-am întors de pe lumea cealaltă. În paranteză fie spus, nu fără ajutorul aurului. Aurul acela pentru probe de laborator... Cîte lucruri necunoscute, neclare mai sînt în munca noastră. Lungimea drumului de iradiere a izotopului de aur se măsoară în milimetri, dar vor apărea preparate unde se va măsura în centimetri. Atunci vom putea distruge tumori întregi, nu simple celule, vom putea să ne dispensăm de operaţii dificile. Oh, cît e de lucru în acest domeniu ! — O atinse pe Nina de mînă. — Dacă or să mă scoată... Bine, bine nu mai clătina din cap, mă vor scoate mai mult ca sigur. Aşa că, pentru un timp, totul se va frîna, dar nu pentru mult timp. Nu sîntem singurii care lucrăm cu aur, comitetul va aproba, şi totul va intra în normal. Aşadar, promite-mi că nu vei abandona. Trebuie să învăţăm să administrăm în vasele limfatice. Vsehsviatskih va continua să studieze intravenoasele, iar tu — vasele limfatice. Să se ajungă peste tot unde e posibilă îngrămădirea de celule maligne. M-auzi ? Ne-am înţeles ?

— Dacă or să te scoată, plec imediat de aici, răspunse cu glas surd Nina. Aş fi plecat demult de aici, dacă nu erai tu, demult.

— Prostii. N-ai să pleci nicăieri. Jora, pentru orice eventualitate, luni să ceri la policlinică toate analizele lui Starţev. Să ne trimeată copii. Mă rog, am putea nici să nu ne mai ducem la Ţîbulko. Cred că tabloul este cam acelaşi, şi rezultatul la fel. Dar dacă voi sînteţi atît de buni... Am să aţipesc puţin, da ? Cînd oboseşti, trezeşte-mă.

Se întinse pe banchetă, cu capul pe genunchii Ninei, şi ea îşi afundă cu grijă degetele în părul lui. Avea un păr moale, ca inul pieptănat. Maşinile cu care se întîlneau împroşcau geamurile cu dungi largi de lumină. Andrei luă mîinile Ninei şi le duse la buze.

— Totul va fi bine, şopti ea, simţind cum i se pune un nod în gît. Ai să vezi, totul va fi bine.

... În zorii zilei ajunseră în satul Prirecie, la vreo cincisprezece kilometri de Rogacev, mai aproape de Dovsk. Paznicul, îmbrăcat cu pufoaică şi în cap cu o căciulă roşcată cu urechi, dormita în faţa cooperativei sătești de consum, pe trepte, ţinînd cu amîndouă mîinile o puşcă legată cu sîrmă.

Suhorukov lăsă puţin geamul.

— Moşule, unde locuieşte aici Ţîbulko ?

— Care Ţîbulko ? tresări din somn bătrînul. La noi o jumat-de sat se cheamă Ţîbulko.

— Anastasia Iosifovna.

— Nasta ? — Bătrînul se ridică în capul oaselor, trase de ureche căciula. — Dincolo de sat, în pădurice, aţi văzut cimitirul ? Acolo e Nasta. Fie-i ţărîna uşoară. E o săptămînă de cînd au dus-o la groapă. — Bătrînul oftă şi tuşi delicat în pumn. — N-aveţi, oameni buni, niscaiva hîrtie, să trag un fum cu tutunul dumneavoastră, că eu n-am chibrituri.

Zaikin îi dădu ţigări şi chibrituri, moşul începu să pufăie.

— A fost la Minsk, la tratament, la ăl mai principal spital. Părea că e bine. Şi-a trimis copiii la şcoală, s-a pus pe săpat cartofi. Apoi omul ei a dus-o la Gomel, acolo şi-a

dat sufletul. Da 'mneavoastră cine sînteţi, poate, rubedenii ?

— Rubedenii, moşule, rubedenii, murmură Zaikin şi ambală motorul. Locuitori ai aceluiaşi pămînt.

CAPITOLUL XX

1

Svetlana îşi legase părul cu o băsmăluţă înflorată şi spăla geamul.

Praful din timpul verii şi ploile de toamnă pătaseră sticla ; cînd se ivi soarele, Svetlana văzu că geamul era murdar şi mat. Puse într-un lighean detergent, luă o cîrpă şi se apucă de treabă.

Apa se scurgea pe geam, spuma de săpun se umfla, vîntul mătura de pe geam baloanele colorate de săpun şi le ducea în jos, spre pămînt. De la înălţimea etajului patru, Svetlana vedea coloana ovală a Academiei de ştiinţe şi curtea spaţioasă a spitalului clinic nr. 1 ; undeva dincolo de plopii roşcaţi, dincolo de clădirea lungă, albă, se afla policlinica la care s-a dus Dmitri, şi, mijind ochii în soare, Svetlana căuta să descopere pe trotuarul de vizavi silueta lui deşirată şi adusă de spate. Dmitri întîrzia şi Svetlana se simţea din ce în ce mai neliniştită.

Cel mai simplu ar fi să se repeadă pînă la policlinică, dar ştia că asta l-ar deranja pe Dmitri : nu-i plăcea să fie sub tutelă ; şi Svetlana îşi impunea să frece în continuare geamul, iar şi iar — mîinile îi erau ocupate, iar gîndurile puteau să umble în voie...

Iubesc — nu iubesc, acest gînd n-o preocupa, ştia, vedea, simţea că el are nevoie de ea oră de oră, clipă de clipă, că fără ea Dmitri va pieri, va da în darul beţiei şi va pieri, aşa cum odată a fost la un pas de pieire ea însăşi. A simţit că este necesară, că îi este indispensabilă chiar în clipa cînd, biruindu-şi o teamă de neînţeles, a intrat la el în ca-

meră cu un uriaș tort de ciocolată în mîini — cutia se muiase în ploaie și era gata-gata să se desfacă — a intrat la el în cameră și l-a văzut culcat pe un pat neprimenit, cu așternutul boțit, un om bolnav, slăbit, lipsit de voință, neputincios, și această cameră în paragină, plină de fum de țigară, care nici nu mirosea a locuință, și bateria de sticle goale într-un colț, și ciorapii murdari aruncați sub masă, și un vraf de vase murdare. Andrei nu avusese nevoie de ea, mai exact, nu că nu avusese nevoie — Andrei avea munca lui și o avea pe ea, mai întîi munca, și apoi ea. Viața lui erau bolnavii, experiențele, operațiile, iar cînd obosea, venea la ea, așa cum te duci la cinema — să te odihnești, să te distrezi, să-i mîngîi mîna pe întuneric... Dmitri nu avea nimic: munca nu și-o iubea, cartea la care visa nu-i reușea. Măcar de s-ar fi apucat să strîngă bani pentru mașină sau pentru mobilă, cum fac unii, oricum era un scop, un scop de nimic, totuși un scop ; el însă nu avea nici unul, trăia ca firul de iarbă, pînă la primele înghețuri din zorii zilei, și această lipsă de finalitate, această lipsă de sens îl prindea ca o mlaștină, îi dădea o senzație de neconcordanță, de nearmonie sufletească.

Svetlana cunoștea bine sentimentul de nearmonie sufletească, tot timpul vrei ceva, fără să știi ce anume — nu mîngîiere, căldură, atenție ; cît a fost cu Andrei Svetlana nu s-a considerat obijduită din acest punct de vedere ; vrei însă ceva mai mult, ceva confuz, neclar. Simțea o chinuitoare invidie față de claritatea și finalitatea lui Andrei ; el știa exact ce-i trebuie : să-și susțină teza de doctor, teza de doctor-docent, să devină profesor universitar, academician, să salveze omenirea de cancer sau, în orice caz, să-și dăruiască cinstit viața acestei cauze. Ea înțelegea că nici moartea copilului, nici chiar moartea ei nu l-ar fi putut abate de la acest drum, stabilit o dată pentru totdeauna. Acest gînd îi trezea respect combinat cu teamă : uneori avea impresia că Andrei nu este om, ci o mașină programată, bine pusă la punct.

Cît a trăit Alioșka, totul era normal, totul părea normal, apoi Alioșka a murit, dar mașina a continuat să funcționeze cu aceeași precizie perfectă, și Svetlana se pomeni plutind spre nicăieri, înțelegînd limpede că fiecare zi o îndepărtează tot mai mult de el. Ar fi trebuit să plece, să

plece chiar atunci, dar n-a avut destulă putere, i se părea că n-o să aibă niciodată, iar mașina gonea înainte pe drum asfaltat, neted, și doar o singură dată s-a zdruncinat la un hîrtop — atunci cînd m-am întors de la spital și i-am spus că n-o să mai avem copii. Programul nu prevedea așa ceva, mașina devenise om, un om dezorientat, turbat, jignit în cele mai bune sentimente ale sale, dar asta nu mai putea schimba nimic.

O mașină, se gîndi Svetlana, o mașină insensibilă, indiferentă... Ce ușor e și ce simplu : pe el să-l prezinți ca pe o mașină, iar pe tine — drept jertfă a unui accident de pe stradă : sînt atîția care mor sub roțile mașinilor ! Adu-ți aminte cîtă durere i-ai pricinuit, cîtă rușine a îndurat din cauza ta. Adu-ți aminte, adu-ți aminte de toate. Cum te întorceai acasă, ținîndu-te de balustradă ca să nu cazi, și privirile pline de dispreț ale vecinilor, și șușotelile din spatele tău : tîrîtura, beția... Crezi că i-a fost ușor să audă toate astea... tînăr, frumos, talentat — și cu un astfel de pietroi de gît. Lumea rîdea de el, îl arătau cu degetul, tu-l trăgeai după tine la fund, și el te-a respins — ce pretenții poți avea ? El ți-a spus clar, acolo, la Novinki, atunci cînd l-ai implorat să-ți mai dea o șansă, una singură — ți-a spus clar : „Nu mai am dreptul să mă uit cum te prăpădești, și nici nu vreau să mă rostogolesc după tine. Am o muncă nouă, oameni noi, trebuie să mă instalez pentru mult timp, poate pentru toată viața, și nu vreau ca aici să se repete ce a fost la Leningrad. Poate că aș mai răbda cumva ironiile, disprețul, dar nicicînd nu voi putea să mă împac cu faptul că nu voi putea lucra liniștit. Să lucrez și să mă uit pe furiș spre casă, să pretind subalternilor și să aud replica : ești un prost — asta e prea de tot. Înțelege, ești bolnavă : sînt medic și știu ce spun. Nu e nici o rușine să te tratezi de boală, oricum s-ar numi aceasta : cancer, alcoolism, tuberculoză. Ai să te vindeci, și totul va fi iarăși bine la noi."

Oare credea ceea ce spunea ? Nu pot să știu... E un om foarte precis orientat. Ca un tanc. Și ce-i rămînea de făcut ? Nu știu, nu știu... Să-mi fi dat, poate, ultima șansă ? Cred că nu, nu avea nici un sens. Acum înțeleg : trebuia să mă tratez, singură n-aș fi reușit. Atunci ce vină îi găsesc ? Nu-i găsesc nici o vină. Probabil că am fire de dădacă. Să șterg mucii, să consolez, să duc de mînuță. Să fe-

ricesc... Doamne, ce cuvînt butucănos. Să fac fericit un om. Să simt că sînt necesară, indispensabilă.

Mă rog, se gîndi în continuare, pe Dimka l-ai făcut fericit ? S-a lăsat de băutură, şi-a scris cartea ? Nu. Desigur, acum bea mai puţin şi lucrează mai mult, dar dacă în asta ar sta fericirea... El spune : vreau acasă. Plec în delegaţie — vreau acasă. Stau cu băieţii la restaurant — vreau acasă. Mă duc la pescuit — vreau acasă. Pentru că acasă eşti tu. Indiferent de ce fac — spăl, gătesc, citesc — el poate să stea lîngă mine ore în şir şi să se uite, şi să zîmbească unor gînduri ale sale. Dacă stai să te gîndeşti, ducem o viaţă destul de monotonă şi uniformă : serviciul, cărţile, uneori cinematograful, teatrul, mosafirii ; dacă am avea un copil, dar nu-l vom avea şi n-are rost să mă gîndesc la asta. Am un copil, osos, adus de spate, şubred, să-l ţină chiar atît de mult la policlinică ? Sau poate s-a întors demult la redacţie ?... Nu, ar fi dat telefon.

Îşi aduse aminte de tortul de ciocolată în cutia udă de ploaie şi cum a rîs în hohote Dimka la vederea acestui tort, şi cum stătea ea pe un colţ de scaun, şi apa care se scurgea de pe trenciul ei, adunîndu-se jos lîngă scaun, într-o mică băltoacă neagră, şi liniştea care a întrerupt rîsul, şi mîinile lui fierbinţi pe umerii ei, şi senzaţia ciudată de sfîrşeală, ca şi cum se aşteptase la asta, ca şi cum anume pentru asta venise, senzaţia ciudată de sfîrşeală în tot trupul, care a cuprins-o atunci cînd el i-a dat la o parte părul, lipindu-şi buzele de obrazul ei.

Şi a fost seara...

Şi a fost noaptea...

Iar spre dimineaţă, cînd s-au ivit zorile, ea a simţit că moare de foame, şi Dimka la fel, iar în casă nu era nimic, nici o fărîmă de pîine, nimic de-ale gurii, în afară de un rest de caşcaval uscat şi tare ca piatra, şi ei au mîncat tortul de ciocolată, greţos de dulce, şi au băut apă fiartă în loc de ceai. Apoi ea şi-a amintit că, probabil, maică-sa o fi luat pe rînd la telefon toate spitalele şi toate punctele de dezalcoolizare, şi a început să se îmbrace grăbită : Dimka, însă, a prins-o de mînă şi i-a spus : „Nu pleca. Te rog, nu pleca. Mă duc eu... Le telefonez chiar acum." A aşezat-o în pat, a ieşit pe coridor şi ea i-a auzit glasul : „Valentina Nikolaevna ? Sînt Agheev. Nu vă alarmaţi, cu

Svetlana totul este în ordine. E la mine... adică la ea : vedeți dumneavoastră, a acceptat cu generozitate să mă ia de bărbat. Vă rog să mă scuzați, amănuntele o să vi le spună chiar ea dimineață, n-aș vrea s-o trezesc." S-a întors, a îmbrățișat-o grijuliu. „N-am mințit prea din cale-afară ?" „Cum dorești."

...Acum geamul strălucea de te dureau ochii să te uiți la el — o bucată de cer, pusă în ramă — Svetlana, însă, continua să-l frece cu mișcări uniforme, în cercuri, privind de sus spre mulțimea care umpluse trotuarul lîngă cinematograful „Zorii" — se vede că tocmai s-a terminat spectacolul. I se păru că o zărește în mulțime pe Rita Gorbaciova și îi făcu semn cu mîna, dar îndată își dădu seama, cu părere de rău, că se înșelase — a indus-o în eroare demiul de jerseu de culoare deschisă, întocmai ca cel pe care îl avea Rita. Cînd am văzut-o ultima oară ? Luni, da, desigur, luni, atunci cînd s-a prăbușit bătrînul tei de lîngă casa Veresovilor. Gorbaciovii stăteau de vorbă cu Nikolai Alexandrovici și n-am vrut să mă apropii, șeful lui Andriușa nu mă simpatizează. Olga Mihailovna n-are nimic cu mine, dar el nu mă simpatizează. Rita îmi tot spunea : cum se înzdrăvenește Gorbaciov — plec de la el, și n-a plecat, nu e chiar atît de simplu să pleci, chiar dacă iubești pe altul. Și oare iubește într-adevăr ? Cîte nu le considerăm uneori drept iubire. Poate că totul o să se aranjeze, mă doare inima pentru Grigori Konstantinovici, el o iubește sigur, se vede de la o poștă. Cum spune Heine : „Cel care iubește pentru prima oară în viață, chiar dacă-i nefericit — oricum este un zeu, dar cel care iubește pentru a doua oară și este tot nefericit, acela este un nătărău." Ce simplu : este un nătărău. Iar el a iubit de o sută de ori și de o sută de ori a fost nefericit. Înainte se spunea : așa îi e scris, cum s-ar putea spune acum ? Probabil, la fel. Trebuie să trec pe la ei într-o seară, se cam destramă șleahta noastră.

Închise fereastra, vărsă apa murdară din lighean, trase la loc biroul. Apoi se schimbă, se pieptănă, își făcu buzele : era timpul să plece la serviciu, să termine de citit originalele înainte de a se da la cules, să citească șpalturile.

Pe scară se auzi tusea înăbușită a lui Dimka. A băut, ghici Svetlana. A băut și este alarmat.

Se duse la bucătărie, să nu-i vadă ochii vinovaţi. Să rămînă puţin singur, între timp am să prăjesc nişte ochiuri. I-o fi foame.

Oare ce au spus medicii ?...

Contrar obiceiului, Dmitri nu s-a oprit lîngă rafturile cu cărţi, mutîndu-se de pe un picior pe altul, mutînd din loc în loc cărţile, fără nici o ţintă, numai ca să facă ceva.

— Svetik, eşti acasă ? Foarte bine. Ştii, m-am întîlnit cu Gorbaciov.

— Cum se simte ?

— Normal. — Îi dădea inima ghes să spună adevărul, dar nu îndrăzni. — Am stat, am vorbit de una, de alta, am şi băut un pic.

— Du-te şi spală-te pe mîini, între timp am să pregătesc salata.

— Am mîncat, mulţumesc.

— Ştiu eu ce ai mîncat. — Svetlana îşi plimbă degetele pe obrazul lui. — Du-te.

Dmitri o îmbrăţişă.

— Te iubesc.

— Linguşitorule, zîmbi Svetlana. Eşti atît de mare şi te linguşeşti. Cum de nu ţi-e ruşine.

Agheev rîse cu uşurare.

— Mi-e teribil de ruşine. Sînt o mare lichea.

— Ai să te căieşti mai tîrziu. Scoate faţa-de-masă.

Dmitri mînca ochiuri şi salată şi simţea că fiecare îmbucătură îi rămîne în gît, iar Svetlana umbla fără grabă prin odaie, strîngea cîte ceva, muta din loc, aranja. Apoi aduse ceaiul şi luă loc la masă.

— Ce ţi-au spus la policlinică ?

— Nimic, fleacuri, căută Dmitri să scape, simţind din nou o durere la lingurea. O bronşită banală. Lapte fierbinte, bicarbonat, miere... Avem miere ?

— O să cumpăr astăzi. Nu mai bate cu linguriţa. Ce ţi-au mai spus ? Să nu taci şi să nu minţi. Doar nu vrei să mă duc chiar eu la policlinică.

— Nu vreau. Linişteşte-te. Crede-mă, nu mint. N-au reuşit să stabilească diagnosticul. Am un plămîn străpuns de glonte, asta încurcă totul. Hîrîiala, tusea — tipic pentru bronşită. Ei, însă, mai bănuiesc şi o congestie. Ştii, există o drăcovenie... se numeşte fluorograf. Pe scurt,

roentgen. Aparatul de la policlinică s-a spart, va trebui, probabil, să mă duc la Sosnovka, deşi tare n-aş vrea. Poate ar fi mai bine pentru o zi-două la Moscova ?

— Arată-mi recomandarea.

— Poftim.

Ştiam că aşa va fi, se gîndi Dmitri, în timp ce scotea hîrtia din buzunar. Cu asta am să te cumpăr. Tu n-ai stat să toceşti latina, cum am făcut eu cîndva, nu pricepi o boabă la latină, la institutele pedagogice nu s-a predat, asta e sigur. Am să te duc clasa întîi, n-o să bănuieşti nimic.

— Vezi : „Vă rugăm să ne ajutaţi să stabilim diagnosticul". În paranteză fie spus, în studenţie am avut notă maximă la latină, singura notă maximă la latină pe întreaga facultate. N-o să mint c-am învăţat-o uşor, a fost aşa cum se spune : *per aspera ad astra* — pe grele căi la stele — totuşi...

— Eşti teribil de talentat, Dimka, zîmbi Svetlana şi-i restitui recomandarea. Dacă ni s-ar fi predat latina, cred că aş fi îmbătrînit din anul întîi. Nu cred că e cazul să te duci la Moscova. Astea, cum le zice... fluorografele sînt peste tot la fel, indiferent că e Moscova, ori că e Sosnovka. În schimb aici îi cunoaştem pe toţi medicii : Nikolai Alexandrovici, Andrei, Iakov Efimovici, Ninocika Minaeva... Ştii, Dimka, ce mi-a venit în cap ? Dacă tot s-a întîmplat aşa, să-i rugăm, poate, ca măcar o dată în viaţă să te examineze ca lumea. O să stai acolo vreo săptămînă, să zicem, nu-i nici un bai. Lucrări urgente n-ai ? Nici cu bronşita nu-i de glumit. Şi apoi... la Sosnovka pot veni la tine oricînd, pe cînd la Moscova nu-i voie decît de două ori pe săptămînă. — Svetlana se duse la oglindă, îşi potrivi părul. — Ai mîncat ?

— Pentru trei zile de aici înainte.

— Atunci odihneşte-te, mă duc să citesc originalele, trec pe la Komarovka după miere şi mă întorc.

— Pentru orice eventualitate, spune-le să nu mă programeze pentru numărul următor. — Strînse farfuriile, le duse la bucătărie, în chiuvetă. — Naiba ştie, poate într-adevăr va fi cazul să mă internez.

— O să le spun. — Svetlana îl sărută pe gură. — Vai, Dima, te rog să nu mai bei.

— N-o să mai beau ! — Dmitri ridică solemn mîna dreaptă. — Îţi jur !

Bravo ţie, bătrîne, se gîndi Agheev, privind-o în ochi, niște ochi negri, plini de veselie. Ai susţinut bine spectacolul, deşi ai simţit că-ţi tremură genunchii de frică ; ea nu şi-a dat seama de nimic. „O să stai acolo..." Doamne, cu cît calm au fost rostite aceste cuvinte. Nici n-a fost nevoie să recurgi la cine ştie ce născociri, pur şi simplu ai avut noroc.

Închise uşa în urma Svetlanei, se întinse pe canapea şi-şi înfundă faţa în pernă. Iar ea coborî două paliere, se sprijini de perete şi izbucni într-un plîns fără glas, muşcîndu-şi buzele rujate. Dmitri nu se înşelase : ea nu făcuse latină. El a uitat însă, a uitat cu totul, că timp de opt ani Svetlana a fost soţia lui Andrei Suhorukov şi ştia perfect ce înseamnă aceste două litere blestemate : „Cr".

Dimineaţa Svetlana spuse că nu poate fi vorba de nici o excursie în afara oraşului : pămîntul e umed, în pădure e umezeală, mai bine stăm acasă. Dmitri n-avea chef să discute în contradictoriu ; stătea întins pe canapea, cu ochii mijiţi, şi prin tăietura lor îngustă o privea cum se mişcă prin cameră şi şterge praful. O rochiţă de casă uzată, scurtă, ca de şcolăriţă, picioare lungi şi zvelte, cu glezne subţiri, părul negru şi des strîns neglijent într-un coc, lobul urechii trandafiriu, transparent în lumina soarelui, cu o mică pată întunecată (nici n-am ştiut că a purtat cercei, n-am văzut-o niciodată cu cercei, cred că îi stă bine, deci ştiu ce cadou să-i fac de ziua ei — nu trebuie să-mi sparg capul), linia armonioasă a gîtului, mişcările rotunde şi line. Ca într-o gravură de altădată : o linie trece pe nesimţite în linia următoare, şi ai impresia că întreaga gravură a fost executată dintr-o singură tăietură de daltă.

Privindu-şi soţia, Dmitri îşi amintea de o jucărie fermecată — caleidoscopul, pe care l-a avut în copilărie, acum o mie de ani. Duci tubul la ochi — şi-ţi apare un desen colorat, un fulg, sau o steluţă. Mişti puţin tubul — şi-ţi apare alt desen, mai mişti puţin — şi-ţi apare al treilea. Poţi să întorci tubul o zi întreagă, chiar şi un an — nici un desen nu se va repeta, toate vor fi diferite. Svet-

lana era și ea mereu diferită. În soare și la umbră, în casă și pe stradă, la masa de lucru plină cu pagini de corectură și cu dicționare și pe canapea cu o revistă recentă sau cu o carte în mînă, cînd tăcea, cînd vorbea, cînd rîdea, cînd cădea pe gînduri... Diferită : cunoscută pînă la ultima cută în colțul gurii și necunoscută ca o potecă de pădure, pe care abia urmează să treci.

În casă era liniște și soare, din aparatul de radio, care lucea cu ochiul său verde de pisică, se revărsau în surdină sunetele valsului lui Haceaturian *Mascarada* : tra-ta-ta-ta-ta, tra-ta-ta-ta-ta, și în tactul muzicii Svetlana ștergea cu cîrpa cotoarele cărților. Cînd se ridică ușor pe vîrfuri, ca să ajungă pînă la raftul de sus, gleznele bronzate i se încordau ca la gimnastele care execută un exercițiu greu, rochia i se întindea strîns pe piept, aluneca pe șolduri, și Dmitri încerca o jenă, ca și cum nu s-ar fi uitat pur și simplu, ci ar fi spionat, și simțea că-l atrage irezistibil. Surprinzîndu-i privirea chemătoare ațintită asupra ei, Svetlana se întoarse și rîse încet : de-ăștia-mi ești, măi bădie... Fără să-și ia ochii de la ea, Dmitri întinse mîinile : vino odată, ce te tot foiești lîngă rafturile alea, naiba să le ia de cărți, nu vezi că nu pot fără tine ! Luni mă duc la Sosnovka și, cine știe, poate nici n-o să te mai pot îmbrățișa vreodată și n-o să mai aud cum îți bate inima ca o vrăbiuță în colivie. Poate că va fi singura amintire pe care o voi păstra, sufocîndu-mă în singurătate la radiologie sau mai știu eu unde : ochii tăi, mîinile tale, buzele tale întredeschise, cu dunga umedă a dinților...

2

Soarele atinse cu băgare de seamă lucrurile, se rostogoli ca un ghem de lînă roșcată pe dușumeaua proaspăt spălată, se întinse pe geam ca o pată galbenă de ulei și dispăru dincolo de perete. Svetlana trebăluia la bucătărie, zdrăncănind cu crăticioarele. Se simțea miros de untură prăjită și de ceapă. Dmitri însă nu auzea și nu vedea nimic, deși stătea întins pe canapea, cu ochii mijiți, ca și

mai înainte : el nu mai era aici. Mergea încet spre trecutul său peste cîmpul minat al amintirilor, mișcîndu-și stîngaci mîinile și poticnindu-se la fiece pas, și minele explodau, sfîrtecîndu-i trupul, dar el, rănit, însîngerat, se ridica și făcea pasul următor, fără să-și poată imagina de unde are puterea s-o facă.

Un pas...

În regiunea aeroportului, lîngă gara de mărfuri, la Podul de vest, printre vălătuci de fum se leagănă flori stacojii. În Piața Libertății, lîngă Comandamentul militar, o mulțime deasă, om lîngă om, de nu poți face un pas. Plecați de aici, mucoșilor, numai voi mai lipseați, să vă dăm vreo două peste ceafă... „Dacă mîine-i război, dacă mîine pornim, dacă dușmanul crunt ne atacă, toți ca unul, poporul sovietic întreg, patria și-o va apăra." Pe unde alergi, parazitule, tata nu mai prididește, trebuie să ne evacuăm, se zice că ăia au și ajuns la Baranovici. Doamne, dă-le, Doamne, ciumă, să moară toți, blestemații, și mumele lor, și copiii lor să se sugrume toți în leagănele lor !

Un pas...

Marginea șoselei e bătută ca o perină, iar în spate porți o boccea — cocoașă de cămilă, și mama are o cocoașă, și tata, și sora — drumul geme de oameni cocoșați ; sudoarea îți pătrunde în ochi, se scurge ca un pîrîiaș printre omoplați ; limba umflată de sete nu-ți încape în gură ; o bătrînă desculță, cu un palton cu guler de vulpe argintie, împinge pe caldarîm un cărucior de copil, în care e instalat un ficus, și pletele albe, ciufulite i se strecoară în gură. Madam, la ce-ți trebuie așa un ficus, așa o prostie, mai bine dă la mine căruțul dumitale, am să pun în el copilul, simt că mi se rup mîinile, iar dumitale o să-ți fie mai ușor să mergi, nu vezi că te-ai încins toată. Sărmana bătrînă înnebunise. La o parte... La o parte... Se tîrăsc camionetele, soldații au în mîini tulpini de mesteceni tăiați, ca niște mici nori verzi care plutesc deasupra drumului, norișori rari sub un soare torid. Și în mestecăniș o turmă de vaci care mugesc, și o femeie stacojie, ca opărită, cu mîinile umflate : dragii mei, vă rog, mulgeți vacile, să nu crape, și voi o să beți lapte, o să dați și la copii, mulgem în nisip, degetele nu ne ascultă. Iar avioanele de dincolo de pădure : tra-ta-ta-ta-ta ! — iar rigola

e mică-mică, și ești tot la vedere cu cocoașa ta albă, te lipești de pămînt, te lipești, iar sub nasul tău ai o mică tufă de fragi, pe o crenguță tremură trei fragi roșii, brobonate, ca trei picături de sînge, tremură, tremură... Pămîntul tremură : buh buh ! — explodează bombele, iar bătrîna își împinge căruciorul cu ficusul pe șoseaua devenită pustie, plină de boccele, geamantane, pachete, oameni cosiți de schije și de rafale de mitraliere, îl împinge și se uită drept înainte cu ochi de nebună, Clic — a fost retezat vîrful, s-a oprit, l-a cules de pe jos, a încercat să-l pună la loc — nu ține. L-a azvîrlit, și-a continuat drumul.

Un pas...

Din pădure au ieșit în drum unul după altul trei tancuri, în unghi drept, deasupra primului filfiia greu pînza roșie de drapel, și lumea izbucni în strigăte zgomotoase de bucurie, făcînd semne de salut cu mîinile : în sfîrșit, iată tancurile noastre, acum se vor îndrepta într-acolo, spre vest, de unde se aude o canonadă strînsă de armă, acum le vor arăta acestor canalii ! Dar tancul din față a cotit și Dimka a înghețat văzînd în mijlocul steagului roșu svastica albă, cu liniile ei de păianjen, și crucea albă pe turelă... fasciști ticăloși, cine și-ar fi putut închipui că și-au luat culoarea drapelului nostru, stropit de sîngele ostașilor și eroilor revoluției, cum ați îndrăznit, ticăloșilor ! Chepengul se deschise cu un scîrțîit, și dinăuntru apăru un neamț blondiu cu cască și maieu cu mînecile suflecate. *„Zurück !* strigă vesel spre mulțimea înțepenită de spaimă, și arătă cu mîna direcția : înapoi spre Minsk. *Zurück ! Nach Haus !“* Mitraliera răpăi, și toți se năpustiră înapoi, călcînd unii peste alții, iar neamțul blondiu stătea în turelă cu picioarele larg desfăcute și rîdea în hohote în spatele lor.

Și încă un pas, ultimul, înainte de a cădea și a-ți înfunda fața în nisip.

Petice galbene. În piept, pe spate, pe genunchi... Galbene ca soarele, ca holda de grîu pîrguit, ca dizenteria care seceră copiii. Piața lubileinaia, piatra lustruită de picioare, un zid de oameni, lung, înțepenit. *„Appell“* — verificarea, apelul, inspecția. În mulțimea de polițai și de nemți — Slavka Kaleciț. O scurtă elegantă din piele de

box, o banderolă albă, carabină la umăr, un baston de cauciuc în mînă. Frumosul Slavka, bestia blondă, ochi albaştri, gene întoarse ca la o fată. Povesteşte ceva hazliu — poliţaii hohotesc — şi scotoceşte, scotoceşte printre rînduri cu o privire ascuţită, persistentă. Mijeşte din ochi: a găsit. Liza Basova, sora lui Iaşka, au învăţat la aceeaşi şcoală, au stat în aceeaşi bancă, în ultimii doi ani au fost văzuţi mereu împreună: unde era Liza, acolo era şi Slavka — la cinema, la ştrand, la stadion, la muncă voluntară. „Mirele şi mireasa — borhot şi melasă", „S + L = Dragoste" — toate acestea erau despre ei doi, dar ei rîdeau şi nu spuneau nimic, iar cînd puştimea îi sîcîia prea din cale-afară, Slavka îi alunga cu servieta Lizei. I-a dus cu credinţă servieta pînă la serbarea de absolvire a şcolii, pînă la 22 iunie, iar acum era în octombrie, el o văzu şi-şi miji ochii: a găsit! Chiar în scurta aceea ponosită, din pluş, şi cu ghetele scîlciate, legate cu sfoară (toate hainele pe care le-au avut au fost de mult schimbate pe mîncare), slabă, Liza era uimitor de frumoasă. Părul negru îi încadra chipul palid şi prelung şi se scurgea pe umeri, ochii flămînzi, înfundaţi în orbite, păreau imenşi, ca nişte talere; surprinzîndu-i privirea, îşi lăsă ruşinată ochii în jos, dar Slavka veni spre ea şi o trase de mînă afară din rînd. Îi înfipse degetul în piept, acolo unde ar fi trebuit să fie peticul galben, dar peticul lipsea, căzuse probabil, şi în văzul a mii de oameni Slavka smulse calm scurta de pe umerii ei, cu o smucitură îi despică rochia şi turnă peste fata încremenită de groază o găleată întreagă de vopsea galbenă de ulei. O vopsea galbenă vîscoasă, care potopi şi norul de păr negru, şi trupul slăbuţ, dezgolit. „A-a-a!" izbucni mulţimea, rupînd rîndurile, dar nemţii slobozîră în aer cîteva salve de pistoale automate şi oamenii încremeniră, strîngîndu-şi neputincioşi pumnii şi înghiţindu-şi lacrimile, iar Liza îşi duse mîna la faţă, întinse vopseaua şi porni, clătinîndu-se, galbenă ca soarele, ca holda de grîu pîrguită, ca ura omenească, şi un neamţ milos îşi descărcă în trupul ei pistolul.

Destul...

— Destul cu soilitul, scoală-te, spuse Svetlana. Mîncăm acum sau mai tîrziu?

— Mai tîrziu, răspunse răguşit. Dă-mi puţină apă.

El bea şi o şuviţă rece i se scurgea pe bărbie, pe gîtul lung, vînos.

— Ai fost din nou acolo ? — Svetlana îi luă cana dintre degetele tremurînde. El confirmă din cap : da, acolo. — Hai să mergem în Parcul Celiuskin, să ne plimbăm. Nici nu-ţi imaginezi ce cald e astăzi... o zi frumoasă de toamnă lungă. Păcat că nu ne-am dus afară din oraş. Dar n-are nimic, e frumos şi în parc, şi pe urmă astăzi acolo e o expoziţie de cîini. Să mergem să-i vedem, ţie îţi plac cîinii.

— Într-adevăr, îmi plac foarte mult cîinii, îi răspunse Agheev, mîngîindu-i mîna. Sînt şi eu un cîine, dar nu sînt un cîine bun şi nu mă vor prezenta la expoziţii.

— Dimka, nu te calomnia chiar tu, zîmbi în colţul gurii Svetlana. Eşti un cîine bun, credincios, devotat. Nici nu-ţi dai seama ce cîine admirabil eşti. Hai să mergem, spre seară vreau să mai trec pe la Gorbaciovi. Vii cu mine ?

— Nu, seara mai bine citesc ceva.

CAPITOLUL XXI

1

În drum, Iaroşevici intră la un magazin, cumpără o sticlă de votcă, salam cracauer, ţigări.

Acasă simţi că are frisoane. Ce bine ar fi acum să cadă la pat, cam pe vreo săptămînă. S-o cheme pe domnişoara de la policlinică, să-şi ia un certificat medical şi — să mă pupaţi toţi... Să stea întins, cu ochii în tavan, să-şi amintească de Soci, de Riviera, de restaurantul pescăresc... Vai, proasto, proastă ce eşti, ce ai făcut ! Ce mai Anna Karenina !... E drept ce se spune : sufletul altuia e o tenebră. De ce n-am alergat într-acolo, poate n-a omorît-o ? Aş fi putut s-o întreb pe Minaeva. Sînt prietene, ar trebui să ştie. Mi-a fost frică. Să nu creadă că am vreo vină. Că din cauza mea... Mi-o fi pomenit Rita Gorbaciova numele sau

nu ? Dealtfel, ce importanţă mai are. Cine poate şti despre ce am vorbit ? Cine şi ce poate să dovedească ? Nimeni, nimic. Un accident ca atîtea altele. A încercat să treacă strada într-un loc nepermis.

Alcoolul îşi făcea efectul. Se îmbăta rapid, irezistibil, aprig. Nu mai avea frisoane, i se făcuse cald. Dincolo de perete, Ghenka, băiatul vecinilor, învîrtea aparatul de radio. Prin scrijelitul metalic al sunetelor se auzea de departe o voce de bărbat : *„I love you, I love you, I love you"* — striga sufocîndu-se bărbatul cu glas răguşit, Iaroşevici bătu cu pumnul în perete. Aparatul tăcu o clipă, apoi izbucni din nou, mai tare, mai nebuneşte.

— Canalia, murmură Iaroşevici. Ticălosul, netrebnicul, lepădătura...

Îşi scoase caietul, tocul, făcu loc pe un colţ de masă. Gîndurile i se învălmăşeau. „La Institutul de oncologie şi radiologie şi-a făcut cuib o bandă de criminali... deoarece, conform statisticii, la zece fete sînt zece băieţi... oamenii cinstiţi, devotaţi muncii lor, sînt persecutaţi... iubirea este un inel, iar inelul nu are nici început, nici sfîrşit... experienţe, care periclitează viaţa... ei, husare, vin să bei din cupe pline şi un cînt să-i zici..."

Iaroşevici scuipă, rupse foaia şi porni din nou să-şi tîrşască tocul peste foaia de hîrtie. Scria aşa de parcă drept pedeapsă fusese pus să cureţe latrina publică — fără entuziasm, fără să încerce sentimentul dulce al puterii sale asupra altor oameni, asupra gîndurilor şi faptelor lor. Nu putea să se ascundă după o semnătură indescifrabilă, nici după o vorbărie pompoasă despre slujirea înaltelor idealuri ale sănătăţii poporului, în spatele căreia s-a ascuns Belozerov. Nu era numai o muncă murdară, era şi periculoasă, gîndul că vidanjorii sînt bine plătiţi, nu-l bucura : îl vor păcăli şi la plată.

Ceva i s-a rupt în suflet, s-a deplasat din loc, şi el simţea că-şi urăşte binefăcătorul mai aprig ca pe duşmanii săi. Într-adevăr, Veresov şi Suhorukov îl dispreţuiau, dar nu-l călcau în picioare ca pe un lacheu, pe cînd ăsta... Nu mi-a întins mîna, boierul, i-a fost teamă să nu se mînjească. Oricum ai să-ţi frîngi gîtul, se gîndi. Mai devreme ori mai tîrziu — ţi-l frîngi. Dialectică... Vai, Rita, Rita, ce-ai făcut !

Păi şi mîine l-aş fi scuipat în mutră, în mutra lui îngrijită şi suficientă, să fi avut cît de cît speranţa că reuşesc să ies din încurcătură. Acum însă vezi de scuipă dacă vrei să te recalifici ca hamal. Prea tîrziu. Şi nici n-am chef.

Cu o mînă nesigură turnă votcă în pahar, bău, mirosi o coajă de pîine. Îşi aminti cît de uşor, cu cîtă voie bună a compus scrisoarea adresată nevestei lui Veresov şi se posomorî şi mai mult. Trebuşoara aceea a fost o plăcere. Tu mă ameninţi că mă dai afară, nici eu nu-ţi ofer un tort de sărbătoare. O să te răsuceşti ca un caras în tigaie cînd o să te ia în primire Olga Mihailovna. Cum s-ar zice, pentru un ochi — amîndoi, pentru un dinte — tot maxilarul.

Amurg. Dincolo de perete Ghenka se potolise cu aparatul lui, se făcuse liniște, numai o muscă zumzăia pe hîrtia de muște, sub lustră, zumzăia, zumzăia... Luă din perete chitara, o şterse de praf cu mîneca. Atinse cu băgare de seamă coardele, le strînse, le lăsă mai lejer. Viaţa mea, viaţă amărîtă, ce mă bucură, ce mă supără ? ! Totul e brambura, de parcă eu m-am prins în hîrtia asta de muște, zumzăi, zumzăi, şi nimănui nu-i pasă de tine : că trăieşti, că mori... Nimeni, nici un suflet pe lumea asta nu are habar de tine.

Proştii de bucurie au parte,
Deştepţilor le e hărăzită tristeţea,
Iar eu de nimic n-am nevoie,
Şi nici nu regret nimic...

Părul lipit îi căzuse pe frunte, obrazul i se netezise, îşi pierduse expresia de înverşunare, ochii i se umplură de lacrimi de om beat. Îi era milă de el, îi era milă de Rita, şi această milă îi înceţoşa capul mai tare ca votca. N-am vrut să te împing sub maşină, am vrut să fac cum e mai bine, mai bine pentru amîndoi, e ridicol să dai cu piciorul la bunuri cînd ele vin singure la tine. Dar dacă aş fi ştiut că eşti atît de proastă, nici n-aş fi deschis gura, poate, ducă-se pe pustii şi apartamentul tău, şi maşina. Tu ai fost ultimul meu liman, firul de pai de care se prinde cel ce e gata să se înece, am crezut că ai să mă ajuţi să ies din groapa cu lături în care m-am vîrît singur şi în care mă tăvălesc de atîţia ani de zile — nici nu-ţi închipui cît e de greţos să

trăiești într-o groapă cu lături ! — iar tu te-ai frînt... de ce ? pentru ce ?... Probabil că nu trebuia să-ți spun nimic. Poate după aceea, mai tîrziu, spre seară, și să nu fac pe îngerul cu aripi imaculate, jignit în cele mai frumoase sentimente ale sale, ci să-ți spun totul așa cum este, ca tu să nu te simți o ticăloasă : cum e sacul, așa-i și peticul. Acum nu-ți rămîne decît să scrii că Suhorukov a omorît un bolnav, și, de fapt, dracu știe care e situația. Melnikov, și el, se străduiește acum pentru socru-său : cămașa ți-e mai aproape de trup... Poate că toate astea au fost aranjate special, iar eu nu sînt decît un pion într-un joc străin, dar pe Rita eu am omorît-o... eu ! Legați-mă, oameni, sînt un ucigaș !...

Mi-e un pic milă de mine,
Mi-e milă de cîini vagabonzi,
Și drumul ăsta drept
M-a dus la crîșmă...

O grămadă de mucuri se răsturnase din scrumieră pe masă, în cameră se făcuse întuneric, iar el stătea tot așa, atingînd ușor strunele, și bea, bea și plîngea cu lacrimi de bețiv, de parcă-și cînta propriul prohod — prohodul unui om pur, bun, nerealizat...

2

Tatăl a băut poarta : a venit cu un mujic, în timp ce mama era la lucru, iar Rita la școală, a țistuit la cei mici, care de frică s-au băgat sub pat, a scos poarta din țîțîni, a încărcat-o într-o căruță — și curtea a rămas vraiște, ca un om pe care l-au dezbrăcat în stradă, în văzul trecătorilor. Seara, același mujic, sau poate altul, l-a adus cu căruța, bătut măr, cu hainele rupte, cu piciorul de lemn spart, și l-a aruncat lîngă casă, ca pe un sac cu făină : ca de obicei, beția se încheiase cu bătaie.

Fusese o poartă rezistentă, din scînduri, cu colțurile bătute în fîșii de fier ; pînă și pernele, pe care le băuse tatăl, mama le-a regretat mai puțin : era o rușine ascunsă, pe cînd asta era în văzul lumii. Se sufoca de plîns, ocăra cu

ultimele cuvinte pe Hitler, care l-a lăsat fără un picior și a transformat în beţiv înrăit un om paşnic şi harnic la muncă, îl ocăra şi pe el, şi soarta ei amărîtă, apoi a chemat-o pe Rita şi cu ajutorul ei l-a tras în tindă — era în aprilie, pămîntul era umed, dacă îl laşi pînă dimineaţă, nu se mai ridică.

Dimineaţă tatăl s-a sculat, a şontîcăit pînă la cerdac, a poruncit celor mici să-i aducă o bucată de tablă, ciocan şi cuie şi s-a apucat să-şi dreagă piciorul de lemn, piciorul său drept. Se vede că îl ardea şi îl strîngea ghem o grea mahmureală, pentru că era posac şi feroce, şi tot ameninţa că o să-l găsească pe mujicul din ajun şi o să-i spargă capul : m-a păcălit, canalia, nu mi-a plătit cît trebuia, păi cum...

Stătea în pridvor, umflat, plin de vînătăi negre şi violete, şi ciocănea alene cu ciocanul ; cei mici se jucau cu păpuşi de cîrpe ; Rita cu maică-sa aprinseseră focul şi jumuleau găini. Minaevii se pregăteau să serbeze ziua de naştere a Ninocikăi şi le-au rugat să-i ajute, ca între vecini. Pentru ajutor au promis să le dea labele, capetele, mărunţaiele şi penele — pentru perne noi.

Soarele strălucea puternic. De-a lungul drumului plopii se înălţau roz-liliachii, de parcă primăvăra legase fiecare copac cu o broboadă de lînă. Pe acoperiş ţipau vrăbiile năucite de căldură. Deasupra focului se înălţa un fum subţire, albăstriu, resturile de pene ardeau cu trosnet şi sfîrîit, răspîndind un miros greu peste împrejurimi.

Şi uite, prin deschiderea goală a porţii, în curte a intrat un cîine, un dulău roşcat şi flocos, cu bot ascuţit şi cu urechi scurte, ridicate în sus.

Puştii au început să ţipe speriaţi. Dulăul s-a oprit dînd paşnic din coadă, ca şi cum ar fi vrut să spună că e un dulău bun şi nu vrea să obijduiască pe nimeni ; pur şi simplu l-a vrăjit mirosul care vine dinspre foc — poate se alege şi el cu ceva, nu chiar cu o labă, dar măcar cu un gît sau cu un oscior, oamenii nu se pricep deloc în ale mîncării şi adesea aruncă la gunoi cele mai gustoase bucăţi. Cu atît mai mult, cu cît curtea e deschisă atît de ospitalier.

S-a ales...

— Marş afară, jigodie ! a răcnit tatăl şi a zvîrlit în cîine cu ciocanul.

Cîinele a scos un urlet cumplit, înfricoşător, şi a dat să fugă din curte, dar i-au paralizat labele din spate ; a început să se tîrască, zgîriind pămîntul cu cele din faţă şi trăgîndu-şi în smucituri trupul devenit greu : se vede că ciocanul i-a frînt şira spinării. Cîinele se tîra şi urla, pradă unei dureri de nesuportat, copiii ţipau, Rita ţipa şi ea, cu faţa ascunsă în mîini, şi deodată tatăl s-a prăvălit în pridvor şi a început să se zbată în convulsii de epilepsie, cu spume la gură.

Rita îşi aminti de acest dulău cu douăzeci de ani mai tîrziu, atunci cînd Iaroşevici i-a frînt şira spinării şi ea a început să se tîrască pe stradă, trăgîndu-şi în smucituri trupul care amorţea ; şi nu mai dorea nimic — decît să moară.

Coti după colţ, nebună de durere, dar un scrîşnet de frîne o făcu să se oprească şi să-şi ridice capul. Încremeni de frică : dinspre trotuarul celălalt o fată cu demiu de jerseu de culoare deschisă şi cu un batic roz la gît traversa în fugă strada, îndreptîndu-se direct sub roţile unui autocamion uriaş, care înainta spre ea.

Poate că ar fi reuşit să traverseze dacă nu s-ar fi întîmplat ceva ce a făcut-o să se poticnească, dar fata s-a poticnit şi a căzut, şi Rita a închis ochii, ţipînd îngrozită de ceea ce se va produce peste o clipă. Se auzi un uruit îngrozitor, de parcă undeva alături ar fi explodat o bombă — camionul intrase într-un stîlp de felinar şi, cînd Rita deschise ochii, văzu drept în faţa sa stîlpul aplecat, un munte de fier turtit, din care ieşeau aburi, şi un pantof alb de lac cu tocul rupt lîngă roata dindărăt a unui lung camion frigorific. Din toate părţile oamenii alergau spre locul accidentului. Rita uitase că abia îşi tîrăşte pe trotuar trupul amorţit : să fugă, să fugă, să nu vadă nimic ! — dar din cabină se rostogoli şoferul şi o apucă de mînă.

— Stai ! îi spuse, în timp ce-şi întindea cu palma sîngele pe obraz — geamul spart îl tăiase pe faţă şi sîngele îi curgea în ochi. Stai, nu pleca, altfel s-a zis cu mine. Tu ai văzut cum s-a întîmplat, eşti martoră, am trei copii, n-am nici o vină. Fii om, nu pleca.

Se clătină şi se aşeză pe asfalt, fără să-i lase mîna, şi Rita se aplecă spre el ca să nu cadă.

— Da, șopti, am văzut cum s-a întîmplat. Nu vă temeți, n-am să plec. Am văzut cum s-a întîmplat, Doamne, am văzut...

Tot restul fu ca un vis de groază, din care Rita se trezi la miliție, într-o încăpere întunecoasă, și un locotenent tinerel îi dădea să bea valeriană. Povesti tot ce văzuse și locotenentul, încrețindu-și fruntea, a notat cu grijă, iar șoferul, cu tăieturile lipite cu plasture, stătea deoparte, cu cu capul culcat pe masă și prins în mîini.

— Ce mi-a făcut... murmură monoton, ce mi-a făcut, ticăloasa ! Toată viața mea am s-o am în fața ochilor, ticăloasa, ce mi-a făcut...

— Lasă, i se adresă locotenentul, adună-te, fii bărbat. E clar că n-ai nici o vină, acolo e chiar alături pasajul subteran, și gardul, ea a trecut peste gard, ce să mai vorbim. Și așa ai făcut tot ce se putea face, ți-ai făcut mașina zob, e de mirare cum de ai scăpat cu viață... Mai ales că nu ești băut, dacă erai băut era cu totul altceva. Tribunalul te va achita.

— Parcă e vorba de tribunal, răspunse șoferul fără să-și ridice capul. Parcă e vorba de tribunal, nu vorbesc de tribunal... Mai bine încasam cinci ani numai să fi rămas ea...

— Bine, ajunge, îl rugă locotenentul. Nu te mai chinui...

Îi propuse Ritei s-o ducă acasă cu mașina de serviciu, dar ea refuză : mai avea în urechi scrîșnetul prelung al frînelor.

Mergea pe stradă lipindu-se de clădiri, stătea îndelung în fața semafoarelor și nu-și permitea nici o clipă să se lase în voia altor gînduri. Merg pe stradă. Mașina este o sursă de pericol sporit. O mașină în viteză nu poate fi oprită instantaneu. Cunosc foarte bine toate astea, am în geantă carnetul de șofer amator. Cetățeni, respectați regulile de circulație pe stradă. Și atunci nimeni nu va murmura : „Ce mi-a făcut, ticăloasa...". Nu vreau ! Și nu mi s-a frînt nimic, de unde am mai scos-o și pe asta ? Amintiri, amintiri... să te ții de amintiri cînd ești acasă, în pat, sau la cinema, cînd e un film plictisitor, iar cînd ești pe

stradă — să te uiţi în toate părţile şi să fii atentă la semafoare. Nu vreau aşa, nu am dreptul. Port în mine o viaţă nouă, viaţa copilului meu... nu vreau !

Pe bulevard Rita se opri : aici nu erau maşini. După grămada de mucuri de sub tufiş găsi fără greş banca pe care dimineaţa stătuse Gorbaciov şi se aşeză.

Ei, acum pot să mă gîndesc ce-i de făcut mai departe, îşi zise ea. Şi simţi din nou cum ciocanul greu, de fier, îi zdrobeşte cu trosnet şira spinării. E drept : tu l-ai trădat pe Gorbaciov, iar Iaroşevici te-a trădat pe tine. Legea talionului... Cine mi-a vorbit despre legea talionului ?... Răul îşi primeşte întotdeauna pedeapsa, chiar de-ar fi peste o mie de ani. Răul nu trebuie să rămînă nepedepsit, altfel oamenii se vor transforma în nişte cîini turbaţi. Există datorie, există cinste, există conştiinţă. Un cod pe care omenirea l-a dobîndit în chinuri de-a lungul întregii sale istorii. Iar tu ai crezut că ţie îţi este permis orice — să minţi, să trădezi, să treci peste destinele altora — ce te-a făcut să crezi una ca asta ? Te-ai gîndit numai la tine, la dragostea ta, la durerea ta, la speranţele tale. Te-ai aşezat pe tine în centrul universului şi tot ce se întîmpla în el apreciai după felul cum se repercuta asupra ta. Te-ai îndrăgostit de Iaroşevici şi Gorbaciov n-a mai fost om pentru tine, ci un obstacol, un fel de băltoacă în drum — caută s-o ocoleşti fără să-ţi uzi pantofii şi treci mai departe. Chiar şi boala lui n-a fost boală, ci tot o piedică, şi soarta lui pecetluită atît de neaşteptat n-a fost tragedia omului care timp de patru ani te-a dădăcit, te-a legănat în bunătatea lui şi numai pentru asta ar fi avut dreptul la compasiune, la caritate, ci un prilej supărător de a-ţi bate capul cum să te lepezi de el, de nenorocirea lui, păstrînd măcar o aparenţă de bună-cuviinţă. Mare nevoie aveai de această aparenţă de bună-cuviinţă, cum avea nevoie şoferul ăla de plasture — un plasture tămăduitor peste hăul negru al sufletului.

Este în firea oamenilor să-şi înfrumuseţeze trecutul. Tot ceea ce cîndva a provocat o ruşine cumplită, furie neputincioasă ori repulsie, cu timpul îşi pierde din asperitate, se mai acoperă, se mai retuşează ; capacitatea de selecţie a memoriei umane, bazată pe instinctul de conservare,

evită balastul inutil. Tocmai pe asta ai contat şi tu, fie şi în subconştient : pe capacitatea de selecţie a memoriei, pe caracterul complex al circumstanţelor, dar acum înţelegi că această portiţă îţi este închisă. Pămîntul nu e o insulă nelocuită, iar tu nu eşti piramida lui Kheops ; viaţa ta e legată cu fire nevăzute de vieţile altor oameni : Gorbaciov, Minaeva, Agheev — de viaţa care încolţeşte acum în tine şi căreia nu-i pasă de supliciile tale. Fiece pas al tău, fiece cuvînt pricinuiesc cuiva durere sau bucurie, cuiva, nu numai ţie. Toţi te considerau deşteaptă, fermecătoare, cultă, şi tu te considerai deşteaptă, fermecătoare, cultă, şi erai mîndră de aceste calităţi, iar în realitate eşti o ordinară, o fiinţă crudă şi fără inimă, ca tată tău, pe care l-au abrutizat beţiile lui crunte. Au fost şi la el circumstanţe, şi ce circumstanţe, şi după aceea l-a chinuit şi pe el sentimentul de milă, atunci cînd a zăcut în pridvor şi s-a zbătut cu capul de scînduri, dar cu o clipă înainte zvîrlise ciocanul, aşa cum ai făcut tu astăzi. Nici prin cap nu ţi-a trecut că acest ciocan o să ricoşeze asupra ta ; dacă nu s-ar fi întîmplat aşa, dacă n-ai fi simţit durerea aceea insuportabilă, cînd a trosnit propria ta coloană vertebrală, nici n-ai fi încercat să te priveşti pe tine, viaţa ta cu ochii altuia.

Gorbaciov a inventat această femeie, ai ştiut perfect şi fără Iaroşevici că a inventat-o. Ai ştiut de cum a deschis gura, dar prea voiai să crezi că este adevărat. În felul acesta, aparenţa de bună-cuviinţă, de care te-ai agăţat, devenea bună-cuviinţă palpabilă, la fel de reală ca şi ciocanul, care zdrobise şira spinării cîinelui. Aminteşte-ţi teancurile de scrisori şi telegrame pe care le primeai de la el din Siberia. În ele se oglindea Gorbaciov întreg : un om deschis, tandru, pierdut de dorul tău ; îţi era şi jenă să te gîndeşti că aceste telegrame au fost citite de oameni străini. Trebuia să nu-l cunoşti cîtuşi de puţin pe Gorbaciov ca să crezi că, după ce se întorcea de la telegraf, putea să se distreze cu cineva „mai simplu" ; or, tu îl cunoşti, îl cunoşti foarte bine... Are nevoie de tine chiar şi aşa cum eşti acum — umilită, înjosită, întinată, are nevoie de tine pînă la sfîrşit — şi n-are nici o importanţă ce va fi cu tine după aceea. Are vreun rost să mă gîndesc ce va fi ?

Probabil că are, şi Gorbaciov se gîndeşte mult mai departe decît îi e dat atunci cînd petrece cu privirea avioanele, şi fata cu demiul de culoare deschisă şi cu baticul roz — fata aceea nu şi-a imaginat că totul se va sfîrşi de cum va trece gardul care separă trotuarul de stradă. Probabil că are rost, dar eu n-am s-o fac.

Da, se gîndi în continuare, sînt o ordinară, o fiinţă de nimic, dar slavă ţie, Doamne, Pavel nu e aşa. Slavă ţie pentru el, deşi cînd mă gîndesc la el, simt că mi se taie picioarele, de parcă într-adevăr mi-ar fi zdrobit coloana vertebrală.

3

Ţigările se terminaseră demult, dar Gorbaciov tot mai stătea pe bancă, bucuros că l-a lăsat durerea şi că poate să descheie nasturele de sus de la tunică şi să respire cu tot pieptul, fără senzaţia că aerul i se opreşte în beregată. Deci, aşa cel puţin totul e limpede. Consideră că iarăşi ai avut ghinion, aşa e steaua ta fără noroc, sau, dacă vrei, consideră că ai avut noroc. S-a dovedit a fi o muiere cinstită, n-a minţit, nu s-a prefăcut, iar pentru tine cinstea este cea mai mare virtute a omului, nu-i aşa ? S-a îndrăgostit, a plecat, inimii nu-i poţi porunci. Slavă Domnului că nu ştie nimic, ar fi fost mult mai amar dacă ar sta cu mine de milă şi în spatele meu ar continua să se încurce cu altul. Mai amar, mai scîrbos...

Dă-i înainte, meditează, îşi spuse, în situaţia ta n-ai nimic mai bun de făcut, decît să meditezi, să apreciezi, să cîntăreşti. O să vină seara, o să te gîndeşti că Iaroşevici o strînge în braţe şi toată înţelepciunea ta bătrînească se duce-n grijanie. În grijania mă-sii, cum se spune uneori. Întocmai.

Pe bulevard era plin de copii, o întreagă grădinită de copii mişuna prin tufăriş : fosneau frunza, cîntau, fluierau, săreau coarda, dădeau drumul la automobile şi camioane, se certau, se împăcau — trăiau. Un ţînc pistruiat de vreo cinci anişori, îmbrăcat cu o salopetă plină de fermoare şi în cap cu o căciuliţă tricotată din lînă, îi tot dădea de mult

timp tîrcoale, dar nu îndrăznea să se apropie — prea era posac nenea ; şi Gorbaciov îi zîmbi prietenos : curaj, băiete ! Cu sfială, cîte un pas, cîte un pas, ţîncul se apropie, se căţără pe bancă, cu o mină independentă îşi plimbă privirea în spaţiu. Gorbaciov băgă mîna în buzunar, dar, ca un făcut, nu avea nimic : nici o bomboană, nici vreun fleac, care ar fi putut ţine loc de jucărie, nimic în afară de legătura de chei pe un breloc în formă de busolă, şi el scoase cheile şi sălţă brelocul în palmă.

— Îţi place ?

— Îhî, dădu glas ţîncul, privindu-l pe sub sprîncene.

— Atunci ia-l. Cum te cheamă ?

— Grişa. Mi-l dai de tot sau numai să mă joc ?

— De tot, de tot. Ştii, şi pe mine mă cheamă Grişa. Deci sîntem tizi, se bucură Gorbaciov.

Grişa-cel-mic nu dădu nici o atenţie acestei informaţii. Interesul său se concentrase asupra busolei.

— Da ce se mişcă acolo ? Este viu ?

— Este o busolă. Uite, săgeata asta albastră arată întotdeauna spre Nord. Dacă ai să ştii acest lucru, n-ai să te rătăceşti niciodată.

— N-am să mă rătăcesc, mă duc singur acasă, nu trebuie să trec drumul. Ia spune, nene, tu eşti aviator sau cosmonaut ?

— Aviator.

— Eu, cînd o să mă fac mare, mă fac cosmonaut. Ca Gagarin. Gagarin are şi el o busolă ca asta ?

— Are. Poate de altă formă, dar are sigur.

— Nene ! Puştiul îl privi cu ochi strălucitori. Ce mai îmi dai ?

Gorbaciov se aplecă spre el.

— Cerul. Vezi cît e de mare şi de albastru ? Este cel mai bun dar pentru toţi cei care vor să se facă aviatori sau cosmonauţi. Crede-mă, n-am făcut niciodată, nimănui, un dar mai frumos.

Grişa se scormoni în nas şi zîmbi neîncrezător.

— Ce şmecher eşti, nene... Parcă poţi dărui cerul ? Cerul este al tuturora.

— Nu, răspunse Gorbaciov, cerul nu este al tuturora. Sînt unii oameni care nu se uită decît sub picioarele lor.

Oamenii ăştia merg pe pămînt şi nu îndrăznesc să ridice capul în sus, de teamă ca cerul să nu le răscolească sufletele prin imensitatea şi puritatea lui. De cer au parte numai aceia care au aripi. Ai simţit vreodată că te mănîncă uite-aici ? întrebă el punîndu-şi mîna pe omoplaţii slăbuţi ai băieţelului.

— Am simţit, răspunse acesta. Mă mănîncă şi acum. E cald.

— Nu e din cauza căldurii. Înseamnă că-ţi cresc aripile, înţelegi ?

Grişa se rostogoli ca o minge de pe bancă şi începu să strige de răsuna bulevardul :

— Îmi cresc aripile ! Îmi cresc aripile ! Am să zbor ca o vrabie. Frrr... Frrr...

— Nu. vorbi prostii, îl întrerupse sever educatoarea, desprinzîndu-se dintr-un grup de femei care şedeau pe o bancă vecină şi discutau ceva cu multă însufleţire. Oamenilor nu le cresc aripi.

— Ba cresc, obiectă încăpăţînat puştiul. Mi-a spus nenea aviatorul.

— Care nenea ? — Educatoarea se uită spre Gorbaciov, şi acesta îşi încheie în grabă nasturele de sus de la tunică: o fată drăguţă ca atîtea altele, bucle blonde, un năsuc în vînt, o fustiţă scurtă, mai sus de genunchi. A, ăsta... N-ai înţeles cum trebuie, Grişa. Nenea a vrut să spună că omul dobîndeşte aripi prin cunoştinţe, dragoste de muncă, sîrguinţă. Iar te-ai murdărit tot. Scuzaţi-mă, tovarăşe colonel, copiilor le lipseşte total gîndirea abstractă.

— Foarte bine că le lipseşte, rosti supărat Gorbaciov şi se ridică de pe bancă. Rămîi sănătos, tizule. Îţi doresc zboruri fericite.

Gorbaciov se mai plimbă prin oraş, apoi luă troleibuzul şi se duse la aeroport. Studie îndelung mersul avioanelor, ca şi cum intenţiona în aceeaşi zi să plece undeva, dar nu se hotărîse încă unde anume, şi i se păru ciudat gîndul că nimic nu-l mai leagă de slujbă, de casă, că într-adevăr poate s-o întindă în Kamceatka, în Insulele Kurile şi, în scurtul timp pe care îl mai are, să trăiască cîteva vieţi,

hoinărind de la un capăt la altul al țării. Să se învîrtejească în caleidoscopul unor noi peisaje, orașe, oameni, să steargă hotarele timpului... Admirabilă variantă, păcat numai că nu poți lăsa la camera de bagaje gîndurile, le vei căra tot timpul cu tine, și asta îți va strica toată plăcerea... ți-a și stricat-o. Urcă la etaj, la restaurant, luă loc la o măsuță așezată lîngă geamul uriaș cît peretele, dincolo de care se pierdea la orizont pista de decolare, și se liniști privind avioanele, minunate în proporțiile lor, în conturul impetuos, în îmbinarea plastică a planurilor. Se apropie un ospătar în vîrstă, îmbrăcat cu un costum lustruit ca o oglindă, dar curat și călcat, cu un șervet alb trecut peste mînă, scoase carnețelul, își aplecă capul spre umăr.

— Ce serviți, tovarășe colonel ?

— Niște fericire, răspunse Gorbaciov. O porție de obișnuită fericire omenească. Se poate și fără garnitură, nu mă supăr.

Ospătarul își strînse rîdurile în jurul ochilor inteligenți, atoateînțelegători, și zîmbi trist.

— Un produs deficitar, tovarășe colonel. Se alterează repede. Aș lua și eu o porție — dar nu ținem. Mai bine vă fac rost de niște icre de Manciuria, oamenii inteligenți spun că, dacă mai e și un coniac bun — uneori înlocuiește.

— Mint, cred, comentă moale Gorbaciov. Bine, fie, adu-mi surogatul dumitale.

Avioane decolau, avioane aterizau, zguduind cu urletul motoarelor cu reacție clădirea aeroportului, și acest urlet i se părea o muzică dulce. Avea tot : foșnetul dulce al viorilor și acorduri puternice de orgă, dangăt armonios de clopote și ciripit de păsări, triumful spiritului uman asupra materiei inerte, asupra fortuitului și asupra vicisitudinilor destinului. Uruitul acesta uniform, dens, care-ți înfunda urechile, îi spunea că totul este în ordine, că cei care s-au ridicat în văzduh vor ajunge la destinație : la rude, la prieteni, la cei dragi, și Gorbaciov le dorea tuturor un zbor bun și o aterizare la fel, și o fericire autentică, pe care n-o poți înlocui cu nici un fel de surogate.

Se întoarse acasă spre miezul nopții, nici beat, nici treaz — obosit. Urcă alene la etajul întîi, introduse fără

grabă cheia în broască. Întuneric, pustiu, umezeală de toamnă, păcat că n-am întins-o undeva la Aşhabad, chiar se anunţase o cursă potrivită... Dar vestiarul era luminat, şi prin uşa deschisă se vedea lumină în camere, şi Rita aruncă în furcă receptorul.

Sprijinit de perete, Grigori Konstantinovici o privea cu ochii larg deschişi, şi Rita vedea cum privirea lor devine tot mai luminoasă, tot mai luminoasă, cum se umple de bucurie, şi cînd el o cuprinse în braţe, ea-şi lipi obrazul de umărul lui şi începu să plîngă cu uşurare.

În dimineaţa zilei de sîmbătă, Iaroşevici sosi la institut cu mult înainte de ora nouă. În camera cercetătorilor ştiinţifici era o maşină de scris şi el dactilografie în trei exemplare şi puse la cutie scrisoarea, aprobată în prealabil de Belozerov, ascunse în servietă ciorna cu corecturile făcute de mîna acestuia şi se duse la bibliotecă. Sala de lectură era deschisă ; o infirmieră stropea florile ; văzîndu-l pe medic, infirmiera se grăbi să-şi ia găleata şi cîrpele şi ieşi, iar el se aşeză la o masă, pe care zăceau grămadă colecţiile de ziare. O să aflu îndată totul, se gîndea el, o să aflu îndată. Tîmpitule, cizmă, ţărane, nu ţi-a dat prin cap să te uiţi în ziar... Bine, mi-a fost teamă s-o întreb pe Minaeva, dar „Gazeta de seară" se vinde la orice colţ de stradă, iar ea e profesoară la şcoala tehnică, şi el e om cu vază, puteam să ştiu totul demult. Poate a scăpat, poate a lovit-o doar, a rănit-o, ei, a schilodit-o, şi acum e internată la spital, iar eu de şase zile simt că înnebunesc, chiar şi Melnikov a băgat de seamă, şi Belozerov, aseară m-a întrebat din nou dacă nu sînt cumva bolnav.

Colecţia „Gazetei de seară" era chiar deasupra, dar el nu îndrăznea s-o ia de mînă, de parcă infirmiera cu o clipă mai înainte ar fi vărsat peste foile de ziar o sticluţă de preparat de aur coloidal, şi acum simpla atingere ar fi însemnat o primejdie de moarte. Îşi freca mîinile una de alta, ridica convulsiv din umeri, simţea că-şi pierde vremea de pomană, dar nu-şi putea impune să se stăpînească.

— Pavel Petrovici, ce-i cu dumneata, ' eşti complet schimbat la faţă, auzi lîngă el glasul Minaevei. Eşti bolnav?

— Nu, nu, n-am nimic, murmură Iaroşevici, ştergîndu-se pe frunte cu boneta mototolită. Autobuzele... sînt arhipline, e o zăpuşeală... Uite, am să răsfoiesc ziarele, o să-mi treacă.

Minaeva luă din geantă o revistă şi se adînci în lectura ei, scoţînd nişte notiţe, iar el răsfoi cîteva numere de ziar. Asta s-a întîmplat luni, în a doua jumătate a zilei, deci trebuie să caut marţi sau miercuri. Cel tîrziu joi. Chenare negre, litere mărunte. Cînd te gîndeşti cîtă lume moare în fiecare zi, într-un oraş mare... Nu văd nimic, literele se contopesc, nu înţeleg nici un cuvînt. „Comitetul de Partid, Comitetul sindical, administraţia uzinei..." Nu, asta e altceva...

— E de groază, spuse Minaeva, întrerupîndu-şi lectura. M-am întîlnit ieri cu Rita Gorbaciova, sub ochii ei un camion a călcat o femeie. Undeva pe strada Iakub Kolas, prin sectorul dumitale. Iar eu sînt aşa de distrată, nu mă uit niciodată la semafoare. Azi dimineaţă cît pe ce să nimeresc sub tramvai. Cînd îmi aduc aminte nu mai sînt bună de nimic.

Iaroşevici ar fi vrut să-i răspundă, să-i spună ceva banal despre regulile de circulaţie pe stradă, dar nu fu în stare, simţi că i-a pierit graiul. Cu o fermitate exagerată, ca unul care e beat criţă, a ieşit din sala de lectură şi a pornit spre Melnikov : acolo poate să facă rost de spirt. Un pahar de spirt, ca o lovitură în plină faţă, altfel nu mai rezist, căpiez. Am şi trimis aceste scrisori, nu le mai pot întoarce, chiar de m-aş tăvăli pe pămînt şi mi-aş smulge părul din cap. Conferinţa începe peste patruzeci de minute, Melnikov îşi va anunţa concluzia, iar eu trebuie să dezlănţui scandalul — numai să încerce canalia să nu-mi dea spirt. Toată viaţa în scîrnă, o dată în plus nu schimbă nimic. Pentru ei — fiare, iar în ce mă priveşte, Feodor Vladimirovici mi-a promis un post într-un sanatoriu. Plec — nici nu mai calc pe aici. Principalul e că Rita trăieşte. Trăieşte !... Naiba s-o ia de treabă, cred că arăt ca un om care a fost condamnat la moarte şi graţiat chiar sub spînzurătoare, cînd îşi pierduse orice speranţă.

CAPITOLUL XXII

1

După ce termină treburile pe care le-a avut la Moscova, Veresov își făcu pregătirile pentru a pleca acasă. În sfîrșit, ploaia stătuse, ceața, deasă ca un espandat, se risipi, în spărturile dintre nori se ivi soarele. Băltoacele din piață, din fața hotelului, se făcură mai deschise la culoare, în ele se oglindea cerul, și plopii galbeni, muiați complet de ploaie, și porumbeii cenușii, cu penele înfoiate, care își luau leneși zborul de sub picioarele trecătorilor. Nikolai Alexandrovici chemă un taxi și porni spre aeroportul Vnukovo.

Stătea în mașină, cuprinzînd cu mîinile servieta sa voluminoasă, ticsită de cărți, borderouri, șpalturi, circulare, bruioane de articole și, cu toate că în jur, cît vedeai cu ochii, era Moscova, el se găsea acum la șapte sute de kilometri distanță, la Sosnovka, în liniștea austeră a coridoarelor institutului. În sfîrșit, acum poate forța lucrările de hipertermie. Ajunge că batem pasul pe loc în sala experimentală de operații, Manfred von Ardenne a trecut demult în clinică și a obținut rezultate interesante. Desigur, au fost și cheltuieli de regie, fără asta nu se poate, de aceea s-a și pierdut atît de mult timp, dar acum, pare-se, toate se aranjează la locul cuvenit. Să-i spun lui Zaikin să verifice încă o dată regimurile și toți parametrii, și-l putem băga în clinică. Pe urmă, aurul radioactiv. Comitetul de farmacologie trebuie s-aprobe azi-mîine noul preparat, începînd cu luna ianuarie centrala „Izotopul" promite să mărească apreciabil livrările. Andrei va avea mai mult de lucru. Trebuie elaborată mai precis metodologia de administrare, de dozare, să se urmărească împreună cu radiologii distribuția preparatului în organism. Da, bineînțeles, totul a fost verificat pe șoareci și pe șobolani, dar, cum se spune, măsoară de șapte ori, și după aceea... de încă șapte ori. Să-i spun Minaevei să facă... Nu, mai bine să nu mă gîndesc acum la Minaeva. Am s-o văd luni. Si

nici la Belozerov să nu mă gîndesc. Şi nici la Melnikov. Stop, ce legatură are Melnikov ? Legătura e că de două luni laboratorul de morfopatologie nu are şef. Suhorukov mi-a arătat cîteva cereri, primite la comisia de concurs — nu e ce trebuie. Păcat de Arţimovici, bun morfolog. A plecat în Extremul Orient împreună cu soţul ei, militar de carieră, păcat. Melnikov îşi cunoaşte meseria, dar parcă tot aş vrea un şef de laborator mai erudit, cu un orizont mai larg. Şi pe cine aş fi putut numi ? Aia e. Morfopatologi cu experienţă sînt mai de preţ ca aurul, iar ăsta e un specialist cu experienţă, ce e al lui e al lui. Sînt unii oameni de genul ăsta : ai zice că n-au nici un cusur, nu le găseşti nici o vină, şi totuşi — în jurul lor e pustiu. Melnikov nu e iubit. Mă rog, ce are a face aici iubirea ? Să-ţi iubeşti nevasta sau amanta ; pe colegii de serviciu — nu e obligatoriu. Numai să-şi tragă ca lumea carul. Carul, carul... dar poate un om indiferent să-şi tragă ca lumea carul ? Nu prea cred... E complicat cu el. În schimb pe Iaroşevici trebuie să-l zbor, să-l zbor să nu se vadă. Să-l zbor imediat, fără nici o discuţie. Unui medic ca ăsta nici dobitoace nu-i dai pe mînă ca să le trateze, darmite oameni. Facem educaţie, convingem, dădăcim... Cînd trebuie să dăm pe uşă-afară. Ce o fi fost astăzi la conferinţa clinică ? Nu, nu, oricum nu mă duc la institut, direct la vilă. E tîrziu, nu găsesc pe nimeni în afară de medicii de gardă, iar cu cei de gardă pot să vorbesc şi la telefon, de la aeroport. Sînt epuizat, nu mai pot. Să hoinăresc prin pădure după ciuperci, să mai sap la grădină... Da, să nu uit să-i cumpăr Nataşei bomboane, întotdeauna se supără : iar nu ne-ai adus nimic ! Iar conferinţa, mă rog — a trecut, s-a dus, luni o să-mi povestească Nîfaghina cum a fost.

Să fi ştiut Veresov cum a trecut de astă dată obişnuita conferinţa săptămînală, nu s-ar mai fi gîndit la ea atît de distrat şi de senin. Dar îi era dat să mai rămînă un timp într-o fericită neştiinţă.

Încă de pe trapă Nikolai Alexandrovici zări printre cei veniţi la aeroport făptura stîngace a şoferului său Tolea Gribov şi îi făcu semn cu mîna. Tolea, recent lăsat la vatră, locuia la căminul institutului şi era îndrăgostit de o fată nostimă, Liudmila Şaţkaia, secretara lui Veresov, fără ca aceasta să răspundă la dragostea lui. Cînd nu avea

treabă, Tolea „ardea gazul" în anticamera cam strîmtă a profesorului, unde Liudmila vrăjea la maşina de scris electrică, la panoul de radiocomunicaţii „Signal" şi la patru telefoane de culori diferite, ofta zgomotos şi suporta cu răbdare toate ironiile ei. Veresov ştia acest lucru şi uneori îi lua peste picior pe amîndoi. Liudmila nu lua în seamă aceste glume, le privea cu condescendenţa şi răbdarea omului mare faţă de ghiduşiile unui copil, în schimb Tolea roşea cumplit şi nu ştia unde să-şi ascundă mîinile mari cu unghiile rupte.

Maşina pe care o conducea Tolea Gribov strălucea ca nasturii la un marinar fercheş. După ce puse geamantanul pe bancheta din spate, Tolea deschise portiera din faţă.

— La vilă ?

— La vilă, Tolea, la vilă, confirmă vesel Veresov, de parcă abia acum se încredinţase că, în sfîrşit, zarva de la Moscova s-a terminat şi că este cu adevărat acasă. Ai mei sînt acolo ?

— Acolo.

— Bun. Nikolai Alexandrovici îşi aruncă trenciul pe speteaza scaunului. Ambalează motorul, mă duc să dau un telefon la institut.

Dibui în buzunare o monedă de două copeici şi se grăbi spre telefoanele automate. Făcu numărul camerei de gardă.

— Bună seara. Veresov la telefon. Cine e responsabil de gardă astăzi ?

— Doctorul Basov, răspunse sora. Bună ziua, Nikolai Alexandrovici. Să-l chem ?

— Te rog. Dacă se poate, mai repede.

— Îl chem îndată.

Veresov îşi aduse aminte numele surorii — Puntik, o femeie corpolentă, înceată, şi se gîndi cu un zîmbet ironic că va trebui să aştepte cam mult. Unde poate fi acum Basov ? La serviciul de pretumorale ? La radiologie ? La radiochirurgie ?... Să tot cauţi. Şi ca un făcut, n-am nici fise să sun peste tot. Trebuie să-i spun să-şi facă din nou formele pentru cercetător ştiinţific principal. Ajunge cît a stat ca cercetător simplu, am un loc vacant. Un medic bun, cercetător inteligent, dar nu-l poţi compara cu Iliuşa. Fraţi

buni : cel mare — pasăre-măiastră, iar ăsta-i ca o găină, de ce ? L-a hărțuit mai mult viața ? Poate. Iliușa n-a trecut prin ce a trecut Iakov. Pe Iliușa însă viața l-ar fi călit mai mult, pe ăsta l-a frînt.

În sfîrșit, auzi cum în camera de gardă pocni ușa.

— Bună ziua, profesore, se auzi în receptor glasul sufocat al lui Iakov Efimovici. Bine ați venit.

— Bună ziua, Iakov Efimovici. Ce se mai aude ?

— Totul e normal. Trei sute șaizeci de bolnavi, un bolnav grav, Vașkevici, l-am transferat recent la chimioterapie. De acolo vin. Prezintă simptome de agravare acută. Pentru orice eventualitate am spus celor de la reanimare să fie pregătiți.

— Da, da, foarte bine — aprobă Veresov și simți din nou cît l-a obosit această săptămînă plină de forfotă, în care, pare-se, n-a fost zi să mănînce ca lumea la prînz și nervii i-au fost încordați la maximum. Bine, gardă ușoară. Dacă e ceva, trimiteți mașina. Sînt la vilă.

— Bine, profesore, răsuflă ușurat Iakov Efimovici, care se temuse ca de foc de întrebări suplimentare. La revedere.

Nikolai Alexandrovici puse receptorul în furcă. Ieși din înghesuiala aeroportului. Se instală în „Volga", închise ochii. Mașina demară lin și, luînd viteză, porni spre Șoseaua Sluțki, să iasă la linia de centură. Tolea nu punea întrebări. Aflase de la Liudmila despre cele întîmplate la institut și crezu că doctorul Basov îl pusese la curent pe director. „Gură spartă, gîndi înciudat Tolea, privind cu coada ochiului fața trasă a lui Veresov. N-a putut să aștepte pînă luni ! Să lase omul să se odihnească liniștit în ziua liberă după lege."

Închise grijuliu ferestruica : să nu tragă.

Bucuria apropiatei revederi cu casa, cu fetele, cu pădurea, care îl cuprindea pe Veresov ori de cîte ori se întorcea din cîte o delegație mai lungă, de astă dată nu-i trezi obișnuitul zîmbet ușor. Asta e tot. Omul moare. Îndelung și greu, și va muri azi-mîine. Gorbaciov, Vașkevici... Își strînse pumnii atît de tare, încît simți că-l dor degetele. „Pentru orice eventualitate am spus celor de la reanimare să fie pregătiți". Foarte corect. În condițiile noastre însă reanimarea este într-un fel altceva decît ceea

ce se înțelege de obicei. Nu se pune problema de a-l întoarce pe om la viață, nu. Se încearcă să i se dea omului încă o oră, încă o zi de existență biologică. Luptăm pînă în ultima clipă — fără nici o șansă de succes. Chiar și atunci cînd te găsești în încercuire, există o speranță. Careva o să răzbată, o să străpungă. Vașkevici nu are nici o speranță. Și nici Basov cu reanimatorii lui. Și totuși se vor bate. Pînă la sfîrșitul sfîrșitului. Asta e datoria medicului. Dracu s-o ia de datorie, cît este de grea uneori dacă nu ești pur și simplu medic, ci medic oncolog... Ești gata să-ți urăști profesia, și pe tine însuți, și întreaga lume. Or, tocmai asta nu e admis. Treci pe alt canal. Nu te mai gîndi nici la Vașkevici, nici la Gorbaciov. Gîndește-te la alții, trebuie să fii optimist. Este teribil de ușor să fii optimist pe seama altuia, dar — n-ai încotro, pentru că pesimismul este sterp, ca un pom uscat. Iar pomul științei tale trăiește, și crește mereu, tot mai mult se acoperă cu frunzulițele verzi ale speranței. Înarmează-te cu curaj și cu răbdare și așteaptă — odată va înflori. Pentru că și tu ai pregătit înflorirea lui...

Vila pe care o avea Veresov a fost cumpărată de ocazie, la scurt timp după ce venise la Minsk. Încă nu avea casă, li se dăduse o cămăruță strîmtă și fără aer la căminul institutului de perfecționare a medicilor; tocmai atunci Belozerov a aflat că la Zelionoe se vinde o vilă și l-a convins pe Veresov să și-o cumpere, împrumutîndu-l și cu bani. O casă spațioasă, cu mansardă, durată din bîrne înnegrite de vreme și acoperită cu tablă ruginită, cu o mulțime de camere goale și răsunătoare, cu crăpături între scîndurile podelelor și cu tapete zdrențuite; podelele cîntau sub picioare ba cu glas de soprană, care-ți pătrundea în suflet, ba cu un bas răgușit, gutural, fiecare în felul său. Casa se înălța în mijlocul unei grădini bătrîne și părăginite; în grădină, întrecînd pomii și tufișurile, se înstăpînise năvalnic zmeurișul, în hățișurile lui era întunecos și umed ca în junglă.

Vila aparținuse cîndva unui preot, în sat chiar așa i se spunea: „vila popii". Cît a trăit stăpînul, casa fusese solidă și bine îngrijită, cînd a cumpărat-o Veresov, ajunsese

o rulnă și a trebuit să muncească, nu glumă, pînă să-i dea o înfățișare cît de cît acceptabilă.

Cît a ținut vara, isteții meșteri din sat, jecmănindu-l de ultimul ban, au dat jos sobele vechi și plesnite și au instalat în debara un căzănel de încălzire centrală, au pus dușumele noi, au schimbat instalația electrică uzată, au reparat și au vopsit acoperișul cu miniu. La mansardă, unde ajungeai urcînd o scară îngustă și foarte abruptă, profesorul și-a amenajat o cameră de lucru. În locul radiatoarelor a instalat o sobiță de tuci, a scos pe geam un burlan lung de tablă, din scînduri de brad geluite și-a meșterit chiar el rafturi pentru cărți și reviste, a pus în cameră un birou vechi și o canapea. Era o cameră strîmtă și joasă, înaltul Veresov se atingea cu capul de tavan ; în timpul verii acoperișul se încingea în așa hal, că nu puteai să respiri, iarna îngheța sloi, dar în toată casa asta mare pentru Veresov nu exista alt loc mai îndrăgit. Prin trosnetul lemnelor de mesteacăn și prin dîra de fum amărui, care se prelingea pe lîngă ușița întredeschisă, sobița îi amintea de război, de corturile batalionului sanitar, vremuri de mult apuse. Aici putea să lucreze cu spor și să gîndească, în timp ce ploaia răpăia chiar deasupra capului, iar vîntul șuiera ușor prin crăpăturile invizibile dintre scînduri, sau cînd luna îi lumina direct în geam și copacii de-afară aruncau pe pămînt umbre lungi, bine conturate ; și putea să doarmă bine. După o zi epuizantă, plină pînă în ultima clipă de operații, prelegeri, consulturi, vizite, consfătuiri, comisii, după o zi care începea la ora șase și se încheia nu rareori după miezul nopții, cînd nici în vis nu putea spera să adoarmă fără un somnifer, Veresov venea aici, deschidea geamul spre grădină, spre pădure, spre liniștea ușoară a nopții, și se scula dis-de-dimineață simțind că poate din nou să opereze, să consulte, să gîndească.

În puținele ore libere, pe care se întîmpla să le aibă, de obicei duminica sau de sărbători, Nikolai Alexandrovici ba vopsea obloanele și cercevelele, ba turna ciment peste poteca ce ducea de la cerdac la poartă, ba dregea gardul. Această dibăcie și pricepere la treburi practice le avea încă din timpul războiului, cînd i se întîmpla ca, împreună cu sanitarii, să muncească toată noaptea, punînd geamuri la ferestre sau cîrpind cu placaj pereții sfîrtecați pentru

ca dimineaţa să poată primi răniţii. Îi plăcea să meşterească şi, să fi avut mai mult timp, n-ar fi lăsat nici un ciubucar să-i calce pragul ; dar nu avea timp, cel mult pentru mărunţişuri, iar de mărunţişuri se ocupa bucuros şi-şi cumpărase tot felul de unelte pentru cele mai diferite nevoi.

În decurs de cîţiva ani a defrişat pomii bătrîni, sălbăticiţi, a înghesuit într-un colţ zmeurişul, care se întinsese peste măsură, a plantat vreo zece meri tineri şi cîţiva peri, coacăzi şi agrişi. În această toamnă, merii din soiul „şafran", „susleip" şi „antonovka" au şi rodit, cam vreo zece mere fiecare. Nikolai Alexandrovici le ştia pe toate fără excepţie, le tăia în feliuţe subţiri ca să-şi trateze musafirii şi se supăra dacă cineva uita să le laude pentru gustul lor fin şi aroma deosebită.

Iubea pădurea, iubea grădina, îi plăcea să scormonească pămîntul, să taie crengi, să-şi facă de lucru cu vermorelul ; mugurii umflaţi trezeau în sufletul său sentimentul confuz de miracol. Veresov se mîndrea în egală măsură cu instalaţiile sale medicale — acceleratorul linear de electroni şi betatronul — şi cu livada vastă, plantată pe teritoriul institutului, între pavilionul de radiologie şi serviciile anexe. Chiar în prima toamnă de după inaugurare, i-a îndemnat pe comsomoliştii de la institut să planteze această livadă şi s-a dus chiar la pepiniera „Loşiţa" — aceeaşi unde, cîndva, a cumpărat puieţi împreună cu tatăl său — să aleagă meri şi peri ; cot la cot cu ceilalţi a luat parte la muncă voluntară şi în toţi aceşti ani a urmărit ca livada să fie întreţinută cum trebuie.

Unii rîdeau în surdină de pasiunea profesorului, considerînd-o drept un moft, el însă ştia că în viaţă sînt destul de puţine lucruri care îi dau omului atîta bucurie şi fericire ca acest moft.

...Tolea îl atinse uşor pe umăr.

— Am ajuns, Nikolai Alexandrovici.

Veresov tresări, deschise ochii şi coborî greoi din maşină. Pe storurile care acopereau veranda puternic luminată se agitau umbre. Uşa se auzi pocnind şi în cerdac ieşi în fugă Natalia, cu un pulovăr negru pe ea.

— A venit tata ! strigă cît o ţinea gura, şi peste o clipă i se agăţă de gît, îmbrăţişîndu-l. El îşi aduse aminte că, în cele din urmă, reuşise să cumpere la aeroport, la Moscova, bomboane pentru fete, şi zîmbi în colţul gurii.

— Hai în casă, capră, ai să răceşti.

2

Stătea în fotoliul uzat, îmbrăcat în scurta sa ponosită, bea ceaiul cu miere aromată de flori de tei, şi Olga Mihailovna îi dădea întruna plăcintă cu mac, proaspătă, tăiată în felii groase, şi-i tot punea întrebări despre cum a decurs voiajul, despre prietenii şi cunoscuţii cu care a avut prilejul să se întîlnească, şi Pirat, lăţos ca junii pletoşi, stătea întins pe covoraşul lui de lîngă prag şi-l privea cu ochii săi inteligenţi şi umezi : părea că şi el participă la discuţie. Nataşa stătea şi ea întinsă alături de cîine şi înfuleca bomboane ; din cînd în cînd îi arunca lui Pirat cîte o bomboană, pe care acesta o prindea din zbor, clănţănind răsunător din colţii săi puternici şi gălbui. Tania pregătea sandvişuri pentru mîine dimineaţă : hotărîseră să pornească devreme, în zori, cînd ciupercile depăşesc ca număr pe cei veniţi să le culeagă ; micul dejun urmau să-l ia în luncă, lîngă un mic izvor.

— Mîine vine la noi logodnicul Taniei ! trînti dintr-o răsuflare Nataşa, privind ironic pe sub sprîncene.

— U-u, nesuferito ! se aprinse Tania. În toate te bagi. — Se întoarse spre tatăl ei. — Tăticule, Vitea a făcut rost de superfosfat. Nu ştiu cum, dublu, granulat.

— Nu mai spune ! se bucură Nikolai Alexandrovici. Bravo lui ! Tocmai mă gîndeam să încep să sap în jurul pomilor, am mare nevoie de superfosfat.

— Gata, fetelor, la culcare, porunci Olga Mihailovna în timp ce aduna ceştile. Mîine n-o să vă puteţi scula.

Tania şi Nataşa, deşi n-aveau nici un chef, se duseră în camera lor. După ce închise uşa în urma lor, Olga Mihailovna se interesă :

— Ai terminat articolul ?

— L-am predat. Mulţumesc pentru masă, mă duc. Ma lucrez vreun ceas.

— Bine. Strîng pe-aici şi urc la tine.

— E ceva urgent ?

Olga Mihailovna confirmă din cap.

Cum ajunse în cabinetul său, Nikolai Alexandrovic aprinse lampa de masă. Afară se lăsase noaptea, deasă, de nepătruns. Un greier tăcu speriat. Prin ferestruica deschisă în încăpere pătrundeau urlete de tranzistor, estompate datorită distanţei : undeva, la capătul celălalt al sătucului, era o petrecere de tineret. Veresov se aşeza la masă căzu pe gînduri. S-au făcut mari fetele. Au fost undeva pe-alături, de-sine-stătătoare, le aduceai o pungă cu bomboane şi erau fericite, iar acum... Fiecare îşi are problemele ei. Superfosfat dublu granulat... Să dai hrană pomilor — e o treabă. Băiat gospodar. Olga însă a cam slăbit în această săptămînă. Are pungi sub ochi, şi părul i-a albit de tot. I-o fi ajuns ceva la urechi ?

Uşa de jos pocni, scara se auzi scîrţîind. Nikolai Alexandrovici simţi deodată că-l ia cu frig, închise ferestruica.

Olga Mihailovna intră în cameră, se opri în spatele lui

— Cine este doctorul Iaroşevici ?

— Iaroşevici ? se miră Nikolai Alexandrovici. De ce te interesează tocmai el ? Olga Mihailovna tăcea înstrăinată. Un om destoinic, nu face mai mult de două ticăloşii pe săptămînă. De ce ?

Ea se aşeză pe canapea, îşi strînse pe genunchi mîinile obosite.

— Astăzi a venit la mine Svetlana. Da, da, aceea... Fosta soţie a lui Andrei. Aşteaptă, ştiu că n-o simpatizezi, nu despre asta e vorba. Înţelegi, o amică de-a ei lucrează la un ziar republican. Sveta a ajutat-o la sortarea corespondenţei de seară, şi uite... A rugat să i se dea această scrisoare pentru duminică, luni trebuie restituită. Neapărat.

— O anonimă ?

— Tocmai asta e, nu e anonimă. Este semnată cu numele întreg : Iaroşevici Pavel Petrovici, radiochirurg, adresa de acasă, numerele de telefon. Dealtfel, este o co-

oie, scrisoarea este adresată ministrului și secției de știință a Comitetului Central.

— Interesant, se încruntă profesorul. Dă-mi, te rog, ochelarii și aprinde lumina de sus. Oho ! scoase un scurt fluierat, în timp ce extrăgea din plic două file dactilografiate. O adevărată monografie.

— Nu rîde, interveni Olga Mihailovna. Este înspăimîntător. Mult mai înspăimîntător decît îți închipui.

— Desigur, desigur, zîmbi ironic Nikolai Alexandrovici. E de groază, de groază, mi se pare că așa cîntă Nastasia. Între timp, ochii lui alunecau în grabă peste rînduri.

„Vă aduc la cunoștință că, drept urmare a activității criminale, desfășurate de profesorul Veresov N.A. și de un grup de lingăi, de care s-a înconjurat, la Institutul de cercetări științifice pentru oncologie și radiologie medicală s-a creat o situație absolut inadmisibilă..." Drept urmare a activității criminale... Tare ! Foarte tare ! Văleu, porc de cîine ce ești, pentru astfel de formulări omul poate fi tras la răspundere penală... Nu numai că poate — trebuie.

După ce citi despre concluzia enunțată de Melnikov la conferința clinică, despre faptul că, în urma dispoziției lui Veresov, Suhorukov a administrat bolnavului Zaiaț un preparat destinat numai pentru probe de laborator, Nikolai Alexandrovici păli. Ce e cu absurditatea asta ? Preparatul a fost încercat concomitent în cîteva locuri : la noi, la Alma-Ata, la Chișinău. Pe baza rapoartelor noastre Institutul de biofizică l-a propus spre atestare. Chiar eu m-am interesat la Comitet, mi s-a spus că, practic, problema e rezolvată, pur și simplu așteaptă să se țină ședința. Dar oricum ar fi, să administrezi bolnavilor un preparat de laborator — ce-i cu Andrei, a înnebunit ? Da, am mai lucrat cu aur, ce e drept, pe altă bază coloidală, pectina și dextrina nu acționează asupra sistemului hematopoetic, asta o știe orice felcer, normele și procedeele de administrare sînt aceleași, deci înseamnă.. Nu înseamnă nimic. Suhorukov n-a avut dreptul să administreze acest preparat bolnavului, asta înseamnă. Și apoi — concluzia lui Melnikov, confirmată de Cemodurov... Boala de iradiere putea să se declanșeze fie în caz

de supradozare, dar doza poate fi calculată fără dificultate după activitatea neutilizată, fie în caz de predispoziție sporită la afecțiunile de iradiere, proprie unui organism, slăbit de pe urma operației și a bolii de cancer. Preparatul ca atare nu putea s-o declanșeze, asta e clar pentru mine, cum e clar că acum e noapte afară, și nu zi, ceea ce constituie aspectul principal al problemei. Acum partea a doua... La ce s-a gîndit Suhorukov atunci cînd a administrat aurul acela cu ștampilă pe fișa tehnică ? Nu o ștampilă birocratică — o barieră de stat în calea lipsei de răspundere, a experimentarismului, a goanei după gloria ieftină de tămăduitor. Dealtfel, treaba lui la ce s-a gîndit — pentru ce a făcut-o ? Fără a se sfătui cu mine, fără ca măcar să-mi aducă la cunoștință...

„Este o catastrofă, se gîndi. Este o catastrofă, pe care mi-a provocat-o Andrei Suhorukov, acel Andrei Suhorukov în care am crezut ca în mine însumi, de care eram mîndru, de parcă l-aș fi modelat cu mîinile mele. Nu, categoric a înnebunit. Țin minte : m-a chemat de două ori la acest Zaiaț. Au cedat suturile de anastomoză, o peritonită foarte acută și în plus pneumonia. Într-adevăr, a fost vorba de aur, dar habar n-am avut că e un aur de laborator, tot timpul am continuat să primim în cantități restrînse din vechiul aur, n-am avut nici un dubiu că e vorba de vechiul aur. Chiar mi-a părut rău : un caz dificil, a fost nevoie de a doua operație, dozimetriștii spuneau că el a prins acolo, lîngă Zaiaț, cam o sută de miliroentgen. Cînd colo nici nu era cazul să prindă, preparatul nu era pentru bolnavi, ci pentru șoareci și șobolani. Peste o săptămînă-două se va permite să fie administrat bolnavilor, dacă nu se vor lega de acest caz și nu vor hotărî să se facă cercetări suplimentare. Pe noi însă această săptămînă-două ne va distruge, indiferent de faptul că Suhorukov l-a ucis pe Zaiaț sau că acesta a murit de peritonită și pneumonie."

— Este adevărat ? întrebă Olga Mihailovna cu glas înăbușit.

Nikolai Alexandrovici își încreți fruntea.

— Poftim ? Ce spui ? Așteaptă, Olia, încă n-am reușit să mă dumiresc ca lumea.

Făcu un efort să citească scrisoarea pînă la capăt. Era ca în basme — pe măsură ce înaintai, tot mai înfricoşătoare, dar asta îl lăsa rece pe Veresov. Acuzaţii stupide, conţinînd pe oameni care ştiu din auzite ce este oncologia. Orice specialist serios va înţelege că nu fac cît o ceapă degerată, deşi par obiective şi demne de crezare : numere de foi de observaţie, de procese-verbale ale operaţiilor... Halal să-ţi fie, Iaroşevici Pavel Petrovici ! Şi scrisorile către bolnavi le-a scris din ordinul lui Suhorukov ! Şi eu fac chefuri cu spirtul statului. Şi am o purtare imorală în viaţa particulară. Asta mai lipsea. Exact ce-i trebuie Olgăi să citească acum... Nu, astea-s fleacuri. Principalul e Suhorukov, aurul şi concluzia lui Melnikov, tot restul sînt fleacuri. Şi n-am telefon. Doctore Basov, doctore Basov, ai merita să te spînzur. Să nu-mi spună... tocmai ce era mai important !

3

Soarele tîrziu, de toamnă, îl găsi pe Veresov în pădure. Împreună cu el venise Natalia, din cînd în cînd, printre trunchiuri de pin, se zărea licărind scurta ei roşie de nailon. Tania se dusese la tren, să-l întîmpine pe Viktor. Olga Mihailovna a rămas la vilă să gospodărească.

N-are sens să mă duc în oraş înainte de ora nouă— zece, iar la nouă—zece vine Suhorukov. Deci trebuie să aştept.

Pînze largi de lumină se desfăşurau întinse între copaci, cădeau în pete tremurînde peste ghimpele-pădureţ, cu frunza roşcată şi umflată de apă în urma ploilor de pin-acum, peste pleşile vineţii din covorul de muşchi-creţ. Ceaţa instabilă din zorii zilei se scurgea la vale, în vîlcea, în mlaştina cuprinsă de sălcii şi arini ruginii. De acolo se auzea cîrîitul ascuţit al coţofenelor.

Nikolai Alexandrovici puse coşuleţul de nuiele lîngă un pin răsturnat de vînt şi-şi descheie scurta.

„De ce n-a aşteptat Melnikov să mă întorc ? se gîndi, aşezîndu-se pe trunchiul ce se cojea şi privind în coşuleţ, să vadă ce a adunat : cîţiva zbîrciogi şi un hrib bătrîn,

răschirat, cu fărîme de cetină lipite de pălăria maronie. Doar știa, nu putea să nu știe, ce lovitură cumplită va însemna expunerea lui nu numai pentru Suhorukov — pentru prestigiul întregului institut, pentru mine ca director. Sau i-a fost teamă că voi încerca să mușamalizez ? Dar pe ce bază ? L-am obligat eu vreodată să-și modifice diagnosticele, să le ajusteze, să-și calce pe inimă, pe conștiință ?... Raporturile dintre noi au fost mai reci, desigur, Suhorukov mi-e mai aproape decît acest curcan înfoiat, dar relațiile de serviciu au fost cred normale, fără conflicte, fără divergențe, l-am apreciat întotdeauna ca pe un diagnostician cu experiență, ceea ce el știa. E drept, am cam ocărît secția pentru partea de știință — au torpilat fără milă temele lor despre mioepiteliu și despre efectele hormonale, dar asta se referea mai mult la Arțimovici. Să fi așteptat pînă mă întorc, era vorba de o zi-două, doar știa că sîmbătă-duminică mă întorc. Să fi așteptat, să fi examinat încă o dată preparatele, poate chiar de două ori, de trei ori... La urma urmei, nu e vorba numai de Suhorukov, cu toate că nici Suhorukov nu e un butuc, e un medic, un savant, un om ; e vorba de preparat, de o întreagă tendință științifică, o tendință destul de serioasă, chiar dacă nu e de prea mare anvergură. Aici e nevoie să fii de două ori mai circumspect și mai prudent. De ce nu m-a așteptat pe mine, directorul lui, omul care răspunde pentru tot ce se întîmplă la institut ? Pentru că e ginerele lui Belozerov ? Ptiu, așa poți să-ți închipui cine știe ce enormități. Că și preparatele le-a falsificat la rugămintea preascumpului Feodor Vladimirovici, ca să-mi vină de hac dintr-o lovitură. E posibil așa ceva ? Teoretic e posibil. De ce teoretic, dar practic ? Practic trebuie să fii ultimul, nu, răsultimul dintre ticăloși ca să recurgi la una ca asta. Ai putea să crezi că Melnikov este răsultimul dintre ticăloși ?... Dar Feodor Belozerov ?... Într-adevăr, am avut o dispută. Dar o dispută științifică. O dispută despre căile științei, despre avantajele pe care le prezintă o metodă în comparație cu alta, nicidecum banditism armat. Cu atît mai mult, cu cît ștampila aplicată pe fișa tehnică a preparatului n-a putut s-o pună nimeni altul în afară de cei de la laboratorul de izotopi lichizi ai Institutului de biofizică.

Andrei a căpiat, nu pot găsi aici o explicație logică pentru ceea ce a făcut, deși mi-am bătut capul toată noaptea."

Pe trunchiul pinului se înșira un lănțișor de bobițe de chihlimbar — rășina închegată. Nikolai Alexandrovici desprinse una, o frecă între degete. Degetele i se înnegriră și deveniră lipicioase, în aer se răspîndi un miros puternic de colofoniu. Mirosul îi trezea amintiri, dar el nu avea chef de așa ceva. Își luă coșulețul și porni mai departe.

Mergea fără grabă, ridicînd cu un băț noduros mușchiul, dînd la o parte ferigile, abătînd din drumul său crengile largi de brad. Privindu-l, ai fi zis că nu are decît o singură preocupare : să-și umple coșulețul și să nu se facă de rîs față de culegătorii de ciuperci mai norocoși, dar, uite, astăzi are ghinion. În realitate, Nikolai Andreevici nici nu se gîndea la ciuperci, și nici nu le observa, decît eventual atunci cînd îi cădeau singure sub ochi.

După ce trecu de mestecănișul plin de grămezi de frunze galbene ca lămîia, unde în primăvară împreună cu fetele a băut suc de mesteacăn rece și dulceag, cu iz de pămînt dezghețat, Veresov se abătu spre izvoraș. Natașa era acolo și-l aștepta ; își întinsese scurta jos și așezase sandvișurile pe un ziar.

Izvorul forase pămîntul în poienița de pădure, rotundă ca o farfurioară. Pădurarii au ridicat în jurul lui un ghizd din scînduri, ca să nu se înfunde, au aruncat pe fund pietricele. Prin scurgerea pe care și-o săpase, un pîrîiaș subțirel se strecura spre mlaștină, unde se pierdea, marcat pe tot parcursul scurtului său drum de o vegetație de un verde luxuriant. Chiar și acum, cînd iarba din jur pălise, de-a lungul pîrîiașului era de un verde sărbătoresc, ca în vreme de primăvară.

Apa de izvor era transparentă ca cerul la sfîrșit de martie, și atît de rece, încît nu puteai s-o bei decît cu înghițituri foarte mici — anghină vie. Veresov luă căușul de mesteacăn, privi cum fierbe apa la fund, mișcînd firele de nisip și ridicînd la suprafață lănțișoare de bășicuțe, își văzu imaginea oglindită în apă : pălăria veche, adusă pe frunte, obrajii supți — luă apă, parc-ar fi dat cu o piatră în oglindă, și s-ar fi făcut țăndări. Bău simțind cum îl dor dinții, cum îl frige cînd dă pe gît apa clocotită, se așeză alături de Natașa pe scurtă, luă un sandviș cu șuncă.

— Tată, i se adresă cu gura plină Natașa, spune, ce crezi, Gleb Hlebnikov este un om talentat ?

Veresov se înecă cu îmbucătura din gură și începu să tușească.

— Și ce-ți pasă ție, mă rog ? întrebă ironic, în timp ce-și ștergea lacrimile.

Natașa se aprinse.

— Așa, pur și simplu. Eu cred că este foarte talentat. Înțelegi, dacă va reuși să sporească efectul selectiv al preparatului nr. 11...

— Natașa, o întrerupse Nikolai Alexandrovici, dînd la o parte sandvișul și turnîndu-și din termos cafea, am să-i răsucesc urechile lui Gleb Hlebnikov ăsta. Să nu-ți bage-n cap tot felul de prostii. „Efectul selectiv..." Ce naiba !

— Tată, am aproape șaisprezece ani se bosumflă Natașa. În curînd o să am și buletin de identitate. Și n-o să-mi fac studiile la Minsk. Plec la Moscova, la Institutul de medicină nr. 2.

— De ce nu-ți convine la Minsk, mă rog ? Institutul de medicină din Minsk este foarte bun. Și ai să stai acasă, nu la Moscova.

— De ce ? — Ochii Natașei sclipiră furios. — Știi ce spun toate fetele de la noi din clasă ? Cum să nu intre Natașa Veresova la institut, tatăl ei e profesor universitar. O să i se dea pe pile numai note maxime, nu-i pasă de nici un concurs. Nu vreau... pe pile !

— Foarte bine că nu vrei, oftă Nikolai Alexandrovici. Ai să te duci unde crezi. Dar mai dă-i bătaie la chimie. Și la fizică. Examenele de admitere la Moscova sînt foarte severe !

— Oho ! se înveseli Natașa. Știi cum mă freacă Gleb la chimie !

— Dacă nu mă înșală memoria, îl cheamă Gleb Anatolievici. Veresov înveli în ziar sandvișurile rămase și le puse în coșuleț. Ia să văd, cît ai cules ? Păi putem frige o farfurie plină de ciuperci. Se uită la soarele, care între timp se ridicase sus, deasupra pădurii. Eu zic să mergem. Pînă ajungem...

Cînd ajunseră aproape de vilă, se întîlniră cu Tania şi cu Viktor. Ochii Taniei străluceau, iar Viktor avea pe obraz urme de ruj.

„Că mare-i dandana, Preasfinte, să fii al unei fete mari părinte..."*, gîndi cu ironie Nikolai Alexandrovici în timp ce-i strîngea mîna lui Viktor. Şi nu o singură fată, două...

— Suhorukov şi Zaikin vin la noi, îl informă Tania. Sînt mai încolo, s-au împotmolit lîngă podeţ. — Tania se uită în coşuleţul lui. — Ei, tăticule, astăzi Nataşka ţi-a luat-o înainte.

— De ce s-au împotmolit ? nu înţelese Veresov. Podeţul e bun, chiar ieri am trecut peste el.

— Li s-a dus scînteia în balon, zîmbi Viktor, potrivindu-şi curelele de la rucsac. Săpăm grădina, Nikolai Alexandrovici ? Superul e aici, fix zece kilograme.

Avea un zîmbet bun, deschis, cînd zîmbea faţa lui uscăţivă, înnegrită de soare, cu conturul ferm al bărbiei, devenea deosebit de atrăgătoare. Înalt, zvelt, îmbrăcat cu un trening bleumarin şi cu bascheţi în picioare, se uita la Veresov cu o privire blînd-învăluitoare, şi Nikolai Alexandrovici îi răspunse involuntar cu un zîmbet, deşi ar fi vrut să alerge în goană spre podeţ, acolo unde se împotmolise maşina lui Suhorukov.

— O să săpăm, Viktore, mulţumesc, mi-a spus Tania. Ceva mai încolo, spre prînz, mă tem că acum o să fiu ocupat.

— Încep eu singur. Împreună cu Tania. Viktor o atinse pe Tania de cot. Ne va ajuta şi Nataşa. Ne ajuţi ?

— Zor nevoie ! pufni Nataşa. Unde-s doi, al treilea e de prisos. Se ruşină şi o luă din loc în fugă.

4

Istovit de drumul lung, de emoţiile zilei de sîmbătă şi de vestea despre moartea lui Ţîbulko, Suhorukov a dus-o pe Minaeva la ea şi împreună cu Zaikin s-a dus la el

* Citat din celebra comedie *Prea multă minte strică* a scriitorului clasic rus A. S. Griboedov (1795—1829). (N. t.).

acasă. Maică-sa era după cumpărături. Suhorukov căuta în carnet, găsi numărul de telefon al lui Melnikov.

— Daţi-i telefon, spuse Zaikin sprijinindu-se de perete. Nici că se putea ceva mai inteligent.

În mod obişnuit, Viaceslav Adamovici îşi petrecea dimineţile de duminică în piaţa Storojevka, la locurile, repartizate acvariştilor ; căuta noutăţi, se aproviziona pentru o săptămînă cu larve de ţînţar şi cu purici de apă, discuta cu cunoscătorii despre bolile peştilor şi despre avantajele pe care le prezintă în tratamentul lor tripaflavina faţă de hipermanganat şi de sarea de bucătărie. După ce se întorcea acasă, timp de vreo două-trei ceasuri oficia pe lîngă acvarii : dădea de mîncare la peşti, îi muta pentru depunerea icrelor, făcea curăţenie generală. Erau cele mai fericite ore din viaţa lui, ore pline de linişte şi concentrare, pe care nu le puteau întrerupe decît evenimente ieşite din comun : boala soţiei sau a copilului, un cutremur de vreo opt-nouă grade sau o chemare inopinată la institut. Îşi aranjase deja în geantă borcănelele pentru eventualele cumpărături, cutia pentru larve şi un compresor defect, pe care urma să-l redea vieţii nenea Vasia, un meşter pe care-l cunoşteau toţi amatorii, cînd Iulia îl chemă la telefon.

— E Suhorukov, îi şopti în timp ce-i dădea receptorul.

— Alo, spuse Melnikov şi, întorcîndu-se într-o parte, tuşi — simţise că-l rîcîie în gît.

— Bună ziua, Viaceslav Adamovici, se auzi glasul lui Suhorukov. Ştiţi cum se spune : „A dat peste tine necazul — deschide pîrleazul". Şi uite, pîrleazul meu e deschis larg.

— Îmi pare foarte rău, răspunse Melnikov, dar eu...

— Ascultaţi : bolnavii cărora le-am administrat acest preparat au fost trei la număr : Zaiaţ, Starţev, Ţîbulko. Situaţia e următoarea : Starţev e bine sănătos şi se simte perfect. Nici pomeneală de boală de iradiere sau leucopenie, de asta sînt absolut sigur. Ţîbulko a murit cu cîteva zile în urmă la dispensarul de oncologie din Gomel. Desigur, luni putem cere în mod oficial preparatele, fişa, dar asta durează. Nu e nevoie să explic ce înseamnă pentru mine fiecare întîrziere. Cunoaşteţi pe medicul-şef şi pe morfologul de la dispensarul din Gomel ?

— Da, bineînțeles.

— Azi dimineață puteam să le iau chiar eu, am fost în apropiere de Gomel. Dar... Vedeți, acum e mai bine să nu fac nimic chiar eu. Pentru a evita tot felul de răstălmăciri. N-ați putea să fiți atît de amabil...

— Bine, îl întrerupse Melnikov, simțind cît de greu îi vine să rostească fiecare cuvînt. Am înțeles, Andrei Andreevici. Mă reped la Gomel cu primul avion și mîine dimineață veți ști absolut exact diagnosticul clinic și cel morfologic al lui Țîbulko.

— Vă mulțumesc, spuse Suhorukov. Sincer vorbind, nici nu m-am așteptat la altceva.

— Bucuros să vă pot fi de folos. O să telefonez chiar acum la aeroport.

— Pînă dimineață vă veți întoarce. Acolo sînt multe avioane și trenuri. Vă mulțumesc, Viaceslav Adamovici.

Suhorukov puse receptorul și se întoarse spre Zaikin.

— Iar tu te-ai îndoit... Ți-am spus: e un om onest. Bine, acum să mergem la Veresov. Stai, să-i las un bilet mamei, dacă iar nu mă întorc.

Suhorukov scria biletul, iar Melnikov în timpul ăsta își schimba în grabă costumul.

— Iulinka, îi strigă din dormitor, dă un telefon la aeroport, la ce oră e primul avion pentru Gomel ?

— Ce-ți trebuie ?

— Trebuie să mă duc acolo, m-a rugat Suhorukov să examinez cîteva preparate.

— Astăzi ?

— Acum. — Ieși din dormitor, legîndu-și din mers cravata. — Mă întorc mîine dimineață.

— Ei poftim ! dădu Iulia din mîini. Și ziua lui tata ?

Încurcat, Viaceslav Adamovici își mîngîie bărbuța. Într-adevăr, uitase cu totul, Feodor Vladimirovici împlinește astăzi patruzeci și opt de ani, ca să vezi...

— Du-te tu cu Vovka, iar eu am să-i trimit o telegramă. Sper că nu se supără. Înțelegi, pentru Suhorukov e foarte important să cunoască rezultatele chiar luni.

— Iar pentru mine e foarte important că tu să mergi împreună cu mine și cu băiatul la tata la vilă și să-l felicițI de ziua lui.

Iulia stătea în fața lui, barînd trecerea, și-și răsucea între degete cordonul de la capot. Coiful de fier din bigudiuri dădea chipului ei o expresie de neclintit.

— Iulinka, este imposibil. Viaceslav Adamovici își luă servieta și-și puse pe mînă trenciul. Abia în ajun se împăcaserăm după o ceartă curentă și nu voia să o supere. Ți-am povestit — de asta depinde soarta lui Andrei Andreevici. De fapt, nu e vorba chiar de soartă, dar el trebuie să știe. Iartă-mă, trebuie să plec.

Iulia știa mai mult decît îi povestise Viaceslav Adamovici.

— Deci soarta unui decăzut și carierist este pentru tine mai importantă decît soarta tatălui meu ? — Iulia se dădu spre perete. — Ce să zic, dacă așa stau lucrurile, du-te.

— Suhorukov nu este un carierist și un decăzut. — Melnikov vru să-și sărute soția, dar ea își întoarse capul cu dispreț, și el oftă. — Dacă aș crede că este un carierist și un decăzut, nu m-aș duce acum la Gomel, ci la Storojevka, după larve, nu mai am deloc, toată săptămîna sărmanii peștișori se vor hrăni numai cu porcăria aia de purici uscați. Ai să vezi cum le vor păli culorile. — Viaceslav Adamovici își îndreptă cravata. — Ei, rămîi cu bine, draga mea, salutări sărbătoritului.

Peste cîteva ceasuri, după ce-și puse cu grijă sacoul pe speteaza scaunului și-și sumese mînecile cămășii albe de nailon, Melnikov se așeză în fața microscopului de la laboratorul dispensarului regional, în timp ce morfologul de-acolo, teribil de nemulțumit că Melnikov nu-l lăsase să tragă un pui de somn după prînzul abundent de duminică, îi aducea preparatele bodogănind.

Lîngă podeț se bloca aprinderea la motor și Suhorukov își pierdu vreo patruzeci de minute mesmondind lîngă mașină. Desigur, Tania i-a și povestit profesorului că ei sînt aici și șeful e nervos, dar ce să-i faci, doar n-o să-mi las mașina aici. Te dezbracă și te descalță cît ai clipi din ochi, n-ajută nici un fel de încuietori. Zaikin dormea pe bancheta din spate, sau se prefăcea că doarme, cu capul băgat sub sacoul boțit : îl întristase întîlnirea cu Tania și cu Viktor. Drumul nu se uscase încă după ploi și băltoacele

străluceau ca niște mici oglinzi, „Volga" era stropită de noroi pînă sus. Bine că în oraș n-au dat peste vreun inspector de la circulație, i-ar fi amendat cît ai zice pește.

Știrea despre moartea lui Țîbulko l-a năucit. Acum și-o amintea bine pe această femeie. Operația ei a fost mai complicată, iar tumoarea mai avansată decît la Starțev și în aur s-au pus speranțe mai mari. Înainte de a i se da drumul din spital s-au făcut analize amănunțite : nu s-au găsit nici un fel de modificări în sînge. Și doar a stat cu preparatul douăzeci și șapte de zile, dacă ar fi avut vreun efect asupra sistemului hematopoetic, lucrul acesta ar fi ieșit la iveală în mod obligatoriu. Nu, moartea ei nu e legată de preparat, așa cum nu e nici moartea lui Zaiaț. Este vorba de altceva. Recidivă ? Cam prea repede. Altceva, la noapte am să știu ce anume, dar o astfel de înlănțuire a circumstanțelor... Parcă mi-ar fi dat cu paru-n cap.

Nu mai era în stare să se concentreze. Gîndurile i se roteau în jurul aceluiași punct, fără să acumuleze detalii în plus, fără să se dezvolte, fără să sufere vreo schimbare ; ca aparatul pentru antrenamentele cicliștilor în timpul iernii : pedalezi cît te țin puterile, roțile se învîrtesc, sudoarea — o sudoare adevărată — îți curge în ochi — și nu te miști din loc. Nu-i rămînea decît să revină la întrebarea inițială : a avut sau nu dreptul să riște, știind că, practic, nu riscă nimic, a avut sau nu acest drept ? — dar acest punct inițial era întunecat, ca o fereastră de băltiș, și oricît încerca Andrei Andreevici să pătrundă de-a scufundișul, tot nu reușea să-i dea de fund.

Zaikin se mișcă pe banchetă — îi amorțiseră picioarele. Era furios pe el însuși că l-a însoțit pe Suhorukov la Veresovi, era furios pe Suhorukov, care l-a convins să-l însoțească, și pe soarele strălucitor, care între timp se înălțase sus deasupra pădurii, și pe întreaga lume de sub soare. De cînd o văzuse pe Tania prin fereastra mașinii cu băiatul ăla spilcuit, totul îi devenise indiferent : concluzia lui Melnikov, țipetele de om cam beat ale lui Iaroșevici, paloarea plină de încordare a lui Andrei. Voia să se întoarcă pe jos la tren și să plece la oraș, dar Suhorukov nu l-a lă-

sat : e ridicol, Tania îi văzuse pe amîndoi şi, desigur, i-a şi spus tatălui ei, frumos i-ar sta să dea bir cu fugiţii.

— Dealtfel, spuse Suhorukov, în timp ce ciocănea cu cheia, trebuie să lupţi pentru femeia pe care o iubeşti, nu să te văicăreşti.

— Serios? Zaikin îşi apropie ironic sprîncenele. Ah, da, am uitat că am de-a face cu un luptător adevărat, pardon. De ce naiba n-aţi luptat pentru soţia dumneavoastră ?

— Este cu totul altceva. Suhorukov dispăru sub capotă. Am dat dovadă de slăbiciune şi am primit peste bot.

— Altceva... pufni veninos Jora. Într-o zi au întrebat o cămilă : de ce nu mănînci vată ? Ştiţi ce a răspuns cămila ?

— Du-te...

— A răspuns : nu vreau. Animalul ăsta, vedeţi dumneavoastră, agreează mai mult măracinii uscaţi decît vata pufoasă şi moale. Nu vrea ! N-aveţi decît să mă consideraţi drept cămilă, n-o să mă supăr.

Jora se chirci din nou pe bancheta din spate, arătînd că discuţia s-a încheiat. „În fond, de ce-mi ies din fire ? se gîndea. Am fost doar amici, ei, poate ceva mai mult, dar «ceva», cum se ştie, nu se ia în consideraţie. Ce nu-ţi convine ? Că a acordat preferinţă acestei bestii blonde în trening şi bascheţi, şi nu ţie, un intelectual amărît, şchiop şi chel ? Asta demonstrează că fata are gust. Bestie blondă... În fond, ce ştiu eu despre el ? El îi face curte de o jumătate de an, iar eu îl văd pentru a doua oară. Păi da, a doua oară, prima oară l-am văzut în primăvară, am venit atunci cu nişte bilete de cinema, dar Tania s-a fîstîcit şi a spus că e ocupată. Atunci n-am dat atenţie, dacă e ocupată, mă rog, iar el stătea lîngă casa lor şi fuma. Chiar mi-am zis : ce băiat frumos, şi l-am rugat să-mi dea un foc... aş fi curios să ştiu, m-a recunoscut astăzi sau nu ? E o fată deşteaptă, dacă în şase luni nu s-a plictisit de el, poate că este unul din rarele cazuri de unitate dintre formă şi conţinut, despre care tot sporovăiesc clasicii ?... Nu ştiu nimic despre el, Nataşei i s-a făcut milă de mine, mi-a spus că Tania are logodnic, altfel, probabil, aş fi continuat încă multă vreme să tot vin, iar ea mereu n-ar fi avut timp. O fată şi jumătate Nataşa asta..."

În sfîrşit, motorul porni.

— Scoală-te, aranjează-te, spuse Suhorukov, dar Jora nici nu-şi întoarse capul : merge şi aşa.

Andrei udă în băltoacă o cîrpă, se şterse pe mîini, se aşeză la volan. Peste cîteva minute opri în faţa vilei atît de cunoscute, cu acoperişul ascuţit şi cu două tufe rămuroase de iasomie sub ferestre. Casa era îmbrăcată în viţă sălbatică ; viţele lungi şi flexibile se căţărau pe acoperiş, prinzîndu-se cu cîrceii lor de sfoara bine întinsă ; frunzele mari şi lucioase începuseră să cadă — roş-arămii, stacojii, vişinii, ele acopereau ca un polog multicolor şanţurile de scurgere cimentate. Din ferestruica de la mansardă se vedea ieşind burlanul de tablă al sobiţei de tuci, ca o ţeavă de tun antiaerian îndreptată spre cer. De cîte ori a venit aici, în zilele de odihnă şi după lucru, împreună cu Zaikin şi cu Basov, sau şi singur, să discute cu Nikolai Alexandrovici planul şi tactica următoarei operaţii, ori pur şi simplu să bea un păhărel de coniac, o ceaşcă de cafea tare şi să stea întins pe iarbă, cu faţa-n bătaia soarelui, să hoinărească prin pădure... Tot sfîrşitul verii şi toată toamna, cînd a plecat Svetlana, a stat aici, în cămăruţa din colţ, şi doar din cînd în cînd dădea pe-acasă, s-o vadă pe maică-sa — acasă era pustiu, iar aici... Şi discuta cu şeful despre cîte şi mai cîte, aşezaţi lîngă sobiţa de tuci încinsă, în care trosneau cald lemnele de mesteacăn : despre hipertemie şi teoria viroticogenetică a originii cancerului, despre războiul din Indochina şi cartea lui Norbert Wiener *Viitorul previzibil,* despre perspectivele de dezvoltare a chimioterapiei, despre utilizarea calculatoarelor în domeniul diagnosticii... Cei de aici ţineau la el, şi Olga Mihailovna, şi fetele, şi şeful însuşi ; simţea în permanenţă această dragoste discretă, şi acum îl întrista gîndul că, fără să vrea, a adus în această familie o nenorocire.

Veresov îl întîmpă pe Suhorukov şi pe Zaikin fără amabilitate. Le strînse mîinile în tăcere, făcu semn din cap — luaţi loc. Suhorukov se aşeză, Jora se duse lîngă perete, unde era prinsă în pioneze o hartă a Spaniei, galbenă de decolorată. Către Madrid, către steguleţul roş-galben-violet, duceau din patru părţi săgeţi groase, albastre, falangiştii sugrumau republica. Zaikin îşi aminti povestirile lui Hemingway, şi-şi simţi inima grea. Şchiopătînd uşor, ieşi

din cabinet. Se pare că tocmai asta aşteptase Nikolai Alexandrovici.

— Cum s-a putut întîmpla una ca asta, Andrei ? — îşi apropie scaunul, se aşează în faţa lui Suhorukov şi-l priveşte cu o privire scrutătoare.

— Foarte simplu. — Andrei Andreevici nu rezistă acestei priviri şi-şi întoarse ochii. — Un an întreg ne-au tot trimis acest aur pentru experienţe. Cîte cinci-zece milicurie. Pentru şobolani şi şoareci nu e nevoie de mai mult. Perioada de înjumătăţire este mică, n-ai folosit — s-a dus. Am verificat două serii — peste două sute de animale. Am expediat toate concluziile. După aceea am început să primim cîte trei-patru sute de milicurie. Ce prost ar trimite sumedenia asta de aur pentru probe de laborator ? Nici şoareci n-ai avea destui, nici experimentatori, decît dacă ai pune la treaba asta tot institutul. Este clar că preparatul a fost destinat clinicii.

— Atunci de ce a rămas ştampila pe fişă ?

— Cine ştie. Formal, preparatul n-a fost aprobat, deci i-au trîntit ştampila. Obişnuinţă, automatism...

— Ce uşor le explici pe toate !

— De două zile şi două nopţi îmi sparg capul cu problema asta, altă explicaţie nu există. Dacă aş fi putut să nu apelez la aur, ştampila m-ar fi oprit. Dar nu puteam. Şi Starţev, şi Ţîbulko, şi Zaiaţ erau în pericol de recidivă. În plus, Zaiaţ avea ficatul atacat, vechiul preparat nu mergea.

— Deci, au fost trei ?

— Da, trei. Unul trăieşte. Ţîbulko a murit acum cîteva zile. L-am rugat pe Melnikov... el e acum la Gomel. Desigur, dacă va constata că şi în cazul ei au fost atinse organele hematopoetice... Dar eu nu cred aşa ceva.

— Poţi să-ţi atîrni credinţa de gît şi s-o porţi ca un medalion. Eşti medic, nu un mucos, iar fişa purta semnul de interdicţie. Interdicţia categorică de a se întrebuinţa în clinică. Trei-patru sute de milicurie constituie, desigur, un oarecare argument, dar puteau să se înşele nu atunci cînd au pus ştampila, ci cînd au ambalat preparatul. Te-ai gîndit la asta ?

— E un preparat scump, trei greşeli de-astea... De fapt, se poate orice.

— Nu mi-ai răspuns totuși la întrebare. De ce te-ai decis să administrezi preparatul fără să te sfătuiești cu mine, cu Jarkov sau cu Nifaghina ?

— De ce ați aruncat în aer pavilionul de radiologie ? dădu din umeri Suhorukov. Ca să vă creați faimă de novator, de om care luptă împotriva conservatismului, sau pentru a asigura un tratament mai eficient pentru bolnavi?

— Halal comparație ! Veresov își mișcă vehement scaunul. Eu am aruncat în aer betonul, fără nici un pericol pentru nimeni, în afară de mine.

— Nu e adevărat. Suhorukov își scoase țigările, aprinse una. Era un pericol pentru sute de oameni. Pentru toți aceia pe care n-ați fi putut să-i vindecați dacă nu aruncați în aer acele canioane blestemate. Vedeți, Nikolai Alexandrovici, în situația mea, să mă justific — e ultimul lucru, dar caut și eu să înțeleg...

— Analogiile nu demonstrează nimic ! Veresov își aprinse și el o țigară și se duse la geam.

— Dar explică multe, obiectă Suhorukov. Nu mă îndoiesc de superioritatea noului preparat, nici chiar acum, după ce a murit Țîbulko, așa cum dumneavoastră nu v-ați îndoit de superioritatea aparatelor „Luci" și „Rokus" asupra vechilor tunuri de cobalt. Pentru dumneavoastră ar fi fost mai simplu să lăsați totul așa cum era, cu atît mai mult că nu vă revenea nici o răspundere. Pentru mine ar fi fost mai simplu să nu administrez aur, pentru că purta acea ștampilă. Atunci Zaiaț ar fi murit „cum scrie la carte". Pe cînd așa, după opinia lui Melnikov, n-a murit „cum scrie la carte". Eu însă știu un singur lucru : dacă și Țîbulko a murit „ca la carte", abaterea de la această regulă i-a salvat viața lui Starțev. Și mă gîndesc la... lege. Ce e mai important în lege, mai esențial — litera sau spiritul ?

— Te ții de sofistică, îl întrerupse furios Veresov. Oricît ai suci-o, cu ajutorul acestei sofistici n-ai să scapi de răspundere.

— Credeți că mă refer la răspundere ? se miră Suhorukov. Parcă e vorba de răspundere ? Sau nu m-am gîndit la răspundere atunci cînd am administrat preparatul ? Dar experiențele pe care le-am făcut ? Dar aparatura de

control ? Şi apoi — doza. O sută cincizeci de milicurie... Cum ar fi putut această doză să provoace boala de iradiere? Dar dacă au greşit amîndoi, şi Melnikov, şi Cemodurov, dacă totuşi ne aflăm în faţa unor fenomene provocate de peritonita acută şi de boala de cancer, care au accentuat reciproc sindromul bolii de iradiere ? Sînt gata să port orice răspundere, dar aş vrea să înţeleg... Şi, în plus, aş vrea ca totul să fie studiat minuţios şi fără idei preconcepute. Dacă nu pentru mine, măcar de dragul preparatului.

— M-am gîndit la asta, e o problemă de ordinul zece. Vor forma o comisie, vor studia. Te abaţi de la problema principală — ţi se aduce învinuirea că ai făcut experienţe pe oameni vii. Dealtfel, odată cu tine sînt învinuit şi eu.

Suhorukov zîmbi ironic.

— Nikolai Alexandrovici, dacă nu-i luăm în consideraţie pe medicii fascişti, care au experimentat pe oameni vii — nu-i luăm în consideraţie pentru că, efectiv, ăştia nu erau medici, ci ucigaşi şi fascişti — în rest, discuţiile pe această temă nu merită atenţie. Sînt plămădite pe emoţii şi pe o totală neînţelegere a alfabetului medicinei. Orice preparat, o ştiţi prea bine, orice preparat în cele din urmă se experimentează pe oameni. Oricît am experimenta pe animale, nu putem avea nici o certitudine pînă nu trecem la experienţele clinice : din punct de vedere biologic, deosebirile dintre om şi animalele de experienţe sînt mult prea mari. Întotdeauna există un element de risc, redus la minimum, e drept, dar există. Şi este indispensabil să trecem doctoriile de perspectivă din laborator în clinică, mai ales la noi, în oncologie, unde nu trebuie neglijată nici o posibilitate, fie ea cît de mică, de a salva, de a prelungi viaţa omului. Aşa a fost cu aurul pe bază coloidală de pectină şi dextrină. Poate că am subapreciat gradul de risc... asta e o altă problemă. Dar, oricum, să nu vă îndoiţi că totul a fost făcut din iniţiativa mea proprie, cum s-ar spune, şi dumneavoastră nu aveţi nici un amestec în această istorie.

— Eşti un tîmpit ! rosti mînios Veresov. „Eu personal..." Dar cine ţi-a dat dreptul, ţie personal ?... De unde concluzia că nu am nici un amestec ? Că n-am ştiut nimic despre idioţenia asta ? Păi nu fac două parale ca director

al institutului, dacă în spatele meu se petrec asemenea lucruri. Maică-măiculiță, cîtă mărinimie : „Eu personal...“ Nu, drăguțule, de făcut ai făcut-o tu personal, dar de răspuns va trebui să răspundem amîndoi. Asta e. Și nu ne vor putea ajuta nici un fel de tertipuri. „Ca la carte“ — „nu ca la carte“, „gradul de risc“... Dacă ai fi putut să încerci acest preparat la început chiar pe tine.. Dacă ți-ai fi riscat propria-ți persoană... Evident, asta dă dreptul moral... Dar să riști oamenii... Să te bizui pe experiențe, numai pe intuiție, numai pe convingerea că... În acest fel poți ajunge mult prea departe în medicină, și nu numai în medicină. La asta se gîndesc „regulile“ — la bolnavi !

— Și eu m-am gîndit la bolnavi, Nikolai Alexandrovici. Numai la bolnavi.

— Nu, tu te-ai gîndit și la tine. — Profesorul își ține obrazul cu mîna. — Dacă te-ai fi gîndit numai la bolnavi, te-ai fi sfătuit cu mine, cu Jarkov. Dar tu știai că noi vom interzice categoric administrarea și ai luat asupra ta răspunderea. Nu vreau să spun că nu erai sigur de rezultat — dacă ai fi știut că lucrurile vor evolua în acest fel... E îndoielnic că ai fi îndrăznit s-o faci, foarte îndoielnic. Dar tu erai sigur că totul va reuși, că atunci cînd preparatul va fi aprobat pentru încercări clinice, tu vei fi acumulat deja un teanc de materiale privind utilizarea lui. Tu primul. Nimeni nu le va avea încă, dar tu, da... — Își trase răsuflarea și stinse apăsat mucul în scrumieră. — Te-ai înfumurat, Andrei. Totul ți-a mers, toate ți-au reușit, erai fără egal și ai crezut că totul îți este permis. Despre asta e vorba, nu despre spiritul și litera legii. Te-ai înfumurat și ai ajuns la catastrofă. Și odată cu tine m-ai tras și pe mine. Și ai amînat data de lansare a preparatului în clinici. Asta e.

— Mă rog. — Suhorukov se frecă la tîmple. — Se poate s-aveți dreptate. Ideea asta nu mi-a dat prin cap. M-am înfumurat ?.. Nikolai Alexandrovici — Suhorukov se ridică și-și potrivi sacoul — dar dumneavoastră... Dacă ați vedea că preparatul „ilegal“, care mîine sigur va deveni „legal“, dacă ați vedea că acest preparat poate să-i prelungească unui om viața, sau chiar s-o salveze — Suhorukov se uită în ochii lui Veresov cu o privire rece, înstrăinată — ați fi riscat ?...

Veresov nu-i răspunse. Stătea la fereastră şi se uita cum Victor şi cu Tania sapă mărul ; sub măr, ca o grindină rozalie, se vedea superfosfatul. Nataşa, cu o carte în mînă, se legăna în hamac. Privind mai atent, recunoscu volumul gros de *Chimie* de la Institutul de medicină. Undeva departe, dincolo de pădure, se auzi semnalul trenului electric, un strigăt însingurat, care dăinui mult timp în aer. Orizontul era prins într-o pîclă tulbure, de parcă acolo, departe-departe, ardeau focuri. Lumea era colorată în trei culori : albastru-spălăcit, verde şi galben. Galbenul strălucea în soare cu toate nuanţele — de la limoniu pînă la ruginiu-închis. Pe o creangă de măr, sub fereastră, se vedea argintie o pînză de păianjen. „Deci iată şi această toamnă prelungită, se gîndi Veresov. Atît de tîrzie în acest an..."

— Nu ştiu, dădu răspunsul într-un tîrziu, fără a-şi întoarce capul. Poate că aş fi riscat.

— Mulţumesc, profesore. — Suhorukov mai stătu puţin în spatele lui, trecînd de pe un picior pe altul. — Ei, noi plecăm. Am obosit ca un cîine, iar mîine e zi de operaţii.

— Stai, rămîi la masă. Întîi să mîncăm şi după aceea pleci.

CAPITOLUL XXIII

1

Tania alerga prin pădure, strecurîndu-se printre copaci, şi Viktor alerga pe urmele ei ; ar fi putut s-o ajungă fără nici un efort, dar nu avea chef, pentru că atunci s-ar fi sfîrşit jocul misterios şi aţîţător, pe care oamenii îl joacă de mii de ani, şi tot nu se plictisesc, nu se satură, e ca o bucată de pîine, ca un cartof copt în cenuşa unui foc, ca o gură de apă limpede şi rece de izvor. Îi plăcea să urmărească, în verdele siniliu al brazilor, cum îi licăresc pi-

cioarele, curmate de poala fustei, cum flutură-n vînt părul-i moale, castaniu, pe gulerul scurtei portocalii, cum se apleacă uşor, afundîndu-se în tufişuri ; Viktor începea să creadă că o iubeşte într-adevăr, că nu e o ticluire a lui, că vrea într-adevăr s-o ajungă, şi mărea pasul cît putea, dar, după cîţiva paşi, de la sine intrau în funcţiune frînele şi din nou rămînea în urmă. Tania se întoarse odată, de două ori, ochii îi străluciră ironic şi chemător, şi Viktor înţelese că nu mai poate rămîne în urmă, o ajunse din cîteva salturi, o cuprinse în braţe, o răsturnă în iarba aspră şi simţi pe dinţii săi răceala dinţilor ei, şi pe pieptul său moviliţele tari ale sînilor ei, şi linia alunecoasă a picioarelor cu genunchii rotunzi, iar ochii ei larg deschişi, sufocaţi, îl priveau fix, fără să clipească, parcă întrebînd : şi acum ? — şi stînjenit de această privire lacomă, fătişă, Viktor îşi desfăcu strînsoarea.

Stăteau întinşi pe un colnic, cu braţele în lături, plini de fire de iarbă uscată şi de cetină brună, iar soarele galben le trimitea razele sale drept în ochi, fără să-i orbească — un soare palid, ce se ţopise peste vară, în arşiţă, şi o veveriţă, pe care prezenţa lor o speriase, întinzîndu-şi coada pufoasă, ca o paraşută, ţîşni în pin. Ţîşni, se aşeză pe un ciot şi se lăsă în jos, spînzurînd : de curiozitate. Era o veveriţă roşcată, ca frunza pălită de plop de munte, cu o mutriţă ascuţită, cu mustăţi, cu ochişori ca două mărgele negre, strălucitoare, iar pe urechi i se vedeau nişte mîţişori negri. Tania o salută cu mîna şi rîse fericită. Veveriţa nu înţelese nimic : parcurse în fugă creanga pe care se afla, cu lăbuţele răşchirate şi cu coada în vînt, plonjă pe creanga pinului de alături şi dispăru.

Viktor se întoarse pe o parte, luă mîna Taniei şi o plimbă pe faţa sa.

— Te-ai sărutat şi cu el ? întrebă cu glas răguşit.

Tania privea spre cer. Era un cer jos, cu nori mari, albicenuşii, ca o pîslă murdară. Îi plăcea mai mult cerul de primăvară, cînd iarna s-a dus, ai zice, dar dimineaţa pe acoperişuri spînzură ţurţuri, sfredelind în zăpada albăstrie gropiţe rotunde : pic, pic... Atunci cerul e sus, sus de tot, te uiţi — te-apucă ameţeala din cauza acestei înălţimi nelalocul ei parcă, şi nu e albastru, ci opalin — lumina zilei tremură, se leagănă într-o parte şi în cealaltă a uria-

şei cupe, scăpînd pe pămînt scîntei strălucitoare. Ca nişte cheiţe fermecate, aceste scîntei descuie rîuri şi pîraie, mîţişorii de mesteacăn şi mugurii umflaţi de castani, căsuţele graurilor şi speranţele oamenilor... Tania a trăit o astfel de primăvară, cînd a crezut, a vrut să creadă că Viktor o iubeşte : a fost o primăvară uimitoare ; a meritat să trăieşti pe pămînt douăzeci şi unu de ani ca să afli cum ţi se aprind obrajii şi cum simţi că tot trupul îţi este cuprins de dogoare îndată ce îi zăreşti scurta în grădiniţa Universităţii, cum îţi bate nebuneşte inima cînd îi simţi mîna pe mîna ta, cum o dulce ameţeală îţi taie picioarele cînd îi simţi buzele pe buzele tale. A trăit o astfel de primăvară, iar acum era toamnă, dar şi toamna era minunată : a fost destul să se înţeleagă că duminică vor întinde-o la vilă, şi gata — ploaia aceea nesuferită, care n-a stat toată săptămîna, s-a şi oprit, şi a ieşit soarele, iar astăzi este o zi admirabilă, doar că pămîntul este cam umed, să nu răcească Viktor.

— Ridică-te, Vitea. — Tania sări uşor în picioare şi-l trase de mînă. — Auzi, ridică-te.

— Te-ai sărutat cu el ? repetă Viktor, şi Tania rîse uşor şi vesel : e gelos...

— Despre cine întrebi ? Despre Zaikin ? Cred că nici nu ştie cum se face aşa ceva. Plictiseală de moarte... Se întîmpla uneori că venea, se aşeza, se uita... Fac ordine prin casă — el se uită, îmi fac conspectele — se uită, mă îngrop în cărţi — se uită. Iar ochii — parc-ar cere să-i dai o copeică. Sau îmi povesteşte despre experienţele lui. Iar eu nu pot să sufăr cînd sînt chinuite animalele, Nataşka e altfel, un adevărat parlagiu, ea îl adoră pe Zaikin. Desigur, am fost amici, ştii că am prea puţini prieteni, iar cu el te poţi duce şi la cinema, şi la concert. Numai că asta a fost demult, înainte de era noastră, iar acum nici nu vreau să-l văd. — Îi lăsă mîna şi se aşeză pe iarbă. — Eşti... Eşti gelos ?...

— Desigur, răspunse Viktor. Pentru că te iubesc.

— Mai spune o dată. Te rog...

— Şi de o sută de ori, rîse Viktor, sări în picioare şi o prinse în braţe. Te iubesc. Te iubesc. Te iubesc, te iubesc, te iubesc... Acum hai să ne întoarcem şi să le spunem tuturor că în noiembrie, de sărbători, ne căsătorim. Doar ne-am înţeles, nu-i aşa ?

Tania îl îmbrăţişă, şi lumea toată, cu oraşe şi sate, cu păduri şi ape, cu munţi şi mări, începu să se învîrtă în jurul ei. Universul era albastru, şi verde, şi galben, şi portocaliu, şi roşu ca purpura, şi argintiu, ca un brad gătit de sărbătoare.

— Ne-am înţeles... spuse înfundîndu-şi în scurta lui faţa aprinsă. Totul va fi aşa cum vrei tu, numai de-aş ajunge să văd ziua aceea, de n-aş înnebuni de fericire. Am să înnebunesc de fericire, şi tare n-aş vrea.

Tania îl sărută şi o luă la fugă în sus pe colnic, şi Viktor porni fără grabă în urma ei. „Asta-i tot, gîndi alene, cu un bobîrnac măturînd de pe scurtă o furnică mare şi roşeată. Comedia a luat sfîrşit."

De cînd se ştie, Viktor n-a avut niciodată tot ce-i trebuie. În copilărie i-au lipsit jucăriile, apoi mîncarea, apoi îmbrăcămintea, banii de buzunar — şi aceste neajunsuri permanente, nevoia de a socoti mereu ultimul ban, de a trăi din expediente, de a se descurca cum poate l-au făcut rău şi invidios — în jurul lui erau prea numeroşi cei care aveau de toate din belşug.

Pe tatăl său nu-l cunoscuse. În timpul războiului, mama lui terminase cursurile de telegrafie şi, tînără de tot, aproape o fetiţă, a ajuns pe front, unde s-a îndrăgostit nebuneşte de comandantul de batalion maiorul Astahov, o frumuseţe de bărbat, blond şi înalt cît un munte, cu pieptul plin de ordine şi medalii. Peste şapte luni sarcina nu mai putea fi ascunsă şi Astahov a trimis-o pe Katenka la Buguruslan unde, în aprilie 1945, ea a născut cu bine un băieţel, pe care în cinstea tatălui l-a numit Viktor.

Katenka se mai afla la spital, cînd prietenii maiorului şi foştii ei prieteni de pe front i-au scris că Astahov Viktor Demianovici a căzut ca un erou în luptele de lîngă Berlin, văgăuna neagră a fascismului. Cum undeva prin părţile Orenburgului maiorul avea o familie legiuită, în afară de această scrisoare Katenka a mai primit o fotografie făcută de un amator şi cîteva mii de ruble — ofiţerii au pus mînă de la mînă ca să-i fie mai uşor la început. Cu băiatul în braţe, înfăşurat în scutece din obiele de finet, spălate şi trase la maşină, slabă, palidă, Katenka a ajuns cu chiu, cu

vai, într-un tren arhiaglomerat, pînă la Bobruisk, unde locuia mama ei.

Mama a scăpat teafără din război, a scăpat și căsuța lor cu două camere, pe strada Pușkin, lîngă cinematograful „Proletari", și Katenka a simțit că parcă i se ia o piatră de pe inimă. S-a angajat la telefoane, maică-sa vedea de băiat.

Duceau o viață grea, flămînzeau ; ca s-o scoată cît de cît la capăt, în camera mare luau chiriași. Dar banii tot nu le ajungeau.

Viktor a crescut ca mazărea de lîngă drum, împreună cu alți strengari ca și el intra prin grădini și livezi străine, aduna în parc sticle goale și le vindea, împușca francul. După moartea bunicii, a căutat să stea cît mai puțin pe-acasă : maică-sa tot spera să-și aranjeze viața și aducea în casă bărbați. Ceva nu mergea însă, bărbații se schimbau ca ostașii de planton, beau, fărîmau somiera scîrțîitoare a bunicii și patul de nichel cu bumbi, uneori o frămîntau pe maică-sa cu pumnii, vărsîndu-și cine știe ce ciudă refulată, iar cînd Vitka încerca să-i sară în apărare, ea era prima care se dezlănțuia împotriva lui, și el se ducea tîrîș după perdeluța rară de stambă, plîngînd de durere și de furie neputincioasă.

Uneori bărbații dispăreau. O săptămînă-două mama venea de la lucru la timp, spăla pe jos, făcea ceva de mîncare, îi cîrpea băiatului bruma de hăinuțe. Avea accese de bunătate și era pornită pe smiorcăit. Îi dădea lui Vitka bani pentru înghețată, pentru cinema, îi cumpăra bomboane, îl mîngîia, îi povestea despre tatăl lui. Viktor putea să asculte ore în șir aceste povestiri, o sîcîia cu întrebările ca să afle amănunte. Pentru Vitka tatăl său era ca Ilia Muromeț, viteazul legendar din *Cartea de citire* — puternic, bun și viteaz. El n-ar fi lăsat-o pe mama de izbeliște, i-ar fi azvîrlit cît colo pe toți acești nemernici, care o împodobesc cu vînătăi, și femeile din vecini n-ar rîde de ea și nu i-ar zice fel de fel de vorbe de ocară, și în general cu tata viața ar fi fost alta.

— Mamă, întreba el, de ce e așa... Uite la Minaevi — m-a rugat unul să-i duc Ninei lor un bilet — au o casă — muzeu, nu alta. E acolo tot ce vrei ! Și Minaeva e grăsă, măreață, cred că toată ziua înfulecă numai prăjituri cu

cremă şi salam cracauer, şi nimeni n-o cotonogeşte în bătaie. Iar noi numai cu varză împuţită ne ţinem, iar salam — numai cînd aduce unul d-ăştia, şi tu eşti slabă-slabă, şi rochia ta e numai petice.. De ce, spune, de ce ?

Ea îl mîngîia pe creştet, smiorcăind :

— Asta, dragul mamii, după cum îi e dat norocul fiecăruia. Unii oameni se nasc cu pinteni la picioare, iar alţii — cu şaua în spinare. Ca ăia care sînt cu pinteni să poată călări mai lesne. Uite, eu m-am născut... cu şaua pe mine şi or să mă călărească pînă la sfîrşitul zilelor mele.

— Dar eu ? întreba speriat Viktor. Şi eu la fel ?...

— Asta depinde de tine, dragul mamii. Pui mîna pe ce-ţi trebuie, îţi prinzi pinteni, nu pui mîna — ai să-i porţi în cîrcă pe alţii. Sigur, fiecare vrea să fie călăreţ, nu cal, dar nu toţi izbutesc.

— Eu am să izbutesc, spunea Viktor strîngînd pumnii. Am să izbutesc negreşit, ai să vezi !

Războiul a rupt conexiunea timpurilor. Cu tîrnul de fier a măturat din case relicvele de familie, care se transmiteau din generaţie în generaţie, ca şi legendele de familie. Viaţa cotidiană a devenit dinamică şi schimbătoare : odată cu fotoliul vechi sau cu dulăpiorul sculptat s-a dus şi senzaţia de stabilitate şi permanenţă. Viktor ştia că bunicul său a fost pietrar şi zugrav, bunica spăla rufe la oameni — la atît se reducea sărăcăciosul său arbore genealogic. Undeva în lume existau fraţi şi surori după tată, dar el nu ştia despre ei nimic şi nici nu încerca să afle : oameni străini ; undeva existau unchi şi o mătuşă, cei doi fraţi şi o soră ai mamii — şi ăştia îi erau mai străini ca străinii, şi copiii lor la fel : îi fusese dat prea de timpuriu să afle ce înseamnă să fii rudă săracă. Lumea începea cu el şi se încheia cu el — fiecare este făurarul propriei sale fericiri, cum îţi aşterni, aşa vei dormi.

De la tatăl său Viktor a moştenit ceva mai mult decît pensia de ofiţer, care le-a lipsit atît de mult : statura de invidiat, părul blond, uşor ondulat, şi ochii albaştri cu privirea cumva aţîţătoare, învăluitoare ; ochii aceştia au atras-o cîndva pe Katenka Kedici sub foaia de cort a maiorului Astahov.

Pe măsură ce războiul se îndepărta, viața devenea mai ușoară, dar, dezamăgită de oameni și de ea însăși, mama a început tot mai des să se întoarcă acasă cu chef, și Viktor nu simțea această ușurare. Visa să aibă o scurtă de postav cu fermoar, pantaloni de șeviot și ghete din piele de box, pînă cînd a cîștigat singur bani pentru ele : era singurul din clasă care purta tot felul de rupturi. Într-o vară, în timpul vacanței, s-a dus la gara de mărfuri. Acte nu se cereau, băiatul era înălțuț și, cu toate că era slab, avea putere, se simțea lipsă de hamali și l-au primit — înfige-te, dă-i, trage-i...

În fiece dimineață se scula la ora șase și traversa tot orașul, simțind în spinare greutatea de plumb a șeii. La această oră, majoritatea colegilor săi de clasă mai dormeau dulce în patul lor, nu trebuiau să-și bată capul cum să cîștige bani pentru ghete de box, pentru ei își băteau capul mamele și tații lor. Pentru el n-avea cine să-și bată capul. Își tîra picioarele la gara de mărfuri și visa cum va crește mare, își va face studiile, va deveni celebru, va cîștiga o grămadă de bani, își va cumpăra cinci... nu, zece costume, cele mai bune din cîte există, și un ceas „Pobeda" cu brățară, iar la micul dejun va mînca numai prăjituri și salam cracauer ! Imaginea acestor prăjituri și mirosul salamului cracauer îi lăsau gura apă ! Din primii bani cîștigați Viktor a mîncat opt prăjituri și o roată întreagă de salam, după care a vomitat să moară, spre distracția hamalilor, care rîdeau în hohote.

„Ce-i rotund rostogolește, ce-i drept trage", „Ia mai mult, aruncă mai departe, pînă zboară odihnește-te" — și-a însușit rapid poruncile necomplicate ale „tagmei" buhăite de beție și răcnind toată ziua, și în fiecare vară cîștiga ceva bani la gara de mărfuri, formîndu-și musculatura și acumulînd furie împotriva vieții, care l-a vitregit atît de nedrept de toate bucuriile copilăriei.

Viktor era în clasa a zecea, cînd mama lui s-a îmbolnăvit grav și a murit. A rămas singur. Mai exact, nu chiar singur, ci cu chiriașa Zina, prietenă a mamei, o fată descurcăreață de vîrstă nedefinită.

Imaginile persistente din copilărie n-au trecut fără urme pentru Viktor, trezind în el de timpuriu interesul pentru femei. Într-o zi, ca în glumă, și-a răsturnat chiriașa

pe pat. Zina venise de la lucru cam cu chef şi n-a opus mare rezistenţă : îi plăcea demult băiatul înalt şi spătos.

Zina era bufetieră. Făcea ordine în casă, gătea, spăla, îi dădea lui Viktor bani pentru cheltuieli mărunte, iar noaptea îl învăţa cu sîrg bucuriile şi rafinamentele iubirii. Cam peste un an, un an şi jumătate Zina s-a măritat şi s-a mutat la Minsk.

Viktor a răsuflat cu uşurare : Zina era neîngrijită, ofilită, şi se săturase de ea ca de mere pădureţe.

Această legătură timpurie şi munca grea la gara de mărfuri i-au dat o amprentă de maturitate precoce. Alături de el, colegii de clasă păreau nişte puşti. Gîndul la îmbrăcăminte nu-l mai neliniştea : în cele trei luni de vară a cîştigat pentru un costum ca lumea, pentru ghete şi pentru o „Pobedă" cu brăţară — avea bani şi pentru mîncare, şi pentru cinema.

Fetele pur şi simplu îl asaltau, dar Viktor le dispreţuia. Zina i-a explicat în amănunt cu cît o femeie matură, independentă şi cu experienţă este de preferat în comparaţie cu puiandrele plîngăreţe şi cu picioarele subţiri, care reuşesc să rămînă însărcinate de cum te atingi de ele, după care părinţii fac un tărăboi de se aude în tot oraşul. Le dispreţuia, ele nu-i ofereau nici mister, nici farmec, iar de rest era sătul pînă-n gît.

Hamalii de la gara de mărfuri erau bine plătiţi, dar nu voia nici banii lor, nici munca lor : trage, aruncă, rostogoleşte, pînă-ţi amorţesc şalele, pînă vezi cercuri de sînge în ochi, pînă simţi în tot trupul, în fiecare părticică a lui, o greutate de plumb, că nu mai ai putere să faci un singur pas — faci un pas şi te prăbuşeşti pe pasarela abruptă sub cele cincizeci de kilograme ale sacului de ciment, şi sacul te va strivi, te va lipi ca pe o pecete de pasarelă, şi n-o să te mai poţi ridica. Nu-şi dorea asta, după cum nu-şi dorea să bea votcă — iar hamalii beau cam des, au încercat să-l deprindă şi pe el, şi el ştia că se va deprinde dacă va rămîne, dacă se va împotmoli printre ei. Nu voia nici la uzină, şi nici la fabrică — şi acolo trebuie să tragi pînă curg şapte sudori de pe tine, şi salopeta murdară, plină de ulei, şi uruitul maşinilor, iar de plătit — se plăteşte mai prost ca la gară. Nu-i rămînea decît o singură cale : să înveţe, să intre la facultate, să dobîndească o specialitate „curată" şi să în-

cerce să se aranjeze, să zicem, ca vecinii săi, cei doi medici Minaev — ăştia da, au casa plină. Şi pe fata lor, Nina, tot la medicină au dat-o, ştiu ei ce fac. Să înveţe...

Şi s-a pus pe învăţătură aşa cum se asaltează un vagon cu ciment — cu îndîrjire, fără a sta pe gînduri : mort-copt, trebuie să cari toţi sacii, nimeni n-o s-o facă în locul tău.

Colegii de clasă pierdeau ore în şir în sfrijita grădină a oraşului sau pe lîngă cinematografe, aşteptînd fetele la întîlniri, el îşi petrecea timpul învăţînd. Tînjirea sufletească îi era necunoscută, iar tînjirea trupului putea fi potolită de cum apărea. Viktor şi-a atins scopul : a absolvit şcoala cu medalie de aur şi a intrat la institut. Fiind orfan, a fost primit la cămin. Şi-a vîndut casa, banii i-a pus pe carnet. Împreună cu bursa trebuiau să-i ajungă să se întreţină, pînă cînd reuşeşte să-şi aranjeze viaţa aşa cum a visat.

La institut, băiatul frumos şi dezgheţat şi-a făcut repede prieteni. Kolea Belozerov, fiul lui Feodor Vladimirovici, coleg de an cu Viktor, l-a introdus în cercul amicilor săi, Viktor a devenit un musafir dorit în cele mai diferite case.

Lumea care i s-a deschis acum l-a pus pe gînduri. Privirea lui lină, învăluitoare, dar ageră, observa totul : locuinţele spaţioase cu raze de soare pe parchetul strălucitor ca gheaţa — în aceste locuinţe nu mirosea a varză acră, untdelemn ars şi rufe murdare, ci a parfum, a tutun bun şi a viaţă îndestulată ; servante mari, lustruite, în care puteai să te priveşti ca într-o oglindă ; covoare imense, atît de frumoase şi de pufoase, că ţi-e şi frică să calci pe ele ; lumînări multicolore în spirală, aşezate în sfeşnice vechi de bronz, şi tablouri în rame de lemn somptuoase ; cristaluri cu sunet melodios în locul paharelor cu muchii de cinci copeici bucata şi a ceştilor de aluminiu, din care s-a băut la el acasă ; rafturi cît ţine peretele, cu metri de cărţi... A tras o vară întreagă ca să-şi cumpere un costum, cîteva cămăşi şi un trenci, s-a crezut un bogătaş — un geamantan plin de boarfe! — dar acum a descoperit că hainele pe care le are sînt cusute mizerabil, nu cad cum trebuie, se umflă, iar pantalonii cu cracul larg şi cu manşetă trezesc zîmbetul ironic al noilor săi amici. Kolea Belozerov îşi schimba zilnic cămăşile, cravatele, butonii, erau mărun-

țișuri la care Viktor nici nu se gîndea pîn-atunci, dar tocmai aceste mărunțișuri dădeau acea notă de eleganță, care îi deosebea pe amicii lui Kolea de Viktor sau de matrozul demobilizat Serghei Șcerba, care venea la cursuri în bluză și cu pantaloni de uniformă. În fumoar asculta avid discuțiile despre automobile, restaurante și femei ; micul grup de băieți de bani gata, care cheltuiau fără grijă banii părinților, îi trezea o invidie de moarte. În locul zăngănitului vesel și voios de pinteni a simțit povara tristă a șeii : ca și înainte, era doar cal, de călărit călăreau alții.

Desigur, trei ruble sînt un fleac cînd le ai în plus, dar cînd sînt ultimii tăi bani, iar pînă la bursă mai e o săptămînă, și banii de pe carnet se topesc văzînd cu ochii, ca poighița de gheață de primăvară pe băltoace... Cînd vine iarna, iar tu n-ai nici pulover japonez din lînă groasă, nici scurtă italienească matlasată, cu fermoare, nici ghete iugoslave, îmblănite și cu talpă de cauciuc... Cînd fumezi „Prima", nu „BT", și-i dai zor că nu poți să suferi țigări cu filtru ; cînd nu îndrăznești să inviți o fată la un local, să mai asculți muzică, să dansezi, să bei un pahar de vin, pentru că două bilete la teatru te-au adus la marginea unui crah financiar ; cînd în timpul vacanței de vară n-o să te duci în Crimeea, nici în Caucaz, deși pîn-acum n-ai văzut niciodată marea, spre deosebire de Kolka Belozerov, ci ai să te duci din nou la gara de mărfuri, ca să mai faci rost de bani. Ai dracului pinteni ! Desigur, poți să scuipi de la etajul șapte, cum face Șcerba : ai cărți, ai sala de disecție, ai liniștea sălilor de bibliotecă — muncește, tot restul se va adăuga cîndva. Dar pe Viktor nu-l interesa ce face Șcerba, el nu voia să aștepte. Kolka Belozerov nu trebuie să aștepte, tinerețea trece, cîndva, poate, va fi și carne — atunci nu vei mai avea dinți. Viktor avea dinți buni, un stomac de fier și o poftă de mîncare de lup, și se temea teribil că o să scape momentul, că n-o să-și ia partea de plăcintă, că o să aibă parte numai de colțuri de pîine uscată. Iar plăcinta era pufoasă, dulce, îmbietoare, întocmai ca mirosul de salam în copilărie, Viktor vedea cum alții își înfig dinții în această plăcintă .și căuta cu înfrigurare o breșă, să și-i înfigă pe ai lui.

Singura lui avuție, pe care n-o poți cumpăra cu nici un fel de bani, era tot frumusețea aceea, moștenită de la tatăl

său : Viktor se făcea remarcat în orice grup. Studentele îi scriau bilețele tandre, îl asaltau, îi făceau ochi dulci, îl invitau la ceaiuri și la excursii în afara orașului, el însă manifesta prudență și răbdare — nu voia să se păcălească la preț. Avea nevoie de ceva serios și sigur, ca obligațiile împrumutului de trei la sută, ceva care să-i rezolve dintr-o lovitură toate problemele. Cînd a ajuns în anul trei, știa perfect ce anume : o fiică de profesor universitar cu renume, savant, academician, de preferat medic, pentru că el însuși urmează să devină medic. Toate celelalte nu însemnau nimic sigur. Sub ochii lui s-au curmat brusc carierele cele mai strălucite, s-ar zice : responsabilii de magazine și de depozite, care înotau în lux, au fost trimiși pe banca acuzaților, directori de uzine și șefi de centrale au fost destituiți pentru neîndepliniri de plan și alte nereguli, care adesea nu depindeau nicicum de ei, iar copiii lor, fete și băieți, strălucitii filfizoni de ieri, deveneau deodată cenușii, comuni, ca niște pui prăpădiți. Numai marii savanți priveau din Olimp cu o rece indiferență la această agitație măruntă : furtunile, care la timpul său îi scuturaseră serios pe biologi, lingviști, medici, ciberneticieni, s-au potolit demult, iar altele noi nu erau de presupus : știința ocupa în viață un loc tot mai important ; doar un orb nu putea să vadă acest lucru ; iar Viktor avea ochi bun.

Odată, la onomastica lui Kolea Belozerov, Viktor a cunoscut-o pe Tania Veresova. Informîndu-se ceva mai îndeaproape, Viktor a înțeles că este exact ceea ce îi trebuie și s-a pregătit pentru un asediu de durată.

2

Viktor nu i-a plăcut deloc Taniei — prea frumos, să-l pui în vitrină la frizerie, nu alta. Ea nu semăna, cum se spune, nici cu mama, nici cu tata, ci cu unul din vecini : un nas ca o ciubotică, pe rădăcina lată și adîncită — o dunguliță roșie de la ochelari, o frunte mult prea mare, oricît ai acoperi-o cu bretonul, o timiditate bolnăvicioasă, mișcări stîngace... La școală băieții o necăjeau spunîndu-i „mormoloc", poreclă care a făcut-o să verse multe lacrimi, cu

capul înfundat în pernă. În clasa a opta, băieţii au încetat s-o mai tachineze, dar nici n-o luau în seamă, ea nu-i interesa. Nu interesa pe nimeni, în afară de profesori ; seratele care se dădeau la şcoală, sărbătoreşti, pline de antren, au devenit pentru ea o tortură : stai şi propteşte peretele, uită-te cum dansează fetele îmbujorate... Nu, mai bine te închizi în camera ta, iei din raft un volum de Heine, Blok, Puşkin şi te topeşti, dispari în tristeţe străină.

Olga Mihailovna vedea că Tania se izolează tot mai mult, cu inima ei de mamă ghicea ce o face seară de seară să citească pe nerăsuflate cărţile, să poarte rochii din material într-o singură culoare, de o modestie subliniată, să evite petrecerile zgomotoase, îi era milă de ea şi se gîndea cu neliniste la viitorul care o aşteaptă.

Şi la şcoală, şi la Universitate Tania avea numai note maxime. Îi făcea plăcere însuşi procesul de aflare a noului, zborul liber al minţii pe înlănţuirile faptelor ; orice descoperire, cît de mică, îi trezea un sentiment de bucurie fără seamăn. Dar nu acesta era aspectul principal : cunoştinţele vaste, temeinice, care uimeau pe profesori şi pe studenţi, răspunsurile la seminarii şi la examene erau pentru ea un mijloc de autoafirmare, compensînd cumva înfăţişarea ei ştearsă, ridicînd-o deasupra altora, frumoşi la chip, dar fără miez, ca nişte măciulii de mac în toamnă tîrzie.

Visa să plece undeva departe, într-un sat pierdut, şi să predea copiilor istoria. Va avea o droaie de copii, negruţi, roşcovani, blonzi, cuminţi, neastîmpăraţi, o droaie de copii; ea îi va conduce prin spiralele abrupte ale trecutului omenirii — din peşterile tenebroase de la Neandertal, prin strălucirea şi decăderea Greciei antice şi a Romei, prin negurile inchiziţiei şi amurgul iobăgiei, spre vremile în care, pe a şasea parte a globului pămîntesc, pentru prima oară în istoria omenirii, poporul a devenit stăpîn pe soarta lui. Îi va introduce în universul năzuinţelor superioare şi nobleţii autentice, şi ei, aceşti copii negruţi, roşcovani, blonzi, o vor răsplăti cu iubirea lor, un ocean de iubire şi recunoştinţă, care îi va ajunge pentru toată viaţa. Idolul ei era Suhomlinski. Tania trimetea la şcoala din Pavlîş scrisori pline de entuziasm şi ardoare, în care arăta că şi ea e gata să-şi dea inima copiilor, şi Alexandr Vasilievici, învăţător de ţară, academician, Erou al Muncii, n-a lăsat nici

o scrisoare a ei fără răspuns : îi plăcea această fată entuziastă, cu orizont larg, şi el o binecuvînta pentru munca asta grea, dar minunată.

După ziua lui Kolea, Tania a observat că Viktor îi iese tot mai des în cale. Întîlniri nevinovate, neaşteptate : în parculeţul Universităţii, la intrare în bibliotecă, lîngă cinematograf. A impresionat-o în mod plăcut că acest băiat înalt şi frumos, care probabil e asaltat de fete, era modest şi timid, vorbea cu glas încet şi în general nu semăna cu filfizonul de Kolka Belozerov şi cu amicii lui impertinenţi. O saluta politicos, o întreba despre lecţii, dar mai mult tăcea, învăluind-o cu privirea stăruitoare a ochilor săi albaştri, şi Tania simţea cum sub această privire inima ei începe să bată mai repede.

La început l-a tratat cu circumspecţie, de fiece dată cînd se întîlneau se făcea ghem ca un arici şi-şi scotea acele : ce vrei de la mine ? Să te amuzi ? Să-ţi baţi joc ? Poate că tu şi cu Kolka şi cu neisprăviţii lui aţi pus rămăşag : peste atîtea zile mă voi arunca de gîtul tău ? De la voi mă pot aştepta la una ca asta, fără doar şi poate. Dar Viktor nu voia nimic de la ea, decît să fie în preajma ei.

Dacă ar fi jignit-o măcar o dată cu vreo glumă grosolană, sau ar fi încercat s-o sărute, s-o smotocească în întunericul porţii... uneori Tania chiar dorea ca el să facă ceva de genul ăsta... vai, cu cît nesaţ i-ar fi ars o palmă peste fizionomia lui frumoasă, ca ştanţată pe o monedă romană ! Dar el nu făcea nimic „de genul ăsta“ o lună, şi două, şi trei după ce s-au cunoscut, poate doar cînd îşi luau rămas bun lîngă poarta casei ei, îi reţinea mîna în mîna lui ceva mai îndelung decît trebuia, dar e ridicol să pălmuieşti pe cineva pentru atîta lucru.

A invitat-o la o serată la ei la institut. Tania şi-a pus anume cea mai veche rochiţă, dar Viktor n-a dat atenţie faptului. Şi nici rumorii cu care au fost întîmpinaţi în sală, şi nici privirilor ironice — Tania le recepta că un detector şi făcea eforturi disperate să reziste. Au dansat într-o manieră cam demodată, fără să se bîţîie, fără să se lipească unul de celălalt, şi Viktor a făcut-o să rîdă cu lacrimi, povestindu-i cum, la cămin, cînd Valka Meleşev se cam cherchelise, băieţii i-au pus în pat un schelet, iar Meleşev

tot bombănea în somn : „Dă-te mai la o parte, nemernicule, ce te-ai întins ca un boier în patul altuia".

Noaptea, cînd a condus-o acasă prin orașul pustiu, Viktor a susținut-o grijuliu de umăr și a tăcut, și Tania s-a gîndit deodată, cuprinsă de un fior : păi el mă iubește. Mă iubește, altfel ce rost ar avea toate astea ? — Că sînt fata lui Veresov ? Prostii, tătăl Irei Fesenko este academician, și ea e mai frumoasă ca mine, dar el nici nu s-a uitat la ea. Mă iubește, la urma urmelor, oamenii nu iubesc pentru o fețișoară drăguță și picioruțe zvelte, ci pentru ceva mai important — pentru frumusețea morală... interesant de știut, oare eu am frumusețe morală ?... Probabil că da, dacă el merge alături de mine și tace, și mă privește în așa fel, de simt că mi se oprește inima în beregată. Doamne, asta să fie fericirea, oare a venit fericirea la mine, acum înțeleg ce înseamnă : ai impresia că doar să dai din mîini și te înalți în zbor, și-ți vine să cînți, și să rîzi cît te ține gura, pentru ca oamenii să-și scoată capul pe fereastră și să-și spună unii altora : „E fericită... Priviți, trece o fată fericită. Îl iubește pe acest băiat frumos, și el o iubește, vedeți cît de grijuliu o susține de braț, sînt fericiți amîndoi, fir-ar să fie, te apucă invidia..."

Presimțirea, așteptarea sărbătorii prindea tot mai adînc rădăcini în sufletul ei entuziast, îi bătea cu păcănit de ciocănele în tîmple, o chinuia cu dorințe confuze, pe care nu le înțelegea. Dar Tania continua să-și dea brusc capul la o parte cînd el își apropia obrazul, îi era încă frică, și Viktor, sărutîndu-i la plecare mîna, se ducea la Zina, fosta lui chiriașă. Bărbatul o lăsase demult, luînd cu el și copilul, și acum Zina locuia într-o mică garsonieră lîngă Piața Iubileinaia și o ducea așa și așa. Viktor a întîlnit-o la cantina studențească, unde Zina lucra, ca și înainte, ca bufetieră ; ea s-a bucurat, l-a invitat pe la ea. De atunci trecea pe la ea din cînd în cînd, așa cum treci pe la un expres ca să-ți uzi gîtlejul ; chiar dacă Zinei i se întîmpla să facă raclaje, ea nu-l plictisea pe Viktor cu discuții pe această temă.

Stînd întins alături de Zina în patul spațios și moale, Viktor îi povestea despre Tania, cît e ea de rece și de distantă și Zina icnea de indignare că această hahaleră de

ochelaristă face pe nebuna, ca să-şi urce preţul ; Zina ştia bine că Viktor nu e pentru ea şi-i asculta relatările cu înţelegere şi simpatie.

— Nu-i nimic, rîdea ea ironic, lipindu-şi obrazul de pieptul lui, nu te nelinişti. Faci bine, mai ţine-o aşa, poart-o de sforicică, şi singură o să-ţi sară de gît. Dar pîn-ai să faci din fata asta muiere, ai să mai vii pe la mine, nu-i aşa, drăguţule ? Nici o fată nu se poate compara cu mine, fetele se ruşinează, nu-şi cunosc fericirea, eu n-am de ce să mă ruşinez, mi-am mîncat de mult ruşinea. Taie-mă, mîncă-mă cu unt, numai să fie dulce...

Zina este cea care l-a ajutat să nu facă nici un pas greşit în relaţiile cu Tania. Mărul se pîrguia pe ram. Viktor ştia că nu e departe ziua cînd Tania îi va cădea în braţe.

Primăvara bătea la uşă. În cursul dimineţilor băltoacele de pe trotuare mai răsunau cu gheaţa lor subţire şi străvezie, iar peste plopii golaşi au şi pogorît nori uriaşi, trandafiriu-liliachii ; ferestrele de la case se topeau sub razele strălucitoare ale soarelui, iar în harababura claxoanelor tramvaielor se revărsau glasurile răguşite peste iarnă ale graurilor. Cît a fost de lungă dimineaţa de duminică au hoinărit prin Parcul „Gorki", ţinîndu-se de mînă, apoi au ieşit pe podul de peste Svisloci, s-au oprit, s-au aplecat peste bară, şi Viktor a spus că ar fi bine ca, după ce-şi vor termina studiile, să plece împreună undeva la ţară, unde Tania să-i înveţe pe copii, iar el să practice medicina, şi amîndoi să locuiască într-o căsuţă cu grădină, lîngă rîu, şi în fiecare dimineaţă să alerge să vadă răsăritul soarelui. Tania îl asculta sprijinită de fonta caldă a grilajului dantelat şi ochii îi erau plini de lacrimi. Apa neagră ca păcura curgea undeva departe-departe, spre mare ; dinspre colina acoperită de pini înalţi cu cetina roşcată, printre care se zărea turnuleţul alb al planetariului cu cupola rotundă, venea un iz amărui de pelin, instalaţiile ruginite ale căluşeilor ţiuiau prelung, se auzeau glasurile sonore ale copiilor. Tania s-a ridicat pe vîrfuri, l-a cuprins pe Viktor pe după gît şi l-a sărutat. Şi el a sărutat-o lung şi avid, pînă cînd o bătrînică s-a oprit lîngă ei şi le-a spus cu reproş : „Eh, tineret, tineret, cum de nu vă e ruşine..." şi atunci Tania

şi-a desprins mîinile şi a văzut că pe lîngă ei curge Prospektul Lenin, plin de lume şi de larmă, dar ei nu-i mai pasă de nimic.

Tania le-a împuiat urechile părinţilor despre Viktor.

— Ai putea să ni-l prezinţi şi nouă, spuse la un moment dat Olga Mihailovna, bucuroasă de schimbarea ce se petrecuse cu Tania, pînă atunci atît de gînditoare şi închisă în sine. Uite, ştii ceva, invită-l de Ziua Victoriei.

După ce făcu ceva nazuri, de bună-cuviinţă, Viktor veni — şi făcu tuturor cea mai bună impresie. Era reţinut şi independent cît trebuie, îmbrăcat modest dar bine, ştia să asculte, nu bea aproape deloc şi mînca civilizat. Pe profesor l-a cucerit prin cunoaşterea temeinică a metodelor biologice de luptă împotriva viermelui de măr şi a puricilor verzi, pe Olga Mihailovna — prin zîmbetul deschis, care lăsa să i se vadă dinţii albi, şi prin interesul neprefăcut pentru problemele pediatriei, iar pe Natasa — cu promisiunea de a o învăţa să fluiere din patru degete şi să facă gimnastică după sistemul Yoga. Tania stătea la masă roşie ca bujorul şi nu putea decît să se mire : nici nu exista altă potecă mai scurtă şi mai directă spre inima părinţilor, şi era bucuroasă că Viktor a dibuit fără greş această potecă : pînă atunci o întrebase atît de prudent despre deprinderile şi interesele tatălui, mamei, surorii ei, încît Tania nici nu observase.

După ce au prînzit, s-au dus cu toţii la vilă, şi aici Viktor s-a desfăşurat în toată strălucirea sa. În loc să hoinărească prin pădure, a pus mîna pe lopată, şi-a scuipat în palme şi în cîteva ore a săpat toată bucata de pămînt, după care l-a mai ajutat pe Nikolai Alexandrovici să sape în jurul merilor şi să pună compost. Soarele lumina cu raze fierbinţi ; Viktor îşi lepădase cămaşa şi muncea cu spor şi voie bună, fără să ştie ce e oboseala — sferele de fontă ale muşchilor se mişcau întruna sub pielea lui albă, neatinsă încă de soare ; urmărindu-l, Veresov pufnea mulţumit.

— Se pare că e un băiat bun, îi spuse seara Olgăi Mihailovna. Şi ştie să muncească, nu ca mucoşii ăştia. Mai

ştii, peste vreo doi ani devine şi el oncolog, ce zici, mamă ?...

— S-ar putea să devină şi oncolog, zîmbi uşor Olga Mihailovna. Şi mie mi-a căzut cu tronc, cît despre Tanecika, ce să mai vorbim. Pur şi simplu s-a făcut mai frumoasă, zău aşa.

CAPITOLUL XXIV

1

Garda pe institut de sîmbătă spre duminică i-a revenit Nataşei Golubeva, dar ea promisese pictorului Zareţki că vine să pozeze. Deci, chemînd în ajutor pe Galia şi pe Reghina Kazimirovna, i-a demonstrat doctorului Basov că arta cere sacrificii, drept care el trebuie s-o înlocuiască. În ceea ce priveşte sacrificiile, doctorul Basov n-a prea făcut obiecţii. Numai că nu putea pricepe deloc de ce el e cel care trebuie să facă sacrificii, şi nu Nataşa, al cărei portret în pulover alb va împodobi cu timpul Galeriile Tretiakov, precum portretul „Fetei cu piersici", aparţinînd unui alt pictor celebru *. Cu atît mai mult, cu cît e vorba de sîmbătă seara, cînd după nu ştiu cît timp hotărîse împreună cu soţia să meargă la cinema : oare nu e o jertfă suficientă, mai ales dacă ţinem cont de faptul că soţia doctorului Basov este profesoară la o şcoală serală şi, în afară de sîmbătă şi duminică, n-o vede deloc. Galia s-a văzut nevoită să facă o aluzie străvezie cum că Zareţki nu este numai un pictor de talent, că pe deasupra este un om tînăr şi necăsătorit şi că nutreşte pentru salvatoarea sa mai mult decît banalul sentiment de recunoştinţă pentru reuşita operaţiei. Ceea ce, dealtfel, este valabil şi pentru ea. Preabunul Iakov Efimovici n-a putut să reziste în faţa unui astfel de argument. După ce a mormăit pe sub nas în

* Tabloul *Fata cu piersici* aparţine pictorului rus V. A. Serov (1865—1911) (N. t.).

virtutea inerției, i-a dat drumul Natașei, s-a dus acasă ca să ia termosul cu cafeaua și sandvișurile și s-a apucat de îndeplinirea obligațiilor sale, multiple și dificile.

Medicul de gardă responsabil pe institut mai are la îndemînă încă trei medici de gardă : un chirurg, un anestezist-reanimator și un internist (sau doi chirurgi, dacă el e de altă specialitate), un telefon, care îi permite, la nevoie, să cheme la institut pe oricare dintre lucrătorii acestuia : de la director și șef de serviciu pînă la medic de rînd, și o mașină cu un șofer, pentru ca cei chemați să poată fi aduși la institut cît mai degrabă ; are pe mînă peste trei sute de bolnavi, peste trei sute de posibile evoluții neașteptate și povara răspunderii care îl determină ca toată noaptea, fără întrerupere, inepuizabil ca un pendul, să măsoare cu pasul coridoarele lungi ale spitalului, ascultînd din mers rapoartele scurte ale surorilor.

Sîmbătă, împreună cu Iakov Efimovici erau de gardă chirurgul Vsehsviatskih, zis și „Zero perfect", anestezistul Voskovțev și specialista în chimioterapie Kolțova.

Lăsînd la o parte evoluțiile neprevăzute, care pot sau nu să aibă loc (și de cele mai multe ori nu au loc !), era de așteptat o gardă liniștită. Vremea frumoasă ce se statornicise, în sfîrșit, după ploile de care toată lumea se săturase pînă peste cap, a scos majoritatea bolnavilor în curte, nici măcar în holuri, lîngă televizoare, nu mai era nimeni. Vizitatorii au venit pînă tîrziu, pînă la retragerea autobuzelor. Grupuri de oameni se vedeau în choșcuri, pe bănci, sub streșini ușoare de beton. O mulțime de lume se plimba pe alei. Ferestrele saloanelor erau larg deschise. Un vînt ușor legăna pînzele storurilor verzi. Pini arămii înălțați în sus, brazi cenușii ca asfaltul, cuprinși de mătreața-bradului, mestecănișul galben ca lămîia străjuiau clădirile albe ale pavilioanelor. Cîțiva bărbați, fumînd alene, săpau cu lopețile pămîntul în jurul merilor din livada tînără. Nu mirosea a doctorii, ci a cetină încinsă, și frunzele în cădere răspîndeau un iz amărui.

Doctorului Basov îi părea bine că e vreme frumoasă. Oamenii vor dormi cu atît mai bine, cu cît vor sta mai mult la aer curat. Aerul curat este și el o doctorie. De aceea bolnavii din orice serviciu, în afară de radiologie, au voie să-și ia hainele și să se plimbe la orice oră. Desigur, atunci

cînd nu sînt proceduri de urmat și cînd pe panourile din coridoare nu este luminată inscripția: „Oră de odihnă".

Rapoartele scurte ale medicilor curanți, care-și încheiaseră ziua de lucru, îi dădeau posibilitatea să-și facă o imagine clară a situației de la punctele postoperatorii și din saloane pe întreg institutul. Era un singur caz grav: taximetristul Iaşkevici. Se afla într-o rezervă de la chimioterapie, o cameră îngustă ca un compartiment de tren, cu o fereastră cît tot peretele, la capătul coridorului de la etajul întîi. Doctorul Basov se duse în primul rînd acolo, luînd-o cu el pe Kolțova și dispunînd ca „Zero perfect" să vadă care-i situația la chirurgie oncologică, iar Voskovțev — la serviciul de pretumorale.

Pe drum îl întîlni pe Saşa, nepotul Lagunovei. Cu un halat prea scurt pe umeri, băiatul o ducea cu grijă la lift pe bunică-sa înfășurată într-o broboadă călduroasă. Un mic tranzistor se legăna ca un pendul la gîtul bătrînei.

Doctorul Basov strînse cu plăcere mîna lui Saşa.

— Ce mai faci ?

— Mulțumesc, normal, răspunse băiatul cu un glas de bas în formare. — Cîrn, pistruiat, lung ca o prăjină, se uita de sus în jos la doctorul mic de stat și, pare-se, asta îl stînjenea. — Pot să iau de jos un căruț, pe bunica o dor picioarele ?

— Mai începe discuție, spuse doctorul Basov. Ia, bineînțeles.

Bătrîna îi făcu cu ochiul doctorului și țăcăni rotița tranzistorului. Aparatul răspunse prompt: „Interesele economiei naționale ne dictează stăruitor: trebuie să schimbăm radical atitudinea..."

— Pe urmă, bunico. — Saşa închise tranzistorul. — Nu trebuie.

— Tu l-ai făcut ? se interesă doctorul ca să-i facă plăcere Lagunovei.

— El, chiar el, confirmă îndată Lagunova. Vai, tovarășe doctor, nici nu știți ce nepot am !

— Bunicuțo ! imploră Saşa. Să mergem, da ? ! Iakov Efimovici, trec mai tîrziu pe la dumneavoastră. Vreau să discut ceva.

— Bine, consimți Basov. Mă găsești în camera medicilor de la etajul doi. Dacă cumva întîrzii, să mă aștepți. Ei, plimbare plăcută.

Basov aștepta pînă cînd ușa liftului se închise în urma celor doi, după care porni s-o ajungă din urmă pe Kolțova, tîrșindu-și abia auzit cipicii moi. De obicei umbla prin institut în cipici : îl dureau picioarele. Doctorul mergea și zîmbea, ca după o operație grea, dar izbutită, cînd știi că strădaniile tale n-au fost inutile. Îndată însă ce începu să urce scara, zîmbetul îi pieri de pe buze și pe față i se așternu din nou o expresie de îngrijorare și de concentrare.

Vașkevici era pe moarte. Slăbit, aproape descărnat, cu fața ascuțită și pămîntie, stătea culcat în pat, cu pleoapele lăsate, și gemea încetișor. Pe un taburet, cu capul lăsat în piept, ședea soția lui ; îți făcea impresia că doarme. Auzind scîrțîitul ușii, înălță capul și-l privi pe Basov fără să-l vadă. Iakov Efimovici o salută din cap, luă mîna inertă, pipăi pulsul. „E rău, se gîndi, mișcîndu-și buzele fără să scoată vreun sunet și privind secundarul. Foarte rău. Tumoarea a ajuns la măduva spinării, a strivit trunchiurile nervoase. Intoxicație generală. Punct."

— Unde e sora ? întrebă.

— S-a dus să mănînce ceva, vine imediat, răspunse soția lui Vașkevici.

Ieși pe coridor odată cu Basov.

— Doctore, ăsta e... sfîrșitul ?

Basov dădu din umeri : ce-aș putea să spun...

— Doamne, ce nenorocire ! spuse răgușit femeia. Și de unde s-o fi ivit, de unde ne-o fi căzut pe cap ? E al doilea an. Asta nu mai e viață, ci curat balamuc. Serviciul, copiii, spitalul... mă zbat ca un cîine. Dacă ați ști cît sînt de obosită. — Își lăsă neputincioasă mîinile în jos și izbucni în plîns. — Uneori îmi vine să cred că nu se va mai sfîrși niciodată coșmarul ăsta. Uitați-vă la mine cum arăt... Ca o sperietoare. Și n-am decît treizeci și doi de ani. M-am dus o dată la coafor — să mă ucidă nu alta. Pentru ce ? El se chinuiește, ne chinuiește și pe noi...

— Liniștiți-vă, interveni Iakov Efimovici. Vă rog, liniștiți-vă. Înțeleg, vă vine foarte greu. Lui însă îi e mai greu. Trebuie să vă fie milă, pentru el este și mai greu.

— Dumneavoastră vă vine ușor să vorbiți. — Soția lui Vaşkevici își șterse fața cu mîneca halatului, ochii îi fulgerară cu răutate. — De unde știți cui îi vine mai greu ? El o să moară și gata, nu-i mai trebuie nimic, și-a încheiat socotelile, iar eu rămîn cu doi copii...

— Vă rog să mă scuzați, spuse Basov, se întoarse și porni spre sora medicală.

Îi făcu observație că a plecat de la postul ei, dădu dispoziție să i se dea bolnavului calmante, somnifere. Da, se gîndi el, eu nu știu nimic. Decît un singur lucru : trebuie să trăiești și să-ți faci datoria. Nimeni n-are s-o facă în locul tău. Nu trebuia să plec, trebuia s-o liniștesc. Cum spuneau anticii : „Medicina vindecă rar, aduce ușurare adesea și liniștește întotdeauna". Lui Vaşkevici i-am adus o ușurare : între el și durere am ridicat un zid din preparatele medicale, dar cum să-i alinăm durerea soției sale ? Medicina nu alină, alinarea o aduce timpul...

Era în drum spre radiochirurgie cînd l-a găsit sora Puntik și l-a anunțat gîfîind că îl caută la telefon profesorul ; cît a ținut drumul lung pînă la camera de gardă, doctorul Basov s-a frămîntat dacă să-i spună lui Nikolai Alexandrovici despre relatarea lui Melnikov sau nu, în cele din urmă a hotărît să nu-i spună decît dacă o să înceapă să întrebe prea amănunțit : nu-i nici o bucurie să fii tu cel care anunță nenorocirea. Profesorul n-a întrebat prea mult, ceea ce l-a bucurat pe Basov.

Lîngă camera medicilor îl aștepta Sașa ; au stat de vorbă despre tranzistoare — băiatul cel mare al lui Iakov Efimovici, Garik, avea și el pasiunea radioconstrucției. Doctorul l-a rugat pe Sașa să-i spună mamei și mătușii să vină luni la ora trei la institut la șeful de serviciu Suhorukov, dar să vină neapărat, și băiatul s-a posomorît.

— Iakov Efimovici... Sașa își întorsese capul spre fereastră și Basov văzu că are un gît lung și subțire, cu o adîncitură îngustă la ceafă. Spuneți-mi : de unde vine pe pămînt cruzimea ?

— Nu știu, oftă doctorul și-și aminti de Piața Iubileinaia, pe unde treceau dimineață de dimineață formațiile de „Judenarbeitskomand", și de un alt băiat, la fel de deșirat, cu gîtul lung și subțire și cu o chică blondă netunsă de multă vreme la ceafă, un băiat frumos, cu ochi albaștri

şi cu genele lungi şi întoarse, ca de fată, Slavka Kaleciţ. Iakov Efimovici şi sora lui Liza au învăţat zece ani de zile împreună cu Slavka la aceeaşi şcoală şi în aceeaşi clasă, iar în clasa a noua el s-a îndrăgostit de Liza, iar Liza s-a îndrăgostit de el, şi Iaşa nu mai putea de gelozie, pentru că pîn-atunci nu împărţise cu nimeni ataşamentul Lizei. Slavka era un băiat vesel şi capabil, şi bătrîna lor profesoară de matematică, Reveka Abramovna Pereţ, pe care copiii o tachinau cu vorbele : „Pereţ-pereţ * şi-un cîrnat, trei cuie prăjite", ţinea nespus de mult la Kaleciţ. La fiecare oră de matematici repeta că el are o minte analitică şi spunea că este un viitor Lobacevski. „Copii, ascultaţi-mă pe mine, le spunea ea, plimbîndu-şi nasul peste teza lui, ţineţi minte ce vă spun, cîndva ne vom mîndri că Slavik a învăţat la şcoala noastră !" Acolo, în Piaţa Iubileinaia, în octombrie 'patruzeci şi unu, pe o vreme aproximativ ca asta, „viitorul Lobacevski", cu banderolă de poliţai la mînă şi cu carabina pe umăr, o bătea pe bătrîna sa profesoară peste obraz, îndelung şi tacticos, pentru că a găsit la Reveka Abramovna un codru de pîine, pe care i l-au dat peste împrejmuirea de sîrmă alţi foşti elevi de-ai ei : incorigibilul corigent, „trogloditul" Kostea Mehov, şi Andrei Suhorukov, care nu nutrea o dragoste deosebită nici pentru matematică, şi nici pentru profesoara de matematică.

— Nu ştiu, repetă Iakov Efimovici şi simţi cum îi ard mîinile ca de foc, parcă i s-ar fi înfipt din nou în mîini suspanta mătăsoasă a paraşutei, şi muşchii i se strînseră într-o încordare cumplită. — Reveka Abramovna a fost înmormîntată la cimitirul evreiesc, tot acolo a fost înmormîntată şi Liza, femeile n-au reuşit s-o spele de vopseaua galbenă de ulei, şi era înfricoşătoare la vedere — ţeapănă, încremenită, ca turnată din alamă. Acum cimitirul acela nu mai există, l-a înghiţit oraşul, aşa cum a înghiţit şi alte cimitire vechi — *ex confeso* **, cei vii trebuie să trăiască pe pămînt, grija trebuie să se îndrepte asupra celor vii, dar pe atunci acest cimitir exista şi oamenii erau înmormîntaţi acolo înainte de a începe execuţiile în masă. Spre

* *Pereţ* — piper (rus).
** *Ex confesso* — neîndoielnic (lat.).

cimitir ducea Fundătura Oarbă, îngustă și murdară, cu niște dărăpănături de case care abia se mai țineau, seara nemții și polițaii nu se arătau în partea aceea ; acolo s-au întîlnit patru din foștii elevi ai Revekăi Abramovna : Andrei Suhorukov, Dima Agheev, Kostea Mehov și cu el — doi bieloruși, un „metis" și un evreu, și l-au condamnat pe trădătorul și călăul Kaleciț la moarte prin spînzurătoare. Andrei avea un pistol și propunea să nu-și piardă timpul cu Slavka, ci pur și simplu să-l împuște ca pe un cîine, undeva într-un ungher mai ascuns, dar ceilalți n-au fost de acord — ar fi o moarte prea ușoară. Nu, mai întîi trebuie să se chinuiască, așa cum s-au chinuit Liza și bătrîna profesoară, să crape de zece ori înainte de a muri, scîrnăvia, lepădătura, trădătorul... Cu două zile mai tîrziu, Kostea l-a ademenit pe Kaleciț la ruinele de pe Revoliuționnaia și ei au tăbărît pe el, l-au legat, i-au băgat un căluș în gură, și Dima a aruncat peste o grindă de fier o bucată de suspantă de parașută cu un laț la capăt. S-a zvîrcolit pe pămînt ca un vierme, acest băiat cu ochi albaștri și cu gene lungi și întoarse, ca de fată, și-a dat drumul la ud, a făcut și în pantaloni, și le venea să vomite din cauza putorii, și de groază în fața a ceea ce urma să se comită, dar au stat neclintiți lîngă el, și Andrei, cu buzele tremurînde, a citit verdictul. Cum i-a mai tăiat la mîini blestemata aia de sfoară, cum le-au amorțit mușchii... Cu un sfert de secol mai tîrziu, Iakov Efimovici simțea din nou această durere și ar fi vrut să-l îmbrățișeze pe puștiul deșirat cu chica netunsă la spate, dar n-a îndrăznit.

— Vezi, băiatule, sînt probleme pe care oamenii le numesc afurisite, pentru că de mii de ani își bat capul cu ele, dar nu pot să găsească un răspuns univoc. De unde apare cruzimea... Într-adevăr, e atît de simplu să fii bun. Și totuși, sînt atîția ticăloși pe lume ! Poate cruzimea se moștenește, precum culoarea ochilor sau culoarea părului ? Personal, nu cred. În caz contrar, nemții l-ar fi avut pe Hitler, dar nu i-ar fi avut pe Heine și pe Goethe. Și nici pe Thälmann, și nici pe acel soldat, care se întorcea cu spatele, prefăcîndu-se că nu vede cînd femeile bieloruse luau din ghetou copii evrei ca să-i ascundă la ele în familie. Și, desigur, te rog să mă scuzi, dar mama ta și întreaga omenire nu te-ar fi avut pe tine. — Făcu prin cameră cîțiva

paşi, tîrşindu-şi cipicii şi se opri în spatele lui Saşa. — Ştii cum lucrează un selecţioner ? El ia, să zicem, un bob şi an de an fixează cele mai bune calităţi ale acestuia. Selectează şi fixează, selectează şi fixează. Şi obţine un bob neobişnuit. Rezistent, care dă recolte mari... într-un cuvînt, cel mai bun. Nici un neghiob n-ar sta să-şi piardă timpul ca să selecteze şi să fixeze cele mai proaste caracteristici : dimensiuni mici, nerezistenţă la îngheţ sau, să zicem, la boli. Printre oameni, însă, secole de-a rîndul selecţia n-a urmărit bunătatea, omenia, ci cruzimea. Apucă, smulge, calcă în picioare, umple-ţi burdihanul... Supravieţuiau cei puternici, cruzi, cei care ştiau să şi-i subordoneze pe alţii. Bineînţeles, în toate timpurile au existat şi oameni buni, nu numai canalii ; fii atent, substantivul „răul" se foloseşte la singular ; dar selecţia pentru bunătate a început-o socialismul. Înţelegi ? Să selectezi şi să fixezi la om calităţile cu adevărat umane — asta înseamnă socialism, după părerea mea. Iar munca de selecţioner este o muncă de durată.

— I-am spus mamei... — Saşa se uită la doctor şi acesta îi văzu chipul palid, cu broboane de sudoare deasupra buzei de sus. — Dacă se poartă urît cu bunica... dacă... am să plec de acasă. Plec, plec undeva în Sahalin, şi-o să spun la toată lumea că am crescut la orfelinat, că n-am mamă, că n-o ţin minte.

— Nu trebuie, spuse doctorul. Linişteşte-te, băiatule. O să vorbim noi cu ele, n-o să le lăsăm s-o obijduiască pe bunică. Nu cred că lucrurile vor ajunge pîn-acolo. Pe tine mama te iubeşte ?

Saşa lăsă capul în jos.

— Pe mine mă iubeşte. Dar ce-i trebuie, ce-i trebuie acest bursuc bătrîn ? O duceam atît de bine noi trei ! Totul e din cauza lui ! Dar-ar moartea în el, canalia pleşuvă !

— Ei-ei, spuse Iakov Efimovici, bătîndu-l pe umăr. Stăpîneşte-te, doar eşti bărbat. Cruzimea naşte cruzime, aşa cum o iepuroaică naşte pui de iepure. Deşi, naiba ştie, cu binele uneori se întîmplă şi invers. Dar cu cruzimea — niciodată, asta-i sigur.

Saşa tăcu, parcă adunîndu-şi gîndurile, apoi îşi luă rămas bun şi plecă fără să mai spună vreun cuvînt, iar Iakov Efimovici scoase din dulăpior o cană de faianţă şi-şi

turnă cafea : e timpul să se fortifice. Își sorbea cafeaua cu înghițituri mici, cana îi încălzea plăcut mîinile și el se gîndea că, uite, a avut loc marea revoluție, și s-a terminat un război cumplit, și oamenii zboară în Cosmos, și au fisionat nucleul atomului, și cîte și mai cîte, ca să-și ușureze viața și s-o facă mai frumoasă, și în curînd, fără doar și poate, în curînd vor învăța să vindece orice localizare a cancerului, spre asta mergem... Dar, probabil, e mult mai ușor să înveți a tămădui cancerul care macină trupul, decît pe cel care macină sufletele, deși, la prima vedere, cancerul sufletului e mai evident, mai accesibil pentru diagnosticare.

Iakov Efimovici își aminti că încă în cursul zilei intenționase să scrie o scrisoare la un colhoz din regiunea Grodno, dar nu reușise să-și facă timp, și acum, profitînd de răgazul ce-l avea, se apucă de lucru. „Către președintele colhozului «19 septembrie»", începu sîrguincios, după ce bău o înghițitură de cafea, care între timp se răcise. Stimate tovarășe, mă adresez dumneavoastră ca unui comunist și ca unui om cu funcție de răspundere pe linie de stat într-o problemă ce nu suportă nici cea mai mică amînare. Pe baza recomandării date de spitalul raional, la institutul nostru s-a prezentat o colhoznică de-a dumneavoastră, mulgătoarea Ianina Nikiticina Mihaleva. Boala ei impune o intervenție chirurgicală. I.N. Mihaleva ne-a declarat că vrea să se sfătuiască cu familia și a plecat. De atunci a trecut aproape o lună de zile, fără ca ea să dea vreun semn de viață și fără să răspundă la scrisorile noastre. Stimate tovarășe, Mihaleva trebuie să vină neapărat și cît mai repede la noi și să-și dea consimțămîntul pentru operație — este singura posibilitate de a o salva de o boală grea și periculoasă. Fiece zi care trece complică cursul tratamentului. Poate că Mihaleva nu are cu cine să-și lase copiii, poate că sînt alte cauze care o reține acasă. Vorbiți cu ea, încercați s-o convingeți, făceți-o să înțeleagă că în momentul de față nu există nimic mai important decît sănătatea ei, ajutați-o dacă are nevoie de ajutor. Este vorba de soarta ei, de viitorul ei, este de datoria dumneavoastră de membru de partid și de cetățean să-i veniți în ajutor."

Puse scrisoarea în plic, apoi scrise cîteva cuvinte medicului-șef al spitalului raional : să ia sub controlul său...

în clipa asta în uşă se ivi chipul palid şi puhav al lui Vsehsviatskih :

— Iakov Efimovici, veniţi la chimioterapie !

Pe coridor, lîngă măsuţa cu instrumentele sterile şi cu preparatele, acoperită cu un cearşaf, se agitau Voskovţev şi Kolţova. În cameră era curent, prin fereastra larg deschisă bătea vîntul, fluturînd perdelele. Doctorul închise cu pocnet canaturile.

— Nu trebuie, îl rugă soţia lui Vaşkevici, atingîndu-l de umăr. El a rugat să deschidem.

— Drăguţo, du-te şi te odihneşte puţin. Basov se întoarse către sora care stătea la capul patului. Du-o, te rog, în camera medicilor, să se odihnească.

— Nu mă duc, izbucni femeia. Nu mă atingeţi, nu mă duc !

— Te duci, spuse neînduplecat Iakov Efimovici, acum dumneata nu poţi decît să ne încurci. Dacă... am să trimit după dumneata.

Au dus-o de acolo. Din coridor au adus măsuţa pe rotile, lampa scialitică, aparatul de narcoză.

...La orele patru şi douăzeci şi şapte de minute doctorul Basov îşi scoase boneta, se şterse cu ea pe frunte şi trimise după soţia lui Vaşkevici, iar el îşi reluă drumul prin coridoarele lungi ale institutului, tîrşindu-şi abia auzit cipicii, cenuşiu şi neînsemnat ca un şoarece. Lîngă măsuţe, la posturile lor, în lumina difuză a veiozelor în formă de ciupercuţe, surorile zdrăncăneau uşor cu flacoanele conţinînd soluţii pentru perfuzoare, pregăteau siringi şi fiole, prafuri şi tablete, răsfoiau registrele. În sala postoperatorie, însă, sora, obosită peste măsură, aţipise, stînd pe scaun într-o poziţie incomodă, cu mîinile-i grele lăsate neputincios de-a lungul trupului ; era o abatere : aici, mai mult ca oriunde, sora nu trebuie să doarmă. Iakov Efimovici vru s-o trezească şi să-i facă observaţie, dar, uitîndu-se mai bine, văzu că sora era Taisa Sergheevna şi se linişti. Taisa Sergheevna lucra la spital de douăzeci de ani, ea ştia să moţăie şi în acelaşi timp să fie atentă la orice foşnet, ca o mamă care aude în somn cel mai slab scîncet al copilului. Doctorul se dădu înapoi, şi în aceeaşi clipă Taisa Sergheevna deschise ochii şi clătină din cap : cum s-ar zice, totul este în ordine, şi-şi îndreptă masca de pe faţă.

În clinică, dincolo de uşile albe ale saloanelor, se înstăpînise somnul : oamenii se răsuceau, gemeau, hîrîiau, aiurau, ţipau speriaţi, zîmbeau tainic. Visau în somn : vise frumoase şi urîte, vesele şi triste, cenuşii şi în culori, ca o iluminaţie festivă, şi micul doctor cu nasul lung şi trist, cu ochii negri, bulbucaţi, în spatele unor lentile groase, se gîndea că, dacă ar fi în puterea lui, ar aduna cele mai frumoase vise, cele mai minunate basme, pe care oamenii le-au făurit în decursul istoriei, şi le-ar pune fiecărui bolnav sub pernă, iar pentru visele urîte ar prinde o plăcuţă : „Intrarea persoanelor străine strict interzisă".

2

Olgăi Mihailovna îi plăcea bucătăria. Plita, cratiţele, tigăile, munţii de vase murdare înghiţeau o groază de timp ; desigur, e mult mai plăcut să stai întinsă pe canapea cu o revistă în mînă, sau să dai o fugă la coafor, dar nu-ţi poţi lua mare avînt cînd ai atîţia mîncăi în casă. Îi plăceau mirosurile sătioase ale bucătăriei : izul dulceag de ţelină, mirosul dulce de vanilie, cel iute de piper şi de ceapă uşor arsă ; îi plăcea sfîrîitul, bolborositul, clocotitul, imaginea legumelor proaspete tocate şi luciul de oglindă al faianţei. Nici chiar atunci cînd fetiţele erau mici n-a vrut să-şi ia o ajutoare la gospodărie, iar după ce au crescut, nici atît : cu trei femei în casă, ce s-o mai angajezi şi pe a patra...

În ultimii ani familia a trecut pe autoservire : Nataşa mînca la prînz la şcoală, Tania — la cantina studenţească, Nikolai Alexandrovici — la institut, ea însăşi — la bufet, duminica, însă, Olga Mihailovna îşi lua revanşa. Se ducea în piaţa Komarovka, îşi umplea sacoşele cu produse de tot felul, fierbea, prăjea, cocea pentru toată săptămîna. Tot ce gătea era gustos şi îmbietor, dar nimic nu era primit cu atîta plăcere de ai casei şi de musafiri ca ciupercile cu smîntînă şi cu cartofi prăjiţi : o mîncare bielorusă simplă, despre care pînă şi Nataşa, care nu avea cine ştie ce poftă de mîncare, spunea : „Teribil de gustos" — şi mai cerea o porţie.

Olga Mihailovna alegea și curăța fiecare ciupercuță cu mîna ei, nu lăsa pe mîna nimănui această operație, spăla ciupercile în cinci ape, le tăia, le fierbea, le prăjea pînă începeau să trosnească fin, apoi punea smîntînă și, în timp ce ciupercile fierbeau înăbușit în smîntînă, într-altă tigaie se prăjeau cartofii pai; după asta ciupercile se amestecau cu cartofii și se puneau pe un foc moale, să se mai prăjească înăbușit, și în vilă se răspîndea o aromă, încît nici Nikolai Alexandrovici nu se lăsa așteptat la masă, ci venea la prima chemare.

Cînd Viktor și Tania s-au întors de la pădure, toți ceilalți erau adunați pe verandă, în jurul mesei, acoperită cu o față albă de in; pe masă, în afară de diferite alte feluri, trona un uriaș platou aburind cu ciuperci și cartofi.

— Așezați-vă mai repede, altfel nu vă mai rămîne nimic! le strigă Natașa, bătînd nerăbdătoare cu lingura în farfurie, și ei s-au așezat, și Olga Mihailovna le-a pus ciuperci, iar Nikolai Alexandrovici a turnat coniac în pahărele. A vrut să zică ceva, dar Tania s-a sculat în picioare și a spus dintr-o suflare:

— Tovarăși, vă rog să beți pentru mine și pentru Viktor. Am hotărît să ne căsătorim în noiembrie, de sărbători.

Tania stătea roșie ca focul, privindu-i pe toți cu un aer de provocare, de parcă se aștepta că cineva va spune îndată: „nu!" — și era pregătită să reziste categoric acestui „nu!", indiferent din partea cui ar veni.

— Ura! — strigă cît o ținea gura Natașa, agitînd în mînă furculița și cuțitul. Natașa se dădea în vînt după sărbători, iar nunta Taniei promitea să fie mai interesantă chiar decît pomul de Anul nou, și Viktor îi plăcea — este formidabil că soră-sa o să aibă un bărbat atît de frumos, căruia îi plac cîinii și care știe să fluiere cu patru degete și să facă gimnastică după sistemul Yoga. — Ura! strigă din nou și țîșni sub masă, cît pe ce să răstoarne platoul cu ciupercile, ieși între Tania și Viktor și sări de gîtul Taniei. Viktor se ridicase și el în picioare și zîmbea stînjenit — de ce tăceți, spuneți ceva.

— Așa, deci, spuse Nikolai Alexandrovici, iar eu mă tot gîndeam la un toast... Care va să zică, în noiembrie?

Poate după ce-ţi dai examenele ? Te grăbeşti să te măriţi... Ce spui, mamă, le dăm binecuvîntarea noastră ?

Olga Mihailovna avea lacrimi în ochi. Uite că a şi crescut Tania, şi parc-a fost ieri cînd a adus-o de la maternitate, înfăşurată într-o plăpumioară, a dus-o la creşă, apoi la şcoală, în clasa întîi... Doamne, cum zboară timpul ! Nici n-apuci să te dezmeticeşti, şi gata — eşti bunică. „Bunicuţo, spune-mi o poveste". „Bunico, dă-mi o bomboană". „Bunicuţo, de ce.eşti aşa bătrînă ?". Viktor îi plăcea, e băiat frumos şi o iubeşte pe Tanecika, şi ce-i mai trebuie unei femei ca să se simtă în al nouălea cer de fericire. I-a sărutat pe amîndoi : fiţi fericiţi ! — şi toţi au început să-i felicite, îndelung şi zgomotos, numai Jora Zaikin tot rostogolea în tăcere, pe faţa-de-masă, un cocoloş de pîine, iar ciupercile se răciseră cu totul şi Olga Mihailovna s-a dus la bucătărie ca să le încălzească.

Suhorukov îl trase pe Zaikin de mînecă — Tania îl privea ţintă şi aştepta felicitări, şi el dădu din cap, zîmbind forţat, şi rosti ceva cam neinteligibil, dar Tania se declară satisfăcută, mulţumi din cap şi se aşeză, iar Zaikin îşi băgă iar nasul în farfurie. Simţea că se sufocă, ar fi vrut să plece undeva departe, în pampas, unde umblă centauri, bocănind zgomotos cu copitele, iar lăsînd la o parte frazeologia mitologică — ar fi vrut să-şi facă un duş rece şi să se frece cu un prosop aspru, ca pielea să se facă roşie-roşie, de parcă s-ar fi opărit, şi îi părea rău de un singur lucru, că încă nu s-a inventat un duş sub care să-ţi poţi spăla sufletul de zbuciumul ce-l bîntuie, şi să-ţi clătească creierul, după care, curat, cu capul limpede, concentrat, să te duci în sala de hipertermie şi să te ocupi de regimurile de încălzire şi oxigenare — oricum, pentru omenire asta prezintă o importanţă mult mai mare decît faptul, banal în fond, că doi mucoşi s-au hotărît să se căsătorească pentru a procrea după chipul şi asemănarea lor.

În sfîrşit, ciupercile au fost instalate solemn pe masă şi, după primul păhărel, Suhorukov se ridică : mulţumim, sîntem prea obosiţi, vă rugăm să ne scuzaţi, de douăzeci de ore sîntem în.picioare. Înţelegea că era mai bine să-l ducă pe Jora de aici, dealtfel şi lui îmbucătura îi rămînea în gît. O să recuperăm la nuntă, ciupercile sînt o minu-

năție, nu găsești la nici un restaurant atît de bune, mul-țumim pentru masă. Nikolai Alexandrovici îi conduse pînă la mașină și se întoarse, și toți se puseră pe mîncat. Doar Tania nu mînca nimic. Coniacul îi fripsese gîtlejul și acum ea sugea o felie de lămîie cu zahăr și nu-și lua ochii de la Viktor. Îi plăcea cum bea, și cum mînca, și cum se șterge la gură cu șervetul, și cum îi pune în far-furie cele mai bune bucăți, și cum discută cu tatăl ei despre pregătirea grădinii pentru iarnă, despre superfosfat și var — de unde o fi știind toate astea, doar a crescut la oraș, nu la țară, dar vorbește de parcă toată viața s-a ocupat de creșterea pomilor, a îngrășat pămîntul în jurul lor, i-a săpat, le-a legat crenguțe de brad de jur împrejur ca nu cumva să le roadă iepurii coaja... Tania nu înțelegea pentru ce stau aici, și mănîncă, și sporovăiesc, cînd ar putea să fugă în pădure, pe costișa încinsă de soare, de pe care și-au dat drumul azi dimineață, și să dea din mîini, și să se ia la întrecere care fuge mai repede, și să se sărute.

Viktor îi dibui pe sub masă mîna și o strînse ușor, și Tania simți o căldură ca de foc, și se văzu cu rochie albă lungă, cu văl, și cu pantofiori albi, iar în mîini ținea cale albe imense, și cînta muzică — valsul lui Haciaturian pentru *Mascaradă*... Nu, mai bine valsul lui Prokofiev din *Război și pace*, primul bal al Natașei Rostova, un vals țesut din raze de soare, nu din sunete... Nu știu de ce, dar ori de cîte ori ascult acest vals îmi vine să plîng, oare sînt chiar atît de lacrimogenă și de sentimentală, Doamne, ce-i cu mine, și acum îmi vine să izbucnesc în plîns, de-ar veni mai repede sărbătorile, pîn-atunci mai sînt trei săptă-mîni, simt că în trei săptămini am să înnebunesc...

Viktor însă nu voia la pădure, și nu voia nicăieri. Se simțea bine să stea la această masă, să surprindă asupra sa privirea mîngîietoare a Olgăi Mihailovna, privirea duioasă a Taniei, cea plină de entuziasm a Natașei, să discute dezinvolt cu Nikolai Alexandrovici despre grădini — ca un membru al familiei ! — și pinteni de argint răsunau în sufletul său ca niște clopoței, și-l amuza gîndul că nimeni n-ar putea ghici acum la ce se gîndește, nici dacă l-ar pune la Roentgen.

După masă, Natașa a fugit împreună cu Pirat la o prietenă, în celălalt capăt al așezării, Olga Mihailovna cu

Tania s-au apucat să facă ordine, iar Viktor cu Nikolai Alexandrovici s-au dus în grădină. Lui Veresov îi plăcea după masă să mai aţipească vreo treizecí de minute în vechiul lui fotoliu capitonat, dar în ultimul timp începuse să se îngraşe, ceea ce îl neliniştea foarte mult : la cei patruzeci şi opt de ani ai săi, profesorul ţinea teribil să arate zvelt, tînăr, şi privea cu ironică tristeţe silueta zveltă, de sportiv, a viitorului său ginere.

Au strîns de sub meri frunzele căzute, le-au dat foc, şi fumul uşor, cenuşiu şi amărui, se înălţa deasupra parcelei. Acest fum uşor era un semn de toamnă tîrzie, ca şi rugurile reci de scoruş, ca păienjenişul lipicios, iar lui Veresov toamna tîrzie îi plăcea poate mai mult decît oricare altă vreme a anului. Zilele scurte, ca o zvîcnire de fulger, uscate şi limpezi, după ploile de toamnă şi înainte de îngheţul de iarnă, îl tulburau prin predestinarea lor, prin deşertăciunea speranţelor, prin tristeţea calmă a sfîrşitului. Orice-ai face, ţi-a venit vremea, şi îţi cad frunzele, şi fumul amărui te gîdilă în gît.

Viktor a pus superfosfat în cercurile săpate în jurul pomilor, a adăugat sare de potasiu, var, apoi şi-a scos cămaşa şi a pus mîna pe cazma. Cum spunea Voltaire : „Fiecare trebuie să-şi lucreze grădina"? Ei, a ştiut bătrînul ce spune, nu degeaba a fost considerat filozoful epocii sale. E minunat să-ţi lucrezi grădina ta. Cîndva această grădină va fi a mea. Este a mea de pe acum, şi această „Volga" la fel, şi apartamentul imens cu cinci camere — totul este al meu. Desigur, dacă Tania ar fi singură... ar fi altceva, dar n-are nimic. Natașa e încă un copil, apoi o să plece la Moscova, la institut, iar după aceea undeva dincolo de Cercul polar : fetele astea entuziaste se dau în vînt după Cercul polar, şi pînă se dezmeticeşte am eu grijă să pun mîna pe toate.

Cazmaua intra uşor în pămîntul reavăn, mişcările erau precise şi măsurate — niciciînd pîn-acum nu se simţise atît de viguros şi plin de speranţe, iar Veresov stătea deoparte, sprijinit în greblă, şi-l privea cu plăcere, în timp ce ochii i se fixau tot mai atent într-un punct : mica umflătură neagră-albăstrie, cît un bob de fasole, pe care Viktor o avea pe antebraţul drept, şi cu cît se uita mai mult, cu atît îi creştea neliniştea. Era ca o avalanşă de zăpadă în

munți : de sus pornește un ghemotoc de nimic, antrenînd după el noi și noi fulgi de zăpadă, și gata — s-a pornit în jos lavina, măturînd totul în calea ei.

— Ajunge, mai odihnește-te, spuse Nikolai Alexandrovici și-și scoase portțigaretul. Hai să fumăm, altfel ai să mă termini cu totul.

Și-au aprins cîte o țigară ; profesorul îl atinse ușor pe Viktor de mînă.

— Spune-mi, drăcia asta a fost întotdeauna așa umflată sau a fost plată ?

Viktor dădu din umeri.

— Nu-mi amintesc, cred că a fost plată. Da, desigur... Am jucat baschet, am căzut și m-am zdrelit la mînă. Cred că după asta s-a umflat.

— Demult ?

— Păi, de vreo jumătate de an. Odihnîți-vă, Nikolai Alexandrovici, eu o să mai lucrez puțin.

— Bine, consimți Veresov. Ascultă, hai să ne înțelegem : repede-te mîine dimineață pînă la mine la institut. Pe la ora nouă, nouă și ceva. Nu-mi prea place jucăria asta a ta.

— Dimineața mi-e imposibil, răspunse Viktor. Avem curs practic la anatomie patologică, după asta ar trebui să recuperez. Nu s-ar putea la ora două ? După cursuri ?

— Fie și la două. Trimit mașina după tine. O „Volgă" neagră, numărul 00-21. Te rog să nu întîrzii, după aceea n-o să am timp.

— O să fiu punctual ca baioneta, zîmbi Viktor, și scoase cu cazmaua un urias bulgăre de pămînt bătut.

Nikolai Alexandrovici urcă la el în cabinet, răsuci cheia în broască, se așeză la masă și-și cuprinse capul în mîini.

„Poate că e un papilom, se gîndea el. Un papilom... o hipermelonizare a negului. Pentru că dacă nu este papilom, ci melanom — s-a zis cu el. S-a zis cu el, s-a zis cu Tania, s-a zis cu toate."

3

După ce-şi duse maşina la garaj, Suhorukov se întoarse acasă. Avea senzaţia că a fost dat prin maşina de tocat carne : o grămadă de tocătură — fără gînduri, fără dorinţi, fără putere. Stătea întins pe canapea şi, ca pe vremea cînd era copil, număra elefanţii. O turmă de elefanţi albi cu colţii lungi şi groşi, cu trompele moi şi cu urechile mari înainta alene în faţa lui pe o potecă bătută, plină de praf, şi Suhorukov îi număra atent, de parcă era ciobanul-şef al turmei şi îi era teamă să nu greşească. De obicei, imaginea acelor munţi legănători avea darul să-l adoarmă, elefanţii se făceau tot mai mici, se transformau în figurinele de pe comoda mamei, şi el adormea cînd ajungea cu numărătoarea cam pe la şaizeci şi... Astăzi turma era fără sfîrşit, şi fiecare elefant avea pe frunte, deasupra ochilor mici şi răi, un semn, o ştampilă pătrată de culoare albastră : „Pentru probe de laborator".

Prin storurile trase se strecura lumină, şi nu avea nici luminal, nici barbiturice, nu avea nimic, în afară de o veche fotografie a Svetlanei, care se vedea pe masă, într-o ramă subţire de lemn, singura fotografie pe care n-a rupt-o şi n-a aruncat-o ; ovalul fin al feţei, ochii surîzători, părul pieptănat lins, o cută subţire la decolteul rochiei.

L-am operat pe Zaiaţ vineri, cu două săptămîni în urmă, aurul i s-a administrat imediat după operaţie. Şi-a amintit acea zi de vineri şi a retrăit-o din nou — de la dimineaţa ploioasă, închisă, cînd a pornit maşina cu ajutorul manivelei, pentru că acumulatorul se descărcase, şi pînă în clipa cînd sora l-a dus cu căruciorul din sala de operaţii al serviciului de radiochirurgie într-o rezervă şi Suhorukov a fost ajutat să-şi scoată şorţul greu şi masca. Intervalul dintre cele două evenimente cuprinde drumul spre institut, şedinţa operativă, ritualul schimbării hainelor în camera chirurgilor, clipocitul apei în lavabou, în anticamera sălii de operaţii, mîinile roşii de la peria aspră.

A lucrat calm şi concentrat : o operaţie banală — bisturiul, clemă, clemă, foarfecă, încă o clemă... Ca în bancul

acela : spirt, spirt, spirt, un castravecior... Cu un tampon Minaeva dădea la o parte şi întindea ţesuturile — bravo, eşti fată deşteaptă, acum uite-aici... A dibuit tumoarea, a stabilit marginile, a extirpat. La laboratorul de histologie. Ficatul e într-o stare proastă, foarte proastă. Poate scapi, Foma Fomici Zaiaţ. Să coasem... Ţesuturi fragile, fragile — canceroase. E aici vreun pericol ? Unde nu e ? Anastomoza e normală, o să-l ajute. Să coasem...

A fost o îndeletnicire inutilă : să retrăiască din nou acea zi de vineri, o treabă inutilă şi fără rost, pentru că nu poţi elimina o verigă : administrarea preparatului de aur, un preparat cu ştampilă violet pe documentele însoţitoare. Toate se poticneau de acea ştampilă, care transforma moartea lui Zaiaţ în omucidere.

Tremuri ? îşi puse singur întrebarea şi răspunse cu toată sinceritatea : tremur. Şeful turbează, nu pot conta pe sprijinul lui. Şi el poate să aibă mari neplăceri. Îl pot scoate de la institut. „Pierderea controlului"... o sută de motive. Dracu l-a pus să înceapă războiul ăsta de şoareci cu Belozerov. Stop, de fapt cred că aici e cuibul problemei. Belozerov a asmuţit asupra noastră pe Melnikov şi pe Iaroşevici. Este suficient să ne compromită şi articolul despre operaţiile la glanda suprarenală se împotmoleşte, şi Belozerov poate în linişte să intre în rîndul docenţilor. Ăsta-i izvorul bolii de iradiere a lui Zaiaţ ? ! Să trişeze cu preparatele e un fleac pentru Melnikov, n-ar fi exclus ca el să-i fi arătat lui Cemodurov preparate cu măduva oaselor degradată. M-au prins cu ştampila, mai departe totul a fost simplu ca tabla înmulţirii. Dar dacă Melnikov s-a pretat la fals — asta nu e o simplă ticăloşie — este tot omucidere. Cît de uşor a consimţit să plece la Gomel... Procese de conştiinţă ? Ce se va schimba dacă moartea lui Ţibulko nu are legătură cu preparatul ? Îmi voi redobîndi liniştea sufletească : preparatul este inofensiv. În rest, în ceea ce mă priveşte totul va rămîne neschimbat. Mă vor strivi. Desigur, liniştea sufletească e mare lucru, dar nu asta mă nelinişteşte în momentul de faţă. Eu, soarta mea, situaţia mea... Nu mi-a fost oferită pe tavă, am cucerit-o cu sudoarea frunţii, m-a costat mai mult decît nopţile nedormite : am pierdut-o pe Svetlana. De ce n-am plecat cu ea din Leningrad după ce a murit Alioşka ? Pentru că asta

mi-ar fi periclitat situaţia. De ce am dus-o la Novinki ? Pentru că asta îmi periclita situaţia. M-a preocupat teribil situaţia mea, era lucrul cel mai important din viaţa mea : muncă, muncă, o scară lungă, treaptă cu treaptă... cum se numeşte cartea aceea, care a făcut multă vîlvă şi pe care n-am reuşit s-o citesc : *În sus pe o scară ce duce în jos ?...*

Ce să fac ? Să mă duc din nou la Nikolai Alexandrovici ? Să-l conving să se împace cu Belozerov, să-şi retragă articolul, să-l convingă pe Melnikov să-şi schimbe diagnosticul, să muşamalizeze totul... Imposibil. N-o să se preteze niciodată la una ca asta, nu e omul, şi nici tu n-ai să te pretezi : viaţa nu este spectacol de bîlci, unde poţi juca totul din nou, sînt lucruri peste care nu poţi trece, dacă vrei să rămîi om. Nu, mai bine felcer în colonie de muncă. Şi totuşi : Veresov — Belozerov — Melnikov — Iaroşevici — eu. Un lanţ... Veresov cu Belozerov sînt la cuţite, Melnikov e ginere-său. Iaroşevici... L-am scos din funcţia de şef de serviciu, am insistat pe lîngă şef să fie dat afară, şi n-am încercat să ascund acest lucru. Iaroşevici este omul lui Belozerov, amicul lui Melnikov. Eu... Iar tu eşti un tîmpit. Încălcînd legea, tu le-ai dat un deget, gheruţa s-a prins — s-a zis cu păsăruica. De bolnavi trebuie să te îngrijeşti în limitele legii. Comitetul de farmacologie... Îndată ce o să afle de evenimentele de la noi, sînt în stare să amîne aprobarea pentru o dată nedefinită : verificări, paraverificări. Pe tine, însă, asta nu te va mai privi, tu vei fi deferit justiţiei. „Medicul a avut posibilitatea să prevadă urmările dăunătoare ale acţiunilor sale şi ar fi putut să le preîntîmpine ?“ Da, a avut. Da, ar fi putut. Nu, nu este o greşeală, este o crimă profesională. Articolul cutare din Codul penal al R.S.S. Bieloruse. Un salut fierbinte şi cele mai bune urări...

Se auzi soneria. Suhorukov se bucură : probabil că e Nina. Nu mai suporta să rămînă singur cu gîndurile sale în camera fără aer, unde storurile de la fereastră au rămas trase încă din seara zilei precedente ; deschise şi o văzu pe Svetlana.

— Sveta ?

— Bună ziua, Andrei.

El îi strînse cu grijă mîna îngustă şi rece.

— Intră, te rog. Scoate-ţi haina.

N-o văzuse de aproape cinci ani. Ba nu, uneori a văzut-o. Mai ales la început, cînd Svetlana a ieşit de la spitalul din Novinki. Seara oprea maşina după colţ, desfăcea ziarul şi urmărea cu coada ochiului intrarea casei lor. Ieşea împreună cu mama ei la plimbare. Apoi... Apoi într-o zi i-a telefonat Dimka şi i-a spus că i s-a dat sarcina să scrie un reportaj despre institut. Dimka a fost zguduit văzînd betatronul, altceva nici n-a mai vrut să vadă. Suhorukov l-a dus acasă, pe drum Dimka i-a spus : „Ştii, m-am căsătorit cu Svetlana". „Felicitările mele. Ea e sănătoasă ?" „Sănătoasă". Nu mai era cazul să urmărească intrarea casei lor. Deşi uneori simţea nevoia. Din dragoste ? De singurătate ? Naiba ştie. În orice caz, ea s-a măritat, iar tu eşti singur. Şi nu te atrage nimeni, nici măcar Nina Minaeva.

Svetlana îşi scoase trenciul, îşi aranjă părul în faţa oglinzii. Trăise aici vreo două săptămîni înainte de voiajul la Naroci. Atunci aici era gol şi însorit : boccele, geamantane, legături cu cărţile şi manuscrisele lui Andrei... Mai tîrziu, mai tîrziu, ne instalăm, ne luăm mobilă, aranjăm casa, acum trebuie să ne odihnim, amîndoi sîntem la capătul puterilor, avem casă, restul aranjăm mai tîrziu... A aranjat. El o fi cumpărat totul sau maică-sa ? Probabil că ea, pe Andrei treburile astea nu l-au preocupat niciodată.

N-a simţit nici o emoţie în suflet, nici o tresărire, deşi i-a fost teamă de această întîlnire — n-a venit în fosta ei locuinţă, ci la o cameră de hotel : priveşte cu interes, atît.

În cabinet era zăpuşeală şi fum, Svetlana ridică storurile, de parcă făcea de cînd lumea această operaţie, şi deschise oberlihtul. Soarele jos, de amurg, lovi în geamuri, se aşternu într-un dreptunghi bine conturat pe podea. Svetlana ştia că Andrei încă nu s-a recăsătorit, că mama lui e mai tot timpul suferindă. Probabil că trebuia să întrebe, din politeţe, de sănătatea mamei lui, dar nu întrebă.

— Andrei, i se adresă cu glas stins. Dimka are trimitere pentru institutul vostru. Mă tem că are cancer la plămîni.

— De unde ai mai scos-o şi pe asta ? — Emoţia provocată de apariţia neaşteptată a Svetlanei se potolise şi acum el privea cu nesaţ chipul drag şi cunoscut, remarcînd

în sinea lui, grăbit, cu o bucurie de neînțeles, ridurile adînci de pe gît și colțurile gurii, umbrele întunecate de sub ochi, tenul ușor cenușiu, fără prospețimea de odinioară.
— Ai văzut trimiterea ?

— Da. — Svetlana luă de pe masă o foaie de hîrtie și scrise :

„Susp. Cr. pulmonem dextrum".

— Suspect de cancer la plămînul drept. Idioții, cine dă asemenea trimiteri, nu puteau trimite prin poștă. Nu te necăji, e o simplă bănuială.

— Nu este o simplă bănuială. Eu știu. Simt...

— Poți să-ți legi sentimentele într-o boccea, nu sînt bune de nimic la stabilirea diagnosticului. Avem lucruri mai sigure.

— Andrei... — Svetlana își privi fotografia, așezată în rama subțire de lemn, și ochii i se umplură de lacrimi.

— Pentru Dumnezeu, nu plînge. Nu plînge și nu spune nimic. În primul rînd, bănuiala poate să nu se confirme. Cine l-a văzut ? Nu știi ? Sînt pe-acolo cîteva capete pătrate... în orice fleac li se năzare cancer. În al doilea rînd... Tu știi, o să facem tot ce este omenește posibil. Chiar mîine am să-l rog pe Nikolai Alexandrovici să-l vadă.

— Vreau să-l vezi tu. Și, dacă va fi nevoie, să-l operezi. Numai tu îl poți salva, numai tu...

— Nu supraaprecia posibilitățile mele. — Își aprinse o țigară și se gîndi că, evident, în zilele imediat următoare va fi scos din muncă, așa că nu-l va putea ajuta în nici un fel pe Dimka, deși, într-adevăr, cancerul la plămîni este localizarea unde a avut baftă în mod special. Să extirpezi partea atinsă, menținînd viabil tot restul, este o chirurgie de înaltă clasă, dar Veresov va face față, și Basov la fel, cred, numai de n-ar fi metastaze. Dealtfel, ce-i pasă Svetlanei de problemele lui, are ea destule ale ei ; vrei ca de Dimka să mă ocup neapărat eu — fie cum zici. Și vino-ți în fire, stăpînește-te. Nici nu-ți închipui cît e de băftos acest drac osos. A scăpat el din situații mai grele, are plămînii slabi, asta-i clar, poate a început cine știe ce proces, ăia n-au înțeles și au scris. Nu e nimic grav, crede-mă : regim, preparate, vreo jumătate de an în sanatoriu... Nici nu băgăm de seamă că-l și vedem cum scapă de belea.

— Îți mulțumesc, spuse Svetlana. La drept vorbind, nici nu m-am așteptat la altceva din partea ta. Te rog să-l vezi mîine dimineață, nu e nevoie să se vînture la voi prin institut, asta îl deprimă. Mă tem că el bănuiește ce diagnostic i s-a pus, este o porcărie să dai astfel de trimiteri în mîna bolnavilor. Înțelegi, el se preface că e bine dispus, dar în ochi i se citește spaima. O spaimă cumplită, ca și cum ar fi pe moarte.

— E suspicios, asta-i nenorocirea, și nervii îi sînt cam zdruncinați. Ghetoul, războiul — asta lasă urme pe toată viața, de asta nu scapi. Suhorukov tăcu o clipă, puse mucul în scrumieră. Tu arăți cam rău.

— Ultima zi a fost foarte grea. Trebuie să te ții tare, nu-i ușor.

— Tu... Îl iubești foarte mult ? o întrebă și regretă imediat, văzînd că privirea Svetlanei se întunecă.

— Nu trebuie, Andrei, îl rugă ea și se sculă. Îți mulțumesc. Acum plec.

Suhorukov se ridică și el.

— Te rog să mă ierți, sînt foarte vinovat față de tine.

— N-ai ce să-ți reproșezi, Andrei. Să fii sănătos. Pentru Dumnezeu, să fii sănătos, ești singura mea speranță.

— Să te conduc ?

— Nu-i nevoie.

Ușa se închise, pe scară se auziră tocurile ei — a plecat. Suhorukov se întoarse, mototoli în pumn foaia cu presupusul diagnostic. Trebuie să-i spună neapărat lui Nikolai Alexandrovici, să le frece ridichea. Conspiratori nenorociți, orice prost știe acum ce înseamnă literele „Cr". Nimerește în mîna unui neurastenic ca Dimka, de frică e în stare să-și pună capăt zilelor, iar la autopsie se va vedea că a fost degeaba. Să deschidem un nou caz penal ?...

„Măcar de-ar veni Nina, se gîndi obosit. Ce ți-e și cu femeile astea : ai nevoie de ea — nu vine, nu vrei s-o vezi — se ține mereu după tine..."

Nina veni seara, cînd Suhorukov nici n-o mai aștepta.

— Un adevărat coșmar, spuse, și-i aruncă pe mînă trenciul ei, rămînînd într-o rochie lungă, de culoare argintie. La coafor e atîta lume — nu răzbești. Trei ore ca

să te coafezi. Spune-mi, doctore, cînd să se ocupe o biată femeie de știință, dacă are sub optzeci de ani și vrea să fie frumoasă ? ! Bine, ajunge de cînd zaci în bîrlogul ăsta, o să te acoperi de mușchi. E o seară atît de frumoasă, vreau vin, muzică, zîmbete... Nu mai suport fizionomii acre. Hai să petrecem ! — Făcu o piruetă pe tocuri, răspîndind o aromă de parfum fin. — Îți plac ?

— Foarte mult, murmură Andrei, uitîndu-se în ochii ei strălucitori, ridicați spre tîmple, cu puncte irizate în jurul pupilelor și cu lungi gene false, privi claia de păr auriu, aranjat într-o coafură savantă, chipul proaspăt, îmbujorat de emoție. Ce fac halatele astea cu femeile... Niște gîște... Iar tu ești o frumusețe, o adevărată frumusețe, pe cuvîntul meu !

— Mulțumesc, se înclină ceremonios Nina. Văzîndu-mă fără halat m-ai apreciat. Sărmane doc, îmi imaginez ce-ai spune dacă m-ai vedea fără rochie.

— Cred că pur și simplu mi-aș înghiți limba, rîse Suhorukov. Ia loc o clipă, te rog, să mă aranjez puțin.

Suhorukov ieși din cameră ca să se bărbierească și să se schimbe, iar Ninocika luă de pe masă fotografia Svetlanei, o privi dusă pe gînduri și o băgă în sertar.

Pe ușa restaurantului era afișată o tăbliță : „Nu avem mese libere", dar Suhorukov îi puse în mînă portarului bărbos o hîrtie de trei ruble și acesta, schițînd un zîmbet serviabil, îi conduse la o măsuță. Traversară toată sala, sub privirile lungi ale bărbaților ațintite asupra Ninocikăi. O pianistă în vîrstă, cu o mină împietrită, izbea cu foc clapele, pianul era „dezgolit" și se vedea cum ciocănelele elastice se înalță în zbor și se așază pe coarde. Saxofonul jelea prelung, ca după mort, chitara electrică se tînguiau în amplificator, un baterist lățos arunca mănunchiuri de argint. Un negru negru-negru, cu o cămașă albă-albă și cu o cravată albastră-albastră, albastră și lată, ca fluviul Mississippi, dansa cu o femeie mică de stat, roșcată ca un arțar ars de primele geruri timpurii...

Arțarul cu frunza creață,
Arțarul bătut de brumă...

— Îți imaginezi la ce mă pot aștepta ?

— Te iubesc.

— S-ar putea să mi se retragă titlul de medic, gradul...

— Te iubesc.

— Dacă se lasă cu darea-n judecată — minimum trei ani.

— Mi-e frig, Suhorukov. De s-ar găsi cineva să mă încălzească. Numai oameni reci, oameni teribil de serioşi. Se agită, se grăbesc... Şi tu eşti la fel — rece şi serios.

— Desigur, n-o să stau cine ştie cît pe post de felcer, e mult prea costisitor să mă ţină pe post de felcer, dar...

— Ascultă, Suhorukov, ai putea măcar o dată în viaţă să faci un lucru mai acătării ? Atunci, uită-te în ochii mei. Uite-aşa... Şi acum spune : „Te iubesc".

— Te iubesc, fericirea mea, bucuria mea, unica mea speranţă.

— Mult ţi-a mai trebuit ca să mi-o spui, Suhorukov. M-am temut chiar că n-am s-o aud niciodată. Şi acum vreau să dansez.

Tîrziu în noapte îi telefonă Melnikov.

— Andrei Andreevici ? Scuzaţi-mă că v-am trezit. V-am telefonat din Gomel, dar n-aţi fost acasă. Am sosit acum şi m-am gîndit... Pe scurt, am examinat şi am adus cu mine toate materialele referitoare la Ţîbulko. A murit din cauza unei embolii pulmonare, nu sînt nici un fel de semne de încălcare a sistemului hematopoetic. Avînd în vedere ceea ce mi-aţi spus despre Starţev, înclin să cred că, la Zaiaţ, poate într-adevăr avem de-a face cu un caz de sensibilitate sporită la iradiere. — Tăcu o clipă, suflînd zgomotos în receptor. — Înţeleg că asta nu vă încălzeşte, dar preparatul, cred, va putea fi reabilitat. Noapte bună.

— Staţi puţin, spuse Suhorukov. Staţi puţin, Slava. Ţin să vă spun că sînteţi un om de onoare. Vă rog să mă scuzaţi, dar pentru mine este un lucru foarte important, tot atît de important ca şi soarta preparatului şi ca propria mea soartă. Vă mulţumesc.

Melnikov închise telefonul fără o vorbă. Se auziră sunete prelungi. Andrei întoarse capul. De pe pernă îl priveau ţintă ochii Ninei : două stele verzi pe firmamentul întunecat al universului.

— Totul va fi bine, spuse ea. Ai să vezi, totul va fi bine. Din moment ce eu te iubesc, cum ar putea să fie rău ? !

CAPITOLUL XXV

1

— Ce mai faci, doctore Zaikin ?

— Mulţumesc, doctore Basov, nu prea grozav. Meditez la *vanitas mundi et fuga saeculi**, ceva ce omul nu face cînd îi merge bine.

— Hm... Uitîndu-mă la fizionomia dumitale bine hrănită, n-aş zice că te sfîşie tristeţea universală.

— Nu te uita la fizionomie. Uită-te în adînc, doctore, în adînc. Acolo e pustiu. Un pustiu în care nici scaieţii nu cresc.

— Deci, e serios şi pentru mult timp. Iubire ?

— A fost iubire, dar s-a dus. Oare va fi fost ? Ţii minte : „Dar a fost oare vreun băiat ? Poate că nici n-a fost" **.

— Nu-mi amintesc, cred, totuşi, că a fost. Ascultă, am acasă o sticlă de coniac. Un coniac franţuzesc foarte bun, „Napoleon". O sticlă pîntecoasă cu gîtul lung şi o droaie de medalii. Habar n-am cu ce prilej s-a decavat soacră-mea cu scumpătatea asta de băutură, şi-o fi adus aminte, probabil, cum în fragedă tinereţe o îmbia cu un astfel de coniac vreun husar sau vreun ulan, întotdeauna îi încurc. Poate să dau o fugă, să-l aduc ? Oricum, e duminică, zi de odihnă.

— Apreciez dărnicia şi mărinimia dumitale, doctore Basov, dar, aşa cum spunea un mare scriitor, eu simt o durere de dinţi la inimă. Asupra ei coniacul nu are efect, fie el cît de minunat, în sticle pîntecoase cu gîtul subţirel şi cu o droaie de medalii. Nu se poate vindeca decît dacă îţi dai drumul din vîrful castelului nostru de apă, fără paraşută.

— Urît umor, doctore Zaikin, astăzi nu-mi place deloc umorul dumitale.

— Dumneata crezi că mie îmi place ? Asta-i *„c' est la vie"*, cum spune o cunoştinţă a noastră comună, Ninocika Minaeva. Ascultă, doctore Basov, spune-mi, dar sincer,

* Deşertăciunea lumii şi curgerea rapidă a timpului (lat.).

** Citat din M. Gorki, *Viaţa lui Klim Samghin*, vol. IV, EPLU, Bucureşti, 1931, p. 164 (N. t.).

n-ai simțit niciodată c-ai vrea să dai dracului oncologia și să te apuci, de exemplu, de problema chelirii ? În sensul preîntîmpinării și regenerării... La urma urmelor nu se moare numai de cancer — se moare de diverse boli, iar noi știm cît sînt ele de numeroase. Cine a stat să calculeze cîți oameni tineri, cum se spune, în plinătatea forței și a talentului, nu s-au stins din cauza unei pleșuvii pretimpurii — un fenomen la fel de inexplicabil și ireversibil ca și cancerul cu care ne spargem preaînțeleptele noastre capete ? Apucă-te de problema pleșuviei, doctore Basov, cu chica dumitale e cum nu se poate mai potrivit, și cîndva omenirea recunoscătoare îți va înălța un monument din aur de 24 carate.

— Păi cum să nu... După aia să nu dorm nopțile, de frică să nu mi-l șparlească vreun aurar. Și s-alung în persoană cîinii care ar prefera să-și facă nevoile pe soclu. Halal prieten îmi ești, doctore Zaikin, n-am ce zice ! Să mă bagi în așa o aventură... Mie-mi ajunge cancerul. Ai auzit, a murit Vașkevici.

— Cînd ?

— Azi dimineață. Săraca nevastă-sa... Cîte a pătimit de la el, te-apucă groaza. Iar acum zace în cameră la Taisa Sergheevna — injecții, oxigen. Du-te, uită-te, poate te vindecă de durerea de dinți de la inimă și de meditațiile ordinare despre *vanitas mundi et fuga saeculi*.

— Te-am înțeles, doctore Basov, mulțumesc pentru lecție. Hai să mergem în sala de hipertermie, oricum, din cîte văd, n-ai ce face acum, să definitivăm încă un regim.

— Asta da, e glas de bărbat, nu de băiețandru *.

— Un bărbat chel și șchiop, doctore Basov, și crede-mă, grozav aș vrea să fiu din nou un băiețandru.

— Băiețandrul acela care ți-a tăiat calea ?

— Bun, am trăncănit destul, hai la treabă.

Traversară culoarul de trecere, scăldat în soare și înțesat de flori, și coborîră la subsol. Sala de hipertermie nu semăna ca exterior aproape deloc cu spațioasele blocuri chirurgicale ale institutului, cu pereții lor îmbrăcați în plăci de faianță de un verde-deschis și cu plafoanele de un alb strălucitor. O cămăruță strîmtă cu o lampă scialitică

* Parafrazare a unui vers din drama lui A. S. Pușkin *Boris Godunov* (N. t.).

mobilă, casolete cu material steril. În centrul încăperii se afla o cadă de baie. O cadă obișnuită, care nici nu era îmbrăcată cu faianță ; o cadă veche, solidă, de doi metri lungime, nu din cele de dimensiuni reduse, cum se instalează acum în apartamente ; în această cadă puteai să te întinzi cît ești de lung, nu numai să ședi turcește cu picioarele încrucișate sub tine. Zaikin a procurat-o de la constructorii care demolau case vechi în schimbul a două sticle de votcă ; Suhorukov și ceilalți au botezat-o „Mîntuirea prin votcă", prin analogie cu vestita catedrală „Mîntuirea prin sînge". La cadă s-au tras țevi, cum scrie la carte, cu apă caldă și rece, a fost instalată o baterie de robinete — dezbracă-te și îmbăiază-te după pofta inimii. E drept, îți tăia cheful de a te îmbăia o construcție ciudată de deasupra băii, amintind de o instalație de ploaie — zeci de tuburi subțiri din polietilenă cu găuri extrem de fine pe o carcasă din țevi de apă, o masă metalică pe rotile, ce se așază sub această construcție, și o mulțime de aparate, care înconjoară strîns cada din toate părțile. Un ochi experimentat, alunecînd peste ecrane și gradații, ar observa un stand cu aparatură termometrică, traductoare, o instalație de „inimă-plămîn artificial", un electroencefalograf cu opt canale, care îi permite medicului, pe baza rîndurilor sinuoase de pe banda de hîrtie, să aprecieze în orice clipă care e starea bolnavului, un defibrilator, care printr-o descărcare de curent restabilește ritmicitatea inimii, și o sumedenie de alte aparate.

Tot acest „ansamblu" se numea instalație de hipertermie și în concepția profesorului Veresov, a anesteziștilor Zaikin și Voskovțev și a chirurgului Basov trebuia să devină o verigă importantă în tratamentul complex al cancerului, în curs de elaborare la institut.

„Veriga" își avea istoricul ei.

La cumpăna deceniului șase, cunoscutul savant german profesorul Manfred von Ardenne, director al Institutului științific experimental din Dresda, a făcut o comunicare senzațională, din care reieșea că, în sfîrșit, cancerul a fost biruit. Întrucît în decursul ultimului secol nu s-a făcut simțită lipsa unor astfel de comunicări, iar la probă acestea s-au dovedit a fi frumoase baloane de săpun, oncologii din întreaga lume au primit lucrarea lui Ardenne cu circum-

specție, dar și cu interes : cercetătorul din Republica Democrată Germană era o mare autoritate științifică.

Comunicarea lui Ardenne avea la bază principiile de hipertermie generală, elaborate de el și de elevii săi.

Încă Hipocrate afirmase că tumoarea rezistă mai prost la temperaturi înalte decît țesuturile sănătoase. Observațiile făcute de medici de-a lungul secolelor au confirmat această mărturie.

Într-adevăr, discontinuitatea s-a dovedit destul de considerabilă, pînă la un grad și jumătate. Ce e drept, nimeni nu știa cum s-o explice.

Primele încercări de a se utiliza discontinuitatea termică în tratarea tumorilor maligne au fost făcute încă în secolul trecut, de către medicii germani Busch și Rosenblum. Ei au început să inoculeze pacienților lor febra, boală ce provoacă temperaturile cele mai ridicate, nu rareori chiar mortale. Savantul american Cooli a descoperit o toxină ce permitea să se obțină o febră stabilă. Cui pe cui se scoate. Nenorocirea era următoarea : cuiul-febră, care trebuia să scoată pe celălalt cui — tumoarea canceroasă, s-a dovedit a fi absolut necontrolabil. În corpul bolnavului, temperatura făcea salturi diferite, în timp diferit și pe o durată diferită ; uneori scădea în loc să crească ; febra epuiza organismul omului și provoca serioase complicații, cu toate că uneori dădea rezultate foarte interesante. Astfel Cooli și discipolii săi au dat publicității rezultatelé observațiilor efectuate mulți ani de-a rîndul asupra unui număr de treizeci de bolnavi oncologici, pe care i-au tratat prin intermediul unor ședințe repetate de febră. Toți treizeci, bolnavi condamnați, afirmă Cooli și discipolii săi, după ce au început tratamentul, au mai trăit de la șase pînă la cincizeci și trei de ani : rezultate remarcabile chiar și pentru epoca noastră, deși mulți se îndoiesc de autenticitatea și exactitatea lor.

Pe la mijlocul anilor douăzeci ai secolului nostru, cunoscutul biochimist german Otto Wartburg a făcut o descoperire excepțională. El a demonstrat că celula canceroasă se deosebește de celula obișnuită prin intensitatea proceselor de respirație. În această celulă toate procesele respirației — izvor al energiei pentru sinteza proteinelor — sînt considerabil atenuate, în schimb sînt foarte accelerate

procesele de glicoliză — transformarea glucozei în acid lactic. Descoperirea a fost numită „postulatul lui Wartburg".

Postulatul lui Wartburg a constituit prima piatră în teoria lui Ardenne. Cea de a doua piatră, care a încheiat temelia, a constituit-o descoperirea unor formaţii speciale în celulă, numite lizosome. Lizosoma este un săculeţ, care conţine în el fermenţi — proteine, capabile să omoare toate elementele structurale ale celulei. Într-o celulă normală, fermenţii sînt imobili şi nu ies din lizosomă. Atunci însă cînd procesele de respiraţie sînt încălcate, cînd acidul lactic, care se formează în celulă ca rezultat al metabolismului, nu se descompune, fermenţii se activează.

Distrugînd lizosomele, fermenţii atacă celulele şi încep să le devoreze.

De aici nu era decît un pas pînă la concluzia de ce celulele canceroase sînt mai sensibile la creşterea temperaturii decît cele obişnuite : în ele, membrana lizosomelor se distruge mai repede.

Ardenne a întrevăzut soluţia problemei, care promitea o victorie rapidă şi deplină asupra cancerului, în încercarea de a distruge lizosomele şi de a activa fermenţii celulelor canceroase pe cale artificială. Lizosomele puteau fi distruse ridicînd temperatura corpului omenesc, fermenţii puteau fi activaţi oxidînd sîngele cu foarte mari doze de glucoză.

Aşa a ajuns Ardenne la ideea de hipertermie.

Savantul ştia că o creştere bruscă de temperatură va provoca o acută insuficienţă cardio-vasculară. Din acest motiv a construit o cameră specială, pe care o hidromembrană o diviza în două părţi inegale. Bolnavului i se punea la gît o membrană-guler, care îi apăra capul de apa fierbinte pînă la 43 grade Celsius, în care se cufunda trupul. Capul era spălat cu apă rece, pentru a feri creierul de supraîncălzire.

Încercările clinice ale instalaţiei de hipertermie construite de Ardenne au dat rezultate uluitoare : tumori canceroase avansate, considerate incurabile, în cadă se distrugeau, se topeau văzînd cu ochii. Asta l-a îndemnat pe savant să-şi prezinte comunicarea.

Auzind de experienţele savantului german, Veresov şi-a dat imediat seama de perspectivele pe care le deschid. E drept, era convins că hipertermia ca atare nu poate deveni

un panaceu împotriva cancerului. Ardenne nu era medic ; biolog și fizician, el n-a ținut cont de faptul că tumorile de dimensiuni mari cresc mai impetuos decît vasele sanguine în ele, aceste tumori sînt prost irigate cu sînge, așa că ar fi naiv să se spere în distrugerea lor. Totuși, combinată cu alte forme de tratament — intervenția chirurgicală, radioterapia, tratament hormonal, chimioterapia — hipertermia putea fi de mare folos bolnavilor oncologici.

A obținut de la Ministerul Sănătății aprobările necesare și a trimis la Dresda pe Zaikin și Voskovțev, doi tineri de la laboratorul de anesteziologie, reanimare și perfuzie, care prin specificul său se apropia cel mai mult de cercetările lui Ardenne, și pe doctorul Basov, radiochirurg cu experiență, cu misiunea ca toți trei să studieze minuțios aparatura construită de tovarășii germani, precum și metodologia și rezultatele obținute prin aplicarea tratamentului. Au studiat. În perioada aceea vîlva ce se iscase în jurul hipertermiei începuse să scadă. Ardenne lucra în regimuri extreme, după aplicarea tratamentului de hipertermie trei bolnavi au murit din cauza unor complicații grave. Profesorul i-a sfătuit pe tinerii săi colegi să încerce regimuri mai ușoare de încălzire și oxigenare, pentru început, bineînțeles, în cadrul unor experiențe pe animale.

S-au întors acasă plini de speranțe : cercetările promiteau să dea rezultate foarte interesante. Dar pînă s-au scris rapoartele, pînă au cerut aparatură, forurile în drept s-au pronunțat în sensul că elaborarea în continuare a temei nu-și are rostul — moartea bolnavilor compromisese ideea.

Este greu să te ocupi de o temă care nu e cuprinsă în planul de cercetare al institutului. Puțin spus „greu" — este aproape imposibil. Fără bani. Fără instrumente, fără aparatură, fără spațiu, fără personal permanent. Nimic în afară de entuziasm. Or, se știe, numai cu entuziasmul nu ajungi prea departe.

Nikolai Alexandrovici era convins că insuccesele lui Ardenne se datorează regimurilor înalte, nicidecum faptului că ideea în sine ar fi greșită. Experiențele trebuiau continuate : primele rezultate au fost deosebit de interesante. În plus, Ardenne începuse cu bolnavi absolut incurabili, cu o sănătate zdruncinată în mod definitiv. Poate

că lucrurile ar fi evoluat altfel dacă ar fi apelat la bolnavi mai rezistenţi, nu atît de avansaţi...

După ce a studiat toate materialele, directorul a decis să i se dea lui Zaikin o cameră neutilizată de la subsol. Spre cameră au fost trase ţevi de apă caldă şi apă rece. Atît. În rest — nimic, pustiu, să dai cu tunul. Nikolai Alexandrovici nu-i putea înzestra : în tot ce se referea la disciplină financiară, era foarte scrupulos şi sever.

După orele de lucru, Zaikin, Basov şi Voskovţev se adunau în această cameră şi se luau la întrecere în materie de fluierat artistic. Zaikin fluiera cu optimism : „Toreador, în ga-a-ardă !"... Alik Voskovţev, mai prudent, îi zicea : „Poate că e un băiat minunat...", iar doctorul Basov îi trăgea cu un cîntec popular bielorus : „Pîine nu-i, sare nu-i, ce-i poţi face..." Era un trio destul de simpatic, din laboratoarele vecine veneau laborante să-i asculte.

Apoi Zaikin a făcut rost de cada aceea amărîtă. Era cam jenant să mai fluiere.

Experimentatorii au sacrificat încă cinci ruble şi l-au convins pe instalatorul de la institut să racordeze cada la canalul de scurgere şi să instaleze amestecătorul.

— Îmbăiaţi-vă sănătoşi ! a bubuit ironic meşterul şi a dat cu zgomot drumul la apă, în timp ce-şi ascundea cu grijă peşcheşul.

Acum întregul institut — medici, surori, infirmiere — îi acostau pe cei trei pe coridoare şi se interesau maliţios cînd se poate face baie. Pe seama lor apăreau caricaturi la gazeta de perete. Se făceau bancuri şi se compuneau cuplete hazoase. Cei trei suportau totul cu stoicism sau rîdeau laolaltă cu ceilalţi.

Le trebuia un elevator hidraulic — o masă, pe care bolnavul să fie culcat într-o poziţie strict orizontală (prin „bolnav", pentru moment se înţelegea un cîine). Cea mai mică neregularitate putea să aducă neplăceri. La atelierul institutului oamenii au examinat schiţa făcută de Zaikin şi, cu durere în suflet, au refuzat lucrarea şi onorariul.

— Duceţi-vă la Uzina de automobile, le-a sugerat Nikolai Alexandrovici, aflînd că lucrările s-au împotmolit. Am să le telefonez.

Secretarul Comitetului de partid le-a cerut desenul.

— Ne vom strădui s-o facem.

După o săptămînă, la institut au sosit trei ingineri, au instalat masa, au verificat dispozitivul hidraulic.

— Merge ?

— E perfect, murmură Zaikin, care spera că va primi masa, cu ajutorul Domnului, cam peste vreo jumătate de an. Vă mulţumim.

— Veniţi oricînd, o să vă ajutăm cu ce-o să putem.

Acest episod i-a sugerat lui Alik Voskovţev o idee absolut genială. Aveau nevoie de şase termometre, pentru a măsura simultan temperatura în şase regiuni ale corpului. Termometrele, de care Alik făcuse rost prin mijlocirea unui amic misterios de la depozitul de materiale didactice, mînţeau de stingeau. Conform acestor termometre, Zaikin avea 43,6 grade, Alik 42,4 grade, iar Iakov Efimovici 32,1 grade. Alik a desfăcut termometrele pînă la ultima bucăţică, după care au început să mintă şi mai şi. Alik scuipa de ciudă, lovea cu pumnul în cap şi în cutiile de metal, şi în cele din urmă l-a străfulgerat ideea salvatoare.

— Fraţilor, li se adresă celorlalţi, cine cere nu piere, dacă tot cerşim, s-o facem pînă la capăt. Haideţi să mergem la Institutul de termotransfer şi transfer de masă.

Directorul adjunct ştiinţific, căruia i s-au adresat, a convocat la el în cabinet un grup de băieţi cu aspect de filfizoni.

— Abateri admisibile ? se interesă un tînăr bărbos, îmbrăcat cu un pulovăr şi cu blugi ponosiţi.

— O zecime de grad, se avîntă cu îndrăzneală Alik : de fapt, şi pentru trei zecimi le-ar fi făcut o plecăciune pîn-la pămînt. Filfizonii izbucniră în hohote de rîs. Zîmbi şi adjunctul, arătîndu-şi dinţii de oţel.

— Ascultaţi, lăsaţi şotiile. Ce aveţi de gînd să măsuraţi ? Temperatura stelelor, a gheţarilor, a muştei drosofila ?

— Sîntem de la oncologie, lămuri Zaikin şi rîsul se stinse. Într-adevăr, avem nevoie de termometre cu o abatere de pînă la o zecime.

— Deşi, bineînţeles, ar fi mai bine pînă la o sutime, interveni Alik, apreciind situaţia.

— S-a făcut, veţi avea pînă la sutimi, le promise bărbosul. Aveţi nevoie şi de traductori, îmi închipui ?

— Cum nu, se strîmbă cu amărăciune Alik. Sîntem săraci, avem nevoie de toate. Tema nu e inclusă în plan.

Nu trecu mult şi toţi trei l-au ajutat pe bărbos şi pe amicii lui să monteze standul cu termometrele şi cu traductoarele.

— Dacă mai aveţi nevoie de ceva, daţi-ne un telefon.

— Fraţilor, ţineţi-mă bine, să nu cad, rosti cu glas tînguios Zaikin după ce uşa se închise în urma lor. În viaţă nu se întîmplă aşa, este ceva absolut fantastic, o poleire a realităţii.

— Nu, clătină din cap Iakov Efimovici, este vorba de cancer. Tu spui că eşti de la oncologie, şi oamenii sînt gata să-şi dea şi ultima cămaşă, nu doar nişte termometre.

Treptat, luînd de la unii şi de la alţii, au strîns o cameră plină de tot felul de aparatură. În orele de seară Zaikin şi Voskovţev deveneau lăcătuşi : pileau, sfredeleau, sudau, zdrăngăneau din fiare. Basov, cu ţigara între dinţi, da „preţioase indicaţii de îndrumare" : nu era în stare să bată un cui în perete şi ceilalţi doi îl foloseau mai ales ca forţă de tracţiune.

Din cînd în cînd în camera de la subsol apărea în treacăt Veresov. După ce s-a convins că lucrurile încep să prindă contur, a dat dispoziţie să li se elibereze experimentatorilor aparatele complicate, care nu puteau fi confecţionate „prin forţe proprii" şi pe care era imposibil să le obţii prin cerşit de la vreun alt institut.

Cînd, în sfîrşit, au crezut că utilarea sălii a fost terminată şi că se pot apuca de experienţe, s-a constatat că le lipseşte gulerul-membrană hidroizolator. În această problemă nu putea să-i ajute nimeni. Confecţionarea membranei, care să izoleze în mod sigur capul bolnavului de trupul supus încălzirii, s-a dovedit mult prea complicată, necesitînd cercetări speciale, materiale speciale.

Zaikin se plîngea tuturor că din cauza acestei blestemate de membrană a chelit (deşi toţi ştiau că fenomenul se produsese mult mai înainte), Voskovţev afirma că din această cauză i-a albit părul, iar Basov — că s-a ales cu gastrită şi cu un tic nervos. Timp de cîteva luni au muncit ca nişte damnaţi : au lipit, au croit, au cusut, au rupt —

totul le ieșea înfiorător de prost. Să-i scrie lui Ardenne ? Dar de unde să iei valută ?

Einstein a spus cîndva în glumă că adevăratele descoperiri se datoresc ignoranților. Toți știu că trebuie făcut așa și că nu se poate altfel, ignorantul însă nu știe. El vine, se uită și spune : dar de ce n-am face, de exemplu, uite-așa... Încearcă, fac, și obțin o descoperire. Această glumă nu este lipsită de adevăr. Ei au văzut la Ardenne cum arată membrana. Știau că trebuie să existe o membrană. S-au cramponat de ea ca vițelul de poartă nouă, și nu mai erau în stare să se gîndească la altceva, să vorbească despre altceva. În cele din urmă, au cedat și s-au dus la Veresov : trebuia găsită o modalitate ca să cumpere din R.D.G. o membrană gata făcută, sau să abandoneze întreaga activitate privind hipertermia.

Veresov era la curent cu chinurile lor în legătură cu hidromembrana, dar nu se oprise încă asupra ei. A venit în sala de operații, a examinat tiparele, a pipăit cauciucul gros, s-a învîrtit în jurul cadei și le-a spus :

— Ascultați, băieți, de fapt, ce nevoie aveți voi de această membrană ?

Toți trei au înlemnit, pironindu-l cu ochii roșii, ca la iepuri de casă.

— Dar, Nikolai Alexandrovici, și-a revenit cel dintîi Voskovțev, altfel cum putem să-l cufundăm pe bolnav în apă fierbinte ? Asta ar...

— Ce nevoie aveți să-l cufundați pe bolnav în apă ? dădu din umeri Veresov.

— *Argumentum ad ignoratium* *, sîsîi Zaikin și izbucni într-un rîs nervos. Asta-i altă treabă. Dacă nu-i nevoie, gata, o iau din loc. Dar de ce nu ne-ați spus-o mai înainte, tovarășe profesor ? În curînd se împlinește anul de cînd ne omorîm cu activitatea asta de artizanat, și observați, vă rog, exclusiv în afara orelor de producție.

— Stai puțin, îl opri Veresov. Nu e vorba să opriți lucrările, dimpotrivă... Spuneți-mi, e vreo deosebire dacă îl cufundăm pe bolnav în cadă sau înlocuim operația asta cu dușul ?

* Un argument vizînd ignoranța (lat.).

— Practic, nu e nici o deosebire, răspunse Iakov Efimovici. Dacă se asigură un debit uniform de apă, corpul oricum se va încălzi uniform.

— Atunci faceţi un duş, iar în cap puneţi o cască tubulară, în care circulă apă rece, asta-i toată problema. *Quod erat demonstrandum* *, adăugă veninos Nikolai Alexandrovici, care încă nu uitase latina şi avea auzul bun.

Cei trei schimbară priviri între ei, de parcă în faţa lor ar fi apărut brusc un dinozaur.

— Şefule, îmi cer iertare , spuse emoţionat Zaikin, ducîndu-şi mîinile la piept. Îmi cer iertare, n-o să mai fac. Sînteţi un geniu, şefule, puteţi să mă socotiţi cel mai mare lingău din tot institutul şi din împrejurimi, dar sînteţi un geniu, iar noi sîntem o turmă de asini urechiaţi şi fără creier. De două luni ne dăm cu capul de pereţi, iar dumneavoastră... *Veni, vidi, vici !***. Unde aţi fost mai înainte, tovarăşe profesor, acum două luni ? !

— Mă tem că acum două luni m-aş fi băgat şi eu în această problemă cu membrana şi m-aş fi împotmolit ca musca în melasă, zîmbi în colţul gurii Veresov ; l-a uimit şi pe el uşurinţa cu care s-a găsit ideea acestei abordări principial noi. Începeţi experienţele, băieţi, se zvoneşte că, încet-încet, „cazul" hipertermiei se revizuieşte.

Revizuirea „cazului" a durat mult, peste un an de zile. În această perioadă de timp, Zaikin, Voskovţev şi Basov au efectuat cam o sută de experienţe pe cîini : au stabilit regimurile, parametrii, limitele de temperaturi. Trebuiau să înveţe să ridice temperatura din corp pînă la 40—41 de grade şi s-o menţină fără abateri sensibile timp de patru-cinci ore ; li s-a întîmplat să stea nopţi de-a rîndul în zăpuşala cămăruţei lor, cînd aţipeau pe rînd, ghemuindu-se pe divanul scurt şi îngust, iar dimineaţa să se ducă la lucru cu capul umflat de nesomn. În schimb, în jurnalul de experienţe apăreau, se aliniau în sistem, noi şi noi date.

În timp ce Zaikin se ocupa de pregătirea instrumentelor, Iakov Efimovici aduse din vivariu cîinele — un dulău

* Ceea ce era de demonstrat (lat.).

** Am venit, am văzut, am învins (lat.).

lăţos şi blajin, cu coada făcută cîrlig. Pînă atunci Şarik l-a slujit cu credinţă în decursul a douăzeci şi două de şedinţe, deci era de presupus că nu i se va întîmpla nimic, cum s-a întîmplat cu unii din predecesorii săi, mai ghinionişti, ceea ce îi bucura pe Zaikin şi pe Basov nu numai pentru că însemna încheierea experienţelor, dar şi pur şi simplu omeneşte : amîndoi iubeau cîinii.

Scărpinîndu-l uşor pe Şarik între urechi, Zaikin îl adormi. Iakov Efimovici lipi traductoarele cu un plasture, deschise robinetele. Se auzi clipocitul apei. Electroencefalograful slobozi încet banda, însemnată de înregistratoare automate. Acele termometrelor tresăriră şi se deplasară încet la dreapta. La fiece jumătate de grad Iakov Efimovici nota indicaţiile : temperatura apei, temperatura în rect, în esofag, în muşchi, în rinofaringe, în ureche, temperatura hipodermică. Zaikin urmărea cu coada ochiului instrumentele de asigurare a funcţiilor vitale şi potrivea legătura inversă de la traductori : la intrarea pe regim temperatura trebuia menţinută în mod automat. Zaikin manipula aparatura şi se gîndea la Tania şi la Viktor. Nu cumva ticălosul ăsta nu se însoară cu ea, ci cu tatăl ei ? E ridicol. De fapt, nu e chiar atît de ridicol precum pare. Şeful va face sau nu om din el rămîne de văzut — doctor-docent în ştiinţă însă îl va face. De asta ţi-a fost teamă ţie — să nu zică lumea că te-ai ticăloşit, că eşti un lingău, că vrei să faci carieră ; de aia nu scoteai o vorbă cînd erai cu ea, de parcă ţi-ar fi tăiat popa limba. Să fi fost Tania fiică de medic de rînd sau de zidar, să zicem, n-ai fi tăcut. Ai fi găsit cuvinte potrivite, şi curaj, şi perseverenţă. Desigur, nu e o Nefertiti. Dar nici n-am nevoie de Nefertiti, nici eu nu sînt Apolo din Belvedere, e o fată inteligentă, simpatică... n-o să-i fie dulce cu cotoiul ăsta.

— Regimul, Jora, se auzi glasul lui Basov. Regimul, ce-i cu tine, ai adormit ?

Din tuburile de polietilenă apa se revărsa în cadă în mii de şuviţe subţiri, sunătoare. Părea că un pîrîu de primăvară a ţîşnit de sub zăpadă şi acum răsună, croindu-şi drum prin rîpi şi văgăuni. Zaikin şi Basov şedeau lîngă panoul de comandă şi urmăreau indicaţiile aparatelor. Aparatura automată funcţiona ca un ceasornic. Măsurătorile nu adu-

ceau nimic nou în comparație cu cele anterioare. Experimentul putea fi considerat încheiat.

— Doctore Basov, rosti cu glas înăbușit Zaikin, cu ochii țintă la acele indicatoare care tresăreau, nu ai uneori impresia că toate astea sînt vax ? — Zaikin arătă cu capul spre cada unde era întins cîinele.

— Iar o iei de la început ? Încă nu ți-a trecut ?

— Nu mă refer la asta. Știi, uneori îmi vin tot felul de idei aiuristice. Tot ce facem noi aici, tot ce fac zeci de mii de oncologi în întreaga lume — toate astea nu rezolvă problema luptei împotriva cancerului, ci bat pasul pe loc în jurul cancerului. Nu-i cunoaștem natura, cum se exprimă filozofii, pentru noi cancerul este „lucru în sine". Desigur, noi exercităm o influență asupra maladiei, asupra mortalității, dar nu influențăm cauzele care îl generează. Și știi de ce ? Pentru că omenirea nu s-a ridicat încă pînă la acest mister. Din punct de vedere intelectual. Uneori am impresia că a te ocupa în zilele noastre de cancer e ca și cum Newton s-ar fi apucat să elaboreze teoria relativității sau Harvey — biologia moleculară. N-ar fi ieșit nimic, altul era pe atunci nivelul cunoștințelor omenești. Este nevoie de un intelect diferit din punct de vedere calitativ, doctore Basov, calitativ diferit de intelectul nostru.

— Mă rog. Atunci hai să ne așezăm, să ne încrucișăm mîinile și să așteptăm pînă apare geniul cu intelectul diferit din punct de vedere calitativ. Iar bolnavii n-au decît să moară.

— Nu mă refer la bolnavi, mă refer la cei sănătoși. La dumneata și la mine. Băieții care s-au apucat de chirurgie... uită-te și dumneata cîte fac ! Terapie chirurgicală a defectelor inimii, transplantarea inimii, a rinichiului, depășirea incompatibilității imunologice... să mori de invidie ! Iar noi... Cu ce ne irosim prețioasele noastre vieți, doctore Basov ? Bătînd pasul pe loc în jurul cancerului ?

— Ții neapărat să faci descoperiri globale ? Vrei glorie, aplauze ?

— Vreau ! Vreau teribil să am parte de glorie și de aplauze. Vreau să rezolv probleme, pro-ble-me ! Pur și simplu turbez la gîndul că în oncologie îți poți trece toată viață degeaba, în mărunțișuri, de felul hipertermiei noastre.

— Jora, desigur, îmi cer scuze pe cît se poate, dar eşti un tont. Vai-vai, ce poate face din om durerea de dinţi la inimă... În orice domeniu poţi să-ţi trăieşti viaţa degeaba, nu numai în oncologie. Într-o singură privinţă, poate, ai dreptate : se vede că în momentul de faţă omenirea nu este încă suficient de maturizată pentru a rezolva problema în ansamblul ei. Desigur, operaţiile vaste, foarte complicate, pe care sîntem nevoiţi să le facem astăzi, întreagă această mecanică nu este un motiv de bucurie. Poate că într-o zi toate astea vor fi azvîrlite la gunoi, la vechituri, şi cancerul se va trata cu pilule, tot ce se poate. Deocamdată însă nu avem astfel de pilule, iar băieţii aceia geniali, care le vor inventa — nu vor cădea nici ei din cer, ce crezi, doctore Zaikin ? Este trivial, dar intelectul acela calitativ nou poate apărea numai pe un sol bine îngrăşat cu bălegar.

— Dar eu nu vreau să slujesc de bălegar pentru băieţii geniali ai viitorului, păli Zaikin.

— În această privinţă, colega, mă tem că nu pot să-ţi fiu de nici un folos, oftă Iakov Efimovici. Personal, consider că uite asta constituie o fericire. — Îşi scoase ochelarii, clipi. — Încep să cobor temperatura.

Zaikin dădu din cap în tăcere.

2

Iakov Efimovici Basov, doctor în medicină şi cercetător ştiinţific la serviciul de radiochirurgie, era un om extrem de timid şi sfios. Nici ca înfăţişare exterioară nu amintea cu nimic pe fratele său mai mare, un om voinic, gălăgios, Iliuşa din tinereţea profesorului Veresov. Mic de stat, cu pieptul îngust, Iakov Efimovici vorbea cu toată lumea — şi cu medicii, şi cu bolnavii, şi cu rudele acestora — cu aceeaşi voce înceată şi blîndă, graseind uşor şi înghiţind terminaţiile cuvintelor. La institut circulau legende despre bunătatea şi abnegaţia lui. I se întîmpla să facă de gardă o săptămînă în şir : toţi găseau motive obiective, numai Basov nu le avea niciodată. Să examineze împreună cu vreun doctorand bolnavii, să ajute la interpretarea anali-

zelor, să ia parte la un consult, să traducă din germană sau din engleză cîte un articol, să redacteze un autoreferat, să ajute în sala de experienţe : Iakov Efimovici, dragă, te rog... Cu un oftat blînd îşi amîna pînă-n noapte raportul privind lucrarea sa ştiinţifică, sau vreo adnotare ştiinţifică, sau foile de observaţie ale bolnavilor săi — şi examina, înlocuia, traducea, asista. Tăcut, şters, părea născut să fie cercetător de rînd, un om care toată viaţă lucrează pentru cineva şi în locul cuiva, şi mare a fost uimirea colegilor săi cînd, la o conferinţă a secţiei, Suhorukov a dat citire listei de lucrări ştiinţifice ale doctorului Basov.

Lista avea o pagină şi jumătate de text dactilografiat.

Basov nu se angaja niciodată în discuţii şi dispute, nu făcea oratorie la conferinţele clinice şi la adunările sindicale. Cînd, totuşi, împrejurările îl forţau să ia cuvîntul, vorbea atît de încet şi se bîlbîia în aşa hal, că nimeni nu-l auzea şi nu-l asculta. Mulţi atribuiau această atitudine dorinţei de a nu-şi strica relaţiile, laşităţii — nimeni în afară de Suhorukov nu ştia că în adolescenţă doctorul Basov a fugit din ghetou şi timp de trei ani a fost artificier în brigada de partizani a lui nea Kolea, iar apoi, după ce hitleriştii au fost izgoniţi din Bielorusia, a mărşăluit pînă la Berlin ca ostaş de rînd într-un detaşament de gardă. Undeva acasă, într-o casetă, se păstrau cele trei ordine şi cinci medalii, pe care şi le punea o dată pe an, de Ziua Victoriei ; în această zi pleca împreună cu soţia şi cu copiii la Tarasovo, unde SS-iştii au împuşcat-o pe mama lui, pe tatăl lui, pe bunica, zeci de mii de oameni nevinovaţi.

Pe lumea asta nu erau decît doi oameni de care îi era frică, dar tocmai aceşti doi oameni au jucat un rol deosebit în viaţa lui.

Pe primul loc se situa propria-i soacră, Rozalia Moiseevna Schwarzburg, născută Lilienthal. Pe vremuri, Rozalia Moiseevna a fost solistă la opereta din Odesa, împrejurare de seamă, care a pus o amprentă de neşters asupra firii şi deprinderilor ei. Nici chiar vînturile năprasnice ale epocii, care au răvăşit-o din plin pe Rozalia Moiseevna în cursul anilor, n-au putut să distrugă această amprentă, ci doar au haşurat-o uşor, aşa cum o ninsoare molcomă haşurează contururile clădirilor. Monumentala bătrînă, cu o mustăcioară deasupra buzei superioare, cu un nas coroiat

impunător, amintind de departe o clanță de ușă, și cu dinți orbitori de aur, conducea ea însăși familia cercetătorului științific Basov cu neînduplecarea și puterea discreționară a unui satrap roman.

Rozalia Moiseevna era cu totul străină de meschinăria și chibzuința unor soacre de rînd. Dacă descoperea, de exemplu, la consignație o statuetă de porțelan datînd din a doua jumătate a secolului nouăsprezece, ea lua liniștită banii puși deoparte pentru o pereche de pantofi noi lui Iakov Efimovici, adăuga la sumă propria ei pensie și instaura solemn raritatea muzeistică pe servantă. Cînd ginere-său începea să dea semne de nemulțumire, arătîndu-i amărît încălțările sale peticite, Rozalia Moiseevna îi arunca o privire nimicitoare.

— Doctore, îi spunea ea, ce înțelegi dumneata în materie de frumos, doctore ! Privește ce linii, tub de clistir ce ești !

Și doctorul tăcea numaidecît, trăgîndu-și botinele sub scaun, iar a doua zi, înghițind de rușine cuvinte întregi, nu numai terminațiile, împușca de la Suhorukov vreo zece ruble.

Soția lui doar ofta și clătina din cap : hotărît lucru, nu avea firea maică-si.

Ca urmare a atracției sporite, pe care Rozalia Moiseevna o avea pentru frumos, locuința lui Iakov Efimovici era ticsită de tot felul de vechituri superbe, dar absolut inutile, ca depozitele unui muzeu bogat, iar Basov nu reușea să scape de datorii și purta cinci ani de zile un singur costum, noroc de halatul alb, care acoperea milostiv toate cusururile. Cu cele o sută cincizeci de ruble salariu de cercetător științific, plus nouăzeci de ruble salariul de profesoară al soției și treizeci de ruble pensia, familia formată din cinci persoane (doctorul Basov avea doi copii) abia-abia o scotea la capăt.

Dar operațiile distrugătoare, pe care soacra le făcea din cînd în cînd cu bugetul familiei, erau o nimica toată pe lîngă devotamentul ei nețărmurit pentru arta superioară a operetei. Indiferent ce teatru venea în turneu la Minsk, ea cumpăra dintr-un foc bilete pentru toate spectacolele, pentru întreaga familie, se strîngea într-o rochie de mătase foșnitoare, atinsă de molii, își punea pe cap o pălăriuță

cochetă, împodobită cu o pană îngălbenită de vreme — şi pentru doctorul Basov începea o suită de zile negre. Conform unei formule cunoscute, în accepţia sa cea mai importantă dintre arte era televizorul. *Silvia, Contesa Mariţa, Voievodul ţiganilor*, străine de viaţă în general şi de oncologie în speţă, îi provocau crize de profundă melancolie, pe care le agravau analizele calificate, desfăşurate de Rozalia Moiseevna acasă pe marginea fiecărui spectacol. Mai exact, nu era vorba de analize, ci de critici nimicitoare, egale ca forţă cu vestitul cutremur din Tokio. Rozalia Moiseevna se aşeza la pianul vechi şi demonstra pe loc cum se executa cutare arie sau cutare duet „pe vremea mea" şi cum se execută acum. Spre deosebire de ginere, soacra avea o articulaţie admirabilă ; glasul de soprană lirică, ce stîrnea cîndva entuziasmul tuturor pierde-vară de pe Deribasovka, şi-a mai pierdut, ce-i drept, din strălucire odată cu trecerea anilor, amintind acum mai curînd un alto cam răguşit, dar acest alto îşi păstrase nealterat atît volumul, cît şi expresivitatea. În momentul în care Rozalia Moiseevna lovea cu vigoare clapele pianului, Iakov Efimovici închidea în mare grabă oberlihturile. „Fetiţele vesele de la cabar-r-ret !" izbucnea glasul, de parcă un întreg divizion de obuziere s-ar fi dezlănţuit în spatele doctorului.

Ca tuturor oamenilor în vîrstă, Rozaliei Moiseevna îi plăcea să vorbească. Punea la grea încercare răbdarea ginerelui cu tot felul de istorioare picante din viaţa boemei în zorii Puterii Sovietice, cînd nepmanii plimbau actriţele cu troica şi le scăldau în şampania franţuzească.

— Mamă dragă, căuta să obiecteze cu lehamite Iakov Efimovici, nepmanii au fost o clasă muribundă. Se descompuneau de vii. Şi odată cu ei te descompuneai şi dumneata.

— Da, dar cum ! replica visătoare soacra. Ce ştii dumneata ce-i descompunerea, escalup ce eşti !

Uneori, obosit de atîta discuţie, el îşi lua hîrtiile şi se retrăgea în camera de baie, după ce în prealabil îşi punea tampoane de vată în urechi. Acolo lucra calm şi liniştit pînă cînd Rozalia Moiseevna, supărată de această atitudine lipsită de politeţe faţă de ea, ieşea în săliţa strîmtă. Scoţînd înainte un picior, gros ca o coloană de beton armat, soacra

expunea doctorului Basov, în auzul simultan a șase intrări și cinci etaje, tot ce crede despre el. Întrucît ideile și caracterizările ei nu prezentau cine știe ce diversitate, Iakov Efimovici stătea liniștit pe capacul scaunului de closet și-și vedea de lectură sau de scris. Din cînd în cînd, înălța capul, zîmbea vindicativ și trăgea apa de la toaletă, ceea ce o aducea pe biata Rozalia Moiseevna, vorbind în limbaj medical, în stare de colaps.

În rest soacra era o femeie cumsecade și inimoasă, săritoare, cînd e vorba de durerea altora. Bine sau rău, dar ea vedea de gospodăria destul de simplă a cercetătorului științific, îi creștea copiii, gătea, spăla, deretica, cosea nasturii, atribuții — trebuie să recunoaștem — deloc ușoare, avînd în vedere educația ei aristocratică, trecutul de artistă și radiculita atroce de care suferea.

Și mai mult decît soacră-sa, Iakov Efimovici se temea de directorul institutului. Cînd Veresov îl poftea la el cu cine știe ce problemă, Basov simțea că îi nădușesc palmele, iar glasul îi foșnea ca o hîrtie mîncată de șoareci. Această frică își trăgea rădăcinile dintr-un trecut nu prea îndepărtat, cînd Basov nu era cercetător simplu, ci cercetător principal, cum se și cuvenea, avînd în vedere vîrsta lui și lista de lucrări publicate, care stătea drept mărturie a maturității și valorii sale științifice. Pe atunci, pentru aceeași muncă, pe care o îndeplinea și acum la institut, doctorul Basov primea două sute patruzeci de ruble, nu o sută cincizeci — o diferență cît se poate de sensibilă pentru bugetul atît de limitat al familiei sale. Toate neplăcerile i s-au tras de la o ciocnire cu directorul, mai exact, nu o ciocnire, ci o mică divergență de opinii. Basov a plătit această divergență cu funcția, iar bolnava, din cauza căreia s-a produs — cu viața : pînă și la ororile ghetoului îi vine mai ușor să se gîndească decît la prostia lui nemaipomenită de atunci.

Îngrijea o femeie, nu o femeie — o fată în vîrstă de douăzeci și doi de ani, o balerină, gingașă și grațioasă ca o statuetă de porțelan. Fata avea cancer la glanda mamară — un sîn micuț și tare, ca un măr, cu un sfîrc ascuțit, ciocolatiu — și cancer... afurisit să fie totul, de unde și pînă unde ! Singurul noroc era că nu avea nici o metastază, procesul a putut fi depistat în timp util și Basov i-a fixat un tratament de radioterapie. Iradierea a avut drept re-

zultat resorbirea totală a tumorii, radiografiile erau ca un bilet de loterie cu care s-a cîştigat un milion... de fapt, parcă-i vorba de bani... Deşi prevăzuse acest rezultat, doctorul Basov aproape că plîngea de bucurie : îi era teribil de milă de tînăra lui pacientă. Iar după aceea a venit profesorul şi a cerut să i se extirpeze sînul : e curat, într-adevăr, dar în mod teoretic există un pericol de recidivă, şi din moment ce există — să nu riscăm. Şi atunci Iakov Efimovici s-a înfuriat, a protestat vehement, pentru prima şi ultima oară din viaţa lui. A strigat că această supraasigurare este o crimă, că este o barbarie şi o crimă să mutilezi o femeie tînără din frica teoretică de recidivă, şi că el nu va admite aşa ceva, că balerina nu va fi niciînd de acord cu amputaţia şi că el personal, primul, o va sfătui să nu fie de acord. Profesorul îl asculta posac, examina radiografiile la negatoscop, răsfoia analizele, fuma, apoi s-au dus împreună în salon, şi fata se înroşise toată de ruşine în timp ce Nikolai Alexandrovici şi Suhorukov o examinau şi o palpau — se obişnuise cu Basov şi nu se mai jena de el, dar ăştia erau oameni noi, străini, şi în ochii ei tremura frica, şi în ochii lui Iakov Efimovici la fel tremura frica : e uşor să amputezi, dar cum să trăiască după aceea ?... Nu, de trăit va trăi, chiar şi o sută de ani, dar cum să se mărite, şi în general...

Suhorukov l-a susţinut : într-adevăr, totul pare curat. Oare n-au mai fost astfel de cazuri ? Mii... cîte vreţi. Basov are dreptate : a fost prins la timp, ce rost are...

Veresov era de acord cu argumentele lor, totuşi ceva îl reţinea. Ce anume ? Intuiţia ? Presimţirea ? Dar asta e de domeniul vracilor, nu al medicinei.

— Bine, spuse în cele din urmă, m-aţi convins. M-aţi convins, naiba să vă ia, dar dacă va păţi ceva...

Fata a murit peste o jumătate de an, la institut, în braţele doctorului Basov, şi în cele două săptămîni cît a fost pe patul de moarte, părul doctorului, pîn-atunci negru ca smoala, a albit de parcă l-ar fi presărat cu sare.

Basov se simţea ucigaş. Comisia de specialitate, după ce a studiat foaia de observaţie şi materialele de autopsie, nu i-a găsit nici o vină : încă nu există aparate care să poată înregistra cu certitudine că după iradiere n-a rămas neatinsă vreo celulă canceroasă, poate una singură, care a

generat o nouă și rapidă evoluție malignă. Această concluzie l-a scăpat pe Iakov Efimovici de judecată, nu și de mustrări de cuget. A scris cererea de demisie și s-a dus cu ea la director.

Era dureros și greu să plece de la institut, să piardă o muncă la care ținea, oamenii interesanți, locuința cu trei camere și cu tot confortul, prima locuință omenească din viața lui nu chiar atît de scurtă, și pe care doctorul Basov a primit-o la Sosnovka pentru familia sa, formată din cinci persoane. Așa se întîmplase că a tot pribegit pe pămînt : după ce a absolvit Institutul de medicină din Minsk, a lucrat în cătunul Iagodnoe din părțile Kolîmei, la Taișet, la Cernigov, la Mariupol, a locuit pe la cămine, a închiriat cîte un colț în locuințe particulare, iar institutul avea locuințele sale : o întreagă așezare, dincolo de pădurice, cu școală pentru copii și pentru nevastă-sa, care e profesoară, și pînă la Minsk — doi pași... Era dureros și greu să plece de aici.

Veresov a închis cererea în seif.

— La prima reorganizare te prezinți la concursul de cercetător. Te vei ocupa de diagnostică — iei totul de la început. Bineînțeles, dacă vrei, te privește. — Și-a dus mîna la cicatricea de pe obraz, care i se zbătea. Du-te.

Reorganizarea nu s-a lăsat așteptată.

— Prezintă-te la concurs, a spus Rozalia Moiseevna, care în toate problemele de familie avea votul hotărîtor. Că tu ții să te cocoșezi anume la Sosnovka, nu la Puhovici, ce, crezi că eu nu știu, și Asia la fel. Banii nu contează, o să trăim și cu banii ăștia, și parcă ăștia-s bani...

Cicălindu-și ginerele în fel și chip, soacra nu i-a reproșat niciodată faptul că avea un salariu mic, nici că i se curmase cariera științifică — pentru asta era gata s-o rabde bărbățește încă o sută de ani.

Nu, nu amintirea seifului directorului, unde se găsea cererea pe care o scrisese cu mîna lui, nici frica de a face un pas greșit, nici amintirea războiului și ororile din ghetou l-au frînt sufletește — ci moartea fetei, gingașă ca o statuetă de porțelan. El a înțeles că mila poate fi un rău, că pentru bolnav mila doctorului poate genera o nenorocire. Cu toate acestea, îi era milă de oameni, și știa că de mila asta n-o să se dezvețe nicicînd.

CAPITOLUL XXVI

1

Lunea este o zi grea.

Veresov sosi la institut la ora opt și înainte de începerea programului reuși să rezolve cîteva treburi : îi spuse Liudmilei ca la ora două să trimită mașina după Kedici, s-o poftească pe Minaeva pentru ora patru și jumătate, examină documentele privind loturile acelea afurisite de aur și dictă ordinul de destituire a lui Suhorukov de la conducerea serviciului de radiochirurgie și a lui Șutov de la conducerea laboratorului de izotopi lichizi, pînă cînd se vor lămuri toate circumstanțele legate de concluzia lui Melnikov. Tocmai își pusese halatul și boneta, ca să meargă la ședința operativă, cînd pe panou se aprinse beculețul verde și se auzi glasul alarmat al Liudmilei :

— Nikolai Alexandrovici, vă sună ministrul.

Veresov ridică receptorul.

— Veresov la telefon.

— Nikolai Alexandrovici ? se auzi în receptor un bas iritat. Ce se petrece la dumneavoastră în institut ?

— Bună dimineața, spuse Veresov și făcu o pauză : va răspunde sau nu ?

— Bună, bună, mîrîi ministrul. Cum să fie bună, cînd am la mine pe masă o declarație în care sînteți învinuit de toate păcatele capitale. Ascultați. — Ministrul îi citi declarația lui Iaroșevici. — Ce aveți de spus ?

— În afară de divergența dintre diagnosticul clinic și cel morfopatologic privind moartea lui Zaiaț, tot restul sînt prostii și calomnie, răspunse ferm Veresov. Are la origină ignoranța autorului, o totală necunoaștere și neînțelegere a bazelor oncologiei. Cît despre concluzia morfopatologului, tocmai m-am apucat s-o analizez.

— Nikolai Alexandrovici, vreau să nu mă înțelegeți greșit. Învinuirile sînt mult prea serioase, nu poți scăpa de ele invocînd ca argument ignoranța autorului. Fapta lui Suhorukov, aveți în vedere, se învecinează cu crima de drept comun...

— Am și semnat ordinul de destituire a lui Suhorukov de la conducerea serviciului.

— În general serviciul ăsta ar trebui desființat. S-au adunat... experimentatorii. Uitați ce este : vom numi o comisie pentru verificarea amănunțită a activității institutului. Și dacă se confirmă măcar un singur fapt din declarația doctorului Iaroșevici... vina e a dumneavoastră.

— Se pare că în situația dată este necesară o comisie. Vă rog un lucru : să includeți în această comisie cîțiva oncologi de frunte de la Moscova sau de la Leningrad, care să poată analiza în profunzime toate problemele noastre.

— Asta o s-o hotărîm fără sugestiile dumneavoastră, pe cine să includem, curmă iritat ministrul și închise receptorul.

Veresov oftă, își legă șnururile halatului, luă hîrtia și se îndreptă în grabă spre sala de conferințe. Zărindu-l de departe, medicii care fumau în coridor își aruncară țigările și porniră spre locurile lor. Singur Suhorukov rămase lîngă ușă.

— Melnikov s-a întors de la Gomel, cu Țibulko totul este în ordine. Mă refer la preparat, Nikolai Alexandrovici, nu la mine.

— Înțeleg, răspunse Veresov. Să mergem. E timpul să începem, vorbim mai tîrziu.

În sala de conferințe domnea o atmosferă plină de neliniște, ca un nor de furtună încărcat de electricitate. Medicii se ridicară în picioare. Veresov salută scurt din cap, se așeză la măsuță.

— Luați loc, vă rog. Tovarășe responsabil de gardă, vă ascult.

Tușind ușor, Basov raportă despre moartea lui Vașkevici, despre ce au făcut cei de la reanimare, care au luptat pentru el pînă-n ultima clipă.

După ce puse cîteva întrebări lipsite de importanță, Veresov îi dădu drumul cu un semn din cap și Basov, ca eliberat de o povară, țîșni ușurat în spatele colegilor.

Ca de obicei, șefii de servicii raportară în amănunt despre operațiile programate pentru ziua respectivă. Ca de obicei, s-a iscat o scurtă dispută în legătură cu anesteziștii : nu erau destui pentru toată lumea.

Veresov se ridică în picioare.

— Întrebări pentru şefii de servicii ?

Sala îi răspunde cu o tăcere deplină.

Nu erau întrebări.

— Tovarăşi, aţi aflat cu toţii că la noi la institut s-a petrecut un fapt cu totul neobişnuit, absolut ieşit din comun. Şeful serviciului de radiochirurgie, Suhorukov, cu îngăduinţa excesivă a şefului laboratorului de izotopi lichizi, Şutov, a administrat postoperatoriu, unui număr de trei bolnavi, preparatul de aur radioactiv, destinat pentru probele de laborator. Din cîte ştiu, în momentul de faţă preparatul se găseşte în faza de aprobare la Institutul de farmacologie al Ministerului Sănătăţii al U.R.S.S., ceea ce nu schimbă însă fondul problemei : Suhorukov şi Şutov au încălcat legea, care interzice utilizarea preparatelor ce n-au fost încă aprobate pentru încercări clinice. În plus, morfopatologul Viaceslav Adamovici Melnikov a tras concluzia că unul din bolnavii cărora li s-a administrat după operaţie preparatul de aur radioactiv a murit de pe urma bolii de iradiere, nicidecum din cauza peritonitei purulente difuze şi a pneumoniei, cum afirmă diagnosticul clinic. Pentru cercetarea tuturor circumstanţelor acestui caz, precum şi pentru verificarea activităţii institutului, Ministerul Sănătăţii a instituit o comisie. Rog pe tovarăşii medici şi cercetători ştiinţifici să-i acorde tot sprijinul şi ajutorul. Cuprinse cu privirea sala încătuşată de tăcere. Pînă la pronunţarea hotărîrii comisiei, pentru neglijenţa criminală de care au dat dovadă i-am destituit din funcţiile lor pe Suhorukov şi pe Şutov. În mod provizoriu, doctorul Basov va îndeplini funcţia de şef al serviciului de radiochirurgie, iar doctor Gurova — funcţia de şef al laboratorului de izotopi lichizi. Pentru moment, toate lucrările cu aurul se sistează.

— Nikolai Alexandrovici, se ridică de după spinările albe glasul lui Basov, nu este drept. Nu voi putea să-l înlocuiesc pe Andrei Andreevici, eu...

— Staţi jos, îl întrerupse aspru Veresov. Dacă o să vreţi, o să puteţi. Bătu darabana cu degetele în masă. Tovarăşi, sîntem angajaţi într-o luptă inegală cu un duşman perfid şi crud, adesea fără să-i cunoaştem pînă la capăt nici puterea de ofensivă, nici manevrele, nici rezervele.

An de an oncologia acumulează tot mai multe arme pentru asaltul hotărîtor : tehnică modernă, preparate, metode de diagnosticare precoce. Nu vouă, medicilor, trebuie să vă spun cît de minuțios este verificat experimental totul înainte de a fi dat spre uzul clinicilor, al dispensarelor. Eu înțeleg : vrem din suflet să salvăm, să vindecăm, să ajutăm... Este datoria noastră, esența vieții și muncii noastre. Ne agățăm de fiecare șansă, de cea mai mică posibilitate de a-l smulge pe bolnav din ghearele morții, de a-l reda societății. Din păcate, posibilitățile noastre, deocamdată, nu sînt nemărginite, ele sînt limitate de stadiul de dezvoltare al științei și de gravitatea bolii. Și avem instrucțiuni, reguli, norme. Care nu sînt o invenție a unor birocrați plictisiți, dornici să se afirme, ci sînt elaborate în chinuri prin întreaga experiență a medicinei. Și există dreptul suprem al medicului : să-și rişte propria persoană, să se rişte pe el, nu pe bolnavii săi, chiar și atunci cînd știm sigur că respectivul bolnav este condamnat și în ceea ce facem ne lăsăm mînați de impulsul naiv de a-i veni în ajutor acestui condamnat...

Veresov își scoase ochelarii, luă din buzunar batista, își aplecă fruntea lată. Ceva greu îl împiedica să vorbească. Dacă la Țibulko sistemul hematopoetic n-a avut de suferit, înseamnă că preparatul l-a salvat pe Starțev ? Dar acest lucru se va putea afirma cu certitudine abia peste cinci ani. Nu astăzi, nu mîine — abia peste cinci ani. Rezultatele de durată — ele dau dreptul la viață pentru orice formă nouă de tratament. Totuși, m-am angajat și eu în luptă, fără să am rezultate de durată la adrenalectomie unilaterală. În organismul lui Zaiaț au rămas, după operație, celule maligne. Dacă Suhorukov nu introducea aurul, bolnavul ar fi fost condamnat. Nu acum, peste șase luni, peste un an... Dar el a murit acum. Tocmai din cauza acestui aur, după cum afirmă Melnikov. Știu perfect de bine că uneori medicul este nevoit să-și rişte nu numai propria persoană, și totuși trebuie să condamn dreptul la risc. Acum nu trebuie să vorbim despre cazuri particulare, ci despre principiile generale. Conservatism ?... Se poate. Dar fără acest conservatism medicina n-ar face mare lucru...

— Unii din medicii noștri nu-și cunosc bine bolnavii, își petrec timpul mai mult prin camerele medicilor și cer-

cetătorilor științifici decît la paturile bolnavilor pe care îi au în grijă. Una dintre bolnavele doctorului Vsehsviatskih a așteptat o lună și mai bine să fie operată, pentru că el n-a binevoit să ceară de urgență filmele și micropreparatele de la spitalul unde s-a tratat mai înainte, și toate examenele au trebuit făcute din nou. Nu mai spun cîți bani a costat statul întreținerea bolnavei, deși banii nu se găsesc pe drum și nu avem bani în plus, acum mă refer la altceva. Femeia s-a neurastenizat din cauza nesfîrșitelor analize, și-a pierdut somnul, pofta de mîncare, s-a extenuat, a suportat mult mai greu perioada postoperatorie, decît dacă ar fi fost operată la o săptămînă după internare. Doctorul Iaroșevici își spală neglijent mîinile înainte de operații, colegii s-au văzut nevoiți să pună anume un ceas cu nisip în sala preoperațională : de teama infecției. Ușa care dă în salon el o deschide cu piciorul, de frică sau de scîrbă nu pune mîna pe clanță, palpează bolnavii aproape fără să-i atingă. Credeți cumva că oamenii nu observă ? Credeți că asta nu-i traumatizează ? Am cerut Comitetului sindical acordul pentru a-l concedia pe Iaroșevici și, după ce comisia își va încheia lucrările, voi insista pentru concedierea lui. Nu ca răzbunare pentru critica din declarația sa — consider că atît comportarea lui Pavel Petrovici, cît și atitudinea lui față de muncă sînt incompatibile cu înaltul titlu de medic. Dealtfel, și Vsehsviatskih, și Iaroșevici sînt colaboratori ai lui Suhorukov. Lucru semnificativ atît pentru șeful de serviciu, cît și pentru mine ca director : am fost prea liberali, prea indulgenți.

Veresov își trase gulerul halatului, legat prea strîns, și privi în sală. Figura lui Iaroșevici, cenușie și impenetrabilă, ca un zid de beton. Omușorul ascuțit, zbătîndu-se, al lui Vsehsviatskih. Degetele lungi ale lui Suhorukov strîngîndu-i tîmplele. Privirea încordată, ca de mic animal speriat, al Minaevei...

— Mai e ceva care mă neliniștește. Noi facem aici examene complicate : bronhoscopii, biopsii, puncții, roentgeno- și radioizotopice, și uităm uneori de cele simple. Cele mai simple : ochiul, urechea, degetele... Sînt și acestea instrumente ale medicului, și instrumente foarte importante. Și mai este atenția și simpatia, de care bolnavii au tot atîta nevoie, ca și de preparatele de tratament. Simple

atenție și simpatie omenească, fără de care nu există și nu poate exista un medic adevărat. Niște adevăruri banale, dar, din păcate, trebuie amintite. Sistemul „bolnav — medic" are o legătură bilaterală, numai atunci prezintă garanție.

Molfăi din buze.

— Rog ca fiecare să tragă pentru el cele mai serioase concluzii. Eu am terminat. Sînt întrebări, comunicări ?

Nimeni nu avea întrebări. Minaeva îi informă în legătură cu primele ședințe ale cercului pentru studiul limbii engleze. Alik Voskovski relată despre întrecerile de tir cu arme de calibru mic.

— Sînteți liberi. Viaceslav Adamovici, vă rog să veniți pînă la mine.

Nikolai Alexandrovici se întoarse în cabinetul său, se opri la geam. Unde e acest curcan înfoiat, cît să-l aștept ! În sfîrșit, slavă Domnului...

— Poftiți. Luați loc.

Viaceslav Adamovici se lăsă pe scaun, își potrivi pantalonii călcați la dungă, își înclină capul cu părul pieptănat cu grijă, fir lîngă fir. Bărbuța blondă și mustăcioara se potriveau foarte bine cu chipul lui fin și nervos.

— Permiteți-mi să vă pun cîteva întrebări, i se adresă Veresov pe un ton mai tăios decît ar fi dorit. Prima întrebare. De ce v-ați adresat pentru consultarea preparatelor profesorului Cemodurov fără să mă puneți la curent ?

— Dar, Nikolai Alexandrovici, îi răspunse calm Melnikov, conform ordinului nr. 323 al Ministerului Sănătății, patologul nu trebuie să ceară permisiunea conducătorului instituției pentru a consulta preparatele cu alți specialiști. Bănuiesc că acest ordin vă este bine cunoscut.

— E clar. — Nikolai Alexandrovici bătu cu cartonul țigării în portțigaret, aprinse bricheta : știi, toate le știi... A doua. De ce ați anunțat în public concluzia dumneavoastră fără să așteptați pînă mă întorc ? Cu același succes ați fi putut s-o faceți și astăzi, ce putea rezolva o zi ?

— Bineînțeles, nimic. Cu un bobîrnac Melnikov mătură de pe halatul său un invizibil fir de păr. Dar conferințele clinice nu se țin lunea, ci sîmbăta, așa că nu e vorba de o zi, ci de o săptămînă. În plus, preparatele au mai întîrziat la examinare. Așa că, de data asta, am executat ordinul

dumneavoastră, Nikolai Alexandrovici : despre toate cazurile importante să se facă informări la proxima conferință.

Melnikov își mîngîia imperturbabil bărbuța ; ochii mijiți priveau deschis și vesel : nu mă prinzi cu una cu două ! — și Veresov simți cum îl cuprinde dorința să-i arunce în cap călimara grea de cristal.

— Și ultima întrebare. În cei cinci ani de cînd lucrăm împreună a fost măcar un singur caz cînd v-am propus să modificați, să falsificați diagnosticul ?

— Să-l modific — m-ați silit, zîmbi ușor Melnikov. Lucru pentru care am să vă fiu recunoscător cît oi trăi. Vă amintiți... Nu, desigur, n-aveți cum să vă amintiți. Pe-atunci eram abia la început. Bănuială de sarcom, un țesut tipic, trandafiriu, moale, și radiologii considerau că e sarcom, iar acolo — o fractură la antebraț, nesudată. Noroc că n-ați fost de acord, m-ați obligat să consult preparatele la Cemodurov, altfel ar fi fost vai de mine. Cît despre tînărul acela — ce să mai vorbim.

— Am și simțit măsura recunoștinței dumneavoastră, spuse Veresov și-și regretă îndată spusele : pentru ce să te înjosești... Nu mai am întrebări, Viaceslav Adamovici, puteți pleca. Vă rog să-mi trimiteți toate micropreparatele, le voi expedia la Institutul „A.I. Herzen".

— Cum doriți. Melnikov se ridică și-și potrivi halatul. E dreptul dumneavoastră. Vi le trimit îndată.

Poteca ce ducea la laborator trecea prin grădină. Melnikov culese din mers o frunză de măr maronie, o frecă între degete, o mirosi. Îl izbi un miros puternic, amărui, de veșted.

„Totuși sînt un mare porc, se gîndi. Am fost laș, m-am lăsat dus de Belozerov și de Laroșevici. Ca un vițel tras de o sforicică. Bineînțeles, trebuia să-l aștept pe Veresov, o zi n-ar fi schimbat cu nimic situația. M-a luat gura pe dinainte — și m-au prins. Ca și cum aș fi lovit de după colț. Nu mi-a spus-o în față, totul e după lege, dar în suflet... Mi-e scîrbă. Cum vine asta ? Nici la Starțev, nici la Țîbulko preparatul n-a provocat modificări în sistemul hematopoetic. O radiosensibilitate excesivă la Zaiaț ? Aiurea. Nu cumva e o eroare ? Cemodurov era grăbit, i-am dat micropreparatele împreună cu diagnosticul gata întocmit.

În fond, i-am băgat pe gît diagnosticul meu, el s-a uitat din fugă. Să fie o eroare, dracu s-o ia de treabă, am putut eu să mă înșel ?... Nu, leucopenie a fost, chiar dacă nu prea pronunțată, dar a fost. Oare cancerul și peritonita la un loc puteau să accentueze reciproc sindromul de iradiere ? Trebuie să caut chiar astăzi în literatura de specialitate. Prea tîrziu... Trebuia să caut mai înainte, cu cinci zile mai înainte."

2

Svetlana își făcu manichiura, își pudră umbrele de sub ochi, își pieptănă părul negru, care nu-și pierduse încă strălucirea, își puse un costum de stofă de culoare deschisă, o bluză albă de nailon și pantofi de lac. Prin întreaga ei înfățișare voia să demonstreze că a merge la Sosnovka este ceva foarte simplu — la fel de simplu cum ar fi să te duci la cafeneaua de alături ca să bei o cafea, doar că e ceva mai departe. Îl strîngea pe Dmitri de mînă, și avea o palmă uscată și caldă, și degete puternice. Și doar după felul cum își trecea întruna limba peste buze își dădea Dmitri seama cît o costă acest calm concentrat, și o tandrețe sfîșietoare îi tăia respirația, și-i veneau în gînd vorbe pline de stîngăcie, pe care le repeta cu o șoaptă fără grai cît a ținut drumul pînă la Grădina botanică, unde oprea autobuzul.

„Vrăbiuța mea caraghioasă și plină de curaj, micuța mea vitează... Cum încerci să pari vioaie și curajoasă, de parcă de asta, și numai de asta, depinde ce-mi vor spune esculapii de la Sosnovka. Mă întreb cît va ține curajul ăsta al tău, ești așa de mică și de fragilă, și ai primit atîtea bobîrnace în viață. Acum ai să mă urci în autobuz, iar tu ai să te duci la redacție, și n-o să-ți stea mintea la lucru, și ai să-ți impui să citești aceste însemnări plicticoase, așa cum ți-ai impus să te îmbraci cu acest costum de culoare deschisă, dar seara te vei întoarce acasă, vei încuia ușa, și atunci nu va mai fi nimeni în fața cui să te prefaci curajoasă — poate în fața pereților ? — și cît de singură și de pustie o să te simți, singură și pustie... Măcar de am fi avut copii, ai trăi pentru copii, te-ai ocupa de ei, le-ai da să

mănînce, i-ai duce la culcare — decă scap. ne luăm neapărat de la casa de copii vreun prichindel, nu știu de ce n-am făcut-o mai înainte, doar am observat cu cîtă nostalgie te uitai la țîncărimea din curte... Doamne, cît e de ușor să fii cinic, să zîmbești ironic : ancoră, ștafetă în viitor, să nu se întrerupă firul, să nu se stingă focul. Iar tu n-ai nici o ancoră, cum te mișcă puțin din loc — te ia apa și te duce, te duce... Sărmana mea vrăbiuță, ce m-aș fi făcut fără tine, și ce-ai să te faci tu fără mine."

Autobuzul se opri în stație. Dmitri se aplecă și o sărută pe Svetlana pe buzele ei uscate și aspre — și nimeni nu rîse : în acest autobuz nu se rîdea cînd un bărbat săruta o femeie înainte de a urca.

Dmitri se așeză pe scaunul dinainte, orașul îi alerga în întîmpinare, perindînd prin fața lui pinii verzi ai parcului, macaralele de pe șantierele de construcție, tramvaiele roșii, uruitoare, agitația însuflețită din preajma magazinelor, gardurile lungi de la marginea orașului.

Zile de toamnă tîrzie. Orizontul s-a îndepărtat și s-a acoperit de un văl de pîclă, cerul s-a înălțat mai sus, albastru și transparent, albit ușor de neaua norilor, și soarele trasează pe pămînt umbre negre prelungi, atît de precise, că par tăiate din tablă. Pe margini de drum ardeau cu ultimele scîntei tufele de scoruș ; vîntul ațița făcliile de mesteceni de culoarea lămîii ; lipită de marginea mlaștinii, pădurea de plopi ardea în pălălaie portocalie ; ciori negre se roteau deasupra brazdelor liliachii ale ogoarelor de toamnă... Eternul, nepieritorul, ca pe vremea lui Simeon Polotki, a lui Francisk Skorina, ca Dumnezeu știe în ce timpuri. Își aminti din Tiutcev: „Există-n toamna timpurie un scurt răstimp, dar cît de minunat...". „Scurt, dar minunat..." Asta-i nenorocirea, că-i scurt. Ca viața omului.

Ce bine-ar fi să dea naibii totul, să coboare din autobuz uite acolo, la stația aceea, lîngă bolovanul cenușiu, uriaș, și să hoinărească prin pădure, călcînd peste covorul moale de frunze foșnitoare, și să încerce să prindă cu degetele răschirate păienjenișul argintiu, și să se oprească uimit în fața unui hrib cu pălăria întunecată, ascuns măiestru în iarbă-neagră, și să sperie în hățișul brazilor vreun cocoș-de-munte, ca să-și ia zborul greoi și încet — cîte bu-

curii simple și naive sînt pe lume, pe care înainte nu că nu le băgai în seamă din cauza orbiei tale sufletești, dar nu le prețuiai, nu țineai la ele, prins de iureșul și agitația nervoasă a vieții cotidiene : o sută de rînduri pentru revistă, emisiune la radio, flecăreală la ședința fulger, telefoane, întîlniri întîmplătoare, larma de la restaurant, fotbalul, televizorul — grabă, grabă, veșnică grabă, ca la cursele automobilistice, n-ai timp să te oprești, să te uiți în urmă... Te-ai dat cu totul acestei agitații fără rost, de parcă aveai la dispoziție o veșnicie, ajunge pentru tot, iar acum tot acest tumult stupid s-a retras și a dispărut, s-a șters din memorie, ca de pe tabla neagră din școală, și ce a rămas ? Urme negre în lunca înrourată, ciocîrlia, ca o măciulie de cui bătut în cer, o potecă verzuie țesută de razele lunii peste rîul înstelat, peste întinderile de stuf și răchitiș, jilave și dese, aromă de rășină încinsă la soare, părul moale al Svetlanei și vinișoara albastră, tresărind încordat pe gîtu-i subțire, ca de copil... Vedea toate astea cu privirea limpede, nevoalată, cu acea iluminare interioară profundă, care-i vine omului de obicei prea tîrziu.

Nu, n-a coborît „la stația aceea", și nici la următoarea ; autobuzul părăsi șoseaua, în stînga trecu în fugă cubul de sticlă al magazinului universal, clădirile albe cu patru etaje ale așezării institutului, de care se vedeau lipite garaje și magazioare, și deasupra pădurii cu pini rari și cu pămîntul bătătorit se ridica foișorul de apă, strivind tot în juru-i prin greutatea cărămizilor sale. Aici, lîngă poarta joasă de metal cu ghereta biroului de informații, autobuzul întoarce și pornește înapoi, spre lumea plină de larmă și soare ; aici drumul se sfîrșește ; aici e linia de frontieră dintre trecut și viitor, linia țesută din deznădejdi și speranțe și marcată de inscripția severă de pe tăbliță : „Strict interzis ca bolnavii să părăsească teritoriul institutului. Contravenienții vor fi externați imediat."

Cu ochii la tăbliță severă, Dmitri zîmbi fără să vrea : externare imediată — asta încă nu-i nimic, ar fi putut să găsească ceva mai dihai. De exemplu : vor fi vindecați imediat. Sau — vor fi arși pe rug. De ce nu... E cît se poate de simplu. Dmitri zîmbi citind această tăbliță severă, așa cum zîmbea cînd citea apelurile de a se păstra banii la casa de economii sau de a se închiria de la farmacie cîrje pentru

copii și adulți. Cu zîmbetul acesta pe buze pătrunse pe teritoriul institutului, liniat de poteci asfaltate, străjuit de copaci și tufăriș, plin de bănci și de adăposturi ușoare care să apere de ploaie, un teritoriu curat și îngrijit, ca terenul vreunui sanatoriu de la Marea Neagră, care s-a întins de-a lungul unei coline repezi, cît vezi cu ochii...

„Și a privit Domnul-Dumnezeu pămîntul și-a spus : e bine !..."

După călătoria aceea de pomină, făcută împreună cu Suhorukov, îi venea ușor să se orienteze, și acum privea cu atenție cele trei corpuri de clădiri, aliniate unul în spatele celuilalt ; corpul central, cu două etaje, cu fîntînă și răzoare de flori în fața intrării ; fîntîna, însetată, avea plesnituri și era plină de frunze căzute, iar răzoarele înveseleau privirea cu flori multicolore de ochiul-boului și cu flori paniculate, cu tija înaltă, pe care Svetlana le numea „ploaie de aur" ; cele două aripi unghiulare ale clădirii comunicau între ele printr-o trecere plană cu pereții de sticlă. Ceva mai departe, dincolo de o platformă spațioasă de asfalt, se zărea clădirea joasă a pavilionului de radiologie și pavilionul energiilor înalte, semănînd cu un frigider : un zid de cărămidă înalt, orb, cu ferestre rare la parter. În fund, pe dreapta, se zăreau, albe, garajele, atelierele, spălătoria cu trîmbe de abur deasupra, morga — *finita la commedia...* Toate astea se ascundeau rușinate în spatele livezii cu pomi tineri, dar acum, toamna, livada era străvezie, și Dmitri văzu că geamurile de la morgă erau vopsite cu vopsea de ulei prin care nu se vedea nimic. Își întoarse capul : nimic interesant.

Privea în jur, dar nu era vorba de curiozitatea omului care a nimerit într-o ambianță necunoscută. Pentru un timp de — pentru cît timp ? — această bucată de pămînt, cu construcții și gard împrejmuitor, urmează să-i țină loc de tot restul universului. O să stau undeva aici — în care din pavilioane ? În acela ? Ar fi bine în cel de colo, la SMP, cum îi spunea Suhorukov, sînt mai multe șanse să scap. Am să mă plimb pe potecuța aceea, chiar lîngă gard, doar n-or să mă țină închis tot timpul. În spatele tufelor e bine să stai pe bancă, cu o carte în mînă, trebuie să-i spun Svetlanei să-mi aducă *Familia Thibault,* îmi ajunge pentru mult timp.

Dmitri nu putea să-şi dea seama ce se petrece cu el. Pe drum se gîndea că se duce *să moară,* iar odată ajuns — e cu gîndul la *vindecare*. Această răsturnare se petrecuse în el în scurtele clipe cît privise institutul de sus. Nu, bineînţeles, nu e vorba de aspectul de soliditate şi bună îngrijire a pavilioanelor şi teritoriului aferent institutului : se petrecuse altceva, ceva neînţeles şi insesizabil ca o rază de soare. Nu-şi putea explica fenomenul, pur şi simplu simţea cum, în locul tristeţii apăsătoare şi al groazei, care-l stăpîniseră în ultimele zile, prinde rădăcini *speranţa.* Prinde rădăcini şi creşte, încet-încet, ca iarba prin pămîntul prins în crustă după gerurile iernii, iarba verde, care străpunge asfaltul şi betonul pistelor de zbor. „Te du, şi acolo, la marginea deznădejdii, vei regăsi speranţa." Oare am ajuns la marginea marginii ?

Era în timpul micului dejun şi al tratamentelor de dimineaţă ; aleile erau pustii, doar din cînd în cînd se vedea cîte o siluetă în halat alb traversînd în fugă. Lîngă aripa din stînga a pavilionului central, în faţa intrării în policlinică, fuma un grup de bărbaţi, cu trenciuri şi sacouri pe ei. Dmitri se îndreptă într-acolo.

Pe drum îl depăşi ţîrîind un scuter de transport cu ataş, plin pînă-n vîrf de baloturi uriaşe cu rufărie ; scuterul era condus de un bărbat în vîrstă, cu o şapcă unsuroasă cu dungă albastră de miliţie şi cu cozoroc lăcuit ; stătea în şa, nefiresc de drept, sprijinind cu ceafa legătura de sus. Dmitri îşi aminti de catîrii urecheaţi, încărcaţi cu baloturi la fel de mari, ca şi cele din scuter, răgetul lor strident, de la care simţeai că ţi se înfundă urechile, forfota fierbinte a pieţelor din Baku, aroma de miere a pepenilor galbeni, fumul amărui ce se ridica deasupra grătarelor cu mangal, gustul astringent al vinului sec, care-ţi făcea gura pungă, şi se miră din nou, pentru a nu ştiu cîta oară, de proprietatea stranie a memoriei de a învia într-un mod cu totul neaşteptat trecutul : cum de şi-o fi amintit dintr-o dată de Baku, unde n-a stat decît o săptămînă, în delegaţie ?

Bărbaţii discutau despre meri, care în acest an au rodit bine, în special „antonovka", în schimb ciupercile, nu prea, e un an sărac în ciuperci ; despre scosul cartofilor — măcar o săptămînă de-ar ţine vremea asta, tocmai bine s-ar isprăvi cu recoltarea. Dmitri stătu puţin, ascultă ce se discuta :

vorbe obișnuite, griji curente. Intră în vestibul, întinse prin ferestruică trimiterea. O soră tinerică și cîrnă repetă numele : „Agheev ?“ — „Agheev“. — „Plimbați-vă puțin, vă rog. Am să vă chem.“

Porni să se plimbe și ajunse la sala cazanelor, cu un coș înalt și roșu, cu tija subțire a paratrăsnetului înfiptă în tării. De după clădire ieși prudent, înaintînd într-o parte, o pisică slabă, neagră cu pieptar alb-murdar și cu coadă lungă, făcută cîrlig, se așeză și, preocupată, începu să se spele cu lăbuța — să cheme oaspeți. Au venit... Dmitri se aplecă din genunchi și o chemă : pis-pis... Pisica își întrerupse spălatul și-l fixă cu privirea neîncrezătoare a ochilor verzi. „Asta-i, pisică-frate, așa stăm cu treaba...“ Ar fi vrut să mîngîie pisica, s-o scarpine după ureche, s-o audă cum toarce, dar pisica îl ocoli cu grijă și se îndreptă spre bucătărie, de unde se răspîndea peste întreaga curte o aromă îmbietoare de supă de mazăre.

Pe alei se ivîră primii oameni, îmbrăcați îngrijit cu pijamale de culoare salatie, cu haine și bluze de casă : femei, bărbați, tineri, bătrîni, cu lucru de mînă, cu cărți, cu tranzistoare ; mijeau ochii la soare, la cerul înalt. „Un organizator al distracțiilor de masă mai lipsește“, se gîndi Agheev și reveni la policlinică.

În vestibul se adunase destul de multă lume, dar sora îl zări și-i făcu semn să se aproprie. Și-l prinse vîrtejul, purtîndu-l din cabinet în cabinet, de la medic la medic — chirurg, ftiziolog, internist, radiolog — abia de reușea să citească tăblițele de la uși, și toți îl ascultau, îl ciocăneau, îl chestionau și notau ceva, notau într-o cărțulie subțire, și-l tot trimiteau la analize, iar cînd toate astea luară sfîrșit, Agheev se simți atît de obosit, că abia se ținea pe picioare.

Aceeași soră cîrnă de la registratură îl conduse în sala de așteptare.

— Pînă la ora trei sînteți liber, îi spuse sora. Doctorul Suhorukov vrea să vă prezinte la consult, analizele vor fi gata la ora trei, vă rog să nu întîrziați. Puteți mînca de prînz jos, la bufet sau la cantină : pe aleea centrală în sus și la dreapta. Avem o cantină foarte bună, adăugă sora cu mîndrie și-și potrivi boneta albă. Să vă duceți neapărat.

Dmitri nu se mira că Suhorukov știe de el, ascară își dăduse seama imediat unde se dusese Svetlana ; cu atît mai bine, nu e nevoie să-i explice nimic.

Se uită la ceas — pînă la ora trei ar avea tot timpul să se ducă pînă la redacție și să se întoarcă, încă nu era unul din aceia cărora le era „strict interzis să părăsească teritoriul institutului". Dar redacția, cu țăcănitul continuu al mașinilor de scris, cu ciorovăielile pentru spațiu în pagină, cu mirosul de hîrtie veche, îi apăru ca ceva depărtat și indiferent, ca Insula Paștelui — parcă există undeva în lume o astfel de insulă, dar ce-i păsa lui de ea...

Nu-i era foame, îi era sete, așa că se duse la cantină — sticlă, material plastic, nichel, curat, lume puțină — bău o sticlă de bere rece, spumoasă, apoi găsi banca pe care o dibuise încă de dimineață într-un tufăriș des, tuns cu grijă, se așeză, se sprijini de spetează, își întinse picioarele și-și expuse fața la soare.

3

Consultul începea la ora trei și sora cea cîrnă, pe care o cunoștea, îl conduse pe Agheev într-o cameră spațioasă, amintind prin șirurile de mese și prin tabla neagră o clasă de școală ; lîngă tablă ședea Suhorukov și încă trei inși — un bărbat și două femei ; Agheev se dezbrăcă după paravan, rușinat de trupul său slab și osos, și toți patru îl ciocăniră și-l ascultară din nou, răsfoind niște hîrtii, discutînd între ei în surdină. În sfîrșit, Andrei îi făcu semn să se îmbrace și se apucă să scrie în aceeași cărțulie roșcată, și scrise mult.

— Dima, va trebui să te internezi puțin, îi spuse punînd tocul deoparte. Nu avem destule date, va trebui să te mai chinuim. Poate rămîi chiar de astăzi, să nu te mai trambalezi ?

Agheev dădu din cap : foarte adevărat, pentru ce să se mai trambaleze, să se neurastenizeze degeaba.

— Dă-i telefon Svetlanei.

— Dă-i tu. Telefonul e la mine în cabinet, ai să poți telefona cît poftești. Du-te și fă-ți formele de internare, au să mă cheme după aceea.

La registratură semnă pe fișă sub cuvintele „Am luat la cunoștință regulamentul", apoi intră sub duș și se înveșmîntă în rufăria spitalului și într-o pijama cam scurtă, cu o ștampilă groasă deasupra buzunarului de sus : „Institutul de oncologie și radiologie".

Suhorukov, preocupat de ceva, băgă capul în camera unde se îmbrăca Agheev.

— Dacă vrei, pot să te aranjez cu tot confortul. O rezervă de o persoană, ai să poți să citești, să lucrezi.

Agheev clătină din cap.

— Am să căpiez acolo. Mai bine printre oameni, într-o cameră de trei-patru paturi.

— Cum dorești. Dacă n-o să-ți placă, îmi spui și te mutăm. Să mergem.

Urcară la etajul doi, traversară coridorul lung și se opriră în fața unei uși albe cu tăbliță „Nr. 12". Din interior se auzeau acorduri nu prea tari de muzică.

— Lipen, Jiharev, Kedici. Cred că e un public onorabil. Tu ești al patrulea.

— Mulțumesc, spuse Dmitri. Du-te, Andrei, știu că ești ocupat.

— Sînt. Cabinetul meu este la capătul coridorului. Treci pe la mine mai pe seară. Acum instalează-te. Salut.

Dmitri deschise ușa.

Într-un salon mic, cu două ferestre, de-a lungul pereților erau așezate patru paturi, patru măsuțe, patru taburete. Cele două paturi din stînga și patul de lîngă ușă în dreapta erau ocupate. Pe unul din paturi, întins cît era de lung, Jiharev învîrtea butonul „Spidolei". Pe un alt pat, Viktor Kedici răsfoia absent o carte. Lipen se pregătea să atace cu cuțitul un harbuz uriaș, de vreo șase-șapte kilograme, care se vedea pe noptieră.

— Primiți completarea, spuse Dmitri. Ostaș rezervist Agheev, ziarist, anul o mie nouă sute douăzeci și opt, bielorus, Minsk, nu, nu, engleza cu dicționarul, nu am, n-am fost condamnat, n-am candidat, sînt însurat...

Toți trei îl priviră curioși cu privirea.

— E băncos, spuse Jiharev ori cu aprobare, ori cu reproș, și închise tranzistorul.

— Ne pare bine, cîntă Lipen. Acesta-i patul ce vă revine. Ocupați locurile pe baza biletelor cumpărate.

Înfipse cuțitul, balonul vărgat pîrîi răsunător și se rupse în două, împroșcînd semințe negre.

— Am ocupat. Agheev se așează, se legănă pe somiera de plasă. — E moale. Și lîngă geam. Se aprobă.

— În acest pat a dormit Vașkevici, ca să știi, trînti Jiharev din colțul său.

— Și ce-i cu asta ? nu înțelese Dmitri.

— Nimic, decît că ieri a dat ortul popii, asta-i.

„Vesel om", se gîndi Agheev și făcu un efort ca să zîmbească.

— E un semn bun. Obuzul nu nimerește de două ori în aceeași tranșee.

— Deștept cap ! pufni Lipen și-i întinse o felie barosană de pepene roșu, zemos. Nu-i cap, e Palatul guvernului. Cu așa un cap nu trebuia să faci ziaristică, ci aprovizionare, Rothschild în persoană s-ar fi pus demult să-ți lustruiască pantofii. Prostul ăsta așa ce l-a speriat pe bietul băiat, că era gata s-o ia la goană din salon. Mănîncă pepenele, Vitea, așa să trăiesc eu, nu e pepene, e miere curată.

— Mulțumesc, răspunse moale Viktor. Roșu-stacojiu la culoare, ca o vită proaspăt tranșată, pepenele îi provoca o senzație de repulsie, Viktor reușea cu greu să-și stăpînească greața. Nu vreau.

— Prost ești tu, nu se potolea Jiharev. Sigur, ești bătrîn, nu-ți pare rău să mori, dar noi...

— Ascultă, ce tot vorbești acolo... Lipen roase miezul de pe coajă, se șterse pe mîini cu prosopul. Ești așa un caraghios, Jiharev. *A pustă keilă* *, cum se spune la noi. Crezi că moare ăl bătrîn ? Nu. Moare care s-a copt, nu care e bătrîn. Uite bostanul — s-a copt și a murit. Tot așa a fost și cu Vașkevici... Fața lui ridată, cu nasul gros plin de vinișoare albastre, cu sprîncenele cenușii și dese, ca o streașină de paie, deveni gînditoare. Ascultă aici, Jiharev: așa să știi — cel bătrîn vrea să trăiască la fel ca și cel tînăr, poate chiar mai mult. Tînărul nu se gîndește la asta, e crud, dar bătrînul... Și în general, s-ar putea crede că lumea se așază pentru o moarte ca la casa de bilete pentru tren. Cine e ultimul, sînt după dumneavoastră...

* O oală deșartă (evr.).

— Schimbați placa ! Viktor trînti cartea și privi cu ură spre cei care discutau. Mai tăceți, dracu să vă ia, sau vorbiți despre altceva.

— Despre ce ? întrebă cu glas surd Jiharev. Despre muncă, despre salariu, despre muieri ?... Despre toate astea vorbești cît timp trăiești, pînă nu te îngroapă aici. Aici îți piere cheful cît ai clipi.

— Deschide tranzistorul, mai ascultă niște muzică, îndată ai să prinzi un plus de optimism. Agheev se uită pe geam afară, unde strălucea soarele. Nu trebuie să te ambalezi, amice. Știi care e deosebirea dintre un optimist și un pesimist ? Pesimistul se tînguie : vai, vai, cît e de rău, mai rău nici că se poate ! Optimistul rîde : fleacuri, se poate și mai rău.

„Sentință în genul lui Lipen, se gîndi cu lehamite. N-ai ce-i face, individul ăsta a început, într-adevăr, să mă calce pe nervi. Poate că nu trebuia să refuz rezerva..."

— Ia mai du-te-ncolo cu optimismul tău... — Jiharev se întoarse cu fața la perete și-și trase cearșaful peste cap. Să te vedem cum ai să cînți peste o săptămînă-două.

— Știți că e o idee ? ! îi preluă vorba Lipen. Chiar așa : „du-te...". Scoase din măsuță o cutie de lemn cu jocul de domino și scuturâ pietrele. — Ce-ar fi să mergem în grădină, în chioșc, să-i ardem trei-patru partide ? Jucați ? E o întrebare prostească, adevărat ! Dar dumneata, Vitea ? Jiharev, nu vii ? Mă rog, fiecare e liber să facă ce vrea. Cu alte cuvinte, ne-om descurca și în trei. Îi făcu lui Agheev cu ochiul și, în mod expresiv, își dădu un bobîrnac peste gîtul zbîrcit. Poate că găsim în curte și un al patrulea ? Așteptați, să iau cu mine și harbuzul, cu așa un harbuz reușim să-l convingem, așa să trăiesc dacă nu spun bine, și dumneata la fel.

Își luară pe umeri jachetele și ieșiră în curte. Lipen mergea în frunte cu picioarele lui strîmbe, îmbrățișînd grijuliu pepenele împreună cu cuțitul înfipt în miezul roșu, și pălăvrăgea înainte :

— Mult înțelege așa un neisprăvit ce e viața. Viața, dragii mei, ascultați la mine ce vă zic, viața e ca apa mării. Ați gustat vreodată apa mării ? O pacoste sărată. Poți să bei pînă-ți crapă burta, tot nu-ți potolești setea. El spune la mine : ești bătrîn... Iar eu așa vreau să mai beau, că-mi

simt gîtul cum mi se usucă. Auzi vorbă, șaizeci și nouă de ani, asta-i bătrînețe ? Păi tatăl meu la vîrsta asta a făcut un băiat vecinei, și trebuia să vedeți, oameni buni, ce frumusețe de copil a ieșit ! Era tîmplar de lux tatăl meu, și știa să prețuiască un lucru fin. Mama mea pentru asta era să-l halească cu oase cu tot, săracul de el. Cînd era la mine, îi striga ea, ai rubotat o grîmadă de maimuțe, iar pentru tărfa asta de Dvoiră așa o frumusețe de copil, aur curat! Lipen cuprinse mai bine pepenele. Și ce credeți că i-a răspuns el la asta ? Țilia, a spus el, acolo a fost alt material. Dacă tu ești, între noi fie vorba, un plop bătrîn și putred, acolo am avut lemn roșu adevărat. Din așa un material e păcat să faci taburete, Țilia...

Mergeau și rîdeau în hohote, și bolnavii care se plimbau pe potecă îi priveau intrigați.

— Rîdeți, *kinder meine**, nu mai contenea Lipen, rîdeți. Zău că e de preferat un danț prost, decît o înmormîntare bună.

Lunea este o zi grea. A început greu, și tot așa s-a tîrît, ca o căruță neunsă. Hotărîrea lui Nikolai Alexandrovici de a-l destitui pe Suhorukov de la conducerea secției a fost o lovitură serioasă, dar el era în intimitatea lui pregătit s-o primească. N-a fost pregătit cîtuși de puțin să vadă buzele tremurînde ale lui Șutov. „Îți mulțumesc, Andrei, rău m-ai pocnit. Rău de tot, acum nu mă mai ridic. Eu am avut încredere în tine ca într-un prieten, iar tu..." Iar el a fost prea ocupat cu propria-i persoană, ca să se mai gîndească la Șutov, că, fără să vrea, l-a atras și pe el în belea, și abia acum a înțeles și n-a găsit cuvintele ca să-i răspundă ; doar n-o să-i spui : iartă-mă, bătrîne, sînt vinovat. Șutov, însă, nici nu s-a așteptat la vreun răspuns, a plecat cu capul între umeri... chiar de-ai muri încercînd să-l scoți din cauză, tot n-ai putea îndrepta nimic. Apoi s-a apropiat Basov, cu totul strivit de numirea sa neașteptată, i-a spus cu glas șoptit, scuzîndu-se : „Lasă Andrei, ce fel de șef pot să fiu eu... firmă... Totul va rămîne ca și pîn-acum, oricum tu ești șeful...", dar el nu mai voia să fie șef, și nu voia nimic, doar să treacă

* Copiii mei (evr.)

mai repede această zi. Apoi l-a zărit pe fereastră pe Dmitri, cum umbla fără rost prin curte, slab, cu fața pămîntie, tușind des, ținîndu-se cu mîna de piept — să fie, totuși, cancer ? Sărmana Svetlana, la asta sigur n-ar putea să reziste. Apoi au urmat două operații grele, cu emoragie neașteptată, cu Iaroșevici care se pierduse cu firea, se încurca în clame și nu reușea deloc să conecteze aspirația ; în cele din urmă, a bătut și ora cînd urma să înceapă consultul. În general nu-i plăceau consulturile : cazuri dificile, complicate, netratate la timp, nici o bucurie, iar astăzi urmau să înceapă cu Dimka, ceea ce l-a indispus total. Desigur, din moment ce nu mai ești șef de serviciu, ci un medic oarecare, ai putea să nu te duci, n-au decît să caute pe altcineva, dar o astfel de idee nici nu-i trecu prin cap : șeful e ocupat, iar cel mai bun după el sînt eu —eu, nu există alții mai buni ! — și, după ce se spălă și notă ce era de notat în registrul de operații, Andrei Andreevici bău un pahar de lapte și coborî.

Examină cu atenție analizele lui Agheev și radiogramele : în partea de sus a plămînului drept, în regiunea segmentului doi se vedea o umbră densă de mărimea unei monede de cinci copeici —o umbră sinistră, pe care o cunoștea după sute de alte radiograme. M-da, totul este corect, este suspect, și cît se poate de serios. Peste cîteva zile o să stabilim diagnosticul precis. Numai de n-ar avea metastaze, tumoarea asta — îi vin eu de hac, metastazele — ăsta-i pericolul.

Dmitri veni și plecă : se ține destul de bine. Să-i spun lui Zaikin să se ocupe de el începînd chiar de astăzi. Cine urmează la rînd...

La ora patru telefonă Basov.

— Au venit, Andrei Andreevici. Le-am condus în cabinetul dumneavoastră.

— Cine a venit ? nu înțelese Suhorukov.

— Cele două... Fiicele Lagunovei. Chiar dumneavoastră mi-ați spus să le convoc.

— A-a... Bine, să aștepte.

Suhorukov se apropie de geamul deschis. De multă vreme îl enervau hohotele răsunătoare și pocnetul pietrelor, care veneau dinspre chioșc. Scoase capul afară :

cine se veselește acolo ? Lipen, Dimka, Kedici și încă unul, al patrulea. Își ciuli urechile. Lipen povestea.

— ... Era așa un moșulică tare bătrîn, cred că avea o sută de ani. Din Polesie, comuna Vîselki. Venise la oraș pentru prima oară, așa să trăiesc. Ei, l-au repartizat în salonul nostru. Un bătrîn — o frumusețe, cu o barbă uite-atîta ! Apoi a venit la el fiică-sa. Una-alta, cum o duci, tăicuțule, uite ți-am adus pentru matale de-ale gurii. Iar el de colo : „Mulțam, fetico, zice, da nu-mi trebă nimica. E o bolniță aiasta — să te minunezi, nu alta. Se dă să mînce la fiește, iar cui nu-i giunge, merje la colidor. La colidor, colea, stă două lade de fier, pline cu de tote ! Și mere, și cîrnați, și tot felul de bunătăți. Ia ce vrai și mîncă sănătos. Un trai, îți spun, să tot stai de drag. Să te doftoricești !..." Ascultați la mine, oameni buni, ce vă spun! Era să murim de rîs, nu alta. Ladele alea erau frigiderele pentru bolnavi. Halal, moșul ! Noi, desigur, am dat ocol întregului serviciu : nici o vorbă ! Cît îi trebuie bătrînului ăsta, să ia ce-i place...

În chioșc se auzi din nou zgomotul pietrelor. Suhorukov închise fereastra.

„Are o limbă, se gîndi. Să-l treci în stat, cu salariu, să veselească lumea. Cea mai bună doctorie... Dar e timpul să trec la hulube. Hulubele înseamnă claritate și certitudine, trage pînă cazi, asta-i toată filozofia. Cînd îți pîrîie oasele, nu te-apuci de cugetări profunde."

Se duse la el în cabinet, care, de fapt, nu mai era cabinetul său, unde îl așteptau fiicele bătrînei Lagunova, cu care nu mai avea nici o treabă ; în fond, ar fi trebuit să se ducă în camera medicilor și să răsfoiască foile de observație ale bolnavilor *săi*, aceia pe care îi avea în grijă doctorul Basov, să verifice cum se execută prescripțiile ; nu se îndoia însă că acolo totul este în regulă, pe cînd cu Lagunova...

Surorile îl luară în focuri.

— Nu e politicos, doctore, să ne lăsați să vă așteptăm atît ! îl luă repede cea mai mică dintre surori, Emma Ivanovna, o femeie plină, cu părul blond vopsit, cu o pălăriuță cochetă pe cap și cu halatul aruncat pe umeri. Nu sîntem pe timpul statului.

— În schimb eu sînt pe timpul statului, i-o reteză Suhorukov și se îndreptă, ca de obicei, spre lavabou. Văzu în oglindă cum cea de-a doua, o femeie de asemenea plină și cu părul vopsit, dar fără pălărioară și cu halatul îmbrăcat pe mîneci, o trase pe prima de poală, și zîmbi în sinea lui : vă arăt eu vouă ! Deci, așa, li se adresă, în timp ce se ștergea pe mîini, întrucît eu sînt pe timpul statului, am să fiu scurt. Am operat-o pe mama dumneavoastră, acum starea ei este pe deplin satisfăcătoare. A rămas o mică fistulă, dar va dura mult pînă se va închide: vîrsta, țesuturi proaste... Aici n-avem ce-i face. Nu mai putem s-o ținem în clinică, e suficient medicul de circumscripție. Hîrtiile pentru externare sînt pregătite. A rămas să precizăm la cine va locui — la dumneavoastră, Emma Ivanovna, sau la dumneavoastră, Larisa Ivanovna.

— Dar, doctore, izbucni Emma Ivanovna, cu ce drept...

Suhorukov oftă.

— Ascultați, n-am nici un chef să scormonesc în sufletele dumneavoastră, nu e treabă de medic. Nu vreau să angajez discuții. Este mama dumneavoastră și o veți lua. Și n-o s-o mai aruncați de colo-colo ca pe o minge de fotbal, ci îi veți crea toate condițiile ca să poată trăi în liniște cît mai are de trăit. Vă promit că o vom lua sub cel mai strict control. Și dacă nu-i va fi bine — dumneavoastră veți răspunde.

— Am impresia că ne amenințați ? — Emma Ivanovna își înălță nervos bărbia.

— Da, vă amenințe. Ce să fac dacă altfel nu ajungem la nici un rezultat ? Mi se pare că sînteți profesoară. Săracii copii... Să știți că n-o să preget să fac un drum pînă la școala dumneavoastră, și după asta va trebui să vă recalificați, eventual ca femeie de serviciu : în nici o școală din Uniunea Sovietică nu se va găsi loc pentru dumneavoastră. Dealtfel, am s-o fac în orice caz, sînt profund convins că nu aveți dreptul moral de a lucra într-o școală. Nu mă întrerupeți ! strigă furios, observînd că Emma Ivanovna vrea să riposteze. V-am cruțat din cauza bătrînei dumneavoastră mame, ea l-a implorat pe doctorul Basov să nu spună nimănui nimic... preferă să se ducă la azilul de bătrîni, numai să nu vă supere, iar dumneavoastră...

— Așa spune, oftă Larisa Ivanovna. A stat cu mine paisprezece ani, nici nu vă puteți imagina ce fire are...

— Nu mă interesează ce fire are. Este o femeie bătrînă și bolnavă, iar femeile bătrîne și bolnave rareori au o fire angelică. Aș dori s-o luați dumneavoastră, Larisa Ivanovna, bătrîna ține foarte mult la nepot. Aveți un flăcău admirabil, se vede că seamănă cu taică-său...

— Ne socotiți niște monștri, spuse Emma Ivanovna și-și scoase țigările din geantă. E o eroare, doctore. Ne gîndim numai la ea. Aici e mai bine pentru ea. Cum să asiguri acasă o astfel de îngrijire, tratamentul... Medicul de circumscripție a venit — a plecat, iar ea are nevoie de îngrijire serioasă și permanentă.

— Știți la ce mă gîndesc acum ? interveni Suhorukov. Amîndouă sînteți mame. Nu vă e teamă că și copiii dumneavoastră vă vor juca cîndva o festă la fel de crudă ?

— Asta e demagogie. Emma Ivanovna își aprinse o țigară și trase spre ea scrumiera. Pur și simplu vreți să scăpați de ea. Doar știți că este condamnată. Să moară unde o fi, dar nu la dumneavoastră. În care lege sovietică scrie că o femeie, care are o rană ce nu s-a vindecat, poate fi aruncată din spital, ca un cîine ? Că se pot face presiuni asupra copiilor ei striviți de durere ? Medicina sovietică este medicina cea mai umanitară din lume, iar dumneavoastră... dumneavoastră procedați ca un călău. Vindecați-o și o vom lua imediat.

— Îndrăzniți să vorbiți despre umanism ? Suhorukov simți că se sufocă de indignare. Am făcut pentru mama dumneavoastră tot ce s-a putut. Știți cît au costat statul cele două luni de clinică, razele, operația ?... Acum umanism nu înseamnă să fie ținută mai departe în salon, ci în locul ei să fie internat un om pe care îl mai putem ajuta. Care va muri, va muri sigur peste o jumătate de an sau peste un an, dacă îl vom trimite acasă, deoarece clinica, din păcate, nu e de cauciuc și fiece loc de care dispunem este mai scump ca aurul. Dacă am avea o cît de mică posibilitate s-o ajutăm în continuare pe mama dumneavoastră, n-aș sta acum la discuție cu dumneavoastră. Ea are nevoie acum de liniște, de atenție, de grijă. Larisa Ivanovna, nu-mi mai pot permite să-mi pierd timpul cu discuții sterile cu sora dumneavoastră, să ne judece opinia publică. Mă adre-

sez dumneavoastră, pentru că bătrîna s-ar simți într-adevăr mai bine la azil decît la ea.

— Bine, doctore, oftă Larisa Ivanovna, o s-o iau la mine. Știți , sînt măritată a doua oară, primul meu soț a murit, iar ăsta e cu mama la cutite, a spus că pleacă în aceeași zi... Ce să-i faci, poate cel puțin îmi regăsesc băiatul.

— Duceți-vă în salon, spuse Suhorukov. Și zîmbiți. Zîmbiți așa cum se zîmbește, pentru ea zîmbetul dumneavoastră este acum mai important decît orice doctorie. Iar dumneavoastră — Suhorukov se întoarse spre Emma Ivanovna — duceți-vă și chemați un taxi.

— Bine, bine. — Emma Ivanovna își potrivi pălăria. — Dacă proasta asta e de acord să-și nenorocească viața... n-are decît. Sînt dispusă ca în fiecare lună... bineînțeles, în limite rezonabile. — Se opri lîngă ușă. — Cît credeți că poate s-o mai ducă ?

— Ieși afară, spuse Suhorukov.

— Un psihopat, murmură Emma Ivanovna. Și pe mîna unor asemenea psihopați sînt dați bolnavii...

Vera, secretara, stătea într-un colț în fața mașinii de scris și plîngea încet, cu sughițuri. Suhorukov știa că fata crescuse la Casa copilului, probabil că și-a amintit de mai-că-sa. Dincolo de fereastră, se legănau flori galbene pe piciorușe înalte și subțiri — cum s-or fi numind ? Habar n-am, mereu n-am avut timp ca să mă interesez, să știu. Frunze uscate se rostogoleau pe asfalt. Deasupra pădurii cerul avea culoarea ceaiului consumat, în tării spînzura un nor singuratic. Chioșcul se golise, Dmitri e acum la Zaikin. Examinări, examinări... Are dreptate Iakov : mi se pare că aș lua pistolul automat... Trebuie să trecem pe-acolo zilnic. Să antrenăm surori, studenți, să stabilim un grafic și — să trecem zilnic. Să anunțăm la școală. Neapărat. Dar atunci o s-o înghită de vie pe bătrînă. Se duce la soră-sa — și o înghite. Dislocare psihică, varietate de boală mintală. Cruzimea este întotdeauna o probă de deficiență psihică. Mai bine o lăsăm. Nu pot, nu am dreptul. Să considerăm că s-a terminat cu asta. Ce mai e ? A, da, trebuie să eliberez cabinetul și să mă mut în camera medicilor. Ordinul e ordin. Nicicum însă n-o să reușești ca Basov să se mute aici. Ai intrat la apă, Andrei Andreevici, cu istoria asta, cum o să ieși la suprafață ? Și astea nu sînt decît primele

floricele, fructele abia urmează. Amare fructe. Veresov a spus că mîine comisia își va începe lucrările...

Ușa se deschise, intră Minaeva.

— Hai la masă.

— Du-te, eu trebuie să mai trec pe la Agheev.

— Vin și eu cu tine.

CAPITOLUL XXVII

1

„Volga" neagră a profesorului Veresov îl aștepta pe platforma dintre Universitate și Institutul de medicină. Viktor văzu de departe numărul și încetini dinadins pasul — să iasă în curte cît mai mulți studenți și să-l vadă cum se urcă în mașină și pocnește nonșalant portiera. Mai ales să fii calm, băiete, nimeni să nu observe că pur și simplu nu-ți mai încapi în piele de bucurie. Mare lucru, o „Volgă", e ceva obișnuit. Iată-i, pintenii de argint, la care ai visat ; în fond, n-a trebuit să miști un deget ca să ți-i prinzi, și ce o să mai fie... Iubirea e o absurditate dacă trebuie să închiriezi o cameră la particulari, să umbli cu ciorapi găuriți, să faci economie la țigări, să împrumuți zece ruble pînă iei leafa sau bursa ; ah-urile și oh-urile țin o jumătate de an, cel mult un an, după care încep scandalurile : „Toate fetele au pantofi noi, numai eu...", „Iar ai făcut o porcărie de mîncare, de unde or fi răsărind astfel de nepricepute...". Ce mult au ținut unul la altul Oleg Iliukov și Nadia Ujențeva, Romeo și Julieta nu le ajungeau nici la degetul mic, și cum s-a terminat toată aiureala asta ? Oleg a crescut la Casa copilului, Nadia era și ea orfană de tată, acasă o droaie, ajutor — nici o para chiară, au făcut nunta cu banii strînși în comun, comitetul studențesc le-a dăruit un tranzistor : trăiți și înmulțiți-vă. Dar unde să trăiești dacă pentru o cameră trebuie să dai chirie patruzeci de ruble pe lună ; s-au chinuit la cămin — cînd băieții le

„creau condiții", cînd fetele se duceau la cinema. Arde-ar în vîlvătaia focului o astfel de iubire ! Apoi Nadia a rămas gravidă. Să fi făcut avort, proasta de ea, în doi, poate, s-ar fi descurcat cumva pînă la urmă, dar ți-ai găsit : basmul continua. Dar atunci cînd a luat-o de la maternitate și a dus-o într-un colț străin — atunci totul s-a dus de-a dura. N-ai cu cine lăsa copilul, n-ai unde usca scutece, bani ioc. După ce a terminat anul trei, Oleg s-a angajat ca felcer — ce să mai învețe. Nadia și ea, chinuită ca vai de capul ei, a pierdut sesiunea, s-a angajat ca soră la o creșă. Mizerie, scandaluri. Au mai răbdat vreo jumătate de an și s-au despărțit, ca vapoarele pe mare, dar viața și-au frînt-o. Toată flecăreala asta despre dragoste nu pornește de la dragoste, ci de la foame sexuală, și căsătoriile fulgerătoare — la fel. Nu, categoric, să te arunci cu capul în vîltoare e o treabă proastă. Căsătoria e un lucru serios. Desigur, dacă Tania ar fi mai frumoasă... Dar pămîntul e plin de femei frumoase. Frumoase, elegante, pline de farmec. La dragoste ai să te gîndești mai tîrziu, după ce te aranjezi, prinzi rădăcini, deocamdată poți să mai rabzi. Deocamdată e suficient că ești iubit.

Era lîngă mașină, cînd se apropie în fugă Tania.

— Salut ! strigă ea și-i făcu semn cu mîna. Ce-i, tata a venit la institut ?

— Nu, a trimis mașina după mine, spuse cu nepăsare Viktor. Deci, rămîne cum ne-am înțeles : la ora șapte fix, lîngă Filarmonică.

— După tine ? se miră Tania. Pentru ce ?

— Ei, un fleac... I-a plăcut alunița mea de pe braț, vrea s-o mai admire o dată. Cum să nu-i faci pe plac viitorului tău socru. Intră înăuntru, te ducem și pe tine.

— Nu, eu mă mai duc la bibliotecă. Ne întîlnim la șapte.

În timp ce lua loc în mașină, surprinse cîteva priviri ale colegilor de an, îndreptate asupra sa, și zîmbi cu satisfacție.

— Noroc, Kolea. Dă-i drumul.

„Volga" se îndepărtă, lăsînd în urmă o dîră de fum albăstrui.

Cuvintele lui Viktor au pus-o pe gînduri pe Tania : tatăl ei nu era omul care să se țină de fleacuri. În plus, mașina institutului... Nu era în obiceiul familiei să folosească

mașina institutului, iar mașina lor stătea mai mult la garaj. Mama avea carnet de șofer, dar circula prin oraș puțin și fără chef, poate doar cînd se ducea la vilă. Dacă tata a trimis mașina după Viktor, înseamnă că e ceva. Alunița... I-a plăcut alunița... Da, sigur, o aluniță frumoasă, de un brun-maroniu, pe antebrațul drept. Caldă, catifelată, îți vine s-o mîngîi cu degetele. A observat-o încă din vară, cînd au fost la Marea Minsk, la scăldat. Da, trebuie să fie ceva la mijloc. Trebuie să-l întreb pe tata diseară. Neapărat.

S-a dus la bibliotecă, s-a așezat să conspecteze *Critica programului de la Gotha*, dar cuvintele lui Viktor nu-i ieșeau din cap ; a tot încercat să-și amintească în ce ordine de idei vorbeau despre aluniță tatăl ei, Andrei Andreevici. Zaikin și alți medici, care veneau pe la ei, dar n-a putut să-și amintească nimic, pentru că aceste discuții nu-i plăceau și nu era atentă la ele. Simțea o neliniște confuză, care devenea tot mai puternică, așa că a predat cartea și s-a grăbit spre casă.

Natașa își făcea lecțiile, lățosul Pirat dormita pe covor, cu capul culcat pe labele întinse ; amîndoi au întîmpinat-o pe Tania cu zgomotoasă veselie. După ce i-a liniștit cumva, și-a aruncat mapa în vestibul și a pătruns în cabinetul lui Veresov. Pentru prima oară în viața ei a simțit că o cuprinde disperarea în fața rafturilor de cărți înălțate pînă-n tavan : încearcă de găsește ceva, n-ai să reușești nici într-o săptămînă.

— Natașa, nu știi din întîmplare unde își ține tata ghidurile medicale ? întrebă Tania, așteptînd cu speranță răspunsul : de cînd se atașase de aspirantul Hlebnikov, Natașa scotocea adesea în biblioteca lui Nikolai Alexandrovici, cînd acesta nu era acasă.

— Știu, dădu glas Natașa. Raftul trei din stînga, lîngă birou.

Tania luă volumașul gros cu coperți verzi și începu să răsfoiască febril.

Între timp, Viktor ajunsese la institut. Anunțată dinainte, Liudmila l-a condus imediat în cabinetul directorului.

— Ai venit ? Nikolai Alexandrovici se ridică de la masă și-i strînse mîna lui Viktor. Treci dincolo și dezbracă-te

pînă la brîu, îi spuse arătînd din cap spre ușa întredeschisă ce ducea în a doua încăpere. Apoi apăsă pe clapa selectorului. Liudocika, invită-l la mine pe Gaevski.

Ilia Prohorovici Gaevski, șeful policlinicii institutului, era considerat drept unul dintre cei mai buni specialiști în melanom — tumoare malignă ce se dezvoltă din petele pigmentare. Colaboratorii glumeau pe seama lui că are privirea ascuțită ca o rază Roentgen, iar degetele sensibile ca un seismograf. Aproape fără să atingă pata, doar după formă și culoare, după aspectul exterior și consistența țesuturilor adiacente putea aprecia dacă a început sau nu procesul distrugător. De obicei, investigațiile ulterioare cu fosfor radioactiv îi confirmau diagnosticul, deși, bineînțeles, se mai întîmpla să și greșească uneori. Asemenea greșeli ale oncologilor însă nu aduc decît bucurie.

Viktor privea cu uimire la bătrînul corpolent și mustăcios, în halat alb și cu bonetă de doctor pe cap ; la facultate nu făcuseră încă oncologia nici măcar în linii generale, auzise el în treacăt cîte ceva despre pericolul ce se ascunde în unele pete pigmentare care pot degenera, dar nu a acordat problemei nici o atenție ; bobul acela de fasole cenușiu-albastră e undeva pe braț — doar nu-i pe nas...

Bătrînul palpa atent brațul cu degetele lui ușoare și calde ; ele fluturau peste pata aceea umflată în urma unei zgîrieturi ca peste focosul unei mine. Veresov era și el acolo lîngă ei, în picioare ; fuma încruntat, concentrat. Lui Viktor îi părea rău c-a venit — le arde de distracție, hodorogi bătrîni, n-au altceva mai bun de făcut.

În sfîrșit, Gaevski termină consultația și începu să se spele pe mîini.

— Îmbracă-te, spuse profesorul și Viktor răsuflă ușurat — toată procedura începuse să-l plictisească. Așteaptă o clipă în cabinet.

Viktor ieși. Veresov se uită la Gaevski.

— Mi-e teamă să afirm, Nikolai Alexandrovici, spuse el, dar, se pare... Petele mărunte nu-mi plac. Ați observat ? E o întreagă colonie. Trebuie făcută proba cu fosfor, să le numărăm...

— Ocupați-vă de el, îl rugă Nikolai Alexandrovici și se întoarse cu spatele. Ce poveste — băiatul e logodnicul Tatianei. Au fixat nunta în noiembrie, de sărbători...

Gaevski clătină din cap mîhnit.

— Chiar azi mă ocup de el. Să văd unde aș putea să-l internez.

Profesorul se înapoie în cabinet. Viktor, nerăbdător, se ridică în întîmpinarea lui.

— Totul e-n ordine ? Ați zăbovit atît, încît am început să mă neliniștesc.

— Deocamdată e greu să ne pronunțăm. Veresov îi întinse portțigaretul deschis. Viktor luă o țigară, o aprinse. Trebuie să te internezi pentru investigații.

— De ce ?

— Doar ești medic... viitor medic. Mie și lui Ilia Prohorovici nu ne prea place drăcia asta a ta. Mai bine ar fi s-o eliminăm. Operația, îți dai și tu seama, e un fleac, trebuie însă mai întîi să știm sigur despre ce-i vorba. Să punem un diagnostic precis. Vom recurge la un preparat din fosfor radioactiv, e posibil să fie nevoie de o serie de iradieri fracționate. Va trebui să stai aici vreo două-trei săptămîni.

— Două-trei săptămîni ? ! — Viktor simți cum îl gîdilă ceva în gît și-și aruncă țigara în scrumieră. Două-trei săptămîni pentru un neg nenorocit ? ! Păi dacă nu vă place negul ăsta îl rîcîi eu cu unghia și gata, am terminat cu el.

— Nu te prosti, spuse Veresov tăios și se duse spre fereastră. Nu te atinge de el ! Ca și cum ar fi o mină care te-ar putea sfîrteca în bucăți. Încă nu știm nimic, dar s-ar putea să și fie o mină ; în asemenea cazuri prudența nu strică niciodată.

Acum Liudmila te va conduce la policlinică, unde-ți vor face toate formalitățile.

— Cum, chiar imediat ?

Veresov aprobă din cap.

— Dar am cursuri... lecții... și în general...

— O să capeți un certificat medical. Tania o să-ți aducă cărți, o să studiezi aici. În ce privește „în general"... asta rămîne pe al doilea plan. Cel mai important acum e să nu pierdem timp.

Pe al doilea plan...

Viktor simți că i se întinde o cursă. Ce se-ntîmplă oare ? ! Ieri au fost de acord cu căsătoria lor, și astăzi... Te pomenești că doar s-au prefăcut că-s de acord, iar în

realitate căutau un mijloc să se descotorosească de el ? Minunat mijloc : să-l imobilizeze în spital, să-i administreze fosfor, apoi o serie de iradieri fracţionate... Vor să-l nenorocească, asta vor ! Viktor îşi aminti ce a auzit şi citit despre iradieri radioactive şi simţi că-i transpiră palmele. Bineînţeles, mai inteligent nici că se poate. Şi totul va fi foarte discret : l-au tratat cică. Iar el la douăzeci şi doi de ani ar ajunge un impotent, un bătrîn ofilit şi neputincios de care nimeni pe lume nu are nevoie. Cine-i el, la urma urmei ? Ochelaristul ăla chel şi şchiop le este mult mai apropiat, e din clanul lor. Da, le este mai apropiat lor, dar nu şi amărîtei lor odrasle. Nu şi-au găsit însă omul, n-o să-i lase el să-l joace ca pe un ţîngău. Puţin îi pasă, s-or găsi ei alţi profesori şi alte Tania. Nu se poate una ca asta, el e om sănătos, n-o să-l convingă ei, asta-i o cursă pentru proşti... Nu mă cunoaşteţi bine, tovarăşi—cetăţeni !

— Nu, Nikolai Alexandrovici, zîmbi Viktor în silă, cu un zîmbet strîmb, ca o grimasă, nu accept. Sînt sănătos, n-am nevoie nici de iradieri, nici de fosforul ăla. Păstraţi-l pentru cei cărora într-adevăr le este necesar. Puteţi să nu vă deranjaţi, ajung în oraş cu autobuzul.

Viktor salută şi puse mîna pe clanţă, dar strigătul lui Veresov îl făcu să se uite înapoi.

— Întoarce-te ! îl auzi pe profesor. Îţi dai seama ce faci ?

— Îmi dau seama, răspunse. Dar nu-mi dau seama ce-aveţi dumneavoastră de gînd şi ce anume urmăriţi. Dacă nu mă găsiţi pe plac... puteaţi ieri să mă daţi afară pur şi simplu şi gata. Pentru ce trucurile astea ?

— A, deci asta este ! făcu profesorul mirat. Văd, băiete, că eşti prost. Prost de dai în gropi.

— Asta-i tot ce-aţi vrut să-mi spuneţi ?

— Nu, nu-i tot. — Glasul lui Veresov era de astă dată aspru şi rece. — Doctorul Gaevski este convins, şi eu înclin să fiu de acord cu el, că ai un melanom malign. Pe mine poţi să nu mă crezi, deşi e o prostie, dar lui nu se poate să nu-i dai crezare. Ce înseamnă melanom ? Uite cartea, stai jos şi citeşte. Doar eşti în anul patru la medicină, o să te descurci. Nu pot să te las să pleci, ar fi totuna cu a te omorî, pricepi ? ! Orice discuţii pe această temă sînt stupide şi inutile şi nu am pur şi simplu timp pen-

tru ele. Şi dacă vrei să ştii adevărul, vei avea nevoie de un tratament nu de două-trei săptămîni, ci de două-trei luni, cel puţin. O fată a stat la noi aproape un an cu o asemenea jucărie, dar am salvat-o. Nikolai Alexandrovici trase sertarul mesei. De curînd mi-a trimis o scrisoare şi un portret. Îi întinse lui Viktor desenul. Seamănă ?

De pe foaia de hîrtie privea un bărbat zîmbitor, în halat alb, cu ochi înguşti uşor umflaţi, cu bărbie greoaie şi riduri adînci pe fruntea rotundă. Bărbatul aducea cu Veresov, numai că portretul în creion colorat nu-l interesa pe Viktor. Nu-l interesa nici *Ghidul oncologului* pe care i-l oferise profesorul : Viktor simţi că Nikolai Alexandrovici este abătut şi neliniştit şi neliniştea lui i se transmise. Avea senzaţia că intră într-un rîu rece : apa de gheaţă îi arde tălpile, îi ajunge la burtă, la bărbie — îl acoperă, îl înţepeneşte, şi simte cum se duce încet la fund.

— N-am vrut să-ţi spun toate acestea, dar nu mi-ai lăsat altă posibilitate, spuse surd Veresov, punînd desenul la loc în sertar. Eşti un tînăr voinic şi curajos, te vom vindeca, te căsătoreşti cu Tatiana şi o să mai apuc să-mi văd nepoţii. Îşi atinse cicatricea subţire de pe obraz. Nu crezi ? Ştiu bine cîtă vorbărie mărginită şi ignorantă se face în jurul radioterapiei, dar tu eşti medic, ar fi ruşinos pentru tine să-ţi apleci urechea. Medicii noştri de mulţi ani lucrează în domeniul iradierilor şi eu nu prididesc să-i felicit pe bărbaţi — dintre cei vindecaţi aici — pentru pruncii lor nou-născuţi, iar pe femei să le trimit în concedii legale de naştere. Şi ce bogăţie de copii vin pe lume... Deci asta e, dragul meu.

Nikolai Alexandrovici apăsă pe butonul soneriei.

— Liudmila, condu-l te rog pe tînăr în camera de gardă şi ai grijă să nu-i lipsească nimic — săpun, periuţă, ţigări... de ce mai ai nevoie ? Îi spui şi-ţi face ea rost.

— N-am nevoie de nimic, răspunse Viktor descumpănit. N-am nevoie de nimic, doar să mă vindecaţi, dacă sînt într-adevăr bolnav. De nimic altceva nu am nevoie.

Îşi trase capul între umeri şi, poticnindu-se, porni după Liudmila. În alte împrejurări, fără doar şi poate, ar fi băgat de seamă ce secretară frumoasă are Veresov şi ar fi glumit cu ea : „V-a mai spus cineva că sînteţi superbă ?“

Acum însă nu vedea în faţa sa decît un dreptunghi alb — spatele ei acoperit de un halat de spital.

„Ce coşmar ! şopti fără glas, mişcîndu-şi buzele. Oare nu-i totul un vis, oare-i chiar adevărat ? !"

2

De atîta enervare pe Tania începuse s-o doară crunt capul. Ore în şir a tot încercat să obţină legătura telefonică cu taică-său. Ceea ce citise în *Ghidul oncologului* o îngrozise. Crescuse într-o familie de medici, unde despre tot felul de boli, medicamente, tratamente se vorbea la fel de curent ca în alte familii despre cum se murează varza sau castraveţii ; îi asculţi sau nu tot îţi rămîne ceva în cap — măcar ideea generală — cutare boală e teribil de gravă. La toate apelurile Taniei, însă, Liudmila răspundea nepăsător că profesorul operează, ori că are pacienţi, ori că-i ocupat şi a lăsat vorbă că nu răspunde la telefon decît dacă-l sună ministrul. Strîngînd receptorul în mîna transpirată, Tania o şi vedea instalată pe scaunul turnant din mica anticameră a tatălui ei ca o preoteasă pe tron — înconjurată de o sumedenie de aparate de legătură cu butoane, clape, discuri clipind pe panou cu luminiţele lor roşii sau verzi, şi o sufoca ura împotriva ei.

Amîndouă erau de aceeaşi vîrstă şi nu se înghiţeau reciproc. Liudmila o considera pe Tania o îngîmfată, iar Tania era roasă de o cumplită gelozie pe Liudmila din pricina tatei.

Cînd se întîmpla ca profesorul să se îmbolnăvească, Liudmila venea la ei acasă ori la vila din afara oraşului. Aducea corespondenţa, acte pentru semnat, scria la dictarea profesorului răspunsurile la scrisorile urgente. În astfel de zile Tania nu-şi găsea astîmpăr. Una—două intra în cabinetul de lucru, aşteptîndu-se să-i găsească stînjeniţi, descumpăniţi, dar îi vedea lucrînd liniştit, fără s-o ia în seamă, şi ea, ruşinată, ieşea din încăpere, ca peste o jumătate de oră să revină iarăşi. Privirea ei geloasă remarca pieptul rotund şi obraznic al Liudmilei conturîndu-se prin bluziţa mulată pe corp, sau cît de scurtă îi este

fustița — și pentru cine toate astea, pentru cine ? ! Cum de-o rabdă mama, habar nu are, de parcă nici n-ar privi-o pe ea. El, vezi bine, o înșală cu scîrba asta, cum de nu-și dă mama seama cu ce ochi se uită Liudmila la tata... cu ochi de mîță care a văzut un șoarece. Iar el...

Veresov într-adevăr ținea enorm la Liudmila și nu făcea din asta un secret. Nu o dată a spus că o secretară mai pricepută și mai eficientă n-a avut de cînd este. Venită direct de la școala tehnică sanitară, tînără, energică și inteligentă, a învățat în timp record să bată la mașină, să stenografieze, să manipuleze butoanele și clapele sistemului „Signal" și dictafonul, să trieze cu tact pacienții, să rezolve corespondența, să țină cartoteca. Cînd Liudmila a plecat în concediu, Nikolai Alexandrovici și-a dat seama că nu-i chip să se descurce fără ea. Fetița-asistentă trimisă în anticameră s-o înlocuiască trei săptămîni pe Liudmila era nedescurcăreață și dezordonată, le încurca pe toate și tremura de frică. Nimeni nu se pricepea să-i pună la dispoziție actele necesare sau foile de observație ; în toiul consfătuirilor de lucru se năpusteau în cabinet oameni din afară, scrisori importante și urgente se pierdeau și rămîneau fără răspuns, articolele și rapoartele se redactilografiau cu greșeli grosolane — pe scurt, cînd Liudmila s-a întors, în sfîrșit, Nikolai Alexandrovici a dat dispoziție ca pe viitor niciodată să nu mai plece în concediu decît în perioada în care pleacă și el.

La institut Liudmila nu prea era iubită, cum se întîmplă de obicei cu persoanele care sînt prea apropiate de conducere, toți însă, de la șefii de servicii pînă la ordinatori și doctoranzi, fără să mai vorbim de surori și infirmiere, căutau să fie în relații bune cu ea. Ea putea să-ți sugereze cînd e potrivit să intri la șef, pentru a rezolva o problemă sau alta, și cînd nu ; putea să te lase la murat o zi întreagă în sala de așteptare, dar putea să te și anunțe telefonic cînd șeful s-a eliberat ; ea era barometrul după care colaboratorii apreciau fără greș atitudinea lui Veresov față de ei. Ți-a zîmbit, te-a întrebat cum merge treaba și cum te simți — totul e-n ordine, poți lucra liniștit ; trece grăbită pe lîngă tine, cu nasul în cine știe ce hîrtie — așteaptă-te la o săpuneală.

Liudmila bănuia de ce Tania rupe telefonul, a văzut-o de cîteva ori cu Viktor şi apoi rugămintea profesorului de a se îngriji de el însemna şi ea ceva. Dacă Tania ar fi spus omeneşte ce anume o frămînta, Liudmila i-ar fi dat pe loc toate lămuririle. Ei, bineînţeles, nu chiar toate — ştia ea bine ce se poate spune şi ce nu. În orice caz nu s-ar fi chinuit acum în necunoştinţă de cauză. Dar Tania mai curînd şi-ar fi muşcat limba decît s-o întrebe pe Liudmila despre Viktor. Ea se mulţumea să formeze la nesfîrşit numărul respectiv şi ca un papagal să-i repete secretarei mereu una şi aceeaşi frază : „Daţi-mi, vă rog, legătura cu tata" — iar Liudmila, zîmbind veninos, repeta dispoziţiile profesorului şi punea receptorul în furcă.

Neizbutind să obţină legătura, Tania a început să se pregătească pentru concert. Ne întîlnim şi-l întreb ce şi cum. Dar Viktor n-a venit la Filarmonică. Tania l-a aşteptat la intrare pînă la începerea concertului, apoi a pornit spre cămin : admiţînd ce era mai rău, ea nu putea să-şi imagineze că a fost reţinut la institut. E supărat, probabil, şi zace acolo la cămin singur-singurel, iar eu nu fac decît să pierd timpul degeaba.

Troleibuzul înainta încet, adăstînd îndelung în faţa semafoarelor. Tania izbuti să se strecoare prin spatele unui militar voinic pînă pe platforma din faţă şi-l zări pe Suhorukov. Andrei Andreevici discuta încetişor cu o tînără frumoasă, sprijinind-o uşor de braţ. Femeia zîmbea, apropiindu-şi faţa de el ; Tania îi văzu şirul alb, sclipitor, al dinţilor şi buzele viu fardate.

Să fi fost Suhorukov singur, Tania l-ar fi întrebat de Viktor, aşa însă parcă-i era jenă să se apropie. Cît rămase în cumpănă, troleibuzul se opri în staţia Komsomolskaia şi Suhorukov coborî împreună cu însoţitoarea lui. Tania coborî la următoarea şi alergă spre cămin.

Se întunecase. Căminul era viu luminat. Din ferestrele deschise răzbătea miros de grăsime prăjită. Bubuia un magnetofon : „Băieţi, băieţi, la revedere, vă aşteptăm iar în curînd". Tania descoperi la etajul al doilea fereastra lui Viktor : slavă Domnului, arde lumina. Fugind pe scară, îşi simţea bătăile repezi ale inimii.

În cameră nu era decît Semion Skut, un tînăr bălăior, student în anul întîi la stomatologie. Stătea întins pe pat,

cu picioarele în ciorapi găuriți cocoțate pe spetează și tocea la anatomie. Zărind-o pe Tania, își coborî picioarele și behăi :

— O, fecioară cu ochi mari, ce te-aduce la penații noștri ?

Era obsedat de mitologia greacă și se exprima în hexametri. Tania îl tachina mereu : tu și la anatomie răspunzi în versuri ? Acum însă nu-i ardea de glume.

— Unde-i Viktor ?

Zări deasupra patului lui Vitia fotografia ei și simți cum roșește. Poza era cam ștearsă, de amator. O fotografiase Zaikin la vilă, în leagăn, cu lățosul de Pirat în brațe. Pirat se hlizea vesel în obiectiv, iar ea ședea bosumflată de parc-ar fi încasat un doi la examen. Unde-o fi găsit poza asta, caraghiosul, mai bine ar fi atîrnat portretul vreunei vedete de cinema.

— Apolo al nostru a zburat să petreacă cu hoinarul Bachus, se tîngui Semion. Nu știu pe unde-l poartă Hades...

— Semion, îl întrerupse cu glas rugător Tania, încetează cu schimonoselile. Unde-i Viktor ?

— Habar n-am. — Semion ridică din umeri. — Cred că după cursuri n-a apărut pe aici. O fi la sala de lectură sau de anatomie. Dar ce-i, ai morțiș nevoie de el ?

— Morțiș, spuse Tania. Morțiș, Siomocika.

— Atunci stai jos puțin, mă reped să-l caut. Fuguța.

Căminul era la doi pași de institut, de sălile de lectură, de anatomie. Peste vreo douăzeci de minute Semion se înapoie gîfîind și-i spuse că Viktor nu-i pe nicăieri. Dar Tania știa acum unde-i el. Va să zică de aceea Liudmila nu i-a dat legătura cu taică-său ! S-au vorbit să-i ascundă totul, iar ea, ca o prostuță, a pierdut o juma' de zi la telefon în loc să se ducă la institut și să afle totul.

Tania fugi la gară, la stația de taxiuri.

În piața Privokzalnaia, în așteptarea pasagerilor, forăia o herghelie întreagă de taxiuri cu luminițe verzi. O herghelie de mașini — și nici o coadă. Asta i se păru Taniei de bun augur.

— Vă rog la Sosnovka.

— Dar în lună nu vrei ? se întoarse spre ea în silă șoferul cu o scurtă de antilopă pe el și cu o șapcă pleoștită de piele în cap. Coboară, nu merg.

— Cum așa, nu merg ? întrebă descumpănită Tania. Trebuie. Trebuie neapărat ; plătesc... Deschise smucit poșeta și iute îi vîrî șoferului banii în palmă. — Ia, poftim !

Șoferul o privi neîncrezător, luă banii mototoliți, îi despături și fluieră a mirare.

— Ce-i, fată, ai mîncat mătrăgună ? Sau ai jefuit vreo bancă ?

Șoferul mirosea insuportabil a colonie „Chypre", toată mașina se îmbibase de „Chypre". Taniei i se făcuse greață de mirosul leșinător de colonie.

— Nemernicule ! strigă ea și închise ochii așteptînd s-o pocnească. De ce rînjești, nemernicule, acolo moare un om, iar tu rînjești...

I se părea că într-adevăr Viktor a și murit și ea n-o să-l mai vadă niciodată. Tania știa că nu-i așa, că-i o prostie de-a ei, că numai un atac de cord sau o congestie cerebrală omoară subit, ca un glonte în tîmplă, iar Viktor nu s-a plîns niciodată de inimă, în general nu s-a plîns niciodată de nimic, dar... dar ce contează știința în fața spaimei ! Ca o semincioară de urzică spaima i se strecurase în suflet încă de cu zi, cînd îl văzuse pe Viktor urcîndu-se în mașina tatei, apoi începuse să crească încet în sala de lectură, dăduse primele mlădițe usturătoare de cum pusese mîna să răsfoiască *Ghidul oncologului*, sporise și prinsese vigoare cît a stat agățată la telefon și a bătut pasul pe loc la Filarmonică, și a înflorit veninos la cămin, unde deasupra patului alb și pustiu al lui Viktor atîrna fotografia ei cu Pirat pe genunchi.

...Taxiul țîșni din labirintul străzilor luminate în întunericul nesigur al suburbiei și se așternu drumului, croindu-și un tunel cu tentaculele ascuțite ale farurilor. Tania întredeschise geamul și vîntul goni din mașină mirosul leșinător de colonie. Îndată simți că respiră mai ușor, deși senzația de greață nu dispăruse. Închise iarăși ochii și, cutremurîndu-se toată, înghiți saliva vîscoasă.

Apoi mașnia se opri.

— Am ajuns, spuse șoferul. Coboară, iar eu întorc mașina și te aștept, că n-ai cu ce ajunge în oraș...

Tania ieși din taxi și se opri descumpănită : încotro s-o ia ? Mai fusese cîndva pe la taică-său, dar nu mai ținea minte nimic, nu știa nimic. Se apropie în fugă de intrarea

deasupra căreia ardea un bec. Trase de ușă — închisă. Își apropie fața de geam — în fundul vestibulului, la o măsuță cu telefon, ședea o femeie în halat alb și împletea la andrele.

Tania bătu. Femeia tresări, vîrî repede lucrul în sertarul întredeschis al mesei, se apropie de ușă și întoarse cheia.

— Ce dorești ?

— Am venit la un bolnav. Kedici Viktor. Astăzi a fost...

— E tîrziu, fata mea, spuse căscînd cu palma la gură. Bolnavii se hodinesc de noapte acușa. Vino diminicioara.

Trase ușa, dar Tania vîrî piciorul în crăpătură.

— Numai pentru un minut, mătușică, spuse ea tînguios, numai să-l văd.

— Nu se poate, drăguță. Nu se cade. Ia picioruşul să nu ți-l vatăm, Doamne ferește.

Tania înțelese că femeia nu-i de înduplecat.

— Dar profesorul Veresov e aici ?

— S-a dus profesorul. Și de-o fi fost acilea, ce treabă ai ? El primește ziua, și alți doctori...

— Sînt fiica lui, înțelegeți ? Tania îi arătă legitimația de studentă. Nu credeți ? Uitați-vă : Veresova Tatiana Nikolaevna. Dați-mi drumul, mătușică.

Femeia luă legitimația, o duse la ochi, clipi îngîndurată.

— Veresova... Nikolaevna... — Deschise ușa mai larg. — Păi de ce tătucul matale nu ți-o fi dat un bilet de intrare pentru orice oră ? Și veneai sănătoasă cînd voiai.

— Păi încă nu știu nimic. Totul a fost atît de neașteptat. — Tania intră în vestibul, își aruncă paltonul pe parapetul de la vestiar. — Unde să-l caut ?

— Doară îți zisei limpede, profesorul s-a dus. Acum și-o fi bînd ceaiul acasă.

— O, Doamne ! exclamă Tania iritată. Nu pe tata îl caut, pe bolnav. Kedici Viktor Viktorovici. În ce salon e ?

— Te rog să nu ridici glasul, se supără femeia. Să nu-mi ridici glasul, c-acușa te scot pe ușă afară. Că mi-s în slujbă... Ian te uită ce cucoană s-a găsit să-mi țipe aici? Multe sînteți din astea ! De un' să știu eu unde-i Kedici al tău ? Eu nu sînt birăul de informații, eu sînt dejurnă

şi-atîta. Iar informaţiile sînt deschise de la nouă la şase, iar acum citu-i ?...

— Mătuşică, ajută-mă să-l găsesc, începuse Tania să plîngă. Trebuie să-l văd neapărat...

— Păi cum ai să-l găseşti ? se mai îmbună femeia. Poate să-ntrebăm prin saloane. Da' cine-l o sta acilea ? — Văzu deodată la capătul coridorului un bărbat în halat alb. — Doctore, ei doctore ! Nu vă fie cu supărare, dar veniţi oleacă pîn-acilea, că uite fata directorului face gălăgie.

— Care fată a directorului ? auzi Tania un glas cunoscut şi se aruncă de gîtul lui Zaikin.

— Jora, scumpule, mormăi ea printre lacrimi, ce bine-mi pare că te văd...

— Tania ? se fîstîci Zaikin. Ce s-a întîmplat ?

— Victor e aici. Astăzi dimineaţă l-a chemat tata. La Filarmonică nu e, la cămin nu e, nu e nicăieri...

— Viktor ? Nu-nţeleg nimic. A, ia stai, stai puţin, Andrei Andreevici parcă spunea ceva, dar eu... Aşteaptă-mă aici, am să aflu îndată.

Zaikin porni uşor şchiopătînd pe coridor şi dispăru după cotitură.

Dejurna împinse un scaun spre Tania.

— Şezi oleacă, draga mea, că statu'n picioare tot n-ajută. El ce zici că ţie, bărbat or aşa... un cunoscut ?

— Logodnic, răspunse Tania printre lacrimi.

— Vai, ce nenorocire ! Ei, nu-i nimic, nu-i nimic, dă Domnul şi se face bine.

Îşi scoase iarăşi lucrul şi prinse a ţăcăni sec din andrele, plimbîndu-şi nasul peste ochiuri, iar Tania se lăsă vlăguită pe scaun.

Îşi aminti deodată vara fierbinte şi uscată de anul trecut, detaşamentul studenţesc de pe şantierul de construcţii, şcoala dintr-un sovhoz din regiunea Gomel pe care trebuiau s-o termine pînă la 1 septembrie. Ca un făcut li se defectase betoniera şi erau nevoiţi să amestece manual betonul, într-o covată metalică ; terciul vîscos se lipea de lopeţi, rupîndu-le din încheieturi mîinile umflate, praful de ciment le usturа nările şi le încărca plămînii ; căldura soarelui le înfierbînta capul, cazan, nu alta, iar înaintea ochilor se-nvălmăşeau ca muştele luminiţe multicolore, ei însă învîrteau înainte lopeţile în covata metalică, ca şi cînd

de terminarea la termen a construcției depindea tot viitorul lor; iar seara nu mai avea putere nici să se spele — să doarmă, să doarmă, să doarmă... și acum simți aceeași oboseală — nici spaimă, nici descumpănire, nici gînduri, doar oboseală de la care-i vîjîiau urechile.

Reveni Zaikin și-o atinse ușor pe umăr.

— Să mergem.

Porniră pe coridor, apoi urcară niște trepte, cotiră la stînga, la dreapta, și deodată Tania îl văzu pe Viktor. Stătea în vestibulul semiîntunecos, într-o pijama salatie și în papuci. Cu obrajii acoperiți de peri blonzi, nesemănînd cu el cel din totdeauna, îngrijit, energic, vioi, și Tania se opri perplexă. O milă ascuțită îi strînse inima, simți că pe tot pămîntul nu-i om care să-i fie mai drag și mai apropiat ca acest tînăr dezorientat, tras la față ; îl iubea mai tare și mai profund decît pe mama, tata, sora, el era toată viața ei, toate bucuriile, neliniștile, speranțele.

Iar el îi săruta ochii plînși, umflați : *ai venit, ai sosit unde-ai fost toată ziua am sunat de cîteva ori ocupat ocupat mereu de parcă ați fi gătit la telefon supă, doar știi cît de greu se sună de aici în oraș nu liniștește-te nu-i nici un motiv de spaimă pur și simplu e mai bine să eliminăm porcăria asta trebuie să-i crezi pe profesori să-i crezi pe medici ori poate că te-ai și răzgîndit că acum sînt ca lepros glumesc glumesc văd bine că mă iubești și eu te iubesc numai tu să mă iubești pentru Dumnezeu să mă iubești că altfel nu mai scap de-aici.*

El o săruta și mormăia, mormăia mereu, și credea în fiecare vorbă a sa. Zăcînd toată seara în patul lui din salon, pentru prima oară în viața se simțise singur, ca un ciine, și nu mai exista nimic altceva, nici greutatea șeii, nici sunetul melodios de pinteni, nimic în afară de singurătate, vîscoasă ca o mlaștină, o mlaștină care te trage încet la fund. De fapt, el toată viața a fost singur. Cei de care jinduia să se apropie, de-alde Kolenka Belozerov, îl disprețuiau, simțeau cu toată ființa lor că-i un străin pentru ei, că-i în stare să vîndă și să cumpere pe-oricine, numai pentru a se afirma, a face carieră : și băieți ca Serghei Șcerba îl disprețuiau, și pentru ei era un străin, un transfug, un lingeblide, numai femeile pe care le știa nu-l disprețuiau, dar ele aveau nevoie de el sănătos, iar acum cine mai avea nevoie de el în

afară de această fată urîtă, plînsă, cu o dungă roşie de la ochelari pe şaua lăţăreaţă a nasului, cine altcineva ? Ce fericire, se gîndea el, că am apucat să mă fac necesar măcar cuiva, omul trebuie neapărat să fie necesar cuiva, altfel viaţa nu valorează nici cît un muc de ţigară. Să ştii că ea va veni mîine, şi poimîine, să începi ziua aşteptînd şi s-o închei tot aşteptînd — numai asta are preţ şi sens, numai asta e important cu adevărat. El credea în fiecare vorbă a sa, cu toate că nu cu mult înainte ar fi luat în rîs asemenea vorbe, şi Tania îl credea şi simţea cum se topesc şi oboseala, şi spaima — nu, eu n-o să vi-l dau, n-o să-l dau nimănui, nici bolii, nici morţii, nimănui !

— E timpul, spuse Zaikin răsărit ca din pămînt. Luaţi-vă rămas bun. Ia seama, trei zile e mai bine să-l laşi liniştit. Trebuie să i se facă investigaţiile.

— Nu-i nimic, spuse Tania, nu-i nimic. Trei zile nu-nseamnă decît şaptezeci şi două de ore, aşa-i, Vit ? Mîine îţi aduc portocale şi o găină friptă. Sărăcuţul de tine, probabil c-aici mori de foame. Ascultă, dar perie de dinţi ai ?

— Am tot ce-mi trebuie, zîmbi Viktor. Secretara lui Nikolai Alexandrovici m-a aprovizionat cu perii de dinţi, săpun şi ţigări pentru întreg cincinalul, iar de mîncat nu se mănîncă mai rău aici ca la cantina studenţească, poate chiar mai bine. Adu-mi ceva de citit, dar să nu fie prea plicticos.

— Chiar mîine o să zvîrli la gunoi tot cu ce te-a „aprovizionat" ea, spuse Tania hotărît. O să mă descurc eu cumva cu problema asta. Se ridică pe vîrfuri şi-l sărută pe gură. Ei, hai, du-te, noapte bună, dragul meu, iubitul meu...

Zaikin, tăcut, o conduse înapoi.

Dejurna îşi puse deoparte lucrul de mînă.

— L-ai văzut ? Ei, slavă Domnului. Lasă, fata mea, o să fie totul bine.

— Mulţumesc, spuse Tania. Şi ţie, Jora, îţi mulţumesc, ce m-aş fi făcut aici fără tine... — Îl sărută pe obraz. — Rămîneţi sănătoşi !

Şi pentru întîia oară în viaţă se gîndi cît tîlc ascund aceste vorbe obişnuite.

La scară o aştepta taxiul.

Şoferul deschise portiera.

— Urcă, te duc acasă. — Porni motorul. — Ei, cum e, în ordine ?

— Nu știu, clătină Tania din cap. Vreau să cred...

— Asta da, aici ai dreptate, făcu șoferul înclinîndu-și capul aprobator. Să crezi. Și să nu mai răcnești altă dată ca o apucată, din cauza ta era să trec pe roșu. Unde te duc ?

Tania spuse adresa, se rezemă de speteaza canapelei și închise ochii.

3

Veresov a așteptat-o zadarnic pe Minaeva. În sufletul lui chiar se bucura că n-a venit — despre ce să fi vorbit cu ea ? Să se vaite, să caute consolare. „Alină-mi tristețea..." Nu, nu mi-o poate alina. Tristețea ta rămîne cu tine, nimeni nu ți-o poate alina. Poate doar munca. Ca totdeauna, munca. Singurul leac, verificat, controlat. Numai că niciodată nu ți-a fost inima atît de grea. Poate doar pe cîmpul minat de lîngă Viazma. Andrei Suhorukov, Andrei Suhorukov, lua-te-ar naiba ! Și pe mine m-ai tras pe sfoară, dar mult mai rău pe tine însuți. Și oncologia. Dacă lucrurile ajung la tribunal, s-a terminat cu el și ca medic, și ca savant. Oncologia va pierde, dar n-ai ce face : imprudență devenită crimă. Iar de judecat nu te judecă pentru intenții, ci pentru fapte. Intențiile lui au fost cele mai bune, dar pe cine interesează asta ! Pe Ninocika Minaeva ?

Da, se gîndi Veresov, pe ea o interesează. Deh, foarte firesc. Ea are nevoie de un soț, prieten, tovarăș, iar tu ce puteai să-i fii ? Călăuză în știință ? Un drum scurt, dar neașternut cu flori. Andrei o să-i ofere un alt drum, mai lung poate, dar mai onorabil. Dar nici tu n-ai vrut ceva neonorabil. Puțină căldură, puțină atenție, puțină... Ridicol. Tu niciodată n-ai știut să te mulțumești cu puțin. Sau tot, sau nimic. Totul se duce, și nimic nu poate fi reținut. Și totuși te simți întristat...

Își aminti de vechiul poet japonez Hitomara.

S-au scuturat și frunzele împurpurate de arțar

Şi iată mesagerul cu creanga lui de jasp
Mă uit la el şi îmi aduc aminte iar
De zilele cînd mai eram împreună...

•

Ei, da, cînd va veni mesagerul ne vom aduce aminte. Iar acum — acasă. Nu mă prea îndeamnă inima. Ce să-i spun Taniei ? Ea mă aşteaptă, desigur. De ce n-ai vorbit cu ea la telefon ? Din laşitate ? Of, nu ştiu. Poate că din laşitate. La urma urmei, nici eu nu sînt de lemn. Ce-ar fi să mă reped la vilă, să mai hoinăresc prin pădure ? În curînd se va înălţa luna, se va lumina. Umbrele se vor aşterne pe iarbă, pe baltă vor gîgîi speriate gîştele. Coaja de tei aprinsă în sobiţă va trosni... plăcut. Degeaba. Trebuie să mă duc acasă. Să stau de vorbă cu Tania, din păcate nu mă poate înlocui nimeni : nici Suhorukov, nici Basov, nici Melnikov.

O rugă pe Liudmila să cheme maşina, iar el se duse prin institut. Îi plăceau aceste clipe tîrzii, fără grabă, fără suite sîcîitoare, fără obligaţia de a instrui, fără şuşoteli respectuoase în spatele său. Acestui institut i-a dat el anii săi cei mai frumoşi şi totul aici îi era drag, de la aerul condiţionat din sălile de operaţie pînă la florile din coridoare. Dacă te iau de aici, s-a zis cu tine. N-o să-ţi fie bine nici chiar în cea mai luxoasă clinică : incompatibilitate sufletească. Cu toate astea te-ai contopit, tot restul — e străin. Să nu plec ? Să cer laboratorul, să mă ocup asiduu de hipertermie ?... Acolo e un noian de probleme interesante, de perspectivă, numai să te pui pe treabă. Da, da, e o idee. Dar cum o vor privi cei de la minister ? Şi cel care va veni în locul tău.

În buzunar ţiui radiotelefonul. Avea aparatul nr. 1. Şi el însuşi era Nr. 1. Laboratorul de hipertermie e, să zicem, nr. 10. Vei putea oare să devii nr. 10 ? Asta-i întrebarea.

„Vă caută ministrul-adjunct, la care telefon să vă dau legătura ?" întrebă Liudmila. El se uită în jur : unde mă aflu oare ? „Dămi-o la camera medicilor de la chimioterapie." Intră, ridică receptorul. Nu-l mîhnea faptul că Belozerov a fost numit preşedintele comisiei, era de aşteptat. Îl mîhnea altceva : nu s-a ţinut seama de cererea lui ca să fie invitaţi unu-doi oncologi calificaţi de la Moscova sau Leningrad — adică, vezi doamne, nici noi nu sîntem

mai proşti. Frica provincială pentru propria autoritate ameninţa cu inutile complicaţii şi consum nervos. El ştia însă că acum n-ar fi avut nici un sens să vorbească despre asta şi-l încredinţă pe ministrul-adjunct că se vor asigura toate condiţiile pentru activitatea comisiei. Puse receptorul în furcă şi plecă acasă.

În locuinţa mare a profesorului era întuneric şi pustiu. Se duse la bucătărie, ai cărei pereţi de faianţă albă străluceau ca într-o sală de operaţie, îşi turnă apă fiartă din termos, găsi borcanul cu cafea, se întoarse în cabinetul de lucru şi se apucă să citească teza de doctorat a doctorandului Hlebnikov. Pletosul ăla mirosind a potaie avea un cap luminat, ştia să lucreze. Veresov nici nu şi-a dat seama cum l-a furat lectura. „Preparatul nr. 11. Caracterul selectiv al efectului." Chimioterapia. Unii o iau în derîdere : să tratezi cancerul cu pilule, ca pe o gripă ! Fantezie... Nu, nu-i fantezie. Poate că-i ziua de mîine a oncologiei, poate de poimîine. Chirurgia a început să se epuizeze. Tehnica de virtuozitate, anestezia — toate se înscriu în limitele posibilităţilor omeneşti. Energiile înalte ? Acolo mai există multe lucruri interesante şi de perspectivă, de pildă, deflexiunea fascicolului de protoni liberi. Cît de ispititor totuşi : zece tablete — şi omul e sănătos. „Preparatul nr. 11." Distruge celulele canceroase repede, sigur, definitiv. Ei, dacă ar fi vorba numai de cele canceroase. Dacă ar fi vorba numai de cele canceroase, acest tînăr pletos ar fi meritat nu numai titlul de doctor, dar încă din timpul vieţii un monument. Caracterul selectiv al efectului. Toate preparatele chimioterapice, din păcate, distrug nu numai celulele şi tumorile canceroase. Ele slăbesc şi înăbuşă puterea de apărare a organismului. Trebuie precauţie maximă — ca nu cumva, vorba aceea, aruncînd apa din copaie să arunci şi pruncul. „Preparatul Nr. 11", trei ani de cercetări de laborator, mii de animale — şi un pas microscopic înainte. Ce-i drept — înainte. destul şi atît. Deocamdată numai metode combinate. Una s-o completeze pe cealaltă : radiochirurgie, chimioterapie, acţiunea hormonilor, energii înalte, hipertermie... Iar cîndva, într-o bună zi, vor apărea pilulele. Zece pilule în plic de celofan. Şi gata. Şi va dispărea problema cancerului. Chi-

mişti, biologi, citologi, geneticieni — eh, să apuci ziua cînd aceştia vor spune : am găsit !

S-au înapoiat Olga Mihailovna şi Natașa cu Pirat, au intrat, au dat bineţe, au dispărut. Nikolai Alexandrovici mai citi cîteva pagini. Notă : „Experimente efectuate în colaborare cu N. N. Veresova". Ei comedie. Asta ce-o mai fi — un nou mijloc de linguşire ? Nu se poate, cu rezultate ca ale lui n-ar avea sens ! Şi apoi, în general. Doar mi s-a spus şi mie că Natașa toată ziua bună ziua zace la laborator. Face experimente cu şoareci de linie consanguină şi chimiopreparate. Fetişcanele la vîrsta ei se tem de şoareci ca de foc, iar ea... „N. N." — ia te uită ! Dar e măgulitor. Poate ajunge şi ea oncolog. Păcat că numele nu se va păstra, dar dă-l naibii de nume, treaba să meargă înainte.

Nikolai Alexandrovici simţi nevoia s-o cheme pe Natașka, s-o aşeze în faţa lui în fotoliu, s-o întrebe de experienţele ei, de şcoală, de cărţi, dar îşi imaginâ o clipă privirea ei uimită : tăticule, ce-i cu tine, nu eşti cumva bolnav — şi nu se încumetă. Da, ce să-i faci... Au crescut copiii, sînt ai tăi, sîngele tău, şi parc-ar fi străini. Fiecare are viaţa lui, grijile lui. Te-au lăsat în pace şi ai fost mulţumit. Ce-ai fi reuşit să faci dacă te-ai fi ocupat şi de familie ? Ştiinţa, ca şi arta, cere sacrificii. Cum a spus Hipocrat : *ars longa, vita brevis* *. Oare ce-i cu mine astăzi ? Mă feresc să discut cu Tania. Capul în nisip — ca struţul. Sărmana copilă. I-a zîmbit şi ei o dată fericirea — şi na, poftim... Băiat bun, prostia lui e de la descumpănire, în locul lui nici tu n-ai fi mai breaz. A fost orfan, a lucrat ca hamal, învaţă de notă maximă. Din foştii hamali ies nişte medici excelenţi, şi savanţi excelenţi. Afurisită boală... Milioane de oameni au aluniţe şi trăiesc pînă la adînci bătrîneţi, fără să le bage în seamă. Uneori însă se-ntîmplă ceva cu ele şi omul se trezeşte dintr-o dată la marginea prăpastiei. Ca Viktor. La margine — sau, poate, dincolo de ea ?

Intră Olga Mihailovna, închizînd încetişor uşa în urma sa.

— Mănînci de cină ?

— Nu, mulţumesc.

* Arta cere timp, iar viaţa este scurtă (lat.).

— Te deranjez ?

El împinse deoparte dosarul cu disertația, se lăsă pe spate în fotoliu cu mîinile încrucișate la ceafă. Olga Mihailovna se așează pe canapea.

— Ce se aude ?

— A fost numită comisia. Feodor e președinte. Mîine încep să ne atace.

— Ești sigur că vă atacă ?

— Draga mea, cînd se numește o comisie pentru activitate științifică, medicală, didactică și mai știu eu care laolaltă... La cunună de lauri se poate aștepta doar un copil, iar eu am depășit stadiul ăsta. Să nu fi fost aurul... Blestematul ăla de aur — iată atuul lor principal. Și de necombătut. Își scoase ochelarii, șterse lentilele. Unde-i Tania ?

— Nu știu. Parcă avea de gînd să meargă cu Viktor la concert.

— L-am internat la clinică.

Olga Mihailovna păli.

— Ce-i cu el ?

Veresov se mută pe canapea, își trase capul între umeri.

— Nenorocire. Mi-e teamă că n-o să putem juca la nunta Taniei.

Îi povesti despre concluziile lui Gaevski, despre propriile presupuneri.

Olga Mihailovna se cutremură înfrigurată și-și strînse la piept bluza.

— Și ce-o să se-ntîmple acum, Kolea ? Există vreo speranță ?

— Speranță... Speranță există. Ții minte, ți-am vorbit odată de o fetiță. E cam aceeași situație. Am scos-o din belea. Patru operații, un an de luptă... La Viktor deocamdată un singur lucru e limpede : e foarte grav.

— Săraca Tanecika, oftă Olga Mihailovna, îl iubește atît de mult. Unde o fi acum, măcar ei să nu i se întîmple ceva. Ce stai, Kolea ? ! Trebuie să facem ceva, s-o căutăm.

Nikolai Alexandrovici se întinse după portțigaret. Unde s-o cauți ? În fața ei — o sută de drumuri, în fața ta — unul singur. Să sune la institut, s-o fi repezit pîn-acolo ? Păcat că n-a vorbit la telefon cu ea, ar fi liniștit-o. Trebuia să fi vorbit neapărat.

În stradă foşni cauciucurile unei maşini, se trînti portiera. Veresov trase transperantul şi se uită pe fereastră. Din odaia luminată, întunericul de afară părea neobişnuit de dens, de nepătruns. În loc de maşină îşi văzu propriul chip printre rafturile cu cărţi. Imaginea era dublă, ca la televizor cînd antena-i prost reglată, totuşi desluşi clar peria aspră de păr deasupra frunţii rotunde, firul subţire al cicatricei de pe obraz, bărbia grea.

Intră Tania. Nikolai Alexandrovici băgă de seamă din prima clipă cît de mult se schimbase fiica lui de ieri pînă astăzi. Acolo, la vilă, Tania era proaspătă, îmbujorată, de parcă s-ar fi spălat cu apă rece din fîntînă, iar acum faţa ei era cenuşie şi obosită şi ochii înfundaţi în orbite luceau stins.

— Ce-i cu el, tată ? De ce nu mi-ai spus nimic ?

Făcu cîţiva paşi nesiguri pe covor şi se aşeză în fotoliu lîngă birou. Nikolai Alexandrovici coborî transperantul şi se îndepărtă de fereastră.

— Ce-aş fi putut să-ţi spun ? Nici noi nu ştim încă nimic. Numai presupuneri, iar presupunerile în domeniul nostru...

— Tania, îl întrerupse Olga Mihailovna. Tanecika, unde-ai fost ? Am fost foarte neliniştiţi.

Tania nici nu se întoarse spre ea.

— Are... melanom ?

— Te-ai uitat în *Ghid*. N-ai făcut bine.

— Tată...

Se apropie de ea, îi luă mîna într-ale sale.

Degetele Taniei erau reci şi tresăreau de surescitare.

— Tanecika, cu adevărat nu-ţi pot spune mai nimic deocamdată. E nevoie de o serie întreagă de investigaţii, asta cere timp. Viktor va trebui să stea o vreme la noi. Cît ? Nu ştiu. Vreo două, trei luni.

— Aşa de mult ? Taniei îi tremură buzele. Şi cum rămîne cu nunta noastră ?

— Cu nunta va trebui să mai aşteptăm, spuse Olga Mihailovna. Ce importanţă are, Tanecika, o lună mai devreme, o lună mai tîrziu. Eşti încă tînără, ai tot timpul.

Tania îşi scoase ochelarii şi expresia feţei sale păru neajutorată şi descumpănită, ca la un copil. Nikolai Alexandrovici simţi un nod în gît.

— Voi îmi ascundeţi ceva. Îmi ascundeţi ceva, şi asta-i necinstit. Înţelegeţi, îl iubesc, nu aveţi dreptul să-mi ascundeţi nimic.

— Dar, Tania... făcu Olga Mihailovna.

— Mamă, lasă. Nu sînt un copil mic, te rog să nu-mi vorbeşti aşa.

În odaie intră neobservată Nataşa şi se ghemui în colţul canapelei. Ochii i se aprinseră de curiozitate.

— Ar trebui să iei nişte brom şi un somnifer şi să te culci. Nikolai Alexandrovici se întinse iarăşi după portţigaret, dar simţi o înţepătură în inimă şi-şi retrase mîna : trebuie să fumeze mai puţin.

— Vreau să fiu acolo... lîngă el.

— Bine... o aprobă el obosit. Mîine am să spun să ţi se elibereze un permis permanent. Cum se vor termina investigaţiile cu fosfor radioactiv, poţi să-l vizitezi.

— Nu, nu m-ai înţeles. Vreau să fiu acolo tot timpul. Ia-mă ca infirmieră.

— Ai înnebunit, spuse Olga Mihailovna. Dar facultatea?

— Mai aşteaptă ea. Mă iei ?

— Vorbeşti prostii. Linişteşte-te.

— Sînt liniştită ca piramida lui Kheops. Deci, ne-am înţeles, mîine vin pentru formalităţi. Am nevoie de ceva acte ? De ce taci ? N-ai să mă refuzi, doar te-am auzit mereu plîngîndu-te că n-aveţi destule infirmiere. Mă auzi, tată ?

— Aud, nu-i nevoie să ţipi. — Ar fi vrut să fumeze, dar cum inima i-o cam luase razna, se hotărî să se abţină. — Mama are dreptate, e o prostie. Lucrînd ca infirmieră îl vei vedea mai puţin decît venind la institut după cursuri. Infirmierele la noi nu se distrează cu cavaleri, ci muncesc de dimineaţă pînă seara, tocmai d-aia nu avem destule. Şi dacă te hotărăşti...

— M-am şi hotărît.

— Atunci trebuie să ştii foarte precis : n-o să te bucuri de nici un fel de favoruri. Nici un fel ! O să ţi se ceară chiar mai mult decît celorlalte, de asta o să am eu grijă.

— Mulţumesc, spuse Tania. Eşti un om adevărat, tată, am ştiut întotdeauna.

— Ce tot vorbiţi ! exclamă Olga Mihailovna şi se interpuse între fiică şi soţ, de parcă ar fi vrut să rupă firul ce-i

legase mai adineauri. Ce tot vorbiți, doi idioți, de ce nu mă întrebați și pe mine, de ce nu mă ascultați și pe mine ? Doar sînt soția ta și mama ta, de ce hotărîți totul fără mine, de ce vă comportați cu mine de parc-aș fi o cîrpă de șters pe jos ! Nici nu vreau să aud de nebunia asta, n-o să vă dau voie... Mîine te duci la cursuri, ca-ntotdeauna, numai la cursuri și nicăieri altundeva. Poftim, în timpul tău liber poți să te duci la institut, te asigur c-o să te saturi repede. De ce să te-nhami la un asemenea jug ? ! Ești tînără, nu vă leagă încă nimic...

— Mamă, taci !

— Nu, n-am să tac. Să nu-mi închizi gura, eu te-am ascultat, fă bine și ascultă-mă și tu. Înțeleg, acum ești în stare să intri după el și-n foc. Te îmbeți cu propria ta noblețe și mărinimie ; vai, cît îl iubesc ! Nu există sacrificiu pe care să nu-l fac pentru el ! Știi tu ce-nseamnă să fii infirmieră într-o clinică, tu, o pedantă, o delicată care pălește numai cînd vede curgînd sînge dintr-un deget. Eu știu însă. Înseamnă să speli dușumelele și closetele, să cari ploștile și să ștergi după bolnavii care vomită... Ce știi tu despre toate astea ? Du-te, du-te, nu înțeleg de ce mă enervez eu. Ai să dai bir cu fugiții după o oră, tot romantismul, de care ești plină pînă în creștet, o să se evapore din tine în primul closet murdărit.

— Foarte bine. — Tania își adună picioarele sub ea și se ghemui înfrigurată. — Înseamnă că în general nu avem de ce să ne certăm. Și pentru că acum tot discutăm am să-ți mai spun ceva : mă și mărit cu el. În noiembrie, de sărbători, cum am hotărît. Organizezi tu tată ? Cred că nu va fi prea greu de organizat.

Olga Mihailovna bătu din palme.

— Organizează, tată, organizează. De ce taci ? Organizează...

— Stai puțin. Nikolai Alexandrovici se ridică și-i puse Taniei pe umeri haina sa. Of, fata mea, cred că-i cam mult pentru o singură seară. Mama și cu mine sîntem și noi oameni, și uneori n-ar fi rău să ne și cruți.

— Ea să cruțe ! Inima ei e de piatră, ca și a ta.

— Mamă ! Natașa o trase de mînecă pe maică-sa. Liniștește-te mamă...

Tania se înfășură în haină.

— Aș vrea să nu mai vorbim despre asta.

— Ți-ai pierdut capul de tot, spuse Olga Mihailovna. Înțelege, el e grav bolnav, de o boală primejdioasă. Poate ieși din spital invalid, sau mai rău...

— Cît ești de crudă, spuse Tania. N-aș fi crezut niciodată că ești atît de crudă. De ce-mi spui toate astea ?

— Pentru că ești fiica mea. Pentru că te-am purtat lîngă inimă și vreau să fii fericită. Și medecii par cruzi cînd amputează o mînă sau un picior, dar cruzimea lor e caritabilă, salvatoare. Și eu vreau să te salvez. De la un pas idiot, care-ți poate strica toată viața.

— Tata o să-l vindece. — Tania își înălță fruntea și-l privi pe Nikolai Alexandrovici drept în ochi. — Tu ai să-l vindeci, tăticule, dragule... Înțeleg, mama mă sperie, dar tu...

Veresov își aminti de glasul surd al lui Gaevski și întoarse capul.

— Pot să-ți promit un singur lucru — că vom face totul...

— Veți face... Da, bineînțeles, veți face ! Doar ești profesor, doctor-docent, tu trebuie să faci. El va trăi ! Dacă tu nu-l salvezi — atunci pentru ce mai exiști ? Pentru ce exiști tu cu toate lucrările tale afurisite, cu toate cărțile tale afurisite, cu tot institutul tău afurisit ! La ce bun — tu și toată viața ta, și toți elevii tăi, și toată lăudăroșenia voastră — pentru ce ?

Cu degete nesigure Nikolai Alexandrovici dibui în buzunar un validol, se întoarse și-și puse tableta sub limbă. Cuvintele Taniei îl loveau ca niște palme. Ce să-i explici unei fetișcane orbite de prima ei durere în viață ? Ce să-i vorbești de zeci de mii de oameni salvați, de munca eroică, de ocnaș, a oncologilor, de căile grele ale cunoașterii — n-o să înțeleagă acum nimic. Nenorocirea ei a crescut în ea ca o tumoare, acoperind lumea toată, ce-i pasă ei de lume, ea nu are nevoie de nimeni în afară de acest tînăr chipeș, el e lumea ei, pentru ce exiști tu decă nu poți să-l aperi pe el de boală ? !... Pentru ce ?... Toți aceia pe care i-ai vindecat știu bine pentru ce exiști tu, dar *ceilalți,* rudele lor, oamenii apropiați — nu știu și nu vor să știe. Da, profesor, da, doctor-docent, dar nu un meșter lăcătuș cu un set complet de piese de schimb, nu un vrăjitor din basme cu un

izvor nesecat de apă vie. Pentru ce exişti tu ? Pentru a căuta. A greşi, a te chinui, a suferi înfrîngeri, a repurta victorii, a merge înainte. Suferinţa ta... Poate că-i bine să lucrezi ca infirmieră. Vei da piept cu viaţa. Nu, suferinţa ta nu se va alina, dar ţi se vor deschide ochii şi pentru suferinţele altora. Te vei îmbuna. Iată, pe maică-ta ai făcut-o crudă, dar tu...

Natașa se apropie, îşi îmbrăţişă sora, îşi lipi obrazul de obrazul ei, plîngînd, lingîndu-şi lacrimile cu limbuţa ascuţită. Olga Mihailovna îşi turnă apă din carafă, carafa întîlni paharul cu un clinchet subţirel. Nikolai Alexandrovici îi făcă semn — gata, ajunge, dar asta parcă o stîrni mai rău.

— Proastă cu capul în nori, spuse ea. Niciodată nu mi-aş fi închipuit că am o fiică atît de oarbă şi de naivă. N-o să se căsătorească el cu tine. O să-i deschid eu ochii în toate privinţele şi el n-o să primească un asemenea sacrificiu din partea ta !

Tania se ridică în picioare, aruncă haina pe fotoliu.

— Dacă-i spui o vorbă, o singură vorbă măcar, am să te urăsc toată viaţa. O să plec la cămin, dar lîngă tine n-o să mai rămîn nici o clipă. Natașa, adu-mi deşteptătorul. Noapte bună.

Făcu doi-trei paşi, se clătină şi căzu pe covor.

CAPITOLUL XXVIII

1

Taisa Sergheevna, sora şefă de la radiochirurgie o iniţie pe Tania în noile ei îndatoriri. Ele nu erau prea complicate : să spele, să cureţe, să deretice, să şteargă praful. Tania primi o găleată, o perie şi o cîrpă, îmbrăcă un halat îngălbenit de atîta spălat, îşi legă părul cu o băsmăluţă şi se apucă de treabă.

Spăla coridorul lung, cum spăla la vila lor podeaua : schimbînd des apa murdară, storcînd temeinic cîrpa, frecînd cu sîrguință linoleul alunecos. Linoleul se lumina, căpăta luciu, mîinile Taniei începeau însă să amorțească de oboseală și simțea cum o înjunghie în șale ; în urmă se așternea imensa întindere pustie a coridorului, încă neatinsă, iar bucățica spălată părea o mică oază undeva la marginea ei.

— Nu așa, spuse infirmiera tanti Nadia, căreia îi plăcuse zelul noii angajate, așa nu-l speli nici pînă diseară, fir-ar să fie. Uite așa. Ea luă cîrpa, o înfășură pe perie, muie în găleată și împrăștie apa pe o bună bucată de vreo zece metri pătrați. Iar acum stoarce-o și zvîntă apa.

Tania, recunoscătoare, îi mulțumi din cap și porni să frece făcînd să alunece cîrpa înfășurată pe perie. „Îmi însușesc metode de lucru înaintate, gîndi ea cu ironie. Înaltă productivitate, plus că nu trebuie că te cocîrjezi — că-ncepuse să-mi fie teamă că mă-ndoi și n-o să mă mai pot dezdoi. Totuși lucrul de mînă e mai de calitate : bucățica aceea am spălat-o mai bine."

Spre prînz, abia se mai ținea pe picioare. De la apă și de la cîrpa aspră și grea mîinile i se umflaseră și erau roșii ca labele de gîscă, mirosul dens și iute de spital îi stătea cu un nod greu în gît. Tania avea senzația că se îmbibase toată de mirosul ăsta și de slin și se gîndea cu bucurie cum seara, cînd se va întoarce acasă, o să se așeze sub duș și o să se frece îndelung cu buretele aspru, apoi o să se arunce în așternutul curat și o să se cufunde în somn greu ca într-un puț. De cîteva ori se apropiase de salonul lui Viktor — el se întorsese de la radiologie în vechiul lui salon — îl văzuse pe coridor, lîngă fumoar, dar nu îndrăznise să se apropie murdară, transpirată, într-un halat îngălbenit și cu pantofi uzi — să intri-n pămînt de rușine

Taisa Sergheevna o urmărea pe Tania cu coada ochiului, scutind-o pe nesimțite de munca cea mai neplăcută. Aflase de ce fiica profesorului se tocmise infirmieră și-i părea rău de ea cum i-ar fi părut de propria-i fiică, de s-ar fi abătut o asemenea nenorocire peste logodnicul ei. Ordinul lui Veresov era însă categoric : „Dacă aflu c-o favorizați — vă jupoi. E o infirmieră ca toate celelalte și trebuie să muncească la fel ca ele" — numai că sora-șefă îi dădea

fiecărei nou-angajate un răgaz să se deprindă cu munca, aşa că nu se simţea cu nimic vinovată.

Pregătindu-se de plecare la încheierea schimbului, închise grijuliu dulapul de acte şi foi de observaţie şi-i dădu Taniei cheia de la cămăruţa ei.

— Staţi şi voi puţin împreună, hai, spuse oftînd. Numai să vă-ncuiaţi, că Doamne fereşte, dacă află cumva Andrei Andreevici sau Nikolai Alexandrovici, o păţim amîndouă.

— Mulţumesc, spuse Tania roşind. O să stăm liniştiţi, mulţumesc.

Se spală, se schimbă şi se întinse pe canapeaua aşternută c-un cearşaf. Ce-or fi arătat investigaţiile cu izotopi radioactivi ? Melanom malign ? sau e o greşeală ? Acea greşeală fericită după care omul se simte ca nou-născut... Se-ntîmplă doar să greşească, chiar tata a spus că se-ntîmplă. De ce oare astăzi nu mi-au vorbit nici Jora Zaikin, nici Suhorukov, doar ştiu că sînt aici, a avut mama grijă să afle tot universul. Sigur, au mult de lucru, pînă şi eu am observat, apoi — comisia aceea, toţi umblă abătuţi, totuşi puteau să-şi găsească un minut-două, mai ales Jora. Mie mi-e mai greu, sînt o infirmieră şi n-am de ce să fac pe grozava în faţa celorlalte că uite, eu pot să mă adresez simplu lui Jora, Iakov Efimovici sau Suhorukov, iar ele... Două cuvinte, şi m-aş fi liniştit... de fapt, nu-i aşa, de la ei nu afli nimic, chiar dacă mi-ar vorbi tot nu mi-ar spune adevărul, poate doar tata... Seara, îl descos pe tata, acum singura mea speranţă e el. Vitea s-a tras la faţă în cele patru zile, s-a tras, a slăbit. Doamne, de unde-or fi venit toate astea, ca o cărămidă în cap. Încă duminică şi luni dimineaţa eram atît de fericită, cea mai fericită de pe lume, şi acum...

Plîngea, smiorcăindu-se încetişor şi lingîndu-şi lacrimile cu vîrful limbii, apoi se înspăimîntă că faţa ei plînsă o să-l sperie pe Viktor şi se mai spălă o dată, noroc că acolo, chiar în cameră, într-un colţ era o chiuvetă, şi ieşi pe coridor.

Coridorul era pustiu. Medicii plecaseră. Unii bolnavi se plimbau prin curte, sau şedeau în hol la televizor, şi numai la măsuţa din capătul coridorului stăteau două surori medicale din schimbul doi şi scriau ceva în nişte registre groase; zărind-o pe Tania, prinseră a şuşoti, înviorate.

Tania bătu încetişor la uşa salonului 12, dar nimeni nu-i răspunse şi ea întredeschise uşa. În afară de Viktor nimeni nu mai era în salon. Viktor sta întins pe pat cu faţa vîrîtă în pernă. Pătura de molton cenuşie înfăţată în cearşaf alb alunecase jos, picioarele goale se rezemau de barele spetezei, de sub pijamaua salatie se vedeau şireturile indispensabililor. La ceafă, părul blond se aduna şuviţă subţire în gropiţa de pe grumaz, mîna dreaptă şi-o îndoise sub el, iar stînga atîrna în jos spre podea. Pe noptieră, la căpătîi, trona o felie de pepene, roşie ca o bucată de carne proaspătă, şi deasupra ei zumzăiau muştele.

Tania simţi un nod în gît, Viktor nu reacţionă la scîrţîitul uşii şi ea rămase o clipă în prag, apoi se apropie de pat şi se aşează vlăguită.

— Vitea, spuse, Vitenka...

El sări ca electrocutat — se întoarse, se aşeză, o apucă de mîini.

— În sfîrşit, mormăi el înăbuşit, în sfîrşit... Credeam că n-o să mai vii. Cu ce autobuz ai venit ? Unul a plecat de o jumătate de ceas, altul n-a venit încă. Eu tot zac şi ascult, de o juma' de zi zac aşa şi ascult. Vine autobuzul — încep să număr... Unu, doi, trei, patru... Pînă la trei sute. Uite acuşi mă cheamă şi-mi spun că ai venit. Am şi uitat că aveţi maşină şi că taică-tău te putea trimite cu ea, nu ştiu de ce îmi ziceam că ai să vii cu autobuzul. Sigur, puteam să ies pînă la poartă, dar n-am vrut, mi-era teamă că-ncep să te sărut faţă de toată lumea şi-o să te simţi stînjenită.

Murmura şi o săruta, ca atunci în vestibul, şi pupilele îi erau mari, dilatate, şi Tania vedea în ei oglindită propria sa imagine, ca într-un aparat fotografic.

— Şi mie mi-a fost grozav de dor de tine, spuse ea, dîndu-i la o parte părul transpirat de pe frunte. Ţi s-a transmis tot : ţigări, pastă, cărţi ?...

— Da, da, mulţumesc, zîmbi Viktor, eu aprovizionez cu articolele astea tot salonul. Numai că puteai să nu-mi trimiţi cursurile, că nu-mi intră absolut nimic în cap, mai bine adu-mi *Bravul soldat Şveik* şi Ilf şi Petrov — am văzut la voi cinci volumaşe portocalii, acum asta mi-e mai necesar decît orice savantlîc. Şi, te rog, nu-i nevoie de atîta

mîncare, am să mă-ngraș aici ca un curcan îndopat, oare chiar vrei să mă-ngraș ca un curcan ?

— Grozav, zîmbi Tania și-și plimbă degetul peste obrajii lui acoperiți de peri blonzi. Grozav aș vrea să te îngrași ca un curcan și-atunci o să fim doi curcani grași, teribil de mult aș vrea să te îngrași. Medicii ce spun ?

— Nu spun nimic, trebuie continuate investigațiile — și asta-i toată spusa lor. Păi aici e ca o moară, ai picat la ei și te-au și luat la măcinat, mai bine întreabă-l pe tatăl tău, de la el afli mai mult. Dealtfel, ducă-se pe pustii cu toții, povestește mai bine ce-i pe la facultate, ce face Olga Mihailovna, Nataşka ?

— Mai bine-ți povestesc cum se spală pe jos în coridor, rîse Tania. Va să zică, așa : se ia cîrpa, se înfășoară pe perie, se înmoaie în găleata cu apă și dă-i !

— Stai ! — Viktor îi strînse obrajii și-i înălță capul. — Deci chiar tu erai aceea ? Acolo, în coridor, cînd am ieșit să fumez... O infirmieră spăla pe jos, eu ieșeam să fumez și ea a șters-o după ușă. Mi se păruse grozav de cunoscută, dar nu mi-ar fi trecut prin minte... Va să zică tu erai ?

— Lasă-mă, mă doare, spuse Tania și-și frecă obrajii. Numai, te rog, nu face din mine o Jeanne d'Arc ! Vreau să fiu acolo unde ești și tu, atîta tot. Și-apoi, nu-i pentru mult timp. O să te externezi, plecăm de aici și iar ne punem pe învățat.

— Dar ce-ți veni ? La ce bun toate astea ?

— Doar ți-am spus : ca să fiu lîngă tine. Da' greu mai pricepi.

— Tania, ești o minune. — glasul lui tremură și el o strînse la piept cu atîta putere, că fata simți că se înăbușă. — Ești pur și simplu o minune. Spune-mi, Tania, din ce basm ai coborît, ca să știu unde să te caut dacă dispari cumva ? Numai că nu trebuie să faci una ca asta, pe cuvînt, nu trebuie s-o faci, oricum n-o să te pot iubi mai mult decît te iubesc, căci te iubesc cum nu se poate mai mult.

Pe coridor se auziră glasuri și Viktor își desfăcu brațele.

— Se întorc jucătorii noștri de domino. Haidem, să te conduc pînă la autobuz.

— Nu, spuse Tania, mai stăm împreună. Sînt grozav de vicleană : am și profitat de situația mea de aici și am

realizat un aranjament avantajos. Taisa Sergheevna mi-a dat cheia de la cămăruța ei de lucru. Vino, cînd se potolește forfota.

Ea roși și porni spre ușă.

În ușă se ciocniră cu Agheev, Lipen și Jiharev, comentînd înfocat nu știu ce „figuri".

— Nu trebuia să faci „figura" asta, se agita Lipen. S-o faci cînd am în mînă atîția de șase. Ia uitați-vă la maestrul ăsta ! Din cauza lui am să fac infarct.

— Bine, las-o acum, doar n-am pierdut o avere, se apără blajin Agheev. Nu-i nimic, mîine le arătăm noi ce putem.

Văzîndu-i pe Tania și pe Viktor, le făcură loc.

— Vitea, spuse Lipen și se trase de nas, astăzi îmi placi. Așa să trăiesc eu și dumneata cu fetița dumitale.

Viktor rîse și porni cu Tania pe coridor.

2

Dimineața îl lua pe sus pe Agheev, ca valul pe un înnotător, și-l purta ziua toată fără răgaz, nelăsîndu-l să răsufle, să se dezmeticească : bronhoscopie, electrocardiogramă, spirometrie, transfuzie, roentgen, lupte la domino, turuiala Svetlanei despre noutățile din redacție, micul dejun, prînzul, cina, apoi toate se retrăgeau, ca apele mării la reflux, și se lăsa amurgul — ceasul umbrelor prelungi și al gîndurilor triste, ceasul dezvăluirii adîncurilor. Dincolo de păduricea întunecată din zare se stingea fîșia îngustă, rece a asfințitului ; cerul se îmbiba încet de albastru și în acest albástru se iveau, încă palide, ca niște acadele supte, stelele ; piereau cîrdurile de ciori; obiectele își pierdeau contururile, se tulburau, se estompau. Ziua murea greu și dureros, ca un om, de parcă n-ar fi crezut că mîine va renaște, că se va repeta într-o altă zi, iar Dmitri, stînd în fața ferestrei deschise, resimțea această moarte prin toate fibrele trupului său.

Îi era teamă de amurg, ca și celorlalți bolnavi din clinică : era vremea cînd se domolea nu numai natura, dar și

oamenii aruncați de clocotul zilei pe malurile pustii ale propriilor suflete.

Nici chiar bătrînul Lipen, om vesel și foarte guraliv, nu se simțea liniștit și în elementul său pe acest mal ; se învîrtea un răstimp printre paturi, apoi se așeza pe un taburet și-l trăgea pe Agheev de mînecă.

— Ascultă, Dima, uite dumneata ești un om învățat, ai studii superioare și ai dat gata o mulțime de științe, așa că poate dumneata ai știi să mă lămurești și pe mine, așa un bătrîn prost, cum e cu viața mea...

Vorbea, trăgîndu-se de nas, iar Dmitri privea pe fereastră cum afară se îndeseşte întunericul. Vezi, se gîndea el, un om care a muncit o viață și-i duce dorul muncii sale. Tînjește după micul său atelier unde strunjea piese pentru mașinile de cusut „Singer" ale străbunicelor, făcea chei și repara tocuri rezervoare. El se poate consola cu gîndul că nu a trăit degeaba, că în fiecare zi a adus folos oamenilor. Chiar dacă folosul a fost mic, cît o codiță de șoarece; ce importanță are ? Important este că munca îi aducea bucurie, bucurie după care i-e dor lui acum. Dar tu, ție după ce ți-e dor ? Ție ce ți-a dat munca ta și ce a dat ea oamenilor și care-i mîngîierea ta acum, în acest ceas al amurgului ? Oare ce vei lăsa după tine în afară de „cîteva rînduri în ziar", ele au murit, abia apucînd să se nască, grăbite, indiferente, plicticoase : tu însuți le-ai uitat, cum le-au uitat și alții. De-ai putea lua totul de la început... Ai scrie cartea ta. Tu ai scrie și ea ți-ar justifica existența. Dar ești sigur de asta ? Tocmai aici e aici, că nu ești sigur. S-ar putea pur și simplu să nu fie decît o carte în plus despre grozăviile războiului, ghetouri, suferință, vitejie — cîte asemenea cărți nu s-au scris ? Încă o carte din șirul lung de cărți — de la Homer încoace s-au scris milioane de cărți minunate, dar oamenii nu s-au făcut datorită lor nici mai buni, nici mai generoși, nici mai umani ; fascismul a demonstrat că poți să te entuziasmezi de *Faust* și de Goethe și cu patul armei să gonești copiii la gazare. Desigur, munca în care ai investit tot sufletul tău, copiii, conștiința că ai trăit cinstit în anii ce ți-au fost hărăziți, n-ai înșelat, n-ai mințit, n-ai făcut ticăloșii — toate acestea sînt foarte importante, fără ele s-ar fi rupt legătura dintre epoci, ștafeta pe care o generație o transmite celeilalte,

dar uite că stai acum față în față cu veșnicia, nici pe departe cel mai bun participant la această ștafetă, un tipic *outsider*, și chiar dacă toată viața ai fi muncit ca un taur, cu îndîrjire și însuflețire, nu cred să fi simțit acum că ai rezolvat enigma existenței.

Și Dmitri își aduse aminte de basmul cu împăratul chinez care se hotărîse să afle care-i miezul vieții omenești. Împăratul acela se urcase de tînăr pe tron și într-o bună zi chemă la el pe toți înțelepții săi și le dădu poruncă să cerceteze și să-i dea răspuns, și înțelepții îi răspunseră într-un glas : „Te ascultăm și ne supunem". Se duseră și își văzură de treaba lor, iar împăratul — de-a lui. El lupta cu vecinii, își sărăcea supușii, punea la cale baluri și primiri somptuoase, petrecea cu femei și făcea beții, iar înțelepții scîrțîiau de zor cu penele pe hîrtie și, după douăzeci de ani, veniră să așeze la picioarele împăratului cinci sute de tomuri uriașe, în care sta scris amănunțit de ce se naște omul pe lume și de ce moare și care-i rostul și miezul vieții. Împăratul, mahmur și cu capul greu după o beție, se uită dezgustat la stivele de cărțoaie și le spuse înțelepților să nu se prostească, ci să facă bine să-și înghesuie înțelepciunile lor în cel mult cincizeci de tomuri — căci ce zevzec s-ar încumeta să citească toată vorbăria asta goală ! Și înțelepții au plecat și au mai lucrat alți douăzeci de ani pentru a îndeplini porunca împărătească, iar împăratul, cum s-ar spune, și-a văzut mai departe cu succes de vechile-i îndeletniciri. Se mai împlinise și se mai înțelepțise și el, așa că acolo unde în tinerețe nu izbutise cu puterea armelor, încerca acum prin intrigi și corupere, trădare și minciuni. Cu aceeași mînă largă arunca banii în vînt, dobîndiți cu trudă grea de robii săi, pedepsea, miluia, îi răsplătea cu onoruri pe lingăi și lingeblide, iar cînd înțelepții îi aduseră cele cincizeci de volume, se mînie din cale-afară. „S-ar putea crede c-altă grijă n-am decît să citesc prostiile voastre. Luați-le înapoi și peste zece ani să-mi adunați cinci tomuri și-atunci poate c-oi găsi și eu timp să le citesc." De spaimă, înțelepților li se muiară picioarele și o luară iute din loc, iar împăratul porunci să-i fie aduși armăsarii : căci se pusese la cale o mare vînătoare. Peste zece ani înțelepții așezară la picioarele stăpînului cinci tomuri

groase. Împăratul însă începea să simtă că-l lasă puterile. Băteau la uşă bătrîneţea, neputinţa, vlăguirea, şi-ar fi fost o prostie să-şi cheltuiască anii ce-i mai rămăseseră ca să afle pentru ce trăieşte omul pe pămînt, cînd mult mai deştept era să trăiască. Aşa le şi spuse înţelepţilor şi le porunci să-şi cearnă înţelepciunea şi s-o cuprindă într-un singur tom şi nici acela să nu fie prea gros. Şi înţelepţii iarăşi au plecat şi au mai scîrţîit cu penele lor alţi zece ani. Adevărată muncă de ocnaş să-ndeşi într-o singură carte tot ce ştii despre miezul existenţei omeneşti, dar alegere nu aveau. Şi iată-i într-o bună zi venind iar la împărat şi aşezîndu-i la picioare un volum, unul singur şi acela subţirel, numai că împăratul nu mai era în stare să-l citească. El murea, înconjurat de nemoteniile care-şi ascundeau cu iscusinţă nerăbdarea de a-l vedea săvîrşit pentru a se putea încăiera de dragul tronului ; printr-un semn, împăratul chemă la el pe cel mai de seamă înţelept şi-i şopti cu buzele amorţite : „Spune-mi tu, spune-mi în cîteva vorbe, că pentru mai mult nu mai am timp". Înţeleptul se aplecă la urechea lui şi-i şopti : „Omul se naşte, suferă şi moare". Şi împăratul răsuflă adînc şi muri.

Dmitri îşi aminti acest basm şi îşi spuse în sinea sa că înţeleptul l-a mînţit pe împărat. Căci omul nu suferă numai, dar se şi bucură, iubeşte, uneori e dăruit cu o fericire luminoasă ca soarele şi toate astea nu pot fi nesocotite şi scoase de pe balanţa existenţei. Viaţa nu-i o vale a plîngerii, altfel omul nu s-ar agăţa de ea cu o speranţă atît de îndîrjită, şi vezi că înţelepciunea din basmul chinezesc e cenuşie şi sărmană faţă de plinătatea vieţii şi bogăţia ei de culoare.

Între timp, noaptea topise în ea amurgul, cerul violet-dens se prelingea pe pămînt şi stelele lui prinseră a străluci, de parcă Lipan le-ar fi frecat cu şmirghel, şi păduricea se trase mai departe, semănînd cu un lanţ scund de munţi crenelaţi, şi fără veste între copaci se aprinse un foc. Focul viu, licăritor, pîlpîia în întuneric, ca o inimă omenească, dezghiocînd din umbră siluete de copii, şi avea în el atîta vrajă, că-ţi venea să sări pe fereastră şi să alergi buimac la chemarea lui caldă. Şi Dmitri îşi aduse aminte de focurile copilăriei sale, cu cartofi copţi, în coaja neagră,

arsă, sfârîmicioși, frigîndu-ți buzele, și cu felioare de slănină înfipte în țepușe — cum sfîrîiau felioarele acelea trandafirii, picurînd în foc stropi grei de grăsime — dacă nu apucai să le prinzi pe coltucul de pîine — și înflorind cu flăcări albăstrui în jar, și mirosea îmbietor de-ți lăsa gura apă, și deasupra focului, a pădurii, a lumii întregi atîrna cupola cerului violet-dens, găurit de stele mari, parcă împușcat cu gloanțe trasoare. Își aduse aminte și de alte focuri, scrutînd cu tristețe de la fereastra salonului focul acela pîlpîitor, și cine știe cît de departe l-ar fi dus amintirile, dacă n-ar fi simțit pe umăr mîna caldă a cuiva. Trăgînd cu coada ochiului, Dmitri îl văzu pe Iakov și se lipi cu umărul de el, simțind cum i se încălzește trupul înfrigurat și au stat așa și au privit pînă s-a stins lumina focului și pădurea a devenit iarăși întunecată, de nepătruns.

Lipen ședea în fața noptierei și desena cu creioane colorate iepuri. Iepuri urecheați cu boturi grozav de caraghioase și de simpatice, cu mustăți de motan, roșii, albăstrii, verzi ; el dăruia acești iepuri strănepoțelei sale de cinci ani, și fetița chiuia de bucurie, de parc-ar fi fost iepuri vii, adevărați. Jiharev se foia în pat, învîrtea butonul „Spidolei" ; aparatul îngîna ceva cu glasul lui Robertino Lorettî ; glasul era dulce-leșinat, dar lui Jiharev îi plăcea. Viktor nu era acolo : de cînd la radiochirurgie apăruse noua infirmieră, el venea în salon înainte de stingere, cu buzele umflate, și în grabă se vîra sub pătură ca să nu răspundă la glumele lui Lipen. Pe pervazul ferestrei zăcea *Familia Thibault* — într-o săptămînă Dmitri nu citise nici zece pagini. I se păru dintr-o dată că locuiește aici în salon de mult, că totul e o părticică din viața lui.

— Rozalia Moiseevna și Asia îți trimit salutări, spuse Iakov Efimovici. Ele coc, pregătesc, prepară... nici nu știu care-ar fi cuvîntul potrivit, un fel de tort caraghios denumit „Napoleon". Asta-i soarta oamenilor mari: nu scapă să nu li se agațe de nume cîte o porcărioară. Tu poți să-ți imaginezi un cocteil „Einstein" ? Eu pot. Probabil va fi ceva relativ, fără strop de alcool. Distrat, frunzări cartea. Svetlana a fost astăzi ?

— A fost. Și băieții din redacție. Vine la mine aici popor ca la iarmaroc.

— Îmi place de ea. Îmi pare foarte rău că n-am cunoscut-o înainte. Nu știu cum se face că trăim anapoda. Ne închidem în găoacea noastră, zacem la televizor, ne întîlnim numai de zile mari, de sărbători. Eu unul aș da orice sărbătoare pentru o seară în jurul unui foc: tu, eu, Andrei.

Dmitri îl apucă autoritar pe Iakov Efimovici de cordonul halatului.

— Iașka, vreau să-mi spui ceva. Înțeleg că voi nu obișnuiți să spuneți adevărul, o fi chiar bine așa, nu știu, numai că pe mine nesiguranța mă apasă mult mai mult. E sfîrșitul, da ? Uite, ai pomenit de Svetlana... Dacă-i sfîrșitul, faceți ceva pentru ea. E atît de slăbuță, bolnăvicioasă, în afară de mine n-a avut nici un sprjin în viață, iar eu... vezi și tu, ce sprijin mi-s eu. Dacă ai ști cît mi-e de teamă că mor și ea rămîne singură, și...

— Nu vorbi prostii, îl întrerupse tăios Iakov Efimovici. Vorba basmului acela pentru copii : am scăpat de bunicuță, am scăpat și de bunel... Așa-i și cu tine : ai scăpat viu de fasciști, cînd îi mitraliau razant pe refugiați. Ai scăpat din ghetou, de unde zeci de mii de oameni n-au reușit să scape. Ai scăpat de gloanțe, mine, proiectile, bombe — și să nu scapi de boală ! Prostii, Dima. Și pe mine mă apucă melancolia cînd văd în noapte un foc aprins și nu mă pot apropia de el. Deocamdată știm încă foarte puțin despre forțele compensatoare ale organismului, despre influența activității nervoase superioare asupra diferitelor îmbolnăviri. Svetlana are nevoie de tine ? Minunat, este cel mai bun lucru la care am putea visa eu și cu Andrei, medicii tăi curanți, mai rău ar fi fost dacă nimeni nu ar fi avut nevoie de tine, nici chiar tu însuți. Spune-ți mereu : Svetlana are nevoie de mine, trebuie să mă înzdrăvenesc cît mai repede și să mă întorc acasă, pentru că ea are foarte mare nevoie de mine, crede în asta, cum crezi că iubirea e iubire, cinstea — cinste, iar ticăloșia — ticăloșie, și-atunci în două-trei săptămîni ai să pleci de aici sănătos, ca un taur, și n-o să se lipească de tine nici o boală.

— Asta-i vrăjitorie, Iașka, zîmbi palid Dmitri. Ești medic, dar vorbești ca un vraci. Pesemne că medicii vorbesc așa cînd nu mai au ce spune altceva.

— Niciodată nu ţi-am supraapreciat posibilităţile intelectuale. — Iakov Efimovici îşi scoase batista din buzunar şi se apucă să frece lentilele ochelarilor. — E de mirare, zău, ce văicăreţi jalnici devin oamenii sensibili de cum îi pişcă de fund un gînsac fript. De ce să vorbesc cu tine despre tratamente medicale, despre asta voi vorbi cu Andrei. Bineînţeles că ne vom putea lipsi şi de încrederea ta, medicina de mult nu mai este vrăjitorie, cum zici. Cred că din secolul şaisprezece, iar acum, sîntem, pare-se în douăzeci. Totuşi şi acum învinge mai repede cei care au încredere. Ei, dar m-am cam întrecut cu vorba, vecinii tăi vor să doarmă. Poţi să te duci s-o suni pe Svetlana, cabinetul lui Suhorukov e deschis.

Din obişnuinţă şi acum spunea propriului cabinet „cabinetul lui Suhorukov", preferîndu-i masa julită din camera medicilor, şi cu un glas blînd, dar categoric îi expedia la Andrei pe toţi medicii care veneau la el cu probleme legate de secţia lor.

3

Încă de pe palierul scării Svetlana auzi cum sună în apartamentul ei telefonul, sună cu disperare. Aproape plîngînd, hîrşcîia cu cheia pe întuneric neizbutind să nimerească broasca, iar cînd, în sfîrşit, uşa se deschise, telefonul tăcu : în receptor ţiuia prelung.

Aprinse lumina, se dezbrăcă şi-şi puse capotul, se spălă. Îşi aduse aminte că nu mîncase de prînz, dar n-avea chef să meargă la bucătărie, să pregătească ceva şi apoi de una singură să înghită mîncarea în silă. Trase fotoliul lîngă măsuţa cu telefon, se aşeză înfăşurîndu-se într-un şal : oare n-o să mai sune ? Sigur că era Dima, cine altcineva... sau poate Andrei ?

În perete ticăia mica pendulă : o cutie metalică colorată cu vopsele de ulei, cu cuc şi cu greutăţi de plumb — oare unde o fi dibuit-o Dima, cred că astăzi nu se mai face aşa ceva, o fi avînd probabil vreo cincizeci de ani, dacă nu mai mult. Acele se întîlniră la cifra zece. Cucule, cucule, zi cîţi ani mi-e hărăzit să trăiesc ? Uşiţa de deasu-

pra cadranului se deschise zăngănind, apăru cucul și hîrîi aspru, metalic. S-o fi dereglat ceva, pentru că pasărea cucăi de opt ori, și tăcu, de parcă s-ar fi încurcat la socoteală, apoi mai strigă de patru ori și, ruşinată, se ascunse în cuibuşorul ei. Simulacru ! Un simulacru mecanic caraghios. Cucii adevărați au plecat demult în țările calde. Aşteaptă cu încredere primăvara : se reîntorc ei. O să ieşi la marginea pădurii încălzite de soare, o să te opreşti cu urechile ciulite și o să te izbească în inimă glasul trist : cu-cu, cu-cu... Atunci ai să numeri dacă o să ai chef.

Sună telefonul. În sfîrşit.

— Pe unde-mi umbli, plimbăreaţo ? spuse Dmitri. De o oră te caut. L-ai expediat pe bărbat-tu și-ți faci de cap ?

— Potolește-te, Dima, cu glumele tale, îi răspunse ea, bucuroasă că-i aude glasul și că glasul ăsta sună ca-ntotdeauna răspicat și glumeț. Eram lîngă uşă cînd ai sunat, dar ştii și tu ce întunecime-i la noi, pîn-am dibuit broasca...

— Ar trebui pus un bec, tot nu izbutesc să adune fonduri.

— Chiar aşa, rîse ea. Mîine chiar cumpăr un bec. Toată seara am stat la Gorbaciovi, îți trimit multe salutări. Se pregăteau să-ți facă o vizită, dar le-am spus să nu vină, și aşa ai vizitatori cu duiumul, trebuie să te odihnești mai mult.

— Bravo, răspunse Dmitri, ai fost deşteaptă. Cel mai puțin am chef de Gorbaciovi, mai ales de superba maimuțică.

— Dima, ești nedrept cu ea, spuse Svetlana. E foarte uşor să dai cu piatra în om, nu-i bine ce faci. Dima, te rog.

— Bine, bine, nu mai zic nimic, mormăi el. Pur și simplu știu eu cîte ceva ce tu nu știi, și-mi pare grozav de rău de omul ăla. E o bogăție de om, mă întreb cum de l-ai simțit tu din prima clipă, ai un ochi fantastic, Svetka, iar eu care-l știam de-atîția ani, niciodată nu m-am învrednicit să mă uit mai atent... El e o bogăție de om, iar ea e cea mai ordinară tîrfă.

— Dima, e o femeie foarte nefericită și nu vreau să vorbești aşa de ea, îl întrerupse Svetlana. Nu trebuie, altfel am să te aud mai tîrziu făcîndu-ți reproşuri că nu te-ai

uitat mai atent nu numai la el, dar și la ea. Mai bine povestește-mi despre tine, că nu te-am văzut de-o veșnicie.

— Ai plecat de la mine la ora cinci, de cînd cinci ore sînt o veșnicie ?

— De cînd m-am îndrăgostit de tine, prostuțule.

El începu să tușească și tuși preț de vreun minut, întorcîndu-și capul și acoperind cu mîna receptorul, dar ea îl auzea totuși cum tușește și își închipuia cum i se umflă venele pe frunte și omușorul ascuțit se zbate pe gîtul lui lung.

— Svetik, strigă Dmitri, iartă-mă, a intrat o clipă Iașka Basov, ți-a transmis salutări. Știi, astăzi ne-a venit o idee grozavă. Cînd scap de aici, îl luăm și pe Andrei și plecăm la pădure și o să stăm toată seara în jurul unui foc de vreascuri. O să luăm cu noi slăninuță, cartofi... ca altădată, în patruzeci și trei, și mai înainte. Nu, nu, nici nu te gîndi să mă rogi să te luăm și pe tine, fără femei, că voi stricați totul. Să vedem, mă consult și cu ei, dacă ne rogi mult de tot...

— N-o să vă rog, fii liniștit, spuse ea înghițindu-și lacrimile. Că doar înțeleg și eu că femeile strică totul. Bineînțeles, vă duceți voi, și după aceea ai să-mi povestești tu cum a fost. Seara ce-ai făcut ?

— A, astă seară ne-am luat revanșa, eu și cu Lipen, pentru toate înfrîngerile umilitoare din trecut. Jiharev și cu Viktor de cinci ori au intrat sub masă, n-ar fi ieșit de acolo pînă la cină, dacă Viktor n-ar fi fugit la fetișcana lui. De-ai ști ce poveste romantică...

— Știu, am văzut-o pe Tanecika la institut, mi-a povestit tot. O țin minte cînd era de-o șchioapă, cînd te gîndești, avea vreo patru anișori, iar acum are logodnic. Să n-o necăjiți acolo, voi, bărbații.

— Glumești, făcu Dmitri. Să-ncerce numai cineva s-o necăjească ! Îi luăm capul. Am vrut chiar să punem noi mîna pe cîrpă și perie în locul ei, dar nu ne lasă, e grozav de principială fata. Iar Vitka ăsta... Zăcea ca un pietroi, pînă a apărut ea, avea niște ochi... nici nu pot să-ți redau. Ca secara tîrziu toamna : goală, înțepătoare, fără vlagă. Fata parcă i-a primenit sufletul. De necrezut ce minuni sînteți voi în stare să faceți cu noi, bărbații.

— Nu fi invidios, Dimka, spuse Svetlana, eu te iubesc la fel de mult ca Tania pe băiatul ei. Ea are însă tinerețea, iar eu nu am nimic în afară de tine. Să nu uiți, Dimocika, te rog.

— Nu uit, izbuti să îngăime, nu uit... Iar acum lasă-mă să aud cucul și închidem, că iar mă bombăne Taisa Sergheevna.

Svetlana luă aparatul, se urcă pe un scaun și potrivi acele ceasorniculuí. Ușița se deschise zăngănind, ieși cucul, trepidînd, hîrîi și încremeni. Svetlana trase greutatea de plumb, învîrti acele — cucul nu se clinti din loc.

— Stai o clipă, mi-e teamă să mut acele ca să nu stric ceva, spuse ea. Acum e unsprezece fără cinci, mai povestește-mi tu ceva pînă la ora fixă, iar după aceea te las să asculți cucul.

Strînse cu umărul receptorul la ureche, scoase placa pe care erau înregistrate glasurile păsărilor și cu ochii la ceas puse în funcțiune picupul. Pe unde o fi glasul cucului ? A uite aici, primul. De n-ar fi și muzică, nu mai țin minte cum e înregistrarea : numai glasurile păsărilor sau și cu acompaniament muzical ? !

Acoperind microfonul cu palma, Svetlana puse placa. Acul hîrîi pe disc și se auzi un cu-cu limpede și răspicat — de parc-ar fi căzut o pietricică într-o fîntînă. Ridică receptorul spre picup și-i spuse : „Ascultă !" și în el răsună egal, aspru, glasul păsăresc. La al unsprezecelea strigăt Svetlana opri placa și iarăși acoperi microfonul cu palma.

— Ești mulțumit ?

— Foarte, de parc-aș fi trecut prin pădure. Nici nu mi-aș fi închipuit c-o să sune așa de grozav la telefon. Ce mai meșteri au fost odată, ce mai meșteri.. Ceasul rămîne în urmă cu două minute, potrivește-l.

— Nu potrivesc nimic, te întorci și faci totul cu mîna ta. Noapte bună, Dima, e tîrziu.

— Noapte bună, iubita mea. Îți mulțumesc.

Dmitri închise și Svetlana se lăsă vlăguită pe jos, lîngă picup și se uită cu ură la ceasul vechi, amuțit.

Ședea gîndindu-se că acum trebuie să aibă o grijă deosebită de discul ăsta : chiar mîine o să ducă pendula la reparat, dar te pomenești că n-o vor primi la atelier — și dacă Dima o să mai vrea să-asculte cucul. Avea un glas

vesel, numai de Rita a vorbit cu ură, de nimeni niciodată n-a mai vorbit cu atîta ură și dispreț. Știa doar de mult că are un amant, chiar el mi-a spus-o cîndva, dar atunci părea a fi nepăsător. S-a schimbat ceva după întîlnirea lui cu Gorbaciov la cafenea, oare ce-a aflat el ce nu știu eu ? Ei da, era vineri, s-au întîlnit la cafenea, în Parcul Celiuskin și au băut împreună un păhărel — e posibil oare să-i fi vorbit Gorbaciov de boala lui, oare știe și el adevărul ? Rita susține că el știe adevărul, că tot timpul s-a prefăcut ca s-o păcălească pe ea, iar după ziua aceea afurisită de luni i-a fost tot mai greu să se prefacă și a început să bea și beat fiind l-o fi luat gura pe dinainte : parcă-i ușor să porți în tine un asemenea bolovan ? I-o fi vorbit lui Dimka de boala lui, și despre cum a plecat Rita, și apoi cum s-a întors — iată de ce Dima n-o poate suferi, dar, Doamne, oare nu-i destul că ea însăși se urăște și se disprețuiește. S-a frînt ceva în ea, acum e ca pasărea aceea amuțită și hîrîită din pendula lor, singură își mănîncă zilele, ochii ce-au mai rămas din ea... Și în Gorbaciov s-a frînt ceva, el nu crede în întoarcerea ei, și mai ales nu crede că toate astea mai au vreun sens. Dacă el știe că i-a mai rămas de trăit o nimica toată, atunci plecarea ei a fost pentru el o catastrofă din care nu mai poate ieși la suprafață. L-a luat curentul, și pe ea a luat-o curentul, și amîndoi nu mai pot schimba nimic. Lunea aceea nu poate fi uitată, poate doar cu timpul, iar timp nu mai e, și ea grăbește sfîrșitul, pentru că totul și-a pierdut orice sens.

Da, își spuse Svetlana, numai să scape Dimka de acolo, sănătos sau bolnav — eu una voi fi cu el pînă la capăt. Pînă la urmă, pînă în ultima clipă voi fi — o părticică din el, și chiar dacă ar vrea să mă rupă de el nu va izbuti s-o facă.

4

— Din păcate, nu au greșit, spuse Zaikin, înșirînd pe masă foile cu rezultatele investigațiilor. Are într-adevăr cancer în lobul superior al plămînului drept. Uitați concluzia lui Melnikov, a biopsiei. Tumoarea nu e mare, cred

că-i posibilă o operaţie radicală după iradiere. Plămînul stîng şi partea rămasă din cel drept vor asigura pe deplin funcţia vitală a organismului. Internistul crede şi el că bolnavul va suporta bine operaţia.

— Ce spune stăpîna „împărăţiei umbrelor“ ? — Suhorukov se întoarse spre Emilia Borisovna Maximova, radiologul-şef al institutului.

Emilia Borisovna puse în funcţiune negatoscopul şi înşiră radiografiile.

— Umflătura e în regiunea segmentului al doilea, mică, n-a atins bronhiile. Bineînţeles, faptul îndeamnă la optimism. Dar să-mi spuneţi mie, băieţi, ce-nseamnă umbra asta pe osul temporal ?

Încercui cu bagheta pata de pe radiografie şi-şi strînse buzele pline.

Suhorukov, Basov, Zaikin se uitară unul la altul în tăcere. Ştiau ce-nseamnă asta. Condamnare la moarte. Ziaristul Agheev, Dmitri Kuzmici, în vîrstă de treizeci şi şapte de ani, era condamnat de această pată minusculă la moarte, fără drept de apel şi fără speranţă de graţiere.

Emilia Borisovna se îndepărtă de negatoscop, se aşeză la masă, scuturîndu-şi cu furie buclele roşcate.

— Ascultaţi, băieţi, spuse ea, s-a gîndit careva ce jug e munca noastră ? Se spune, de pildă, că muncesc greu minerii, oţelarii, chiar şi ospătarii. Dar noi ?... — Oftă şi-şi masă tîmplele. — Uite, judecătorul, sau procurorul... Ei condamnă la moarte criminali, sadici, pe cei mai mari răufăcători şi tot nu cred că le este prea lesne. Iar noi condamnăm la moarte un om excepţional şi după asta trebuie să trăim, să mîncăm, să zîmbim, să citim cărţi, să mergem la cinema.. Spuneţi-mi, cînd se va isprăvi oroarea asta ? Noi doar ne prefacem că ne-am deprins cu toate astea, cu aşa ceva nu poţi să te deprinzi, de fiecare dată cînd descoperi o asemenea pată, parcă-ţi dă cineva cu parul în cap, şi în inimă, şi te simţi criminal, părtaş la crimă. Cînd se va termina cu asta, băieţi ?

Suhorukov fuma lacom, scuturînd scrumul pe halat, şi se uita la negatoscop de parc-ar fi vrut cu privirea lui să anihileze, să desfiinţeze moartea.

— Cum să-i convingi pe oameni să înceteze să mai fabrice bombe şi rachete nucleare, şi toate miliardele care se

cheltuiesc acum pentru război să le dea medicilor, savanților, cercetătorilor ? spuse cu tristețe Iakov Efimovici. Acești bani ar ajunge să se construiască sute de noi centre științifice, utilate cu cea mai nouă tehnică, ar da un asemenea impuls, un asemenea brînci cercetărilor științifice, încît...

— Dacă ar fi vorba numai de bani, problema cancerului ar fi fost pînă acum rezolvată, îl întrerupse sumbru Zaikin. Doar am mai spus-o : omenirea n-a atins încă nivelul necesar, intelectul n-a ajuns încă la nivelul necesar...

— Dar de ce ? sări Basov. Oare nu pentru că secol după secol războaiele îi distrug pe cei mai buni ? Oare nu pentru că secol după secol militarismul ține la cheremul lui cele mai luminate minți ? De unde să știm noi că fasciștii nu l-au ars în cuptoarele de la Oswięcim pe acel geniu care ar fi salvat omenirea de cancer, sau că acesta nu moare acum de foame undeva la Calcutta, sau undeva în inima Africii ! De unde să știm cît de departe ar fi ajuns intelectul uman dacă de veacuri ar fi fost preocupat numai de bine, de autocunoaștere, autoperfecționare, de dezlegarea misterelor naturii, și nu de distrugere și nimicire ? Intelectul... Încă un război și omenirea se va întoarce la starea monocelulară, și atunci nu vor mai exista nici problema cancerului și nici un fel de alte probleme.

— La Dubna, pe lîngă Institutul unificat de cercetări nucleare, oncologii au început experimentele la sincrofazotron, spuse Jarkov. Se bombardează tumorile cu fascicule de protoni în diflecție. O chestiune de mare viitor : protonii pătrund la adîncimea dorită și distrug tumoarea aproape fără să vatăme țesuturile sănătoase. Ceva în genul exploziilor controlate. Dacă experimentele vor da rezultate pozitive, asta va însemna începutul sfîrșitului chirurgiei clasice, care, orice am spune, întotdeauna-i o pacoste. Vă închipuiți ce salt va face oncologia : o treaptă calitativ superioară. Dar Iakov Efimovici are dreptate : toate astea costă enorm. Dacă toți ar trece la dezarmare, cum a propus încă Lenin, cum propunem noi lumii zi de zi, an de an ! Eh, ce să mai vorbim !

Li se tăia răsuflarea gîndindu-se la perspectivele fantastice pe care le-ar deschide omenirii în toate domeniile vieții dezarmarea ; numai Suhorukov era indiferent la

toată discuția, pentru că nu se gîndea doar la oncologie și la problemele ei, ci la Dimka Agheev, la deșiratul și stîngaciul Dimka, cu un fel de zîmbet vinovat, ruşinat în colțurile gurii, cu nasul lung și coroiat și cu palmele umede, și îl vedea în amintire ba în spatele plasei mărunte de sîrmă a ghetoului, mîncînd cu lăcomie cartofi fierți în coajă, ba cu arma în mînă lîngă foc, ca partizan, ba acolo, la rîu, cînd a rupt mărunțel foaia cu numerele de telefon și a plecat s-o scape din nenorocire pe Svetlana, pe care tu ai lăsat-o de izbeliște. Dimka, Dimka, cum e cu putință una ca asta ? Nu pot să cred, nu vreau să cred, doar i-am făgăduit Svetlanei să te salvez, cum o să mă mai uit în ochii ei ! Un jug de neîndurat, Emilia Borisovna are dreptate, dreptate avea și Nina cînd spunea că de așa ceva nu te salvează nici o aritmetică. Da, am salvat și salvăm mii, zeci de mii, dar fiecare om e unic și irepetabil și, salvînd mii, nu pot să nu țin seama de tine, unicul, și de Gorbaciov, unicul, și de unicul Zaiaț.

Intră Veresov ; medicii isprăviseră cu vorbăria despre viitorul îndepărtat, deocamdată irealizabil, și priveau acum tăcuți la negatoscopul cu radiografii ; după fețele lor lungi și după mormanul de chiștoace în scrumieră, Nikolai Alexandrovici se lămuri imediat despre ce-i vorba. Luă foaia de observație, trase spre el analizele și concluziile, își scoase din buzunar ochelarii.

Citea încet, mișcîndu-și buzele fără glas, ca și cum n-ar fi fost totul clar și fără lectură, de parcă n-ar fi existat afurisita aceea de radiografie cu mica pată în regiunea temporală : nici nu-și ridica ochii spre negatoscop. Întorcea paginile, răsfoia hîrtiile, le punea deoparte, le mai lua o dată, și Suhorukov îl urmărea cu speranță, cum urmărea în copilărie pe scamatori : uite acuși scoate din pălăria goală un cocoș. N-a scos. Se ridică, se apropie de negatoscop, privi printre gene, îi tresări cicatricea de pe obraz. Da, se gîndi Suhorukov, aici e punctul final, de aici trebuia să înceapă.

Cercetă îndelung radiografiile, de parcă ar fi sperat să descopere în ele ceva ce nu au putut să vadă o jumătate de duzină de medici cu experiență, adunați în acea încăpere, de parcă nu era totul evident pînă și pentru un începător, care abia a terminat specializarea la radiologie :

pe Suhorukov îl scotea din fire această atenţie şi concentrare exagerată, ar fi vrut să se ridice şi să plece, dar după toate neplăcerile pricinuite pîn-acum lui Veresov, nu era chiar atît de simplu s-o facă.

Magician, se gîndea el, mare magician şi fachir ! Doamne, îmi închipui ce impresie ar produce asupra profanilor : profesorul şi-a încruntat fruntea, a scos un hm ! plin de tîlc şi a declarat : fleacuri, copii, nu merită să iei treaba asta în serios. Acuşi îi facem ţac-ţac ! — şi gata socoteala. Deci, notaţi...

Îşi dădea seama că nu are deloc dreptate, că niciodată, în atîţia ani de zile de cînd lucrau împreună, n-a observat la Veresov dorinţa de a impresiona, de a face pe luminatul, de a poza faţă de corpul medical, faţă de „guguştiuci", cum le spunea el tinerilor, dar nu-şi putea impune să gîndească altfel. „Jupiter, te mînii, deci nu ai dreptate". — „Da, mă mînii, dar am dreptate. Din păcate. Spre marea mea părere de rău..."

În sfîrşit, examenul medical fu terminat. Nikolai Alexandrovici îşi scoase portţigaretul, bătu cu ţigara în capac.

— Cine a făcut anamneza ?

— Eu, răspunse Suhorukov. E ceva neclar ?

— Ai scris că în timpul războiului a suferit un pneumotorax spontan. Ce l-a rănit ? De ce n-ai aflat de la ce anume a provenit rănirea ?

— Pentru că o ştiu foarte bine. Împreună cu Iakov l-am cărat vreo şase kilometri prin mlaştină, n-a lipsit mult să crăpăm acolo toţi trei. Asta a fost în blocada din patruzeci şi trei, a explodat o mină alături.

— L-a nimerit o singură schijă ?

— Era plin de ele, cum e castravetele de seminţe, spuse Iakov Efimovici. Împreună cu Andrei am rupt în fîşii toată rufăria ca să-l pansăm cît de cît. Schijele erau mărunte, doctorul nostru le-a pigulit din el o săptămînă.

— Ascultaţi, copii, făcu Nikolai Alexandrovici, e ceva foarte straniu. Nici o metastază, în jur e curăţel, numai în zona temporală îndepărtată. Bineînţeles, cîte nu se pot întîmpla, totuşi... Vedeţi voi, am avut în timpul războiului la spital un soldat şi pe el îl brodise o mină, îi extrăsesem o sumedenie de schije — mai tîrziu i-am dăruit o pungă-ntreagă. Şi uite că-mi amintesc de o radiografie... de parcă

acum, peste douăzeci şi doi de ani, mi-ar fi căzut din nou în mînă. O schijă minusculă a spart osul, el s-a deplasat şi totul arăta exact ca pe această radiografie. Doar n-aţi avut acolo roentgen, dar, ce vorbesc eu, ce roentgen poate fi în pădure... Medicul putea să n-o observe, rana era doar foarte micuţă, mai ales că avea şi de lucru pînă peste cap. Agheev ar fi putut să poarte schija asta şi o sută de ani, ea nu-l supăra cu nimic. Înţeleg, ar fi o minune să fie chiar aşa, totuşi se mai întîmplă şi minuni pe lumea asta, fir-ar să fie ! Ia controlaţi treaba asta mai atent. Da, da, chiar acum. Dacă e metal acolo, o putem şti în douăzeci de minute. Ei, dacă nu...

Suhorukov şi Zaikin ieşiră grăbiţi din cabinet. Nikolai Alexandrovici îşi aprinse o ţigară şi-i întinse portţigaretul lui Jarkov.

— Igor Ivanovici, aţi studiat cazul ? Dacă e în ordine acolo, ce ne puteţi propune ?

Jarkov luă o ţigară.

— Se pot propune două variante, sau iradiere obişnuită anteoperatorie...

— Asta-nseamnă şase-şapte săptămîni. Mult. A doua variantă.

— De fracţii mari. Am terminat experimentarea de laborator. Putem încerca 500 rad zilnic, doza generală se va diminua pînă la 2 500 de la 6 000, cu acelaşi efect aproape.

— Deci, am putea termina într-o săptămînă ? Asta ne convine mai mult. Aduceţi-mi toate materialele şi datele experimentale.

— Bine, Nikolai Alexandrovici. Numai, dacă-mi îngăduiţi, îi aştept întîi pe Andrei Andreevici şi Gheorghi Zaharovici.

Veresov încuviinţă din cap. El însuşi asculta încordat să audă paşii pe coridor ; nici el nu ştia dacă să creadă sau nu în reuşită ; totul hotărau paşii : repezi — viaţă, grei, rari — moarte.

În coridor răsună un tropăit de parcă-ar fi gonit o herghelie de cai. Veresov zîmbi şi trase iarăşi spre el foaia de observaţie.

CAPITOLUL XXIX

1

Veresov şi Suhorukov, spălîndu-se pe mîini, vedeau prin geamul ce despărţea „tinda băii" de sala de operaţie cum asistenta anestezistă umplea perfuzorul cu narcotic lichid şi regla aparatul. Zaikin îşi făcea de lucru cu instalaţia de respiraţie artificială, Agheev era întins pe masă, Basov sta aplecat deasupra lui şi-i spunea ceva — îl îmbărbăta, probabil. Dmitri, parcă simţindu-le privirea, întoarse capul, îi văzu şi-şi mişcă neauzit buzele cenuşii. Iakov Efimovici înălţă şi el capul, îşi mişcă şi el buzele, Dmitri zîmbi. Zîmbetul lui era firav, de orfan, iar în pupilele-i negre, mărite, se zbătea, ca o pasăre în colivie, atîta rugăminte, atîta speranţă, că Andrei simţi cum i se urcă un nod în gît. Cu dureroasă recunoştinţă, se gîndi la liniştitul, netulburatul Nikolai Alexandrovici, care tot îşi mai freca palmele mari, înroşite cu peria aspră : nu ştii tu, Dimka prietene, cui îi datorezi viaţa : ni se întîmplă să luăm în zeflemea experienţa — importantă, vezi doamne, e ştiinţa, talentul ; dar pentru salvarea ta, bătrîne, n-ar fi fost de ajuns nici un talent, pentru asta trebuia să fi trecut prin tot războiul cu batalionul sanitar şi cu spitalul de campanie şi să fi operat multe mii de oameni, ca apoi, aproape după un sfert de veac, privind la negatoscop, să pescuieşti în propria-ţi memorie un caz asemănător, unul la un milion, şi să ni-l oferi nouă pe farfurioară cu dunguliţă albastră. Dacă ai şti ce fericire e asta — să stai, uite aşa, alături de el şi să te speli pentru operaţie, şi să ştii, să ştii ferm că totul va fi bine, că tu, bătrîne hoinar, vei mai hălădui destul pe pămînt şi, cine ştie, poate că-ţi vei scrie cartea despre noi, despre tinereţea noastră, despre cei care au căzut în rîpa de la Tarasovo şi în pădurile de la Staroe Selo şi despre toţi cîţi au rămas în viaţă, pentru ca una ca asta să nu se mai repete niciodată.

Andrei îi întîlni liniştit privirea şi-i zîmbi şi el încurajator din colţurile gurii. Dmitri oftă şi închise ochii. Asistenta conectă aparatul şi cînd Veresov şi cu Suhorukov

intrară în sala de operaţie bolnavul era gata adormit — ori plecase undeva departe-departe, dincolo de bine şi de rău. Cu o mişcare discretă, Zaikin îi injectă curara — venin de săgeţi, ţii minte cînd ne jucam de-a indienii ? — nu, tu nu ţii minte nimic acum, muşchii îţi sînt paralizaţi, trupul relaxat, doar inima lucrează, plămînii s-au dezumflat ca o minge de fotbal înţepată de un cui. Acum pentru tine va respira Jora Zaikin, el se pricepe de minune să respire pentru alţii, numai pentru el însuşi respiră cam anevoie, mai ales în ultimele două săptămîni, cînd la fiece pas dă de Tania şi de Viktor. Rău a făcut Nikolai Alexandrovici că i-a dat voie să se angajeze ca infirmieră, dealtfel ca infirmieră nu-i poate reproşa nimic Iakov, nici Taisa Sergheevna, nici eu. Numai la aşa ceva nu m-am aşteptat — s-o văd pe fiica profesorului spălînd toaletele şi coridoarele şi refuzînd categoric o muncă mai curăţică : la registratură sau la camera de gardă. Dar pe tine asta nu te priveşte deloc, pentru că pînă în clipa cînd vei fi dus în sala de reanimare, Jora nu-şi va aminti nici o clipă nici de Tania, nici de Viktor, iar eu nu-mi voi aminti că mîine are loc şedinţa biroului de partid şi c-ar fi o adevărată fericire să mă aleg doar cu mustrare severă — un an de muncă de dîrvală şi-mi ridică sancţiunea, dar dacă mă vor exclude din partid, atunci va fi rău de mine, foarte rău. Dar nici la asta nu mă voi gîndi pînă nu se va termina operaţia, şi Veresov la fel, deşi nici el nu se poate aştepta mîine la cine ştie ce bucurie. Pentru cîteva ore tu eşti pentru noi buricul pămîntului şi chiar dacă ar exploda alături o bombă am încerca doar să acoperim cu mîinile noastre cîmpul chirurgical pentru ca nu cumva, doamne fereşte, să cadă în rană cel mai mic fir de praf.

Habar n-ai, bătrîne, cît ne-a fost dat să ne enervăm azi dimineaţă din pricina ta. Încă în ziua cînd te-ai internat ţi s-a luat sînge pentru analiză şi s-a stabilit că ai grupa a treia ; ieri Zaikin a comandat pentru operaţie trei flacoane de sînge de la donator, iar azi dimineaţă a făcut proba de compatibilitate, aşa se face întotdeauna, şi în sînge au apărut flocoane. Da, nici o greşeală, grupa a treia — şi grupa a treia, pur şi simplu boala ta ticăloasă ne-a jucat festa asta, ea a reuşit să-ţi schimbe întrucîtva compoziţia sîngelui, dar asta a fost destul pentru ca totul

să se ducă pe copea. Şi în timp ce tu te perpeleai în salonul tău, ocărîndu-ne în gînd că ne moşmondim atîta, Tolea Gribov împreună cu asistenta s-au repezit pînă la Institutul de hematologie şi au ales acolo sîngele ce ţi se potriveşte, din fericire, au găsit, căci altfel operaţia ar fi trebuit amînată, s-ar fi trimis avioane la Brest, Gomel, Grodno, în toate oraşele unde există puncte de donare a sîngelui. Dar nici despre asta n-am să-ţi pomenesc cînd te vei dezmetici, n-are nici un sens să le ştii şi tu. Aşa-i munca noastră.

Uite-ne în jurul mesei : Veresov, cu, Zaikin, Iakov, în jurul meselor vecine Alik Voskovţev, Vsehsviatskih, Galia Ivaniţkaia, Natasa Golubeva, iar la balcon, deasupra noastră, stau smirnă cursanţii şi studenţii din anii mai mari — astăzi avem o zi bună, nici un neoperabil, şapte bolnavi de cancer peste două-trei săptămîni se vor reîntoarce la viaţă şi sperăm din tot sufletul că nu vor mai reveni la noi niciodată. Numai de dragul acestui fapt merită să trăieşti şi să munceşti chiar de e să tragi la jugul acela de care vorbea Emilia Borisovna. Gata, bătrîne, Nikolai Alexandrovici a întins mîna spre asistentă :

— Bisturiul.

După cum s-au înţeles, Svetlana îl aştepta pe Andrei în coridorul ce ducea spre chirurgie — întrucît în zilele de operaţie serviciul de chirurgie era închis pentru vizitatori. Lipen şi Viktor se întreceau în a o încuraja, îi povesteau lucruri vesele, numai că ea nu auzea nimic : se uita avid la uşa închisă. Din cînd în cînd apărea Tania, spunea că din sala de operaţie nu a ieşit încă nimeni, şi se făcea nevăzută. Svetlana o invidia : o copilă, dar uite că i-a dat prin gînd : a lăsat totul deoparte, pentru a fi alături de Viktor ; poate că şi tu puteai acum să te învîrţi pe lîngă sala de operaţie şi să afli totul cu cîteva minute mai devreme — cît de lungi sînt minutele cînd trebuie să aştepţi. Pe de altă parte, ce-ar fi dacă toate rudele bolnavilor s-ar angaja ca infirmieri şi infirmiere pentru a fi mai aproape de cel drag ? Nu se poate şi, în general, nici nu e cinstit : lucrezi două-trei săptămîni, bolnavul se externează, şi tu ?... Îţi dai demisia ? Curată aiureală, n-ar mai fi nici o ordine şi nici freabă ca lumea nu s-ar mai face. Tania — cu ea e altceva, fata mi-a spus că nu se mai întoarce la facultate, o să lucreze la spital pînă în vară şi o

să dea examen la medicină. Cînd te gîndești, a studiat trei ani istoria și lasă totul baltă — poftim de vezi care-i chemarea ta adevărată ! Ei, dar acum, după munca de infirmieră, dacă se duce la medicină nu mai e posibilă nici o greșeală, asta-i pentru totdeauna. Nikolai Alexandrovici se tot necăjea că într-o familie de medici — nici un medic. Și Olga Mihailovna, și ea se necăjea, deși nu voia s-o arate, iar acum uite că și Tania și Natașka, amîndouă deodată, totuși familia e un lucru foarte important — deși pe Tania a adus-o aici cu totul altceva, nicidecum familia... Ce-o fi cu băiatul ăsta al ei, un flăcău atît de drăguț, privirea lui e atît de caldă, tot vreau să-l întreb pe Andrei, dar tot nu ajung : propria durere îmi arde sufletul. Măcar cu el să fie totul bine, e așa de tînăr, mi-a spus odată Andrei că de multe ori pentru cei tineri e mai greu. Iar Tanecika parcă a cîștigat în frumusețe. Vine fuguța, îi aruncă o privire și se luminează toată. Parcă ar avea ascunsă-n ea o lanternă. De ce oare-mi fuge gîndul la ea, acum trebuie să mă gîndesc la Dimka, dar nici eu nu știu la ce să mă gîndesc. La operație nu mă pot gîndi, dacă aș încerca să-mi închipui tot ce se-ntîmplă acolo cred c-aș muri ; el de bună seamă nu simte nimic acum, nici o durere... nu, mai bine să ascult ce spune bătrînul Lipen...

N-a mai apucat să audă ce spunea bătrînul Lipen, pentru că în ușă iarăși apăru Tania cu o cîrpă udă și grea în mîini.

— Mi-a zîmbit ! spuse cu o șoaptă sonoră. Vă dați seama, l-au dus la reanimare, și el m-a recunoscut și mi-a zîmbit și mi-a făcut cu ochiul — uite-așa ! Și ea clipi, veselă. Acuși vine Andrei Andreevici, fetele de la instrumenetar mi-au spus că se spală, gata. Vă felicit, Svetlana Iurievna. O sărută cu un țocăit pe obraz și dispăru.

Svetlana își vîrî nasul în umărul lui Lipen și izbucni în lacrimi. Iar el o mîngîia pe cap cu degetele lui scurte și noduroase, ici colo însemnate cu bătături mici, ca niște bănuți galbeni.

După ce o liniști pe Svetlana și întocmi procesul-verbal al operației, Suhorukov se duse în camera medicilor. Sentimentul de bucurie din cursul dimineții îi reveni pentru scurt timp după operație, cînd Melnikov confirmă că for-

maţiunea tumorală a fost extirpată radical. Asta era principalul — a-l scoate pe Dimka din starea postoperatorie nu va fi probabil prea complicat, e un bărbat voinic, va face faţă. Şi iarăşi îl năpădiră gîndurile legate de şedinţa de mîine a biroului de partid, de întrebarea de ce întîrzie să vină de la Moskova preparatele trimise de Veresov pentru a doua expertiză, de comisia numită şi de discuţia neplăcută cu Belozerov.

Suhorukov simţea că în zilele următoare se va hotărî soarta lui şi a lui Nikolai Alexandrovici : vinovat e numai el, dar vor trebui să răspundă amîndoi şi dreptatea evidentă a unei atari răspunderi faţă de nedreptatea aparentă trezea în el sentimentul disperării. Să-ţi dai seama că pentru greşelile tale, reale sau imaginare, a suferit şi Şutov, pe care îl respecţi ca pe un om de treabă şi un specialist eminent, să ştii că urmează să mai tragă ponoasele şi Jarkov şi Veresov, fără de care nu-ţi poţi închipui nici să trăieşti, nici să munceşti, era dureros, de parcă ai fi fost învinuit de trădare. Dar dacă stai să te gîndeşti bine, de fapt, i-ai trădat prin pripeala ta şi siguranţa ta de sine. Numai că el nu se putea împăca c-un asemenea gînd, nu putea să ia asupra sa vina grea a trădării. Nikolai Alexandrovici a recunoscut că în locul meu ar fi folosit şi el acel preparat cu aur, numai că el are mai multă experienţă decît mine, lui i-ar fi dat prin cap să telefoneze la Comitetul de farmacologie şi să afle în ce stadiu se află verificarea preparatului.

În dreptul camerei medicilor îl surprinse buzărul aparatului de comunicaţii. Suhorukov scoase din buzunar cutiuţa din plastic şi întoarse butonul.

— Ascult.

— Andrei Andreevici, poftiţi, vă rog, la Nikolai Alexandrovici, se auzi glasul rece al Liudmilei : de la conferinţa clinică la care Melnikov îşi susţinuse acuzaţia ea îi devenise duşmanul cel mai înverşunat. Liudmila ştia ce neplăceri îl ameninţă pe director din cauza acestei poveşti.

Coborî, intră fără să bată la uşă. Veresov se plimba prin cabinet cu mîinile la spate.

Se opri, înălţă bărbia.

— Belozerov a stat de vorbă cu tine ?

— Ieri.

— Despre ce ?

— Despre acelaşi lucru : de ce şi pentru ce.

— Au sunat de la Comitetul de farmacologie : preparatul a fost aprobat pentru experimentare clinică.

Suhorukov se aşează, dibui ţigările în buzunar, trase fumul în piept, adînc, aproape pînă la durere în plămîni.

— O veste bună. Ar fi fost însă şi mai bine dacă ar fi făcut asta cu trei luni în urmă. După cîte înţeleg, nici caracteristicile fizico-tehnice ale preparatului, nici principiile introducerii lui nu s-au schimbat de atunci. Şi totuşi...

— Înţelegi totul foarte corect, zîmbi veninos Nikolai Alexandrovici. Întotdeauna te-am considerat om cu cap. Spune-mi mai bine cine ţi-a îngăduit să-i dai voie Minaevei să plece din institut ?

Suhorukov ridică din umeri.

— Nu i-am dat nici o voie, Nikolai Alexandrovici. Eu îndeplinesc riguros dispoziţia dumneavoastră cu privire la trecerea mea în rîndul medicilor curanţi. Nici eu n-am văzut-o de vreo săptămînă, am crezut că dumneavoastră aţi trimis-o pe undeva în regiune. Dar ce s-a întîmplat ? O urgenţă ?

Veresov mîrîi şi întredeschise uşa.

— Să vină Basov la mine. Imediat !

Se duse apoi la fereastră, se opri, cu spatele la cameră.

Fă pe supăratul, fă pe supăratul, gîndi Suhorukov, ştiu eu că, de fapt, te bucuri la fel de mult ca şi mine. Preparatul e salvat, poate că peste cîteva zile vom primi noile ambalaje şi medicamentul va începe, în limita puterilor sale, să lupte împotriva cancerului. Tu eşti însă obligat acum să faci pe şeful sever, iar eu să stau spăşit, cu capul plecat şi să ascult supus săpuneala ta ; ei, ce să-i faci...

Totu-i pe planeta noastră strîmb, pleziş,
Alandala, pe-o ureche,
Ce muncă-i asta, dacă ziua-i noapte
Şi din nou invers — nu-i noapte, e zi...

— mormăi el şi rîse, ştergîndu-şi cu mîneca halatului lacrima ivită în colţul ochiului, iar Nikolai Alexandrovici se întoarse şi îşi flutură semnificativ degetele pe lîngă tîmplă.

Intră Basov şi se opri aşteptînd în prag.

— Dumneata i-ai dat drumul Minaevei ? întreabă Veresov.

— I-am dat, răspunse Iakov Efimovici. Conform cererii sale o săptămînă de concediu fără plată pentru chestiuni personale.

— Cu asentimentul cui ? Al Nifaghinei, al lui Jarkov, al meu ?

— Bine, dar... Nikolai Alexandrovici, spuse Basov cu prudenţă... Credeam că... De ce m-aţi pus şef cu delegaţie dacă nu pot rezolva singur o problemă minoră ca asta ? Prezenţa doctorandei Minaeva în secţie nu era absolut necesară acum, am crezut deci...

— Am să-ţi trîntesc acuşi o mustrare, ca să nu mai faci aici anarhie, şi-atunci ai să ştii cum şi ce să crezi pe viitor. Unul crede, altul crede... Liuda !

Liudmila încremeni în uşă.

— Pregăteşte un ordin de serviciu : Mustrare lui I. I. Basov, delegat şef al serviciului de radiochirurgie, pentru acordarea unui concediu neplătit doctorandei Minaeva fără asentimentul conducerii.

Iakov Efimovici păli şi-şi scoase ochelarii asudaţi.

— Nikolai Alexandrovici, bolborosi el, în cazul acesta voi fi nevoit să-mi înaintez demisia din institut. E nedrept şi eu unul n-o să mă împac niciodată cu nedreptatea.

— Ţi-arăt eu ţie demisie ! strigă Veresov. Ţi-arăt eu o demisie de n-o să-ţi mai recunoşti propria soacră ! Îţi imaginezi tu ce treburi „personale" a avut de rezolvat această... — se opri căutînd cuvîntul potrivit — această Minaeva a voastră ? ! Ea s-a deplasat la Institutul de biofizică, la academicianul Kisleakov, a stîrnit acolo un asemenea tărăboi, că bătrînul mai să facă infarct, l-a luat pe sus la Comitet, acolo i-a acuzat pe toţi că-s nişte birocraţi şi formalişti care ţin în loc omologarea unui preparat important... pe scurt, ne-a făcut de pomină în toată lumea.

— Dar preparatul l-au aprobat ? întrebă Iakov Efimovici.

— L-au aprobat. Totul era gata de mult, de fapt, dar venise perioada concediilor, aveau mult de lucru, una-alta...

— Bun, zîmbi Iakov Efimovici. În cazul ăsta Liudocika să scrie ordinul de serviciu. Cred că mă răzgîndesc şi nu-mi mai dau demisia.

Lentilele ochelarilor sticliră triumfător şi el ieşi din încăpere.

— În sfîrşit, în clipa asta mi-a adus aminte de Ilia, spuse Nikolai Alexandrovici. Mărturisesc că-ncepusem să cred că nu are nimic din tăria de caracter a fratelui său mai mare. Mă-ntreb ce-o fi pregătit acolo Belozerov...

— Acum n-avem de ce ne teme. Păcat că şedinţa-i mîine, n-apucă să vină hîrtiile.

— Le-a luat ea şi le-aduce mîine dimineaţă.

— Poate că mă lasă în partid ?...

— Nu ştiu, nu ştiu nimic. Dar orice s-ar întîmpla, îi eşti dator, cum se zice, pînă la moarte. Tăcu un răstimp, se aşeză la masă, foşni din hîrtii. Fără să înalţe fruntea, întrebă surd : Se pare că vă căsătoriţi în curînd ?

— Se pare, spuse Suhorukov. De cum se termină tevatura asta. Ne luăm concediu, o-ntindem undeva pe la Aşhabad. Acolo-i soare, cald...

Tăcură amîndoi, fiecare cu gîndul la ale lui. Într-un tîrziu, Nikolai Alexandrovici înălţă capul.

— Bun, du-te. Şi deodată, fără nici un motiv, îi sări ţandăra. — Duceţi-vă cu toţii la mama dracului !

2

Aflînd la biroul de informaţii adresa lui Iaroşevici, Gorbaciov se duse la acesta acasă.

Cîteva zile în şir a încercat să se abţină de la pasul ăsta : ce altceva decît durere şi umilinţă în plus ar putea s-aducă o discuţie sterilă şi fără sens pentru toţi trei ? Rita doar n-a rămas cu el, ci cu tine. Ce mai vrei ? Trăieşte liniştit, cît ţi-e dat, de ce să complici lucrurile ? „Hei, şi-om bea, şi-om chefui, şi de-o fi să vină moartea — om muri !“ Ce-i, nu-ţi place ? Atunci du-te la băieţi, la aerodrom, stai cu ei puţin în hulubăria de sticlă a turnului de control, de unde se vede ca-n palmă cum îşi iau zborul şi coboară să se aşeze pe pămînt avioanele—portrachete, unde pînă şi aerul e îmbibat de comenzile dragi sufletului tău, de frînturi de comunicări radiofonice, de urletul asurzitor al motoarelor. Dar fie vorba între noi, la ce naiba ţi-or fi trebuind ţie

starterii cu hulubăria lor, doar încă nu te-au scos din funcţie, nu te-au trimis la pensie, nu te-au tăiat din toate listele, cîte există, mai eşti încă colonel al forţelor armate aeriene şi dacă te-ai adresa generalului s-ar putea să-ţi îngăduie să mai zbori şi tu spre cer o dată, avînd în vedere că s-a prelungit aşa de mult concediul tău atît de neaşteptat. O să-ţi îngăduie, de bună seamă, că doar în război ţi-a fost tot timpul coechipier, generalul e un om de treabă şi înţelege ce şi cum, ştii tu bine asta ; hai să zicem nu în calitate de comandant de navă, hai să zicem ca inspector — găseşte el un mijloc de-a te lăsa la bord ! — şi-ai să mai simţi o dată cum se desprinde, cum rămîne undeva la o depărtare cosmică pămîntul cu lăcăraia şi ploile lui tomnatice, şi ai să revezi cerul neîntinat de nori. Ai să vezi cerul albastru, curat, ca ochişorii lui Grişa cel mic, aproape c-ai început să te-ndoieşti că el există undeva, cerul ăsta, şi de aceea te simţi atît de înfrigurat şi de stînjenit. De ce să te duci la individul ăla, caraghiosule, el nu s-a înălţat niciodată dincolo de nori, el nu ştie ce-i aceea stratosfera, nici Rita nu ştie, şi asta-i la fel de îngrozitor şi fără de speranţă ca şi mina cu ceas aşezată înlăuntrul tău, şi nu există încă pe lume specialist în mine care să poată opri ceasul. La ce ţi-o fi trebuind neapărat să scormoneşti pînă la miezul lucrurilor, de parcă acolo, pe fund, te aşteaptă lozul cel mare : tinereţea, sănătatea, încrederea stenică în tine însuţi, în nemărginirea vieţii. Şi, de fapt, în ce constă el, miezul ăsta, nu ştii nici tu, taman ca-n basmul acela pentru copii : du-te undeva, nici eu nu ştiu încotrova, să-mi aduci ceva anume, de-aş şti ce, ţi-aş spune. Du-te la băieţi, la aerodrom, ei te-aşteaptă şi-o să se bucure de venirea ta, ca de o rubedenie, şi oare nu v-aţi înrudit cu toţii într-un sfert de veac ? Scoate maşina din garaj şi du-te.

El ştia însă că n-o să se ducă la general ; din ziua aceea de luni a băut mult, tot încercînd să uite, să prindă de coadă acea stare de spirit avîntată, acea putere de jertfire cu care a ieşit cîndva din şcoală, dar din încercarea lui nu se alegea nimic şi Gorbaciov nu voia ca generalul să-i vadă ochii tulburi, să simtă mirosul de votcă şi să-şi dea seama că-i poate pune cruce. Ştia că n-o să se ducă la general şi încerca să se autoconvingă că nu trebuie să se ducă la Iaroşevici, dar o forţă de neînţeles l-a scos afară din casă, de

cum a plecat Rita la serviciu, şi uite-l învîrtindu-se pe străzi ca o frunză purtată de vînt.

Scurtă ca un strigăt, frumoasa vară tîrzie se curmase brusc şi se aşternură zilele reci de toamnă tîrzie cu zori tulburi şi zile cu cer mohorît. Teii de-a lungul străzilor erau aproape goleşi ; negri, arşi parcă, îşi scuturau moţurile galben-limonii în bătaia îngheţată a vîntului. Deasupra parcului Celiuskin se învolburau norii, întunecat-albăstrii, cu margini albe, zdrenţuite, şi Gorbaciov îşi spuse că azi-mîine sigur va ninge.

Îşi aduse aminte de zăpada adîncă, scînteietoare, a anului patruzeci şi trei : trei „fokkeri" îi nimeriseră avionul ; motorul se aprinsese, manetele nu mai funcţionau, maşina începuse să intre în vrie şi el se aruncase cu paraşuta, dar mult timp n-a tras de inel pentru ca nemţii să nu-i ciuruie umbrela, şi pămîntul se năpustea asupra-i ca o herghelie turbată de cai albi cu coarne mari. Într-un tîrziu, deschisese paraşuta, dar viteza căderii era prea mare şi umbrela, umflată ca un balon, n-a mai putut-o contracara şi Gorbaciov se înfipsese în zăpadă ca un proiectil şi se rostogolea, se rostogolea vertiginos de pe povîrnişul abrupt, tras parcă de o aerosanie, şi zăpada nu era albă, ci neagră, aspră ca un şmirghel. I se păruse c-a orbit, chiar o fi orbit atunci cînd se rostogolea pe panta repede a rîpei, arînd cu trupul lui o brazdă largă în zăpadă — zăpadă neagră, de parc-ar fi nimerit într-un butoi cu asfalt topit — apoi a deschis ochii.

A deschis ochii şi a văzut cerul, un rotocol de cer îngheţat cu siluetele masive ale „fokkerilor", iar pe întinderea imaculată alergau spre el nişte oameni, nu erau nemţi, erau de-ai lui, şi l-au tras la suprafaţă, plin de zăpadă, şi zăpada nu era neagră, ci albăstruie ca cerul. A doua zi a fugit de la spital şi, cu ce-a găsit şi el în drum, a izbutit să ajungă la aerodromul lui — nici o zgîrîietură, nici o vînătaie, cu toate că zăpada fusese tare şi aspră ca asfaltul, doar o sfîrşeală nesuferită în picioare, dar şi ea a trecut după al doilea zbor.

Uite strada, uite casa... Gorbaciov nici n-a băgat de seamă cînd şi cum a ajuns, nici oboseală nu simţea, deşi bătuse cale destul de lungă — o casă cenuşie din panouri, cu acoperişuri deasupra scărilor de la fiecare intrare, cu

straturi înnegrite de flori în față — la fel cu alte zeci de mii de case din panouri din oraș. De ce-oi fi venit aici ?...

A te mai gîndi la asta era totuși prea tîrziu și el urcă la etajul întîi și se opri în fața unei uși capitonate cu mușama neagră — cine știe de cîte ori n-o fi stat Rita în fața acestei uși, ori poate c-o fi avut cheie ? Dar ce importanță mai are, își spuse, de ce m-o fi tulburînd atît treaba asta ? Ei da, cînd ne-am căsătorit i-am fost credincios ca un cîine, dar pîn-atunci, pîn-atunci ?... Nu mai face pe sfîntul ; n-ai fost un muieratec, dar ai avut destule aventuri. Destule aventuri în viața ta nu chiar atît de scurtă, doar că n-ai chef să-ți mai aduci aminte. Pur și simplu ai avut noroc că nu a venit nimeni la tine să-ți ceară explicații... la urma urmei, cu toții culegem ce-am semănat, și-atunci oare de ce sîntem atît de îngăduitori cu noi înșine și atît de neîndurători cu alții ? Nu, asta-i altceva. Nu știu ce anume — dar e altceva.

Pe scări urca un bărbat în trenci cu o servietă în mînă, în părul lui negru sclipeau stropi de ploaie. Își înălță capul și Gorbaciov îl recunoscu pe Iaroșevici, îl recunoscu și Iaroșevici. Se dădu înapoi un pas, scoase din buzunar cheile.

— Veniți la mine ? Ridică clapeta de pe broască și deschise ușa. Poftiți.

Gorbaciov intră într-un culoar lung, întunecos, se împiedică de un dumper de lemn.

— Scuzați, vecinii, spuse Iaroșevici și aprinse lumina. Aici, poftiți, cuierul e la mine în cameră.

Își zăngăni cheile și deschise altă ușă.

— O clipă, să strîng niței.

— N-are nimic, spuse Gorbaciov, doar nu am venit în vizită.

Intră, se opri lîngă ușă, văzu după geamul bibliotecii fotografia colorată a Ritei. Rita ședea pe parapet, cu picioarele în aer, în spatele ei scînteia mărunt în soare apa mării. Pălăria de paie cu boruri largi îi umbrea fața, ochelarii întunecați îi ascundeau ochii, vîntul îi mula pe trup rochia ușoară fără mîneci... nu-mi amintesc dacă avem sau nu în casă o fotografie ca asta.

Iaroșevici îi urmări privirea. S-o iau de acolo ? Dar pentru ce ? S-ar schimba ceva ? Las-o acolo.

— Intrați.

Gorbaciov își scoase trenciul, șapca și se apropie de masă. Scrumiera plină ochi, farfurii murdare, hîrtii. Așternutul mototolit pe divan, pe scaune aruncate cămăși și cravate, aerul acru, stătut. „Se pare că nici tu n-o duci prea grozav, gîndi Grigori Konstantinovici, în timp ce Iaroșevici deschidea oberlihtul. Rita n-a fost de mult pe aici, e limpede, aș fi simțit eu. Da, frate, asta este..."

Iaroșevici vărsă scrumiera într-un ziar, duse la bucătărie farfuriile murdare. De ce-o fi venit ăsta, ce vrea oare de la sufletul meu ? !...

— Nesuferită vreme, spuse Gorbaciov într-un tîrziu.

— Cum ? întrebă Iaroșevici.

— Vorbeam de vreme... noroi, ploaie...

— Da, da, zise Iaroșevici. Ploaie. Poate... să ne încălzim puțin ? Am aici, imediat...

Șterse masa cu mîna, scoase pahărele curate, farfurii, tăie pîine, salam. Luă din noptieră o sticlă, turnă. Avea gesturile scurte, agitate, și asta i se păru caraghios lui Gorbaciov : ditamai bărbatul, voinic, înalt, și se agită. I-o fi frică, sau ce ? De ce să-i fie ?

Băură fără să ciocnească, își aprinseră, tăcuți, cîte o țigară.

— Va să zică, așa-ți duci traiul ?

— Așa-mi duc traiul.

— Rău.

— Nimic bun.

— Rita știe că eu... Că mă...

— Știe.

— Mi-am închipuit. Mai bem cîte un pahărel ?

— Să bem.

— Știai că vrea să plece de acasă ?

— Nu, nici nu mi-a trecut prin minte.

— Tu... tu ai trimis-o înapoi ?

— Nu, ea a vrut. A venit, a plîns, mi-a povestit de discuția pe care ați avut-o. Pe urmă a plecat, a zis că nu poate altfel.

— Nu minți ?

— Nu. Doar și ea-i om.

— Om... Tot timpul mă chinuiește întrebarea : ce-a făcut-o să plece de acasă ? Să se întoarcă — asta am în-

ţeles : mila, compasiunea, frica, la urma urmei. Dar ce-a determinat-o să plece ? Tu ?...

— Copilul.

— Care copil ?

— Al nostru. Aşteaptă un copil. În curînd se va vedea, îi era frică c-o să vă daţi seama de tot şi o să fie şi mai rău. Nu pentru ea — pentru dumneavoastră.

— Mişcătoare grijă. Şi ce-a hotărît ?

— Să-l dea afară.

— Îşi doreşte mult copilul ăsta ?

— Mult. El a întors-o pe dos, să nu fi fost el, nici n-ar fi spus vreodată ceva.

— Înţeleg. O iubeşti ?

— O iubesc. Înţeleg, dumneavoastră vă e mai rău acum, dar nici eu nu stau pe roze. Fiecare moare singur.

— Da, asta ai spus-o bine. Fiecare moare singur.

— N-am spus-o eu, dar e adevărat.

— Hai noroc.

— Îmi pare foarte rău că totul a ieşit aşa.

— Mare-i mila Domnului.

În stradă Gorbaciov găsi un taxi şi plecă spre casă. Uite asta m-a chinuit. Tot timpul am simţit că-i ceva la mijloc. Nu a plecat ea de flori de măr şi nici nu s-a întors degeaba. Tot timpul am simţit asta cu un fel de... al şaselea simţ, dar nu reuşeam să-mi dau seama despre ce-i vorba. Un copil, bineînţeles... Şi eu am visat să am un copil, ea n-a vrut, ce era să facă acum ? Pe mine oricum nu mă mai putea salva, iar ea tremura pentru copil, copilul nenăscut încă, dar trup din trupul ei... Bine c-am trecut pe la el, singur pentru nimic în lume n-aş fi dezlegat misterul ăsta afurisit, nu ştiu de ce, dar la copil nu m-am gîndit nici o clipă. N-a putut să facă nimic încă, în fiecare după amiază-i acasă. Stai, ieri mi-a spus că săptămîna viitoare ar vrea să se ducă pentru cîteva zile la maică-sa. Ei, da, la maică-sa. Săptămîna viitoare. Singură, fără mine. Eu n-am voie să mă obosesc.

Uite c-ai ajuns la capăt, colonele, îşi spuse-n în sinea sa. Ai avut o idee grozavă, numai că n-a ieşit nimic din ea. Şi mai departe ? Capitulare... E ruşinos să capitulezi cînd ai pentru ce să te baţi, ce să aperi. Dar cînd n-ai ? N-ai nimic ?...

Ceva ascuțit îi împunse inima. Gorbaciov scoase un strigăt surd și se prăvăli într-o rînă pe canapea.

Cînd șoferul speriat opri în fața spitalului, colonelul era mort.

3

Belozerov se afla în cabinetul lui Jarkov — pe timpul lucrărilor comisiei directorul adjunct științific se mutase la secretarul științific. Pe masă se afla un teanc de hîrtii : actele, foile de observație, procesele-verbale de la discuțiile cu colaboratorii institutului. Înainte de începerea lucrărilor, el le-a spus membrilor comisiei : „Colegiul vrea să afle adevărul despre starea de lucruri din institut. Numai adevărul și nimic altceva decît adevărul". A sunat solemn, ca la spectacolul văzut nu demult cu Lida la teatrul „Ianka Kupala", cîte unii au schimbat priviri. Acum adevărul i se înfățișa înaintea ochilor. Despre el vorbeau radiologii și oncologii chirurgi, interniștii de la chimioterapie și asistentele medicale, radiochirurgii și infirmierele, bucătarii și contabilii. Ei relatau cum se întocmesc foile de observații și cum este organizată munca doctoranzilor și ordinatorilor, cum se stabilesc gărzile în secții și cum se întrebuințează preparatele medicamentoase, cum se folosește aparatura științifică și care-i situația disciplinei financiare. Relatările respective, confirmate cu acte, îl făceau pe Feodor Vladimirovici să cadă tot mai des pe gînduri.

Ca un strateg încercat, Belozerov lăsă întîlnirea cu Veresov la urmă de tot, după ce se vor fi tras toate concluziile. Asta nu-l împiedica totuși să poarte zilnic un dialog mut cu fostul său amic. Ai pus la îndoială obiectivitatea noastră ? Ai vrut să fie numiți în comisie moscoviți sau leningrădeni ? Ei, o să-ți dăm ocazia să te convingi că nici noi nu sîntem mai prejos. N-avem de ce să fim incorecți, ce-i alb — e alb, ce-i negru — e negru. E suficientă povestea cu preparatul cu aur, ea o să vă anuleze toate succesele. Eu nu-ți sap groapa, n-am de ce s-o fac. E o ocazie rară cînd poți să fii și corect, și să ieși și în cîștig.

Răsfoind hîrtiile, Belozerov își aduse aminte de discuția sa recentă cu Andrei Andreevici. Cînd a fost asta ? Ei da, alaltăieri. Acesta intrase la el, se așezase pe scaun, adus de spate și cu mîinile adunate între genunchi, resemnat, cu privirea ațintită în podea. „Ai ajuns din cal măgar, se gîndise Feodor Vladimirovici. Ditamai bidiviul — dar tot te-ai poticnit." Trăsese blocnotesul spre el, pregătise creionul.

— De ce v-ați apucat tot dumneavoastră să-l operați a doua oară pe Zaiaț ? Doar știți că în caz de complicații a doua operație o face alt chirurg. Voiați să vă ascundeți propriile greșeli ?

— Ce greșeli ? Suhorukov ridică din umeri. M-au chemat noaptea. Iaroșevici era bolnav, Minaeva nu avea destulă experiență, Basov...

— Ei da, Basov. El, presupun, are destulă experiență ?

— El are destulă. Dar știți cît am înmagazinat atunci cu Zaiaț ăsta ? Aproape o sută de miliroentgeni. Știam că așa va fi și n-am vrut să-l expun pe Basov iradierii.

— De ce ?

— Tocmai de aceea că prima operație am făcut-o eu. Și apoi pentru că, oricum, sînt șef.

— Fost, spuse Belozerov.

— Pe atunci nu eram fost.

— Tocmai de aceea v-ați luat secretară trecînd-o pe schemă ca infirmieră ?

— Tocmai de aceea. Fără infirmieră mă mai puteam descurca de bine, de rău, dar fără secretară nu.

— Aveți apucături de ministru.

— Am apucături de chirurg. Dacă vreți să știți, de pildă marii chirurgi americani nici măcar suturile nu le fac ei, ci asistenții. Iar dumneavoastră ați vrea să mă ocup de hîrțogăraie.

— Nu sînteți oare prea încrezut ? Mare chirurg...

— Asta nu înseamnă să fii încrezut. Sînt chirurg de clasă superioară, ceea ce tradus în limbaj curent înseamnă — mare. Afară de faptul că sînt șef... eram șef al unui serviciu, conduceam deci munca a douăzeci de medici și cercetători științifici, făceam personal de la șase pînă la zece operații dificile pe săptămînă. Sînteți de acord că atît pentru bolnavi, cît și pentru stat e mai convenabil să mă ocup de chirurgie decît de hîrțoage.

— Asta nu înseamnă deloc că aveţi dreptul să încălcaţi disciplina financiară şi organigrama.

— Sînt de părere, stimate Feodor Vladimirovici, că dumneavoastră trebuie să aveţi grijă ca disciplina financiară şi organigrama să corespundă întocmai necesităţilor chirurgiei, i-o tăie Suhorukov.

Belozerov îşi muşcă buza.

— Dar ce părere aveţi, de pildă, în această chestiune ? — Împinse spre el un teanc de foi de observaţie. — Ce a determinat respectivele operaţii mutilante, cînd la toţi bolnavii tumorile s-au retras complet după iradiere.

Suhorukov răsfoi foile de observaţie, îşi aduse aminte de mica şi fragila balerină, de Iakov copleşit de moartea ei, şi începu să-şi caute ţigările în buzunar.

— Aţi fost doar oncolog. Oare nu ştiţi că un anumit procent din asemenea formaţii tumorale „retrase" metastazează ? E tocmai cazul cînd medicul nu are voie să rişte. Cînd se va crea o aparatură care să poată confirma că iradierea nu numai că a desfiinţat tumora, dar a şi distrus pînă la una toate celulele maligne, vom renunţa bucuroşi la operaţii mutilante.

Feodor Vladimirovici făcu o însemnare în blocnotes.

— O întrebare ce-ar trebui pusă în primul rînd directorului... totuşi... Aţi putea să-mi spuneţi de ce aveţi atît de mulţi bolnavi care nu sînt de profilul dumneavoastră ? Operaţi chisturi, mastopatii, polipi... ceea ce poate fi rezolvat cu succes în orice clinică. Nu vă împiedică asta să vă concentraţi toate eforturile asupra bolilor de cancer ? Sau amelioraţi statistica ?

— Nu, nu ne împiedică, spuse Suhorukov. Dacă vrem să luptăm serios împotriva cancerului, şi noi, bineînţeles, vrem şi luptăm, nu putem să ocolim nici stările precanceroase. Dimpotrivă, cu cît ne vom ocupa mai mult de ele, cu atît vom avea mai puţine cancere înfloritoare. Un om poate trăi o sută de ani cu un chist intestinal sau cu o polipoză, dar în anumite condiţii... Pe scurt, e mai sigur să scapi de pacostea asta. Prea e greu, iar uneori pur şi simplu imposibil să stabileşti dacă a început sau nu malignizarea respectivului polip. Iar în ce priveşte statistica... Nu cred că-i chiar atît de important.

Belozerov, îngîndurat, desena în blocnotes drăcușori. Botișoare ascuțite, cornițe, copite, codițe lungi, încovrigate. Doctor docent, ca mîine profesor, mîna dreaptă a lui Veresov — de ce s-o fi legat la cap cu un preparat în stadiu de experiență ? Ce-i lipsea oare ? Gloria de învingător al cancerului ?

— Ce glorie ? spuse trist Suhorukov. Știam foarte bine că nici cu aur, nici cu alt asemenea preparat nu poți birui cancerul, și nici măcar nu-mi propusesem așa ceva. A existat cîndva în străinătate o astfel de speranță, dar s-a spulberat. Un component în terapia complexă, nimic mai mult, și încă unul destul de slab. Cînd biofizicienii ne vor da preparate cu o durată de iradiere mai mare, de pildă, un izotop al ytriului, ei, atunci va fi altceva. Dar deocamdată...

— Atunci explicați-mi și mie de ce ați făcut-o ?

— Nu pot, răspunse Suhorukov. Atît de mult mi-am explicat-o mie însumi, încît dumneavoastră nu mai sînt în stare să vă explic.

— Și totuși ?

Suhorukov înalță capul.

— Toate explicațiile mele au, într-o măsură oarecare, un caracter pur emoțional, mi-e teamă că n-o să le înțelegeți.

— Sînteți convins de opacitatea mea emoțională ?

— Nu, dar emoțiile nu sînt un argument, ci o consolare.

Belozerov aruncă o privire în blocnotes.

— Spuneți-mi, Veresov știa că tratați bolnavii cu aur de laborator ? Ați avut asentimentul lui ?

— Nu, în nici un caz. Nici el, nici Jarkov, nici Nifaghina nu au știut nimic. Am considerat treaba asta drept o continuare elementară a lucrărilor planificate cu preparatul respectiv și că deci nu necesită nici un fel de aprobări suplimentare. În sensul ăsta toată răspunderea îmi revine numai mie.

— Gîndiți-vă bine, nu vă grăbiți, spuse Belozerov. Ar fi putut avea loc o discuție confidențială, între patru ochi. Doar vă dați seama că jumătatea e întotdeauna mai mică decît întregul.

Suhorukov se ridică.

— În matematică, Feodor Vladimirovici. În ce privește etica însă, ei, aici jumătatea e uneori incomparabil mai grea. Păcat că nu înțelegeți asta.

Suhorukov plecă fără să salute, iar Belozerov mai citi o dată actul cu privire la modul ilegal în care Suhorukov, fostul şef al serviciului de radiochirurgie, a administrat bolnavilor preparatul cu aur coloidal, fapt ce a pricinuit decesul pacientului Zaiaţ F.F., conform concluziilor competente ale lui Melnikov şi Cemodurov, specialişti în morfologie patologică, şi-şi puse semnătura lăbărţată sub semnăturile membrilor comisiei. Cel puţin aici totul e clar — la procuratură. Îşi aminti de Znamenski : „Să piară lumea, dar să triumfe justiţia". Ei da, justiţia va triumfa.

„De ce nu s-o fi agăţat de colacul pe care i l-am aruncat, se gîndi Feodor Vladimirovici. Dar tu de ce nu te-ai agăţat de propunerea lui Veresov de a te trece coautor al lucrării lor ? De bună seamă ţi-a aruncat şi el un colac şi tu nu te-ai agăţat. Mda... în matematică totul e mult mai simplu, aici Suhorukov are dreptate."

Îşi aduse aminte de această discuţie, se încruntă şi-l chemă pe Basov. E timpul să încheim. Chiar astăzi trebuie trimis actul şi referatul la procuratură, am lungit-o destul.

Basov bătu încet la uşă. Feodor Vladimirovici se ridică de la masă, îi întinse mîna, îl invită să ia loc.

— Iakov Efimovici, cum priviţi dumneavoastră fapta lui Suhorukov ?

— Din păcate, Feodor Vladimirovici, e greu de precizat într-o frază, spuse Basov strîngîndu-şi ochii miopi. Eu unul nu m-aş fi încumetat la aşa ceva, asta-i limpede pentru mine ca bună ziua. De bună seamă, cunoaşteţi expresia noastră : „operaţia disperării". Adică, atunci cînd ai o şansă la o sută, iar uneori nici măcar o şansă — un sfert de şansă. Formal poţi să renunţi la operaţie, dar în realitate... e o crimă faţă de propria-ţi conştiinţă. Reţineţi, vă rog, nu faţă de lege, nici faţă de societate — ci faţă de conştiinţă. Ca să te încumeţi la „operaţia disperării" nu-i destul să ai curaj. E prea puţin să ai tărie de caracter, măiestrie, chiar talent. Mai trebuie să nu uiţi nici o clipă că exişti nu pentru tine însuţi, ci pentru bolnav, că toate necazurile tale viitoare sînt nimic în faţa morţii care îl ameninţă. — Iakov Efimovici îşi scoase batista şi-şi şterse lentilele ochelarilor. — Suhorukov mai des decît alţii face asemenea operaţii şi mai des decît alţii salvează, agăţîndu-se de acest sfert de şansă. Înţelegeţi, stimate Feodor

Vladimirovici, el face parte dintre acei medici rari care nu pot şi nu vor să se împace cu inevitabilul. Care luptă chiar şi în cazurile în care alţii s-ar fi spălat pe mîini şi s-ar fi dus liniştiţi să-şi bea ceaiul.

— Aveţi de-a dreptul o elocinţă de avocat, zîmbi Belozerov. Spuneţi-mi, Iakov Efimovici, nu cumva v-aţi greşit cariera ?

— Întrebaţi-i pe bolnavii mei, se ofensă Basov. Ei ştiu mai bine.

— Glumesc, glumesc. Eu vă apreciez foarte mult ca medic şi ca om de ştiinţă şi n-o să mai îngăduim să fiţi trecut pe planul al doilea. Cred că în curînd veţi scăpa de interimat în noua dumneavoastră funcţie.

— Nu, clătină din cap Iakov Efimovici, nu-i de mine funcţia asta. Cum se zice, se potriveşte ca scripca cu iepurele. Ce vorbiţi, Feodor Vladimirovici, eu nu mă pricep s-o conduc nici pe propria-mi soacră, iar dumneavoastră aţi vrea să conduc un întreg colectiv. Şi pentru asta e nevoie de talent. Eu sînt medic şi medic vreau să rămîn. Credeţi-mă, un şef mai bun ca Suhorukov greu veţi găsi.

— De Suhorukov nu mai avem ce vorbi, de el se vor ocupa organele de anchetă. Gîndiţi-vă mai bine la dumneavoastră. Ştiu doar că Veresov n-a fost drept cu dumneavoastră, la mine aţi fost cercetător ştiinţific principal, nu cercetător de rînd.

— Drept-nedrept... Oare-i atît de important dacă ne gîndim că am pierdut un om, oftă Basov. Şi-apoi — munca în sine. Sigur, dacă odată cu schimbarea titlului mi s-ar fi schimbat şi caracterul muncii... N-aş fi fost admis la operaţii complicate, la experimentări. Dar aşa — despre ce-i vorba ? Despre bani ? Banii nu-s totul !

— Oare nu aveţi deloc amor propriu? întrebă Belozerov.

— Nu ştiu. Eu îmi iubesc munca şi vreau s-o fac liniştit, asta-i tot. Iertaţi-mă, Feodor Vladimirovici, dar e momentul să verific cum se aplică prescripţiile. Bucuros de-a fi stat de vorbă.

Basov plecă tîrşiindu-şi picioarele. Belozerov se aplecă deasupra mesei. Deci, ce-avem noi aici ? Unii medici completează neglijent foile de observaţie, de pildă, Iaroşevici,

cîte două-trei zile nu notează nimic. Grozavă descoperire pentru mine, n-am ce zice. Pe alocuri nu există epicrize bine fundamentate, s-au făcut lipituri peste unele însemnări eronate. Nu se consemnează ca lumea vizitele, concluziile specialiştilor, nu există grafice, nu peste tot sînt indicate stadiile bolilor, prea sumare procesele-verbale ale conferinţelor clinice. În registrele de operaţii lipsesc uneori date despre rezultatele examenelor histopatologice, nu se notează durata operaţiilor, complicaţiile postoperatorii. Cîte unii iau în glumă : hîrţogăraie, birocraţie, dar ia încearcă să te descurci fără ele. Cam lasă de dorit evidenţa dozelor de iradiere administrate. Sînt cazuri de întîrziere şi de pierdere a preparatelor histologice, uneori rezultatele se dau fără confruntări cu analizele anterioare. Unele nereguli la bucătărie, cîteodată folosire neraţională a aparaturii ştiinţifice, o să mai apară ele unele mărunţişuri. Nu-i prea bogată recolta. În schimb, în răstimp de cinci ani la institut şi-au făcut specializarea în oncologie aproape opt sute de medici. Staţiile mobile de depistare precoce a cancerului au examinat aproape cincizeci de mii de persoane. S-au susţinut o docenţă şi nouă doctorate, alte patru doctorate în pregătire. Institutul elaborează un sistem de terapie complexă a cancerului : folosirea combinată a chirurgiei, energiilor înalte, acţiuni hormonale, hipertermie, izotopi lichizi. Ce-i drept, se cam risipesc, nu se simte o linie directoare, dar nici boala nu-i uniformizată, eşti nevoit să rezolvi concomitent o mulţime de probleme. Şi e clar că ei rezolvă, rezolvă, după unele localizări numai în ultimii cinci ani mortalitatea a scăzut de zeci de ori. Aşadar, Feodor sin Vladimirovici, uite ce ţi-a oferit comisia ta de mare competenţă. Dacă n-ar fi fost Suhorukov cu aurul lui, ce-ai fi raportat la Colegiu ? Să denaturezi faptele ca în povestea cu „extirparea cu bună-ştiinţă a organelor sănătoase" — aşa ceva n-ai să faci. N-o să te lase conştiinţa. Doar nu eşti nici tu neghiob, ştii ce se poate şi ce nu. Da, Nikolai a făcut treabă bună. Să nu fi fost istoria asta idioată cu Suhorukov... Da, mai e şi Minaeva. Pe unde-o fi fiinţa asta de negăsit. De o săptămînă vreau să dau ochii cu ea ! Se ascunde, sau ce ?

Apăsă pe butonul microfonului.

— Liudmila ? Invită la mine pe doctoriţa Minaeva.

— O caut îndată, Feodor Vladimirovici.

Minaeva a venit peste vreo cincisprezece minute: într-un halat bine scrobit, cu băsmăluța prinsă cochet pe cap, din prag îl aținti cu ochii codați. „Frumoasă", se gîndi Belozerov și, nelăsîndu-i timp să se dezmeticească, întrebă:

— În ce relații sînteți cu directorul institutului, profesorul Veresov?

— Poate că mă invitați întîi să iau loc? spuse ironic Minaeva. Sau înalta dumneavoastră funcție vă permite să stați jos în prezența unei femei?

Belozerov icni și se înroși vizibil.

— Luați loc. Aștept răspunsul.

— Dar, de fapt, ce anume vă interesează?

— Știți foarte bine la ce mă refer.

— Feodor Vladimirovici, replică triumfătoare Ninocika, dați-mi voie să vă spun că sînteți prost crescut. Ar fi trebuit pur și simplu să mă ridic și să plec și apoi să informez pe ministrul sănătății despre discuția noastră „profund instructivă". Dar n-am s-o fac. Ba mai mult, am să vă răspund la întrebare. De bună seamă, vă interesează dacă mă culc cu profesorul Veresov? Bun, bun, nu clătinați din cap, întrucît chiar asta vă interesează. Deci: nu, nu mă culc. Și nici nu m-am culcat vreodată. Și nu pentru că n-aș fi vrut. Înțelegeți, el nu este numai șeful și profesorul meu, dar este și un bărbat excepțional. Să mă fi chemat cu un singur deget... Cine știe, poate că n-aș fi rezistat. Sînt o femeie liberă, nu văd în asta nici o crimă. Dar tocmai aici e aici, nu m-a chemat. Iar cei care ne-au bîrfit la dumneavoastră... ce mai, nu orice bîrfă trebuie luată de bună. Mai ales cînd deții o funcție atît de însemnată.

„Ca pe un țîngău, își spunea furios Belozerov. M-a scărmănat ca pe un țîngău. Fir-ai tu să fii, Pașenka, mare porc de cîine..."

— Degeaba v-ați înfierbîntat așa, își drese el glasul, stînjenit. Am avut în vedere relațiile de serviciu, strict profesionale.

— Atunci vă rog respectuos să mă iertați, spuse Ninocika sarcastic. Sînt în relații de serviciu normale cu profesorul. Este foarte atent față de mine și de munca mea, ca, dealtfel, și față de toți ceilalți doctoranzi și ordinatori.

— Ce părere aveţi de administrarea nelegală de către Suhorukov bolnavului Zaiaţ a preparatului din aur coloidal ?

— Nelegală ? Ninocika înălţă mirată din sprîncene. De ce nelegală ?

— V-aş ruga, se mînie Belozerov, să nu faceţi pe naiva. Ştiţi foarte bine că Andrei Andreevici a administrat bolnavului un preparat ce se află în stadiu experimental, în laborator.

— Dar a fost aprobat pentru clinică. — Minaeva scoase din buzunar o foaie de hîrtie împăturită în patru. — Poftim...

Feodor Vladimirovici simţi că se clatină pămîntul sub el. Luă încetişor hîrtia, de parcă ar fi fost din sticlă fragilă, o despături şi o duse la ochi. „Comitetul de farmacologie al Ministerului Sănătăţii din U.R.S.S. a verificat materialele privitoare la experienţele de laborator efectuate cu preparatul din aur coloidal realizat de Institutul de biofizică al Academiei de Ştiinţe a U.R.S.S...“ Aşa. Urmează caracteristicile fizico-tehnice. Pot să nu le citesc... în general pot să nu mai citesc, totul e clar.

— De unde aţi luat asta ? întrebă el tuşind în pumn.

— De la secretariat, răspunse Minaeva. A sosit cu poşta de dimineaţă. Am văzut şi m-am gîndit c-o să vă intereseze.

— Nu-i adevărat. — Feodor Vladimirovici împături foaia cu grijă. — M-am uitat la poşta de dimineaţă, nu era nimic acolo.

— Atunci consideraţi că am plecat eu la Moscova după ea. — Minaeva zîmbi din buzele ei viu fardate şi-şi potrivi băsmăluţa pe cap. — Ce importanţă are, nu-i aşa ?

„Da, se gîndi el, da, aşa-i. Absolut nici o importanţă. Nici una“.

— Puteţi pleca. Dacă o să mai am nevoie de dumneavoastră...

— Cu plăcere. — Minaeva puse grijuliu scaunul lîngă masă. — Nici nu mi-aş fi închipuit că sînteţi un interlocutor atît de plăcut.

Şi ieşi. Belozerov mai citi o dată atent decizia Comitetului de farmacologie, rupse actul şi referatul întocmite pentru procuratură şi le aruncă la coş.

CAPITOLUL XXX

1

Din anticameră, prin ușa întredeschisă, se auzea țăcănitul egal al unei mașini de scris. Veresov puse deoparte stiloul, scoase capul pe ușă. Cu o blîndețe suspectă, spuse :

— Liudocika, doar te-am rugat să-i inviți la mine pe Zaikin și Voskovțev.

Liudmila trase din mașină pagina scrisă.

— Vor fi aici peste cincisprezece minute.

— De ce peste cincisprezece ? se prefăcu mirat. Am nevoie de ei acum. Azi nu e zi de operații.

— Acum veți merge la masă, v-am mai spus doar.

Avea un aer marțial, de preoteasă egipteană. Nikolai Alexandrovici știa că-i inutil s-o contrazică, totuși, încercă să se indigneze.

— Nici nu mă gîndesc ! Am nevoie de Zaikin și de Voskovțev. Dacă ți-e greu să-i chemi, mă rog, îi sun eu.

Fără să-l ia în seamă, Liudmila ridică receptorul.

— Cantina ? Pregătiți, vă rog, masa, profesorul a ieșit chiar acum pe ușă.

Veresov bombăni nervos ceva nearticulat, se întoarse în cabinet și trînti tare ușa. Liudmila intră îndată după el.

— Nikolai Alexandrovici, trebuie să respectați munca altuia, spuse ea sentențios. Oamenii încălzesc mîncarea a treia oară, s-or fi săturat și ei.

— Eu nu i-am rugat. — Veresov întinse mîna spre telefon. — De ce nu funcționează ?

— L-am scos eu din priză. — Liudmila alinie scaunele din jurul mesei lungi. — Acum e ora trei. La trei și un sfert vor veni Zaikin și Voskovțev. La trei patruzeci vă așteaptă Zaikin, Suhorukov și Basov la consult : un diagnostic dificil. La patru douăzeci vin doctoranzii. La șase — lecția la Institutul de perfecționare. Dacă nu mîncați acum, pînă seara nu mai aveți cînd. Degeaba pierdeți timpul, Nikolai Alexandrovici.

— Dă-mi voie să dispun singur de timpul meu. Nici nu mi-e foame, înțelegi ? ! Nu mi-e. N-am poftă de mîncare.

— Pofta vine mîncînd, răspunse Liudmila netulburată.

El rîse.

— Toate le ştii tu. Pisăloago. Liudmila — pisăloaga. Tu ai mîncat ?

— Da.

— Dar Feodor Vladimirovici ?

— A plecat în oraş.

Veresov se uită cu părere de rău la hîrtiile împrăştiate pe masă şi plecă la cantină. În camera din fund masa era pusă. O supă fără nici un gust, o friptură seacă. Dar parcă bolnavii nu se plîng de masă, cred că-ntr-adevăr n-am poftă de mîncare. Bău un pahar de suc de roşii bine sărat. Pisăloaga... Ar trebui să se mărite, tamam s-a eliberat şi o cameră la cămin. Poate se mai îmbunează.

Odată reîntors în cabinet, Veresov adună la loc toate foile de pe masă. „Programul încercărilor clinice ale procedeului hipertermiei". Impresionant... Se înarmă cu un creion roşu, bine ascuţit, îşi potrivi ochelarii. Jora şi Alik Voskovţev stăteau la masă, cu gîturile întinse şi, de fiecare dată cînd Veresov bifa pe listă cu un „v" sau punea un rotocol, se foiau nervoşi şi se uitau unul la altul. Ceruseră multe, dar strict necesare, şi acum tremurau ca nu cumva directorul să taie ceva. Numai analizele preliminare se ridicau la peste o duzină : aproape toate laboratoarele trebuiau solicitate. Şi pentru timp îndelungat — o zi întreagă de lucru. Şedinţa de hipertermie va dura cinci-şase ore, iar analizele de bază vor trebui repetate din treizeci în treizeci de minute. Fără un control permanent al stării organismului nu se poate. Plus anesteziştii, reanimatorii, surorile — cei care vor participa direct la şedinţa respectivă. Se vor aduna destui. Dar dacă taie totul... nu numai de hipertermie se ocupă institutul, fiecare om îşi are treaba lui precisă. Probabil că va tăia, prea stă mult la gînduri.

El însă nu se gîndea nici la laboratoare, nici la medici, nici la timp. Se gîndea la cei care au hotărît să verifice pe propria lor piele regimurile de lucru şi parametrii, înainte de a-l aşeza pe bolnav în baie. La Jora, la Alik, la alţi tineri trecuţi pe listă. Aceeaşi întrebare afurisită : pe cîini e verificat, dar cum se va comporta organismul omenesc. Altă specie biologică. E adevărat, există experienţa lui Ardenne, există deci un fir, dar regimurile sînt altele, sistemul de

răcire a creierului este altul. Oare pot afirma cu toată convingerea că nici unul dintre experimentatorii mei nu va păți nimic ? Nu, nu pot. Toate astea doar par caraghioase : să stai cinci ceasuri sub duș, mare lucru, cică te-ai expus experienței... Dar în realitate — este o experiență. La fel cu cele la care s-au expus Gamaleia, Havkin, White, Argamonte... Pentru că este imposibil să prevezi în totalitate urmările. Cînd te gîndești, am aici bolnavi incurabili. Sînt convins sută la sută — dacă le-aș spune că hipertermia i-ar putea ajuta, deși deocamdată ea presupune un oarecare risc, oricare dintre ei s-ar decide fără ezitare. Numai că eu n-am să spun așa ceva niciodată, și nici băieții n-o vor face. Le este mult mai simplu să ia riscul asupra lor și au la asta tot dreptul. Dreptul lor la experiență.

Veresov tăie de pe listă numele lui Basov, scrise „Se aprobă".

Semnă. Puse data.

— Iakov Efimovici o să fie supărat, spuse precaut Zaikin. Știți doar — a lucrat atît...

— O să-i treacă, îl întrerupse Nikolai Alexandrovici. Are un început de ateroscleroză, la supraîncălzire se poate rupe o plăcuță de aterom, o duce sîngele la creier, și-atunci ce-o să ziceți ? Și-apoi e destul de lucru și în secție. Numai cei tineri. Trebuie să riști inteligent, nu e cazul să riscați prostește. Cînd va fi prima ședință ?

— Mîine. Trebuie să prevenim serviciile...

— Cu narcoză ? Fără ?

— La început vom încerca fără narcoză. Aparatul însă îl vom pregăti pentru orice eventualitate.

— Bun, dați-i drumul. Dacă-mi fac timp, trec și eu.

Zaikin și Voskovțev își luară hîrtiile și plecară.

Pe coridor îi opri Tania.

— A semnat ?

Zaikin dădu din cap. Iată omul cel mai interesat de această experiență. De rezultatele ei depinde dacă Viktor rămîne un invalid sau nu. Mîna i-o poate salva numai hipertermia. Poate chiar viața, deocamdată totul e foarte neclar acolo. Tania o știe. În general, a aflat prea multe de cînd a venit la institut. Nu degeaba i s-a lungit fața, și parcă ea toată s-a lungit. Aici oamenii se maturizează repede. Ca pe front : un an cît doi. Sau trei — trebuie să-ntreb

odată pe Nikolai Alexandrovici cum se socotea pe front. În orice caz, Tania ştie acum despre hipertermie cît mine aproape. Cîndva discutam cu ea despre Nero şi gladiatori, despre Marea revoluţie franceză sau de viorile Stradivarius, acum — despre hipertermie, iradieri electronice şi roentgen, stabilirea diagnosticului prin izotopi şi despre alte asemenea lucruri vesele. Fiecare despre ce-l doare, zicala preferată a lui „Zero perfect".

— Jora, e foarte periculos ?

— Fii serioasă ! zîmbi el. Un mijloc admirabil de a irosi o zi de lucru, ştiind că pentru asta ţi se plăteşte salariu.

— Mîine lucrez în schimbul doi. Pot să vin la voi ?

— Vino. Ia o carte amuzantă, ai să citeşti cît am să mă moi în baie.

— Vorbeai de cinci-şase şedinţe. Dacă o să ai nevoie de un ajutor la experienţă...

— Nici nu te gîndi, nici măcar în vis, că n-o să iasă nimic cum zicea un cunoscut de-al meu, electrician. Avem profesionişti cu duiumul, iar tu deocamdată eşti amatoare. Nu-ţi face griji, Tanecika, totul o să fie tip-top. Vino mîine şi-ai să vezi că nu ne vor încununa cu laurii lui Mecinikov, White, Carrol.

O atinse uşor de cot şi grăbi, şchiopătînd, după Alik Voskovţev, care-l aştepta nerăbdător la capătul coridorului.

Tania, cuibărită în fotoliu, cu picioarele cocoţate, citea *Medicina tragică* de Hugo Glaser. Prima oară o citise demult, într-a patra sau a cincea, şi o uitase. Atunci nu reprezentase pentru ea decît o culegere de povestiri despre oameni curajoşi, dar parcă Gulea Koroleva, Zoia Kosmodemianskaia, cei din *Tînăra gardă* şi-au riscat viaţa mai puţin decît Mecinikov, care şi-a inoculat holeră, White — ciumă, Carrol — frigurile galbene ? ! Parcă se pot compara toate bolile din lume cu torturile rafinate ale gestapoului ? Şi-apoi cînd s-au petrecut toate astea ? — cu o mie de ani în urmă... Da, nici Mecinikov, nici White, nici Carrol, ci Zoia şi Gulea, Uliana Gromova şi Liubka Şevţova au fost adevăraţii eroi ai copilăriei sale : pe ei i-a invidiat, cu ei ar fi vrut să semene. Dar copilăria s-a dus, iar curajul şi noblefea s-au arătat a fi atît de diverse şi cu multiple faţete. Eroii din trecut şi eroii din prezent nu se în-

fruntau între ei, ei îşi împărţeau cu demnitate gloria celor mai buni fii şi fiice ale omenirii, şi în sufletul Taniei era loc destul pentru toţi.

Dincolo de perete, în locuinţa vecină se auzi un plînset subţire de copil.

„Dar o să am şi eu un copil ! se gîndi Tania, sufocată de căldura ce-i aprinsese obrajii, zvîcnindu-i în tîmple. Se uită speriată la Natalşa, de parcă sora ei mai mică i-ar fi putut auzi gîndurile, dar Natalşa stătea la birou şi copia formulele din manualul de chimie, iar mintea era stăpînită de Gleb Hlebnikov, doctorandul pletos de la chimioterapie. Nici măcar nu-şi întoarse capul spre Tania şi ea se linişti. O să am şi eu un copil, un băiat sau o fetiţă, sau poate chiar doi gemeni, cine ştie. Nu fi lacomă, pentru început ajunge şi unul. O să-i dăm numele pe care o să-l aleagă Vitea. Iar dacă o să-mi spună : hotărăşte tu — pe băiat l-aş numi Kolea, după tata, iar pe fetiţă Olia, după mama. De ce nu ?... Sînt oameni minunaţi bătrînii noştri.

Tania îşi aduse aminte cum a plîns mama cînd ea şi-a abandonat facultatea : „Ei, bine, dacă tot ţi-ai băgat în cap, du-te cel puţin la registratură, la arhivă, la laborator — peste tot au nevoie de oameni. Uită-te şi tu, ţi s-au umflat mîinile, te întorci acasă stoarsă. Şi-apoi, dacă te-ai decis să dai la medicină, trebuie să-nveţi. Fizică, chimie, biologie... Habar n-ai de nimic, iar seara cazi ca un buştean, nici vorbă de-nvăţătură. Sigur, înţeleg, cu timpul o să te obişnuieşti, o să-ţi fie mai uşor, dar de unde timp..."

Tania înţelegea : mamei i-e frică, d-aia e mamă. Şi totuşi mama şi-a învins frica, n-a alergat la Universitate să facă scandal, cum a ameninţat la mînie, şi nici lui Viktor nu i-a spus nimic. Ştiam că n-o să-i spună nimic, că doar e şi ea medic şi ştie bine ce se poate spune şi ce nu unui om bolnav, dar e şi mamă totodată, şi mi-a fost frică, nu glumă, în primele zile — niciodată n-am văzut-o atît de disperată. Pentru mine ar fi fost insuportabil s-o pierd pe mama, la fel de insuportabil cum mi-ar fi să-l pierd pe Viktor, pur şi simplu am înlemnit de spaimă cînd am văzut-o la institut : acuşi vorbeşte şi s-a zis cu toate. Dar ea a vorbit despre cu totul altceva : „Nu-i nimic, Vitea, o să te faci bine, nu-i dracu atît de negru pe cît pare. Ştii, eu cu Natalşa am şi pus ochii pe un material pentru rochia de

mireasă a Taniei. Cred că la nunta voastră am să dansez pîn' la ziuă, pînă cad din picioare..." Am o mamă minunată, degeaba am urlat la ea în seara aceea afurisită de luni, parcă ea l-ar fi lăsat pe tata dacă, de pildă, l-ar fi schilodit în război — pentru nimic în lume ! Împreună au operat sub bombe, au mîncat dintr-un cazan, iată de ce m-a înţeles mama, nu putea să nu mă-nţeleagă. Numai de-ar ieşi totul bine, numai de i-ar reuşi lui Jora experimentul, şi-atunci poate că spre Anul nou o să se externeze Vitea. Va fi un an fericit pentru el, un an de bucurii... numai de-ar ieşi totul bine.

Nikolai Alexandrovici se întoarse acasă tîrziu. Căutînd să nu facă zgomot, se dezbrăcă în vestibul, îşi puse papucii moi de casă şi trecu în baie. Duşul îi şfichiui trupul cu şuvoaie reci, îl arse, îl înţepă. Apa fîşîia, împroşca stropi, scurgîndu-se în baie, de-a lungul pereţilor de faianţă albastră, şi fîşîitul ei îl readuse pe profesor în sala de hipertermie : ei, începutul s-a făcut. Pînă la clinică totuşi mai e cale lungă. Prea multe probleme. Se pare că mijlocul cel mai simplu de a suporta starea de deprimare, euforie, depresiune, care survin rînd pe rînd odată cu creşterea temperaturii, este anestezia generală. Prima concluzie obţinută de Zaikin : fără narcoză nu se poate ajunge la regimul optim, bolnavul nu va rezista. Dar cum să lupţi cu arsurile, cum să reduci amplitudinea oscilaţiilor de temperatură ? Multă vreme vor trebui băieţii să se căptuşească cu reductoare, să se înfăşoare în fire electrice, şi să respire protoxid de azot pe sub şuvoaiele subţirele de apă, pînă mă voi hotărî să-l aşez în baie pe Viktor.

Nikolai Alexandrovici se gîndi la Tania şi simţi bucurie şi tristeţe în suflet. Bravo ei ! A venit în zori, a spălat, a curăţat totul lună, într-un sector străin, unde au infirmiera lor. Nu, acum sectorul ăsta nu-i mai este străin. Ce ochi avea cînd Voskovţev a dat drumul la apă, cu ce spaimă urmărea aparatele, termometrele... Credeam că n-o să reziste, o să plece. Sau cade leşinată. A rezistat, a rezistat pînă la capăt. Peste vreo opt-zece ani o să ajungă un medic bun. Să nu se fi-ntîmplat nenorocirea asta n-aş fi atras-o la clinică nici cu arcanul. Uite că-i adevărat : totu-i spre

bine în cea mai bună dintre lumi... Afară de cancer, oriunde s-ar localiza el.

Olga Mihailovna pregătise de cină în bucătărie şi se aşezase la masă cu bărbia sprijinită în palmă. În lumina difuză, lui Nikolai Alexandrovici i se păru că are părul pudrat cu zăpadă. De parc-ar fi mers prin viscol fără pălărie sau căciulă şi ar fi nins-o pe cap şi părul i-ar fi plin de zăpadă, rece, albăstrie, ce n-a apucat să se topească. Multe a-ndurat în ultimul timp. Tania, Viktor, neînţelegeri cu mine... multe. Se apropie de ea, o îmbrăţişă pe după umeri, îşi lipi obrazul de al ei. Părul ei era moale şi cald, şi mirosea a zăpadă.

— Nu-i nimic, Olia, nu-i nimic, o să treacă şi asta.

— O să treacă, Kolea. Mi-a povestit Tania de hipertermie, cum merge, bine ?

— Mai mult sau mai puţin. Mai trebuie căutat. Ce părere ai dacă pentru prevenirea arsurilor am folosi ulei de cătină albă ?

— Se poate încerca. Sau grăsime de caşalot. Numai că-i greu de procurat.

— Le scriu celor din estul îndepărtat, or să ne-ajute. Ce se-aude la voi, la catedră ?

— Ne omoară colocviile, cursurile practice. Cînd e şedinţa biroului de partid ?

— Mîine. Liuda mi-a spus că a venit de la Moscova rezultatul micropreparatelor.

— Şi ce-au găsit ? Iradiere ?

— Nu am idee. L-a luat Feodor şi s-a dus cu el la ministeri. Am fost la Institutul de perfecţionare.

— De ce-a făcut asta ?

Nikolai Alexandrovici tăcu posomorît.

— Ce-ar fi să suni la ei ? Cred că nu dorm încă.

— Nu-i nevoie. O să-şi închipuie că mă tem. Nu cred în iradiere. Ieri s-a întors Cemodurov din concediu. Se bîlbîia, se codea : cică s-a uitat în fugă, tot a tras nevastă-sa de el, îl aştepta cu maşina, s-ar putea să fi greşit. Înţelegi, Melnikov i-a servit bătrînului diagnosticul pe tavă, omul se grăbea... şi asta a fost. S-a lăsat tras de curmei ca un viţeluş.

— Ce ticăloşie ! Păi Melnikov e un specialist cu experienţă în morfologie patologică, nu ştia a ce miroase asta ?

— Ştia. Feodor e amestecat aici, mamă, asta-i dezgustător. A fost Iaroşevici la mine, s-a căit. Se vede c-a murit ursul în pădure — a-nceput să-l mustre conştiinţa. El a descoperit că aurul s-a trimis pentru laborator. I-a spus lui Melnikov. Ceva au găsit la micropreparate, poate o leucopenie subacută, nu ştiu, dar magia ştampilelor şi-a spus cuvîntul, l-a împiedicat să se edifice ca lumea. De ce să-ţi mai baţi capul, să cauţi în cărţi... A picat şi Cemodurov — naiba l-a pus să treacă pe la Laboratorul central...

— Şi Feodor ? Cu el ce-i ?

— L-a pus pe Iaroşevici să redacteze o scrisoare. Nu, nu cred că Melnikov a găsit o boală de iradiere unde nu era, la cererea lui Feodor — asta n-o cred. Dar că Feodor a speculat toată istoria în interesul lui — asta-i sigur.

— Nu m-aş fi aşteptat...

— Dar eu m-aş fi aşteptat ? De parcă mi-ar fi scuipat în suflet, afurisitul, nu-mi găsesc astîmpăr. Doar i-am propus : uite lucrarea — semneaz-o şi tu. S-a ofensat : nu-mi trebuie ce nu-i al meu. Nu fac negustorie cu lucruri de furat. Corect ? Corect ! Şi eu aş fi răspuns la fel. Şi după aia — să stîrnească o asemenea harababură...

— Şi-acum ce-o să fie ?

— Nu ştiu. Preparatul e aprobat. Dacă Melnikov a comis o greşeală, pentru rest sînt liniştit. Sigur, neajunsuri sînt ele destule, dar iresponsabilitate, incorectitudine, neglijare a obligaţiilor profesionale nu ni le poţi pune în cîrcă oricît ai vrea. Totul depinde de poziţia comisiei.

— Cu alte cuvinte a lui Feodor ?

— Nu numai... Acolo sînt o duzină de specialişti cu experienţă, n-am nici-un motiv să mă-ndoiesc de corectitudinea lor. Deşi, desigur, principalul e Feodor.

Îşi aprinse o ţigară, azvîrli distrat în farfurioară chibritul ars.

— La o adică, spuse Olga Mihailovna, du-te din nou la Azema. Ţii minte cum te-a susţinut atunci, cu canioanele?

— O să mă duc. Pentru Andrei mă doare sufletul. De unde să iau un al doilea oncolog ca el ?... Apropo, o noutate : se însoară.

— De mult era timpul, zîmbi Olga Mihailovna. A îmbătrînit holtei. Şi cine-i fericita ?

— Doctoranda noastră Minaeva, n-o ştii.

— Cum să n-o ştiu ! — Îşi aminti anonima : litere mici, roşii, ca nişte ploşniţe pe perete. — Nu-i cea care a fost măritată cu Malkevici ?

— Chiar ea, dădu din cap Nikolai Alexandrovici. Încălzeşte ceaiul, mamă, mi-e sete.

2

Secretarul biroului de partid, Gaevski, s-a înţeles cu Belozerov să deschidă şedinţa cu informarea acestuia asupra concluziilor principale ale comisiei. La institut, Feodor Vladimirovici a venit tîrziu, s-a dus direct în sala de conferinţe, unde se şi adunau oamenii, a scos din servietă un teanc de hîrtii şi şi-a vîrît nasul în ele. Cu Veresov pînă la urmă n-a stat de vorbă, şi Nikolai Alexandrovici se gîndea încordat ce-ar putea să însemne asta. Ori Feodor e atît de convins de vinovăţia lui, încît n-a găsit de cuviinţă să mai clarifice ceva cu el... ori... Al doilea „ori" nu se da prins, şi el stătea pe scaun încruntat, mîngîindu-şi cicatricea subţire de pe obraz .— zvîcneşte cam prea de timpuriu.

Nu-l speria gîndul la şicanele mărunte, clenciuri, denaturarea faptelor, la sancţiuni, oricît ar fi ele de severe. Îl speria gîndul la Feodor. I se părea că o labă moale şi păroasă îi strîngea inima, cum i-o strîngea ori de cîte ori i se întîmpla să pună diagnosticul — incurabil. Pentru a nu ştiu cîta oară îşi amintea pocăinţa lui Iaroşevici şi o amărăciune de pelin îi usca gura : condamnat. Pusese diagnosticul fostului său prieten şi acum visa superstiţios ca acest diagnostic să se dovedească greşit. Chiar de nu ne mai este dat să trecem peste înstrăinarea ce-a intervenit între noi, chiar de n-o să mai am un prieten — de-ar rămîne măcar omul. Prea a fost promiţătoare anamneza : răsfrîngerea luminoasă a focurilor pioniereşti, entuziasmul subotnicelor comsomoliste, nopţile nedormite din cămăruţa strîmtă la căminul Academiei, cu harta decolorată a Spaniei pe perete, împestriţată de săgeţi roşii şi albastre,

gheaţa scînteietoare de pe Vuoksen-Virta, pădurea de la Staroe Selo, Viazma, Şepetovka, canioanele — doar n-ai putut să tai toate astea din viaţa ta cu o trăsătură de peniţă, cum ai tăiat din defăimarea lui Iaroşevici frazele cele mai prosteşti. N-ai putut să te transformi într-un intrigant înrăit, aşa cum celula normală se poate transforma într-una canceroasă, numai pentru că ţi-au scurtat coada de păun — nu sînt eu de vină, ci lenea ta imperturbabilă şi nepăsarea ta faţă de cercetarea ştiinţifică, ele sînt vinovate.

Oare nu ai putut să înţelegi pînă astăzi că există pe lume lucruri mai importante decît vanităţile şi ambiţiile noastre, ofensele şi neînţelegerile noastre ? ! Nu, eu nu-ţi cer îngăduinţă, nu-ţi cer să acoperi greşelile şi neajunsurile noastre. Altceva îţi cer : să fii om ! Doar ştii şi tu ce chin e să semnezi o condamnare la moarte ! Poate că niciodată în viaţă n-am dorit mai mult să greşesc ca acum.

Veresov stătea în primul rînd, cu mîinile pe genunchi şi pe sub sprîncene se uita la Belozerov care îşi răsfoia hîrtiile — grav, impozant, plin de conştiinţa necesităţii şi importanţei obşteşti a momentului ; şi pentru o clipă Feodor Vladimirovici îşi luă ochii de la hîrtii, îi întîlni privirea şi zîmbi abia perceptibil cu colţurile gurii uşor lăsate în jos. Pentru o fracţiune de secundă acest zîmbet îl preschimbă pe funcţionarul impozant în medicul militar, cu mantaua ruptă şi cu boneta trasă peste urechi, negru de murdărie şi sudoare, cu obrajii năpădiţi de peri aspri, obosit mort, tîrîndu-şi încet picioarele peste un cîmp minat, cu riscul propriei vieţi croind potecă rămăşiţelor batalionului sanitar, scăpat din încercuire. În afară de Veresov nimeni n-a observat această preschimbare, nici n-avea cum s-o observe, dar el a observat-o şi, oftînd uşurat, şi-a lăsat pleoapele peste ochi.

...Numai oncologii ştiu ce fericire fără de egal este să descoperi — acolo unde presupuneai o tumoră malignă — doar o spărtură şi o deplasare o.osului temporal, produsă de o schijă minusculă — frunzuliţa verde a speranţei dătătoare de viaţă.

Se trînteau uşile, în sala de conferinţe intrau medicii şi cercetătorii ştiinţifici invitaţi la şedinţă. Belozerov îşi răsfoia hîrtiile fără să ridice capul. Privindu-l, puteai crede că nu-l preocupa decît cuvîntul pe care urma să-l

rostească în clipele următoare, în realitate însă Feodor Vladimirovici nici nu se gîndea la asta, aici totul era limpede. Hotărîrea Comitetului de farmacologie şi concluziile specialiştilor în morfologie patologică de la Moscova anulau toate învinuirile grave de care ar fi putut fi pasibili Suhorukov şi Veresov, dar asta nu-l întrista pe Belozerov. Înrăirii îi luă locul nepăsarea : spune şi tu cinstit acum dacă într-adevăr ai vrut altceva ? Ei vezi, aici e aici, că nu ştii. În orice caz, ţi s-a luat o piatră de pe inimă, asta-i sigur. Naiba ştie cum vine asta, dar ţi s-a luat. Uite, dacă nu l-ai fi amestecat în treaba asta pe Slava şi pe Iaroşevici, astăzi ai fi putut să te uiţi liniştit în ochii lui Nikolai. Astăzi ai fi putut să te consolezi la gîndul că nu te-ai lăsat tîrît de propria-ţi vanitate, te-ai ridicat peste ofensele personale, că nu ai făcut decît să slujeşti interesul general, cum ai făcut-o toată viaţa, numai interesul general, şi asta ar fi dat importanţă şi greutate fiecărui cuvînt al tău, iar ţie — sentimentul dreptăţii. E greu să trăieşti fără sentimentul dreptăţii, nu eşti deprins cu o astfel de viaţă. Te-ai murdărit şi i-ai murdărit şi pe alţii — şi nu mai ai ce face.

Surprinse privirea severă a lui Veresov şi zîmbi abia perceptibil : sigur, ai tot dreptul să mă socoteşti un ticălos, numai că, vezi tu, eu unul nu mai am nici un chef să mă simt un ticălos, asta e. Deşi poţi să fii sigur : dacă s-ar fi constatat că preparatul acela într-adevăr l-a omorît pe Zaiaţ, pe amîndoi v-aş fi făcut praf şi pulbere — şi nu mi-ar fi tremurat mîna.

Gaevski ciocăni cu creionul în carafă şi-i dădu cuvîntul lui Belozerov.

Feodor Vladimirovici era concis şi reţinut.

— Comisia m-a delegat să-i informez pe membrii biroului de partid asupra concluziilor principale, pe care le-am tras în urma verificării complexe a activităţii institutului. Pe scurt, ele se rezumă la următoarele : considerăm că institutul şi-a concentrat eforturile pentru rezolvarea problemelor majore ale ştiinţei oncologice, a obţinut succese categorice în lupta pentru viaţa şi sănătatea bolnavilor, în pregătirea şi istruirea cadrelor calificate de oncologi pentru republică şi a organizării unei largi acţiuni de profilaxie a cancerului. Din păcate, în această activitate mai există destule neajunsuri şi scăpări.

Bolnavii din raioanele îndepărtate așteaptă uneori îndelung operațiile, pentru că medicii curanți nu solicită la timp dispensarelor oncologice și spitalelor raionale trimiterea radiografiilor, micropreparatelor, a datelor obținute prin investigații preliminare. Așadar rularea locurilor de spitalizare se face mai lent, scade deci posibilitatea acordării la timp a ajutorului medical celor care au nevoie de el. Totodată și bolnavii de alt profil, al căror număr este încă destul de mare, limitează posibilitățile institutului. Foile de observație se transformă în adevărate morminte de informație prețioasă, ele nu se studiază și nu se sintetizează suficient, iar uneori se și completează superficial. Se pare că a venit momentul înființării unui centru de calcul: datele din foile de observație trebuie prelucrate la calculator, pentru ca medicii tineri, și nu numai cei tineri, să le poată cerceta mai des. Nu este suficient exploatată aparatura autohtonă și de import. Bolnavii se plîng de unele infirmiere și surori medicale : sînt dure, grosolane. Neținînd seama de organigramă, unii șefi de serviciu și-au luat secretare, în timp ce institutul duce lipsă de personal sanitar inferior.

Un raport amănunțit privind lucrările comisiei va fi prezentat Colegiului Ministerului Sănătății, unde, presupun, vor fi invitați nu numai membrii conducerii institutului, dar și șefii serviciilor clinice și științifice mai importante.

Belozerov sorbi din paharul cu apă și-și tamponă buzele cu batista.

— Și-acum cîteva cuvinte despre evenimentele care au răscolit în ultima vreme cercurile noastre medicale, și nu numai medicale. De bună seamă, vă este cunoscut faptul că doctorul Suhorukov, cu de la sine putere, a administrat la trei bolnavi un preparat din aur, destinat pentru probe de laborator. Probabil știți că în prezent preparatul este aprobat pentru testare clinică în forma de prezentare, dozajul și indicațiile terapeutice identice cu cele folosite.

Din fericire, astăzi putem afirma că administrarea preparatului nu a avut nici o legătură cu decesul bolnavului Zaiaț. Diagnosticul morfologic pus de Melnikov și confirmat de profesorul Cemodurov s-a dovedit a fi fost eronat. Eroarea se datorează într-o măsură complexității cazului; o influență incontestabilă asupra concluziei lui Melnikov a

avut şi faptul că preparatul nu era încă prevăzut pentru tratament clinic. Totuşi, greşeala rămîne greşeală. Iată şi concluzia competentă a comisiei de experţi în urma unor minuţioase microanalize. Comisia a constatat că administrarea izotopului de aur a provocat într-adevăr în organismul pacientului, slăbit de boală şi de operaţie, o leucopenie subacută, care însă nu a prezentat un pericol real pentru viaţa acestuia. După cum a confirmat şi diagnosticul clinic, decesul a survenit în urma pneumoniei şi peritonitei purulente difuze. Boala canceroasă şi peritonita pe fondul unei oarecari dereglări a sistemului hematopoetic au contribuit reciproc la intensificarea sindromului afecţiunii asociate. Respectivul sindrom a fost luat de Melnikov şi Cemodurov drept boală de iradiere.

Pe această bază comisia a hotărît să nu supună organelor de resort problema retragerii titlului de medic lui Andrei Andreevici Suhorukov cu toate consecinţele ce decurg de aici şi totodată să nu defere cazul justiţiei. Totuşi avem profunda convingere că asta nu-l poate scuti de răspunderea administrativă şi de partid : oricît de umane ar fi considerentele unui medic, el nu are dreptul la acţiuni iresponsabile, ce pot pune în pericol viaţa omului.

Suhorukov stătea într-un colţ, după un zid compact de spinări în halate albe, şi fuma lacom ţigară după ţigară, îndesînd chiştoacele în cutia de chibrituri şi lingîndu-şi mereu buzele aspre, crăpate. Nu auzea prea clar ce spuneau în luările lor de cuvînt Veresov, Jarkov, Nifaghina, Basov, Koval. Cuvintele lui Belozerov : „...Comisia a hotărît să nu defere..." răsunau şi vuiau în el, umplîndu-i sufletul de o amară bucurie. În tăcere clătina din cap, acceptînd supus fiecare cuvînt. „Da, n-a fost destul de exigent, da, i se întîmplă să fie tăios, intolerant, da, s-a înfumurat..." Oricum, nici unul dintre vorbitori nu putea să-i spună tot ce şi-a spus el însuşi. „Şi totuşi — se gîndea — dacă mîine n-o să am altă soluţie, dacă mi se va ivi o şansă, ba chiar un sfert de şansă, am să risc din nou, chiar de-ar fi să plătesc cu propria-mi piele. Înţeleg foarte bine că nu ai voie să încalci instrucţiunile, regulile, metodologiile, dar dacă cunoştinţele mele, experienţa mea îmi vor spune că pot salva un om, pe care chiar aceste reguli îl consideră pierdut, le voi încălca din nou. Cei nepăsători, fricoşi şi

prudenți, preocupați mai mult de bunăstarea lor decît de bolnavi, nu se pot măsura cu cancerul, multă vreme încă se vor învîrti în jurul lui, înregistrînd decese «cum scrie la carte», iar eu nu pot și nu mă voi putea împăca niciodată cu una ca asta. Să lupți pînă în ultima clipă — iată sensul primordial al vieții noastre, să lupți — și să învingi !"

După deznădejdea ce-l copleșise la conferința clinică, la care Melnikov și-a făcut comunicarea, după incertitudinea apăsătoare, înnebunitoare, din ultimele săptămîni, mustrarea aspră, scrisă și trecută în fișa personală, pentru utilizarea lipsită de răspundere a noului preparat era caritabilă, ca un blocaj de novocaină la o rănire gravă a toracelui. Ca la semnul unei baghete magice, s-a domolit durerea insuportabilă, dar lui tot nu-i venea încă să creadă. Probabil pentru că vedea ochii plini de reproș ai lui Veresov, Jarkov, Șutov, care primiseră și ei cîte o mustrare — pentru insuficientă fermitate în conducerea activității științifice și medicale și lipsă de control necesară în folosirea preparatelor radioactive — și Suhorukov știa că acest reproș mut îl va durea surd încă multă vreme, cum dor la foștii combatanți vechile răni la orice schimbare a vremii.

Spre ora opt ședința luă sfîrșit, toți plecară și rămaseră doar ei doi în sala goală, plină de fum : și unul și celălalt își adunau hîrtiile cam încet, preocupați.

— Îmi propusesem să vorbesc azi dimineață cu tine, spuse într-un tîrziu Belozerov. Ministrul nu m-a lăsat să plec, am avut ceva urgent de lucru. Abia-abia am scăpat pentru ședință.

— De ce ai dus la Minister concluzia specialiștilor de la Moscova ? bombăni Veresov, închizîndu-și servieta pîntecoasă.

— Ca să-i argumentez șefului punctul de vedere al Comisiei. Să nu-și închipuie că vreau, ca de obicei, să te dezvinovățesc...

— De multe ori m-ai mai dezvinovățit ?

— De cîte ori am putut.

— Măcar să mă fi sunat aseară, să-mi fi spus ce-au găsit acolo. Toată noaptea n-am putut să-nchid ochii. Iar Suhorukov...

— Doar ştii şi tu numărul meu de telefon, zîmbi Belozerov. Sau l-ai uitat ? — Îşi smuci de cîteva ori nodul cravatei. — Mi-a fost greu să sun. Prin viu grai, faţă-n faţă e mai uşor. — Ridică din umeri şi-şi căută buzunarul cu ţigările. — Complicată fiinţă — omul, şi Dumnezeu şi dracu laolaltă. Uneori scapă hăţurile — şi o ia razna. Ceea ce se cheamă — îşi pierde busola. Dar la urma urmei, nici tu nu eşti un înger.

— E adevărat, oftă Veresov, nu-s înger. Numai că eu de la hăţurile astea ale tale era să-mi ies din minţi, aşa să ştii. Ce-i cu disertaţia ?

— O să mai lucrez cu tine. Bineînţeles dacă nu te-ai răzgîndit.

— Nu vorbi prostii. E adevărat, acum sînt mai ocupat cu hipertermia, dar găsim noi timp. Mai ales că-mi umblă prin cap o idee...

— O să-mi povesteşti despre ideea ta data viitoare, îl întrerupse Belozerov. Acum mă interesează altceva : eşti bine dispus ?

— Mai bine nici că se poate, mormăi Veresov. Să-ţi fi trîntit ţie o mustrare de partid, ai fi fost foarte vesel... Hai, spune, ce mai e ?

Belozerov scoase din servietă o foaie de hîrtie.

— Semnează. Ştiu cum e să te roage omul pe tine, catîr încăpăţînat. Totuşi, te rog : semnează.

Nikolai Alexandrovici îşi şterse ochelarii, citi cererea lui Iaroşevici : „Rog să-mi aprobaţi plecarea din institut, la cererea mea". Nu-i prea dulce oare — „la cererea mea ?"... — Şi-a amintit de foile aşternute cu acelaşi scris mărunţel, îşi muşcă buza.

— Doar ai auzit : biroul de partid a hotărît să revină la cazul Iaroşevici după Colegiu.

— El nu-i membru de partid. Semnează, Nikolai, nu trebuie să-i dai la cap omului. Am să-i găsesc un loc la dispensarul de cultură fizică, acolo nu poate face nici un rău.

— Poate doar acolo, zîmbi Veresov semnînd cererea. Of, mare pramatie eşti, Feodore, drept să-ţi spun. Ei, pentru cine-ai să mă mai rogi acum ? Pentru Melnikov ?

— Pentru Melnikov n-am să te rog. Greşeala lui n-a pricinuit nici un rău bolnavului, iar cei sănătoşi... o să treacă peste ea. E un om de treabă şi un specialist accepta-

bil, iar că nu te-a aşteptat pe tine... aici e mai mult vina mea. Dă-i un şef bun şi o să-ţi lucreze o sută de ani fără cea mai mică greşeală. Iar de răfuit n-o să te răfuieşti cu el, nu-ţi stă în caracter. Aşa că în privinţa lui Melnikov nu-mi fac griji.

— „Specialist acceptabil..." Dar bagajul lui, Feodore, e cam învechit. Cu un bagaj ca ăsta, n-apuci să bagi de seamă cum te trezeşti printre inacceptabili. Bagă de seamă, de azi încolo, n-o să-l slăbesc. Ori o să lucreze, ori salutare şi drum bun. Prea-i un sector de răspundere...

— Am vorbit ieri cu el despre asta. Cred c-a înţeles cîte ceva omul.

— Atunci haidem, că s-a făcut tîrziu.

3

Spre noapte, vîntul nordic hăpăi ceaţa îngroşată cu gaze de eşapament, alungă din tunelurile înguste de piatră ale străzilor umezeala gripală, aşternu cu aşchii de cer băltoacele şi preschimbă trotuarele şi străzile în patinoare, sporind generos munca medicilor traumatologi şi inspectorilor de circulaţie, după care zăpada se prăvăli peste oraş. Zăpada nu prinse a fulgui, cum se-ntîmplă de obicei la început de iarnă, nici să cearnă, nici chiar să toarne, ci să se prăvale, cum vara, după o arşiţă îndelungată, se prăvale ploaia. Se înecără în omăt alb casele, străzile, parcurile, pieri cerul, pălîră şirurile de felinare şi, spre ziuă, de toamna din ajun nu mai aminteau decît cel mult rarele tăbliţe de la coborîşurile repezi ale tramvaielor : „Atenţie, căderi de frunze !" Oraşul a devenit steril, ca cearşafurile din sala de operaţii, albe-albăstrii, dar de nămeţi se bucurau cu davărat numai copiii : chiuind şi hăulind se zbenguiau prin zăpadă, se băteau cu bulgări, ridicau oameni de zăpadă ; celor vîrstnici nu le ardea de joacă : iarna, ca-ntotdeauna, surprinsese serviciile de transport public nepregătite, circulaţia se făcea încet şi anevoie şi mii de oameni întîrziau la serviciu.

Întîrzie la serviciu şi Taisa Sergheevna Koval, soră şefă de la radiochirurgie, de aceea pe Agheev l-au externat abia spre prînz.

În vestibul îl îmbrăţişă pe bătrînul Lipen, le strînse mîinile lui Viktor şi Jiharev, care ieşiseră să-l conducă, o bătu pe umăr pe Tania.

— Rămîneţi sănătoşi, fraţilor. Baftă, măi, baftă, cum se spune. Să nu uitaţi : casa mea — casa voastră !

— Fii sănătos, Dima, spuse Lipen, clipind des din pleoapele roşii, umflate. Să ne-ajute Dumnezeu pe toţi să scăpăm de aici şi să stăm împreună la un păhărel, să jucăm un domino. Unde mai aflu eu aşa un tovarăş de joc ca tine, Dima, mă-ntreb, că şmecherii ăştia de azi-încolo m-or ţine numai pe sub masă.

— Lasă, Samuil Kantorovici, zîmbi Dima silit, îi mai învăţăm noi minte, n-ai teamă. Hai, capul sus, bătrîne ! Cu bine, băieţi !

Svetlana deschise uşa grea şi lumina trandafirie îl izbi în ochi, atît de vie şi de clară, că-l făcu să-şi strîngă pleoapele, ca să nu-l orbească strălucirea zilei însorite. Vîntul se domolise, contenise şi ninsoarea. Soarele galben aluneca pe marmura caldă a zăpezii şi ici-colo, ca vinele marmurei, şerpuiau potecile înnegrite. Aerul îngheţat, strecurat prin sita rară, albăstrie, a cerului, îi înţepă pieptul, şi acum nu mai mirosea a spital, a tristeţe fără leac, a prelungită şi singuratică înserare, ci a speranţă, şi mirosul ăsta îl ameţi pe Dmitri. Lumea, sclipitoare ca un bloc de zahăr, prinse încet a se legăna în faţa lui şi, ca să nu cadă, o apucă pe Svetlana de braţ. Nici vinul cel mai tare nu te-ameţeşte ca aerul dulce al speranţei.

Coborîră treptele de afară şi porniră încet pe potecă spre poartă, şi el privea avid, pînă la durere în ochi, pologul de zăpadă bine întins pe care soarele scăpăra scîntei violete. În cerul topit, străveziu, zburătăceau stîncuţe negre-cenuşii, brazii verzi îşi lăsaseră umerii sub greutatea şubelor boiereşti şi Dmitri simţi că se sufocă de entuziasm, de parc-ar fi văzut toate astea pentru întîia oară, de parcă n-ar fi avut în urma sa atîtea şi atîtea ierni argintii.

La ieşirea pe aleea centrală, Svetlana se opri şi-şi înălţă capul, şi Dmitri îşi înălţă şi el capul şi-i văzu la fereastra etajului doi pe Suhorukov şi Basov. Se gîndi că trebuie să fie fereastra de la sala de operaţie, pentru că Andrei şi Iakov aveau feţele acoperite cu măştile de tifon. Dmitri le făcu semn cu mîna şi ei la rîndul lor îşi ridicară mîinile

în mănuși de cauciuc și-și clătinară capetele cu bonete albe ca de bucătar.

— Noroc bun, băieți ! șopti neauzit Dmitri. Noroc, dragii mei prieteni.

Suhorukov și Basov dispărură în sala de operație, Dmitri grăbi pasul în urma Svetlanei și zăpada scîrțîia voios sub pașii lui.

La poartă, pe stîlp, atîrna aceeași tăbliță, grijuliu scuturată de portar : „Strict interzis bolnavilor să părăsească teritoriul institutului..." Își aduse aminte cum a stat în fața ei într-o zi însorită de octombrie, țintuit de o ascuțită deznădejde, cum îi loveau tîmplele versurile lui Dante : „Lăsați orice speranță, voi care intrați" — și-și scutură greu capul de parc-ar fi vrut să împingă la vale nodul pus în gîtlej. Da, uite că speranța nu-i chiar un fleac pe care să-l poți lăsa fie și la porțile infernului, dar mite la porțile unui spital. Este umbra ta, veșnicul și nepieritorul tău tovarăș de drum, cît trăiești — speri.

— Să mergem. — Svetlana îl trase de mînecă nerăbdătoare. — Să mergem, asta nu te mai privește. Ești sănătos, auzi, sănătos tun și uite că vine și autobuzul nostru.

— Da, răspunse el cu capul lăsat pe spate, cu ochii la cer, sînt sănătos tun. Și știi tu oare ce-o să facem noi în primul rînd ? Nu, nu știi, și n-ai să ghicești pentru nimic în lume. O să mergem... ei, nu știu exact unde ar trebui mers în asemenea cazuri, dar o să aflăm și o să cerem să ni se dea și nouă un copil. Păi ce ? E foarte simplu. Amîndoi sîntem încă tineri, sănătoși — toată viața-i înainte. Ce crezi, o să iasă din mine un tată cît de cît onorabil ?

— Dacă te străduiești, de ce nu... zîmbi Svetlana. Chiar foarte.

— Am să mă străduiesc, spuse solemn Dmitri. Din toate puterile mele, Svetka. Cum zice bătrînul Lipen : așa să trăiesc eu și tu la fel.

Svetlana rîse și-aruncă în el cu un bulgăre de zăpadă. El îl prinse din zbor și-l azvîrli ușor înapoi. Luă apoi cu amîndouă mîinile zăpadă moale și caldă și-și îngropă fața în ea.

De poarta institutului se apropia autobuzul.

1971—1975

REGĂSIREA SPERANȚEI

univers

Lei 25